BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 A
68

OCTAVIANI VESTRII I. C.
Forocornelienſis

IN ROMANAE AVLAE ACTIONEM ET IVDICIORVM MORES INTRODVCTIO.

HVIC POSTREMAE EDITIONI acceſſerunt analyticæ Annotationes

NICOLAI ANTONII GRAVATII
Briaticenſis I. C.

IN QVIBVS PRAETER ALIA, CLXX. Communes opiniones ad praxim pertinentes continentur.

Cum ſummarijs & Indice locupletiſsimis.

ROMÆ
Apud Titum & Paulum de Dianis. 1588.
SVPERIORVM PERMISSV.

13.8 A 68
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ILLVSTRISSIMO ET REVERENDISS. IOANNI GRIMANO PATRIARCHAE AQVILEIAE AMPLISSIMO.

NICOLAVS ANTONIVS GRAVATIVS S. P. D.

SVPERIORE Anno cum Venetijs agerem, Ioannes Grimane, Pontifex digniſſime, vbi hoſpes Vrbem, lucem orbis terrarum atq; arcem omnium gentium, rerũq; publicarum immenſam magnitudinem, priuatarumque etiam, non abſque admiratione perluſtraſſem, (qua re nihil mihi antiquius fuerat) ſatiſque conſpexiſſem, vulgare deinde otio detineri, à ſtudijſque feriatum eſſe, indecens mecum ipſe cogitaui. Quapropter quibuſdam commodato acceptis libris omnem meam curam atque operam ad conſuetum iuris ſtudium applicaui, ſic vt amiſſi etiam temporis vſuram reſarcirem. Et cùm inter cæteros. Octa

uiani Veſtri omnium conceſſu iuriſconſulti eruditiſſimi libri, quorum inſcriptio eſt:In actionem & iudiciorum mores εἰσαγωγὴ hoc eſt,Introductio, in manus incidiſſent,eos peruoluere cępi,quos doctè affabreq; poſtquam compoſitos animaduerti, reguſtandos decreui,illique adeò placuere, vt etſi multos fatear in hoc ſcribendi genere ſcriptores vidiſſe,verùm qui eruditiſſimo Veſtrio comparari poſſit (pace omnium dixerim) vidiſſe & legiſſe neminem.Is certè vnus mihi viſus eſt (vt quemadmodum ſentio,loquar) qui non ſingulos tantùm, ſed vniuerſos ſimul ordine, prudentia, iudicio, atque doctrina ſuperare videtur. Et inter legendum cùm non paucas ad eos libros analyticas annotationes, & præſertim receptas communibus interpretum ſuffragijs opiniones,ad cètum ſeptuaginta, in iudicijsque vſu frequentiores contexiſſem, (quas planè non alijs,ſed mihi vſui exiſtimabam) accidit, illas ad præſtantiſſimorum Franciſci Macaſolæ, & Ioannis Dominici Brigandi Siculi iuriſconſultorum manus perueniſſe, omnium confeſſione nedum in iuris ciuilis peritia, ſed in omni literarum genere eruditorum, qui eas cùm legiſſent, in communem omnium vtilitatem prælo committendas,& hortari, & perſuadere non deſtiterunt. Quod ipſe animo altius repetens, poſtquam ſenſi prudentibus accerrimique iudicij viris id faciendum videri, tandem illas exhibendas eſſe foras conſtitui: ſicque ieci aleam fortaſſe feliciter caſſuram. Quæ res ſi mihi, vt ſpero, iuuante Deo, ex animi ſententia ſuccederet, noſtræ & aliæ lucubrationes in publicum prodibunt, hæq;

inte-

interea exploratoris officio fungentur: verùm ſi aliter euenict, cum Epimenide illas obdormire, & tineas blattasque paſcerem, in arcaque putreſcere ſinam. Cæterùm auguror fore pleroſque, qui dicent, me actum agere, & Athenas (vt adagio fertur) noctuas ferre. Sed certè ſi mihi diſertiſſimus Veſtrius anſam non præſtitiſſet, manum huic tabulæ nunquam admouiſſem. Ipſe enim ad ſuum Pellęum ſcribens, ait, dum ad patriam teneret iter, modicamque librorum haberet ſupellectilem, quos præ manibus habemus libellos conſcripſiſſe: ac ſi diceret, incommoda fuiſſe in cauſſa: ne multò plura exaraſſet. Sed quid hoc? nònne aperta res eſt, & natura ita comparatum, vt meſſor quantumuis diligens efficere non valeat, quin ſpicilegium relinquatur? Vnde nimirum, ſi ſuperſtites ſpicas collecturus acceſſi, ne pereant. Nec quiſquam eſt, qui noua & nunquã dicta proferat, namque nullus ſcribendi locus in quouis ſcientiarũ genere noſtris à maioribus prætermiſſus eſt, nec quicquam intactum ad hoc vſque æuum perſeuerat. Hinc ſcitè Terentius memoriæ prodidit. Nullum eſſe iam dictum, quod non dictum ſit prius. Et quoniam ſic pleriq; omnes ad maledicendum ſunt proni, vt ne quidem diuinis ſcripturis parcent, ne oblatrent, obſtrepant, blaterent, calumniamq; inferant: more introductum eſt, Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Grimane, vt qui libros edunt, alicui Principi, vel præſtantiſſimi ingenij viro illos nuncupent, vt eorum potentia & magnitudine ab inuidis munimen atque tutelam inueniant; quod quidem à me fieri precium operæ viſum eſt, ne-

dum vt labores noſtri tutum fidumq; patrocinium habeant, ſed quòd apud omnes auctoritatē etiam dum optimo viro conſecrantur, acquirant. Dum autem hæc mente voluerem, tu Princeps optime inter omnes primus occurriſti, cui has noſtras dicarem lucubratiunculas, & quaſi primitias guſtandas exhiberem: & iure quidē, nam cunctis tua virtus, gloria, clari natales, glorioſaq; ſtemmata ſatis explorata ſunt, atque eluceſcunt. Tu certè talem te iam inde à puero ſemper præbuiſti, taliſq; tuæ innocentiſſimæ vitæ ratio fuit, vt verè poſſimus dubitare, an tibi dignitas, an potius tu dignitati plus ornamenti conferas. Tu ille inquam es, quem omnes vbique prædicant, hominem eſſe omnium honorum vſui natum, etſi liuor atque inſana fortuna fruſtra tamen opugnare tentauerint, quos firmiſſimis conſcientiæ præſidijs munitus, præclarè nedū contempſiſti, ſed contriuiſti etiam & conculcaſti. Enimuerò ſic omnia fęliciter his ſuccedunt, qui ſua conſilia piè ac religioſè ad Deum referunt. Quamobrem ob incredibiles virtutes tuas extat admirabilis gloria tua, & frequens in ſempiternū erit fama cum laude, vt de maioribus etiam tuis clariſſimis Heroibus ſupereſt, quorum geſta domi foriſq; memorabilia, & penè cęleſtia vbique laudibus efferuntur, à quibus ob eorum fortitudinē, conſilium, atq; prudentiam multarum regionum acceſſionem factam fuiſſe ad Venetum imperiū, nemo neſcius eſt: quorum nomina egregiaq; facinora, ne hiſtoriam ordiri videar, etſi pretermittenda exiſtimauerim, nō tamen Antonij clariſſimi viri patris tui immortale nomen ſilentio inuoluere

viſum fuit, qui vno Senatorum omnium conſenſu ob eius prudentiam, quæ non vulgarem apud ſapientes obtinebat locum, titulo Principis ſummæ Venetæ Reipublicæ auctus fuit atq; inſignitus, in qua gubernanda, dum huius lucis vſura frui permiſſum eſt, id ſolum ſemper ſpectauit, quod conſcientia proponebat, quodque iuſtitiæ ac rationi conſentaneum videbatur atq; congruum: & ſic ille omnes Reipublicæ partes, (vt vno omnia claudā verbo) optime tenuit, ac animum ad res præclaras adiecit, vt hominum beneuolētia, quam ſibi adiunxerat, ita ad ſummum peruenit, vt nunquam diſcedere ex animo ciuiū illius ſingularis atq; inuictiſſimi viri memoria poſſit. Ego quidē Grimane vir Clariſſime, illius ac tuas laudarem virtutes, & latiſſimo in benè dicendi campo vagarer; ſed animaduertens ſupra ingenioli mei vires munus eſſe, atq; etiam quòd tu ad omnem natus ſummum honorē, dignitatem & gloriam talis es, vt celebranda facere, quàm celebrari malis, eas tacitus omiſi, & cæteris ingenio præclariſſimis in laudes tuas encomia decantandi, panegyricoſq; recitandi, hanc reliqui prouinciam, preſertim ne quis ſuſpicari queat, me gratiam tuā aucupari voluiſſe. Hilari ergo animo has noſtras ſuſcipe vigilias, quas ſi tuo calculo cō probaueris, ſpes eſt cæteros doctos libenter tuo iudicio acceſſuros. Nec munuſculum hoc ſpectes obſecro, ſed promptū alacremq; animum intuearis, hominis inquam, qui nullum erga te officiū amantiſſimi prætermittet. Vale, Patauij Quarto Calendas Februarias, à Chriſto Natali. 1564.

OCTAVIANVS VESTRIVS IACOBO PELLÆO S. P. D.

MORIS fuit apud veteres, mi.Pellæe, vt qui iudicio vellet aduerſus quemquam experiri,certam actionis formulam,qua ageret, ſibi à Pontificum collegio impetraret, eamque adeò obſeruare teneret, vt ſi contingeret eum cadere à ſyllaba, à cauſſa quoq; cadere intelligeretur. Hæc poſterioribus intolerabilis ſęuitia viſa eſt,ideoq; ſublata formularum impetratione in laxiores iueramus habenas, in tot nouis iudiciorum legibus litigatores & iudices ad iuſtitiã ipſam in cõpedibus ex integro poſuiſſemus.: vt iam difficilè ſit iudicio quemquã hodie experiri, quin ex tot laqueis vnum aliquem incurrat, pedeſq; ac totam plerunq; cauſſam implicet atq; inuoluat. Præbetq; interim hæc occaſio reis tantam cauilli anſam,vt nihil aliud hæc fuiſſe videatur,quàm currenti equo(quod dici ſolet)calcaria addidiſſe. Nulla enim eſt hodie maior defẽſio reorũ, quã vt veluti aucupes actores ipſos, modò ea, quã nullitatis,modò alia,quà attẽtatorũ cauſſas vocant, aſsiduè veluti quibuſdã retibus captare,& fallere ſtudeãt,prçſertim apud Rom. Aulæ iudices, qui adeò timoratæ ſunt cõſciẽtiæ & religionis, vt plerũq; etiã, tametſi maximè de calumnia liqueat,vereãtur tamen, ne ſi tergiuerſationis & fruſtrationis cauſſa excipientẽ reũ minùs ęquis auribus auſcultarint, Deũ & iuſtitiam , atq; adeò ſuã ipſorũ religionem deſerere ac prodere videantur,inualuitq; adeò cõmunis hęc reorũ & iudicũ corruptela,vt vbiq; apud iudices,aut nullitatẽ, aut attentatorũ duntaxat ſimplegadas audiamus,hinc ex litibus lites,hinc tanta actorũ congeries,hinc ſcribarũ dinundinationes,& diuitiæ malè partæ.: hinc noua hęc noſtra dicendarũ, vel potius ducendarũ cauſſarũ ars inuidiæ tam obnoxia. Nã cùm apud veteres oratoris dũtaxat opera,qui cauſſam ſuam apud iudices ageret,litigatores vterentur,nunc apud nos in hac iudiciorum ſpecie,duce potius,quàm oratore indigent.

ſed

ſed etſi hæc facilis eſt ars, in qua pleriq; etiã nulla literarũ eruditione floruerunt, & florent, ea tamen apud nos Rom. vſq; adeò tetrica, atq; inuia videtur eſse, vt tyrones oẽs hactenus quidem quaſi per varia viarum pericula deuij & errãtes, amnem, vt Plautus inquit, ad mare ducẽ ſequuti fuerint. Fuitq; tanta ſeniorum aſperitas atq; inhumanitas, vt methodum huiuſce artis nõ ſolũm nunquã ediderint, verũm planẽ tanquam theſauris abſconderint, atq; ab iuniorũ vſu remotum eſse voluerint. Quo quidẽ factum eſt, vt cum proximo anno Romæ aſsiduè mecũ eſses, verecundè à me, vt ſoles omnia, non ſemel tantũm, ſed pluriès efflagitaſti, vt ego, qui Romę aliquot iam annos in foro nemine Romanę praxis (vt iã dixerim) praxiarchi, duce verſatus eſsẽ, viã à me exploratã, qua tu quoq; cõtenderes, quanto maiore poſsem cõpendio tibi mõſtrarẽ, quò illã quaſi erectã facilius ingredi atq; incedere certior poſses, aliquod verò interim huiuſce artis ſpecimen & ſignificationẽ agnoſceres. Quamobrẽ diu mecũ contendi, vtrũ difficilius, ac maius eſse videretur, negare ne tibi ſæpius hoc roganti, cui maiora debeo, an efficere quod rogares. Et quidem negare ei, quẽ vnicè diligerem, præſertim iuſta petẽti, durũ admodũ videbatur, ſuſcipere verò tantã rẽ, quã nemo hactenus aggredi auſus eſset, nõ niſi temerè poſſe videbar, mihi pręſertim, qui nõ ex profeſso, ſed obiter ac quaſi aliud agẽs huic rei operã dederim, cum tamen nouiſsẽ te nõ ſine magna cauſsa precibus hoc à me tãtoperè cõtẽdiſſe, futurũq; vt quicquid eſset ſiue id laudẽ, ſiue culpã mereretur, noſtrũ omninò id totũ foret, neq; vnquam è manibus exiret tuis; nõ potui tibi sępius rogãti diutius hoc debere, veritusq; nedũ Romæ tecũ ſum, vbi quàm ſim occupatus, tũ optimus es teſtis, nunquã tãtũ ocij nãciſcerer, vt poſsẽ æs hoc alienũ veluti repromiſsũ diſsoluere, vbi primũ abs te in patria proficiſcens digreſsus ſum, cũ hiſce ęſtiuis ferijs ocioſus eſsẽ, neq; opera mea aut Reſpu. aut amici vterentur, manũ huic tabulę admoui, cumq; libros haberẽ paucos, memoria in ipſa profectione repetita pleraq; omnia conſcripſi, tibiq; ex itinere ſtatim miſi, nõ ſpe quæſtus, aut glorię, aut cõmodi (quemadmodum quidam ſolent) ſed vt induſtria noſtra tuæ morem geramus volũtati, qui quidem nobis amicorum chariſsimus & ſuauiſsimus es, & fuiſti ſemper. Vale.

AD RO-

AD ROMANAE

PRAXIS TYRONES

IACOBVS PELLÆVS.

ROGAVERAM *ſæpius Octau. Veſtrium virum doctiſſimum ac iam diu vobis notum, quem ego ſectari in Ro. praxi conſtitueram, quemque vnum mihi ex ingenti aliorum numero delegeram, nec ſeniores Praxiarchas, qui methodum huius artis non ſecus ac theſauro hactenus occultauerunt, vellet ipſe, qui quidem ad grauiora contenderet, imitari: quin potius, quæ facilè ſuopte ingenio conſequutus ſit, eadem nobis tyronibus, ac mihi præſertim, qui eum iam pridem colerem, atq; admirarer, monſtrare, ne grauaretur, quo faciliorem aliquando atque exploratiorē viam haberemus in tetrica hac arte, quæ mihi plerunque inextricabili cuidam labyrintho ab ſenioribus comparari viſa eſt, vt interdum quidem etiam veritus fuerim, ne huiuſce artis deſertorem aliquando factum iri. Ille vero, cui omnia cæteris difficilia cæleſti quodam dono faciliora ſemper ſe prębuerunt, ingenium meum quandoque deterritum ſæpius ad vires ſuas re-*

uocauit,ac mihi planè perſuaſit artis huiuſce præcepta omnia viro alioqui erudito per ſe vltrò concurrere, ac ſciens quanto maiore compendio quo vult, pergat, qui recta via incedit, quàm qui amnem deuium (vt Plautus inquit) ad mare ducem ſequatur, vbi proximis ęſtiuis menſibus, quibus propter nimios calores à foro abſtinemus, ex vrbe diſceſſiſſet in patriam, noluit mihi eo in itinere ocioſus eſſe, & quem hic videtis libellum, qualem ſibi & temporis anguſtiæ, & memoriæ facilitas, nulla penè librorum copia ad me ſcripſit, atque ex ipſo itinere ſtatim miſit. Quem ego cùm iterum atque iterum perlegiſſem, viſus ſum mihi rem iudicio quidē meo comperiſſe non vulgarem, nec vni tantum mihi, verùm etiam ætatis noſtræ ac poſterioris quoque tyronibus omnibus vtilem, & neceſſariam. Verebar tamen, ne, ſi illud ederem, auctoris ipſius animum offenderem, qui ſi hæc, quæ mihi tam familiariter exhibuit, in lucem exitura cogitaſſet, vberiora profecto ornatioraque reddidiſſet. Quòd ſi ego mihi ipſi totam rem occuparem, verebar ne in vos, ac poſteros denique huiuſce artis candidatos committere, & peccare viderer. Quamobrem cum longè grauius exiſtimarem vniuerſos, quàm vnum duntaxat, quamuis mihi amiciſſimum, & de me benè meritum, in re pręſertim, quam ego quidem ad honorem eis pertinere arbitrarer, offendere, non potui diutius hunc ipſum libellum apud me ſupprimere, quin in manus veſtras veniret, ne quandoque viderer maximum illum ganeonem gnathonem Erexium æmulari, qui cum afferrentur in menſam fercula lautiora, in ea deſpuere ſolebat, quo cęteris abſtinentibus, ſolus ipſe his frueretur. Maluique hunc librum in omnium vſum exire, quàm mihi ſoli apud me prodeſſe, vt potè,

qui

qui bonum tantò melius eſſe, quantò communius eſt, non ignorem, neque vos libelli utilitatem ex eius paruitate expendetis; cognoſcitis quippe parem magno, ſimilemque gemmis, quę ſub exiguo corpuſculo precij amplitudinem ingentis celant. Legite igitur omnes, quotquot eſtis, ac uiam, quam nobis omnibus ſtrauit tantus uir, ſuiſque calcatam ueſtigijs è ſalebroſa atque aſpera, commodam leuemque reddidit, ire pergite, ac ueterum inhumanitatem damnate, qui grauiter in hanc uiam ingreſſis nobis iter nunquam monſtrare uoluerint, ut diutius oberraremus, ac ſecum nunquam noſtri iuris, que omnium ſemper incerti ſeneſceremus.

ELEN-

ELENCHVS TITVLORVM, ſeu argumenta Capitum in hoc libello contentorum.

EX LIBRO I.

DE ſummo Pontifice, & ſacro Senatu. folio 1.
De ſummo Pœnitentiario, ac ſacræ pœnitentiariæ officio. 4
De vtraque Signatura, ac earum conſcribendi formulis. 6
De Vicecancellario, ac Cancellariæ Apoſtolicæ officio, & litterarum expeditione. 9
De officio contradictarum, eiuſque audientia, ac literarum expeditione 13
De literarũ expeditione per cameram Apoſtolicam. 16
De literarum ac breuiũ expeditione per Secretariam Apoſtolicam, & de Cardinali breuiũ ſignaturæ præpoſito. 17

EX LIBRO II.

De audientia Cameræ Apoſtolicæ, eiuſq; ditione ac mēbris. 20
De reuerendiſſimo Camerario, ſeptem Clericis, eorũque reſcriptis. 21
De Theſaurario ſeu magiſtro ſacri ærarij, eiuſque officio. 22
De Auditore curiæ cauſſarum cameræ Apoſtolicæ, eiuſque auditorio, & ditione. 23
De Gubernatore Vrbis, eiuſque auditorio, & ditione. 8
De præſidente cameræ Apoſtolicæ. 30
De aduocato priuatorum ſeu pauperum. 31
De aduocato fiſcali. eod.
De procuratore fiſci, ac eius officio. 32
De commiſſario cameræ apoſtolicæ, eiuſq; officio. 33
De clerico ſacri ſenatus, ſeu collegio reuerendiſſ. Car. in camera Apoſtolica reſidente. 34
De eadem camerali audientia, deque vtriuſque Ripæ foraneis iudicibus. eod.
De camerali carcerum viſitatione. 35

De in-

De iudice mareſcalli Vrbis, quem hodie curiæ Sabellorum, ac iudice ſoldani Roman. Cur. quem hodie Turris nonæ iudices vocamus. 36
De Senatore Vrbis. 37
De Vicario Vrbis, eiuſque ditione & officio. 38
De capellanis ſummi Pontif. & ſacri palatij cauſsarum Auditoribus. 40
De aduocatis conſiſtoriali. bus. 41
De procuratoribus cauſſarũ ſacri palatij. 43
De ſollicitatoribus expeditionum & cauſſarum Rom. Curiæ. 44
De notarijs actuarijs cauſsarum ſacri palatij. eod.

EX LIBRO III.

De iudicijs. 46
Iudicium plurifariam accipi, & quale ſit in noſtra ſpecie. eod.
Iudicium noſtrum multiplex in ſpecie, & plures eius diuiſiones. 48
Iudicium quinque partibus conſtare, iuriſdictio autem multiplex, quales ſingulæ ſpecies. 52
Duplex in iudicijs perſonarum ſpecies. 54
Tempora iudiciorum varia, & quãta, & qualia in quauis ſpecie & inſtantia. 55
De cauſſarum deuolutione ex prouincijs ad Roman. Curiam. 57
Appellationem extraiudicialem in pluribus à iudiciali diſtare. 62
Tertia deuolutio per accidẽs extra formam iuris, & cle. cauſſam. 93
Quarta & vltima deuolutio ex Pont. decreto & ſpeciali eius reſcripto, ac aliqua de ſtylo ſignaturę iuſtitiæ non iniucunda. eod.
Appellationem ab interloquutoria in pluribus diſtare ab appellatione à diffinitiua. 67
De prçuentione inter iudices, & impetratione reſcriptorum ad lites etiam beneficiales, literis apoſtolicis non expeditis. 70
De impetratione iudicis pro titulario cõtra penſionem eccleſiaſticam. 71

EX LIBRO IIII.

Introductio cauſſæ in Roma. Curia contra præſentem, quando ius reuocandi domum, ipſaque dilatio ad partes concedi vel denegari ſoleant. 72
De citatione extra curiam

etiam

etiam per edictum; eiusq; decreto, ac formula procedendi pro reo, vbi afferto procuratori decreta eſſet. 74
De exequutione citationis ad partes decretæ etiã per edictum publicum, relatione exequutoris, & vbi nulliter ſit executa, quibus ſanetur caſibus. 78
De dolo, & contumacia. 81
De eiſdem, ac de procuratoribus. 81. ſeq.
De petitorio ac poſſeſſorio, ac alterius ſuſpenſione. 90

EX LIBRO V.

De cauſſis ex natura cauſſæ, vel ex principis reſcripto ſummarijs. 92
De dilationibus ac terminorũ ſacri palatij obſeruatione in quauis cauſſa. 93
De terminorum obſeruatione in cauſſa beneficiali, in quauis eius inſtantia. 97
De terminorum obſeruatione in cauſſa profana & in quauis eius inſtantia. 98
De obſeruatione terminorũ in cauſſis nullitatum. 100
De obſeruatione terminorum in articulo grauaminis. 101
De obſeruatione terminorũ in cauſſa, qua quis reus petit abſolutoriam ab obſeruatione iudicij 102
De obſeruatione terminorum in articulo compulſoriæ generalis decernendæ. eod.
De terminorum obſeruatione in articulo compulſoriæ ſpecialis. eod.
De terminorum obſeruatione in articulo remiſſoriæ decernendæ. 103
De obſeruatione terminorũ in crimine, vel alio facto notorio 104
Adnotationes communes circa terminorum obſeruationem. 105
De reiteratione terminorũ, ac malæ eorum obſeruationis, ac totius proceſſus nulliter formati ſanatione. 106
De poſitionibus, articulis, & compulſione partis ad reſpondendum ſingulariter ſingulis. 111
De articulorum admiſſione. 127.
De poſitionum ſeu articulorum ac confeſſionum reuocatione. 128
De reſponſionibus rei ad poſitiones actoris, deque interrogatorijs ac exceptionibus eiuſdem. 133

EX LIBRO VI.

De productione iurium in curia,

curia, ac de literis compulſorialibus illarũq; exequutione in partibus. 141

De teſtibus, & eorum inductione, iuramento, atque examine in Romana Curia. 151

De remiſsione ad partes, ac illius proceſsu & exequutione. 166

EX LIBRO VII.

De calculo ferendæ ſententiæ, allegationibus facti, vel iuris, ac ipſius ſententiæ prolatione. 177

De ſequeſtratione poſseſſionis & fructuum. 186

De appellatione, apoſtolis, ac eiuſdem appellationis proſequutione. 191

De temporibus, ac fatalibus appellationum, illorumq; curſu, & prorogatione. 214

EX LIBRO VIII.

De nullitate, eiuſque temporibus & proceſsu. 225

De ſecunda, ac tertia ſententijs, earumq; prolatione, ac fructuum & expenſarũ condemnatione. 235

De reſtitutione in integrum. 242

Vt lite penden. Et de attentatis. 250

De exequutione rei iudicatæ, expenſarum taxatione, ac fructuum liquidatione 261

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS VOCVM, SENTENTIARVM, ET RERVM

Quæ in hoc opere continentur.

Abbreuiatorum officium tam maioris, quàm minoris parci, quale ſit. nu.2. fol.10.
Abſens ex cauſſa reipub.reſtituitur ad appellandũ.n.20.248
Accurſij opinio refellitur, quòd ideò notarij ſerui publici dicuntur, quia publice ſeruiunt.nu.6. 44
Acta omnia ad iudicẽ ad quem transportanda ſunt, vt ſuper appellatione iudicium ſuum proferre queat, et quis ea mittere teneatur. num.1. 236
Actorum editio non debet fieri à notario, niſi iudice mandante. nu.2. 83
Actorũ exemplũ, & non exemplar edendum eſt.nu.22. 84
Actio iudicati, vel in factum ex re iudicata cõcedit. n.1.264
Actione carens à limine iudicij repellendus eſt.nu.21. 139
Actor quando forum rei non ſequatur.nu.1. 58
Actore non comparente quomodo contra eum procedatur. nu.2.& 16. 83.& 87
Aduocatus fiſci primò annalis erat. nu. 2. 32
Aduocatus fiſci comes appellari poteſt, & quoſcunq; precedit aduocatos.nu.3. eo.
Aduocatus gratis pauperi patrocinari debet, aliàs peccat. num.32. 90
Aduocati conſiſtoriales decem, & eorum munus quale ſit. num.1. 42
Aduocati clientes ad reſpondendum poſitionibus inſtruere nequaquam debent. num.8. & 30. 121.& 125
Aduocati fiſcalis munus.n.2.32
Aduocati malum conſilium dantes ad omnia damna tenentur.num.29. 125
Aduocati pauperum officium. num.1. 31
Aduocati publici decẽ ab Athenienſibus ſingulis annis conſtituebantur, qui delatos criminis defenderent.nu.4. 31
Aduocati fiſcalis officiũ.n.1.32
Aduocati qui dicantur, & qui patroni, procuratores, & cognitores.nu.3. 42
Aduocatorum conſiſtorialiũ priuilegia. nu 2. 42
Aerarium & fiſcus differũt, & qua

quæ ſit differentia. nu. 1. 22
Annata quibus ſoluenda eſt. num. 4. 10
Annata ſolutionẽ quis recipiat. num. 3. 17
Appellans petens coram iudice à quo attentata reuocari, non cenſetur appellationi renunciare. nu. 5. 251
Appellans vbi facto iudicis vel partis impeditur, non eſt quid ſibi imputetur. nu. 19. 219
Appellans non poteſt appellationi renunciare inuito appellato. nu. 50. 210
Appellans in decima die tenetur horam exprimere de iure, verùm in palatio hoc vſu minimè receptum eſt. nu. 26. 201
Appellans ſi iudicem adierit ab eoq; reſponſum ſuper Apoſtolis petierit, ſi nõ reſpondet, nõ tenetur amplius ad eũ reuerti. nu. 36. & 64. 205. & 212
Appellãs infra terminum iuris ei datum ad redeundum pro Apoſtolis, nedum appellationem proſequi non valet, ſed nec etiam iudicem impetrare. nu. 37. 205
Appellans à ſimplici interloquutoria an de nullitate agere poſſit. nu. 7. 69
Appellãs tria probare debet, ad fundandam iudicis appellationis iuriſdictionẽ. n. 74. 214
Appellantes puniuntur, qui iniurioſis verbis proponunt appellationes. nu. 31. 203
Appellantem, vt ei biennium ad proſequendam appellationem cõcedatur, quid probare oporteat. nu. 7. 57
Appellandi praxis & formula, atque de nullitate dicendi. nu. 2. & 18. 226. & 232
Appellandi praxis, videlicet in parte & partibus, &c. num. 30. 203
Appellatio extraiudicialis in cauſſa beneficiali vim citationis habet. num. 4. 62
Appellatio extraiudicialis in pluribus à iudiciali differt, & in quibus. nu. 2. & 5. 62
Appellatio eſt, quæ iuriſdictionis exercitiũ iudici ad quẽ tribuit, ideoq; de ea prius cõſtare debet. nu. 2. 4 & 12. 237
Appellatio eſt theriaca cõtra venenũ iniuſtæ ſñiæ. nu. 11. 57
Appellatio ab interloquutoria in quibus caſibus admittatur. nu. 6. 68
Appellatio à pronunciato de exequendo, prohibita eſt. nu. 43. fol. 208
Appellatio ab exequutione facti non eſt permiſſa, fall. tamen. nu. 44. eo.
Appellatio generalis a quibuſcunq; grauaminibus non valet. nu. 1. 68
Appellatio in ſcriptis quando dicatur. nu. 59. 211
Appellatio viua voce ſtatim proponẽda eſt, aliàs nullius eſſet momenti. num. 60. eo.

Appel-

Appellatio in beneficialibus quò ad iudicem, nunquam deſerta cenſetur.nu.25 221
Appellatio admiſſa ſi et inquantum, an pro admiſſa vel ne cenſeatur.nu.22. 220
Appellatio ſi nõ admittatur debet à non admiſſione appellari, aliàs ſententia in iudicatum tranſit.nu.23. eod.
Appellatio amplius nõ dicitur, quæ deſerta fuit.nu.16 61
Appellatio quot modis deſerta dicatur. nu.18. 61
Appellatio à poſſeſſorio & ſi regulariter iure ciuili non admittatur, tamen dicitur de nullitate.nu.39. 206
Appellatio à poſſeſſorio ſuper remedio c.reintegranda, admittitur etiam in foro ſæculari. nu.40. eo.
Appellatio, ſi præſente appellato emiſſa fuerit, vel aliàs ad eius notitiam veniſſe probetur, non indiget alia intimatione.nu.7. 59
Appellatio nõ arctat ad comparendũ qñ deſerta eſt.nu.8. 60
Appellatio extraiudicialis fit cauſſa adhuc nõ cœpta.n.1. 62
Appellatio viua voce facta, cũ reſeruatione appellãdi in ſcriptis, & deinde in ſcriptis appellatum fuit, quæ appellatio, prior, an poſterior, valida ſit. num.62. 212
Appellatio quæuis etiam nõ friuola, à ſententia vicarij vrbis prohibetur, infra tamen ſummam ducatorum quinque, itidem & nullitas. num.4. 39
Appellatio ſaluo iure dicendi de nullitate, an valeat? nu.1.& 17. 226. & 231
Appellatio debet fieri corã iudice à quo, ſi eius præſentia haberi poſſit, aliàs coram notario.n.27.& 57. 201.& 221
Appellatio ab interloquutoria ex primis actis, non autem ex nouis iuſtificatur. fal. tamen. num.8. 69
Appellatio eſt cõis, ideoq; appellatus poteſt eam ſicuti propriam proſequi.nu.29. 203
Appellatio extra iudicium admitti poteſt, etiam die feriata.nu. 25. 203
Appellatio in notorijs prohibita eſt.n.13.& 47. 198.& 209
Appellatio ab exequutione non permittitur, ſed ab exceſſu tantùm, & tunc cauſſa exceſſus exprimenda eſt.nu. 12.& 44. 197.& 207
Appellatio regulariter eſt permiſſa, niſi reperiatur prohibita, & in quibus prohibeatur.nu.1. 193
Appellatio in poſſeſſorio an admittaĩ.n.2.5.8. 38.et 42.eo.
Appellatio recipitur à grauamine, quando illud irreparabile eſt, vt puta à decreto, quo aliquem torqueri præciperetur. nu.3. eod.
Appellatio, ne deſerta dicatur,

 ſufficit

ſufficit diligentiam facere, vel iter ad ſuperiorem arripere.nu.5. 216
Appellatio remanet deſerta, ſi infra terminū à iudice præfixum ad eā proſequendam, aliquid nō fit, quod à deſertione excuſet.n.6.et 26.216.et 221
Appellatio eſt cōis. nu.7. 216
Appellationis proſequendæ tempora, quæ ſint de iure ciuili, & q̄ de iure canonico n.2.56
Appellationis proſequendæ tempora ſiue fatalia prorogantur toties, quoties auditoris arbitrio videbitur.nu.3. 56
Appellationis proſequendæ terminus non currit pendente compromiſſo, nec agenti ſuper attentatis.nu.41.& 44.224
Appellationis proſequendæ terminus an poſſit vltra biennium prorogari.nu.42. eo.
Appellationis in libello ab interloquutoria, cauſſæ grauaminū exprimendæ ſunt, aliàs nulla eſſet appellatio.num.3. & 9. 68.& 69
Appellationis forma, vt appellatio ipſa ad Rom. Curiam deuoluatur.n.4.& 10.58.& 60
Appellationis proſequēdæ & finiendæ tempus hodiè eſt annus, & ex cauſſa biennium, atque etiam triennium.nu.8. & 12. 217.& 218
Appellationis remedium quare introductū fuit. nu.14. 198
Appellationi à diffinitiua ſi iudices non deferunt, leges ipſæ deferunt.nu.67. 213
Appellationi quando deferendum ſit. nu.32. 204
Appellationi in dubio deferendum eſt à iudice, fallit tamen. num.10. 57
Appellationi renuncians, annullitati renunciare quoque videatur. nu.4. 227
Appellationi, qui vult adhærere, adhæſio infra decem dies fieri debet. num. 20. & 49. 199.& 210
Appellationem eſſe deſertā, quis iudex pronunciabit, a quo, vel ad quem.nu.30. 274
Appellationē factā fuiſſe denunciari à quocunq; pōt. n.15.61
Appellatione pendente iudex poteſt prouidere, ne poſſeſſor turbetur in ſua poſſeſſione, et non dicitur innouare.nu.35.262
Appellatione deſerta, an nullitas deſeratur.nu.19. 61
Appellatione pendente, nil nouandum eſt. fallit tamen. nu. 1.& ſeq.& n.27.& 40.250
Appellatione deſerta, iudex à quo poteſt ſentētiam exequi, abſque alia pronunciatione iudicis ad quem.nu.29. 273.
Appellatione ab interloquutoria, cauſſæ grauaminis exprimēdæ ſunt, aliàs elapſo decennio in iudicatum tranſiret. nu.45. 208
Appellatione in extraiudiciali an & quando cauſſæ exprimendæ

menda ſunt.num.3. 62
Appellatione prohibita, an nullitas etiã prohibita intelligatur.nu.6.24. 227. & 232
Appellationũ tẽpora à lege præſcripta nõ poſſunt à partib.ad lõgiora prorogari.n.18. 219
Appellandi terminus dierũ decem à quo tempore currat. nu.21.& 52. 200.& 210
Appellare tertio lex non permittit.nu.19. 199
Appellare in cauſſa poſſeſſorij non permittitur.nu. 42. 207
Appellare põt ſemp qui in dies grauatur, vt puta, quia carceratus detinetur.nu.56. 211
Appellare coram honeſta perſona, quo caſu permittatur. num.58. eod.
Appellare prohibitus, iudicis tamen officium implorare poteſt.nu.25. 232
Appellare nõ licèt tertio. limit. tamẽ, & ampliatur.nu.16.eo.
Appellari an poſſit à condemnatione expenſarum ob contumaciam.nu.21. 88
Appellatur ab interloquutoria iure Pontificio, ſecus verò Cæſareo.nu.6. 68
Appellatur ſemper in ſcriptis in Rom. Cur. licet lex admittat appellationem viua voce.nu. 28. 202
Apoſtoli reuerentiales, quando in forma conceduntur, quomodo eos conceſſos eſſe intelligatur.nu.69. 213
Apoſtoli ſi fuerint petiti, & à iudice nõ dati, ſaltim refutatorij, ſi iudex procederet, nullus redderetur proceſſus.n.70 eo.
Apoſtoli reuerentiales à diffinitiua dari ſolent in forma, & quæ ſit forma nu.2. 215
Apoſtoli infra xxx. dies peti debent, ſed an iſti xxx. dies currere incipiant à die ſententiæ, vel à die appellationis. num.65. 213
Apoſtoli infra xxx. dies peti debent, infra quẽ terminũ iudices deliberãt ẽt vſq; ad vltimũ momentum.nu.33. 204
Apoſtoli petendi ſunt in appellatione, & quare dicantur Apoſtoli.nu 32.35.& 63.& 66. 204. 205.212.& 213
Apoſtolos bis petere ſufficit. nu.64.& 72. 212.& 213
Apoſtolorum genera quatuor, & quæ.eo.nu.
Approbatus non poteſt ab eodem reprobari.nu 30 151
Arbitrium, ſiue compromiſſum iuramento non firmatur iure ciuili, ſecus autem canonico. num 7. 53
Arbitri qui dicantur, & qui arbitratores.nu.3. 53
Arbitrorũ à ſententia nõ appellatur, et quæ nã ſit rõ.n.5.53
Articuli non debẽt eſſe calũnioſi, neq; obiectiui, ſed bene formati ac ſpecificati.nu.4. 127
Articuli præſentari debẽt in termino ad articulandum dato,

ſed de ſtylo in Rotæ auditorio recipiuntur vſque ad concluſionem.nu.5.& 8. 128
Articuli probatorij in dubio admittendi ſunt, idem in interrogatorijs, & poſitionibus dicendum.nu.12. 57
*Articuli facta concluſione in cauſſa admitti non debent, tamen ſi admiſſi fuerint, valet admiſſio, & concluſio tacitè reuocata vocatur.nu.*10. 128
Articuli in dubio admittendi ſunt, quādo, vtrū pertinentes, vel ne ſint, ambigit̄.27. 124
Articuli admittuntur, quando cōtrouerſia eſt de impertinentia cum proteſtatione, ſaluo iure impertinentium, &c.nu.6. 121.*& num.*26. 124
Articuli in dubio admittendi ſunt.nu.7. 128
Articuli, ſiue poſitiones non poſſunt reuocari, poſtquam acceptatæ fuerint.n.17. 133
Articuli quandocunq; ante concluſionem in cauſſa an recipi poſſint.num.36. 126
Articulos, & contenta in eis eſſe vera, articulans iurare debet.nu.19. 157
*Articulorū copia datur in Rom. Cur. monito ad illis reſpondendum.nu.9.& 33.*121.*&* 125
Articulorum in admiſſione, pars eſt citanda.nu.9. 128
Articulorum ſuper admiſſione, an interloquutoria ſit neceſſaria.nu.3. 127
Articulorum in admiſſione pars eſt citanda.nu.5. 95
Attentans appellatione pendente tenetur fructus reſtituere. nu.43. 262
*Attentata pendente nullitatis cauſſa nō reuocātur.n.2.*250
Attentata in quibus caſibus per officiū iudicis nō reuocantur. nu.16.& 40. 253.*&* 262
Attentata, quo caſu ante omnia non reuocentur. nu.8. 229
Attentata reuocantur via ordinaria nullitatis.nu.28. 259
Attentata, vt reuocari poſſint, neceſſe eſt appellationem iudici & parti notificatam fuiſſe. nu.29. eod.
*Attentata reuocari petenti non obſtat excōmunicationis exceptio in eū oppoſita.nu.30.*260
Attentata reuocare, ad quem ſpectet. nu.8. 251
Attentata plurima ſunt, quæ nō veniunt in primis & ante omnia reuocanda, & quæ ſint. nu.9.& 16. eod.253
Attentata in quibus caſibus non reuocantur. nu.40. 262
Attentata an prius diluenda, quàm negotium principale. num.42. 262
Attentatorum iudicium eſt ſummarium.nu.41. eod.
*Attentatorū reuocatio vſque ad concluſionē peti pōt.n.14.*253
Attentatorum ad reuocationem duplici via agere poſſumus. nu.12.& 39. 252.*&* 252

Attentatorum cauſſa pendente, non poteſt procedi in cauſſa principali.nu.31. 260

Attentatorũ priuilegia quæ ſint nu. 32. eod.

Attentatorum remediũ non habet locum contra tertium, fallit tamen.num. 36. eod.

Attentatorum *in cauſſa, qualis erit procedendi formula. nu. 17. 254*

Audiẽtia cameralis ter in hebdomada in Palatio Apoſtolico cõuenire ſolet, & quod ſit eius munus. num. 1. 34

Auditor cameræ ſuper quibus notionem habeat.nu.1.& 10. 24.& 27.

Auditor cameræ per duos vicarios iuriſdictionem exercet. nu.9. 27

A*uditor cameræ in quibus caſibus ingerit ſe contra epiſcopos cæterosq; prælatos.nu.6. 25*

Auditores ſacri palatij hodie appellantur, qui prius capellani ſummi Pontificis dicebãtur, & de eorum munere.nu.2.41

Auditori cameræ multiplex eſt procedendi formula.nu.7. 26

B

B*Eneficialis cauſſa ſiue eccleſiaſtica quando cenſeatur veluti profana, adeò quòd ad inſtar profanarum procedere neceſſe ſit.num.3. 99*

Beneficiales cauſſæ ſuper articulo deuolutionis non deſiderant iudicis interloquutionẽ, profanæ verò ſic.num.1. 64

Beneficium, quẽpiam acceptaſſe probare nõ ſufficit, niſi infra menſem accepiaſſe probetur. nu.13. 238

Beneficiorũ reſignationes vbi publicari debent, & expectantium acceptationes.nu.2. 13

Beneficiario mortuo quomodo in lite procedendum.nu.12. 86

Biennium quando detur in cauſſa appellationis.nu.9. 217

Brachij ſecularis auxilium petitur, quinimo & præcipitur ab eccleſiaſtico, vt ſibi præſtetur.n 20.& 40.272.& 275

Breuia tripliei modo ſcribuntur, & quilibet declaratũ.nu.4.18

Breuia cur ſic appellẽtur. nu.2. & 7. 18

Bulla quare ſic appelletur.num. 13 12

Bullæ vt breuiter expediantur, formula, ſiue modus docetur. nu.6. 11

Bullæ à regiſtratoribus reſcribuntur, eæq; recognitæ in publicis libris reponũtur.10.11

Bullæ ſit recognitio, ſi cum ſupplicatione concordet.nu.5.10

C

C*Alumniatores puniri debent.nu.22. 174*

Cameræ Apoſtolicæ *audientia, quare ſic vocẽt, & cur ſex ſplaſos domeſticos, (qui clerici cameræ appellantũ,) Põtifex ſibi adſciuerit, & quid in ipſa camera tractetũ.1.et 3.20.et 21*

Camerarius hodiè ſuccedit in locum procuratoris Cæſaris num.4. 21
Camerarius reſcribit de mãdato Pont. viuæ vocis oraculo ſibi dato, & hac in re ei creditur, num.2. 20
Cancellariæ ad regentem, quæ ſpectent eiuſque ad officium. num.6. 11
Cancellariæ Apoſtolicæ regens cauſſas inter auditores æqua lance diſtribuit.nu.2. 45
Capellani ſummi Pontificis hodie duodecim ſunt. nu.1. 40
Carceratio infert ignominiam. num.17. 247
Carceres ſingulis menſibus viſitantur.nu.1. 35
Cardinalis ſignaturæ gratiæ præpoſitus quo reſcribat.nu.7. 8
Cardinales cur appellentur. num.9. 4
Cardinales æquiparantur ſenatoribus.nu.8. 2
Cardinalium dignitas prima eſt apud Pontificem num.7 2
Cardinaliũ numerus noſtra ætate non eſt conſtitutus, & quando apud Pontificem hi conueniant.nu.1.& 10. 1.& 4.
Cauſſa vbi ſemel ſummariè committatur, ſemper in ſequioribus etiam inſtantijs ſummaria durat.nu.2. 92
Cauſſa beneficialis aliquãdo non eſt ſummaria, vt cùm proprietate agitur. nu.3. 93
Cauſſa nõ remittitur quãuis remiſſibilis ſit, poſtquam in Ro. Cur. de ea tractari incœptum fuerit.nu.12. 86
Cauſſa ſemel commiſſa in Curia non extrahitur.nu.12. 66
Cauſſa ſimpliciter commiſſa cenſetur tã ſuper petitorio, quàm poſſeſſorio. nu.1. 90
Cauſa inſtructa quando dicatur. nu.9. 65
Cauſa iuſta excuſat ab expenſarum condemnatione, & quid in ſacro Palatio obſeruetur. nu.10.& 22. 239.& 240
Cauſſæ maiores, quãuis prouinciales ſint in Rom. Cur. pertractantur, & quæ ſint illæ. nu.3.& 9. 58.& 60
Cauſſæ ſtatus principi narrandus eſt.nu.16 67
Cauſſæ iuſtæ litigandi quæ ſint, vt ab expenſis quis excuſetur. nu.22. 240
Cauſſæ ſui natura ſummariæ quæ ſint, & q̃ ex Innocentianæ bullæ diſpoſitione.n.1. 92
Cauſſæ ripales ad cameralem audientiã ſpectãt, & cur cauſſæ ripales dicantur, & de vtraq; Ripa.nu.2. 4
Cauſſæ, quæ in Rom. Cur. aduocantur.nu. 10. 65
Cautela, vide in verbo, praxis.
Ceſſio litis & cauſſæ operatur & ceſſionem iuris. nu.26 261
Citatio eſt de iure naturali, idcirco nullus defectus in iudicio potentior eſt, quam citationis. num.22. 52

Citatio

Citatio ad ſniam an debeat cum peremptorio fieri. nu.6. 95
Citatio, quia de iure naturali eſt, omitti non poteſt. nu.8. 93
Citatio vt valeat quæ conſideranda ſint. nu.23. 88
Citatio domi facta quãdo valeat. nu 11. & ſeq. 110
Citatio domi facta, vt valeat an requiratur ad citati notitiam deueniſſe. nu.13. eo.
Citatio contra putantes intereſſe non arctat ad comparendum, niſi quatenus citatus velit. nu.8. 85. ant.
Citatio neutro comparente circumducitur, fall. tamen. num. 14. 87. anteriori
Citatio generalis ad totam cauſam fieri poteſt, limitatur tamen. nu. 15. eod.
Citatio litis pendentiam inducit. num.5. 74
Citatio ad ſententiam fieri debet, & non ad audiendum voluntatem iudicis, ſiue curiæ intentionem, aliàs ſententia eſt nulla. nu.8. 95
Citatio partis in quibus caſibus non eſt neceſſaria. nu.30. 160
Citationis defectus ſanatur ſi ad citati notitiã citationem perueniſſe probetur. nu.5. & 11. 59. & 60
Citatio vbi publicatur, ſi tutus non pateat acceſſus. num.4. & & 12. 79. & 81
Citatio per edictum fit, quãdo tutus nõ patet acceſſus. nu.3. 75
Citatio per edictum procuratoribus relaxari nõ ſolet, niſi mandatum oſtenderint vel cauerint. nu.4. 76
Citatio per edictum cum decernitur, in publica audientia legi ſolet, & quare. nu.3. 13
Citatio prima non eſt procuratori intimanda, niſi in ſubſidium. nu.2. & 10. 79. & 80
Citatio ad ſententiam neceſſaria eſt, etiã ſi principis ſententia eſſet. nu.2. & 6. 94. & 95
Citatio ſi extra Rom. Cur. facienda ſit, debet dari facultas citandi expreſſè. nu.1. 75
Citatio eſt de iure naturali, & diuino. nu.7. 109
Citatio per edictũ non circumducitur actore neque reo die indicta comparentibus, quò ad futuros actus, ſed tantum quo ad illum, qui indictam habuit diem. nu.1 82. anter.
Citatio per edictũ eſt exorbitans, et ideo nõ cõceditur, niſi quando tutus nõ eſt locus. 34. 275
Citatio per edictum generaliter concedi ſolet ad comparendum ad oẽs & ſingulos actus vſque ad ſñiam incluſiuè. nu. 6. 77
Citatio non requirit perẽptorium in beneficialibus, quia à lege ſubintelligitur, nec in profanis ex ſtylo Rom. Cur nu.7. eo.
Citatio per edictum in locis ſolitis affigenda eſt, & per aliquas horas etiam dimittenda. nu.5. 79

Citatio tempore feriato fieri poteſt.nu 6.& 13. 80.& 81
Citatio extra curiam per quemcunque in partibus exequi poteſt, imò per ipſum principalem.nu.7. 80
Citatio perperam exequuta, ſi ad partis notitiam peruenerit, valeat.nu.8. eod.
Citatio ſi verbo tantum producatur, multiplex poteſt eſſe eius vtilitas.num 6. 84.anter.
Citatio eſt nulla, ſi in ea congruum tempus non eſt praefixum.num.29. 221
Citatio, intra nimis anguſta tempora facta, non valet.n.10.77
Citatio abſq; termini praefixione facta, an valeat.nu.11. eod.
Citatio ad cõparendum perſonaliter in ciuilibus cauſis regulariter nõ fit, fal.tñ. n.16.78
Citatio ad ſententiam in cauſſa nullitatis an requiratur. nu. 13.& 14. 230.& 231
Citatio realis abſq; iudicis mandato regulariter fieri non poteſt. fall.tamen. nu.18. 78
Citatio partis an requiratur in fatalium prorogatione. num. 14. 218.& 219
Citatio, non niſi cum competenti termino ad comparendum fieri debet.nu.5. 77
Citatio ſi eſt inualida, erunt & oĩa ſubſequuta.nu 31.222
Citatio inualida per cõparitionem reconualidatur.n.32 eo.
Citatio inualida ſi peruenerit ad notitiam aduerſarij, reconualeſcit.nu.33. eod.
Citatio circumducitur parte nõ inſtante.nu.34. eod.
Citatio inducit litis pẽdentiam. num.23. 255
Citatio partis an requiratur in exequutione ſn͂iae.nu.26. 273
Citatio fit ad videndum taxari expẽſas, & de ipſius formula. nu.14.& 35. 270.& 275
Citationis copia, quae citato dimittitur, à citante, ipſius impenſa dimittenda eſt.nu.12. 61
Citationis exequuta relatio die feriata fieri non poteſt.num. 24. 83.anter.
Citationis relatio quid continere debeat.n.9.& 14. 80.& 81
Citationis exequuta relatio prius facienda eſt, quàm iudex in contumacem procedat, fallit tamen.num.5. 84
Citationis defectus, etiam per expenſarum refectionem inſanabilis eſt.nu.6. 180
Citationis per edictum, & eius exequutionis formula.nu. 1. & 4. 75.& 76
Citationis copia danda eſt, ſi petatur.nu.3. 79
Citationis formula in officio ſignaturae.num.5. 7
Citationis per edictum eiuſq; exequutionis modus.nu.9. 77
Citationẽ ad pſonaliter cõparendũ abſq; ſpeciali pontificis iuſſu auditor ex obſeruantia Ro. Cu.concedere non valet.8.77

Cita-

Citatione ſi dicatur, comparenas hinc ad duodecimã diem, vel in duodecima non parum refert.nu.2. 106

Citandus omninò eſt, qui intereſſe prætendit.nu.10. 109

Citandi ſi plures eſſent, expreßè nominandi ſunt.nu.2. 75

Clauſula generalis & relatiua ad omnia grauamina ex actis cauſſæ colligibilia, non eſt à lege recepta. nu. 1. 68

Clauſula, ſaluo iure impertinentiũ, &c. quid importet, & an paſſim articuli cũ iſta clauſula admittendi ſint. n.26 124

Clauſula, omneſq; alios, &c quæ in citatione apponi ſolet, non operatur, vt vltra quatuor citari poſſint.nu. 2. 75

Clauſula, omni meliori modo, quid operetur.nu.21. 232

Clauſula, parito iudicato, quid referat. nu 10. 244

Clauſula, ſummariè, ſimpliciter, &c. quanta ſit efficacia. num.7. 93

Clauſula ſtatũ & merita cauſſæ & cauſſarum pro expreſſis habentes.nu.8. 65

Clauſula vnà cum toto negotio principali, cum ſuis incidentibus emergentibus, &c. quid operetur.nu.11. 65

Clem. cauſſam, de elec. nonnullis modis limitatur.num.1. 63

Clerici in Ro. Cu. contra iuris regulas, aduocationis & procurationis munus exercẽt.4. 54

Clerici quõo iuſiurandũ præſtare debeãt.n.7. & 41. 155. *et* 162

Comparatio ſcripturarum, quando, & qualiter facienda. nu. 10. & 27. 146. & 150

Comparatio ſola literarũ, an plenè probet.nu.27. 150

Compromiſſum pendente appellatione factũ, prorogat appellationẽ.n.17.et 41. 219. *et* 224

Compulſoriæ generalis & ſpecialis formula.nu.13. 147

Compulſoriarum in exequutione quomodo procedendum ſit. nu. 14. eod.

Compulſoriarum literarum duæ ſunt ſpecies.nu.12. 146

Concluſio in cauſſa operatur, vt negotium finitum eſſe cenſeatur.nu 15. 253

Concluſio operatur, vt vlteriori probationi renunciatum eſſe videatur.num.7. & 25. 85 *& 88. anter.*

Concluſio in cauſſa an ſit de ſubſtantia num.30. 189

Confeſſio quando præiudicet. nu.11. 130

Confeſſio iudicialis notorium inducit.limit. tamen, & ampliatur.nu.12. eod.

Confeſſio aduerſarij non prodeſt, quando agitur de titulo beneficiali.nu. 13. eod.

Confeſſio erronea reuocatur, fal. tamẽ plurib. modis.n. 14. 132

Confeſſio an poſſit pro parte acceptari, & pro parte non. nu.15. eod.

Confeſſio tanquam erronea non ſolùm ab eo, qui errauit, ſed etiã ab eius hærede reuocari poteſt. nu. 16. eod.
Confeſſio facta in poſitionibus, & in libello, regulariter non reuocatur. nu. 17. 133
Confeſſio procuratoris dño præiudicat. num. 18. eod.
Confeſſio aduocati quãdo noceat. num. 19. eo.
Confeſſio etiã iurata reuocatur, errore probato nu. 20. eo.
Confeſſio procuratoris in tribus differt à confeſſione principalis. nu. 3. 130
Confeſſio procuratoris plurimùm differt à confeſſione principalis. fallit tamen. nu. 4. 130
Confeſſio per verbum, credo, facta in poſitionibus, dicitur confeſſio de veritate. nu. 15. & 28. 123. & 125.
Confeſſio facta coram ſolo notario plenè nõ probat. n. 50. 164
Confeſſio iudicialis vim ſententiæ habet. nu. 9. 131
Confeſſionis reuocatio prætextu erroris quando non admittatur. nu. 5. 143
Confeſſiones veluti erroneæ poſt concluſionem in cauſſa reuocari non poſſunt. nu. 21. 133
Confeſſiones perſuaſu aduerſarij extortæ etiam poſt ſententiam reuocari poſſunt. nu. 22. eod.
Confeſſus, non tamen conuictus, an appellare poſſit. nu. 16. & 48. 193. & 209
Confiſcari quid ſit. nu. 1. 32
Coniunctus pro coniuncto & ſi admittatur, non tamen ante litem conteſtatam procuratorem conſtituere poteſt. n. 5. 55
Coniunctus pro coniuncto in decem & ſeptem caſibus abſque mãdato non admittit. n. 7. 55
Coniunctus pro coniuncto admittitur in profanis ſine mandato, ſecus tamen in ſpiritualibus. nu. 1. 54
Coniunctus non admittitur pro coniuncto in cauſſis ſpeciale mandatũ requirentib. n. 6. 55
Conſiſtorium quare dicatur, & quid in eo tractetur. nu. 2. 1
Conſuetudo capiendi ſportulas, an excuſet iudices. n. 32. 185
Contumax ad nouam citationem non admittitur, niſi caueat de cõparendo in termino n. 3. 83
Contumax in ſui odium habetur pro præſente. num. 8. & 24. 49. & 52
Contumax priuilegij ſorum allegare non poteſt. nu. 25. 52
Contumax verus non auditur appellans. nu 54. 210
Contumax verus qui dicatur, & qui fictus. numero 22. & 53. fol. 200. & 210
Contumax fictus an egeat beneficio reſtitutionis in integrum in cauſſa appellationis. num. 11. 244
Contumax comparẽs admittitur ad cauſſam in ſtatu, quo ea reperitur. nu. 9. 85

Contumax multas patitur pœnas, & quas.nu.24. 52
Contumax non auditur, niſi refectis expenſis . nnm.16.& 20. fol. 87.anter.
Contumax vt quis dicatur, neceſſe eſt ipſius contumaciam accuſari.nu.17. eod.
Contumax quo caſu non punitur.nu.18. eod.
Curia Sabellorum, quæ ſic appellatur, eſt Mareſcallus Vrbis, & de eius poteſtate.nu.2. 28

D

DEbitor ſuſpectus de fuga, pendente lite capi poteſt. nu.33. 262
Debitor ſuſpectus, vt capi poſſit, quæ requirantur.nu.17. 78
Debitores, quibus pœnis olim afficiebantur, & quomodo adverſus eos hodie procedatur. num.5.& 28. 274
Debitoribus actione pſonali condemnatis datur quadrimeſtre tempus ad ſoluendū.n. 6.266
Dictio, de plano, quid ſignificet. num.5. 31
Dies quando eſt de ſubſtantia, debet fieri ſpecialis mentio. num.19. 139
Dies quib.ius in palatio dicitur, qui ſint.nu.5.& 6. 56.& 57
Dignitates principales in vrbe, quæ ſint.num.6. 6
Dilationi cōceſſæ, an quis renunciari poſſit in præiudicium alterius partis.nu.6. 99
Dilatio intelligitur continua, & dies feriati currunt.n.7. 100
Dilatio probatoria, eſt peremptoria, & vnica. nu.8. eod.
Dilatio ſecunda ex cauſſa conceditur. nu.9. eod.
Dilatio facilius prorogatur, q̄ de nouo concedatur nu.10. eo.
Dilatio in literis remiſſorijs arbitraria eſt, nu.19. 174
Dilatio ad deliberandū dubitanti ſuper poſitionibus reſpondere, an ſit cōcedenda.n.34.126
Dilatio datur procuratori dubitanti ſe non eſſe certum de his, quibus interrogatur, ad ſuum principalem conſulendum. num.10. 122
Dilatio data pro expeditione remiſſoriæ an prorogari poſſit? nu.5. 270
Dilatio ad dandum interrogatoria non datur niſi petenti. num.54. 164
Dilatio à iudice ſiue à parte data, vim peremptoriæ citationis habet.nu.2. 63
Dilatio non currit impedito per moras & dilationes aduerſarij.nu.25. 175
Dilatio tota reintegrari debet, ſi pendente termino impedimentum ſuperuenerit.nu 26. eo.
Dilatio non currit, dum diſputatur, an articuli vel poſitiones admitti debeāt, vel ne. 27.eo.
Dilatio conceſſa vni parti, prodeſt alteri. num.5. 99
Dilatio quibus in caſibus denegetur.nu.3. 74

Dila-

Dilationis prorogatio debet fieri durante priore dilatione, non autem elapſa. n. 11. 100
Dilatione pendente, non eſt ſententia ferenda. nu. 15. 183
Dilatione reo conceßa, actor vti poteſt. nu. 28. 175
Dilatione pendente, iudicis officium conquieſcit. nu. 2. 103
Dilationes in cauſſis ſummarijs breuiandæ ſunt. nu. 30. 222
Dilationes quæ in beneficialibus dantur, ſunt communes actori ſcilicet, & reo, ſecus verò quæ in profanis. nu. 4. 99
Dilationes in materia repulſæ contra teſtes, non abſque magna cauſſa cognitione conceduntur. nu. 23. 139
Dilationes dandæ ſunt iuxta locorum diſtantiā, nu. 28. 221
Dilationes in ſecūda inſtātia illæ dātur, q̄ in prima. n. 1. 105
Dilationum materia plurimùm in iudicis reſidet arbitrio. nu. 4. 74
Diplomata, vulgò bullæ, quomodo conficiantur. nu. 4. 2
Diplomatum ſiue bullarum expeditiones quomodo fiant; & quis ordo ſeruetur. nu. 3. 10
Doctores Romæ procuratorū munere funguntur, verùm illi oratores ſunt, & non procuratores. nu. 1. & 3. 43
Doctores legum egregiæ dicuntur perſonæ, fall. in doctore, qui officium procuratoris gerit. nu. 12. 172
Dominium qualiter probetur. nu. 38. 126
Dominium aliquando per famā probatur. nu. 39. eod.
Dubia quando litigantibus dari ſoleant. nu. 9. 181

E

EPiſcopi, cæterique ordinarij abſque Sedis Apoſtolicæ indulto ſuis vicarijs Pontificalia demandare nequeunt. nu. 5. 39
Exceptio incompetentiæ iudicis impedit ſententiæ exequutionem. nu. 17. 111
Exceptio inimicitiæ capitalis, cō ſanguinitatis, domeſticitatis, aut notorij criminis oppoſita contra teſtes examinandos, repellit eos ab examine, ſi incōtinenti probari offeratur. nu. 61. 165
Exceptio non ſpecificata repellitur. nu. 4. 135
Exceptio inhabilitatis oppoſita contra productum teſtem, an impediat ipſius examen. nu. 24 159
Exceptionum peremptoriarum, & dilatoriarum differentia, de earumq; effectu. remiſſiuè tamen. nu. 17. 139
Excommunicatio an ſit latinum verbum. nu 11. 27
Excōmunicatio non eſt Chriſtianorum inuentum. nu. 12. eod.
Excommunicatio vnde ortum habuit. num. 27. 185
Excōmunicationis in cauſa quo modo

modo procedatur.nu. 8. 26
*Excommunicationis formula contra eũm, qui rei iudicatæ non paruit.nu.*18. 272
*Excommunicationem contemnentes, qua pœna plectendi ſint. nu.*21. 273
*Excommunicationem negligens per annum de hæreſi non mediocriter ſuſpectus eſt.nu.*22. & 42. eo.& 276
Excommunicatus in iudicio agere non valet, ſed ſe defendere vtique poteſt.num 25.28.& 29. 184.& 185
Excommunicatus perdurans per annum in excommunicatione, beneficio priuari poteſt. num. 43. 276
*Exequutio ſententiæ ad quem iudicem ſpectet, & quid regulariter Signatura reſcribere ſoleat.nu.*9. 267
Exequutio non facta ſeruata forma, l.à diuo Pio. §.*in venditione,quãdo valeat.n.*27.273
*Exequutio rei iudicatæ ſummatim facienda, nullaque iudiciorum obſeruatione adhibita. nu.*3. 262
*Exequutio trium ſententiarum conformium vbi peteretur, quid Signatura ſeruare ſoleat.nu.*7. 264
*Exemplatio,parte citata, facienda eſt.nu.*15. 148
*Expenſa debẽtur teſtibus venientibus ad ſe examinandum, & quæ.nu.*15. 273
Expenſæ contumaciales præſtantur,etiam ſi contumax iuſtam litigandi cauſſam habuerit, & quæ expenſæ veniant.num. 22. 88.*anteriori*
*Expenſæ an reſeruentur in fine litis in proceſſus ſanatoriæ. nu.*8. 180
*Expenſæ quando refici debeant in cõfirmatione ſiue proceſſus inualidi ſanatione.nu.*6.108
*Expenſæ,quæ ſint,quæ in lite reſarciri debeant? nu.*25. 248
Expenſæ ratione cõtumaciæ, quæ veniant.nu. 26. *eo.*
*Expenſarum condẽnatio ne dum in diffinitiua, ſed in interloqutoria fieri dẽt.n.*18. 240
*Expenſarum condemnatio fit in cauſſis criminalibus.n.*19.*eo.*
*Expenſarum à condẽnatione excuſatur, qui habuit iuſtam litigandi cauſſam.nu.*20. *eo.*
*Expenſarum in condemnatione, quæ veniant, & quid hac in re palatiũ obſeruet.n.*11.239
*Expenſarum condẽnatione omiſſa in diffinitiua,non poteſt amplius de expenſis tractari, fallit tamen in duobus caſibus. nu.*8.*& ſeq.* 238
*Expenſarum condemnatio fit in cauſa appellationis etiam ab interloqutoria.nu.*6.& 24. 238 & 241
*Expenſarum taxatio, quo caſu non eſt facienda, ſed condemnatio in omnibus expenſis. nu.*36. 275

Fori

F

FOri priuilegio quando forenſes capitolini renunciare poſsint.nu.4. 24.
Fructus intelliguntur deductis expenſis.nu.39. 276
Fructus quõ extiment.n.37.eod.
Fructuum ad reſtitutionem condemnatus poteſt negare eos recepiſſe, vel opponere, ſe in eccleſiæ vtilitatem conuertiſſe.nu.17. 271
Fructuum appellatione, qui veniant.nu.38. 276

G

GVbernatoris officiũ in quo conſiſtat.nu.5. 28
Gubernator Vrbis æquiparatur Quæſtori & Præfecto Vrbis. num.9. 30
Gubernator Vrbis intra quadrageſimum duntaxat lapidẽ iuriſdictionem habet.n.1. 28
Gubernator Vrbis excommunicare non valet, etiam in cauſſis vigore obligationis in forma cameræ.nu 4. 28
Gubernator duos vicarios habet. num.6. 29

H

HAeres condemnatur ex con feßione defuncti, & ſic non propria.num.17. 198
Hæreſis cauſſa, ſi quis excommunicatus fuerit, elapſo anno pro conuicto habeñ.n.44.276

I

IAnnizerorũ ſiue ſollicitatorũ officiũ narratur.nu.8. 11
Ignorantia nõ præſumitur cùm res parùm innoteſcat.nu.36. fol. 140
Ignorantia ſolo iuramento probatur, admittitur tamen probatio in contrariũ n.31.141
Inhibitio ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt.nu.10. 252
Impedimentum quõ probetur, & an ſolo iuramento.nu.24.175
Incontinenti factum quando dicatur.nu.61. 212
Inſtantia cauſſæ iure pontificio nunquam perit.nu.22. 232
Inſtantia cauſſæ perpetua eſt de iure canonico. fallit tamen num.25. 256
Inſtantia cauſſæ, iure Cæſareo in ciuilibus triennio finitur, & in criminalibus biennio, at de iure Pontificio perpetua eſt.nu.1.& 6. 56.& 57
Inſtrumentum reprobatur per duos teſtes.nu.23. 149
Inſtrumentum originale non cogitur quis apud acta dimittere, ſed copiam collationem. num.11. 146
Inſtrumentum producens, oĩa in eo ẽt aduerſantia approbare videtur, fal.tamẽ.nu.19.149
Inſtrumenta publica abſq; iudicis mandato à proprijs notarijs habentur.nu.1. 142
Inſtrumenti exemplum, ſiue copia, an fidem faciat.num.28. & ſeq. 150
Inſtrumenta producere cũ clauſula illa, ſi & inquantum in fauorem

in fauorem faciunt, & non aliter, quanta ſit efficacia nu. 20. 149
Inſtrumētū in productione pars citari debet, aliàs non probāt: nu.7.& 25. 144.& 150
Intellectus ad cap. ſuſcitata, de reſtit. in integr. nu.16. 247
Interloquutoria mera eſt omnis iudicis pronunciatio poſt latā diffinitiuam. nu. 11. 197
Interloquutoria reuocatur per ſolitas repoſitiones, quæ fieri ſolent. n.16.& 33. 183.& 185
Interloquutoriæ habētes vim diffinitiuæ, quæ ſint, & quomodo cognoſcantur. nu.46. 209
Interrogatoria dari poſſunt. nu. 7. 157
Interrogatoria qualiter, quotúe modis fiant. nu. 16. 139
Interrogatoriorum copia non datur. nu.55. 164
Itineris arreptio ad ſuperiorem habetur loco appellationis. nu.27. 221
Iudex nullus in Rom. Cur *ordinariam iuriſdictionem à ſeipſo habet, niſi a* Pontifice, *excipiuntur tamen Auditores Sacri* Palatij. *nu.4.* 43
Iudex *capitolinus appellationū ordinarius eſt, quæ in* Senatoris *curia fieri contingunt. num.3.* 37
Iudex curiæ Sabellorum, eſt iudex ordinarius curialium inferiorum ordinis. nu.2. 36
Iudex in re dubia partes ad arbitros eligendum cogere poteſt. nu.12. 47
Iudex appellationis, an poſſit mandare, vt exemplar, ſiue originale ei tranſmittatur. nu.23. 184
Iudex ſuam interloquutor iam reuocare poteſt. nume.4. & 10. fol. 68.& 69
Iudex poſt ſententiam de expenſis cognoſcere non poteſt, quamuis earum condemnatio reſeruata fuerit. nu.23. 241
Iudex ſæcularis an ſuper poſſeſſorio beneficij, aut rei ſpiritualis cognoſcere, poteſt. nu.6. 93
Iudex ſuam ſententiam in acceſſorijs ſupplere poteſt. n.12. 69
Iudex ſuam ſententiam poteſt eadem die ſupplere, vt puta ſuper expenſis. nu.9. 238
Iudex appellationis cùm iudicis appellati ſnīam reuocat, cauſſas exprimere tenet. n.16. 240
Iudex, quando ex iuſta cauſſa victum ab expenſis abſoluit, debet illam in ſententia declarare. nu.21. eod.
Iudex appellationis ab interloquutoria inhibere non debet, niſi cauſſa cognita. num. 37. & ſeq. 262
Iudex ſuam interloquutoriam quibus caſibus reuocare non poteſt. nu.33. 185
Iudex à quo poteſt terminum appellanti præfigere ad proſequendum appellationem, eodem tamen contextu, ſed non

ex interuallo. num. 3.& 23. fol. 215.& 220
Iudex an poſſit prorogare terminum præfixum ad proſequendam appellationem.n.4. 216
Iudex an poſſit eſſe ſequeſter. nu.13. 190
Iudex an poſſit aliquem cogere, vt ſit ſequeſter.n.14. 191
Iudex ſuper admiſsione articulorũ interloqui ſolet cum clauſula, ſaluo iure impertinentium, ex ſtylo Roma.Curiæ. nu.1.& 3. 127
Iudex nullitatis non ſolũ ſuper nullitate, ſed etiam ſuper iuſtitia, vel iniuſtitia ſententiæ pronunciare poteſt.n.34. 234
Iudex exequutionis expenſas taxat, ſequeſtrum (ſi quod eſſet) relaxare facit, fructus liquidat, & alia de quibus hic. num.11. 268
Iudex ſententiam diffinitiuam reuocare non poteſt, niſi ſtatim.nu.11. 69
Iudex poteſt innouare in his quæ tendunt ad cauſſæ faciliorem exitum, & qui ſint iſti exitus. nu.3. 250
Iudex poteſt partibus interdicere ne nuberent, etiam poſtquam ab ipſo appellatum fuiſſet ſuper matrimonio, de quo controuerſabatur.nu.4. eo.
Iudex ſecundũ allegata & probata ius dicere debet.n.7. 47
Iudex, qui appellationi à diffinitiua non detulit, puniendus eſt.nu.1 & 21. 215.& 220
Iudex ordinarius in his, quæ ſeruitiũ eccleſiæ reſpiciũt, prouidere debet num.3. 187
Iudex interloquutorias reuocat ante ſententiæ prolationem. nu.7. 183
Iudex cui in partibus commiſſum eſt teſtium examen, an reſponſiones partium & confeſſiones recipere poſſit. num.9. & 29. 171.& 176
Iudex cui commiſſa eſt teſtium receptio, an per ſe ipſum teſtes examinare teneatur? nu. 10. 171
Iudex eccleſiaſticus poteſt compellere iudicem ſæcularem ad præſtandum ſibi auxilium. num.40. 275
Iudex ſæcularis, an teneatur ſtare proceſſui facto per eccleſiaſticum, & quid è contra. nu.41. eod.
Iudex appellatus in quib.caſibus poſt inhibitionẽ iudicis ad quẽ procedere poſsit nu.7. 251
Iudex reuocat grauamen per repoſitiones, & frequens eſt iſte vſus in Ro.Cur.nu.6. eod.
Iudex an teneatur condemnare victum in expenſis, quæ libello petita non fuerint.nu.7.& 17. 238& 240
Iudex poteſt abbreuiare terminum iuris ad recipiendũ apoſtolos.nu.71. 213
Iudex ad quem dè appellatione cognoſcere non poteſt, niſi
prius

prius de ea conſtiterit. num. 73. eod.
Iudex à quo terminũ iuris appellanti breuiare poteſt. limitat tamen. nu. 24. 220
Iudex nullitatis ſententiam nullam pronunciando, an illam in negotio principali reformare valeat, & quæ ſint eius partes in iudicando ſuper nullitatibus. nume. 15. & 34. fol. 231. & 234
Iudex appellationis prcnunciat ſe iudicem competentem. nu. 3. 237
Iudex appellationis confirmat vel infirmat ſententiam his verbis, benè, vel malè iudicatum. n. 5. eod.
Iudex ex officio debet pronunciare appellationem eſſe deſertam. n. 32. 274
Iudex pauperi teſtes producere non valenti, ſubuenire debet. nu. 28. 81. ſeq.
Iudex delegatus ad teſtes recipiendum & examinandum, non poteſt cognoſcere, vtrum articuli, vel teſtes ſint admittendi, vel ne, nec teſtes publicare. nu. 29. 176
Iudex delegatus ad teſtes examinandũ, poteſt illos interrogare, & proteſtationes contra teſtes recipere. num. 30. 176
Iudex delegatus reſcripti formam excedere non debet, fall. tamen. num. 19. 67
Iudex delegatus ſi delinquit in territorio iudicis ordinarij ab ipſo puniri poteſt. nu. 20. eo.
Iudex delegatus cum inſerto tenore ſuæ commiſſionis citare debet, aliàs ei non eſt credendum. nu. 39. 223
Iudex ſubdelegatus teſtium receptionem ſubdelegare nõ poteſt antequam teſtes non fuerint citati & iurati. n. 32. 176
Iudex ad teſtes examinandũ delegatus debet partem aduerſam ad videndum iuramenta teſtium citare nu. 33. eod.
Iudex ad examinandum delegatus, non poteſt examen parte reluctante alteri ſubdelegare. fallit tamen. nu. 34. eod.
Iudex ſiue exequutor ad teſtes examinandum an poſſit recipere confeſſionem partis. nu. 31. 176
Iudicis officium ad attentata reuocanda implorare quis non prohibetur, ẽt ſi via ordinaria agere cœpiſſet. num. 13. 252
Iudicis officiũ quale. n. 24. 184
Iudicis officium in exequutione rei iudicatæ potius poſtulandum, quàm via actionis agendum. n. 2. & 24. 263. & 275
Iudicis officiũ quale eſſe debeat. nu. 11. 47
Iudicis incompetentia quandocunq; opponi poteſt, quæ iudicium reddit nullũ. n. 16. 110
Iudicem ordinariũ tria faciunt, ſcilicet lex, conſuetudo, & conſenſus. n. 2. 53

Iudices non ſatis benè faciunt, qui ſtatim inhibent, non cognita prius appellationis qualitate.nu.11. 252
Iudices ſiue ordinarij, ſiue delegati ſint, ante oĩa de eorum poteſtate docere debẽt.n.40. 223
Iudices rarò vel nunquam dant ſimpliciter terminum iuris ad apoſtolos recipiendum, ſed dicunt & interim quandocunque, & quid referant hæc verba.num.34. 205
Iudices ſacri palatij appellanti à diffinitiua apoſtolos reuerentiales dare ſolent, cum termino dierum decẽ ad proſequendam appellationem.nu.4. 56
Iudices debent eſſe contenti proprijs ſtipendijs, nec ſportulas capere. nu.31. 185
Iudices eccleſiaſtici, vbi pœna corpori infligenda eſt, reos ad ſæculares iudices remittunt. num.7. 40
Iudices appellationi à definitiua non deferentes, puniri debent. nu.68. 213
Iudices pedanei vnde dicti. nu. 1.& 4. 36
Iudices delegati in citatione reſcriptum eorum iuriſdictionis inſerere debent.nu.4. 264
Iudicium viſitãtium carceratos quale ſit munus. nu.2. 35
Iudicandi ratio multiplex fuit olim Romæ in capitalibus iudicijs.nu.7. 29
Iudicium quindecim modis accipitur. nu.1.& 5. 46
Iudicium quid ſit. num.2. & 9. eod. & 47.
Iudicium vnde dicatur.nu.3.eo.
Iudicium aliud ordinariũ, aliud extraordinarium.nu.5. 49
Iudicium quomodo intelligatur. nu.8. 47
Iudicium à citatione exorditur. nu.10. 217
Iudicium multiplex eſt.nu.1.& 15. 49.& 50
Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, aliud mixtũ.nu.2. 49
Iudiciũ ſpirituale quid ſit, quid eccleſiaſticum, & temporale. num 3. 49
Iudicium diffugientes, de eorum iuſtitia diffidunt.nu.21. 174
Iudicium mortuo principali valet cum procuratore, ſi is tamẽ dominus litis effectus fuerit. nu.41. 82.poſter.
Iudicium contra mortuũ, etiam ſi per viuentem defendatur, eſt nullum. nume 38.fall.vt num.41. eod.
Iudicia quæ de cauſſa inſtituta fuere.n.4.6.& 10. 46.& 47
Iuramentum calumniæ eſt de iure diuino. nu.39. fol.162.& nu.12. 96
Iuramentum calumniæ tacitè remitti poteſt, expreſſè autem nullatenus.num.11. 96
Iuramẽtum calũniæ petitum, eſt de ſubſtãtia iudicij, & propter illud nõ præſtitũ iudiciũ redditur nullum.num.16. eodẽ

Iura-

Iuramẽtum calumniæ omitti poteſt, ſi pars illud non petat. nu.3. 94
Iuramentum calumniæ quando quis præſtare non poſſit cogi. nu.13. 96
Iuramentum calumniæ in quacunq; parte iudicij peti poteſt. nu.14. 96
Iuramentum teſtibus an ſuper euangelijs præſtandum ſit. nu. 21.& 57. 158.& 164
Iuramentum teſtibus an poſſit dari ſuper cruce.nu.58. 164
Iurare de calumnia quando quis cogi non poßit.nũ 13. 96
Iuramentum teſti expreßè mitti poteſt à partibus, numero 8. & 42. 155.& 162
Iuramentum parti defertur poſt expenſarum taxationem à iudice factam.nu.15. 270
Iuramentũ relaxari poteſt à parte parti.nu.43. 162
Iuramentũ ſuppletoriũ ſemiplenè probanti datur.n.10. 182
Iuramentum, an ſit de forma, vel ſubſtantia teſtimonij.num.37. fol. 161
Iuramentum teſtibus poteſt à partibus remitti. num. 8. & 42. 155.& 162
Iuriſdictio quadruplex eſt.nu.1. fol. 52
Iuriſdictio per citationem præuenitur. nu.4. 71
Iuriſdictio non perpetuatur per citationem circumductam. nu.36. 222
Iuriſdictio expreßè, ſiue tacitè prorogata iudicium reddit validum.nu.14. 239
Iuriſdictionis defectus ſiue incompetentiæ ſanari nõ poteſt, fallit tamen.nu.4. 108
Iuriſdictionem Capitolinam multi Pontifices confirmarunt. num.4. 38
Ius nouum ſi in cauſa ſuperueniat, quid à cauto cauſſæ patrono agendum ſit.nu.7. 180
Ius nouum in cauſſa ſuperueniens, quando deduci poſſit. num.5. 108
Ius patronatus de re ſpirituali atque temporali participat. nu.4. 49
Ius reuocandi domum deprehenſo in Rom. Cur. quando detur, & quibus ex cauſis. num. 2. & 11. 73.& 74

L

Legatus de latere an ſummariè cauſſas decidendas cõmittere poſſit? nu.16. 50
Læſio enormis & enormißima, quæ dicatur.nu.36. 82.ſeq.
Lex noua ab antiqua interpretationem accipit.nu.6. 195
Libellus generalis & obſcurus parte non opponente, procedit in ſummarijs.nu.20. 139
Libellus etſi in ſummarijs non requiratur, requiritur tamen aliqualis petitio, limit.tamen. num.10. 95
Libellus ſumptibus actoris edendus.nu.13. 61

Lis ſuper beneficio & ſic ſuper iure, an afficiat non ſolùm ſuper proprietate, ſed etiam ſuper poſſeſſione. nu. 24. 256

Lis quando pendere dicatur. nu. 6. 74

Litis pendentia inducitur per petitionem, ꝙ quis carceretur & per bonorum ſequeſtrationem. nu. 9. 74

Litis pendentia per citationem circumductam nō inducitur. nu. 10. eod.

Litis pendentia per ſimplicem citationem inducitur. nu. 1. 73

Litis pendentia non inducitur per citationem circūductam. nu. 35. 222

Lite pendente nouum ius, aut noua prouiſio impetrari poteſt. nu. 7. 74

Lite pendente an ſupplicare liceat, & reſcripta impetrare. nu. 8. eod.

Lite pendente aduocatur cauſſa per principem. nu. 5. 64

Lites & cōtentiones malæ ſunt. nu 13. 48

Lites diutius in foro eccleſiaſtico ventilantur. nu. 9. 57

Literæ remiſſoriæ ad partes non debent concedi, quoties pars poterat in loco iudicij teſtes examinare, & neglexit. num. 23. 175

Literarum executorialiū formulæ. nu. 16. 263

Literæ remiſſoriæ in dilatorijs exceptionibus nep concedun-tur. num. 18. 174

Literæ remiſsoriæ non danī actori in cauſſa attentatorum. nu. 20. 255

Literæ remiſsoriæ de audientiā teſtiū abſentiū dantur, fallit tamen criminarijs in cauſſis nō-nullis & etiam caſibus. nu. 1. 11. & 16. 167. 172. 173

Literæ remiſsoriæ ad audiendum teſtes non concedūtur in attentatis, nec in ſpolio, ſed quid in beneficialibus, in ſcripturarū recognitione, & teſtium repulſa. nu. 2. 168

Literæ remiſſoriæ ſemel conceſſæ, an iterum dentur. nu. 3. 169

Literæ remiſſoriæ quomodo exequantur. & nu. ſeq. n. 7. 171

Literis remiſſorijs ſi vſus non fuerit, non eſt audiendus aliā remiſſoriā petēs. nu. 20. 174.

Literarum expeditiones, quæ per cameram apoſtolicam fiunt, expreſſum Pontificis iuſſum requirunt. nu. 1. 16

Locus vicinus quando dicatur. num. 11. 21

M

Mandatum ſi alicui tranſmittatur, qui non intendat, niſi in vna cauſſa procurationis onus acceptare, qua cautela vti debeat. n. 5. 85

Mandatū generale ſi alicui admittatur, qui non intendat, niſi in vna cauſſa procuratoris onus acceptare, qua cautela vti debeat. n. 5. 85. anter

Mandatum debet eſſe ſufficiens, vt procurator admittatur. nu.24. 87.anter
Mandatum procuratorij non eſt extendendum.n.39. 90.ante.
Mandatū ſpecificum in quibus cauſis requirat̄.n.10. 87.an.
Mandatum quo caſu duret poſt mortem.n.18. 199
Mandatū procuratoriū acceptari debet.n.3. 84 anter.
Mandatum morte mandantis an & quando expiret.n.39. 90
Mandatum procuratoris in beneficialibus expirat per mortem mandantis, etiam re integra.nu.37. 89
Mandatum an debeat expreſſim acceptari, & quid iure pontificio caueatur.n.33. 89
Mādati procuratorij copia quando eſt danda.n.6. 59
Mandati defectus etiam refectis expenſis non ſuppletur. num. 27. 88.poſt.
Mandati defectus ad mille vſq; annos opponi poteſt.n.28. eod.
Mādati defectus inſanabilis eſt num.3.& 14. 108.& 110
Mandato in generali cauſſæ beneficiales non includuntur. nu.37. 89.poſt.
Marito pendente lite poteſt inhiberi, ne ad vxorem accedat, non obſtante poſſeſſione maritali, ſi tamen matrimonium iure non valet.n.34. 262
Meretrices iudici curiæ Sabellorū tributū pendūt. Et quis primus fuit, qui vectigal lupanarijs exigendum ſtatuit.num.3. & 6. 36.& 37
Metus iuramento probatur, vbi perhorreſcētia narret̄.n.1. 64
Minor reſpubl. vel eccleſia, quando læſionem probare teneant̄, & quando non.num.7. 244
Mors qūo probanda.nu.2. 153

N

NEgligentia in iudice non præſumitur, idcirco proteſtari neceſſe eſt.nu.8. 57
Notarius, cui cōmiſſum eſt teſtiū examen, nō poteſt cognoſcere, an articuli vel teſtes ſint admittendi, vel ne.nu.14. 156
Notarius abſque iudice vel eius mandato, iuramentum teſti deferre non poteſt. nu. 11.& 45. 156.& 163
Notarius poteſt clauſulas conſuetas extendere, licet illæ non fuerint expreſſæ.n.18.& 34. 183.& 185
Notarius cùm mittitur extra locū ad examinandū, an cōmunibus actoris & rei expenſis mittendus erit.num.14. 178
Notario non creditur de commiſſione ſibi facta, & per ipſum ſcripta. nu.48. 163
Notarij cancellariæ in expeditione literarum ſeu bullarum quid agere debeant.nu.9. 11
Notarij decem ſunt in camerali audientia, & eorum quid ſit munus nu.3. 45
Notarij cur ſic dicti.nu. 335

Notarij ſerui publici erant. num.5. 45

Notarios quadraginta octo ſacrum palatium habet, & de eorum munere, atque priuilegijs.nu.1. eod.

Notariorum ordo antiquitus honeſtus fuit, ſed poſtea vilis. nu.4. 45

Notorij diſcrimina, atque differentiæ. nu.15. 198

Notorio in facto quomodo procedatur.nu.1.3.& 4. 105

Notorijs in cauſſis ordo eſt, ordinem non ſeruare. num. 2. & 4. eod.

Nullitas cum negotio principali quomodo decidi debeat. num. 16. 231

Nullitas inſimul cum appellatione propoſita, quando aquè principaliter deducta eſſe cenſeatur, & quando acceſſoriè. nu.2.& 19. 226.& 232

Nullitas, quòd potius principaliter, quàm acceſſoriè deducta intelligatur, quæ vtilitas ſit. nu.3. 227

Nullitas & appellatio poſſunt inſimul cumulari. num.5.& 23. eod.& 232

Nullitas an proponi poſſit contra tres ſententias conformes, & an earum exequutionem differat num.7. & 27.& 28. fol. 227.& 233

Nullitas euidens impedit exequutionem.num.9. 229

Nullitas cum appellatione deuoluitur in diffinitiua, ſecus in interloquutoria. num. 20. fol. 232

Nullitas poteſt proponi vſque ad 30.annos.num.30. 234

Nullitas an habeat effectum ſuſpenſiuum, vt interim in cauſſa principali procedere non poſſit.nu 11. 230

Nullitatis in cauſſa quomodo procedatur.nu.12. 230

Nullitatis in cauſſa, quis erit pronunciandi modus. nu. 13. & ſeq. eod.

Nullitatis in cauſſa, quomodo termini obſeruandi ſint. num. 1. 101

Nullitatis in libello cauſſæ exprimi debent.nu.2.& 5. 101

Nullitatis tempora,quæ,& quanta ſint.nu.10. 229

Nullitatis in cauſſa libellus,ſiue formula.nu.32. 234

Nullitatem ſententiæ proponens ex vna cauſſa, poteſt etiam omnem aliam nullitatis cauſſam proſequi.nu.33. eo.

Nullitate pendente, negotium principale appellationis conquieſcit.nu.31. 234

O

OBiectus ſi ſpecificati clarè non fuerint, an poſſint declarari.nu.11. 136

Obiectus ſi quis ignorauerit, an poſt terminum eos dare admittendus ſit, & an ſuper ignorantia, ſuo ſtetur iuramento. nu.12. 136

Obie-

Obiectus etiam in ſecunda inſtantia dari poſſunt. nu. 14. 138
Obiectus præſtans an audiatur, ſi de titulo non doceat. num. 5. fol. 135
Obiectus ſpecificari debent. nu. 3. & 18. 135. & 139
Obiectus an in quacunque parte iudicij tradi poſſint. num. 7. & ſeq. 136
Obiectus, vide in verbo repulſa.
Obligatio ſecundum formam cameræ apoſtolicæ ideò ſic vulgò appellatur, quia ab ipſa camera ortum habuit, de cuius materia. nu. 4. cum ſeq. nu. 2. fol. 24. & 25
Obligatio ſecundum formam cameræ comprehendit debitum etiam ſi in Rom. Cur. non apprehendantur. nu. 5. 25
Obligatio penes acta curiæ abſente iudice à notario recepta, non valet. nu. 46. 163
Odioſa reſtringenda ſunt. nu. 2. fol. 134
Officium ſignaturæ, à certis annis nedum in reſcriptis gratiæ, ſed etiam iuſtitiæ paſſim diſpenſat. nu. 7. 15
Officium ſiue audientia contradictarum, quas literas concedere ſoleat. nu. 5. 14
Officium contradictarum, præter auditorem, duos habet lectores, & quatuordecim patronos, & quod eorum ſit munus. num. 6. 15
Officium contradictarum cur ſic appelletur, & quod ſit eius munus. n. 1. 4. & 8 13. & 16
Officium ſecretariæ apoſtolicæ à quo Pontifice inſtitutum fuit & quando, & quot in eo ſecretarij exiſtant. nu. 3. 18
Officium ſummiſtæ quale ſit. nu. 5. 19
Officium camerarij ſiue cameralis audientiæ, quæ negotia complectatur. nu. 1. 21
Officium Præſidentis *cameræ apoſtolicæ quale ſit. num. 1.* 31
Officium plumbatoris, atque cuſtodis deſcribitur. nu. 7. 11
Opinio DD. Rotæ pro communi reputatur. nu. 18. 149

P

Parricidium antiquitus non ſolùm parentis, ſed cuiuſcunque hominis cædes appellabatur. nu. 8. 30
Pauper reſtituitur aduerſus ſententiam. nu. 12. 245
Pauper quis dicatur arbitrio iudicis committitur. num. 30. 81. poſter.
Pauperi appellanti gratis danda eſt actorum copia. nu. 33. eod.
Pauperi prouidendum eſt à iudice de aduocato, aliàs mortaliter peccat. nu. 32. eod.
Pauperum cauſſæ gratis audiri debent. nu. 31. 81. poſt.
Pauperum cura habenda eſt. num. 2. 31
Paupertas vbique contempta eſt. nu. 3. 31
Paupertas quando excuſet, & quan-

quando non.num.10.86.ant.
Paupertas excuſat ab appellationis proſequutione.num.20. fol. 220
Paupertas à contumacia excuſationem præſtat, multis & alijs in caſibus. n.27 81.poſt.
Paupertatis probatio alleganti incumbit.nu.29. eod.
Pendentia per citationem circumductum non inducitur. num.10. 74
Penſio eccleſiaſtica ſi dicat̃ nulla, vel exceſſiua, an interim ſolutio retardetur.nu.1. 71
Penſio transferri non poteſt. nu. 2. 72
Penſionarius vbi via exequutiua obtineret, & titularius appellaret, non conceditur appellationis cõmiſſio, niſi cũ clauſula; ſine praiudicio legitimæ exequutionis. num.3. 72
Peremptorium in beneficialibus ſummarijsq; cauſſis non requiritur. numero 12. & 15. 77.& 78
Peremptorium in Rom. Cur. ex ſtylo in citationibus apponi non ſolet.nu.13. eod.
Petitorium quando ſuſpendi poſſit, & vſque ad quod tempus, & an ſuſpenſio deinde reuocari queat, & quid operetur ſuſpenſio, multaq; de ipſius materia.nu.2.& 3. 90.& 91
Petitorium etiam poſt litem conteſtatam ſuſpendi poteſt, & in ſolo poſſeſſorio agi.nu.4. 91
Petitorium actor ſuſpendere non poteſt, & in poſſeſſorio retinendæ agere.nu.5. eod.
Petitorio ſuſpenſo, ſi iudex ſententiam protulerit, erit nulla. nu.6. eod.
Pœnæ pecuniariæ à præſulibus in pios vſus erogandæ ſunt. nu.6. 40
Pænitentiarius quibus in cauſis reſcribat, & de eo multa.nu. 5. 5
Pænitẽtiarij ſummi munus quomodo per maiores eccleſias vrbis pœnitentiarij ſiue vicarij ab eo ſubſtituti ſint.num.2.& 6. 5.& 6
Pænitentiario (quem ſummum appellamus) quando credatur, & de eius formula in ſcribendo.num.3. 5
Pænitentiariæ officium viginti quatuor patronos habet. n.4. fol. 5
Pontifex, ligandi & ſoluendi in terris quemcunque vellet, poteſtatem habet. numero 1. fol. 5
Pontifex ſigno crucis iuſſum & conſenſum præſtat literis per cameram apoſtolicam expeditis.nu.2. 16
Pontifex non poteſt diſpenſare, quod teſtis in perhibendo teſtimonio, non debeat iurare. nu 38. 161
Pontifex quomodo in literis iuſtitiæ, & gratiæ reſcribat, & ſua manu ſubſignet.nu.6. 8

Pontificis poteſtas breuibus deſcribitur. num 5. & ſeq. 2.
Poſitio reuocari non poteſt, ſi eſt probata, vel iurata. nume. 6. & 20. 130. & 133.
Poſitio negata, nil neganti prodeſſe poteſt., at teſtes ſuper ea producti iuuare poſſunt. nume. 23. 124
Poſitio cõtinens partim verum, partim falſum, an in totum negari poſſit. num. 24. eod.
Poſitio captioſa, quæ dicatur. nume. 20. 124
Poſitioni criminoſæ non eſt reſpõdendum. fallit tamen. nume. 18. 123
Poſitiones quando reuocari valeant. num. 1. 6. & 17. fol. 129. 130. & 133
Poſitiones contrariæ admittuntur, & ſi captioſæ, & impertinentes reÿciantur. n. 21. 124
Poſitiones alternatiuæ admittuntur. nu. 22. eod.
Poſitiones quibus modis impugnentur nu. 6. 128
Poſitiones quare inuentæ ſint. nu. 1. 112.
Poſitiones tam ab actore, quàm à reo traduntur. nu. 2. eod.
Poſitionum formula. nu. 3. 111
Poſitiones in quacunque parte iudicÿ fieri poſſunt. nu. 12. & 35. 122. & 126.
Poſitiones quo pacto formandæ ſint. nu. 13. 122
Poſitiones, an infra terminum probatorium fieri debeant. num. 35. 126
Poſitiones veras negans, ſi de mẽdacio cõuincitur ad omnia dãna tenetur. num. 25. 124
Poſitionum copia edenda eſt, fal. tamen. nu. 33. 125
Poſitionibus quis reſpondere tenetur, principalis vel procurator. nu. 11. 122
Poſitionibus reſpondendum eſt ſimpliciter, per verbũ, credo, vel, non credo, fall. tamen numero 14. 123
Poſitionibus reſpondere per verbũ, credo, quare admittatur. num. 7. 121
Poſitionibus quando, & ex quibus cauſſis quis reſpondere cogi non poſſit. nu. 19. 123
Poſitionibus ſi quis reſpondere minimè velit, quid agendum. num. 4. 112
Poſitionibus reſpondere quis cõpellitur, fallit tamen num. 5. & 16. 112. & 123
Poſſeſſio an debeat collocari in indicio attentatorum. numero 19. 254
Poſſeſſione ſua nemo abſque cauſſæ cognitione priuandus eſt, etiam ſi eſſet prædo, aut intruſus. nūm. 22. 139
Poſſeſſionem, in iure decimandi, colligendi, & ſi quæ ſimilia ſint, non ſatis eſt probare, ſed amplius iuris adminiculum. num. 7. 196
Poſſeſſor etiam iniuſtus defendere debet in ſua poſſeſſione, donec conſtet de meliori iure alterius. n. 6. & 22. 136. & 139

Poſſeſſo-

Poſſeſſorium cauſſæ beneficialis, aut ſpiritualis non dicitur ſpirituale, ſed temporale. num.5. 93

Practica illa communis excipiendi generalia, quem effectum operetur. num. 10. & 13. 136.& 137

Praxis ad effugiendum neceſſitatem interloquutionis ſuper deuolutione tam in beneficialibus, quàm profanis. num.2. fol. 64

Praxis ad fugiendam narrationem ſtatus cauſſæ, in petitione aduocationis cauſſæ. nu.7. fol. 64

Præceptum exequutiuum nulla præcedente cauſſæ cognitione non valet, niſi adeſſet clauſula, ſi ſenſerit ſe grauatum, compareat. num.3. 178

Præceptum cum clauſula, ſi ſenſeris te grauatum, &c. an ſit interlequutoria, & de eius virtute. nu.21. 184

Præſcriptiones temporales an currant contra minorem. num.5. 243

Præſens habetur per conſentientem in iudicialibus actis. nu.31. 89.ſeq.

Præſens non eſt citandus. nu.9. fol. 109.

Præſidens cameræ apoſtolicæ habetur ad inſtar Quæſtoris vrbani. num.2. 31

Præſumptio iuris, liquidiſſima eſt probatio. nu.29. 140

Prætorum duplex iuriſdictio, vrbana ſcilicet & peregrina. nu.6. 38

Præuentio quando inter iudices facta dicatur nu. 1. 70

Præuentio non inducitur, quando actus, qui iuriſdictionem tribueret, eſſet inualidus. nu.2. eod.

Præuentio iuriſdictionis non fit per inualidam citationem. nu.37. 222

Præuentio per citationem inducitur, & quid ſi vnus iudex præuenit per citationem verbalem, alter verò per realem. nu.5. 71

Præuentio locum habet inter curiam Sabellorum *&* Senatorem *vrbis. nu.3.* 28

Præuenire actorem an & quando reus poſſit, cupiens viam cenſurarum euadere. num.3. fol. 24

Princeps *expreſſim reſcribere debet, vt ſummariè in cauſſa procedatur, aliàs ſummarius proceſſus negatus cenſetur, etiam ſi reſcriberet, fiat vt petitur. nu.6. & 18* 49.& 50

Princeps etſi multa iudicij ſubſtantialia tollere poſſit non tamen citationem. num.7. & 23. 49.& 52

Princeps *vbi de negotio certior factus non fuit, non obſtantibus quibuſcunque clauſulis, præiudicium inferre non præſumitur. num.17.* 67

Princeps

Princeps cognoſcendo cauſſam ad ſe aduocare videtur. num. 18. 67

Princeps ſolus perempta inſtantia ſpiritum vitæ inſufflare poteſt.nu.43. 224

Princeps non præſumitur cauſſam aduocare, vbi ipſius cauſſæ ſtatus narratus non fuiſſet. nu.6.& 17. 64.& 67

Principis in auditorio, ſola veritate inſpecta proceditur. num.16. 148.& 149

Principes ſoli cauſſas ſummariè decidẽdas reſcripto impetrãt. num.16. 50

Priuilegium à principe conceſſum ex forma ſupplicis libelli declaratur.nu.20. 51

Priuilegiatus cõtra priuilegiatum, an vtatur ſuo priuilegio.nu.21. 248

Probatio nulla maior, quàm per rei euidentiam.nu.26. 88

Probatio in promptu quando dicatur,arbitrio iudicis committitur.nu.27. 140

Procurator ad omnes cauſſas datus, an in cauſſa ſpirituali etiam datus eſſe videatur. nu.10. 86.poſt.

Procurator ad omnes cauſſas datus, nedum ad præſentes, ſed ad futuras etiam intelligitur. nu.11. eod.

Procurator cum facultate ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere antequam mandatum acceptaſſet.nu.6. 85.poſt.

Procurator, qui litem non fuit conteſtatus, quando admittatur tanquam dominus litis effectus. num 7. 86.poſter.

Procurator ſubſtitutus per litis conteſtationem, & actus etiã ſuccedaneos dominus efficitur.nu 8. 86.poſter.

Procurator contra certam perſonam conſtitutus, contra aliã comparere non poteſt. num. 13. eod.

Procurator contra vnum conſtitutus, in cauſſis tantùm expreſſis contra illum comparere poteſt. nu.14. eod.

Procurator ad cauſſam an poſſit abſque ſpeciali mandato reſtitutionem in integrum petere. nu.15. eod.

Procurator ſimpliciter ad agendum & defendendum datus appellare poteſt, ſed appellationem proſequi minimè. nu.16. eod.

Procurator ante litem conteſtatam ſubſtituere non poteſt. limitatur tamen. nume. 34. 89.poſter.

Procurator poſtquam ſubſtituit, amplius procurator remanet. num. 35. eod.

Procurator ſubſtitutus ſubſtituere poteſt poſt litis conteſtationem per ipſum factam, vel poſtquam pertractauerit, etiã ſi per alium lis conteſtata fuerit.nu.36. 89

Procurator falſus dicitur, etſi ge-

ſi generale mãdatum habeat, ſi in cauſſis ſpeciale mandatum requirẽtibus compareat. nu.21. 87. poſter.

Procurator an poßit poſitiones reuocare etiam ſi de errore non doceat. num.5. 130

Procurator mandatum oſtendere tenetur, aliàs iudicium eſt nullum. num. 22. & 30. 87. 88. poſter.

Procurator etiam verus à iudicio repellendus eſt, ſi de mandato non conſtet. nu. 23. 87. poſter.

Procurator in Roman. Cur. pro principali abſente adſoluendas expenſas regeſti obligatur. nu. 3. 54

Procurator generalis ad omnes cauſſas, an intelligatur ad futuras etiam conſtitutus. nu. 38. 89. & 90

Procurator reuocari poteſt, etiã ſi iuratum fuerit illum non reuocari. num. 15. 110

Procurator in animam propriã de calumnia iurare tenetur, & quãdo habet ſpeciale mandatum in animam domini, aliàs minimè. nu. 15. 95

Procurator pro expenſis factis pro ſuo principali poteſt ipſius ſcripturas loco pignoris retinere, non autem pro ſalario. idem in iudice & aduocato. nu. 8. 55

Procurator dubiũ habens mandatum repellitur, ſi de rato non ſatiſdet. nu. 19. 87. poſt.

Procurator ſi eſt excommunicatus, iudicium eſt nullum. nu. 26. 184

Procurator verus contumax ad appellandum non admittitur. nu. 55. 211

Procuratoris perſona ante omnia legitimanda eſt. num. 25. 88. poſter.

Procuratoris poteſtas à die recepti mãdati transfertur, adeò, quòd ante veram notitiam geſta per ipſum nulla ſunt. nu. 26. & 29 eod.

Procuratoris fiſci officium. nu. 3. 32

Procuratoris mandatum in primis inſpiciendum eſt, an ſufficiens legitimumue ſit. nu. 1. 84. poſt.

Procuratoris officium vile eſt. nu. 2. 43

Procuratori citatio fieri poteſt. nu. 10. 80

Procuratoris fiſci munus nobile eſt, & ſimplices aduocatos precedit. num. 4. & 5. 32

Procuratoris cõfeßio reuocatur. num. 2. 129

Procuratori prima citatio fieri poteſt. nu. 10. 80. anter.

Procuratorem iurare de calumnia nedum in animam principalis, ſed propriam, vſu receptum eſt in Rom. Cur. num. 17. 87. poſt.

Procuratorem minus legitimum mittens, pro non comparente

& contumace habetur: idem ſi legitimam, ſi tamen mandatum non acceptaret. nu.2. 84. poſter.

Procuratore non appellante an poterit dominus appellare et lapſo decendio lata ſententia, dummodo infra decendium à die ſcientiæ. num.24. 200

Procuratores cauti contra poſitiones proteſtantur, & quomodo. nu.7. 131

Procuratores antequam petant in cauſſa pronunciari, omnes errores reuocare ſolent. nu.8. & 21. 131.& 133

Procuratores plures ſi in cauſſa dati ſunt, nec etiam in ſolidum, vſu receptum eſt in Ro. Curia, quòd cum uno dumtaxat valeat proceſſus in cauſſa beneficiali. numero 18. 87. poſter.

Procuratorii copia ſumptibus domini danda eſt. nu. 14. 61

Prorogatio termini fieri non poteſt niſi durante termino. nu. 16. 219

Prorogatio fatalium ab Auditoribus Palatij concedi poteſt, quinimo & nouum fatale & vſque ad quod tempus. nu.13 & 15. 218.& ſeq.

Prorogatio iuriſdictionis, vt valeat, neceſſariò requiritur, quòd iudex ſit illius capax. nu.15. 240

Proteſtatio generalis cõtra perſonas teſtium quid operetur. num.23. 158

Publica non ſunt principis iure proprietatis, ſed adminiſtrationis. nu 3. 22

Publicatio teſtiũ quando in Ro. Cur. peti ſoleat. nu.4. 179

Pupilli, & viduæ, cæteræque miſerabiles perſonæ ab inferiore ad maiorem iudicem cauſſas trahere poſſunt, ſi iurant, aduerſariorum potentiam perhorreſcere. nu. 13. 66

Q

Quæſtorum origo, deque eorum officio. numero 4. fol. 23

R

Referendarij qui & eorum quod ſit munus. num.2. & 10. 7

Referendariorum origo. n.11. 9

Regeſtum cur ſic dictum. nu.1. & 19. 178.& 183

Regeſtum notarius facere non poteſt niſi partium mandato. nu.2. 178

Remedium Cap. *Reintegranda, pinguius cæteris eſt, atque vtilius. nu.41.* 206

Remedium extraordinariũ ceſſat, donec ordinarium habet locum. nu.2. 243

Remiſſoria teſtium quando dari poſſit, & an debeat iurare, qui remiſſoriam petit, quòd

non

non animo fruſtrandi aduerſarium facit.nu.4. 169
Remiſſoria teſtium an ante litis conteſtationem detur.num. 6. fol. 170
Reus citatus ſi differat litẽ conteſtari, quomodo procedatur. nu.2. 98
Reo mortuo pendente iudicio quomodo in cauſſa procedendum erit.n.13. 86.*anter.*
Reo non comparente, quid agendum ſit, quomodoque in eum procedendum.n.4. 84.*anter.*
Repulſa teſtium in cauſſa appellationis an admittatur.n.32. fol. 141
Repulſa eſt defenſio. n.33. eod.
Repulſa in cauſſa attentatorum admittatur.nu.34. 141
Repulſa facta concluſione non conceditur.n.35. eod.
Repulſa in cauſis ſummarijs an concedenda.n. 36. eod.
Res integra quomodo intelligatur.nu.40. 90
Res integra quando dicatur.nu. 8.& 11. 128.*& ſeq.*
Reſcriptum, ſiue commiſſio non firmat iuriſdictionem, neque probat, niſi parte ad opponendum citata.n.12. 269
Reſcriptũ & principis gratia ad libellũ referuntur.n.19. 51
Reſcriptum aduocatorium vitio ſubreptionis redditur ipſo iure nullum.numero 3. & 14. fol. 64.*&* 66
Reſcripto ſi neutri, quando obijci poſſit. num.15. 138
Reſcripta quot modis impugnentur.n. 15. 65
Reſcripta ad lites abſque ſpeciali mandato, validè pro alio impetrantur ex communi vſu. num.2. 54
Reſcripta iuſtitiæ tripliciter expediũtur, gratiæ verò dupliciter.n. 9 8
Reſcriptorum formula in camerali audientia epiſtolaris eſt, quorum duplex eſt expeditio. nu 3. 22
Reſcriptorum impetrationes an mandatum exigant. num. 3. fol. 70
Reſpubl. regularium ſodalitia, & princeps apud Pontificem ſuos habent oratores, & quod ſit eorum munus.num.3. 1
Reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ poſt quadraginta annos, infra quadriennium tantum competit eccleſiæ, & non vltra.n.24. 249
Reſtitutio in integrum impedit exequutionem. numero 25. fol. eod.
Reſtitutio in integrum competit nedum reipubl. & ciuitati, ſed etiam villæ, ſiue pago. nu.22. 248
Reſtitutio in integrum peti poteſt, vbi appellatio denegatur. nu.1. 242
Reſtitutio in integrum intra quadriennium petenda. num.11. fol. 86

Reſtitutio in integrum an admittatur ad impediendum exequutionem trium conformiũ ſententiarum. numero 29. fol. 233
Reſtitutio in integrum officio iudicis petitur. nu.3. 243
Reſtitutio in integrũ multis de cauſis petitur, & concedi ſolet, & quæ ſint. n.4. eod.
Reſtitutio in integrum an exequutionem differat. num. 15. fol. 246
Reſtitutio in profanis an detur. nu.13. 245
Reſtitutio ad appellandũ vbi cõcederetur, debet reſtitutus infra decem dies à die reſtitutionis appellare. numero 18. fol. 248
Reſtitutio in integrũ intra quadriennium peti debet, & quando iſtud quadriennium currere incipiat. numero 34. & 1. poſter.
Reſtitutio aduerſus tres ſententias an concedenda. nume. 8. fol. 244
Reſtitutionis impetrandæ forma. nu.9. eod.
Reſtitutionis petendæ tempora, quæ & quanta ſint. num. 14. fol. 245
Reſtitutionis in materia plura inter minorem & maiorem ſunt diſcrimina. nu.6. 243
Reſtitutionis petendæ multiplex modus, & qualiter in ea procedatur. nu.19. 248
Romanæ Curiæ vnicuique proprius eſt forus, nu.2. 58
Rotæ auditorium cur ſic appelletur. nu.3. 41
Ruſticus, quando vt principalis examinatur, poteſt eius aduocatus adeſſe. n.30. 125
Ruſticus non excuſatur, ſi petitores conſulere potuerit. num. 31. eod.
Ruſticus ſagax non excuſatur ob ruſticitatem. nu.32. eo.

S

SAlarium pro regeſto quando procurator ſoluere teneatur. nu.2. 178
Scripturæ priuatæ recognoſci debent, & quomodo, & quid in palatio vſu receptum ſit. nu. 8. & 26. 144. & 150
Scripturæ an poſſint pro parte acceptari, & pro parte impugnari. nu.21. 149
Scripturæ in iudicijs parce producendæ ſunt. num. 2. 142
Scripturæ & articuli (ex vrbanitate tamen patrum) admittuntur etiam poſt terminum ad producendum omnia vſq; ad concluſionem, & quandoq; poſt, ex gratia. nu.3. 143
Scripturas ſimpliciter producens, omnia in eis contenta fateri videtur. nume. 4. & 19. 143. & 149
Scripturas producens, aut teſtium depoſitiones cum clau-

ſula, ſi & in quantum, &c. poteſt cogi, vt praciſè declaret, ſi illis pro veris vti velit. num.22. 149

Scripturas producendi ſtylus in Rom.Cur.nu.6. 143

Secretarÿ apoſtolici de quibus reſcribant.nu.1. 17

Secretarÿ domeſtici munus quale ſit apud Pontificem.n.2. 20

Senator tres habet ſubſtitutos vicarios.nu.2. 37

Senatoris ſiue Pratoris vrbani officium.nu.1. 37

Senatores cur dicti, & cur patres conſcripti.nu.5. 38

Sententia conformis libello eſſe debet.nu.14. 183

Sententia contra ſtylum lata eſt nulla.nu.6. 98

Sententia Senatus Neapolitani pro lege in regno habetur. nu. 17. 149

Sententia nulla eſt, quæ lata fuit temporibus appellationis elapſis.num.17. 61

Sententia non valet illius cuius conſcientia aliquid fuit commiſſum, ſi primò non iurauit, quòd ita eius conſcientia dictat.num.35. 161

Sententia ſuper deſertione appellationis, vel cauſſa, vel quòd non licèt tertiò prouocare, licet ſit interloquutoria, habet tamen vim diffinitiuæ.nume. 33. 274

Sententia abſq; partis citatione eſt nulla, etiam ſi eſſet ſententia principis.nu.38. 213

Sententia parte inſtante proferri debet, aliàs eſt nulla. fallit tamen.nu.9. 96

Sententia diffinitiua, & quæ vim diffinitiuæ habet, æquiparantur, quatenus ad appellationis admiſſionem attinet. nu 4. 194

Sententia noctis tempore an ferri poſſit.nu.31. 162

Sententia ſuper attentatis eſt interloquutoria, fallit tamen. nu.22. 255

Sententia lata in fauorem abſentis, non tamen citati eſt nulla, fallit in quibuſdam caſibus.nu.8. 109

Sententia quæ pendente dilatione fertur, eſt nulla.nu.3. 103

Sententia arbitrorum non parit actionem neq; exceptionem, fallit tamen. num.6. 53

Sententia eſt proferenda die, & hora, ad quam pars citata fuit, aliàs eſt nulla.n.53. 164

Sententia pro excõmunicato ferri non poteſt.nu. 11. 182

Sententia nulla exequutionem non meretur.num.23. 273

Sententia ex inualido proceſſu ſuſtinetur ſtante confeſſione. nu.10. 131

Sententia ex confirmante, an ex confirmata agere debeamus. nu.31. 274

Sententiæ exequutio fit ex ſententia cõfirmante, nõ autẽ confirmata.n.10.& 31. 268.274

*Sententia exequutionem petere officio iudicis, eſt melius, quàm via actionis.n.24.*273
Sententia exequutionem petens, an teneatur omnia acta producere.nu.25. eod.
Sententia formula & petitionis abſolutionis ab inſtantia iudicij.nu.19. 87. anter.
Sententiæ tres vbi ſunt conformes, an audiatur quis ſuper nullitate ad impediendum earum exequutionem. num.27. cum ſeq. 233
Sententiam non eſſe deſertam, in dubio pronunciandum eſt. nu.11. 218
Sequeſtratio conceditur in cauſſa beneficiali, etiã ſi à ſententia appelletur, & de nullitate dicatur.nu.5. 188
Sequeſtratio poſt ſententiam poſſeſſorij fieri poteſt.nu.6. eod.
Sequeſtratio pro tertio non fit, & in nõnullis caſibus etiam pro principali.nu.7. eod.
Sequeſtratio impedit̃ per trien. nalem poſſeſſionem. num. 8. & 18. 189. & 191
Sequeſtratio per fideiuſſoriã cautionem impeditur. nume. 9. & 19. 189. & 191
Sequeſtratio & ſi regulariter prohibita ſit, in pleriſque tamen caſibus permiſſa eſt. nu. 1. & 13. 186. & 190
Sequeſtrationi ſi quis ſe intromittat, qua pœna plectendus. nu.12. 190
Sequeſtrata eccleſia, nõ poterit is, qui poſſidebat amplius ſe intromittere, etiam in ſeruitio eccleſiæ. numero 2. & 12. 187. & 190
Sequeſtrum quando poſſeſſionem tollat.nu.17. 191
Sequeſter an poſſit renunciare ſequeſtro.num.15. 191
Sequeſtris officium quale ſit. nu.4. 188
Sequeſtres qui malè in adminiſtratione ſe geſſerint, tenẽtur. num.20. 191
Sequeſtres plures an eſſe debeãt, vel vnus ſufficiat.nu.10. 189
Sequeſtres ſubrogari, & ex cauſſa mutari poſſunt.nu.11. 190
Sequeſtres an ſalarium habere debeant.nu.16. 191
Sigillum an probet.nu.9. 145
Signatura, remiſſiones, extenſiones, & quæ ad ipſius mores pertinent, declarantur.n.8. 8
Signaturæ officiales, diem præſtitutũ in hebdomada habent, qua ſimul conueniant, vt ſi quæ poſtulata ſint, in auditorio proponantur.nu.3. 7
Signaturæ, duo ſunt auditoria, in quorum vno, ea, quæ gratiam, in altero, quæ iuſtitiam concernunt, pertractantur. num.1. 7
Sportula an licitè capi à iudicibus poſsint.num.13. & 31. & 32. 182. & 185
Stylus eſt apud referendarios, ſiue mos, vt quæ reiecerint po

ſtulata, amplius non propo-nant.nu.4. 7
Stylus, ſiue mos pronunciandi prout in cedula.nu.12. 182
Stylus fori, in quo cauſſæ ventilantur, & non curiæ delegantis obſeruandus eſt.nu.4. 97
Stylo Romanæ Curiæ, adhærere debemus.nu.5. 98

T

Tacens quãdo habeatur pro conſentiente, & quando non.nu.4. 84.poſt.
Tacens regulariter in ſui præiudicium conſentire non videtur.nu.32. 89
Tempus quadriennij ad petendum reſtitutionem eſt vniforme, tã eccleſiæ, quàm reipubl. & minoribus nu.23. 248
Tempus quadriennij ad petendam reſtitutionem in integrũ non currit, donec prælatus viuit, qui rem eccleſiæ malè alienauit.n.35. 81.poſt.
Theſaurarius cur ſic appelletur. nu 1. 22
Theſaurarius æquiparatur Vrbano quæſtori.nu.5. 23
Terminus ad faciendum omnes defenſiones, an vnico contextu præfigi poteſt, ſcilicet ad articulandum, ponendum, producendum.nu.37. 126
Terminus decem dierum ad appellandum prorogari non poteſt, etiam partium voluntate.nu.51. 210
Terminus dierum decem ad appellandum, à die ſcientiæ currit.num.52. eod.
Terminus decem dierum ad appellandum nunquam currit durante grauamine ſucceſſiuo.num.23. 200
Terminus ad probandũ & probatum habendum vim concluſionis habet, & quid referat iſte terminus.nu.60.ſeq. 165
Terminus ad producendum omnia, an loco concluſionis habeatur.nu.3. 97
Terminus ad dicendum contra producta, valdè neceſſarius eſt.nu.4. 94
Termini octo ſunt, qui in cauſſa beneficiali obſeruantur.nu.1. & 2. 97
Termini in cauſſa profana, qui obſeruantur, decem ſunt. nu.1. 98
Termini omnes poſt litem conteſtatam ſunt peremptorij.num. 14. 78
Termini in cauſſa aſſentatorum qui obſeruari debeant. nu.3. 101
Termini in cauſſa diffamationis, & iactationum, qui obſeruentur.nu.4. eod.
Termini obſeruandi in articulo grauaminis.nu.1. 101
Termini qui obſeruari debeant in cauſſa abſolutoria ab obſeruatione iudicij.nu.1. 102
Termini obſeruandi in articulo compulſoriæ generalis. nu 1. eod.

Termini ſubſtantiales iudicij in ſacro palatio quatuor ſunt, qui ſi omitterentur, ſententia nullius eſſet momenti. numero 1. 94

Termini in cauſa appellationis, quatuor ſunt. nu. 8. 266

Termini obſeruandi in articulo cōpulſoriæ ſpecialis. n. 1. 102

Termini contra non parentem rei iudicatæ, qui ſeruari ſolēant. nu. 19. 272

Termini obſeruandi in articulo remiſſoriæ decernēdæ. nu. 103

Termini omnes poſt litem conteſtatā ſunt peremptorij. n. 7. 95

Terminorum obſeruatio non eſt neceſſaria in attentatorum reuocatione. nu. 18. 254

Terminorum mala obſeruatio, proceſſusque defectus quando ſanari poſſit num. 5. 179

Terminorum male obſeruatorū reiteratio, ac proceſſus ſanatio à principe concedi ſolet. numero 1. 107

Teſtis non iuratus, an ſaltim præſumptionem faciat. n. 40. 162

Teſtis vltro ſe offerre non debet. num. 22. 158

Teſtis examinatio cōmitti extra iudicium poteſt. nu. 13. 156

Teſtes aliquando lite non conteſtata produci poſſunt, veluti ſi de morte, aut abſentia dubitetur. num. 3. 153

Teſtes affuturi poſſunt recipi appellatione pendente, & ſic iſto caſu innouare licet. n. 4. 154

Teſtes quādo producūt debet aduerſarius citari ad ipſorū iuramēta videndū, fall. tñ. n. 5. 28. & 29. 154. *&* 159. *et ſeq.*

Teſtes debēt iurare, etiam ſi Cardinalatus honore præfulgeāt, aliàs minimè probant. nu. 5. & 34. 155. *&* 161.

Teſtes parte præſente iurare debent. nu. 15. 157

Teſtes ſi extra diem & locū, ad quos pars aduerſa citata fuit, iurent, eorum receptio nequaquam valet. n. 16. 20. & 53. fol. 157. 158. *&* 164.

Teſtes inſtrumentarij, ſi inſtrumento contradicant, an puniātur. nu. 24. 150

Teſtes ſuper recognitione ſcripturæ producti, non aliter probāt niſi præſentes fuiſſe teſtificentur. nu. 26. 150.

Teſtes non interrogati ſuper interrogatorijs poſſunt repeti & interrogari etiam facta publicatione in cauſa, ſimiliter ſi aliquis articulus fuit omiſſus, ſuper quo teſtes non fuerunt examinati. nu. 56. 164

Teſtes ſe ingerentes, ſuſpicione falſi non carent. n. 25. 159

Teſtes cogi poſſunt ad teſtimoniū perhibendum. nu. 26. 159

Teſtes tenētur ad omnia damna, quando noluerunt venire ad deponendum. nu. 27. eod.

Teſtes examinati parte non citata, non probant, nec faciunt indicium, fall. tamē ſextodecimo die

modis. num. 29. 160
Teſtes cùm producuntur proteſtari contrà eos debemus, & ante publicationem, ad hoc, vt repulſa concedi poſſit, fall. tamen. num. 62. 165
Teſtes an ſatis ſit in termino inducere, & iurari facere, vt poſt terminum examinari queant. n. 8. 171
Teſtes an poſſint aduocari de vna ciuitate in aliam, vt veniant ad deponendum nu. 13. & 17. 174
Teſtes affuturi ſuper articulis non admiſſis recipiuntur. nu. 2. 127
Teſtes iurati in termino poſſunt poſt terminum examinari, fallit tamen. nu. 59. 164
Teſtes debent iurare antequam deponerent, & quid ſi poſtea iuramentum præſtitere. num. 36. 161
Teſtes ſuper tota cauſſa recipi atq; iurare vile eſt. n. 9. 155
Teſtes extra articulos deponere quomodo intelligatur. nu. 10. 156.
Teſtes citari debent, aliàs nulla eſſet eorum receptio. nu. 1. & 25. 153. & 159
Teſtes tribus interrogationum ſpeciebus interrogari ſolent. nu. 1. 134
Teſtes quando repulſantur, eorum defectus non in genere exprimi debent, puta, ſunt fures, ſpurij, adulteri & huiuſmodi, ſed in ſpecie. n. 18. 139
Teſtes non debent regulariter examinari extra locum iudicij. nu. 47. 52. 163. & 164
Teſtes ſi coram notario tantum falſum depoſuerint, pœna falſi nequaquam puniuntur. nu. 46. 163
Teſtes veniunt inſtrumentorum appellatione. nu. 28. 140
Teſtes debent iurare, veritatem dicere pro vtraque parte. nu. 44. 163
Teſtes quomodo ad futuram rei memoriam examinentur. nu. 32. 161
Teſtes affuturi tria iuramenta præſtare debent. nu. 33. eod.
Teſtes non recipiuntur facta concluſione in cauſſa. n. 7. & 25. 85. & 88
Teſtium iuramentũ & examen iudex committit notario cauſſæ. nu. 12. & 52. 156. & 164
Teſtium nomina edenda ſunt, & quare. nu. 18. 157
Teſtium repulſa ſine reprobatione an concedenda in cauſa attentatorum. nu. 21. 255
Teſtium examen quando committi debeat. nu. 11. 172
Tertius ſciens litem, & ſe non opponens, præiudicat ſibi nu. 25. 140
Tertius non impedit exequutionem ſententiæ, ſi illi de indemnitate caueatur. nu. 26. 140
Tertius quando obiectus dare poſſit.

poſit. nu. 8. 136

Tertius admittitur in cauſſa in ſtatu quo reperitur. num. 9. & 24. 136. & 140

Tertius appellans vt audiatur, nec dum cauſſam legitimam exprimere, ſed etiã eam probare ſaltim ſemiplene obſtringitur. num. 10. 196

Titulus & proprietas eccleſiæ in quo differant. nu. 4. 93

Tutor & curator per litis conteſtationem ſubſtituendi facultatem accipiunt. num. 9. 86. *poſter.*

V

V*Erbum, conſtito, importat partis citationem. num. 13.* 270

Verbum, credo, à parte prolatum veritatem denotat. num. 28. 125

Verbum, fiat, conceſſionem gratiæ ipſo facto denotat. nu. 21. 51.

Vicarius vrbis an Cameræ auditori præferendus. nu. 9. 40

Vicarius vrbis beneficia haudquaquam confert. nu. 2. 39

Vicarius Vrbis ſummariè procedit, infra tamen lx. ducatorum ſummam. num. 3. & 8. 39. & 40

Vicarij Vrbis iuriſdictio, ac de eius munere. nu. 1. & 8. 39

Vicecancellarius cur ſic dicatur. nu. 12. 12

Vicecancellarij apoſtolici officium, dignitate, auctoritate, & vtilitate primarium eſt. nu. 1. & 11. 10. & 12

Vniuerſitas quomodo citetur, & quid ſi ciues portã clauſerũt, ne citatio fiat. n. 12. 81. *ante.*

FINIS.

LIBER PRIMVS, DE SVMMO PONTIFICE, ET SACRO SENATV.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 CARDINALIVM *numerus noſtra ætate non eſt conſtitutus, & quando apud Pontificē hi conueniant, & numc.* 10.

2 *Conſiſtorium quare dicatur, & quid in eo tractetur.*

3 *Reſp ub. regularium ſodalitia, & Principes apud Pontificem ſuos habent oratores, & quid ſit eorum munus.*

4 *Diplomata, vulgò bullę, quomodo conficiantur.*

5 *Pontificis poteſtas breuibus deſcribitur, & numero ſequenti.*

7 *Cardinaliū dignitas prima eſt apud Pontificem.*

8 *Cardinales ęquiparantur Senatoribus.*

9 *Cardinales cur ſic appellentur.*

AD Rem quidem pertinet ſtatū prius
loci,& ipſius Ro.Cur. ac ſingula eius à
capite mēbra deſcribere. Auctoritas
enim pōtificia à ſuo ſtipite in tot mē-
bra diſpartitur, vt ſoleāt ſeneſcere cu
riales, antequā rem ipſam intelligāt,
tibi omnia vnica lectione liquebunt. Vides hic primū
a ſacroſanctum & apoſtolicum ſenatum,[a] cuius Pont.ip-
ſe caput eſt,(quem proinde maximum vocant)& Prę-
b fecti [b] Cardinales membra ſunt, quorum certus † no-
1 ſtra ætate non eſt conſtitutus numerus, tametſi fortè
c legatur aliàs fuiſſe apoſtolorum exemplo c duodena-
rium. Hi ſancti patres aliàs bis in hebdomada apud
Pont.conueniebant, noſtra verò ætate decreſcētibus
negotijs ſemel tantùm, quorum cōuentum vulgò cōſi-
2 ſtoriū, quod † ea die pro publicis negotijs ſimul conſi-
ſtant, appellamus. Apud ſacrum hunc ſenatum electi
ad epiſcopales, archiepiſcopales metropolitanas, pa-
triarchales eccleſias præponuntur, inſtituunturque,
vbi eccleſia vacet,cuius electio ad Capitulum, Ciuita-
tem,Prouinciam, Regē, vel alios ſpectet,aliàs à Pont.
ſacroque hoc ſenatu eliguntur, ad quos munus hoc ex
ſolita omnium Pont. reſeruatione ſpectare dignoſci-
tur,quæ reſeruatio ad certa quoque monaſteria exten-
di ſolet,quę in libris Cameræ taxata reperiuntur, & in
ſacro hoc ſenatu idoneis perſonis conceduntur, vel
commendantur; quare & eadem conſiſtorialia voca-
mus monaſteria, quòd conſiſtorialiter de eis diſponi
conſueuerit. Hic denique cuncta, quæ ad cultum, ad
fidem, ad ipſam religionem, ad pacem Chriſtiani gre-
gis, ad cōſeruationem denique temporalis patrimonij
Romanæ Eccleſiæ pertinent,tractantur. Intra ſacrum
hunc ſenatum (ceu vniuerſo orbi ſupremum) vnaquæ-
3 que † Prouincia, ſingulaq; regularium ſodalitia ac Re-
ges omnes ſuos habēt patres tutelares, quos protecto-
res vocant, horum munus eſt, electiones, & alias pro-
uinciæ ſibi addictæ, cauſas in ſacro ſenatu proponere:
ſolet autem is, qui proponit, in electionibus oppoſito-

res, ſi qui adſint, audire ac de pluribus inquirere, quæ
ad perſonam eligendam, vel inſtituendam, ad locũ va-
cantis Eccleſiæ,ipſamq; Eccleſiam ſpectare, dignoſcun
tur, etiam per teſtes,(quã inquiſitionem vulgò proceſ-
ſum vocamus,) quæ omnia ſcripturæ commendantur,
ac in ſacro ſenatu, præuia certa propoſitionis formula,
recenſentur ab ipſo proponente: is denique ſacra ſena
tus reſponſa expectantibus profert, etiam per apoſtoli-
cam ſuam ſubſcriptionem, & ſigillo ſuis munitam; hanc
expectantes Reuerendiſſimo Vicecancellario adferũt,
qui aliam edit ſuo nomine contra apocham, quæ de fa-
cto in ea narrato, vbique apud officiales expeditores fi-
4 dem facit.† Relatione habita ſupplices curant diploma
ta relationi conformia, apud Abbreuiatores primum di
ctari, dictata apud ſcriptores cõſcribi, ſcriptas apud a-
lios expeditores per Cancellariam, vel Cameram apo-
ſtolicam, quandoque etiam extra ordinem per Secreta
riam, de quibus officijs ſuis dicemus locis, expediri, ac
demum plumbo obſignari, eſtque hęc poſterior expe-
5 ditionis pars cum officialibus agenda. Cęterum† hic nõ
nulla de ſummi Pontif. poteſtate ad te ſcripſiſſem, niſi
extra fines noſtri negotij viſa mihi fuiſſent; in qua
ſpecie ſatis tibi ſcire pro nunc erit, pontificiam pote-
ſtatem crebriori omnium orthodoxorum ſententia vni
uerſæ catholicæ eccleſiæ præeſſe, cui hodiè præeſt di-
uus Paulus eius nominis tertius, patria Romanus, gen-
te Farneſia, vir etiam apud veteres incompara-
bilis prudentię, quem puto diuina certè pro
uidentia hiſce temporibus nobis datũ,
quibus tot calamitatibus in dies Ro.
Eccleſia affligitur, vt poſt-
quam Dei ira pauliſper
conquieuerit, tot
vrgentibus ma-
lis occur-
rat.

ANNOTATIONES.

a CVius Pontifex.] *Pontificem† Maximũ Christianæ Rei*
6 *pub. caput eſſe, Orthodoxi omnes quotquot de religione ſcripſere, monumentis tradiderunt. Cùm ipſe vicem Dei gerat in terris cap 2. de translat. episc. Et Petri ſucceſſor exiſtat. Cui quanta ſuper omnes etiam apoſtolos fuerit tributa poteſtas, ex illa Saluatoris noſtri ſententia apud Ioannem capite poſtremo, perſpicuè deprehenditur, ſoli Petro dicentis, Paſce oues meas. In quarum numero Apoſtolos fuiſſe nemo inficias ibit. Quod diui quoque Chryſoſtomi graui teſtimonio non obſcurè eo loci comprobatur, qui in perſona Chriſti ad Petrum loquitur in hac verba: Loco mei præpoſitus eſto & caput fratrum tuorum. Verum hac de re verba facere, eſſet planè extra cancellos quibus me circumſcripſi, proſilire: Namque illud noſtri eſt instituti, iudiciales cauſſas breuiter tractare: quæ à tertio libro exordiũ ſumunt. Vnde ſupremis (vt dicitur) labris, quæ propriam extra materiam ſunt, aliquid attingere; ſatis mihi eſſe exiſtimaui. Præſertim hac de Pontificis poteſtate quæ cum iudiciarijs, tumultuarijſq; cauſſis nullam habere videtur affinitatẽ, & ne miſceamus ſacra profanis. Nicolaus Antonius Grauatius.*

b Cardinales.] *Summa quàm ſit dignitatis atque excellentiæ ampliſſimus Cardinalium ordo, nemo eſt certè, qui neſciat. Et ſi creſcentis Eccleſiæ primordio haudquaquam in tanta*
7 *fuerit præſtantia. Cardinales † ergo apud Pontificem principalem locum obtinent, veluti Felinus ſcribit in rubri. de maioritate & obedientia, eorumque eſt munus mortuo Pontifice aliquem ex ſacroſancto ipſorum collegio, ſanctimonia, ſingularique ſapientia præclarum cooptare atque eligere, ſit, vt in demortui Pontificis locum ille ſufficiatur, quemadmodũ œcumenicis in concilijs alijſque Pontificum ſanctionibus nõ vno in loco ſtatutum legimus, vt in capitu. in nomine Domini. 33 diſti. in ca. licet. de elect. capi. vbi periculum. eodem titul. in 6. & in Cle. ne Romani. eodem ſimiliter titulo. In qua quidem ſummi ſacerdotis electione, eos vniuerſalis eccleſiæ vicem gerere prodidit Card. Alexan. citato cap. in nomi-*
8 *ne Domini. Sed Cardinales † cui Romanorum veteri magi-*

ſtratui comparari debeant, (& ſi mihi haud ſatis aperta ſit deliberatio) cõtendunt noſtrates. Nã Accurſius, Bartholuſq; in l. 1. ff. de off. præf. præt. Necnon Alber. Roſa. in rubric. de ſtatu homin. & Ioann. Plat. in l. curialibus, C. de decur. lib. 10. cẽſuerunt Præfecto prætorio æquiparandos, cum quibus Alciatus conuenire videtur libro Prætermiſſorum primo, vbi Cardinales dictos opinatur exemplo ciuilium magiſtratuum, cùm in libro officiorum Theodoſii præfecti Cardinales appellantur præfecti Prætorio Aſianæ diœceſeos, & Præfectus Africæ. quòd maiores cæteris eſſent. Ioannes verò Imolenſis in l. ſi quæramus. ff. de teſtam. cui ſe ſubſcribit Capic. deciſ. 114. eos Senatoribus æquandos arbitratur. cuius opinionem illa Accurſii ac conſectaneorum probabiliorem eſſe mihi perſuadeo, ea in primis ratione quòd Præfectus prætorio generalem cauſſarum cognitionem cum ſummo (pro Cæſare) imperio ac gladij poteſtate exercebat; vt in Pandectis, Iuſtinianoque Codice peculiari titulo legitur. Nec quippe alius Præfectus prætorio erat, quàm Præfectus auditorio Cæſaris, veluti Aemilius ille Papinianus fuit, quem iuris aſylum ob immenſam iuris ſupellectilem appellabant; prætorium enim locus, in quo ius dicitur, eſt, vt in Euangelio apud Diuum Marcum legitur capite decimoquinto. At Cardinales horum nihil habent, nullique præſunt tribunali, ſi Mario Salomonio viro erudito & aduocato conſiſtoriali credimus in citata. l. 1. Et ſi me non lateat, prætoriũ quoque eſſe eam villæ partem, quam paterfamilias habitandam ſibi reſeruauit, vt Palladius libro primo, capite octauo, & Iuriſconſultus in l. 2. ff. de ſeruit. ruſt. præd. ſcriptum reliquere. Et Præfectum prætorij etiam dictum à cohorte prætoria. Apud antiquos enim cohors quædam erat quæ prætoria vocabatur, quæ Conſuli aut prætori in prouincia præſto ſemper erat, quaſique latus eius cingebat, vt ex Ciceronis verbis coniectari licet ad Quintum fratrem Aſiæ proconſulẽ, lib. 1. Aſconius autem Pedianus hac de re verba faciens, ſic inquit: Veteres enim omnem magiſtratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellauerunt, vnde prætorium tabernaculũ ſtus, & in caſtris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætorio. Hactenus ille. Sed deinde cum Imperium Romanũ

ad monarchiam deuenit, Principes Romani equitem vnum Romanum prætoriæ cohorti præfecerũt & prætorio ſuo, ideſt, aulæ. Qui præfectus prætorio hodie ille dici poteſt, qui magnus magiſter hoſpicij appellatur, multum tamen ab antiquo differens, vt doctiſſimus Budæus cenſet in annotat. in Pãdectas. Nam antiqui Principes potentia militari Præfectum Prætorio ſecundum ſibi eſſe voluerunt, vt Burrus Neroni fuit, auctore Tacito libro octauo. Quod Plinius quoque Iunior in Panegyr. Traiani verbis loquens, in hanc profectò memorabilem ſententiam demonſtrat. Ego quidẽ in me, ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam Præfecti manum armaui. Quam ſententiam à Dione luculentioribus verbis traditam legimus. Nam cum ille numquam ſatis laudatus princeps Traianus Præfectum prætorio in ſigni cingulo adornare voluiſſet, ſic ad eum dixiſſe, fertur. Accipe hunc enſem, & ſi quidẽ rectè atque è Repub. imperauero pro me, ſin ſecus, in me vtere. Vide ergo ad quantum faſtigium hoc munus præfecti prætorio euectum fuerit, quod & Plinius quoque in præfatione Naturalis hiſtoriæ indicat ad Titum ſcribens in hæc verba: Et quod nobilius feciſti, dum illud patri pariter & ordini equeſtri præſtas Præfectus prætorij eius. Hactenus Plinius. Cuius quidem Præfecti prætorio inſtar, illum hodie arbitror eſſe, quem Viceregem appellamus, puta Neapolis, & in Francia magnum Cancellarium, vt Budæo placet. Vnde, etſi præcipuum antiquitus fuerit Præfecti prætorio officium non tamen Cardinalibus conuenire videtur, quod comprobari etiam poteſt. Nam Præfectus prætorio legem condendi poteſtatem habet. l. Normam C. de offic. Præf. præt. Cardinales autem legem ferre neutiquam poſſunt. Sed eos potius Senatorum inſtar eſſe crediderim, & huic opinioni ſimpliciter commemorato loco Salomonius adhæret. Quæ res & ſi multis comprobari poſſit argumentis, pauca tamen in medium afferam. Et in primis non imbecilla quidem coniectura, ſic probari poſſe, exiſtimo. Nam Romulo humanis iam rebus ſubducto, interreges erant Senatores, ipſique Rempub. gubernabant, donec alius in demortui regis locum ſuffectus eſſet. vt apud Dion. legimus, Liuium atque Plutarchum in vita Numæ. Sic cùm interregnum eſt, Sacroſan-

ctum

ctum Cardinalium collegium Rempub. Chriſtianam regit difficultatiq́; rerum conſulit, donec alius ab eis Pontifex creatur. Accedat, quod apud hiſtoricos præſertim Zonaram, Liuiumq́ue ſcriptum inuenimus: Senatores dignitate, auctoritate, rerumq́ue amplitudine omnibus ſuperiores fuiſſe, apud Senatum enim totius erat Reipub. ſumma innixa, vt Senatores primas in conſilijs Imperatorum partes obtinerent, ſicuti ſignificare videtur Salluſtius, cùm ait: Metellus properè cunctos Senatorij ordinis ex hibernis accerſiri iubet: eorũ, & aliorũ, quos idoneos ducebat, conſiliũ habet. Cùm igitur Cardinales apud Pontificem omnes antecellant, ac ardua quæque cum illo pertractent, inſtar Senatorum eſſe arbitror. Et hanc in partem plerique inclinant, fulti tantùm tex. in capit. Conſtantinus. 96. diſtin. inter quos noſtræ ætatis iuriſconſultorum facilè princeps præceptor meus. D. Ioa. Bolognettus in l. omnes populi. nu. 64. de iuſt. & iur. Et Car-
9 dinales † appellatos eſſe reor, ideſt, principales vel a καρδία, verbo græco, quod latinè cor denotat, quaſi Pontificis cor. Nam ipſi eccleſiæ ſunt cardines atque columnæ, cap. miniſterium, de offi. archipresby. Et veluti animantia à corde motum ſuſcipiunt, & ianuæ à cardinibus mouentur: ſic à Cardinalibus cùm morum, tum vitæ ſanctitate, cuncti ad Chriſtiana opera moueri debent mortales. Accedat ad hæc Andreas Barbat. in eo, quem edidit tractatu Cardinalium, col. 14. vbi Cardinales partem corporis Papæ appellat, per tex. in capitul. Fœlicis. de pœnis. in 6. qui quidem optimè probabit, ſi ei legem quiſquis, C. ad leg. Iul. Maieſt. quæ affinis eſt, coniungemus, & eſt tex. in cap. verum. 6. queſt. 1. & c. per venerabilē. qui filij ſint legit. Nico. Ant. Grauatius.

Duodenarium.] Cardinalium numerum duodenarium aliàs fuiſſe ad inſtar Apoſtolorum ſunt, qui (ſubinde tamen) dixere. Nonnulli autem literis prodiderunt. Cardinales numero 70. exemplo diſcipulorum Chriſti eſſe debere, veluti Alber. Roſ. in rub. ff. de ſta. hom. & alij quidam, vt Card. refert in clem. Ne Romani. de electione. Verùm, cùm iure cautum hoc non reperiatur, arbitrio Summi Pontificis (perſpecta Eccleſiæ neceſſitate atque indigentia) Cardinalium numerus reſidet, veluti vſu ita receptum eſſe videmus, vt tradidit Bar-

bat. in d.clem. Et tres clericorũ ordines Cardinalium ſibi cognomen aſſumpſere. Nam primò presbyteri, mox Diaconi, & longo tempore poſt Epiſcopi Cardinales appellari cœperunt, ſi Onuphrio Panuinio credimus, in libello, cui titulus eſt, de Epiſcopatibus, Titulis & Diaconijs Cardinalium. Et Cardinales epiſcopi ſunt ſeptem, Presbyteri autem viginti octo: Et Diaconi Cardinales ſexdecim. Quorum titulos ordinatim deſcribunt Specu. de legato S. ſequitur Aluar. & Prepoſ. in cap. 1. Epiſcopum vel Abbatem, & Caſſaneus in cathalogo gloriæ mundi, in 4. part. conſid. 10. & ſi numero plures arbitratu (vt diximus) Pontificis eſſe poſſunt, qui ſupernumerarij appellarentur, niſi aliter Pontifici placuerit, veluti citati Doctores, & qui peculiares libellos de Cardinalibus ſcripſerunt, explicatum reliquere: ad quos hac in re oportet recurrere. Namque hoc in loco ſpeciatim hac referre, non quadrat. Nic. Ant. Grauatius.

De ſummo Pœnitentiario, ac Sacro Pœnitentiariæ officio. CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Pontifex, ligandi & ſoluendi in terris quęcunque vellet poteſtatem habet.*
2 *Pœnitentiarij ſummi munus, & quomodo per maiores eccleſias vrbis, Pœnitentiarij ſiue vicarij ab eo ſubſtituti ſint, & nu. 6.*
3 *Pœnitentiario, (quem ſummum appellamus) quando credatur, & de eius formula in reſcribendo.*
4 *Pœnitentiariæ officium, viginti quatuor patronos habet.*
5 *Pœnitentiarius quibus in cauſis reſcribat, & de eo multa.*
6 *Dignitates principales in Vrbe, quę ſint.*

Vides

1 VIdes † quoque à Rom. Pont. vniuerſum or-
bem ſupplicem quotidie reſcripta poſtula-
re,de his primum,quę ſaluator noſter Ieſus
Chriſtus Petro delegauit, nempe ligandi,
vel ſoluendi in terris quæcunque vellet, quibus verbis
ego quatenus ad meum thema attinet, intelligo pro
nunc tributam Petro poteſtatem ligandi ſuis legibus
& eoſdem ſoluendi, quos vellet:ſoluendi inquam,quaſi
via diſpenſationis à ſuæ humanę legis obligatione. Am
plius abſoluendi quoq;à cõmiſſis in diuinam legẽ pœni
tentes,quã facultatẽ ad omnes Petri ſucceſſores tradu-
ctã credimus, eam tamen ſoluendi ſcilicet ſolet Pont.
2 vni ex Cardinalibus ſubdelegare,quem † ſummũ voca-
a mus a Pœnitentiariũ,non tamẽ ita,vt non quandoq; ip
ſe manum apponat in hac ſpecie, in qua ſummus pœ-
nitẽtiarius,quatenus ad commiſſa in diuinam legem at
tinet,& eorum ſolutionẽ,ſubdelegatã iuriſdictionẽ per
plures vicarios & ſubſtitutos ſuos exercet, quos pœni-
tentiarios vocamus, quiq; per maiores eccleſias vrbis
diuiſi ſunt, nempe in eccleſijs diui Petri in Vaticano,
diui Ioannis in Laterano, ac diuæ Mariæ maioris, di-
ſpenſationes vero ab humanæ legis obſeruatione non
niſi ex cauſſa, & per ſeipſum concedit, & ex generali
Põt.ſublegatione,huiuſmodi ſupplices audit,ac vbi eo-
rum poſtulata viderit,ſi adſit cauſſa,quæ petitæ conceſ-
ſioni ſatis ſit,& ſit de reb.ſolitis per ipſum concedi,re-
ſcribit ipſe auctoritate apoſtolica,& ſui officij,non aliàs,
habito tunc à Pont.oraculo,ſed ex generali illa ſubde
legatione aſſerit ſuis literis,ſe de mandato Pont. ora-
3 culo tunc habito reſcribere: crediturque † in hoc ſuæ
aſſertioni, veluti de re ad officium ſuum ſpectante. Re-
ſcribit autem ſemper ad ſupplicationem partis Pont.
directam,& ſub altera iſtarum formularum. Fiat in for
ma. Fiat de ſpeciali. Fiat de expreſſo: quarum mutatio-
ne indicat reſcribens taxatoribus poſtulanti grauitatẽ,
& per pœnitentiarum formula reſcripti variatur. ſum-
mus autem pœnitentiarius, vbi ſupplicis libellum ma-
nu ſua ſignauerit, deſuper diplomata ſub nomine ac ſi-
gillo

gillo ipſius expediuntur. Et quia plerunque non aliàs præcisè reſcribit, ſed conſtituta de aliqua ſupplicis aſſertione, tunc dat ſuo reſcripto iudices, qui cauſa cognita actum abſoluant, & vices ſuas in hoc ſubdelegat,
4 habetque † hoc ſacrum pœnitentiariæ officium pro commodiori omnium confluentium expeditione vigintiquatuor patronos ſupplicum, quos eiuſdem ſacræ pœnitentiariæ procuratores vocamus. hi veluti cauſſarum patroni libellum tuarum precum dictitant, ac quaſi cauſſam orant apud ipſum ſummum Pœnitentiarium, à quo poſtulata concedi, & exinde diplomata
5 ta expediri curat. Solet † etiam de pluribus, quæ iuſtitiam concernunt reſcribere, ac ferè ſemper in vtraque ſpecie inferius notata concedere, vtpote: Diſpenſationes matrimoniales in gradibus humana lege prohibitis, legitimationes prolis, diſpenſationes quoque ob ætatis, vel alicuius membri defectum ad ordines, & ad beneficia, item ab incompatibilitate plurium beneficiorum, abſolutiones quoque ab homicidio in foro conſcientiæ, & pro clericis in vtroque foro cum retentione beneficiorum, ac diſpenſatione ad alia. Similes à ſimonia, ab exilio. Item à iuramento ad effectum agendi, ac etiam à periurio, commutationes votorum, licentias quoq; ab aliqua humanæ legis obſeruatione, præſertim regularibus ab aliquo ſuæ regularis legis capite. Indulgẽtias etiam cum locis, tum etiam perſonis. Cæterum & commiſſiones etiam plures in forma iuris, vtpote ſuper declaratione nullitatis, vel validitatis matrimonij, quas declaratorias nuncupant, ſuper confirmatione alienationis alicuius eccleſiaſticæ rei, quas, ſi in euidentem, ac deniq; ſuper ceſſione bonorum pro pauperibus, qui citra eorum culpam in egeſtatis perniciẽ inciderint, quas, alternatiuas vocant pro laicis in terris Eccleſiæ, & extra, ſi tamen cõtra clericos petantur, vel ſi inter meros laicos, & extra ſtatum temporalem Eccleſię, impetrans iureiurando obligatus eſſet, in qua ſpecie etiam inter laicos iudicat ſemper Eccleſia, & pro clericis ſuper admiſſione ad beneficium canonum, vtpote

pote capituli Odoardus. vel Peruenit. in qua ſpecie, ſiue pro clericis, ſiue pro laicis, ſemper reſcribit, prout de iure, & in omnibus alijs ſunt reſcripta huius officij admodum iuſta, imò ſanċta, obſtrepēt crabrones, quantum velint, fateor tamen defectum illorum exequutiones apud ordinarios in partibus, vel ſi pro regulari reſcribat officium, apud ipſos prælatos, qui vbi nouerint, quem à ſummo pęnitētiario reſcriptum reportaſſe eorum inertia, & plerumque etiam inſcitia, non quærunt quid, & quomodo pœnitentiaria reſcribat, & abſq; alio proceſſu permittunt imprecantes gaudere petitis, potius quàm impetratis, quòd ſi in præmiſſis ipſi non deficerent, cum ſacra pœnitentiaria non conſueuerit reſcribere, niſi ſacris canonibus conformia, vel ſi præter ea, non niſi ex iuſta cauſa per impetrantem narrata, & cum deputatione iudicum, & exequutorum in partibus, apud quos tenentur impetrantes illam legitimis probationibus verificare, plures ex impetrantibus à poſtulatis repellerentur, & nemo illorum commodo, & effectu, niſi vel iuxta formam iuris & canonum, vel ſi præter non niſi ex iuſta cauſſa gaudere poſſet, paucioreſque eſſent impetrantes, & omnis querelarum occaſio ceſſaret, quam opinor ab ipſis conquerentibus potius, quàm à ſummo pœnitentiario, eiuſq; officio accepto ferendā eſſe. Quòd ſi quam retroactis temporibus ab ipſo ſummo pœnitentiario acceptam ferre potuiſſemus, Diuus Paulus noſtra ætate Pont. Max. omnes, ſi qui forte erāt lapſus, vel certius, vt alios ad emendationē prouocaret, correxit, & ſummæ pœnitentiariæ officiū pluribus optimis reſcribendi formulis, & antiquarum reformationibus inſtaurauit, & ſummo pœnitentiario viros à conſilio & deſignatura ſuis grauiſſimos aſſeſſores dedit, ita, vt officium hoc Rinokærontis linguam euaſerit.

ANNOTATIONES.

1 6 POEnitentiarium.] *In Vrbe † poſt ſummum ſacerdotiū tres eſſe præcipuos dignitatum gradus, in confeſſo eſt, Vicecancellarij ſcilicet, Camerarij, & maioris Pœnitentiarij, de quo hic eſt ſermo. Cuius dignitas (ſi Gomeſio credimus in proœ*

mio regularum Cancellariæ) à Benedicto 2. in lucem producta fuit, & Eugenij, Sixtiq́; deinde beneficijs aucta. Cæterũ, ſi plura ad ſacræ Pœnitentiariæ munus ſpectantia deq́; eius origine, quantumq́; à veteri ſtylo diuerſus ſit hodiernus, ſcire tibi ſit curæ. Card. alioſq́; conſulas interpretes in clem. Ne Romani, de elect. & Gomeſium cæteris diligentius atque vberius, aſtruentẽ in libello de Poteſtate & ſtylo officij ſacræ Pœnitentiariæ. Quorum dicta exſcribere neceſſarium minimè duxi. Verùm illud ſilentio non inuoluam, ſuperiore ætate in Eccleſia magnæ fuiſſe auctoritatis hoc pœnitentiariæ officium, ſummoq́; in loco collocatum, veluti Caſſiodorus, Socrates & Sozomenus in hiſtoria eccleſiaſtica literis prodiderunt. Quod & Damaſus in vita Marcelli comprobare videtur dum ait: Marcellum Papam quindecim in Vrbe Cardinales conſtituiſſe, propter baptiſmum & pœnitentiam multorum. Et hinc eſt, quòd morte Pontificis hoc pœnitentiarij officium nequaquam expirat. Nam aliàs in animarum periculum ſalutisq́; diſcrimen verteretur, vt animaduertit etiam Zabarel. in allegata clem. Nic. Anto. Granatius.

De vtraque ſignatura, ac earum reſcribendi formulis. CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Signaturæ, duo ſunt auditoria, in quorum vno, ea, quæ gratiam, in altero, quæ iuiſtitiam concernunt, pertractantur.*

2 *Referendarij, qui & eorũ quid ſit munus, & n. 10.*

3 *Signaturæ officiales, diem præſtitutam in hebdomada habent, qua ſimul conueniant, vt ſi quæ poſtulata ſint in auditorio proponantur.*

4 *Stylus eſt apud referendarios, ſiue mos, vt quæ reiecerint poſtulata, amplius non proponantur.*

5 *Citationis formula in officio ſignaturæ.*

6 *Pontifex quomodo in literis iuſtitiæ, & gratiæ reſcribat, & ſua manu ſubſignet.*

Amplius

AMPLIVS a & reſcripta quoq; a Ro. Pont. quotidiè poſtulantur, de his quæ à mera Pont. liberalitate proueniunt, veluti beneficiorum cõceſſiones, & alia ſi quæ ſunt cuiuſque generis gratioſa, etiam ſummo pœnitẽtiario generaliter, vt pręmittitur commiſſa, necnõ alia quę iuſtitiam concernũt de rebus eccleſiaſticis vniuerſi orbis, ac etiam ex profanis, ex patrimonio S. R. E. temporali, & aliunde ex vniuerſo orbe, ſi quas in ſequelam eccleſiaſticæ perſonæ, vel cauſſæ, vel aliàs ex principum remiſſione, vel partium conſenſu deuolui ad Rom. Cu. contingat. His omnibus Ponti. Max. ipſe pro
1 commodiori ſupplicum expeditione, duo † conſtituit auditoria, in quorum vno, ea quæ gratiam, in altero, quę iuſtitiam concernunt, poſtulantur. Vnde & diuerſo nomine ea vocamus, nempe ſignaturam gratiæ, vel iuſtitiæ. vtrique auditorio viros quoſdam Iuriſperitos, & ſignaturæ gratiæ omnes quotquot ſunt iuriſperitos Cardinales, alios verò rarò, non niſi iuriſperitos præ-
2 latos propoſuit, quos † referendarios vocamus gratiæ, vel iuſtitiæ, & quandoque etiam vtriuſque ſignaturæ ad exemplum antiqui Referendariorum ordinis, de quo tractatum in noſtra iuris ciuilis compilatione habemus, titulo de referen. lib authent. quorum non eſt
b certus apud nos conſtitutus numerus. Horum b munus eſt, in ſua ſpecie ſupplicum poſtulata videre, & ſi poſtulata ſint de his, quæ petentibus concedi ſolent, in capite ſupplicationis nomen ſuum apponere, quo ſolent Pont. vel Cardinali ſignatori, de quo inferius dicemus, rem eſſe concedendam ſignificare. Quòd ſi ſupplex aliquid poſtulet, quod alteri poſſit præiudicium inferre, non ſolent aliquid ſine partis vocatione concedere, & ſi res ſit grauis, vel ſaltem rarò ſolita concedi, vel denique adeò dubia, vt referendarius ex ſe ſubſiſtat, illam in auditorio alijs confert, & non niſi ex voto totius ſignaturæ ſupplex obtinet. Quam ob rem vtrique ſignaturæ præpoſuit pontifex Cardinalem, qui extra ordinem leuiora concedit, & grauia quoq; ſi quæ ſint per ipſum

concedi ſolita. Noſtra ætate ſignatorem gratiæ habemus Nicolaum eius nominis Cardinalem Ardinghellum, Diui Pauli Pont. Maximi intimum: iuſtitiæ verò, Bartholomæum Cardinalem, eius nominis Guidiccionum Lucanum, virũ pontificię legis peritiſſimũ, & adeò puræ ſyncerę que mentis, vt facilè cunctis ſummæ probitatis ſimulacrũ videatur. Ab hoc munere reſcribendi de iure penitus reuocauit ſummus Ponti. & Cardinali huic ſignaturę præpoſito vices ſuas omninò delegauit, ita, vt rarò, vel nunquam ipſe de iure reſcribat. Solentque Referendarij ſignaturæ recuſare ſupplicum libellos, qui iuſtitiam concernant, quaſi ægrè ferat Pont. ſi in ſignatura ſua proponantur. Quamobrem Paulus no- 1
ſtræ ętatis Pont. Maxi. conſtitutionem edidit, vt in his, quæ iuſtitiam concernunt, reſcripta Cardinalis ſignatoris eiuſdẽ ſint virtutis & auctoritatis in omnibus per omnia, & apud omnes, ac ſi manu ſua ſignata eſſent, omnẽ ſi quæ hactenus fuiſſet ſummouendo diſſidentiã: idque (vt opinor) ad tollendam litigatorum anſam, qui plerunque reſcripta manu Pont. in eorum cauſſis adfe- 2
ctabant, maximè apud iudices in prouincijs. Habet †
3 quoque vtraque ſignatura ſuam diem in hebdomada conſtitutam, qua ſimul conueniant, vt ſi quæ poſtulata ſint, quæ aliorum votum deſiderent, in auditorio proponantur. Qua in re ſolent litigatores die prę uia ſigna- 3
turæ cum eorum aduocatis eſſe apud ſignaturæ præfectos atque referendarios & vtraque pars, rarò tamen, vel nunquam in contradictorio cauſſam ſuam orare. cõſtituta autem die munus eſt eius referendarij, ſupplicũ poſtulata in auditorio ſub compendio referre, & in re inter patres diſputata, ſolet is, qui præeſt, iuxta pluriũ vota ea, quę proponuntur cõcedere, vel refellere. Eſtq;
4 † moris apud referendarios, non nouus, vt poſtulata ſemel reiecta, iteratò non proponantur. Solet etiam ſupplex, vbi contradictorem habeat, eum corã referenda-
5 rio proponente per curſores citare, ſub † hac formula: Coram Reuerendo A. citetur N. ad dicendum cauſſam, quàre commiſſio, vel ſupplicatio ſignari nõ debeat, pro

prima ſignatura Sanctiſſimi, vel Reuerendiſſimi, ſecundum poſtulati ſpeciem, (quas ſic vocamus) quia ſignatura gratiæ corã Sanctiſſimo, ea verò iuſtitiæ corã Reuerendiſſimo præpoſito ſuo conuenire ſolet, in qua liberum eſt vnicuique referẽdario velle proponere, quãtum tempus concedat, ordine tamen antiquitatis ſeruato. Sed in ſignatura gratiæ coram ipſo Põt. more introductum eſt, vt duo tantùm locum habeant, qui omnibus contingit, quaſi per turnum (vt vocant) raro tamen tempore diui Pauli tempus concedit locum ſecundo, ita, vt paulatim res ad vnicum proponẽtem reſtringitur, decreſcentibus maximè negotijs. Reſcribit † autem Põt. ferè ſemper his verbis, nẽpe, PLACET. A. vel aliàs iuxta literam ſui priſci nominis, ſi res iuſtitiam concernat, ſi verò gratiam, mutato PLACET cõſueuit dicere. FIAT VT PETITVR. A. Et ſi quãdoque non ad preces alterius, ſed proprio motu reſcribat, nõ dicit, VT PETITVR, ſed addit in fine MOTV PROPRIO, Cardinalis † verò ſignaturę gratiæ præpoſitus, ſemper eadem formula reſcribit, nempe, CONCESSVM IN PRÆSENTIA DOMINI NOSTRI PAPÆ, & deinde ſubnectit nomen ſuum. PP. CARDINALIS PARISIVS. ET nihilominus plerunque non reſcribit aliàs in præſentia Papæ, ſed id ex generali ſua delegatione ſibi conceditur. Eiſdemmet verbis reſcribit quoq; alter prelatus de ſignatura gratię eiuſdem Cardinalis, vt opinor vicarius, adiecto tamen loco nominis Cardinalis ſuo proprio nomine prout quotidiè vides. C. EPISCOPVS CÆSENNAS, quo exemplo tu ſcire potes Chriſtophorum tuum epiſcopum Cęſennatem hoc munus iam diu ſubiiſſe, in cui9 clientela te noui, cuique opera tua maximè addictus ſum, vt rationes promiſſionis tuę, quas de me ſecum habes non videar conturbare. Sed reliquum tantùm eſt in hac ſpecie, vt de formulis, quibus ſolet Cardinalis, qui ſignaturæ iuſtitiæ præeſt, reſcribere, loquamur. Solet enim altera ex his ſẽper reſcribere, vtpote, ſi ad iudices Romanæ Curię reſcribat, PLACET DO-

6 (margin, at "gitur, decreſcentibus")
7 (margin, at "TV PROPRIO")

MINO NOSTRO PAPÆ, adiecto ſuo nomine. BARTHOLOMÆVS CARDINALIS GVIDICCIONVS. Si ad iudices in prouincijs. CONCESSVM IN PRÆSENTIA DOMIMI NOSTRI PAPÆ BARTHOLOMÆVS CARDINALIS GVIDICCIONVS, non tamen ſemper ſic ſimpliciter, quandoque enim, PLACET PROVT DE IVRE, CONCESSVM PROVT DE IVRE, PLACET ARBITRIO IVDICIS, CONCESSVM ARBITRIO, & aliàs, prout ex his, quæ in diſcurſu orationis meæ, ſuis locis latius legere licebit, ac etiam pleraque alia, quæ ad mores huius ſignaturæ pertinent.
8 Quæ † comiſſiones, quando ad iudices Romanæ Curiæ reſcribuntur, vbi ſignatæ ſint (non aliàs regiſtratę) ad cancellariam tranſmittuntur, vbi is, quem cancellarię Regentem vocamus, ad omnia capita libello conceſſa, vice ipſius Reuerendiſſimi ſub compendio reſcribit, vtpote. DE MANDATO DOMINI NOSTRI PAPÆ AVDIAT MAGISTER N. CITET, INHIBEAT, ET IVSTITIAM FACIAT, & ſi quæ alia libello conceſſa ſint, ad ſingula reſpondet, cuius reſponſum, ſignaturæ extenſionem vocamus. Hoc munus hodie ſpectat ad Thomam Campegium Epiſcopum Feltrenſem, nobilem Bononienſem, virum pontificiæ legis peritum. Is quandoque etiam meo tempore, dum Laurentius frater bonæ memoriæ Cardinalis eius nominis Campegius, ſignaturæ iuſtitiæ præeſſet, quaſi eius vicarius vice ſua reſcribebat, etiam ſub proprio nomine. Sed reſcripta iuſtitiæ quę ad iudices in prouincijs reſcribuntur, non aliàs ad regentis manus perueniunt, ſed abſque alia ſignaturæ extenſione remittuntur ad Datarium, veluti etiam, quę gratiam concernunt, qui omnibus diem datæ adſcribit, demùm ad regiſtrum, vbi de verbo ad verbum in libris publicis adnotantur, & exinde auſcultata à ſupplicibus uel eorum ſollicitatoribus reſtituuntur in forma litera-
9 rum expedienda. Pro † quarum expeditione triplicem habemus viam, ſi res iuſtitiam concernat, per cancella-
riam

riam & eius officium contradictarum ſub plumbo, vel per Secretariam in forma breuis ſub annulo piſcatoris, prout venit a reſcribente conceſſum: ſi verò gratiam, per eandem Cancellariam, vel per Cameram, & quandoque etiã extra ordinem per Secretariam, de quibus officijs, ac per cuiuſque viam expeditionibus nunc dicemus.

ANNOTATIONES.

a AMplius.] *De vtraque ſignatura ac reſcribendi formulis. Gomeſius, vir quidem doctus, libellum conſcripſit, cui titulus eſt, De compendio vtriuſque ſignaturæ, Multa ad rem etiam tradita leguntur vulgarem apud compilatorem illum, qui Formulare variarum commiſſionum conſcripſit, idcirco ab illis petendum erit, cùm hac in re difficultatis aliquid fuerit enatum.*

b Horum.] *Referendariorum munus, † quod prius confuſum*
10 *erat, in conſonantiam ordinemq́; prudentia Alexandri 6. reductum fuiſſe, Gomeſius eo, quem citauimus, libello ſcriptum reliquit, vbi non minus copiosè quàm eruditè de Referendarijs loquitur, eorumq́; officio atque dignitate, quibusq́; etiam magiſtratibus præferatur. Quos ab Iuſtiniano Imperatore primùm conſtitutos fuiſſe per auth. de referendarijs, Gomeſius ipſe affirmat. Vnde admirationè dignum eſſe ait, illos Protonotarijs anteferri, cùm Notarios longè antea à Clemente creatos fuiſſe, legatur: qui poſt Petrum 4. inſedit Pontifex, quos ſeptem numero, teſte Damaſo, ad Martyrum acta diligenter conſcribenda creauerat, veluti in dicti Clementis & Fabiani hiſtoria legere eſt. Et Clemens, vt in annalibus habetur, annis circiter 433. Iu-*
11 *ſtinianum præceſſit. Verùm, † & altius ſi rem repetamus, ab Iuſtiniano nequaquam Referendarios primùm inſtitutos fuiſſe cenſeo. Nam apud Senatum Romanum referendi conſuetudinẽ fuiſſe, grauiſſimus eſt teſtis Cicero in Epiſtolis, cùm ad Lentulũ ſic ſcribit: Quæ quis patrum ex relatione Coſ. cenſeret. Volcatiũ quoque nunciat, referente Lupo Tribuno Pl. Pompeium vt Ptolemæum reducat decernere, & in Oratione pro lege Manilia, cuius hæc ſunt verba: quàm ſuaſit Prætor, de quo legando ſpero Conſules ad Senatum relaturos. Conſtat enim Conſules referen- potestatem habuiße, & vterque Conſul referebat, & plerun-*

que ambo, vt ex Liuio libro 26. ſic ſcribente deprehenditur Conſulum de prouincijs communis relatio fuit. Et ſi me non lateat, Prætores, alioſq́; etiam referendi ius habuiſſe, tamen Conſulũ erat præcipuus honor, vt ex hiſtorijs dignoſcere poſſumus. Vnde potius Iuſtinianum in quendam ordinem referendarios poſſuiſſe, quàm nouum magiſtratum creaſſe, mihi perſuadeo, & antiquorum veſtigium quaſi quoddam monumentum imitatum fuiſſe. Et ij referendarij ſiue renunciatores, locum magiſtrorum à libellis, ſiue miniſtrorũ hodiè tenent. Nam populares libellis ſupplicibus eorum poſtulata principibus exponere ſolebant, vt Tranquillus in Auguſto ſic inquiens teſtatur. Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit quòd ſic libellum porrigere dubitaret, quaſi Elephãto ſtipem. Et ab iſtis libellis miniſtri libellorum dicebantur, qui principi in hoc negotio ſubſeruiebant, vt fuit Epaphroditus, quem capitali pœna Auguſtus condemnauit. Et de referendarijs latius loquitur Lampridius in Alexandro, cuius memorabile exemplum afferam. Alexander enim (vt idẽ Lamprid. narrat) poſtmeridianis horis ſubſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita vt ab epiſtolis, à libellis, & à memoria ſemper aſſiſterent, nonnunquam etiam ſi ſtare per valetudinem non poſſent, ſederent, relegentibus cuncta librarijs, & his, qui ſcrinium gerebant, ita, vt Alexander ſua manu adderet, ſi quid eſſet addendum, ſed eius ſententia, qui diſertior habebatur. Et magiſtrorum à libellis meminit etiam Iuriſconſultus in l. Reſcriptum. ff. de diſtractione pignorum, cùm dicitur, Reſcriptum eſt ab Imperatore libellos agente Papiniano, id eſt, libellis apud Imperatorem Præfecto. Vnde antiquum eſt referendariorum officium, quamuis & Notariorum etiam, vt in annot. ad ſequentis libri caput poſtremum dicemus. Nicolaus Anto. Grauatius.

De Vicecancellario, ac Cancellariæ Apoſtolicæ & literarum expeditione. CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Vicecancellarij apoſtolici officium, dignitate, aucto*

ri-

ritate,& vtilitate primarium eſt,& nu. 11.

2 *Abbreuiatorum officium tam maioris, quàm minoris parci, quale ſit.*

3 *Diplomatum ſiue bullarum expeditiones, quomodo fiant,& quis ordo ſeruetur.*

4 *Annata quibus ſoluenda eſt.*

5 *Bullæ fit recognitio, ſi cum ſupplicatione concordet.*

6 *Cancellariæ ad regentem, quæ ſpectent, eiuſque ad officium.*

7 *officium plumbatoris, atque cuſtodis deſcribitur.*

8 *Iannizerorum ſiue ſollicitatorum officiũ narratur.*

9 *Notarij cancellariæ in expeditione literarum ſeu bullarum quid agere debeant.*

10 *Bullæ à regiſtratoribus reſcribuntur, eæque recognitæ in publicis libris reponuntur.*

12 *Vicecancellarius cur ſic dicatur.*

13 *Bulla quare ſic appelletur.*

a 1 OFFICIVM cancellariæ habet Cardinalem præpoſitum, quem a Vicecancellarium vocamus, † cuius officium noſtra ætate ex communi curialium reputatione in Romana curia primarium eſt dignitate, auctoritate & vtilitate. is hodie eſt Alexander Cardinalis eius nominis Farneſius, diui Pauli nepos, cuius tyrocinium fuit noſtræ ætatis rariſſimum exẽplum, cuiusque egregia iuuentutis facta quaſi per tranſennam inſpecta iam conſpexerunt omnes & admirantur vniuerſi. Is ratione proprij officij literarum expeditioni de rebus eccleſiaſticis vniuerſi orbis, & eorum expeditorib.
a præeſt, quorum maxima eſt turba, nempe † abbreuiatorum maioris parci, (quorum munus eſt ex ſupplicis libello ſignato diplomata, ſeu literas dictare, cuius dictaturam, minutam vocant) ſcriptorum, abbreuiatorum minoris parci ſollicitatorum, (quos Iannizeros vocamus) plumbatorũ, regiſtratorum. Horum omnium officium eſt in ipſa litera

rum expeditione alicuius negotij;alij verò ſunt officiales quos in expeditionibus adire oportet, vbi ſubiecta mate- ria ſolutionem annatæ deſiderat, qui ocioſi ſint, & meri annatarum ac aliarum ſolutionum participantes,vtpote, ſcriptorum archiuij,cubiculariorum,ſcutiferorum,& ripa
3 riorum. Ordo † autem expeditionis talis eſt; vbi ſupplex ſignatam & regiſtratam habet ſupplicationem, ipſe vel ſollicitator curat apud abbreuiatores maioris parci,minu tam literarum dictari,dictatam apud ſcriptores in forma literarum conſcribi, ſcriptam in cancellaria ad bancum ſcriptorum,per eum (quem reſcribendarium vocant)ta- xari;& vbi taxata eſt,alter,quem dicũt (computatorem) ſuam apponit manum,& ibidem ſoluitur ſcriptorib. taxa, & exinde alia ſimilis apud abbreuiatores minoris parci, apud quos ſolet ſemper aliquid de taxa, vtpote iulij quin- que iuxta ſubiectam materiam ſollicitatori remitti, & al- ter ipſorũ nomen literis adſcribit, ijdem Abbreuiatores minoris parci,receptis eorum pecunijs,bullam ad abbre- uiatores maioris parci remittunt, apud quorum bancum duo ipſorum ad hoc deputati nomen ſuum paulò inferius ſubſcriptione abbreuiatoris minoris parci adſcribere ſo- lent, hinc literæ ad officiũ ſollicitatorum ipſarum litera- rum apoſtolicarum (quos iannizeros appellant) por- tantur,quibus ſoluitur taxa,certa ratione : quia,ſi taxa ſit ſumma triginta ducatorum,duo ducati ac totidem carole ni de cancellaria, ſi verò infra, vnus tantùm ducatus & duo caroleni ſimiles ſolui ſolent. Exinde ad alias ſedes Ab breuiatorum de minori parco, quas de prima viſione vo- cant,afferuntur,vbi ſollicitator ſoluit vnum carolenum al teri ex dictis abbreuiatoribus,qui poſtmodum literis ma- num apponit,paulò inferius ſubſcriptione ſcriptoris apo-
4 ſtolici. Quòd ſi materia ſubiecta talis ſit, pro qua veniat ſoluenda annata, ſolui ſolet omnibus participantibus in Cancellariam reſidentibus pro rata eis contingente, vt- pote iannizeris ſeu ſollicitatoribus apoſtolicis, ſcriptori- bus archiuij,cubicularijs, ſcutiferis & ripalibus portiona- rijs. Quibus ſolutionibus factis bulla vnà cum ſupplicatio ne in eius ventre repoſita ad abbreuiatorem de parco
5 maiori,qui minutam dictauit,reportatur. Is† collationem

facit, an bulla cum ſupplicatione concordet, quam ſi repe riat concordantem, iudicat illam talem, & pro ſigno iudicij, bullæ nomen ſuum adſcribit, & exinde illam cum ſupplicatione in ventre de banco ſuo proijcit in terrã; de terra colligit eam cuſtos cancellariæ, ſaltim per famulum ſuum, is eandem bullam in omni eius parte reſpicit, an omnes officialium ſubſcriptiones, quas ſubiecta materia deſiderat, adſint, & eius data cum data ſupplicationis concordet. Demum illam ad regentem cancellariæ transmit

6 tit. Is † reſpicit à quo ſit collationata ſeu iudicata, & ſi videbitur ſibi, eam alteri ex abbreuiatoribus iterum collationandã & iudicandã, dare poterit pro ſuo arbitrio; deinde à ſupplicatione bullam ſeparat, eãdemq; ponit ad partem, & ſi bulla ſit gratioſa, manu ſua adponit in margine eius vnum A. maiuſculum à latere dextro, à ſiniſtro verò vnum I. longum, & exinde certis lineis circuit ſcriptorum ac Abbreuiatorum taxas in bulla deſcriptas: quo facto, bullas ponit ſuper certo banco, & finita cãcellaria venit plũ-

7 bator, † qui illas de manu regentis recipit, & aſportat ad officium plumbi, vbi plumbantur & cordulis alligantur. Cuſtos autem ex eadem cancellaria de manu regentis ſupplicationes recipit, partibus accepto à ſingulis Iulio vno, reſtituendas. admoneo tamen, quòd ſiue pro ſubiecta

8 bullæ materia annata ſoluenda ſit, ſiue non, omni caſu Iannizeri † vbi bulla ad eorum bancum, vt ſupra peruenerit, ſiue eorum alter nomen ſuum ei adſcribit paulò inferius nomine ſcriptoris, & ſi annata ſoluatur, ne ſupplices abſentes à priuatis ſollicitatoribus decipiantur, hi Iannizeri tanquam publici ſollicitatores pro fide ſui publici officij ſolent adijcere hæc verba, PRO ANNATA SOLVIT TOT. Quòd ſi materia non patiatur annatæ ſolutionem, tunc ab officio Iannizeratus non requiruntur vlteriores manus, de quibus ſuprà diximus, niſi fortè ſit aliqua materia, quæ cõſenſũ alicuius deſideret. Tunc enim antequam bulla ad abbreuiatorem, qui illam dictauit, reportetur, & priuſquam auſcultetur & iudicetur, notarius

9 † cancellariæ ſolet à tergo conſenſũ adſcribere, ſed & bullis in officio plumbi plumbatis, taxa plumbatorum adnotatur prope illam ſcriptoris: & bullæ ſic plumbatæ in ma-

nibus collectorum plumbi conſignantur, qui taxam ſuam à ſollicitatoribus exigunt, vltra quam ſolent etiam certi caroleni ipſis plumbatoribus & pœnitentiarijs diui Petri ſolui. Poſtmodum alter ex ianniz eris ibi pro tempore exiſtens nomen ſuum intra bullam, & à latere dextro adſcribit, & pro fide ſui publici ſollicitationis officij addit, N. ſollicitauit, & tantũ expoſuit, calculãdo omnem impẽſam in expeditione factam, adeò; vt ſupplices abſentes non
10 niſi difficulter, decipi poſſint. Hinc † bullæ per alterum ex ſcriptoribus, vel eorum famulum portantur ad regiſtrũ bullarum, vbi alia taxa ſimilis ſolutæ ſcriptoribus ſolui ſolet in manibus alterius regiſtratoribus ad id deputati, alteri verò regiſtratori ad hoc quoque deputato, ſolet etiã ſolui regiſtratura ipſarum bullarum, plus vel minus, iuxta longam ſeu breuem bullarum ſeriem. Is recepta regiſtratura bullam alteri regiſtratori diſtribuit, qui illam in quinternis & libris publicis reſcribit, & in regiſtrum ponit, regiſtrata cum originali auſcultatur, auſcultatæ verò bullæ magiſter officij à tergo eius ſuæ auſcultationis fidem facit per verbum, Auſcultata, & exinde ſi bulla annatæ ſollutionem non deſideret, eadem parti ſollicitanti conſignari ſolet. quòd ſi pro ea ſoluenda ſit annata, non aliàs conſignatur parti, ſed per regiſtratorem, qui ſcripſit eam, vni èx notarijs cameræ apoſtolicæ ſimilium bullarum receptori deputato præſentari ſolet, & per ſollicitatorem eidem notario ſolui portio annatæ, quæ ad Pont. ſpectat. Qua ſoluta idem notarius eaſdẽ bullas parti ſollicitãti reſtituit, & hæc ſi materia ſit gratioſa, & præſertim beneficialis.

ANNOTATIONES.

VIcecancellarium.] *In vrbe † Vicecancellarius primum*
1 *inter omnes, (Pontificem tamen ſemper excipio) locum obtinet: cùm ipſe ſceptrum Iuſtitiæ omnium virtutum reginæ teneat, quam Deus ad nos tranſtulit, aut certè nobiſcum communicauit, & nouis in monte Syna teſtimonijs illuſtrauit. Et veluti Iuſtitia inter morales virtutes ſummum gradum habet, ſic decuit Vicecancellarium, principem locum habere. Iure ergo multis abhinc retroactis annis ex ampliſſimo Cardinalium ordine ali-*

aliquis in apoſtolica cancellaria præficitur, qui Vicecancellarius appellatur, & ſi antea priuatos viros hoc munus exercuiſſe legatur in actis Lugdunenſis concilij ſub Nicolao pontifice 3. celebrati. Quod ad Bonifacij 8. vſque tempora obſeruatum fuiſſe ex proœmio Sexti decretalium liquet, Cùm Bonifacius vicecancellarium illum ad Cardinalium ordinem aſciuerit, vt inibi
12 Ioan. And. ſcribit. Sed cur † potius Vicecancellarius quàm Cancellarius vocitetur, cauſſam reddere volens Card. Zabar. cui cæteri adhærent in clem. Ne Romani de elect. fabulam quãdam narrat, ſcilicet, neſcio quid certaminis inter Pontificem 1
& Cardinalem Cancellariæ præfectum ſuperiore ſæculo fuiſſe, qui Pontifici ſe parem eſſe contendebat, & ob id ſtatutum, vt vicecancellarius appellaretur, quod quidam ſomnium eſt, vt eruditè Gomes in proœmio reg. Cancell. animaduertit. Nam ideò vicecancellarius appellatur, quia ſolus Pontifex in eccleſia Dei cancellarius eſt. Et ſicut Moſes in regno & ſynagoga Iudæorum pro Deo verus cancellarius fuit, ſic in eccleſia Dei ſolus Papa, cuius & Dei vnum atque idem dicitur eſſe conſiſtorium, vt tradit Hoſtiens. in capitu. quanto, de tranſlat. epiſcop. cui ſe ſubſcribunt Guiliel. Bened. in capitu. Raynutius, in verbo vxorem nomine Adalaſiam, num. 205. de teſt. & Caſſanæus in Cattalogo Gloriæ mundi in 7. part. conſid. item 7. à quibus dicit Gomes, quos tamen ſilentio non præterijt, ſicq; vicecancellarius vocitatur, quia vicem Cancellarij Dei, id eſt ipſius Pontificis gerit, veluti de Vicerege & ſimilibus dici ſolet. Quod quidem in Cancellario Franciæ minimè locum ſibi vendicat, cùm Rex ipſe cancellarius non ſit, vnde non immeritò ſi munus hoc ab initio vni demandatum fuerit, qui cãcellarius appellaretur. Cuius poteſtas primaria poſt regem eſt, vt prodiderunt Luc. à Pen. in rubri. de præf. Prætorio, lib. 12. C. Budæus in annot. in Pandectas; Purpur. in l. 1. colum. 11. de off. eius, & Bened. & Caſſanæus præcitatis locis, qui fuſius de hoc officio loquuntur. Et Cancellarij ſcribæ dicuntur, qua dictione vſus eſt Flauius Voſpiſcus, ſcribens à Carino imperatore factum eſſe præfectum vrbis vnum ex cancellarijs ſuis. Quòd ſcribarum munus præcipuæ apud priſcos auctoritatis fuit, vt ex vno maximè Liuio libro ſecundo de Gn. Mutio verba faciente dignoſcere poſſumus, ibi Cùm militibus ſtipendium fortè daretur, & ſcriba cum rege ſedens pari fermè ornatu multa ageret. Et paulò poſt, ſcribam

pro rege obtruncat. Et ſi Franciæ Cancellarius, nec non & Vicecancellarius, de quo loquimur, longe maius dignitatis culmẽ habeant, cùm iuſtitiæ ſceptrum teneant. Et dicitur Cancellarius, quia reſcripta, diplomata, & priuilegia, antequam ſigillo muniantur, cancellat atque corrigit. de quo Policrates: Hic eſt (inquit) qui leges regni cancellat iniquas, & mandata pÿ principis æqua facit, vt tradunt Lucas à Pen. in l. neminem. C. de decur. lib. 10. & Guil. Bened. citato loco, numero 193.

b Bulla.] *Qui latinè pureque loquuntur, loco bullæ diplomata*
13 *dicunt, ſed vnde † factum ſit, vt hæc dictio eccleſiaſticis ſcriptoribus tam peculiaris habeatur, arbitror illud eſſe in cauſa, quia diplomata quibuſdam bullis inſigniuntur. Nam inſigne quoddam triumphantium ornamentum, bullam fuiſſe ſatis conſtat, quam deinde ad conciliandæ virtutis nobiles Romanorũ pueri vſurpauere: ea enim & prætexta vſque ad decimum ſeptimũ annum vtebantur; quo tempore, depoſita prætexta, togam virilẽ ſumebant, vt Cicero in proœmio Leliÿ, & Tranquillus in Augusto meminere. Hinc anni prætextæ pro annis pueritiæ apud Plinium libro. 33. & Gellium Noctium Atticarum libro 1. cap. 23. Et erat hæc bulla (vt Macrobius ſcribit) rotunda, & in cordis figuram formata. De qua Perſius, Satyra prima.*

» Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit.

Vnde cùm diplomata, vt robur habeant, atque firmitatem bullis pendentibus muniri debeant, vbi Diuorum Petri & Pauli imagines videntur, nimirum ſi diplomata, bullæ, à digniore nomine vocitentur, & ab eo, quod ſoliditatem firmamentumq; præſtet. Hinc belliſſime Gloſſator dixit in clem. 1. de iureiur. quòd bulla dicitur plumbũ pendens, ſiue ſigillum aureum, vel argenteum, vſque adeò, vt tunc literæ dicantur expeditæ, quando ſunt plumbatæ, vt Gloſſæ verbis vtar ſuper regula Cancellariæ, 14. & 60. cuius opinio teſtimonio Alexandri comprobatur reſponſo 115. lib. 2. & pro ea multum arridet tex. in capitu. licet. de crimine falſi. Vnde ſcriptores eccleſiaſticos, quos barbarè in hac dictione, bulla, loquutos fuiſſe plerique omnes criminantur, ex prædictis defendi poſſe exiſtimo. Nicolaus Ant. Grauatius.

De

De officio Contradictarum, eiuſque audientia, ac literarum expeditione. CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Officium contradictarum cur ſic appelletur? & quod ſit eius munus, & nu. 4. & 8.*

2 *Beneficiorum reſignationes vbi publicari debeant, & expectantium acceptationes.*

3 *Citatio per edictum cùm decernitur, in publica audientia legi ſolet, & quare?*

5 *Officium ſiue audientia contradictarum, quas literas concedere ſoleat.*

6 *Officium contradictarum præter auditorem, duos habet lectores, & quatuordecim patronos; & quod eorum ſit munus.*

7 *Officium ſignaturæ à certis annis, nedum in reſcriptis gratiæ, ſed etiam iuſtitiæ paſſim diſpenſat.*

QVod ſi res iuſtitiam concernat, & ad iudices in prouincijs reſcribatur, conſueuerunt deſuper literę etiam ſub plumbo expediri. a Quamobrem habet cācellaria alios expeditores iſtis
1 rebus iuſtitię p̄poſitos, quorū † officiū contradictarū vocamus, ea, vt opinor, ratione, ꝙ ſi inter impetrātes de perſona iudicis, de loco agendi iudicij, aliàue re impetrationē concernente, eſſet controuerſia, is qui ſe expeditioni opponit, ſolet hac in audientia audiri. Qua de re habet hoc officium auditorem, qui contradictiones iſtas audire & definire ſolet, & ſuper ſimilibus iudex eſt impetrantium in Rom. Cur. ordinarius, ſaltem à Papa vero ordinario ſubſtitutus, prout inferius intelliges, cùm de iudicibus Rom. Cur. dicemus: vnde hanc Pont. audientiam, vocamus publicam, in † qua vbi res publicationem deſideret, vtpore

acceptationes expectantium, quæ infra tres menſes iuxta regulam de publicandis acceptationibus fieri ſolent. Reſignationes beneficiorum, vt alię regulæ de publicandis reſignationibus ſatisfiat, literæ tum iuſtitię, cum etiam mixtę & merę gratioſæ, in quibus iudices, vel exequutores dentur cum clauſula vocatis vocandis ſolet omnia hac in audientia Pont. publica per certos lectores ad hoc deputatos, alta & intelligibili voce, quaſi per pręconem legi, quam audientiam propterea Eugenius quartus vocem pręconis vocat, certis literis ſuis de conſtitutionibus huius officij earumque obſeruatione editis, vnde ſi quę in ea publicantur tamquam geſta, in publico Principis audito-
3 rio cenſentur omnib. nota. Quare † inoleuit quoque iudiciorum mos, vt citationes, quæ per edictum publicum ob non tutũ ad citandos acceſſum decernuntur, in ac prius audientia publica legantur, & exinde vt magis innoteſcant in valuis baſilicę diui Petri, & certis alijs viciniæ citandi eccleſijs aſſignantur: ſolentque publicationes & affixiones huiuſmodi ſic citatum ad comparendum arctare, & niſi compareat pro contumace victo tamen reputari, vnde ſi grauetur, quandocunque veniat à die habitę notitię ap-
4 pellat. Amplius † vbi iudices Rom. Cur. quem abſentem legitimè citatum reputent contumacem, ſolent alteri parti comparenti facultatem citandi contumacem, per iſtam audientiam concedere, ut videlicet ſingulæ citationes in proceſſu cauſſę neceſſariæ contra ſimiles contumaces per iſtos lectores hac in audientia legantur, & quaſi per præconem ad ſingulos actus citentur. Hanc facultatem, quam proceſſum per audientiam contradictarum vocamus, ſolent iudices pluribus caſibus litigatoribus cōcedere vtpotè, ſi quis legitimè citatus non compareat, & pro contumace habeatur, reproductis citatione & illius exequutione, ſi quis ſemel comparuerit, & nõ dimiſſo procuratore acceptante receſſerit, docto de eius receſſu & abſentia. dixi autem acceptante, quia ſi non acceptantem quis dimiſerit, & receſſerit non cogeris aliàs conſtitutum procuratorem monere, vt acceptet, vel recuſet, neque eũ vlterius per cenſuras, vel aliàs compellere, prout aliqui ex vrbanitate, nonnulli etiam eorum inſcitia conſueuere ſi

tamen expediat, vel aliàs placeat, poteris eadem vti vrbanitate. Ego conſueui tantùm conſtitutum procuratorē iudicialiter monere, non etiam vlterius compellere, niſi fortè expediret contradictorem habere. Tertius caſus eſt ſi is, qui ſemel comparuit, & nullo dimiſſo procuratore, quòd ſi dimiſſo non tamen eo domino litis facto mortuus fuerit, docto extra iuidcialiter de eius obitu contra inter eſſe putantes. Item ſi quis procuratorem dimiſerit acceptantem,& mors eiuſdem procuratoris contigerit, docto ſimiliter de eius obitu,idq; ſi abſens procuratorem dedit, ſi verò pręſens,& receſſerit,docto etiam de eius abſentia. Quo caſu voluit quandoque Rota amplius requiri,vt mors procuratoris principali intimaretur,Ægyd.deci.495.quę noſtro tempore non ſeruatur. Solet † etiam Cancellaria
5 per hæc contradictarū ad iudicis decretum literas iudiciales,quas vocant, maioris iuſtitię litigatoribus ſub Pon.nomine,ac plumbeo ſedis ſigillo dare, vtpote remiſſorias, ſequeſtratorias, exequutoriales,interdictorias, & brachij ſęcularis inuocatorias, reuiſo tamen per alterum ex procuratoribus audientiæ toto iudicis proceſſu eodemque in audientia relato, & per eandem audientiam probato. Amplius ex generali delegatione Pont.pro commodioti impetrantium expeditione de pluribus per ſignaturam concedi ſolitis(ne pro illis cogerentur ſupplices diem ſignaturæ expectare) abſque alia ipſius Pont. ſignatura concedere, habetque ſemper officium virum doctrina ac rerum Cancellariæ experientia grauem, qui expeditioni ſimiliū reſcriptorum præeſt, & illa eiuſdem cancellariæ mores, ac dicendi formulas pro eius arbitrio ſimilia reſcripta poſtulantibus concedit,negat atque concedi ſolita corrigit, quem propterea officij contradictarum correctorem vocamus, quique ad hunc effectum habet locum in parco. Solet autem hæc præſertim concedere, vtpote commiſſiones cauſſarum ad iudices in prouincijs cum inhibitione ſub cenſuris,cum facultate citandi per edictum aggrauandi,reaggrauandi,& brachium ſæculare inuocandi,cum derogatione etiam conſtitutionum Bonif.8. & concilij generalis,quæ vtique maioris vocantur iuſtitiæ, prout iudiciales,de quibus ſuprà diximus. Amplius & pleraque,quæ di-

cun-

cuntur minoris iuſtitię, & ordinariæ vocantur expeditio-nes, vtpote ſimplices cauſſarum commiſſiones in forma conqueſtus; commiſſiones etiam vnius, vel plurium appellationum in forma, ſua nobis, in quibus ſeruatur conſtitutio Bonif. circa iudicis deputationem, quòd videlicet, non dentur iudices extra locum rei, vltra duas dietas, confirmationes quoque libertatum & immunitatum alicuius familiæ vel loci, in forma, cum à nobis, ſub qua ſolet etiam audientia reſcribere, vbi aliquem locum ſub protectione Diui Petri, & apoſtolicæ ſedis reciperet. Confirmationes etiam concordiarum & tranſactionum in forma communi, cum clauſula, ſicut ritè, & prouidè ſine alterius præiudicio, & ſine prauitate facta ſunt, ac ab vtraque ſponte receptæ, necnon confirmationes fundationis alicuius altaris ſub tecto alicuius eccleſiæ, ac reſeruationis iuriſpatronatus. Confirmationes etiam beneficiorum exemplo nouæ prouiſionis, cum clauſula canonicè adeptum, & ſicut pacificè & iuſtè poſſides; translationes quoque alicuius profeſſi regularis de vno ordine ad alium, non tamen laxioris, ſed paris vel arctioris obſeruantiæ, & hæc in forma gratioſa. Dantur etiam litteræ reuocatorię eorum, quæ per vſurariam prauitatē geſta, præſertim pignorum, vt fructus in ſortem computentur, necnon alienationum Eccleſiaſticę rei, quæ in euidens Eccleſiæ damnum factæ eſſent, non obſtantibus literis, inſtrumentis, iuramento, renunciationibus adiectis, pœnis & confirmationibus apoſtolicis in forma communi, ac etiam reuocatoriæ literæ omnium, quæ contra aliquem ad ſedem Apoſtolicam venientem poſt arreptum iter, comperirentur geſta. Dantur quoq; literæ volentibus ſanctum ſepulchrum viſitare, ſed hodie ſunt antiquatę. Item aliquæ ad Epiſcopum ordinarium, vt promoto ad ſacros ordines diœceſano ſuo, de competenti prouideat beneficio in forma, cum ſicut, ſecundum Apoſtolum. Literæ quoq; conſeruatoriæ priuilegiorum, alię contra laicos moleſtantes clericos, ſuper impoſitionibus laicis imponi ſolitis, cōtra prędones & inferētes extraiudiciales moleſtias, contra parochianos denique non ſoluentes decimas parocho ſuo, & ſi quæ alia in hac audientia petantur, non diſcrepantia à ſacris canonibus, concedi

6 ſolent. Habetque † iſta audientia ad hos vſus præter auditorem duos lectores omnium præmiſſorum, quos non niſi ſcriptores apoſtolicos eligit, quorum officium perpetuum eſt, & lectores audientiæ contradictarum vocantur, à qua ſtipem ſinguli habent menſtruam quatuor ducatorum. Habet etiam duos notarios, vnum pro Vicecancellario, cuius munus eſt, omnes publicationes & literarum ac citationum lectiones, quæ dietim in audientia fiunt, notare. Alterum pro auditore eiuſdem audientiæ, qui actuarius eſt cauſſarum, quę coram auditore inter impetrantes contingebant, licet hodie ocioſus. Item habet hæc audientia quatuordecim ipſorum impetrantium patronos ſeu procuratores, quorum munus eſt, omnes literas, quæ per hoc officium expediuntur, veluti abbreuiatores ſolent literas gratiæ dictare, ipſaſque literas ſupplicibus vel litigatoribus (receptis iuxta taxationes officij debitis ſolutionibus) ſub nomine Pont. ac plumbeo Sedis ſigillo expeditas date. Pro quarum expeditione, ſi iudiciales forent, vtpote exequutoriales, ſequeſtratoriæ, alięuè ſimiles, ſolebant litigatores regeſta cauſſarum afferre ad procuratores dictę audientię, qui ſoli poterant in ea impetrare, impetrantiũque cauſas agere vel defendere, ac alia munera prędicta exercere, etiamſi principalis adeſſet. Is, quem ſibi ex aliorum numero litigator elegiſſet, proceſſum cauſæ videbat, totam eius ſeriem in audientia recenſebat, ac pro literarũ expeditione inſtabat, & ſi audientia iudicis proceſſum probaſſet, literas iudiciales petitas cum narratione totius proceſſus ſub nomine Pon. ac Plumbo concedebat. Quod ſi audientia non probaſſet iudicis proceſſum, conſueuit illũ & litigatorem ad iudices vt melius ageret, remittere. Sic rarò vel numquam literę huiuſmodi exequutorię, vel aliæ pro iuſtitia reſcribentes à curia exibant, non niſi iuſtè & ritè datæ, non niſiq; ſub candido ac vniformi ſemper ſtylo grauique ac veneranda forma, ac ſacroſancto Pont. nomine, & adorandis Apoſtolorum imaginibus expeditæ. Nimirum, ſi vbique etiam apud exteras & finitimas regiones recipiebantur, obediebantur, & venerabantur veluti
7 diuinę iuſſiones. Verùm † à certis annis conſueuit Signatura in reſcriptis iuſtitiæ mixtis, ac pluribus etiam mere

gra-

gratioſis, non tamen impetrationis beneficiorum omnes ab iſta literarum expeditione paſſim diſpenſare, & per ſolitam clauſulam, per breue ſanctitatis veſtrę, hac ſupplicatione introcluſa facultatem concedere, omnibus petentibus expediendi per Secretariam ſub annulo piſcatoris, adeoque frequens eſt ob diſpenſationem huiuſmodi impetrantium ad ipſam ſecretariam aditus, vt rarò fiant per audientiam ſimilium literarum expeditiones, remaneatq́; eius auditor ocioſus, & ferè antiquata ſua iuriſdictio. Quò fit vt quotidiè difformi & obſcœno cuiuſque indocti ac imperiti viri dicendi ſtylo dicta, plerumque etiam ineptias continentia, vtpote ſi ad magiſtratus laicos eccleſiaſtici ſtatus cum facultate declarandi, aggrauandi, reaggrauandi, & interdicendi prout ſæpius vidi, reſcribatur. Varioque, & ſæpius incompto, ac ferè illegibili charactere in humili etiam papyro ſcripta, plerumque etiam vndequaque deleta exeunt ad partes reſcripta. Amplius conſueuit quoque ſignatura litigatores omnes petentes ab expeditione literarum apoſtolicarum ſuper ſequeſtrationibus fructuum remiſſionibus & exequutorialibus diſpenſare, ac derogando regulis, (quas non ſine vrgenti ratione ediderant antiqui patres, vt non niſi ab hoc graui collegio reuiſæ, & non aliàs, quam ſub plumbo expediri poſſent) paſſim concedere, vt auditor ſuo nomine ſuoque ſub ſigillo decernant. Qua propter expeditores contradictarum fuerunt pluries apud Pont. de præmiſſis conqueſti ſed opinor potius rem ab ipſo non ſatis intellectam. Nam vbi ſub Ponti. ſacroſanctoque nomine exirent iſtæ iudiciales literæ, nunc ſub prorſus incognito apud regiones, vel plerumque nimis noto Auditoris nomine dantur. vbi forma erat grauis ſub plumbeo Sedis ſigillo, ac venerandis Apoſtolorum imaginibus, nunc ſub ſimplicis auditoris ſigno ſeu ſigillo. Vbi aderat & ſermonis, & ſcripturæ candor à tot prudentſſimis viris per multa tempora perpolitus, & à tanto collegio omnia reuiſa non niſi iuſtè, & ritè obtenta exibāt: nunc à quouis indocto (vt dicunt) Copiſta dictantur ac ſcribuntur, & innumeræ exoriuntur nullitatum ſimplegade, quibus ſi meo conſilio æquipollens accederet auctoritas, facilè occurrerem, ſed non deſunt in ſcæna interlocutores,

res, qui huic tabulę manum admoueant,& rem ipſam melius abſoluant.

ANNOTATIONES.

QVamobrem.] *Non modica † antiquitus erat Auditoris contradictarum dignitas. Nam poſt Cardinales & Vicecancellarium primas obtinebat, in præſentia vero antiqua ab illa dignitate longius diſtat: multum enim oppreſſus diminutusque (ſi tempora conſideremus) ipſius auditoris eſt gradus, vt non ab re conqueratur Boniface. Vitalinus olim Rotæ præclariſſimus auditor in cle.ne Romani §. ſane, de electione, qui de poteſtate, quam olim Auditor contradictarum habebat, nonnihil ſcribit qua de re etiam gloſſ. Goffr. atque Hoſt. in clem. Auditor. de reſcrip. Nic. Ant. Grauatius.*

De literarum expeditione per Cameram Apoſtolicam. CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Literarum expeditiones, quę per cameram apoſtolicam fiunt, expreſſum pontificis iuſſum requirunt*

2 *Pontifex ſigno crucis iuſſum & conſenſum pręſtat literis per cameram apoſtolicam expeditis.*

3 *Annatæ ſolutionem quis recipiat.*

SOlent quoque ſollicitatores etiam per Cameram apoſtolicam, licet cum maiori diſpendio literas expedire, quandoque voluntariè, vtpotè, ſi in curia ſua conſenſum per notarium camerę dumtaxat recipi faciant. Quo caſu per cameram tantùm literæ expediri poſſunt, etiam ſi eſſet materia per Cancellariam concedi ſolita, quare conſueuerunt ſollicitatores practici, vbi res ſit per Cancellariam expedibilis, curare

vt vel à notario tantùm eiuſdem cancellariæ, vel ab vtroque conſenſus recipiatur, nonnunquam etiam neceſſariò oportet eos per Cameram expedire, vt tunc non refert, per quem notarium etiamſi per notarium Cancellariç reciperetur conſenſus. Neceſſitas autem contingere ſolet ſi ſubiecta bullæ materia non ſit per Cancellariam conceſſibilis, & quandoque etiam ſi ſit talis: indigeat tamen ſupplex aliqua narrationis ſpecie, quam non conſueuerit Cãcellaria recipere, vel ſi abſens is, qui impetrat, & velit de beneficicio prouideri abſque diſcuſſione habilitatis: Quãdoquidem non ſolet Cancellaria pro abſente reſcribere, niſi cum deputatione iudicum, quibus hçc notio delegatur. Camera autem ſimpliciter confert beneficium abſenti. Proinde † expeditio per Cameram expreſſum deſiderat Pont. iuſſum. Soletque alter ex plumbatoribus, vbi bullas plumbauerit, eas genuflexo ad pedes Pont. afferre, & iuſſum Pont. ad hoc neceſſarium eo ſigno poſtulare, vt infrà dicemus. Huius autem cameralis expeditionis ordo erit, vbi ſupplex habuerit bullam de manu ſcriptorum & abbreuiatorum, ſi ſubiecta bullæ materia annatç ſolutionem deſideret, poteſt per ſeipſum omnes adire participantes, & eorum ſubſcriptiones, & vt vocant, manus, ſoluta cuique portione ſibi contingente habere, prout ſuprà in expeditione per Cancellariam diximus. ſin autem noluit, vel annata ſoluenda non ſit, bullæ adferuntur ad Summiſtam, vel eum qui eius vices gerit. Huic dantur bullç vnà cũ ſupplicatione in ventre, & pro ſuo honorario ſolui ſibi ſupplex vnũ ducatũ, & quãdoq; duos vel tres, prout ſubiecta materia videtur ſibi expoſtulare: is bullã iudicat, ſi cũ ſupplicatione cõcordet, & corrigit, ſi opus ſit. Is quoq; Secretariorum nomine aliã recipit taxã, quantã receperũt ſcriptores, & exinde bullas ad officiũ plumbi tranſmittit, vbi à plumbatoribus plumbantur, plumbatas affert illas alter ipſorum ad pedes Pontif. genuflexo, eo actu iuſſum Pont. vt diximus, neceſſarium expoſtulans, quẽ Pont. ſigno crucis manu facto, cõcedere ſolet, quo habito, plumbator eaſdem bullas ad Summiſtam reportet, receptis tamen prius duabus taxis ſimilibus taxæ ſcriptorũ, amplius & certis iulijs, qui eiſdem fratribus Plumbatoribus ac

etiam Pœnitentiarijs diui Petri applicantur. Idem Summiſta eidem plumbatori receptæ bullæ fidem manu ſua facit,& ſi bulla manum Iannizerorum non habeat,eã remittit ad alterum ipſorum ad hoc deputandum in palatio & camera ipſorum reſidẽtem,qui recepta ipſorum taxa iuxta taxationem bullæ, prout ſuprà in expeditione per cancellariam diximus.Si materia ſubiecta aliquem partis conſenſum deſideret, eandem bullam ad notarium cancellariæ vel cameræ, quem intelligit recepiſſe conſenſum remittit,& recuperata bulla cum conſenſu remittit: & recuperata bulla cum conſenſu requiſito à tergo mittit eam ad notarios cameræ, qui recepta bulla eam iuxta eorum turnum vni ipſorum diſtribuunt regiſtrandam, cui ſollicitator mercedem ſoluit iuxta longam vel breuem ipſius bullæ ſeriem,& is,cui fuit diſtributa bulla, vbi eam regiſtrauerit,à tergo fidẽ ſuæ regiſtraturæ manu ſua facit per hæc verba.Regiſtrata in camera apoſtolica,& nomen ſuum ad
3 ſcribit, N. notarius. Quòd † ſi bulla annatæ ſolutionem deſideret, notarij cameræ remittunt ſupplicem ad depoſitariũ Pont. qui ſolet ſemper eſſe aliquis inſignis Bancarius,qui portionem annatæ ad Pont.ſpectantem recipit, & de receptione fidem facit ſoluenti.& ſi Summiſta videat participantium manus bullæ appoſitas non eſſe, idem ſummiſta eandem ad collegia participantium mittit, & eorum reſidentias,quas in palatio habent,& in quibus ſolent certi cuiuſlibet ſodalitij ſiue collegij reſidere ad hoc pro tempore deputati. Quibus omnibus eorum annatæ portiones ſoluit ſupplex,& ſinguli bullæ manum ſuam apponunt, & hæc niſi materiæ annatarum ſint euentuales, vtpote regreſſus,& ſimiles, vel ſi puræ,facit tamẽ ſupplex extra iudicialem fidem,quantum notario cameræ menſario deputato ſufficere videatur,quòd alius ſit in beneficio intruſus, neutro enim caſu tunc ſoluitur annata, nec Papæ,nec participantibus contingens, ſed vtroque caſu notarius cameræ pro integra annata nomine Pontif.,& omnium participantium recipit à ſupplice ſi ſit præſens propriam obligationem, aliàs cautionem de ſoluendo annatam in ſuos euentus, ſi propter euentualem gratiam eius ſolutio retardetur: ſi verò propter intruſum in

euentum adeptæ poſſeſſionis,& notarius poſt regiſtratam bullam ſoluta annata,vel recepta obligatione,vt ſupra ſecundum ſuos caſus bullam regiſtratam parti ſollicitanti relaxare ſolet.

De Literarum ac breuium expeditione per Secretariam Apoſtolicam, & de Cardinali breuium Signaturæ præpoſito.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Secretarij apoſtolici de quibus reſcribant.*
2 *Breuia cur ſit appellentur, & nu. 7*
3 *Officium Secretarię apoſtolicæ, à quo Pontifice inſtitutum fuit, & quando, & quot in eo ſecretarij exiſtant.*
4 *Breuia triplici modo ſcribuntur, & quilibet declaratur.*
5 *Officium Sumiſtæ quale ſit.*
6 *Bullæ vt breuiter expediantur, formula, ſiue modus docetur.*

1 NOnnunquam † etiam literæ apoſtolicæ de rebus gratiæ,iuſtitiæ,vel tertij generis mixtę,extra cancellariam & cameram apoſtolicas per Secretariam expediri ſolent,præſertim ab Innocen.vi.citra,ante cuius tempora non erant in Secretaria, niſi certi ſecretarij domeſtici, quorum opera Summi Pont. de rebus fidem ac rempub.concernentibus tantum ad Reges,Principes,Reſpub.Ciuitates,Cardinales,abſentes,Epiſcopos,& alios vtraq; via reſcribebāt,nempe bullatica ſub eiſdem Apoſtolorum plumbeis imaginibus, ſed politiori amplius, & alia ſub annulo piſcatoris ſigillo breuiori

uiori tamẽ,& quaſi epiſtolari in cæra,& quãdoq; etiam in
2 plumbo. a quas † literas vtpote breuiores,& quaſi epiſto-
2 lares in diſcrimen bullarum,Breuia vſus vocauit, prout ſi
literas eiuſdem Innocentij, quas hodiernum ſecretario-
rum ſodalitium libro conſtitutionum ſuarum compilatas
habet,legeris,ex ibidem præſuppoſitis liquere poterit:de
ſueuit tamen ſimilium breuium in plumbo vſus, & eis
3 dumtaxat ſub cæra,noſtra vtitur ętas. Dixi † autem ab In-
noc. vi. citra, quòd ipſe egente tunc Eccleſia accepta à
pluribus notabili,& ferè ſexaginta mille ducatorum quan
titate collegium xxxii. ſecretariorum iunctis prioribus
domeſticis,qui aliàs collegium non habebant,inſtituit. Ea
tamen lege,vt vbi cõtingeret aliqua vacare vſque ad octo
extingueretur, & ſuperſtitibus collegijs vnirentur, donec
res ad numerum xxiiii. tantum temporis tractu redu-
ceretur,& collegium exinde eodem numero ex addititijs
& duobus inſuper domeſticis cõſtaret,quos Pont.pro prio
ribus eius,ac S. R. E. ſecretis negotijs nulla interueniẽn-
te ſolutione ſibi ſemper delegit, quoſq; de omnibus pro-
uenientibus collegij cum alijs æquis portionibus voluit eſſe
participes. Huic collegio, ne eorũ pecunia in publica per
mutatione huiuſmodi ocioſa eſſet, plura deſignauit emolu
menta: & inter alia exercitium, & expeditionem omniũ
& ſingularium literarum in forma breuis tam ſub cæra,
quàm ſub plumbo. Quarum literarum in forma breuis ſub
cæra adeò à certis annis frequentiſſimus fuit vſus,vt ſum-
mi Pont. conſueuerint aliquem ex Cardinalibus iuriſperi
tum,& de rebus Rom.Cur. expertiſſimum deputare, qui
pluribus ex obſeruatione Rom.Cur.per breue concedi ſo
lita,concedit. Quorum aliqua apud Staphil.ſuo libello de
literis gra. & iuſt. in calce legere licebit,abſq; alia Pont.
ſignatura,habito tamen eiuſdem Pont.viuæ vocis oraculo
per ſe ipſum,vel per alium,& in expeditionibus huiuſmo-
di non alias ſupplicationes porriguntur: ſed ſolæ breuium
minutæ ab Abbreuiatoribus,vel alio eius artis experto di-
ctitatæ,quas idem Reuerendiſſ. huic ſignaturæ præfectus,
quo ad formam reuidet,additque vel minuit pro eius arbi
trio,& reuiſam minutam ab ipſo ſubſcriptam,ſupplicibus:
vel eorum ſollicitatoribus reſtituit, quæ poſtmodum apud

expeditores fidem facit: & exinde literæ in eadem forma breuis in tenuiori pergameno conſcribuntur, & ſcriptæ ſub annulo piſcatoris nuncupato ferè ſemper noſtris temporibus ſub cæra expediuntur omnes apud Secretarios domeſticos, quos ſupradiximus, & eorum ſcriptores, & expeditæ expectantib. acceptis earum taxa pro natura rei, necnon ſcriptura ſeu mercede, reſtituuntur. Quorum breuium Signaturę meo tempore præpoſitos Cardinales noui, primum Reuerendiſſ. Bo. Me. Cardinalem eius nominis Ghinuccium, virum naturæ prudentiſſimum, & denique rerum Roma. Cur. experientia conſummatiſſimum, & modò Reuerendiſſ. eius nominis Creſcentium, virum longè maioris eruditionis, & non minoris experientiæ. Apud hoc Secretariæ officium expediuntur etiam omnes ſupplicationes, Signaturæ per breue expediri ſolitæ, vel in quib⁹ ſignatura indulget, vt per breue expediri poſſint, etiam ſi concedatur, vt per breue ſupplicatione introcluſa, & iſta breuia, quæ vigore ſupplicationum expediuntur, omnia apud collegium dominorum Secretariorũ, ob quorum frequentem vſum conſueuerunt à certis annis domini ſecretarij deputare vnum ex ſcriptoribus breuium eorum receptorem, & vt vulgò dicitur ſubſtitutum, qui nomine collegij ſupplicationes expediendas à ſollicitatoribus, recipit, & breuia deſuper expediri curat, ac expedita acceptis ſolitis ſolutionibus pro taxa ac mercede ſcri-
4 ptorum ſollicitatoribus reſtituit. Quorum † breuium triplex conſueuit eſſe reſcribendi modus, nempe ſupplicatione introcluſa, & iſta ſemper clauſa ſollicitatoribus dantur. Amplius & alia ſupplicatione non aliàs introcluſa, ſed extenſa. Quarum aliqua aperta dantur, vtpote, ſi non ad ſingularem perſonam, nec ad certum vniuerſitatis corpus, ſed ad vniuerſas & ſingulas perſonas, vel ſi ad particularem perſonam, certumque vniuerſitatis corpus, ad futuram tamen rei memoriam, vel omni caſu ad Hebręũ, vel eorum vniuerſitates Pontifex reſcribat: his enim caſibus ſolet Secretaria per breue apertum, alioquin ſemper per breue clauſum reſcribere. Amplius vltra literas in forma breuis, regiſtrantur quoque per ſecretariam plurimæ literæ in forma bullæ de his, quæ per cameram, vt

ſuprà dictum fuit, expediuntur. Suntque certæ præcipuæ materiæ, quæ ex antiqua obſeruatione non aliàs ad notarios cameræ apoſtolicæ, ſed ad dominos Secretarios regiſtrandæ remittuntur, vtpote literæ facultatum, indultorum, confirmationum, diſpenſationum, abſolutionum, conſeruatoriæ, indulgentiæ, exemptionis, donationis, infeudationis, legationis, vel gubernij, necnon gratiarum omnium ad vacatura beneficia, non tamen ad vacantia, niſi eſſent literæ ſecundæ, & acceſſoriæ ad præcedentes, vtpote in forma perinde valere, & aliæ, ſi quæ ſint literæ, in quibus fructus non exprimantur, quas omnes apud tabellam in officio Summiſtæ retineri ſolitam legere licebit, cuius † ſummiſtæ munus eſt, iſtas materias ab alijs diſcernere, ac ad dominos Secretarios regiſtrandas remittere. Cæterùm nonnullæ etiam literæ de his, quæ per cameram expediuntur, in quibus fructus exprimuntur, & quæ ad notarios eiuſdem cameræ pertinere ſolent, per hoc ſecretariæ officium quandoque expediuntur ac regiſtrantur, ſed rarò, & hoc quoque non niſi ex Pontif. indulto, ex quo per eam ſupplex euitat manus officialium & ſolutiones, quæ tam per cancellariam, quàm per cameram apoſtolicas fieri ſolent, in præiudicium officialium. Solet autem Pontif. hanc expeditionis viam concedere pro rebus familiarium ipſius Pontif. vtpote affinium, & intimorum, pro Principibus, & eorum intimis familiaribus, vel denique pro alijs quoque popularibus, ſi quos Pontif. ſolutiones euitare velit intuitu vel Principis vel patriæ, prout videmus temporibus noſtris pluribus Germanis intuitu patriæ concedi, non quòd gratior ſit Pontifici, ſed quòd hiſce temporibus maior pars Germaniæ à Sedis obedientia defecerit, cupiatque Diuus Paulus nunc Pontif. ipſam ad ouile reducem facere, cuius † expeditionis via breuior eſt. Vbi enim ab abbreuiatore habueris minutam bullæ dictitatã, eam dabis Datario, qui in fidem, quòd Pont. indulgeat huius expeditionis viam, ſcribit in calcę minutę ad ſecretarios, vt expediat. Hinc minutã & ſupplicationẽ ad ſecretarios affers, apud quos alter ex ſuis ſcriptorib⁹ bullã cõſcribit, recepta bullæ mercede, & alter ſecretariorũ illam iudicat cum ſupplicatio-

ne concordantem, & corrigit vbi opus eſt, & concordatã ad plumbatores remittit, plumbata ad ſecretarios reportatur, & apud ipſos regiſtratur, & ſecretarius regiſtraturæ fidem facit à tergo bullæ, per hæc verba, Regiſtrata, & nomen ſuum adſcribit: regiſtratam parti ſollicitãti reſtituit. Solent tamen Secretarij, & plumbatores ab omnibus ſuũ honorarium recipere, niſi Pont. iubeat remitti: & cùm iubet, audiui pluries meo tempore & ſecretarios, & fratres plumbatores de hoc conqueri, & apud ipſum Pont. & plerunque ſunt adeò difficiles, & inexorabiles, vt ſupplex eligat potius ſoluere, quàm contendere.

ANNOTATIONES.

7 *QVas literas.] Breue apoſtolicũ appellatur quia breuibus verbis res in eo ſcribatur, & poteſt dici breuis & breue, cùm vtroq; modo ab auctoribus vſurpetur. Lampridius in Alexandro: Milites ſuos ſic vbiq; ſciuit, vt in cubiculo haberet breues & numerum, & tempora militantium. Et Imperator in l. vltima. de conueniendis fiſci debitoribus, C. libro, 10. Inter chartulas confiſcati breuis quidam aſſeueratur inuẽtus, qui nomina debitorum contineret, & in l. excellentia, de erogatione militaris annonæ. lib. 12. Flauius in Aurelio: Breue (inquit) nominũ conſcripſit. Poſſumus etiam breuiarium dicere, ſic Tranquillus in Auguſto. Fecit breuiarium totius imperij, quantum militum ſub ſignis vbique eſſet, quantum pecuniæ in ærario, & fiſcis, & vectigaliorum reſiduis, & Plinius libro 18. Verùm, vt pariter omnis culturæ breuiarium peragatur. De hac Breuium materia quæ quantum in Curia Romana verſetur lippis (vt dicitur) & tonſoribus patet. Gomeſius commentarium ſatis curioſè fecit, quem appellant tractatum breuium, ad eum ergo confugias. Nicolaus Antonius Grauatius.*

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE AVDIENTIA CAMERÆ Apoſtolicæ, eiusq; ditione ac membris. CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Cameræ Apoſtolicæ audientia, quare ſic vocetur. & cur ſex prælatos domeſticos qui clerici cameræ appellantur, Pontifex ſibi adſciuerit, & quid in ipſa camera tractetur, & nu. 3.*

2 *Secretarij domeſtici munus quale ſit apud Pontificem.*

3 *Camerarius hodie ſuccedit in locum procuratoris Cæſaris.*

a VERVM a cùm ſuperius aliqua de Camera apoſtolica obiter dixerimus, nunc locutus eſt, vt de ea vberius loquamur. Vocatur† autem audientia
1 Cameræ apoſtolicæ, ea vt opinor ratione, quòd eſſet audientia Pont. domeſtica, in qua Pont. pleraque per ſeipſum tractabat, & audiebat: pro quibus facilius gerendis adſciuerat ſibi Pont. ſex Prælatos domeſticos, quos propterea cameræ apoſtolicæ clericos vocamus, quaſi ad cameram ipſius Pontif. electos. κλῆρος enim apud Græcos ſortem, ſiue ſorte electum ſignificat, quo exemplo & omnes, qui ad cultum diuinæ rei eliguntur, clericos quoque vocamus. Hi erant ipſius Pontif. conſiliari domeſtici, apud quos tractabat Pontif. omnia, quæ ad diſpoſitionem ſuam ſeorſum à ſacro Senatu ſpectant, vtpote regimen vrbis ac totius ſtatus têporalis; rationes

quoq; vniuerſi Aerarij. Hic et Pont. viros magiſtratib. dabat, vel potius cōtrà vrbi & Prouincijs præterquā Sedis legatos, vnde ēt hodiè quotquot dantur, in manibus Reuer. Camerarij fidum exercitium iureiurādo promittunt. Hic ſi cum Pont. iſ de rebus publicis ad ſuam diſpoſitionem ſpectantibus contrahendum erat, & tractabantur & celebrantur contractus. Hic literæ beneficiales, veluti per cancellariam expediri ſolent, ſi ſupplices hanc expeditionis viam ſibi elegerint, vel propter ſubiectam materiam, vel propter aliquam narrationis ſpeciem gratia non eſſet per cancellariam expedibilis, & propter ea expreſſam deſideraret Pontif. iuſſionem, prout ſuprà, vbi de hac expeditionis via loquuti fuimus, fuſius ſcripſimus. Hic autem contra eos vtroque ſeu altero Eccleſiæ gladio feriendos ſtatuebantur pœnæ, cum profanæ, tum etiam eccleſiaſticæ, prout & qualitas perſonæ, & natura facti expoſtulaſſet. Hic ſi de publicis functionibus & vectigalibus tum eccleſiaſticis ex vniuerſo orbe, tū temporalibus ex ſtatu Eccleſiæ, ſiue inter priuatos, ſeu vniuerſitates, ſiue inter priuatum, & fiſcum eſſet controuerſia audiebantur cauſſæ. Hic denique ſubditi omnes in partibus grauati ex vniuerſo ſtatu Eccleſię temporali, veluti ad ſupremam & propriam ipſius Pont. audientiam via appellationis, vel aliàs conuolare ſolent, ſed rebus Romanę Eccleſiæ auctis, adeò multiplicabāt negotia & cauſſę, vt Pōt. paulatim ab his muneribus ſe reuocans, rarò in hac audiētia conuenit, niſi vbi de grauioribus ærarij, aut annonæ reb. vel de mala diplomatū expeditione agatur. Amplius & nonnulla quoque ex præmiſſis cōſueuit hodie per ſe ipſum ſeorſum à camerali hac audiētia expedire, vtpote electiones ad magiſtratus, & alia, ſi quę ſūt grauiora, vel aliàs videantur Pont. ad partem expedienda, in quorum exequutionē viros adſciuit ſibi alterius ordinis, nempe familiares quoſdam à ſecretis, quos † ſecretarios domeſticos
1 vocamus. Intra quem ordinē adſciuit ſibi noſtra etate Diuus Paulus Hieronymū Dandinū Ceſennatē virum adeò obſequentis, & agilis ingenij, vt nihil ſit, quamuis cęteris non ferēdū, quod omne nō ſit ſibi factu facillimū. Reliqua munera, quæ ſupra diximus ſolet noſtris temporibus audien-

dientia iſta cameralis ſeorſum à Pont. exercere, aliqua etiam per nonnullos miniſtros pro commodiori omnium exercitio dictæ cameræ inſitos, quorum tamen vota ſunt in ipſa audientia conſultoria dumtaxat, quorum aliqui habent audientiam ſeorſum à camera, quaſi foraneam pro faciliori forenſium expeditione: de quibus eorumque proprijs muneribus nunc dicemus.

ANNOTATIONES.

a VErum.] Etſi † Cameræ Apoſtolicæ officium lõge antea Car
3 dinalibus, quàm Vicecancellariæ munus fuerit commiſ-
ſum, veluti Gomeſius probat in proœmio regularum Cancellariæ, vt dici videatur, Camerarium Vicecancellario anteferendũ, tamen ea, quam ſuperius demonſtrauimus ratione quia Vicecancellarius iuſtitiæ ſceptrum habet, eidem primus poſt Pontificem in Vrbe locus datur, Camerario verò ſecundus, cuius quidẽ magna eſt poteſtas. Hic enim de Vrbis regimine ſtudium habet, & curam, hic Eccleſiæ patrimonio fiſcoque præeſt cap. ad audientiã de præſcrip. & in clem. ne Romani, de electione. De cuius poteſtate atq; dignitate Card. Zabar. & Bonifacius vitalinus eo loci nonnihil attingunt, vbi poſt glo. in verbo, Camerarium, illud inter cætera memoriæ prodiderunt, ad Camerarium pertinere Eccleſiæ redditus pauperibus erogare. Quod diuum Laurentium feciſſe, legitur tyranno dicentem: Theſauros, quos quæris, manus pauperum deportauerunt. Et hinc deſcendit, quòd morte Pontificis hoc Camerarij officium non finitur: ne interim pauperes, qui alendi ſunt fame perirent, 86. diſt. cap. Paſce. Et ne etiam eccleſiæ redditus negligantur, ſine quibus ſpiritualia diu eſſe non poſſunt. 1. q. 3. ſi quis abiecerit, & cap. cum ſecundo, de
4 præbend. † Quem ſanè Camerarium, locum Procuratoris Cæſaris hodie vendicare, cenſuerunt Capic. dec. 97. & Iuriſconſultiſſimus præceptor meus D. Ioannes Bolognettus in rubri. ff. de officio eius, cui mand. eſt iuriſd. num. 17. Qui quidem Camerarius, cum Apoſtolicæ camaræ caput ſit, fiſcoq; præſit, hac in re Præfecto prætorio æquiparari etiam poteſt, auth. de collatoribus. §. eos autem, & l. vlti. de exact. tribut. lib. x. quibus in locis Gomes ſacrarum largitionum, qui theſauri cuſtodiã habebat, Præfecto prætorio rationes reddere tenebatur. Augurot quoque Camera-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

merariū loco præfecti ærarij ſucceſſiſſe, cuius quanta olim fuerit poteſtas ſatis patet. Quamquam Budæus & Pyrrhus arbitrentur Aerarij Præfectos hodie illos vocari poſſe, qui generales finantiarum in Francia appellantur. Nicolaus Ant. Granatius.

De Reuerendiſſimo Camerario; ſeptem clericis, eorumque reſcriptis
CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Officium Camerarij, ſiue cameralis audientię, quæ negotia complectatur.*

2 *Camerarius reſcribit de mandato Ponti. viuæ vocis oraculo ſibi dato, & hac in re ei creditur.*

3 *Reſcriptorum formula in camerali audientia, epiſtolaris eſt, Quorum duplex eſt expeditio.*

Hvic Camerali audientiæ hodie præſunt Reuerendiſſimus Gui. Aſc. Sfortia Cardinalis eius nominis de ſancta Flora diui Pauli nepos, iuuenis caſtigatiſſimi ingenij, cuius meo prognoſtico, maior erit exitus, quàm fuit expectatio, Ioannes à Caſa Florentinus Archiepiſcopus Beneuentanus, Hieronymus Saulus Archiepiſcopus Barenſis, Iulius Gonzaga regulus de Nouellaria, Petrus Lippomanus Venetus Epiſcopus Veronenſis, Alexander Campeius epiſcopus Bononienſis, Hieronymus Fuſcharus Venetus, & Franciſcus Soderinus Florentinus. Soletque † Reuerendiſſi. Camerarius ex horum voto ſeu decreto, & quandoque etiam à ſeipſo ad iudices de iure reſcribere, vtpote de omnibus profanis rebus ad magiſtratus in ſtatu S.R.E. temporali: extra verò de ſolutionibus decimarum, de fructibus beneficiorum, de ſpolijs clericorum defunctorum, alijſque rebus Cameram apoſtolicam tangentibus. Re-

ſcribit

2 ſcribit † autem ſemper ſub aſſertione, quòd de mandato Pont. viuę vocis oraculo ſibi dato: ↄcreditur; in hoc ſuæ aſſertioni, tamquam ſit de ſpectantibus ad officium ſuum.

3 Formula † reſcriptorum epiſtolaris eſt, & vulgò literæ camerales vocantur. Quarum duplex eſt expeditio. Aliæ enim obſignatę & clauſæ. Aliæ verò patentes & apertę ſub ſigillo Camerarij ſupplicibus dantur.

De Theſaurario, ſeu magiſtro ſacri Ærarj, eiuſque officio. CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Theſaurarius cur ſic appelletur.*

2 *Aerarium & fiſcus differunt, & quæ ſi differẽtia.*

3 *Publica non ſunt principis iure proprietatis, ſed adminiſtrationis.*

4 *Quæſtorum origo, deq; eorum officio.*

5 *Theſaurarius æquiparatur vrbano Quæſtori.*

POſt Reuerendiſſ. Camerarium, primus eſt ratione officij, is, qui a Ærario præeſt, quem † ideò Theſaurarium vocamus, quòd apud ipſum æs omne, quod in Camera apoſtolica intrat, recõdatur & reponatur: cuius munus tantùm eſt, æs Cameræ apoſtolicæ recipere, cuſtodire, & vbi opus eſt erogare. Conſueuit tamen à certis annis deputari mercator aliquis inſignis, qui de mandato Theſaurarij æs recipit & ſoluit.

ANNOTATIONES.

a AErario.] *Fiſcum potius, quàm Aerarium hodiè Appellandum eſſe arbitror, cùm pecunia non ſit populi, ſed Principis. Differt enim † ærarium à fiſco. Nam ærarium dicitur pœcunia publica ab ære, quod condebatur in æde Saturni, vt*

Macrobius libro primo Saturnaliorum, cap. 4. meminit, quòd Saturni tempore, nec auaritia, nec improbitas, nec vllum fuerit furtum commiſſum. Aes namque maximo fuit antiquitùs in pretio, aurumq́; iacebat, vt cum Lucretio dicam at nunc verſa vice iacet as, aurum ſummo ſucceßit honore. Et primùm ex ære pecunia ſignata fuit, adeò, vt pecunia pro ære accipiatur. Ouidius in Faſtis.

„ Aera dabant olim, melius nunc omen in auro eſt.

„ Victaque conceſſit priſca moneta nouę.

Fiſcus vero appellatur pecunia Imperatoris aut Principis, quā damanū vulgò dicimus, quod verbū à fiſcis dictū eſt ideſt ſportulis, vt Aſconius Pædianus actio. 2 in Verrem. his verbis docet, Fiſci, fiſcinæ, fiſcellæ ſporteæ ſunt vtenſilia ad maioris ſummæ pecuniæ capiendas. Vnde quia maior ſumma eſt pecuniæ publicæ, quàm priuatæ, factum eſt, vt fiſcus pro pecunia publica, ac inde confiſcere dicatur. Hac ille, erant enim nummorum receptacula vt manticæ, marſupia. Et eſt propria ipſius principis, & non alterius pecunia, vt Vlpianus in l. 2. ne quid in loco publico, in hæc verba ſcribit. Res enim fiſcales quaſi propriæ & priuatæ Principis ſunt, ſicuti patrimonium de quo Africanus in l. apud Iulianum, in fine in libro iuris ciuilis primo delegatis. Et ſi aliquantulum differebant. Nam aliàs Iuſtinianus deinde res patrimoniales fiſcalibus non æquaſſet, vt in l. vlt. C. de quad. præſcrip. Et quòd inter fiſcum & ærarium diſcrimen ſit; dilucidius Plin. Iunior in Panegyrico ad Traianum ſic demonſtrat. At fortaſſè non eadem ſeueritate fiſcum, qua ærarium cohibes, immò tanto maiori, quanto plus tibi licere de tuo, quàm publico
3 *credis. Et cuius ſententiæ illud adnotandum cenſeo, quòd † publica non ſunt Principis iure proprietatis, ſed adminiſtrationis onere. Qua in re ex noſtris multos, & magni quidem nominis præcipuè in conſuetudinibus feudorum (ni fallor) aberraſſe, credo. Et quantum ab ærario diſtet fiſcus, Dion etiam in vita Traiani commemorat. Nam ærarium (vt diximus) populi & Reip. eſt fiſcus verò principis. Hinc Iuuena. Satyra 4.*

„ Quicquid conſpicuum pulchrumq́; eſt æquore toto.

„ Res fiſci vbicunque natat.

Et ærarij adminiſtratio Quæſtorum fuit, vt Pomponius in l. 2. ff. de origine iuris, in hæc verba ſcribit. Deinde cùm ærarium populi auctum eſſe cœpiſſet, vt eſſent, qui illi præeſſent, conſtituti ſunt

ti ſunt quæſtores, dicti ab eo, quòd inquirendæ & conſeruandæ
pecuniæ cauſſa creati eſſent. Quæſtorum † autem origo vetuſtiſſi-
4 ma fuit, & ante omnes penè magiſtratus. Nam vt Dionyſius in
annalibus ait, Regibus alius non fuit magiſtratus, quàm tri-
bunus celerum, qui rem militarem cum eo curaret, & Quæſto-
res etiam, qui publicam pecuniam tractarent, ac congererent.
Sic Varro, ſic & Padianus in tertiam Verrinam. Quam-
uis à quo quæſtura primùm inuenta fuerit, incerti ſint au-
ctores, alij enim à conditore Vrbis Romulo, alij à Numa
Pompilio, nonnulli verò & plures à Tullo Hoſtilio autu-
mant. Cæterum, quid quæſtorio muneri conueniat intercisè
ſcriptoribus traditum eſt: ipſe tamen breuibus, ac locus expo-
ſtulat, aliquid enarrabo. Coſſ. Prætoresque in prouincias pro-
fecturi ſingulos quæſtores habebant, quorum curæ ſingula erat
accepta expenſaq; rationibus inferre, captiuam prædã, ac quic-
quid auri argentiq; inde veniret appenſum adnumeratumq; cõ-
ſeruare, vectigalia populi Romani in Prouincia exigere, & de-
mum omnium illuſtres rationes dare, illaſq; confectas atq; abſo
lutas in ærarium deponere, vt ex Gratiano in eo libro, quem de
temporibus ſcripſit, Varrone, & cæteris hiſtoriarum ſcriptoribus
coniectari licet. Hinc Aſconius in Diuinationem. Hæc erat, (in
quit) prima Senatoris adminiſtratio. Quæſtorem fieri, & in
Prouincia curam gerere, publicæ pecuniæ in vſus diuerſos ero-
ganda. Et Ci. in Prætura vrbana, Ne diutius teneã, pecunia at
tributa numerata eſt, profectus eſt. Quæſtor in prouinciam, ve-
nit in Galliam expectatus ad exercitum conſularem cum pecu-
nia. Erant etiam † vrbani quæſtores, quorum negotioſa plenaq;
5 ſollicitudinis adminiſtatio fuit. Nam & ærarij & vectigalium
populi, Romæ curam gerebant Quorum ſimilitudinem habere
Theſaurarium, quem vocamus, de cuius munere hoc capite,
fortaſſis non inſcitè dici poſſe, crediderim. Video tamen Bu-
dæum, qui cenſet, pro vrbanis quæſtoribus præfectos ratiociniorũ,
hodie nos habere, quos magiſtros computorum appellamus. Sed
quos, nunc Theſaurarios dicimus, præfectos fiſci nuncupari
poſſe, idem Budæus in annot. in Pandectas exiſtimauit. Nic.
Anto. Grauatius.

De Auditore curiæ cauſſarum Cameræ Apoſtolicæ, eiuſque auditorio & ditione.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Auditor cameræ ſuper quibus notionem habeat, & numero* 10.

2 *Obligatio ſecundum formam cameræ apoſtolicæ ideò ſic vulgò appellatur, quia ab ipſa camera ortum habuit, & de eius materia, num.* 4. *cum ſequenti.*

3 *Præuenire actorem, an & quando reus poſſit cupiens viam cenſurarum euadere.*

4 *Fori priuilegio, quando forenſes capitolini renunciare poſſint.*

5 *Obligatio ſecundum formam cameræ comprehendit debitorem, etiamſi in Romana Curia non apprehendatur.*

6 *Auditor Cameræ, in quibus caſibus ingerit ſe contra epiſcopos cæteroſque prælatos.*

7 *Auditoris cameræ multiplex eſt procedendi formula.*

8 *Excommunicationis in cauſa, quomodo procedatur.*

9 *Auditor cameræ per duos vicarios iuriſdictionem exercet.*

11 *Excommunicatio an ſit latinum verbum.*

12 *Excommunicatio non eſt Chriſtianorum inuentum.*

Secun-

1 Secundus † eſt ratione officij cui gladium, vt vocant, Eccleſiæ ſpiritualem tradidit camera apo-
2 ſtolica, a is eſt omnium cenſurarum alter Vulcanus & fulminator, ſunt enim cenſuræ fulmina Eccleſiæ, vnde & omnium, qui ex aliquo capite ſunt cenſurarum rei, conceſſa ſibi eſt à camera ad partem, qua ſi foranea audientia, vtpote eorum, qui in conſtitutionē, aliaſque literas apoſtolicas cenſuratas commiſerint, eiſdemue parere neglexerint. Quamobrem vbi quis velit eos, qui ſe effectui literarum apoſtolicam ſuper collationibus beneficiorum, ſolutione penſionum, alijſque rebus opponant, vel aliàs parere negligant, ad parendum per cenſuras literis adiectas compellere, huius audientiam adit. Idem ſi quis ſponte conuentionales ſubiuerit cenſuras conſentiens ſe pro obſeruatione præmiſſorum poſſe
2 excommunicari, quæ † obligationis formula ab ipſa camera initium habuit, vt debitores ſuo ſtrictiore vinculo haberet obligatos, quare & formula cameræ apoſtolicæ vulgò vocatur, quæ poſtmodum ad priuatos quoque traducta eſt. Solent enim duriores creditores, ſimiles promiſſiones cenſuratas à debitoribus ſuis ſtipulari. Quare ipſe ſe literarum apoſtolicarum & ſimilium obligationum in forma cameræ generalē exequutorem, cui nos in obligationibus in forma cameræ hoc indiſcretè non concedimus, ſed vbi actor viam cenſurarum eligeret, velletq; reum per ipſas cenſuras compellere ad parendum, vel alias faciendum ſatis obligationi ſuæ, vt præmittitur cenſuratæ, eſſetque hæc ad proprium munus ſuum fulminādi cenſuras acceſſio quædam potius, quam noua ditionis ſpecies, ſecus autem vbi actor viâ ordinarij iudicij, aliàsue citra cenſuras mallet procedere, tunc enim poſſet, & coram quouis alio iudice cauſſam ſuam agere, aliàs diceremus contra ſuæ obligationis Formulam, qua promiſſor ſolet ſe iuriſdictioni & compulſionis cuiuſcumq; iudicis eccleſiaſtici, vel ſæcularis ſupponere, imò ſi actor cœpiſſet hic ad exequutionem ſuę obligationis agere, poſſet à cœpto iudicio contra iuris regulas recedere, & aliud alibi inſtaurare iudicium per ſpecialem clauſulam obligationis huiuſmodi, qua ſibi hęc facultas concedi ſolet. Vereor tamen,

men, an impunè id ſibi liceret, & vt opinor, non niſi refectis expenſis, quibus reũ priore iudicio grauaſſet, quòd caſus iſte ex ſolita extenſione videatur omiſſus, & proinde in diſpoſitione iuris communis remaneat: hanc tamen iudicis præuentiuam electione, de qua ſupra diximus, crederem actori tantum ex obligationis formula conceſſam.
3 Vnde †ſi reus cupiens euadere viam cenſurarum actorem prçueniret, prout plerunq; ſolent rei alios iudices adeundo, etiam eius, cuius ipſe proprius eſſet forenſis, vtpote, ſi Romanus eius Prætorem vrbanum, quem Senatorem vocant, vel ſi clericus vicarium Papæ adiret, non gauderet reus iſta præuentione, aliàs eſſet in facultate ſua excludere actorem à facultatibus in obligationis formula ab ipſo reo ſtipulatis, nempe compellendi ipſum coram quibuſcũque iudicibus, amplius & euadere cenſurariam compulſionem, ex quò iſti alij iudices non poſſunt fulminare ſimiles cenſuras quam rem haud facilè admittunt capitolini iudices. Solentque pro viribus iſtas præuentiones cum actorũ iniuria defendere, nec aliàs cauſſam remittere, niſi doceretur alibi fuiſſe præuentum, idque minus libenti animo, quaſi de iure ſuo cedant, ea ratione, quòd ſtatutorum vrbis libro primo, de fo. competen. cap. xxxiiij. cautum eſſe dicant, ne Forenſes† capitolini priuilegio fori ſui valeant
4 etiam iureiurando renunciare, cum priuilegium ſit conceſſum populo, & nõ ſingularibus perſonis, prout ſolemus dicere de priuilegio fori Eccleſiaſtici, quæ licet vera ſint, non tamen inſeruiunt in propoſita ſpecie, ita vt hac ratione poſſit forenſis capitolinus, qui ſe in forma camerç obligaſſet, compulſionem & cenſuras Auditoris camerç euadere. Quandoquidem is, qui ſe in ampliori forma cameræ obligat, non priuilegio fori, quod iuris publici eſt, & ſtatutũ, vt ſupra prohibet, ſed defenſioni ſuæ, quç iuris eſt priuati renunciare videtur, & veluti confeſſus, conuictus, & omni defenſione deſtitutus, non ad alium forum tranſit, ſed animam ſuam pro re, vel quãtitate promiſſa Eccleſiaſticæ cenſuræ ſupponit, quæ fori ſçcularis non eſt, & cum anima coercenda ſit, non cadit declinatoria fori, & veluti in caſu excepto ab ipſo ſtatuto, dum ſe limitat per hæc verba, videlicet, Dum tamen fuerit talis cauſa, quç in curia

ria capitolij ſiue foro ſęculari de iure tractari poſſit, quandoquidem iudices capitolini, vtpote laici, animę coertionem non habent. Amplius huic quoque demandata eſt extra cenſurarum cauſſas, cum ſimili decidendi facultate aliarum cauſſarum ad partem audientia, quę proprię ſunt cauſſę ipſius curię cameralis, à quibus omnibus nomen auditoris curię cauſſarum cameræ apoſtolicæ ſibi vendicauit; vtpote omnium, qui ex vniuerſo ſtatu Eccleſiæ temporali, ac etiam à iudicibus Vrbis, præterquam à Gubernatore, Vicario, & Senatore grauati, Pont. appellant, & ad cameralem tanquam ſupremam & propriam Pont. audiẽtiam via appellationis recurrere ſolent, quos omnes & ſimiles eorum cauſſas, tanquam ordinarius à Papa ſubſtitutus ſine alio reſcripto audire, & pro iuſtitia diffinire ſolet, contra deciſ. cccxxxvi. ſi à iudice. de appel. in no. ſecundum quam nõ poteſt in huiuſmodi cauſſis appellationum ſe intromittere, & quicquid facit hodie eſt ex ſpeciali facultate ſibi nouiſſime data, præterquam in appellatione à iudice Mareſcalli aliàs curiæ Sabellorum, quarum eſt ordinarius, prout ſi capitula iuriſdictionũ vrbis Sixti IIII. lib. ſtatut. inſerta legeris, liquere poterit: procedit tamẽ in ſimilibus, datis dilationibus, ſeu ſeruatis (vt aiunt) terminis ſubſtãtialibus in cauſis beneficialibus rotalibus dari, ſeu ſeruari ſolitis, item cauſſarum quoq; omnium exẽptorum, quas Pont. ſuę camerali audientiæ reſeruauerat. Is contra eoſdem ſi criminaliter quauis via etiam inquiſitionis procedendum ſit, iuxta formam iuris, pœnas omnes Eccleſiaſticas infligit, ac etiam pecuniarias, non tamen corporis animaduerſiones, quas ſi in cauſſis ſuis nouerit omnino infligendas, ſolet veluti Eccleſiaſticus iudex reos ad Gubernatorem vrbis, tanquam ad exequutorem brachij ſæcularis, & gladij Eccleſiæ tẽporalis, de quo inferius dicemus, remittere. Idem ſi ciuiliter inter ipſos, vel eorũ alterum ad cuiuſuis inſtantiam procedendum ſit, inter quos veluti eorum ordinarius via monitorij, vel ſummarię petitionis, difformi tamen procedendi formula, nempe, ſi hodie de minori ſumma centum agatur, abſque dilationibus & terminorum ſubſtantialium obſeruatione. Si verò de maiori ſumma ageretur, datis dilationibus & rotalibus

terminis in beneficialibus cauſſis dari, ſeu ſeruari ſolitis. Quo exemplo etiam inter non curiales & extra Romanam curiam degentes ordinaria auctoritate ius dicit, vbi contrahentes ratione initi contractus, aut deſtinatæ ſolutionis in Ro.cu.ac eorum ſuppoſitionis cameræ apoſtolicæ eiuſdem Ro.cu.forum ſortiti fuiſſent. Quod † tamen
5 Ægi.de fo.compet.in cauſa mea Ianuenſi conclu. cccv.& Inno.in c.licet ratione, in principio de for. comp.& in c. dilecti filij, circa medium ver. & intelligo hoc ſi ibi inueniatur, reſtringunt ad caſum, vbi debitor in Ro.cu.apprehenderetur, quam reſtrictionem auditor non ſeruat, imò etiam in obligationibus extra Romanam curiam factis, & in quibus ſolutio fuit alibi deſtinata, dum tamen forma cameræ adiecta ſit, ſe ingerit etiam contra abſentes vt in
6 frà dicemus. Et † generaliter etiam extra iſtas perſonas, & caſus, vbi de penſionibus ſuper fructibus eccleſiaſticis vel de ipſis fructibus inter quoſcumque ageretur, qua generalitate vtitur ipſe in ſuis caſibus ſine diſcrimine contra quoſcunq; prælatos etiam epiſcopos, & nititur etiam illam ad Cardinales extendere, tametſi in generali diſpoſitione nō veniant, nec vlla ratione auditor id cōprobet, niſi certis, vel potius incertis exēplis quibus oſtēdit apud ſuæ curiæ notarios, aliquos Cardinales ordinarium iudiciū eorū forſan inſcitia paſſos quandoq; fuiſſe qđ etſi concederemus, nō tamen præiudicat ordini, adeoq; à certis annis ſuam iuriſdictionē iure, vel iniuria auxit, vt quocunque vult ſpiret, licet quandoq; audierim apud diuū Paulū in auditorio gratiæ de iuriſdictione ſua diſputatū, & cōtra ipſum de pluribus vocatū, in eo pręſertim capite decernendi monitorij extra curiā cōtra nō curiales, nec ratione debiti vel criminis in curia cōtracti, cuiꝰ partis acerrimus fuit defenſor Thomas Corteſius, dum viueret epiſcopus Vaſionen. nemini in auditorio ſecūdus, à quo hęc omnia accepi. Crediderim tamen iuriſdictionē auditoris in hoc poſſe defēdi, vbi reus diu in ſolutione ceſſaſſet, vel in crimine inſordeſceret adeò, vt ratione peccati hoc factū auditori, veluti eccleſiæ denūciaretur, vt propterea ad eximēdū reū à peccato eundē ad ſolutionē debiti, vel criminis expurgationem, quaſi via denunciationis per cen-

ſuras

ſuras eccleſiaſticas, & moneret & compelleret. Fateor tamen auditorem non debere hac via vices ſuas omnibus petentibus paſſim, ſed cum maiori cognitione cauſſę, ac perſonarum diſcrimine concedere. In alio quoq. opinor auditorem iuriſdictionem ſibi vſurpare, vbi contra non curiales & in Ro. cur. non deprehenſos vigore obligationis in forma cameræ, extra Ro. cu. initę in qua non eſſet ſolutio in eadem curia deſtinata per audientiam contradictarum nulla præcedente citatione, ſed iurata dumtaxat abſentia procedit, in qua ſpecie etiam vbi ſolutio fuiſſent in curia deſtinata, fuit aliàs tempore Ægydij ſacrum palatiũ in voto, vt auditor non poſſe ſimilem obligatum in Rom. cur. non deprehenſum coram ipſo ad iudicium euocare. Ægy. de fo. comp. in cauſſa mea Ianuen. concl. 305. Apud
7 † iſtum auditorem multiplex eſt procedendi formula ſecũdum ſuos caſus, ſi via monitorij, vel ſummarię petitionis in caſibus ſibi conceſſis agatur, & lis conteſtetur. Diximus autem multiplicem eſſe quia ſi hodie de minori ſumma centum non aliàs ſeruatis terminis ſubſtantialibus, ſi verò de maiori eiuſdem terminis ſubſtantialibus; prout in beneficialibus ſeruatis ad diffinitiuam, & quando via monitorij veniret monitus condemnandus ad reintegrationẽ eiuſdem monitorij per litis conſtentationem, & comparationem rei ad viam ſimplicis citationis redacti procederetur, ſi actor viam cenſurarum eligeret, & habita reintegratione, reus præuijs citationibus prima ad videndum ſe excommunicari, quia non paruit monitorio, niſi pareat excommunicatur, niſi ad primam cum intimatione. Qua
8 † intimatione facta citato reo ad videndum ſe declarari, & literas decerni, declaratur, & ſimiliter literæ decernuntur decretæ relaxantur parti, relaxatę publicantur, & pro publicatione in acie campi flore adfiguntur. Reus poſtmodum per decem dies expectatur, quibus lapſis in tertia citatione ad videndum ſe aggrauari, reaggrauari, & brachium ſæculare decerni, aggrauatur, reaggrauatur, & brachium ſæculare decernitur. Quod ſi lis non conteſtetur & monitorium ſit exequutum in curia præuijs ſimilibus citationibus proceditur, vt ſupra vſque ad brachium ſæculare. Si verò monitorium fuerit extra curiam exe-

tas decerni. declaratur, publicatur, & prout ſupra in alijs
diximus, vſque ad brachium ſęculare proceditur. Huic au
ditorio hodie præeſt Ioan. Baptiſta Cicada nobilis Ia-
9 nuenſis, exercet† is iuriſdictionem per duos vicarios ſuos,
quorum vnus priuatis, alter verò publicis pręſunt iudicijs,
habetque auditorium ad cauſſarum vſus nouem notarios
actuarios, omnes maxima cauſſarum congerie occupatos,
intra quorum ſodalitium ſiue collegium ſolent ſemper ad-
eſſe plerique in arte notariatus celebres viri, ad quorũ col
legium ſolent iudices huius auditorij nonnunquam litiga-
tores remittere, vbi de his, quę ad artem notariatus ſpe-
ctant, controuerteretur, & in pluribus, etiam extra artem
de his, quæ ſuis temporibus viderint ipſi in auditorio ex
certa obſeruatione, in nonnullis caſibus ſeruatum; & eo-
rum reſponſis conſueuerunt litigatores acquieſcere, vel
iuxta illorum ſententiam iudices decernere.

ANNOTATIONES.

a IS eſt.] *Auditorem † Cameræ inter curiales antiquitus ius di*
10 *cere conſueuiſſe, in quibuſdam memoriæ promptuaris ſcriptũ*
inueniri Aegidius teſtatur deciſione 210. meminit. & Rota de-
ciſione antiqua 728. de cuius quidem auditoris poteſtate idem
Aegid. non vno in loco in mentionem incidit. vt liquet deciſ.
196. 305. & 508. vbi ait, extra Romanam curiam iuriſdictio-
nem haud quaquàm habere. Cæterùm multis ab hinc annis, Au-
ditoris laxior eſt poteſtas, atque magnifica, vt ad magnum iuriſ-
dictionis culmen ſit eius munus euectum. Hic inter alia gladiũ
habet ſpiritualem, fulmina in contumaces dirasq́; precationes
mandat, excommunicationem ſcilicet, (ita enim ſacri ſcripto-
11 *res vocant) quod † verbum etſi alios apud auctores non lega-*
tur, vt politioris literaturæ viri barbarum eſſe cõtendãt, & pro
excommunicatione, interdictionem dicant, nihilo ſecius verbum
communico, apud plures legere eſt, quorum Ciceronis tantum
omnium principis teſtimonium afferam ex Orat. pro C. Bal-
bo. eſt enim in Populum Romanum graue, non poſſe vti ſo-
cijs excellenti virtute præditis, qui velint cum periculis noſtris
ſua communicare. Quid enim aliud ſignificet cõmunico, quàm
participo, & quod priuatũ eſt, aut eſſe poteſt, vniuerſorũ facio?

*Inde (vt auguror) excommunico, id eſt, extra communionem ho-
minum pono, eorumque conſuetudine rerumque vſu interdico.
Cyprianus verò excommunicatos eleganti vocabulo abſtentos vo-
12 cauit. Sed cùm † excommunicationis ſermo inciderit, ſciendum
eſt, haud quaquam Chriſtianorum fuiſſe inuentum, vt Theolo-
gi, Pontificijque iuris interpretes autumant. Nam Druides &
Carceres Galliarum populos ſacrificio impios interdixiſſe, Cæ-
ſar libro ſeptimo Commentariorum, de illorum moribus, ac riti-
bus ſcribens, demonſtrat, qui viuam excommunicationis, quæ
vtimur, imaginem in hæc verba exprimere videtur. ſi quis
aut publicus, aut priuatus eorum decreto non ſtetit, ſacrificijs in-
terdicunt, hæc pœna apud eos eſt grauiſſima. Quibus ita eſt in-
terdictum, hi numero impiorum ac ſceleratorum habentur, his
omnes decedunt aditumq; ſermonemq; defugiunt, ne quid ex cõ-
tagione incommodi accipiant, neq; his petentibus ius redditur,
neque honos illis communicatur. Hæc Cæſar Liuius etiam libro
ſexto. Decadis iij. excommunicationis ſimilitudinem innuere vi-
detur his verbis: qui victus acie exceſſiſſet, eum ne quis vrbe,
tecto, menſa, lare reciperet: diram execrationem in Populares,
obteſtationemq; quam ſanctiſſimam potuerunt, aduerſus hoſpi-
tes compoſuerunt. Et libro 10. Decadis iiij. Huius atrocitas fa-
cinoris nouam veluti flammam Regis inuidiæ adiecit, vt vulgo
ipſum liberoſque eius execrarentur: quæ diræ breui ab omnibus
Dijs exaudita, vt ſeuiret ipſe in ſuum ſanguinem effecerunt. Te-
ſtatur etiam Aemilius Probus in vita Alcibiadis, Eumolpidas
ſacerdotes à populo Athenienſi coactos fuiſſe, vt Alcibiadem
deuouerent, eiuſque deuotionis, quo teſtatior eſſet memoria, exem-
plum in pila lapidea inciſum, poſitum fuiſſe in publico. Qua de
re & Plutar. in eodem Alcibiade, ac Iuſtinus libro quinto ve-
cætera in præſentia omittam, quæ in annotationibus ſuis in Pro-
bum attulit Hieronymus Magnus Anglarenſis. Vnde Chriſtia-
ni nedum ab Euangelio, Diuique Pauli inſtitutis, ſed ab ethni-
cis ſcriptoribus excommunicationem extimeſcendam eſſe diſcãt
cùm Eccleſia ipſiuſque præſules in contumaces, tumidos, inobe-
dienteſque ſpiritualem gladium vibrant. Nicolaus Antonius
Granatius.*

De Gubernatore Vrbis, eiuſq; auditorio, & ditione.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Gubernator urbis intra quadrageſimum dumtaxat lapidem iuriſdictionem habet.*

2 *Curia Sabellorum, quæ ſic appellatur, eſt Mareſcallus urbis, et de eius poteſtate.*

3 *Træuentio locum habet, inter curiam Sabellorum et Senatorem urbis.*

4 *Gubernator urbis excommunicare non ualet etiam in cauſſis uigore obligationis in forma cameræ.*

5 *Gubernatoris officium in quo conſiſtat.*

6 *Gubernator duos uicarios habet.*

7 *Iudicandi ratio multiplex fuit olim Romæ in capitalibus iudiciis.*

8 *Parricidium antiquitus non ſolùm parentis, ſed cuiuſcunque hominis cædes appellabatur.*

9 *Gubernator Vrbis æquiparatur Quæſtori, et Præfecto Urbis.*

1 HVic proximos eſt alius a Cameræ Apoſtolicæ miniſter, cui camera alterum Eccleſiæ gladium, ſcilicet temporalem tradidit. Is ratione proprij officij inferior eſt auditore. Verum à certis annis conſueuerunt Reuerendiſſim. pro tempore S. R. E. camerarij, vt ſe ab ordinarijs cameralibus audientijs reuocarent, vices ſuas ei ſubdelegare, idque à tãto tempore, vt iure quaſi præſcripto hanc ſibi delegationẽ vendicare poſſet, quaſi munus proprio eius officio vnitum, qua ratione ſolet is veluti vicecamerarius auditorẽ, ac etiã patres ipſos clericos in camera, & alibi omnes præ-

latos præcedere, non autem ratione proprij officij, quod proximo ex omni capite inferius eſt, ſi quidem ſi gladium Eccleſię cuique traditum reſpiciamus, dignior & grandior eſt ſpiritualis auditori datus, quo animaduertit in animas, ſi† territorium iſte vrbem dumtaxat & diſtrictum infra quadrageſimum ab vrbe lapidem pro territorio habet, nec in vrbe vniuerſas populi ſpecies: Auditor verò vſque ad exteras & finitimas regiones. Quòd ſi ſpecies populi vrbis cuique datas auditor eas habet, quas Pont. velut digniores ſuæ propriæ & camerali reſeruauerat audientię, nempe, familiarium ſuorum, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, & aliorũ eadem ratione à iuriſdictione aliorum iudicum exemptorum Romanam Curiam ſequentiũ, vtpote Oratorum Principum & Ciuitatum, officialium Romanæ Curiæ, & inſignium mercatorum, reliquis inferioribus Romanam Curiam ſequentibus Mareſcallus † vrbis ius dicit, quem hodie Curiæ Sabellorum iudicem vocamus, & vbi grauentur, Auditorem appellant, prout ſi capitula diſtinctionis iuriſdictionum vrbis per Sixtum quartum, & bullã per Iulium ſecundum editam, libro ſtatutorũ vrbis compilata legens facilè dignoſcere poteris. Is igitur ratione proprij officij gladio temporali Eccleſię ferit eos, & brachij ſęcularis eſt exequutor, cauſſas quoq; brigoſorum, treguarum, ſecuritatum, aut pacis ruptarum, querelas etiam vaſallorum aduerſus barones ſuos infra fines ſui territorij quadrageſimum ſcilicet lapidem, etiam capitales, cauſſas etiam mercedum omnes ſine tribunali, & ſine ſcriptura, ſummariè & manu regia audire & decidere debet, iuxta formam ſtatutorum vrbis, vel iuris communis vbi ſtatuta deſint: & in omnibus † etiam prædictis inter ipſum, & Senatorem vrbis locus eſt pręuentioni, & ſi concurrant, omnibus Senator præfertur. Non † poteſt tamen Gubernator in cauſis ſuis etiã, ſi vigore obligationis in formã cameræ corã ipſo ageretur, excõmunicare & cenſuras eccleſiaſticas alias fulminare, quod munus hoc proprium ſit Auditoris, de quo ſupra loquuti fuimus. Is † denique ratione vicecamerariat⁹, & tãq̃ vicecamerari⁹ omnibus iuſdicẽtib⁹, & officialib⁹ vbis ceu ſuperintẽdẽs præeſt, & iure preſidẽtię huiuſmodi ſole in primis paci Ciuitatis, & Romanæ

Margin numbers in order: 1 (at "mas,ſi† territorium"), 2 (at "rioribus Romanam"), 3 (at "vbi ſtatuta"), 4 (at "rant,omnibus"), 5 (at "Auditoris,de quo").

manæ Curiæ ſtudere, ac alijs officialibus vrbis,& Romanæ Curiæ in concernentibus pacem, & quietem Ciuitatis, & curię Romanæ aſſiſtere, eiuſq; manum & auxilium pręſtare. Amplius & litigatores omnes ad ipſum venientes, extra prænarratas cauſſas ad eius notionem pertinentes ad ſuos iudices remittere,reduceſq; facere, & in quibus à ſuis fortè iudicibus apud ipſum conqueruntur ſe grauatos, cauſſas ipſorum non inter litigatores, ſed inter eũ, qui de iudice conqueritur, & ipſum iudicem audire, & vbi nouerit iuſtas fuiſſe querelas,prouidere, vt in quantũ iuſtum eſt à paſſis grauaminibus releuetur, & quòd iudices debitas dilationes ac terminos non denegent,& quos nouerit iudices aliósve iuſtitiæ officiales contraueniſſe, eadem facultate coercere poterit, vel honeſtius agendo omnia Pont. referre. Tu ſi capitula Sixti quarti, bullamque Iulij ſecundi ſuperius citatam legeris,ferè hęc omnia de officijs Gubernatoris, & Vicecamerarij comprobare poteris. Conſueuerunt tamen à certis annis plerique Gubernatores,cognitionem cauſſarum, & ex illis prouentus adfectantes, litigatores à iudicibus ſuis grauatos apud ipſos reclamantes,non aliàs prout tenentur controuerſiam inter reclamantem & iudicem audire, & litigatores demum ad ſuos iudices remittere, ſed omnes quotquot veniunt,& eorum cauſſas,quantũcunq; alibi cœptas audire, & decidere, & plerũq; etiã rei calũniantibus ſignificationes priuatas facere,ne vigore mandati alterius cuiuſq; iudicis moleſtari poſſint, & miniſterium iuſtitiæ impedire. Quòd ſi cõtra formã ſuarũ ſignificationũ tametſi à iuſtitia abhorrentiũ,in aliquo cõtra fiat, exequutiones pro viribus retractare, & plerunq; cũ iudicibus pugnare, quorũ exequutores quandoq; ſolẽt dare pœnas. Quamobrẽ noſtris tẽporibus videmus Gubernatores vbi prohibiti ſunt nullum habere tribunal, pluſquam tribunal ſibi conſtituere, vbi cauſſas manu regia, & ſine ſcriptura expedire tenerentur, Scribarum copias habent, qui ingentẽ actorum congeriem quotidie ſibi congerunt, & de vno quoq; minimo litigatorum actu notando, contra communem morem notariorum aliarum curiarum, idque etiam ſi cauſſa commiſſaria ſit, in qua poſtmodum regeſta cum

grraui

graui litigatorum diſpendio compilare ſolent, prouentus faciunt,& vt vides in commiſſarijs cauſis bis exigunt. Soletque † Gubernator pro commodiori forenſium expeditione duos in audientia ſua vicarios habere, vnum in publicis iudicijs,is ſolus in hac Alma vrbe, & ſi ſemper tyro cauſſas,vbi de ſumma rerum agitur, audit & iudicat. Res certè à tantis patribus prętermiſſa, de qua pluries apud multos conqueſtus fui, nec ceſſabo, donec videro tantæ rei aliam præſcriptam eſſe formam,maximè noſtra ętate, qua ob iudicum tenuitatem, vel modicam pietatem non valent rei fiſco reſiſtere, imò iudices ipſi ſolent reos ex ſuo præſcripto more, quaſi hoſtiliter inſectari. Quòd ſi aliquis virorum ordo publicis iudicibus conſtitueretur, vel ſaltem quatuor latrunculatores vrbis locum haberēt, vbi bis in hebdomada conuenirent, & non niſi ex omniū voto poſſent reum torquere, vel iudicare, ceſſarent hæc omnia, apud iſtos raro, vel numquam cauſſas, defendo, quod vt ſemper facias, rebus ſic ſtantibus plurimum ſuadeo. Alterum habet Gubernator ſuæ curiæ vicarium, qui priuatis præeſt iudicijs, apud quem minus verſatus ſum, nulla tamen certa adeſt apud ipſum procedendi formula, quare nec monſtrationes indiges. Tu quanto minus hoc in foro verſaberis, tuæ magis proſpicies conditioni. Solent autem hic verſari tantū cauſidici (cauſidicos autē auctoritate Fab. Quintiliani eos voco,qui nobiliore foro inutiles extitiſſent) ac huiuſce fori veluti canes laniarij eſſe adſcriptitij.

6

ANNOTATIONES.

a Alius Cameræ.] *Cùm vtrunque gladium à Deo Pontifex habeat.ſpiritualem ſcilicet,de quo diximus,& temporalem de quo in preſētia loquimur,hunc Gubernatori Vrbis exercendum tradidit.Hinc enim delictorum eſt animaduerſor & caſtigator. Verùm ad quam antiquorum magiſtratuum ſimilitudinem conſtitutos fuerit,certum non habeo. Nam † ratio iudicandi Romæ tum Republ. florente, tum Imperatorum ætate varia fuit, & multiplex, & vt cuilibet liberum fuit potenti, leges late ſunt poteſtas. Liuius enim apud Regem fuiſſe hoc munus in-*

7

dica-

dicare videtur, dum de Superbo rege in hanc ſententiam loquitur. Metum vt incuteret, cognitionem capitalium rerum ſine conſilijs per ſe ſolus exercebat: propterq; eam cauſſam occidere in exilium agere, bonis multare poterat. Et Suetonius etiam in Caligula idem oſtẽdit, quòd Imperator ipſe cauſſas cognoſcebat. Duumuiros etiam iudicandi rationem in iudicio tamen perduellionis habuiſſe, ex Liuio liquet libro primo, ab vrbe condita, qui Horatianum iudicium agens, ſic memoriæ prodidit: duumuiri perduellionem iudicant: ſi à Duumuiris prouocauerit, prouocatione certato; ſi vincent, caput obnubito, infelici arbori reſte ſuſpendito, verberato, vel intra pomærium, vel extra pomærium. Hactenus Liuius. Conſules hanc deinde in perduellionis reos poteſtatem habuiſſe, idem. Liuius de Bruto loquens enarrat, qui primus Conſul Iunios, Vitellios, & Aquillios ſupplicio affecit, & ſi de his, quæ capitalia erant, alibi ſæpè nõ iudicaſſe legatur vt Liuius libro ſecundo. Populo etiam iudiciorum poteſtas permiſſa fuit, & primum iudicium de Coriolano fuit qui in exiliũ pulſus eſt, ſi Liuio & Dionyſio credimus. Sed ex Ciceronis ſententia primum iudicium illud fuiſſe videtur M. Horatij, de quo meminimus. ait enim ipſe in Oratione pro Milone, Romana Ciuitas primum iudicium de capite vidit M. Horatij, qui nondum libera ciuitate, tamen populi Romani comitijs liberatus eſt, cùm ſua manu ſororem interfectam fateretur. Et hoc primum, quod Romæ fuit de capite iudicium parricidij fuit. Nam cùm M. Horatius ſorore interfecta in iudicium eſt adductus, il-
8 *lum lege Numæ de parricidio interrogatum aiunt. Feſtus, Dionyſius, & Plutarchus. Vnde † Parricidium non parentis, ſed cuiuſque neceſſarij cædem appellabant. Lege enim Numæ Pompilij ita cauebatur. Si quis liberum hominem morti ſciens duit, parricida eſto. At Marcellus in l. prima ad legem Pompeiam de Parricidijs, ait huius criminis non teneri, niſi qui patrem, matrem, fratrem, ſorores, aliosque propinquos occiderit. Verùm illum etiam Parricidij teneri exiſtimo, qui in patriam machinatur, quæ communis omnium parens eſt. Hinc Cicero lib. primo Offic. Poteſt enim, dij immortales, cuiquam eſſe vtile, fœdiſſimũ & deterrimum parricidium patriæ, quamuis is, qui ſe eo obſtinxerit, ab oppreſſis ciuibus parens nominetur? Sed redeamus, vnde digreſſi ſumus, Tribum Pleb. diem capitis quoque dicebant, vt de Virginio Tribuno legitur, Prætores inſuper, Quæ-*

ſtores capitalibus iudicijs praerant, quorum officium primo Digeſtorum libro ab Vlpiano enarratur, Varrone de lingua Latina, multiſque alijs. Cùm ergo plerique fuerint, qui capitalibus quaeſtionibus praerant, cui magiſtratui Gubernator magis ta-
6 *men † potius Quaeſtoris, quàm alterius inſtar habere, cum ille cæteris laxiorem in quærendis puniendiſq; maleficijs poteſtatē habuerit. Hinc Quæſtor à quærendo, & quæſitor vocatur, Virgilius.*

„ Quæſitor Minos vrnam mouet.
„ Et Claud. Quæſitor in alto
„ Conſpicuus ſolio pertentat crimina Minos.

Quamuis Præfecto Vrbis, Gubernatorem æquari etiam poſſe, auguror. Et licet hic intra quadrageſimum lapidem iuriſdictionē exerceat, ille vero ad cēteſimū vſque cognitionē animduerſionemq; habuerit, vt in Pandectis legitur, de officio Præfecti vrbis, ni mirum videri tamen debeat. Nam Principes Romani valde propagatum tunc imperium habebant. Et huic opinioni maiorem in modum concinit, quod doctiſſimus præceptor meus D. Bolognetus ſcribit in rubr. de off. eius n. 17. vbi de magiſtratibus Neapolitanis loquens, Magnum iuſtitiarium Præfecto vrbis æquiparat. Qui nempe magiſtratus cum Vrbis Gubernatore affinitatem habet. Quamquam dicat Purpuratus in l. prima n. 96. ff. de off. eius, quòd Præfecti vrbis ſimulachrum apud nos nequaquam videtur, cuius iuriſdictionem ad Prætorem tranſlatam eſſe, auctor eſt Feneſtella, ſeu potius Pogius Florentinus eius libelli auctor, qui falſo Feneſtella, veteri auctori adſcribitur. Nicol. Ant. Grauatius.

De Præſidente Cameræ Apoſtolicæ. CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Officium Præſidentis cameræ Apoſtolicæ quale ſit.*
2 *Præſidens cameræ Apoſtolicæ habetur ad inſtar Quæſtoris vrbani.*

Hunc

HVnc ſequitur alter, quem Cameræ Apoſtoli-
a cę a præſidentem vocamus, cuius † munus eſt
1 rationibus vniuerſi ærarij præeſſe, & rationes
cuiuſque alterius, qui prouentus cameræ Apo
ſtolicæ adminiſtraſſet in vrbe, vel in prouincijs & veluti
earum cenſor videt, ac in auditorio camerę recenſet.

ANNOTATIONES.

a PReſidentem.] *Hic (ſi Budæo credimus) Quæſtoris † vr-*
1 *bani locum vendicat, de quo ſupra capit. 3. nonnihil attigimus. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De aduocato priuatorum ſeu pauperum.
CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati pauperum officium.*
2 *Pauperum cura habenda eſt.*
3 *Paupertas vbique contempta.*
4 *Aduocati publici decem ab Athenienſibus ſingulis annis conſtituebantur, qui delatos criminis defenderent.*

VErum cùm ſupra diximus priuatorum cauſſas inter ipſos, & fiſcum hac in audientia tractari, iure inſtitutum eſt, vt in eadem audientia habeant priuati ære publico a aduocatum, qui †
a apud Patres, priuatorum partes maximè pauperum con-
1 tra fiſcales aduocatos tueatur, & defendat.

3 *Aduocatus fiſci comes appellari poteſt, & quoſcunque præcedit aduocatos.*

4 *Procuratoris fiſci munus nobile eſt, & ſimplices aduocatos præcedit.*

1 SEQVITVR alter aduocatus a qui † partes fiſci tueri ſolet, cum ipſa audiẽtia, tum etiam extra apud alios Rom. curię iudices, ad quos vbi opus eſt pro parte fiſci de iure reſpondet, is vtique eſt eiuſdem conſiſtorialis ordinis.

ANNOTATIONES.

a QVi partes fiſci.] *Aduocatum † fiſci ab Adriano Imperatore*
2 *primùm inſtitutum fuiſſe tradidit Budæus in Annotionibus in Pandectas, titu. de offic. Quæſtoris, & meminis Ve*
3 *ſtrius ſequenti capite. Et hoc † patrociniȷ fiſcalis munus olim annale erat, l. cum aduocato. C. de aduoc. diuerſ. iudi. Quod deinde ad biennium prorogatum fuit l. ſancimus, ij. eod. titu. Verùm hodie perpetuum eſt. Et hoc quidem officium magnæ auctoritatis*
4 *dignitatisq́; eſt, adeò, qui † illud exercet, vt comes appellari queat, l. 1. eo, quem citauimus titulo. Et quoſcunque ob eius nominis excellentiam aduocatos etiam antiquiores præcedit. Nam ex tituli claritate facilè primus quiſque tenebit ſi Ioanni Imolenſi, Angeloq́; credimus in l. qui ſoluendo. ff. de hæred. inſtit. Nec non & Archidiacono in c. quoniam, 16. diſt. eo in loco, cùm de*
5 *ſynodo loquitur. Quinimo † Procurator fiſci aduocatos (ſi modo aliam non haberent dignitatem) præcedit, cùm ipſe appellari aduocatus poſſit, vt pulchrè Gloſſator tradidit in l. non intelligitur. §. vltim. in verbo reſtituuntur. ff. de iure fiſci. Cuius officium nobile eſt, & ſi procuratorum ſecundum regulam vile ſit munus, vt latius ab Iaſone explicatur in rub. C. de procur. Ioanne Platea in l. vniuerſos, C. de decurionibus, lib. x. Rebuffo in l. ſi quis procurationem, eo. tit. atque Bono Curtile in tract. Nobilitatis, in 3. parte num. 142. Nicol. Antu. Grauat.*

De Procuratore fiſci, ac eius officio.

CAP. IX.

SVMMARIVM.

1 *Confiſcari quid ſit.*
2 *Aduocati fiſcalis munus.*
3 *Procuratoris fiſci officium.*

a Poſt aduocatum locum habet in audientia [a] procurator fiſci, qui fiſcales cauſſas in ipſa camerali audientia & apud alios Ro. Cu. iudices ex facto inſtituit, agitq; vel defendit. Fiſcales autem cauſſæ ſunt, vbi de publica pecunia, vel vindicta age
1 retur. Hinc † confiſcari dicimus, in publicum ius ærarij aliquid redigere, vt Suet. in Auguſto teſtatur, dum inquit: deuictis his & confiſcatis, promiſſa veteranis pręmia ſoluuntur. Adſtipulantur noſtrates iurecon. in pandectis, ac
2 tractatu de iure fiſci. Hoc † fiſcalis patrocinij munus, à ſuperioribus prætermiſſum legitur, ab Hadriano Imperatore primum inſtitutum, ante cuius tempora non curarũt principes fiſcalibus cauſſis patronum, vel Aduocatum dare, quibus arridet Plinius Panegyrico, inquiens: Quæ præcipua tibi gloria eſt, ſępius vincitur fiſcus, cuius mala cauſſa eſt numquam, niſi ſub bono principe. Tantaque eorũ fuit indulgentia, vt creſcente propterea hominum malitia, ac in omni malorum genere peccandi facilitas, inſtitu
3 tus fuerit fiſci patronus, vel aduocatus, † qui aduerſus reos fiſci cauſſam pro publica vindicta ageret, eſtque munus hoc noſtra ętate ad malos mores cohibendos admodum neceſſarium, & ad pacem ac quietem Eccleſiaſticę reip. plurimum conducit, ac in Rom. cur. non mediocris eſt negotij, atque auctoritatis, plurimumque & Principis & priuatorum intereſt, vt non niſi à viro probo, erudito, ac in Rom. foro verſato exerceatur. Is enim in camerali audien-

dientia patribus, ac alijs extra audientiam iudicibus in fiſcalibus cauſſis aſſiſtit, cauſſarum ſecreta noſcit, ac pro libito intuetur, & in omnibus votum, ſaltem conſilij gratia præſtat, non tamen iudicat. Idem denique publicis conſiſtorijs intereſſe conſueuit, ac pro publico eius officio petere ac curare, vt de rebus ſic publice peractis, quarum teſtimonium perpetuo habere reipub. intersit (vtpote de alicuius principis obedientia Pontifici pręſtita, ac ſimilibus) per aliquem ex Protonotarius Apoſtolicis ad perpetuam rei ſic geſtæ memoriam publicum fiat documentum. Reliqua, quæ ad hoc munus ſpectant, facilè poteris in foro verſans à te ipſo dignoſcere. Hæc tibi pro breui monſtratione noſtra ſatis erunt.

ANNOTATIONES.

a PRocurator fiſci.] *Si antiqua monumenta legamus, illum fiſci procuratorem appellatum fuiſſe dignoſcemus, cui omnis res fiſci cõmiſſa erat: quẽ Iul. Capitolinus in Maximino rationalẽ appellat, cùm ait: Erat fiſci procurator in Libia qui omnes Maximini ſtudio ſpoliauerat: hic per ruſticanam plebem interemptus eſt. ſed cùm per eos, qui rationalẽ in honorẽ Maximini defendebãt, viderent auctores cædis, &c. & huic ſentẽtia Lampridius in Alexandro accedere videtur. Quæ fuit Alciati quoque ſententia titul. de fund. reipubl. priu. lib. 11. quæq; teſtimonio Imperat. comprobari poteſt in. l. curator. C. de modo mulctarum, vbi Logiſta appellatur, ideſt, rationalis. Et differt procurator fiſci à procuratore Cæſaris, quicquid Alciat. eo loco dixerit. Nam Cæſaris procurator dignitate ſuperior fiſci procuratore erat. l. ad fiſcum, & l. ſeque. C. vbi cauſſæ fiſcales. & quòd ſit diſcrimen, nuncupatim docuit Paul. Caſtren. in l. 2. C. ſi aduer. fiſcum: quia officium procuratoris Cæſaris in iudicando conſiſtit. d. l. 2. Procuratoris autem fiſci in agendo atque procurãdo, qui quandoque curator reipub. appellatur, d. l. curator. Nicol. Ant. Grauatius.*

De Commiſſario Cameræ apoſtolicæ, eiusque officio.

C A P. X.

a POST procuratorem fiſcalem ſedet quoque commiſſarius eiuſdem cameræ Apoſtolicæ, qui eiuſdem cameræ negotia tractare, gerere & exequi ſolet, quę ad iudicia non attinent. Is exactionibus publicisque functionibus, & vectigalibus, ac etiam annonæ & cudendæ pecuniæ, alijsque cameralibus negotijs præeſt. Eſtque hoc munus ex ſui natura non vulgare, cuius auctoritatem oſtendit ſuo tempore Ioannes Baptiſta Brocchus Imolen. maior auunculus meus, qui auctoritate ſui officij ſe ad ipſum munus adeò euexit, vt totam vrbem, ac vniuerſam Rom. Cur. machinam regere cunctis videretur, ſed noſtra ætate humilioris veſtræ conditionis, & omnia ferè, quę ad hoc munꝰ ſpectāt, Gubernator Theſaurarius, Prę́ſides & Procurator fiſcalis geſtant.

ANNOTATIONES.

a COmmiſſarius.) *Non modicum ætate ſuperiore Commiſſarij Cameræ munus fuit. Nam Aedilis officio. Monetaliū, denique Quæſtoris fugebatur. Cæterum noſtra ætate his muneribus vacuus eſt. Cùm Vrbis Gubernator, Theſaurarius, Præſidens, Fiſciq; procurator illa velut, quæ ad eos pertinent, exerceant. Sic, vt Commiſſario Cameræ illud eueniſſe videatur, quod Cornicula, quæ auibus præſtare gloriabatur, ſed cùm illæ pennas repeteret, nuda inuenta eſt, facetè tamen dictum ſit, ſcio enim graues huic muneri viros præeſſe quibus honorifica nec in præſentia deficit poteſtas. Nicolaus Antonius Granatius.*

De Clerico ſacri Senatus, ſeu collegio Reuerendiſſ. Card. in camera apoſtolica reſidente. CAP. XI.

VLTIMVS & poſt omnes reſidet is, qui in camera apoſtolica iura & prouentus Cardinalibus deſignat, & alia ſi quæ tractantur ipſos Cardinales tangentia tuetur & defendit.

De eadem Camerali audientia, deq; vtriuſque ripæ foraneis iudicibus.

CAP. XII.

SVMMARIVM.

1 *Audientia cameralis ter in hebdomada in palatio apoſtolico conuenire ſolet, & quid ſit eius munus.*

2 *Cauſſæ ripales ad cameralem audientiam ſpectant, & cur cauſſæ ripales dicantur: & de vtraque ripa.*

3 *Notarij decem ſunt in camerali audientia, & eorum quid ſit munus.*

SEd poſtquam de membris cameræ apoſtolicę ſatis diximus, ad corpus ipſum cameralis audientiæ redeamus. Conſueuit † enim hæc audien-
1 tia ter in hebdomada cōuenire in Palatio apoſtolico, & loco ſuo quem propterea cameram vocamus apoſtolicam, in qua publica, quæ diximus negotia tractantur & audiūtur cauſſæ, ſi quę ſpecies ſunt præter eas, quas ſupra diximus miniſtris ad partē demandatas, vt pote ſi de mala diplomatū expeditione per ipsā Camerā facta ſi de

publicis functionibus,vectigalibus,& alijs publicis prouentibus,cùm eccleſiaſticis ex vniuerſo orbe,tum temporalibus ex ſtatu Eccleſiæ temporali, ſiue inter officiales Ro. Curiæ, quibus pro maiori parte deſignata ſunt, ſiue inter ipſos publicanos exactores, & collectores, vel eoſdem & priuatos, ſeu vniuerſitates, ac etiam inter ipſos priuatos
2 & ſuas vniuerſitates, vel deniq; ſi inter quemlibet ex prædictis & fiſcũ ſint controuerſiæ. Amplius† & cauſſæ quoq; omnium mercium,quę ad hanc Vrbem, & ripam Tyberis ex mari, vel à montibus vectæ ſunt nauib. quas ripales vocant cauſſas. Idq; ſiue iudicium inter ipſos mercatores, ſiue inter eoſdem & nautas, & alterum ipſorum priuatum agatur,quas cauſſas ſuæ audientiæ Camera reſeruauit, fauore eorum,quorum opera vehuntur merces,ne (vt opinor) cogerentur in eorum controuerſias exactionibuſque iudices adire,& ordinaria ſubire iudicia, quibus etiã pro commodiori eorum expeditione, per certos vicarios ſubſtitutos apud ipſos,& ſuperripa fluminis reſidentes ius dicit, quorum vnus maritimis & inferioris ripæ mercibus pẽſt,quẽ Camerariũ Ripę vocãt.Is eſt ſẽp Roman⁹ ciuis, ꝙ eius electio & totius quaſi foraneę audiẽtię ſuæ regimẽ Populo Romano,cui merciũ frequẽtia pręcipuè expedit, antiquitùs) demandata ſunt. Alter verò montanis & ſuperioris Ripę mercibus,quam in diſcrimen alterius Ripettã vulgò nominant. Quòd ſi litigatores, vel pro grauitate cauſſæ,vel in omnibus appellãtes velint in Camera audiri,eorum ſimiliter audientia, ac ſuarum cauſſarum deciſio pro commodiori ipſorum expeditione,vni ex Patribus ad partem demandatæ ſunt,qui ſe propterea nedum Cameræ apoſtolicę Clericũ,ſed & Ripæ,& Ripettę, & Præſidẽtem vocat:quod munus conſueuit aliàs vni & ſeniori omnium Decano perpetuò dari, hodie vnicuique ad tempus per turnũ(vt aiunt) conceditur.Solentque ſimiliter alias cauſſas, ſed audiendas tantùm & auditorio referendas ad petitionem partis inuicem diſtribuere, & ſedentes in loco publico omnes litigatorũ petitiones,ſeu (vt aiunt) inſtantias audire, quas alter ex Patribus clericis certo libro, quem Decretorum nominant,ad partis ſuggeſtionẽ, recipit & conſcribit: quibus receptis ſolent Patres ſe in

ſecre-

ſecretiori loco reuocare, vbi ſingulę petitiones & contradictiones huiuſmodi in libro receptæ leguntur. Aliæ verò diſputantur inter patres, & re digeſta, ſolet is, qui ſcribit ex plurium voto in margine libri & fronte petitionis huius audientiæ, reſponſa, ſeu decreta adſcribere. Soli tamē clerici dant vota, cæteri omnes ad conſilium ſuam proferunt ſententiam. Is verò ex patribus, qui ſcribit, (quod munus menſtruum cuique ex patribus ipſo ex turno contingere ſolet) librum decretorum interim apud ſe; & in domo ſua retinet, ad quē & litigatores & notarij aditum habent, decreta in ſuis cauſſis vident, & apud acta actuarij notant ſub citationibus partium, quarum cedulæ eiuſdem notarijs cauſſarum actuarijs, ante audientiam per
3 litigatores dari ſolent. Notarij † autem numero ſunt decem, quorum munera fuere acta cauſſarum cameralium ceu ipſarum actuarij ſumma fide conſcribere, conſenſus contrahentium in beneficialibus diſpoſitionibus recipere, ac ſecum ſupplicationes, ſummarium & datam, demum omnia in libris publicis Cameræ apoſtolicæ per extenſum adnotare. Qui libri omnes in publico loco, & archiuio ſeruari ſolent, ad quem notarij omnes pro libito aditum habent. Ipſique ſunt huius loci cuſtodes, ac literas apoſtolicas, quæ per Cameram expediuntur in alijs libris archiuij ad hunc vſum deſtinatis de verbo ad verbum regiſtrare, prout ſupra, vbi de expeditione literarū per Cameram fuſius loquuti fuimus.

De camerali carcerum viſitatione
CAP. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Carceres ſingulis menſibus viſitantur.*
2 *Iudicum viſitantium carceratos quale ſit munus.*

VERVM, cùm ingens tot iudicum Ro. Curiæ numerus ingentem quoque, præ populi multitudine, habeat ſemper carcerum copiam, & quiſquę ad partē ſuos audiat & iudicet, plerūque

euenit,vt reorum cauſſæ ob iudicum occupationes, non-
nunquam etiam ob culpam longiùs producantur, quàm
cauſſæ ipſæ, & mala carcerum manſio deſiderent. More
a introductum eſt, vt Patres ipſi tanquam ſupremi iudi-
1 ces,vt ſupra omnes, vices ipſius Principis regias gerẽtes
pro pietate ſua ſæpius in anno, vtpote ſingulis menſibus
carceres omnes viſitent. Non tamen omnes, qui in came
rali audientia locum habent pro ſimili carcerum viſitatio
ne conueniunt, ſed loco Reuerẽdiſſ. Camerarij is, qui vices
ſuas gerit, ac ſemper alter ex ſeptem patribus clericis, &
ſecum quoque omnes alij, quos ſupra diximus cameræ mi
niſtros, Theſaurario & Præſidente exceptis, ac cuiuſq;
2 ipſorum Vicarij Latrunculatores. Hi † omnes indicta die
apud ſingulos carceres Vrbis per ſpacium temporis publi
co in loco ſedent, & coram ipſis ſinguli rei ſuo ordine vo-
cati audiuntur ſi volunt, & Patres audito reo, ac meritis
ſuæ cauſſę intellectis etiam à iudice ſuę cauſſę, qui patri-
bus ſeriem omnem pro ſuo officio recenſere ſolet, pro na
tura facti, pro qualitate rei, pro ſtatu cauſſæ, pro tempo-
re ſuæ carcerationis, ſolent pro ipſius liberatione, vel
aliàs pro eius expeditione decernere, & plerunque etiã
vbi omninò pœna infligenda ſit reo, illam pro pietate ſua
mitigare. Sic ſi aliquis pro ciuili debito diu fuerit carce-
ris mancipium, vel aliàs ſuæ paupertatis teſtimonium ha-
beat in fronte, vel in ipſa audientia, ſolent patres pro
ſimili pietate ſua, pro liberatione carcerati decernere
& pro illius facultate creditori quoque conſulere, vtpote
quòd reus certa gaudeat dilatione, ac ſolutionis diuiſio-
ne ſub cautionibus tamen, & quandoque etiã pro non ca-
uere valentibus ſub eorum obligatione & triremium pœ
na, nonnunquam etiam ſi paupertas debitoris ſit in aper-
to, & ipſe deſperans poſſe ſoluere, malit cedere bonis,
ſolent Patres, ſola profeſſione reum ad beneficium ſimpli
cis ceſſionis bonorum admittere. & facta per ipſum fida
tamen bonorum indicatione pro ſua liberatione decerne
re. Quapropter vigilant creditores, ad quorum inſtantiã
detinẽtur, & in viſitationibus huiuſmodi intereſſe ſolent,
ac reorũ obligationibus pro viribus ſe opponere. Eſtque
iſtorum patrum officium maximè pium, quibus nonnulli

etiam extra can[cellari]am, & Pont. indulto adiuncti ſunt, præcipuè Vicarius ipſius Pont. in vrbe & ſua diœceſi, de quo inferius dicemus. Vnum tamen huius audientię factum improbo, quòd Gubernator & Vicarius in cauſſis, in quibus ſunt iudices habeant pro eorũ ſuorum liberatione, vel retentione in hac audientia votandi licentiam, in quibus ſi merita cauſſę dũtaxat recẽſerẽtur, & alijs patribus iudicãdi munus relinquerent, quippe honeſtius agerent.

ANNOTATIONES.

a MOre introductum eſt.] *Huic inſtituto quodammodo Iuriſconſultus arridere videtur in l. ſi quis vxori. §. ſi fugitiuũ, de furtis. Triumuiri enim capitalibus quæſtionibus præerant, & carceris rerum capitalium cuſtodiam agebant. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De Iudice Mareſcalli Vrbis, quem hodie curiæ Sabellorum, ac iudice ſoldani Roma. Cur. quem hodie turris Nonæ Iudicem vocamus. CAP. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudices pedanei unde dicti, & nu. 4.*

2 *Iudex curiæ Sabellorum, eſt iudex ordinarius curialium inferiorum ordinis.*

3 *Meretrices iudici curiæ Sabellorum tributum pendunt. Et quis primum fuit, qui uectigal à lupanaris exigendum ſtatuit, nu. 6.*

5 *Dictio, de plano, quid ſignificet.*

APud duas vltimas carceris cuſtodias, videlicet Turris nonæ & curiæ Sabellorum reſi-
2 dent iudices quidam a pedanei, qui † à loco
1 nomen habuerunt. Vnus enim Turris nonæ,

Alter verò curiæ Sabellorum iudices vocantur, quorum originē, ac propriā ditionem inueſtigare nūquam animus meus paſſus fuit. Hoc tantùm ſcio, quòd veluti humilioris
b ordinis Iudices, quaſi b in plano ius dicunt, etiam vbi de leuioribus criminibus ageretur, & cauſſæ à primo Turris nonę ad curiam Gubernatoris, & ab altero ſcilicet Curiæ Sabellorum ad Auditorem cameræ per appellationem deuolui ſolent, qui veluti iſtarum appellationum ordinarij iudices ſua ordinaria facultate cauſſas huiuſmodi reſpectiuè, vt ſupra, audire & decidere ſolēt, licet Gubernator etiam in appellationibus à iudice Mareſcalli ſe intromittat, de facto tamen, quia ad Auditorē ſpectāt, tan
2 quam à iudice curialiū inferiore ad ſuperiorē. Eſt † enim iſte iudex curialium inferioris ordinis iudex ordinarius, qui apud Curiam Sabellorum reſidet, qui omnibus Roma. Cur. ſequentibus non exemptis, ſed humilioris conditionis ius dicit, etiam vbi de crimine ageretur, & eorum iudex eſt ordinarius, prout indicant nobis capitula Sixti iiij.
3 ſuperius per nos citata. Huic † etiam omnes c meretrices Vrbis certum annuum ſoluunt cenſum, quem vocant tributum, idq; à tanto tempore citra, vt nullo apparente titulo, iure iam diu pręſcripto, exigat etiam ab inuitis, cuius ſolutionis nulla certior ratio, niſi fortè ex antiqua eſſet conuentione inter iudicem & meretrices ipſas, quæ non habentes à lege actionem, qua poſſint pro mercede ſuę artis, ob turpem cauſſam agere, iudicem ſibi hoc annuo cenſu conduxerunt, qui deficiente actione, quaſi in ſubſidium ſuum impartiretur officium. Quamobrē videmus omnes meretrices ad hunc iudicem confluere, qui officio ſuo, meretricias mercedes, pro qualitate mulieris arbitratur, & paſſim de illis aduerſus iuris regulas, iure ſibi præſcripto ius dicit.

ANNOTATIONES.

a PEdanei, qui à loco,) *Qui ſint † Pedanei iudices, aut Pe-*
1 *darij, Gellius libro tertio cap. 18. egregiè declarat ſic, vt Accurſij aliorumq; conſentaneorum error demonſtretur. Vetuſtas nempe pedaneos iudices vocauit, quòd pedibus incedebant*

ſine

ſine aliquo honore. Nam qui maiori erant in magiſtratu,tantū ſella curuli per vrbem,et in curiam,honoris gratia vehebantur: Vnde curules dicti ſunt. Hinc Iuuenalis.

» Vis ne ſalutari,ſicut Seianus habere.

» Tantundem atq; illis ſellas donare curules.

In curru enim quadam ſella erat, ſupra quam conſidebant, vt Gell. narrat,quæ teſte Horatio,lib. 1. Epiſtolarū, eburnea erat.

» Cuilibet hic faſces dabit eripietq; curule.

» Cui volet importunus ebur.

Pedarij etiam erant, (& ſi in hac ſententiam nō accedat Gell.) qui non voce ſuffragabantur,ſed in aliorum ſententiam pedibus ibant: quod præſertim contingebat,cùm de rebus modici momenti Senatuſconſultum habebatur, tunc enim ſingulorum ſuffragia non rogabantur, ſed aliorum ſententiæ per diſceſſionem illi adherebant, locum, in quo ſenatum ingreſſi conſiderant, deſerentes, & ad loca eorum, quorum ſententiæ adhærebant, accedentes, & ſic pedibus in ſententiam ibant. Hocq; contingebat cùm Senatuſconſultum per diſceſſionem fiebat, non autem per rogationē. Nam tunc rogabatur vnuſquiſque, ſuamq; ſententiam verbis afferebat. Marcus autem Varro, equites quoſdam eſſe ait, quibus amplioribus magiſtratibus functis, nondum tamen à Cenſoribus in Senatores lectis, non eſſet ius dicendæ in ſenatu ſententiæ, cū tamen in Senatum venire liceret, ſed quam ſententiam principes dixerant,in eam deſcendebant. Nic. Ant. Gra.

b Quaſi in plano.] *De plano † ius dicitur, quando non tribunali editiòue loco quid à Prætore ſtatuitur, ſed in planitie pauimenti vt animaduertunt, & benè Accurſius in.l. Necquicquam.§. de plano.ff.de off.proconſul.& Bar.in conſtitutione, ad Reprimendum, in verbo de plano. Quod quidem eueniebat, cùm de modicis cauſis ageretur; in magnis autem maiorum mos fuit, vt pro tribunali ſedēs ius diceret prætor, neque in ſubſellijs, aut alibi. Nec omnibus magiſtratibus tribunalis faſtigio vtēdi ius fuit, ſed maioribus tantùm, veluti Romæ Conſulibus, Prætoribus & Præfecto vrbis: & in prouincijs Proconſulibus, Præſidibus, & Imperatoribus: minores verò magiſtratus in ſubſellijs ius redebant, vt auctor eſt Pedianus. Nam inter magiſtratus, diſcrimen erat in ſedendo, cum maiores in ſellis altioribus conſidebāt minores in ſubſellijs, Quod & Vlpianus conſiderauit in.l. 1. de iudicijs, dum ait: qui pro tribunali præeſt, vel aliam iuriſdictio-*

ctionem habet. Quia non omnis, qui iuriſdictioni præeſt, tribunal aſcendit. Et de magiſtratibus maioribus Gellium conſulas lib. 13. cap. 14. Nic. Ant Grauatius.

c Meretrices. *Qui † nouum vectigal ex lupanarijs priuatum*
6 *exigendum ſtatuit, Caligula fuit, vt in ipſius vita Tranquillus atque alij literis prodiderunt. Nic. Ant. Grauat.*

De Senatore Vrbis. CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 *Senatoris ſiue Prætoris Vrbani officium.*
2 *Senator tres habet ſubſtitutos vicarios.*
3 *Iudex capitolinus appellationum ordinarius eſt, quæ in ſenatoris curia fieri contingunt.*
4 *Iuriſdictionem capitolinam multi Pontifices confirmarunt.*
5 *Senatores cur dicti, & cur patres conſcripti.*
6 *Prętorum duplex iuriſd. ctio, vrbana ſcilicet, & peregrina.*

Sed cùm ſupra diximus in delegatione regiminis Vrbis Gubernatori facta certas populi ſpecies fuiſſe exceptas vltra curiales, quorũ audiẽtiam diximus Auditori cameræ demandatam.
1 Alia † ſpecies Romanorum Ciuium, quibus Pont. prætorem
a dedit vrbanum, a quem vocamus Senatorem. Is in cliuo reſidet capitolino, & Romanibus ciuibus ordinaria fa-
2 cultate ius dicit. Tres † habet vicarios ſubſtitutos ſuos, quorũ duos, qui priuatis præſunt iudicijs, collaterales vocant. Hi gradu differunt. Vnus enim vocatur primus. Alter verò ſecundus. Tertius eſt latrunculator. Quòd ſi ab
3 altero appelletur, iudex † adeſt ad partem Capitolinus, qui omnium appellationum ordinarius eſt, à cuius ſententia ſi priori ſit conformis lege municipali prohibente non

appel-

appellatur. Adſunt quoque certæ ſedes, vbi ſingula artificum ſodalitia, quæ apud tabellam ſub porticu parieti adfixam legere licebit, ſuos ſibi deligunt conſules artifices, qui ſodalibus ſuæ artis quaſi in plano ius dicunt, à quorũ ſententijs grauati Conſeruatores vrbis ibidem reſidentes
4 appellant. Hanc † capitolinam iuriſdictionem ſuis reſcriptis confirmarunt & ampliarunt Iulius ij. Leo x. & nouiſſimè D. Paulus iij. Pont. Max. Apud iſtos ego numquam fui verſatus; hoc tantum ſcio, quòd capitolini ſuis ſtatutis litigatores, & cauſſas in compedibus poſuere. Tu ſi legeris, facilè capitolinus eris.

ANNOTATIONES.

a *QVem vocamus ſenatorem*] *Senatores ex primoribus patrum centum numero à Romulo fuiſſe inſtitutos, nemo*
1 *eſt, qui ambigat. Quos † ob honorem Patres, ob ætatem Senatores à ſenio appellauit, ab his vero geniti patricij dicti ſunt. Deinde Tarquinius priſcus alios centum equeſtris ordinis adſcribi in ſenatores operam dedit, patresque conſcripti tunc primum cœpti nominari, veluti in nouum ſenatum lecti atque conſcripti. Et nõ quod in Imperatoris diademate conſcripti fuiſſent vt ſomniauit Accurſius in. §. filius familias, Inſtitutionibus, quibus modo ius patr. poteſt ſol. Quamquam poſtremo vſus obtinuerit, vt omnes ſenatores vno patrum conſcriptorum nomine vocarentur, veluti Plutarchus his pene verbis demonſtrat. Hoc noſtro ſæculo ſenatores à Romanis patres conſcripti, ab exteris principes vocantur. Quod & Salluſtij ætate receptum fuiſſe ex ipſius hiſtoria in Catel. liquet, cum ait, Delecti in quibus corpus annis infirmum ingenium ſapientia validum erat, reipub. conſultabant hi vel ætate, vel curæ ſimilitudine patres appellabantur. Vnde procedentibus temporibus patres etiam conſcripti nuncupati, qui in nouum ſenatum erant lecti quamquàm poſtremo vſus obtinuerit, vt omnes ſenatores vno patrum conſcriptorum nomine vocarentur. Hinc apud Ciceronem in orationibus in Senatu habitis coniunctim patres conſcriptos appellatos legimus: De Senatoribus plura ſcribunt Dionyſ. lib. 2. Liuius 1. & Plutarchus in vita Romuli. Sed quoniã hic dicendi nõ eſt locus, ſilentio ea præterire vſum fuit, cùm*

Sena-

Senator, de quo in præſenti capite mentio habetur, & ſi Senatoris nomen habeat, officio tamen Prætoris vrbani fungitur, vt Veſtrius hic etiam autumat. Prætorum autem
7 *† duplex fuit iuriſdictio, Vrbana vna, Peregrina altera; ſicq́; duo erant Prætores, ſed qui inter vrbanos ius dicebat, Prætor vrbanus appellatus eſt, & magna penes hunc magiſtratũ publici priuatiq́; iuris poteſtas fuit, vt nouum ius condere, & vetera abrogare facultatem habuerit, & vſq́; adeò Prætoris poſtmodum auctoritas aucta fuit, vt quod Prætor edixiſſet, ius honorarium appellaretur; vt Liuius lib. 5. & Iuſtinianus in Inſtitu. de iure natur. §. Prætorum: Et Prætori regia inſignia, ſella curulis, trabea, lictores ſex, & conſulares apparatus dabantur, auctoribus Feſto, Flauio, atque Liuio. Sed cum in Vrbem vndique peregrinorum turba poſtmodum conflueret, & Prætor cauſsis non ſufficeret, creatus eſt alius Prætor, qui Peregrinus fuit appellatus. Sed Vrbanus, inter ciues, Peregrinus vero inter ciues & peregrinos ius dicebat, vt Liuius libro 22. in hæc verba ſcribit: Romæ iuris dicendi vrbana ſors Pomponio, inter ciues Roman. & peregrinos P. Furio euenit; & lib. 23. Prætores prouincias ſortiti L. Apuſtius Fullo vrbanam iuriſdictionem, M. Acilius Glabrio inter ciues & peregrinos. Hæc ille. Et vterq; Prætor iuris Quiritum vindex erat. Et quanquam ſunt, qui putent, vrbanum tantùm fuiſſe, apud quem lege agere liceret, vt filios emancipare, ſeruos manumittere, bonorum poſſeßionem, & tutorem ex lege Attilia poſtulare, & cætera obire, quæ iure Quiritum continerentur, tamen publicam priuatãq́; iuris dicendi poteſtatem habuiſſe, magis exploratum video, veluti ad hunc vſque diem inter ciues auctoritate Pontificis accedente, Prætor ipſe vrbanus habet, qui hodie, neſcio quo pacto, Senator vocatur. Nic. Anto. Grauat.*

De Vicario Vrbis, eiuſque ditione & officio. CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij vrbis iuriſdictio, & officium & nu. 8.*
2 *Vicarius vrbis beneficia haudquaquam confert.*

3 *Vica-*

3 *Vicarius vrbis ſummariè procedit, infrà tamen lx. ducatorum ſummam,& nu.* 8.

4 *Appellatio quæuis etiam non friuola, à ſententia vicarij vrbis prohibetur, infra tamen ſummam ducatorum quinque. itidem & nullitas.*

5 *Epiſcopi, cęterique ordinarij, abſque ſedis Apoſtolicæ indulto, ſuis vicarijs pontificalia demandare nequeunt.*

6 *Pœnæ pecuniariæ à præſulibus in pios vſus erogandæ ſunt.*

7 *Iudices eccleſiaſtici, vbi pœna corpori infligenda eſt, reos ad ſæculares iudices remittunt.*

8 *Vicarius vrbis an Cameræ Auditori pręferendus.*

2 TErtia ſpecies excepta eſt clericorum, cui Pont.
1 veluti ſuo peculiari populo a Vicarium ſuum dedit, atque conſtituit. Is † iure conſtitutionis huiuſmodi, oīa in facultatibus habet, tam in vrbe quàm ſua diœceſi, quæ Pont. ipſe, cuius vices gerit veluti ordinarius in ſua habet diœceſi, lege iuriſdictionis vel diœceſana, vtpote leges iuriſdictionis canonicam habet obedientiam, & ſubiectionem clericorum, & aliorum in omnibus, quæ ad Eccleſiam attinent notionem cauſſarum omnium, quæ ad forum Eccleſiaſticum ordinarium ſpectant, quarum appellatione beneficiales vrbis & diœceſis non excipio, licet rarò vel nunquam, aliquorum forſan inſcitia, apud ipſum tractentur: pœnitentibus quoque ſignum pœnitentiæ imponit, Eccleſijs ſacramenta cōfert; Lege verò diœceſana ſynodum conuocat. Eccleſias ac Monaſteria etiā regularia, niſi iure ſpeciali eſſent exēpta, viſitat: nonnulla tamen ſunt ipſius ordinarij munera, quæ in generali deputatione huiuſmodi venire non ſolēt vtpote, inquiſitio, correctio, punitio, à beneficijs amotio, ac ipſorum beneficiorum collatio. Quamobrem † ſolent Pont. hæc eidem Vicario, præterquàm beneficiorum col-

lationem indulto ſuæ facultatis in ſpecie concedere. Licet legerim Pont. quandoque ſolitos fuiſſe præſertim Eugenium iiij. vicario ſuo concedere facultatem conferendi capellas ſeu parochias Vrbis; idq; ea vt opinor ratione, quòd Pont. illi de cura animarum ſtudioſi rebus vniuerſalis Eccleſiæ diſtenti, ſaltim, per vicarium ſuum iu Vrbe, & propria diœceſi magis poſſent eas idoneis conferre perſonis quæ curæ animarum haud paſſim commitendæ præeſſe poſſent. Eodem indulto iuriſdictio Vicarij ad omnes laicos, & forenſes, qui ratione alicuius initæ cõfraternitatis, vel habitationis, vel ſeruitij in hoſpitalibus, monaſterijs, & alijs locis pijs religionem ſequi videntur extenditur, quaſi propterea videantur eius forum velle ſortiri, nec nõ ad Hebræos omnes vrbis, viduas, etiam pupillos, & alias miſerabiles perſonas Chriſtianas, quaſi hę ſint de gremio Eccleſiæ, & inter iſtas ſpecies veluti ordinarius iudex Eccleſ. Vrbis, & diœceſis vſque ad quamcumq; ſummam ius dicit, ordinaria facultate. Ad alios verò omnes extra iſtas ſpecies eodem extenditur indulto in cauſſis, in quibus nõ de proprietate rei, ſed locationibus, euacuationibus, penſionibus ipſarum locationum, reſponſione, deuolutione caſaliuni, prædiorum, domorum, vinearum, & mercedum ageretur, vſque ad quamcumque ſummam. In alijs verò rebus vbi de proprietate rei ageretur ad limitatum ſeſſaginta ducatorum auri de camera ac in omnibus ſuis caſibus, quos ſupra diximus etiam extra vrbem, & diœceſim vſq; ad quadragemum lapidem. Quibus omnibus ſuis caſibus ius dicit ordinaria facultate, & infra ſummam lx. ducatorum limitatam. Formula † proceſſus

3 ſummaria eſt, & regia, pręuia verbali petitione vel monitorio, ſola facti veritate inſpecta, abſq; vlla terminorũ ſubſtantialium obſeruatione, regiſtri confectione, & vbi † non

4 ageretur de maiori ſumma quinq; ducatorum ſimiliũ eodem indulto, prohibetur litigatoribus quęuis etiam non friuola appellatio, & ius dicendi de nullitate proceſſus. Huic quoq; Pont. omnia demandauit pontificalia, quę ordinarius in ſua exercet diœceſi, quæ in generali non ve-

5 niunt Vicarij deputatione, immò † ſine Sedis indulto nequeunt ordinarij ſuis Vicarijs delegare, vtpote, profana

loca

loca conſecrandi,& polluta reconciliandi, ad ſacro ordines promouendi, etiam per alium Epm per ipſum eligendum temporibus tamen à iure indictis, ac etiam puniendi omnes extra clerum ratione criminis ad Eccleſiam ſpectãtis, vtpote, blaſphemiæ, vſurarię prauitatis, periurij, inceſti, & ſimilium, idq; etiam ſi ſignificationibus vt vocant, cu iuſuis alterius Ro. Cur. iudicis poſſent ſe tueri, necnon de
6 pecuniarijs pœnis, quę † in ſua curia reis infliguntur, ad libitum ſuum diſponendi in vſus tamen infraſcriptos, vt videlicet officium vicariatus, vaſibus, veſtibus, tunicellis, planetis, alijſque ad miniſterium dicti officij neceſſarijs reb. inſtruat, vt notarijs, & alijs miniſtris de illis poſſit condignam dare mercedem. Cęterum, & cum alijs viſitatoribus carcerum quoque viſitandi, & pro carcerum liberatione vel retentione votũ dandi. Quòd ſi coram eo de crimine agatur, & pœna corpori omnino ſit infligen-
7 da, ſolet † is veluti Eccleſiaſticus Iudex reos ad Gubernatorem vel alios iudices ſæculares remittere. Pro quorum omnium ac ipſorum forenſium expeditione, habet is tres notarios ſeu ſcribas publica deputatione deputatos necnon duos vicarios ſubſtitutos, vnum qui priuatis ſeu ciuilibus, alterum verò qui publicis ſeu criminalibus præeſt iu-
8 dicijs, apud † quos infra ſummam limitatam xl. ducatorũ ſummarius eſt proceſſu via verbalis & ſummariæ petitionis ſeu monitorij abſq; vlla terminorum ſubſtantialium, prout ſupra diximus, obſeruatione. Quod ſi de maiore ageretur ſumma, ordinarius eſt proceſſus iuxta naturam cauſſæ, & termini ſubſtantiales obſeruari ſolent, de quibus inferius ſuo dicemus loco.

ANNOTATIONES.

a VIcarium.] *Vicaria † dignitas, quæ ſit ipſo nomine de-*
8 monſtratur principis enim ſolet repræſentare reuerentiam, vt de officio Vicarij, Valentinus, Valens Gratianus A A. dixere. Hinc Cic. 6. Ver. ſuccedã ego vicarius tuo muneri. Et de vicarij officio in iuris Pont. libris peculiari titulo etiam habetur
9 *& C. de offic. eius, qui vic ali. iud. Sed Vicarius † Vrbis an camera Auditorem præcedat controuertitur, verum Anto de Pe. in tract. de iuriſd. epiſcop. cap. 6. licet ſubdubius vicarium præcedere cenſet, ea quippe ratione, quia ordinarius eſt iudex,*

Pon.

Pontificemq́; repræſentat. De cuius quidem Vicarÿ poteſtate non nihil apud Paunum videbis in tract. de offi. & poteſt. ſed. vac. in fine. Nic. Ant. Granatius.

De Capellanis Summi Pontif. & Sacri Palatÿ cauſſarum Auditoribus. CAP. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Capellani ſummi Pontificis hodie duodecim ſunt.*
2 *Auditores ſacri palatÿ hodie appellantur, qui prius capellani ſummi Pontificis dicebantur, de eorum munere.*
3 *Rotæ auditorium cur ſic appelletur.*

2 REbus a Eccleſię auctis, ex vniuerſo Orbe ad Pontif. confluebant, cùm de beneficijs Eccleſiaſticis, tum etiam de alijs rebus, litigatores nedū priuati, verum etiam Principes & Reges, quorum cauſſæ ad Romanam Curiam, vel iuris diſpoſitione & natura cauſſarum, vel Principum remiſſione, vel denique de ipſorum litigatorum conſenſu, deuoluebantur. Adeò enim antiqua noſtrorum Patrum deuotio traxit populos, vt vniuerſus orbis, etiam finitimæ regiones huc venirent, ſua ſponte accepturi, nedum peccatorum veniam, ſed in eorum controuerſijs ſacroſancta certè ipſorum reſponſa: has cauſſas dummodo conſiſtoriales non eſſent, quas ſacri palatij vocant, audiebat Pont. per ſeipſum ſeorſum à ſenatu in capella ſua, ad quam pro iſtarum cauſſarū audiētia, & expeditione nō niſi Iuris peritos adſcribebat. vnde & Pont. capellani hodie quoque vocantur, & in capella diuinis inſeruiunt.
1 Hi † ſunt noſtra ætate numero duodecim, licet aliàs plures, intra quem ordinem hodie habes Ioānem Paulum Ptolemęum decanum Ferrarienſem, Petrum Vorſtium epiſcopum Aquenſem Flandrum,

Ioannē Mohedanum epiſcopum Rauellenſem Hiſpanum Hieronymum Verrallum archiepiſcopum Roſanenſem Romanum, Thomam Tanonem Piſtorienſem, Iacobum Puteum Nitienſem, Fabium Acorombonum Eugubinum, Proſperum ſanctæ crucis nobilem Romanum, Peregrinū Fabium Bononienſem, Sebaſtianū Pighinum Regienſem, Ioannem Reomanum Gallum, Antonium Auguſtinum Hiſpanum, viros doctiſſimos ac ſanctos. Huic ordini Pontif. paulatim ab hoc munere ſe reuocantes primò audientiā tantùm litigatorum, cauſſarum ad partes conceſſerant,
2 quare † & auditores cauſſarum ſacri palatij nouo vocati ſunt nomine, ad quorum relatione Pontif. in cauſſis iudicabant; hæc ſunt innumera Pontif. decreta, quæ de inferioribus quoque beneficijs vides libro decretorum compilata. Hanc audiendi & cognoſcendi facultatem habent omnes ex generali illa & priſca delegatione, cū primum in eum ordinem ſunt adſciti. Quamobrem ſolemus dicere hanc ordinariam eſſe, quòd illam quaſi à natiuitate habeant, & cum ea naſci videantur, eiſdem cœperunt Pont. cauſſarum quoque deciſionem ſuo reſcripto concēdere, & tractu temporis more introductum eſt, vt ferè in omnibus ſpeciali reſcripto decidendi facultas eis delegetur huic ſcriptorum ſacri palatij frequentior vſus, & iudiciorum ipſius ſacri palatij peculiares mores, quibus te inſtruere oportet, poſtquam hæc obiter dixerimus præter ipſum opus, vbi tamen operæprecium eſſet, haud enim potuiſſes Romanam aſſequi praxim ac iudiciorum mores, ſi hęc ignoraſſes, quę corpus loci ac ſingula eius à capite mēbra tibi demonſtrat. Nunc ad ipſa iudicia deſcendamus, ſed prius aliqua de militibus huius iudicialis militiæ, eorumque Romano vſu dicemus, ſine quibus ſupra diximus iudicium conſiſtere, verum ſi adhiberentur, faciliorem redderent iudiciorum exitum, nempe Aduocatis, Procuratoribus, Sollicitatoribus, & Notarijs.

ANNOTATIONES.

a REbus.] *Quoniam de Rotæ Auditorio multa litteris mandauit Gomeſius in Proœmio Regularum Cancellariæ, idcirco*

publicis functionibus, vectigalibus, & alijs publicis prouentibus, cùm eccleſiaſticis ex vniuerſo orbe, tum temporalibus ex ſtatu Eccleſiæ temporali, ſiue inter officiales Ro. Curiæ, quibus pro maiori parte deſignata ſunt, ſiue inter ipſos publicanos exactores, & collectores, vel eoſdem & priuatos, ſeu vniuerſitates, ac etiam inter ipſos priuatos
2 & ſuas vniuerſitates, vel deniq; ſi inter quemlibet ex prædictis & fiſcũ ſint controuerſiæ. Amplius† & cauſſæ quoq; omnium mercium, quę ad hanc Vrbem, & ripam Tyberis ex mari, vel à montibus vectæ ſunt nauib. quas ripales vocant cauſſas. Idq; ſiue iudicium inter ipſos mercatores, ſiue inter eoſdem & nautas, & alterum ipſorum priuatum agatur, quas cauſſas ſuæ audientiæ Camera reſeruauit, fauore eorum, quorum opera vehuntur merces, ne (vt opinor) cogerentur in eorum controuerſias exactionibusque iudices adire, & ordinaria ſubire iudicia, quibus etiã pro commodiori eorum expeditione, per certos vicarios ſubſtitutos apud ipſos, & ſuper ripa fluminis reſidentes ius dicit, quorum vnus maritimis & inferioris ripæ mercibus pẽſt, quẽ Camerariũ Ripę vocãt. Is eſt sẽp Roman⁹ ciuis, ꝙ eius electio & totius quaſi foraneę audiẽtię ſuæ regimẽ Populo Romano, cui merciũ frequẽtia pręcipuè expedit, antiquitùs) demandata ſunt. Alter verò montanis & ſuperioris Ripę mercibus, quam in diſcrimen alterius Ripettã vulgò nominant. Quòd ſi litigatores, vel pro grauitate cauſſæ, vel in omnibus appellãtes velint in Camera audiri, eorum ſimiliter audientia, ac ſuarum cauſſarum deciſio pro commodiori ipſorum expeditione, vni ex Patribus ad partem demandatæ ſunt, qui ſe propterea nedum Cameræ apoſtolicę Clericũ, ſed & Ripæ, & Ripettę, & Præſidẽtem vocat: quod munus conſueuit aliàs vni & ſeniori omnium Decano perpetuò dari, hodie vnicuique ad tempus per turnũ (vt aiunt) conceditur. Solentque ſimiliter alias cauſſas, ſed audiendas tantùm & auditorio referendas ad petitionem partis inuicem diſtribuere, & ſedentes in loco publico omnes litigatorũ petitiones, ſeu (vt aiunt) inſtantias audire, quas alter ex Patribus clericis certo libro, quem Decretorum nominant, ad partis ſuggeſtionẽ, recipit & conſcribit: quibus receptis ſolent Patres ſe in

ſecre-

ſecretiori loco reuocare, vbi ſingulę petitiones & contradictiones huiuſmodi in libro receptæ leguntur. Aliæ verò diſputantur inter patres, & re digeſta, ſolet is, qui ſcribit ex plurium voto in margine libri & fronte petitionis huius audientiæ, reſponſa, ſeu decreta adſcribere. Soli tamē clerici dant vota, cæteri omnes ad conſilium ſuam proferunt ſententiam. Is verò ex patribus, qui ſcribit, (quod munus menſtruum cuique ex patribus ipſo ex turno contingere ſolet) librum decretorum interim apud ſe, & in domo ſua retinet, ad quē & litigatores & notarij aditum habent, decreta in ſuis cauſſis vident, & apud acta actuarij notant ſub citationibus partium, quarum cedulæ eiuſdem notarijs cauſſarum actuarijs, ante audientiam per
3 litigatores dari ſolent. Notarij † autem numero ſunt decem, quorum munera fuere acta cauſſarum cameralium ceu ipſarum actuarij ſumma fide conſcribere, conſenſus contrahentium in beneficialibus diſpoſitionibus recipere, ac ſecum ſupplicationes, ſummarium & datam, demum omnia in libris publicis Cameræ apoſtolicæ per extenſum adnotare. Qui libri omnes in publico loco, & archiuio ſeruari ſolent, ad quem notarij omnes pro libito aditum habent. Ipſique ſunt huius loci cuſtodes, ac literas apoſtolicas, quæ per Cameram expediuntur in alijs libris archiuij ad hunc vſum deſtinatis de verbo ad verbum regiſtrare, prout ſupra, vbi de expeditione literarū per Cameram fuſius loquuti fuimus.

De camerali carcerum viſitatione
CAP. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Carceres ſingulis menſibus viſitantur.*
2 *Iudicum viſitantium carceratos quale ſit munus.*

VERVM, cùm ingens tot iudicum Ro. Curiæ numerus ingentem quoque, præ populi multitudine, habeat ſemper carcerum copiam, & quiſquē ad partē ſuos audiat & iudicet, plerūque

euenit,vt reorum cauſſę ob iudicum occupationes, nonnunquam etiam ob culpam longius producantur, quàm cauſſæ ipſę, & mala carcerum manſio deſiderent. More
a introductum eſt, vt Patres ipſi tanquam ſupremi iudi-
1 ces,vt ſupra omnes, vices ipſius Principis regias gerẽtes pro pietate ſua ſępius in anno, vtpote ſingulis menſibus carceres omnes viſitent. Non tamen omnes, qui in camerali audientia locum habent pro ſimili carcerum viſitatione cõueniunt,ſed loco Reuerẽdiſſ. Camerarij is,qui vices ſuas gerit,ac ſemper alter ex ſeptem patribus clericis, & ſecum quoque omnes alij,quos ſupra diximus cameræ miniſtros, Theſaurario & Præſidente exceptis, ac cuiuſq;
2 ipſorum Vicarij Latrunculatores. Hi † omnes indicta die apud ſingulos carceres Vrbis per ſpacium temporis publico in loco ſedent,& coram ipſis ſinguli rei ſuo ordine vocati audiuntur ſi volũt, & Patres audito reo, ac meritis ſuæ cauſſę intellectis etiam à iudice ſuę cauſſę, qui patribus ſeriem omnem pro ſuo officio recenſere ſolet, pro natura facti, pro qualitate rei,pro ſtatu cauſſæ, pro tempore ſuæ carcerationis, ſolent pro ipſius liberatione, vel aliàs pro eius expeditione decernere, & plerunque etiã vbi omninò pœna infligenda ſit reo,illam pro pietate ſua mitigare. Sic ſi aliquis pro ciuili debito diu fuerit carceris mancipium,vel aliàs ſuæ paupertatis teſtimonium habeat in fronte, vel in ipſa audientia, ſolent patres pro ſimili pietate ſua, pro liberatione carcerati decernere & pro illius facultate creditori quoque conſulere, vtpote quòd reus certa gaudeat dilatione, ac ſolutionis diuiſione ſub cautionibus tamen,& quandoque etiã pro non cauere valentibus ſub eorum obligatione & triremium pœna,nonnunquam etiam ſi paupertas debitoris ſit in aperto, & ipſe deſperans poſſe ſoluere, malit cedere bonis, ſolent Patres ſola profeſſione reum ad beneficium ſimplicis ceſſionis bonorum admittere. & facta per ipſum ſida tamen bonorum indicatione pro ſua liberatione decernere. Quapropter vigilant creditores, ad quorum inſtantiã detinẽtur,& in viſitationibus huiuſmodi intereſſe ſolent, ac reorũ obligationibus pro viribus ſe opponere. Eſtque iſtorum patrum officium maximè pium, quibus nonnulli

etiam

etiam extra can e am, & Pont. indulto adiuncti ſunt, præcipuè Vicarius ipſius Pont. in vrbe & ſua diœceſi, de quo inferius dicemus. Vnum tamen huius audientię factum improbo, quòd Gubernator & Vicarius in cauſſis, in quibus ſunt iudices habeant pro eorũ ſuorum liberatione, vel retentione in hac audientia votandi licentiam, in quibus ſi merita cauſſę dũtaxat recẽſeretur, & alijs patribus iudicandi munus relinquerent, quippe honeſtius agerent.

ANNOTATIONES.

a MOre introductum eſt.] *Huic inſtituto quodammodo Iuriſconſultus arridere videtur in l. ſi quis vxori §. ſi fugitiuũ, de furtis. Triumuiri enim capitalibus quæſtionibus præerant, & carceris rerum capitalium cuſtodiam agebant. Nicolaus Antonius Granatius.*

De Iudice Mareſcalli Vrbis, quem hodie curiæ Sabellorum, ac iudice ſoldani Roma. Cur. quem hodie turris Nonæ Iudicem vocamus. CAP. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudices pedanei unde dicti, & nu. 4.*
2 *Iudex curiæ Sabellorum, eſt iudex ordinarius curialium inferiorum ordinis.*
3 *Meretrices iudici curiæ Sabellorum tributum pendunt. Et quis primum fuit, qui uectigal à lupunaris exigendum ſtatuit, nu. 6.*
5 *Dictio, de plano, quid ſignificet.*

APud duas vltimas carceris cuſtodias, videlicet Turris nonæ & curiæ Sabellorum reſident iudices quidam a pedanei, qui † à loco 2 1 nomen habuerunt. Vnus enim Turris nonæ,

Alter verò curiæ Sabellorum iudices vocantur, quorum originẽ, ac propriã ditionem inueſtigare nũquam animus meus paſſus fuit. Hoc tantùm ſcio, quòd veluti humilioris
b ordinis Iudices, quaſi b in plano ius dicunt, etiam vbi de leuioribus criminibus ageretur, & cauſſæ à primo Turris nonę ad curiam Gubernatoris, & ab altero ſcilicet Curiæ Sabellorum ad Auditorem cameræ per appellationem deuolui ſolent, qui veluti iſtarum appellationum ordinarij iudices ſua ordinaria facultate cauſſas huiuſmodi reſpectiuè, vt ſupra, audire & decidere ſolẽt, licet Gubernator etiam in appellationibus à iudice Mareſcalli ſe intromittat, de facto tamen, quia ad Auditorẽ ſpectant, tam
2 quam à iudice curialiũ inferiore ad ſuperiorẽ. Eſt † enim iſte iudex curialium inferioris ordinis iudex ordinarius, qui apud Curiam Sabellorum reſidet, qui omnibus Roma. Cur. ſequentibus non exemptis, ſed humilioris conditionis ius dicit, etiam vbi de crimine ageretur, & eorum iudex eſt ordinarius, prout indicant nobis capitula Sixti iiij.
3 ſuperius per nos citata. Huic † etiam omnes c meretrices Vrbis certum annuum ſoluunt cenſum, quem vocant tributum, idq; à tanto tempore citra, vt nullo apparente titulo, iure iam diu prę ſcripto, exigat etiam ab inuitis, cuius ſolutionis nulla certior ratio, niſi fortè ex antiqua eſſet conuentione inter iudicem & meretrices ipſas, quæ non habentes à lege actionem, quà poſſint pro mercede ſuę artis, ob turpem cauſſam agere, iudicem ſibi hoc annuo cenſu conduxerunt, qui deficiente actione, quaſi in ſubſidium ſuum impartiretur officium. Quamobrẽ videmus omnes meretrices ad hunc iudicem confluere, qui officio ſuo, meretricias mercedes, pro qualitate mulieris arbitratur, & paſſim de illis aduerſus iuris regulas, iure ſibi præſcripto ius dicit.

ANNOTATIONES.

a PEdanei, qui à loco,) *Qui ſint † Pedanei iudices, aut Pe-*
1 *darij, Gellius libro tertio cap. 18 egregiè declarat ſic, vt Accurſij aliorumq; conſentaneorum error demonſtretur. Vetuſtas nempe pedaneos iudices vocauit, quòd pedibus incedebant*

ſine

ſine aliquo honore. Nam qui maiori erant in magiſtratu, tantũ ſella curuli per vrbem, et in curiam, honoris gratia vehebantur: Vnde curules dicti ſunt. Hinc Iuuenalis.

„ Vis ne ſalutari, ſicut Seianus habere.

„ Tantundem atq; illis ſellas donare curules.

In curru enim quadam ſella erat, ſupra quam conſidebant, vt Gell. narrat, quæ teſte Horatio, lib. 1. Epiſtolarũ, eburnea erat.

„ Cuilibet hic faſces dabit eripietq; curule.

„ Cui volet importunus ebur.

Pedarij etiam erant, (& ſi in hac ſententiam nõ accedat Gell.) qui non voce ſuffragabantur, ſed in aliorum ſententiam pedibus ibant: quod præſertim contingebat, cùm de rebus modici momenti Senatuſconſultum habebatur, tunc enim ſingulorum ſuffragia non rogabantur, ſed aliorum ſententiæ per diſceſſionem illi adhærebant, locum, in quo ſenatum ingreſſi conſiderant, deſerentes, & ad loca eorum, quorum ſententiæ adhærebant, accedentes, & ſic pedibus in ſententiam ibant. Hocq; contingebat cùm Senatuſconſultum per diſceſſionem fiebat, non autem per rogationẽ. Nam tunc rogabatur vnuſquiſque, ſuamq; ſententiam verbis afferebat. Marcus autem Varro, equites quoſdam eſſe ait, quibus amplioribus magiſtratibus functis, nondum tamen à Cenſoribus in Senatores lectis, non eſſet ius dicendæ in ſenatu ſententiæ, cũ tamen in Senatum venire liceret, ſed quam ſententiam principes dixerant, in eam deſcendebant. Nic. Ant. Gra.

b Quaſi in plano.] *De plano † ius dicitur, quando non tribunali*
5 *editoue loco quid à Prætore ſtatuitur, ſed in planitie pauimenti vt animaduertunt, & benè Accurſius in. l. Necquicquam. §. de plano. ff. de off. proconſul. & Bar. in conſtitutione, ad Reprimendum, in verbo de plano. Quod quidem eueniebat, cùm de modicis cauſis ageretur; in magnis autem maiorum mos fuit, vt pro tribunali ſedẽs ius diceret prætor, neque in ſubſellijs, aut alibi. Nec omnibus magiſtratibus tribunalis faſtigio vtẽdi ius fuit, ſed maioribus tantùm, veluti Romæ Conſulibus, Prætoribus & Præfecto vrbis: & in prouincijs Proconſulibus, Præſidibus, & Imperatoribus: minores verò magiſtratus in ſubſellijs ius reddebant, vt auctor eſt Pedianus. Nam inter magiſtratus, diſcrimen erat in ſedendo, cum maiores in ſellis altioribus conſidebãt minores in ſubſellijs. Quod & Vlpianus conſiderauit in. l. 1. de iudicijs, dum ait: qui pro tribunali præeſt, vel aliam iuriſdi-*

ctionem habet. Quia non omnis, qui iuriſdictioni praeeſt, tribunal aſcendit. Et de magiſtratibus maioribus Gellium conſulas lib. 13. cap. 14. Nic. Ant Granatius.

c Meretrices. *Qui † nouum vectigal ex lupanarijs priuatum*
6 *exigendum ſtatuit, Caligula fuit, vt in ipſius vita Tranquillus atque alij literis prodiderunt. Nic. Ant. Granat.*

De Senatore Vrbis. CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 *Senatoris ſiue Prætoris Vrbani officium.*
2 *Senator tres habet ſubſtitutos vicarios.*
3 *Iudex capitolinus appellationum ordinarius eſt, quæ in ſenatoris curia fieri contingunt.*
4 *Iuriſdictionem capitolinam multi Pontifices confirmarunt.*
5 *Senatores cur dicti, & cur patres conſcripti.*
6 *Prętorum duplex iuriſdictio, vrbana ſcilicet, & peregrina.*

SEd cùm ſupra diximus in delegatione regiminis Vrbis Gubernatori facta certas populi ſpecies fuiſſe exceptas vltra curiales, quorũ audiẽtiam diximus Auditori cameræ demandatam.
1 Alia † ſpecies Romanorum Ciuium, quibus Pont. præto-
a rem dedit vrbanum, a quem vocamus Senatorem. Is in cliuo reſidet capitolino, & Romanibus ciuibus ordinaria fa-
2 cultate ius dicit. Tres † habet vicarios ſubſtitutos ſuos, quorũ duos, qui priuatis præſunt iudicijs, collaterales vocant. Hi gradu differunt. Vnus enim vocatur primus. Alter verò ſecundus. Tertius eſt latrunculator. Quòd ſi ab
3 altero appelletur; iudex † adeſt ad partem Capitolinus, qui omnium appellationum ordinarius eſt, à cuius ſententia ſi priori ſit conformis lege municipali prohibente non appel-

appellatur. Adſunt quoque certæ ſedes, vbi ſingula artificum ſoldalitia, quæ apud tabellam ſub porticu parieti adfixam legere licebit; ſuos ſibi deligunt conſules artifices, qui ſodalibus ſuæ artis quaſi in plano ius dicunt, à quorũ ſententijs grauati Conſeruatores vrbis ibidem reſidentes
4 appellant. Hanc † capitolinam iuriſdictionem ſuis reſcriptis confirmarunt & ampliarunt Iulius ij. Leo x. & nouiſſimè D. Paulus iij. Pont. Max. Apud iſtos ego numquam fui verſatus; hoc tantum ſcio, quòd capitolini ſuis ſtatutis litigatores, & cauſſas in compedibus poſuere. Tu ſi legeris, facilè capitolinus eris.

ANNOTATIONES.

a QVem vocamus ſenatorem] *Senatores ex primoribus patrum centum numero à Romulo fuiſſe inſtitutos, nemo*
1 *eſt, qui ambigat. Quos † ob honorem Patres, ob ætatem Senatores à ſenio appellauit, ab his vero geniti patricij dicti ſunt. Deinde Tarquinius priſcus alios centum equeſtris ordinis adſcribi in ſenatores operam dedit, patreſque conſcripti tunc primum cœpti nominari, veluti in nouum ſenatum lecti atque conſcripti. Et nõ quod in Imperatoris diademate conſcripti fuiſſent vt ſomniauit Accurſius in. §. filius familias, Inſtitutionibus, quibus modo ius patr. poteſt ſol. Quamquam poſtremo vſus obtinuerit, vt omnes ſenatores vno patrum conſcriptorum nomine vocarentur, veluti Plutarchus his pene verbis demonſtrat: Hoc noſtro ſæculo ſenatores à Romanis patres conſcripti, ab exteris principes vocantur. Quod & Salluſtij ætate receptum fuiſſe ex ipſius hiſtoria in Catel. liquet, cum ait, Dilecti in quibus corpus annis infirmum ingenium ſapientia validum erat, reipub. conſultabant hi vel ætate, vel curæ ſimilitudine patres appellabantur. Vnde procedentibus temporibus patres etiam conſcripti nuncupati, qui in nouum ſenatum erant lecti quamquàm poſtremo vſus obtinuerit, vt omnes ſenatores vno patrum conſcriptorum nomine vocarentur. Hinc apud Ciceronem in orationibus in Senatu habitis coniunctim patres conſcriptos appellatos legimus: De Senatoribus plura ſcribunt Diony. lib. 2. Liuius 1. & Plutarchus in vita Romuli. Sed quoniã hic dicendi nõ eſt locus, ſilentio ea præterire vſum fuit, cùm*

Sena-

Senator, de quo in præſenti capite mentio habetur, & ſi Senatoris nomen habeat, officio tamen Prætoris vrbani fungitur, vt Veſtrius hic etiam autumat. Prætorum autem † duplex fuit iuriſ-
7 *dictio, Vrbana vna, Peregrina altera; ſicq; duo erant Prætores, ſed qui inter vrbanos ius dicebat, Prætor vrbanus appellatus eſt, & magna penes hunc magiſtratũ publici priuatiq; iuris poteſtas fuit, vt nouum ius condere, & vetera abrogare facultatem habuerit, & vſq; adeò Prætoris poſtmodum auctoritas aucta fuit, vt quod Prætor edixiſſet, ius honorarium appellaretur; vt Liuius lib. 5. & Iuſtinianus in Inſtitu. de iure natur. §. Prætorum: Et Prætori regia inſignia, ſella curulis, trabea, lictores ſex, & conſulares apparatus dabantur, auctoribus Feſto, Flauio, atque Liuio. Sed cum in Vrbem vndique peregrinorum turba poſtmodum conflueret, & Prætor cauſſis non ſufficeret, creatus eſt alius Prætor, qui Peregrinus fuit appellatus. Sed Vrbanus, inter ciues, Peregrinus vero inter ciues & peregrinos ius dicebat, vt Liuius libro 22. in hæc verba ſcribit: Romæ iuris dicendi vrbana ſors Pomponio, inter ciues Roman. & peregrinos P. Furio euenit; & lib. 23. Prætores prouincias ſortiti L. Apuſtius Fullo vrbanam iuriſdictionem, M. Acilius Glabrio inter ciues & peregrinos. Hæc ille. Et vterq; Prætor iuris Quiritum vindex erat. Et quanquam ſunt, qui putent, vrbanum tantùm fuiſſe, apud quem lege agere liceret, vt filios emancipare, ſeruos manumittere, bonorum poſſeßionem, & tutorem ex lege Attilia poſtulare, & cætera obire, quæ iure Quiritum continerentur, tamen publicam priuatãq; iuris dicendi poteſtatem habuiſſe, magis exploratum video, veluti ad hunc vſque diem inter ciues auctoritate Pontificis accedente, Prætor ipſe vrbanus habet, qui hodie, neſcio quo pacto, Senator vocatur. Nic. Anto. Grauat.*

De Vicario Vrbis, eiuſque ditione & officio.
CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij vrbis iuriſdictio, & officium & nu. 8.*

2 *Vicarius vrbis beneficia haudquaquam confert.*

3 Vica-

3 *Vicarius vrbis ſummariè procedit, infrà tamen lx. ducatorum ſummam, & nu.* 8.

4 *Appellatio quæuis etiam non friuola, à ſententia vicarij vrbis prohibetur, infra tamen ſummam ducatorum quinque. itidem & nullitas.*

5 *Epiſcopi, cęterique ordinarij, abſque ſedis Apoſtolicæ indulto, ſuis vicarijs pontificalia demandare nequeunt.*

6 *Pœnæ pecuniariæ à præſulibus in pios vſus erogandæ ſunt.*

7 *Iudices eccleſiaſtici, vbi pœna corpori infligenda eſt, reos ad ſæculares iudices remittunt.*

8 *Vicarius vrbis an Cameræ Auditori pręferendus.*

2
1 TErtia ſpecies excepta eſt clericorum, cui Pont. veluti ſuo peculiari populo a Vicarium ſuum dedit, atque conſtituit. Is † iure conſtitutionis huiuſmodi, oĩa in facultatibus habet, tam in vrbe quàm ſua diœceſi, quæ Pont. ipſe, cuius vices gerit veluti ordinatius in ſua habet diœceſi, lege iuriſdictionis vel diœceſana, vtpote leges iuriſdictionis canonicam habet obedientiam, & ſubiectionem clericorum, & aliorum in omnibus, quæ ad Eccleſiam attinent notionem cauſſarum omnium, quæ ad forum Eccleſiaſticum ordinarium ſpectant, quarum appellatione beneficiales vrbis & diœceſis non excipio, licet rarò vel nunquam, aliquorum forſan inſcitia, apud ipſum tractentur: pœnitentibus quoque ſignum pœnitentiæ imponit, Eccleſijs ſacramenta cõfert; Lege verò diœceſana ſynodum conuocat. Eccleſias ac Monaſteria etiã regularia, niſi iure ſpeciali eſſent excẽpta, viſitat: nonnulla tamen ſunt ipſius ordinarij munera, quæ in generali deputatione huiuſmodi venire non ſolẽt vtpote, inquiſitio, correctio, punitio, à beneficijs amotio, ac ipſorum beneficiorum collatio. Quamobrem † ſolent Pont. hæc eidem Vicario, præterquàm beneficiorum collatio.

lationem indulto ſuæ facultatis in ſpecie concedere. Licet legerim Pont. quandoque ſolitos fuiſſe præſertim Eugenium iiij. vicario ſuo concedere facultatem conferendi capellas ſeu parochias Vrbis; idq; ea vt opinor ratione, quòd Pont. illi de cura animarum ſtudioſi rebus vniuerſalis Eccleſiæ diſtenti, ſaltim, per vicarium ſuum in Vrbe, & propria diœceſi magis poſſent eas idoneis conferre perſonis quæ curæ animarum haud paſſim commitendæ præeſſe poſſent. Eodem indulto iuriſdictio Vicarij ad omnes laicos, & forenſes, qui ratione alicuius initæ cōfraternitatis, vel habitationis, vel ſeruitij in hoſpitalibus, monaſterijs, & alijs locis pijs religionem ſequi videntur extenditur, quaſi propterea videantur eius forum velle ſortiri, nec nō ad Hebreos omnes vrbis, viduas, etiam pupillos, & alias miſerabiles perſonas Chriſtianas, quaſi hę ſint de gremio Eccleſiæ, & inter iſtas ſpecies veluti ordinarius iudex Eccleſ. Vrbis, & diœceſis vſque ad quamcumq; ſummam ius dicit, ordinaria facultate. Ad alios verò omnes extra iſtas ſpecies eodem extenditur indulto in cauſſis, in quibus nō de proprietate rei, ſed locationibus, euacuationibus, penſionibus ipſarum locationum, reſponſione, deuolutione caſaljum, prædiorum, domorum, vinearum, & mercedum ageretur, vſque ad quamcumque ſummam. In alijs verò rebus vbi de proprietate rei ageretur ad limitatum ſeſſaginta ducatorum auri de camera ac in omnibus ſuis caſibus, quos ſupra diximus etiam extra vrbem, & diœceſim vſq; ad quadragemum lapidem. Quibus omnibus ſuis caſibus ius dicit ordinaria facultate, & infra ſummam lx. ducatorum limitatam. Formula † proceſſus

3 ſummaria eſt, & regia, pręuia verbali petitione vel monitorio, ſola facti veritate inſpecta, abſq; vlla terminorū ſubſtantialium obſeruatione, regiſtri confectione, & vbi non

4 ageretur de maiori ſumma quinq; ducatorum ſimiliū eodem indulto, prohibetur litigatoribus quęuis etiam non friuola appellatio, & ius dicendi de nullitate proceſſus. Huic quoq; Pont. omnia demandauit pontificalia, quę ordinarius in ſua exercet diœceſi, quæ in generali non ve-

5 niunt Vicarij deputatione, immò † ſine Sedis indulto nequeunt ordinarij ſuis Vicarijs delegare, vtpote, profana loca

loca conſecrandi,& polluta reconciliandi, ad ſacro ordines promouendi, etiam per alium Epm per ipſum eligendum temporibus tamen à iure indictis, ac etiam puniendi omnes extra clerum ratione criminis ad Eccleſiam ſpectātis, vtpote, blaſphemiæ, vſurarię prauitatis, periurij, inceſti,& ſimilium, idq; etiam ſi ſignificationibus vt vocant, cu iuſuis alterius Ro. Cur. iudicis poſſent ſe tueri, necnon de
6 pecuniarijs pœnis, quę † in ſua curia reis infliguntur, ad libitum ſuum diſponendi in vſus tamen infraſcriptos, vt videlicet officium vicariatus, vaſibus, veſtibus, tunicellis, planetis, alijſque ad miniſterium dicti officij neceſſarijs reb. inſtruat, vt notarijs, & alijs miniſtris de illis poſſit condignam dare mercedem. Cęterum, & cum alijs viſitatoribus carcerum quoque viſitandi, & pro carcerum liberatione vel retentione votū dandi. Quòd ſi coram eo de crimine agatur, & pœna corpori omnino ſit infligen-
7 da, ſolet † is veluti Eccleſiaſticus Iudex reos ad Gubernatorem vel alios iudices ſæculares remittere. Pro quorum omnium ac ipſorum forenſium expeditione, habet is tres notarios ſeu ſcribas publica deputatione deputatos necnon duos vicarios ſubſtitutos, vnum qui priuatis ſeu ciuilibus, alterum verò qui publicis ſeu criminalibus præeſt iu-
8 dicijs, apud † quos infra ſummam limitatam xl. ducatorū ſummarius eſt proceſſu via verbalis & ſummariæ petitionis ſeu monitorij abſq; vlla terminorum ſubſtantialium, prout ſupra diximus, obſeruatione. Quod ſi de maiore ageretur ſumma, ordinarius eſt proceſſus iuxta naturam cauſſæ,& termini ſubſtantiales obſeruari ſolent, de quibus inferius ſuo dicemus loco.

ANNOTATIONES.

a VIcarium.] *Vicaria † dignitas, quæ ſit ipſo nomine de-*
8 *monſtratur principis enim ſolet repræſentare reuerentiam, vt de officio Vicarij, Valentinus, Valens Gratianus A A A. dixere. Hinc Cic. 6. Ver. ſuccedā ego vicarius tuo muneri. Et de vicarij officio in iuris Pont. libris peculiari titulo etiam habetur*
9 *& C. de offic. eius, qui vic. ali. iud. Sed Vicarius † Vrbis an camera Auditorem præcedat controuertitur, verum Anto de Pe. in tract. de iuriſd. epiſcop. cap. 6. licet ſubdubius vicarium præcedere cenſet, ea quippe ratione, quia ordinarius eſt iudex,*

Pon-

Pontificemq́; repræſentat. De cuius quidem Vicarij poteſtate non nihil apud Paunum videbis in tract. de offi. & poteſt. ſed. vac. in fine. Nic. Ant. Granatius.

De Capellanis Summi Pontif. & Sacri Palatij cauſſarum Auditoribus. CAP. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Capellani ſummi Pontificis hodie duodecim ſunt.*

2 *Auditores ſacri palatij hodie appellantur, qui prius capellani ſummi Pontificis dicebantur, de eorum munere.*

3 *Rotæ auditorium cur ſic appelletur.*

2 REbus a Eccleſię auctis, ex vniuerſo Orbe ad Pontif. confluebant, cùm de beneficijs Eccleſiaſticis, tum etiam de alijs rebus, litigatores nedũ priuati, verum etiam Principes & Reges, quorum cauſſæ ad Romanam Curiam, vel iuris diſpoſitione & natura cauſſarum, vel Principum remiſſione, vel denique de ipſorum litigatorum conſenſu, deuoluebantur. Adeò enim antiqua noſtrorum Patrum deuotio traxit populos, vt vniuerſus orbis, etiam finitimæ regiones huc venirent, ſua ſponte accepturi, nedum peccatorum veniam, ſed in eorum controuerſijs ſacroſancta certè ipſorum reſponſa: has cauſſas dummodo conſiſtoriales non eſſent, quas ſacri palatij vocant, audiebat Pont. per ſeipſum ſeorſum à ſenatu in capella ſua, ad quam pro iſtarum cauſſarũ audiẽtia, & expeditione nõ niſi Iuris peritos adſcribebat. vnde & Pont. capellani hodie quoque vocantur, & in capella diuinis inſeruiunt. Hi † ſunt noſtra ætate numero
1 duodecim, licet aliàs plures, intra quem ordinem hodie habes Ioãnem Paulum Ptolemęum decanum Ferrarienſem, Petrum Vorſtium epiſcopum Aquenſem Flandrum,

oan-

Ioannē Mohedanum epiſcopum Rauellenſem Hiſpanum Hieronymum Verrallum archiepiſcopum Roſanenſem Romanum, Thomam Tanonem Piſtorienſem, Iacobum Puteum Nitienſem, Fabium Acorombonum Eugubinum, Proſperum ſanctæ crucis nobilem Romanum, Peregrinū Fabium Bononienſem, Sebaſtianū Pighinum Regienſem, Ioannem Reomanum Gallum, Antonium Auguſtinum Hiſpanum, viros doctiſſimos ac ſanctos. Huic ordini Pontif. paulatim ab hoc munere ſe reuocantes primò audientiā tantùm litigatorum, cauſſarum ad partes conceſſerant,
2 quare † & auditores cauſſarum ſacri palatij nouo vocati ſunt nomine, ad quorum relatione Pontif. in cauſſis iudicabant; hæc ſunt innumera Pontif. decreta, quæ de inferioribus quoque beneficijs vides libro decretorum compilata. Hanc audiendi & cognoſcendi facultatem habent omnes ex generali illa & priſca delegatione, cū primum in eum ordinem ſunt adſciti. Quamobrem ſolemus dicere hanc ordinariam eſſe, quòd illam quaſi à natiuitate habeant, & cum ea naſci videantur, eiſdem cœperunt Pont. cauſſarum quoque deciſionem ſuo reſcripto concēdere, & tractu temporis more introductum eſt, vt ferè in omnibus ſpeciali reſcripto decidendi facultas eis delegetur huic ſcriptorum ſacri palatij frequentior vſus, & iudiciorum ipſius ſacri palatij peculiares mores, quibus te inſtruere oportet, poſtquam hæc obiter dixerimus præter ipſum opus, vbi tamen operæprecium eſſet, haud enim potuiſſes Romanam aſſequi praxim ac iudiciorum mores, ſi hęc ignoraſſes, quę corpus loci ac ſingula eius à capite mēbra tibi demonſtrat. Nunc ad ipſa iudicia deſcendamus, ſed prius aliqua de militibus huius iudicialis militiæ, eorumque Romano vſu dicemus, ſine quibus ſupra diximus iudicium conſiſtere, verum ſi adhiberentur, faciliorem redderent iudiciorum exitum, nempe Aduocatis, Procuratoribus, Sollicitatoribus, & Notarijs.

ANNOTATIONES.

a REbus.] *Quoniam de Rota Auditorio multa litteris mandauit Gomeſius in Proœmio Regularum Cancellariæ, id-*

 circo

circo de hac re aliquid attingere, ſatis eſſe exiſtimaui. In hoc igitur Auditorio duodecim præſtanti prudentia viri, & iuris antiſtites pro controuerſiis decidendis præſunt. Quamquam numero plures antiquitus præfuiſſe conſtat, ſed ad duodenarium Sixtus
3 IIII. cohibuit. Hi Rotæ † auditores vulgò appellantur, propterea, (vt auguror) quòd in orbem ſedentes controuerſias rotant atq; examinant. In hoc.n. auditorio cuncta ad doctrinã, prudentiam, integritatẽ, ac ſanctitatẽ attinẽtia ineſſe mihi videntur, vt virtutis quoddam monumentum vocari iure poſſit. Ab his Auditoribus ob ſummam eorum iuris peritiam, inſigne iudicium, publicam auctoritatem, incredibilemq; grauitatem, quod in controuerſiis deciditur, tamquam ex oraculo dictum in omne æuum creditur, vt in rebus iudicatis eorum ſententiæ (quas deciſiones Rotæ vocamus) demonſtant. Quarum quanta ſit auctoritas, nemo neſcius eſt, vnde non iniuria dici poteſt, quòd tanta eſt Auditorum Rotæ opinio, quanta Pythagoræ apud Pythagoricos fuit, vt nullus non ſatis eſſe putet dicere, Sic Rota definiuit. Hòs auditores Præfecti Prætorio inſtar eſſe Marius Salomonius cenſuit in l. 1. de offic. præfecti prætorio. Verum ex his, quæ in ſuperioris libri capite primo diximus, an recte arbitratus fuerit, aperte conſtat. Nic. Ant. Granatius.

De aduocatis conſiſtorialibus. CAP. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati conſiſtoriales decem, et eorum munus quale ſit.*
2 *Aduocatorum conſiſtorialium priuilegia.*
3 *Aduocati qui dicantur, et qui patroni, procuratores, et cognitores.*

Verùm

VErum cum in electionibus, quæ ad eccleſias in conſiſtorio quotidie fiebant, plerumque apparerent oppoſitores,&res in controuerſiam iret
a cauſſę a aduocatorum opera indigebant, Quã-
1 obrem † ne vnicuique paſſim liceret hoc munus apud ſacrum hunc ſenatum obire, conſtituerunt Pontif. ordinem decem virorum, qui egregij eſſent iuriſperiti, quique non niſi ſolenni eorum publico periculo intra hunc ordinem
2 admitterentur Huic † ordini innumera per ſummos Pont. & Imperatores conceſſa ſunt priuilegia, pręſertim laurea doctorea, in vtroque iure, cæſareo ſcilicet & pontificio doctos iuuenes ornandi. Amplius, & locum parentis in ipſo ordine ad filium iuris peritum, & aliàs idoneum tranſmittendi, quod ad nepotes etiã ex filio iure traduceretur, imò noſtris temporibus ad fratrem, benignitate tamen principis, pro ea dumtaxat vice, extenſum fuit Horum virorum proprium munus in foro erat, in conſiſtorio ſacroque ſenatu electionum, aliàsue etiam grauiores cauſſas pro altera parte tueri, quas conſiſtoriales vocant, à quibus etiam ipſi conſiſtoriales dicti ſunt aduocati. Hodiè tamen decreſcentibus negotijs, & eligendi facultate, vſurpatione quadam in principes translata, in hac ſpecie ferè ocioſi ſunt, & in publicis dumtaxat conſiſtorijs nõ minus, quàm poetæ cauſſas ſibi cõfingunt, ac paſſim conducti apud omnes Romanæ Curiæ Iudices de iure reſpondent.

ANNOTATIONES.

a ADuocatorum.) *Vetuſtiſſimum fuiſſe aduocatorum munus, quandoquidem neceſſarium aduerſus iniurias patrocinium ſemper fuit ex Iuriſconſultis, cæteriſque auctoribus manifeſtum eſt. Nam ſuperiores noſtri multum Reipubl. aduocatos prodeſſe, illos tamen, qui non tantum prudentia, lingua, atque facundia, ſed morum religione, vitæq; ſanctitate nimis quàm præſtabiles ſunt, cenſuerunt. Sed proh Deum immortalem, per paucos videt noſtra ætas, qui ſyncerè fideliterq; hoc tractent munus, ſed adeò ardenti plerique omnes auaritiæ incubunt,*

vt non abſque difficultate quiſpiam, qui fidem fluxam clientibus non gerat, reperiri queat: quibus maxima profectò obſeruantia eſt poſtquam ipſi tanta cum fide, & caput, & fortunas ſuas aduocatorum manibus committunt. Iure igitur Pontifices Max. apud ſacrum Senatum duodecim conſtituere aduocatos, viros quidem in iuris prudentia atque omni virtutum genere probatiſſimo qui nō primam cutem, ſed ſanguinē (vt ita dicam) & medullam iurium eruere valeant. Et vt Feſtus Pomp. docet aduo-
3 *catus † nomen eſt tam accuſatori, quàm defenſori commune, qui ſi olim fuerat foro inutilis, vulgò cauſidic⁹ dicebatur, auctore Quintiliano. At Aſconius Pædianus in Diuinationem, diſcrimen faciens inter Patronum Aduocatum, Procuratorem & Cognitorem, in hanc ſententiam loquitur: Qui defendit alterū in iudicio, aut Patronus dicitur, ſi orator eſt: aut Aduocatus, ſi aut ius ſuggerit, aut præſentiam commodat: amico: aut Procurator. ſi abſentis negotia ſuſcepit: aut Cognitor, ſi præſentis cauſſā nouit, & ſic tuetur vt ſuam. Sed hac de re Valla legendus eſt lib. Elegant. 4. cap. 2. Et aduocatum eſſe, dignitas eſt. l. vlt. C. de poſtul. & l. laudabile. C. de Aduoc. diuerſ. iudi. Sunt certè aduocati vtiles atque neceſſarij: nam publicis in rebus ac priuatis lapſa erigunt, fatigata reparant, ſic vt non minus militare dicantur, quam qui gladijs, clypeis, & thoracibus militant. l. Aduocati. C. eodem ti. Eſt etiam pium hoc officium. Nam Saluator noſter Chriſtus multoties in hoc mundo aduocati munus exercuit, & vt cætera omittam, Magdalenæ aduocatus fuit, veluti ſuper illud Lucæ 10. Martha Martha ſollicita es, &c. Auguſtinus in hæc verba demonſtrat. Dominus pro Maria reſpondit Marthæ, & factus eſt eius aduocatus, qui iudex fuerat interpellatus. Inſuper mulieris deprehenſæ in adulterio aduocatus fuit, vt Ioann. cap. 8. Allegauit enim tunc Chriſtus accuſatores haudquaquam idoneos eſſe, dicens: Qui ſine peccato eſt veſtrū, primus in eam lapidem inijciat. Quod quidem aduocati munus poſt quam humani generis redemptor ipſe ad patrem aſcendit, pro nobis continuo exercet Ioanne ſic atteſtante in priore epiſtola cap. 2. Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Nic. Ant. Grauatius.*

De

De Procuratoribus cauſſarum ſacri Palatij.
CAP. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores Romæ procuratorum munere funguntur, verũ illi oratores ſunt, & non procuratores. nu. 3.*
2 *Procuratoris officium vile eſt.*

HVic proximus eſt alius virorum ordo, quorum munus eſt, conſiſtoriales & ſacri palatij, quas ro tales dicimus, aliáſue cauſſas ex facto inſtruere
2 & orare, a quos† procuratores cauſſarũ Ro. Cu
3 riæ, & ſacri palatij vocamus. Intra quẽ ordinẽ non niſi gra ues viri toga, ac laurea doctorea candidati, ſolenni etiam eorum periculo admitti ſolent, quorum certus numquam fuit conſtitutus numerus. Huius ordinis tametſi proximo inferioris, ſemper aliqui Romæ floruerunt viri adeo celebres, vt nemini ex ſuperiore ordine fuerint ſuis tẽporibus ex communi reputatione, ſecundi. Intra hunc ordinẽ ego proximis annis, dum, hìc Romæ vellem mihi ocioſus, eſſe, vt priuſquam in aliquam meſſem manum admouerem, quid magis expediret maturius deliberarem, præter omnem mentem meam, ac pedibus potius iui, & neceſſitate, & amicorum precibus impulſus, in quo animus meus adeò conqueſcit, vt nihil eſt, quod amplius ambiam. Vno tantum conſueuit ſtomachus meus faſtidire, quòd liceat hìc Romæ vnicuiq; indocto & imperito plerumque etiam infami viro extra iſtum ordinem, non dico artem exercere, ſed nomen hoc procuratoris cauſſarum Romanæ Curię (apud veteres non vulgare) ſibi arrogare, ac profiteri etiã apud acta cauſſarum cum dedecore grauiorum eiuſdẽ nominis virorum, cumque cauſſarum & litigatorum periculo. Quod nuper intelligens Pont. Motu proprio ad Rotæ Decanum reſcripſit, vt omnibus extra iſtum ordinem artem exercentibus illius exercitium auctoritate ſua interdiceret. Decanus autem interdixit, ſed interdictione

huiuſmodi ad preces multorum ſuſpẽſa, remanet res in pẽdenti. Ego ſi meæ ſententiæ accederet æquipollens auctoritas, nemini artis exercitium interdicerem, ſed vſum dũtaxat huius nominis, ſtatuerẽq; vt aliquo diuerſo & humiliori nomine, vtpote, ſollicitatores cauſſarum & palam & apud acta nomenclarentur, ita vt qui temere hoc nomine vteretur pœna falſi veniret plectendus. Huius nominis priuatio detraheret quoque huius cõditionis hominibus omnia, quæ in ſequelam illius nominis ſibi acceſſerũt, famam primum deinceps litigatores & cauſſas ſimulque remanerent ocioſi, & interdictio exercitij abſque noſtro facto ſequeretur, & veluti homines inferioris ordinis præcedere mus ipſos in audientijs apud auditores & ſignaturę pręfectos, vel fortè melius cauſſarum exercitium, in ſacris dũtaxat cõſiſtorio ac palatio, eis interdicerem ac reliqua omnia Rom. Cu. & vrbis pro publica eis dimitterem paleſtra, ex qua optimis luctatoribus ad hunc grauiorum virorum ordinem ſolito eorum periculo daretur aditus.

ANNOTATIONES.

a QVos procuratores.) *Hoc munus verè non procuratorum eſt, quorum vile eſt officium, Inſtit. de except. §. vltim.*
3 *Sed Oratorum, † aut patronorum. Quod quantæ apud antiquos fuerit exiſtimationis, ex Demoſthenis, Ciceroniſque maximè libris certiſſimum accipere poſſumus argumentum. Et hi, quos procuratores ſacri Palatij vocitamus, iuris periti ſunt: nec intra hunc ordinem ſolenni abſque periculo admittuntur, ita, vt legali in philoſophia, qui minimè illuſtres fuerint procul arceantur. Hinc eſt, ordinem hunc præſtantiſſimos ſemper iuriſconſultos habuiſſe. Quorum proprium eſt officium cauſſas orare, iudiceſque in facto inſtruere, quamobrem oratores, aut patroni propriè appellantur. Etſi me non lateat, patronum pro aduocato & defenſore inueniri, & pro re & tempore à politioris litteraturæ non leuibus auctoribus ita obſeruatum. Namque Vlpianus in. l. 1. §. ait prætor. ff. de poſtul. in hæc verba loquitur: ait Prætor, ſi non habebunt aduocatum ego dabo. Et paulò poſt, vel metu patronum non inuenerit. Et Cicero libro ſecũdo*

ad

ad M. Cælium: Noui ego vos magnos patronos, hominem occidat oportet, qui veſtra opera vti velit. Et idem in Bru. Iam in patronorum numerum peruenerat. Ceterùm extra Vrbem nomen Aduocati, omnes vſurpant modò leguleí ſint, quorum magna eſt turba, ita vt pleriſque Terentianum illud conuenire videatur. Huic opus eſt patrono, quem defenſorem paro. Idcirco nimirum, ſi huius farinæ aduocatos à cauſidicis mediocribus proclamatoribus, aut rabulis ſæpiſſime ſuperatos videmus. Nicol. Anton. Grauatius.

De ſollicitatoribus expeditionum, & cauſſarum Romanæ Curiæ. CAP. XX.

1 SEquior eſt proximo ſollicitatorum ordo, quorũ in Rom. Cu. duæ ſunt ſpecies, alij qui ſupplicibus in eorum impetrationibus & diplomatum expeditioni deſuper neceſſariæ operam præſtat, quorum aliqui publica permutatione recipiũtur, quos ſollicitatores literarum apoſtolicarum, ſeu Iannizeros vocant. Aliqui priuati, quos ſollicitatores expeditionum vocamus, quorum plerique ſemper fuerunt & ſunt in Romana Curia inſignes viri, qui non mediocres opes ſibi hac arte compararunt, ſoletque Datarius & alij Romanæ Curiæ taxarum receptores certum quid de ſumma taxata ſollicitatori remittere, idque eius intuitu, & eo animo, vt non ſuplici, ſed ſollicitatori remittant. qua de re iuſte ſollicitatores faciunt, vt ſupplices hoc etiam remiſſum veluti expenſum ferant, vtque totum lucro cedit ſuo, ſed pauci ſunt hac obuentione contenti, nec deſunt, qui ſibi plus lucrentur, quàm erogent. Tu ſi huic rei operam dabis tantum accipies, quantum pro timorata cõſcientia labori tuo condignũ arbitraberis. Alij verò ſunt cauſſarũ ſollicitatores quorum aliqui ſunt procuratoribus quaſi adſcriptitij, aliqui ſui iuris: omnes ſolent ſibi aliquem ex procuratorib⁹ deligere, & hoc tãtũ inter vtrãq; partẽ intereſt ꝙ primi à procuratorib⁹ cauſſas accipiũt, & procuratores

eorum opera in ſolicitandis cauſſis vtuntur. Alij verò potius à ſeipſis cauſſas habent, & procuratores conducunt, qui ab eis ex diuerſo cauſſas accipiunt. Eſtq; ſimilium ſollicitatorum in Romana Curia ſatis ingens numerus, & ipſi ferè omnes cauſſas ſibi occupant. Qua de re conqueſti pluries fuerunt procuratores noſtri, non tamen omnes ſed alij exiliores, quos ſollicitatores; veluti tenues viros in cauſſis ſuis non conſulunt, & à liminibus ſuis abſtinent. Quamobrem procuratores iſti facilè in hanc iuerunt ſententiam, vt crederent hoc genus hominum cauſſas etiam ſuo marte in plurimorum damnum regere, ea ratione, ꝙ veluti homines alicuius eruditionis ſæpius procuratores, quos ſibi deligunt, domi conſulant, quàm conducant, ſola monſtratione noſtra contenti, acerrimi ſunt cauſſarum defenſores, Hiſpani præſertim, quorum aliqui apud me diu verſati fuerunt & verſantur, nimirum ſi contra iſtos querulos ſemper cauſſam ipſorum ſollicitatorum, vtpotè iuſtam acerrimè defendi.

De Notarijs actuarijs cauſſarum Sacri Palatij.

CAP. VLT.

SVMMARIVM.

1 *Notarios quadraginta octo ſacrum palatium habet, & de eorum munere, atque priuilegiis.*

2 *Cancellariæ apoſtolicæ Regens cauſſas inter auditores æqua lance diſtribuit.*

3 *Notarij cur ſic dicti.*

4 *Notariorum ordo antiquitus honeſtus fuit, ſed poſtea vilis.*

5 *Notarii ſerui publici erant.*

6 *Accurſii opinio refellitur, quod ideo Notarii ſerui publici dicuntur, quia publicè ſeruiunt.*

a V SV quoque comprobatum eſt,vt perſona a Notarij tametſi abſque ea iudicium conſtet,per-
1 quàm ſit neceſſaria, quamobrem † habet ſacrum Palatium notarios cauſſarum ſuarũ actuarios quadraginta octo, ſinguli ſcilicet Auditores quatuor, apud quos omnia,quæ in iudicio ſibi vtilia, vel neceſſaria litigatores putant, veluti apud perſonas publica fide probatas recipiuntur,adnotanturque. Nec ſolent intra hunc ordinem admitti,niſi ſint viri probatæ fidei, quamuis non niſi publica permutatione. Habet quoque certum vniuerſitatis,ſeu ſodalitij corpus, cui ſummi Pont.innumera conceſſerunt priuilegia,ac certis legibus eorum artem exercent,quarum aliquas libro conſtitutionum apoſtolicarum quas rotales dicimus, aliquas verò ab ipſo ſodalitio, ſiue
2 collegio legere licet, ſoletque † Cancellariæ apoſtolicæ Regens officio ſuo cauſſas inter Auditores æqua lance diſtribuere,& inter quatuor notarios cuiuſuis auditoris. Alter ſolet ſingulis menſibus extrahi,quem proinde Menſarium dicunt,quique inter cõnotarios auditoris ſui cauſſas ſuo auditori in maiori turno contingentes diuidit, & vnicuique æquam portionem deſignat. Quòd ſi inter ipſos de re officium concernente, aliqua exoriatur controuerſia,ſolet generalis omnium menſarius, & eo non valente, Decanus auditorũ eam audire & definire. Reliqua ſi quæ ſuperſunt ad notarios pertinentia,à te ipſo ſecum verſans citius ediſces,quàm velis,non recenſeo omnia:ſatis enim mihi viſum fuit, eos breui ac noſtra monſtratione ſilentio non prætermiſiſſe.

ANNOTATIONES.

a NOtarij.] *Dicebantur † olim Notarij, quia notis ſcribe-*
3 *bant,id eſt,compendioſo ſcribendi genere ſic,vt miranda quadam ſolertia atque celeritate omnium dicta notis exciperent Erant enim notæ quædam literæ, quibus ſingulis ſingula verba ſignificabant,vt puta,* Q. D. E. R. F. P. D. E. R. V. I. C. *hoc eſt, Quid de ea re fieri placeret, de ea re vniuerſi ita cenſuerunt, Et hæ,* Q. V. E. C. P. D. L. *id eſt, Quæue eius cauſſa parata,do, lego. Et ſimiles, in quas quidem ſingulares antiquorum literas.*

Valerius

Valerius Probus & Petrus Diaconus interpretamenta adiecerunt, qui in tam difficili obſcuroq; ſcribendi genere non modicum beneficium poſteris præſtitere. Antiqui enim ex communi conſenſu primis literis, celeritatis cauſſa, verba notabant, vt apud auctores & in veterum etiam monumentis, non vno in loco comprehendere licet. Hinc Suetonius de Tito verba faciens, ſic ſcriptum reliquit: E pluribus comperi, notis quoque excipere velociſſimè ſolitum, & cum amanuenſibus per ludum iocumq; certantem, imitari chirographa quæcunque vidiſſet. Et Martialis lib. x.

„ Nec calculator, nec notarius velox,
„ Maiore quiſquam circulo coronetur.

Et Modeſtinus in l. inter eos, ex quibus cau. maio. Eos qui notis ſcribunt acta præſidum Reipublicæ cauſſa non abeſſe certum eſt. Iulius autem Cæſar notas tranſpoſito literarum ordine vſurpare conſueuit, præſertim in epiſtolis ad familiares, vt auctor eſt Tranquillus; in quibus ſi, quæ occulta perferenda erant, per notas ſcripſit, id eſt, ſic ſtructo literarum ordine, vt nullum verbum effici poſſet; quæ ſi quis inſtigare, & perſequi vellet, quartam elementorum literam, id eſt, d, pro a, & perinde reliquas commutet, veluti apud Gellium eſt quoque legere li. 17. cap. 9. Sic pleroſq; hodie ſcribere etiam animaduertimus, cùm nullis aut paucis eorũ literæ communicari velint, quas vulgus ziferas

4 *appellat. Et Notariorum† ſiue ſcribarum ordinem honeſtum fuiſſe, ex Cicerone in v. in Verrem coniectari poſſumus, quòd eorum hominum fidei tabulæ publicæ periculaq; magiſtratum commitantur. Et pro domo: Scribæ, qui nobiſcum in rationibus monimentiſq; publicis verſantur, non obſcurum de meis in Rempub. beneficijs ſuum iudicium decretumq; eſſe voluerunt. Et ſi ſcribarum munus apud Græcos multò honorificètius fuiſſe, quã apud Romanos ſcriptum reliquerit Probus in Eumene. Ceterũ temporum progreſſu vile apud Romanos neglectumq; hoc officium fuit, vt ſerui,† publici illud exercerent, veluti à Iuriſcon*

5 *ſulto demonſtratur in l. 2. ff. rem pupilli ſaluam fore, in l. non aliter de adopt. & in l. 1. §. exigere, de magiſtr. conuen. Hinc il*

6 *lud† Accurſianum, quod communis noſtrorum ſcola ſectatur in §. cùm autem. Inſtit. de adopt. haudquaquam auguror eſſe verum, ſcilicet. Notarium ideo ſeruum publicum dici, quòd publicè ſeruiat in publicis priuatiſq; negotijs, acta & rationes cõſcri*

bendo

bẽdo. Nã verè ſerui erãt, qui ad illud munus adhibebãtur. Sed poſtea Arcadius & Honorius AA. in l. Generali, de Tabul. C. lib. 10. ſancierunt, liberos homines eſſe, qui ad hoc munus adſciſcerentur, nec ſeruis amplius illud exercendi pateat aditus, vt ad veterẽ priſcumq; morẽ reſtituiſſe videatur. Nic. Ant. Gra.

LIBER TERTIVS.

DE IVDICIIS.

Iudicium plurifariam accipi, & quale ſit in noſtra ſpecie. CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *IVdicium quindecim modis accipitur. & num. 5.*
2 *Iudicium quid ſit, & num. 9.*
3 *Iudicium vnde dicatur.*
4 *Iudicia quæ de cauſſa inſtituta fuere. & n. 6. & 10.*
7 *Iudex ſecundum allegata & probata ius dicere debet.*
8 *Iudicium quomodo intelligatur.*
11 *Iudicis officium quale eſſe debeat.*
12 *Iudex in re dubia, ad arbitros eligendum, partes cogere poteſt.*
13 *Lites & contentiones malæ ſunt.*

a IVdicium a † iure noſtro plurifariam ac-
1 cipi ſolet, nempe quindecim modis, quos docet gloſ. inſtit. quib. non eſt permi. face. teſta. §. pręterea verbo, iudicium. Sed noſtro caſu pro humano contentioſo accipiemus, quod homo inter homines, contendentes

exer-

exercet, de quo nobis negocium erit. Quod ſic diffinie-
b mus. b Iudicium † eſt cauſſæ diſcuſſio cum cunctarum per-
2 ſonarum interpoſitione: vel aliás eſt actus legitimus trium
perſonarum, Iudicis, Actoris, & Rei, ſuper eadem quęſtio-
ne.c.forus extra de verb.ſing.vbi gl. arg. ca. 1.4. q.4. Di-
3 citur † autem iudicium quaſi ius dictum, quod veteres in-
quiſitionem vocarunt, vnde & auctores, iudiciorum prępo
ſitos, quæſtores, vel quæſitores vocant.d.c.forus, quod no-
men inquiſitionis etiam vſque ad noſtra tempora tradu-
ctum ſeruamus in altera ſpecie criminalis iudicij, in qua
c via inquiſitionis procedi ſolet. c Et inſtitutum † eſt iudici
4 um pro bono pacis, ne homines in eorum controuerſijs ad
d arma conuolarent. Eſtq; d officium maximè pium tum iu-
dicis, cùm ipſorum, qui litigatoribus patrocinantur, ſi iudi
ces & cauſſarum patroni, quorum officium potius eſſet pij
mediatoris piè atque chriſtiane agerent, ſed omnia ad vi
tium, vbi enim pietatis officium erat vt proximos inuicem
controuertentes ad concordiam chriſtianamque pacem,
quaſi pij moderatores conduceremus, nunc eſt vtilitatis
atq; auaritiæ, vt nobis ipſis bonas paremus opes iure vel
iniuria. Iſq; in hac arte magis celebratur, qui ſua callidita
te ac cauillo & inuerſa conſcientia lites ſibi nutrit, citius-
que ditatur. De omnibus non loquor, ſed hæc timoratæ
cõſcientię tuæ relinquemus, ac rem noſtrã proſequemur.

ANNOTATIONES.

Iudicium.] *Iudicium † noſtros apud Iuriſconſultos varijs mo-*
5 *dis dici in confeſſo eſt. quos Spec. de iudi. §. 1. & 2. & Inter-*
pretes in Decretalibus, & Iuſtiniano Codice in rub. eo. tit. benè
cumulateq́; recenſent. Sed iudicium illud quidem in primis ac-
cipitur, quod coram iudice pro ordinatione cauſſa diſcutienda
in iure fit. Et eſt actus trium perſonarum, ſcilicet iudicis, acto-
ris & rei. Sicq́; Cæſareo in iure atque Pontificio in tit. de iudic.
6 *capitur, & in cap. forus. de ver. ſign. Et iudicia † teſte Cic. in*
oratione pro A. Cæcin. & primo, de Oratore, Aut diſtrahenda-
rum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſſa
reperta ſunt. Dicitur etiam iudicium (& ſi noſtrates hoc omi-
ſerint) diuinatio illa, cùm de conſtituendo accuſatore quæritur,
indi-

iudiciumq́ue ſuper ea redditur, cui nam potiſſimùm ex duobus pluribusùe accuſatio, ſubſcriptioùe in reum permittatur: tunc enim, qui nam magis ad accuſandum idoneus ſit, quaſi diuinare iudicem oportet, vt Gell. teſtatur lib. 2. cap. 4. Cui rei affine illud eſſe videtur, quando iudex ex coniecturis, præſumptionibusque ſuam fert ſentẽtiã, iuxta tradita in cap. afferte, de præſump. nempe ad iudicandum & quodammodo diuinandum, tunc iudex coniÿcitur, quanquam veteres deficientibus teſtibus, ex probabilibus etiam ſignis iudicabant. idq́; erat, quod dicebant, Suffragio optimo, vt Ariſtoteles refert, lib. Rheto. primo. Nos verò hoc genere probationis aliàs iuuari, non autem conſtitui putamus: quod quidem intelligendum erit, niſi iudex ſuam ſententiam ex præſcripto, lege edicto ſenatuſconſulto, aut teſtimonÿs reddere teneatur, etenim ſecundum leges, nec aliter tunc diuinare neceſſum erit, illarumq́; normam ſeruare obſtringitur, reum ſiue abſolſant, pœnis vel ipſum innodent, prohibeantùe aut permittant,
7 *neque latum vnguem ab eis diſcedere fas erit. Hinc † eſt, quòd ſecundum allegata & probata (ita enim dici ſolet) iudices lites dirimere tenentur. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præſid. vbi Bar. cæteriq́; hoc autumant, & Fel qui latè ſcribit in cap. paſtoralis. §. quoniam de offic. de leg. Et vſqueadeò hoc verum eſt, vt ſi particulari ſententia aliud iudex perceperit, nihilo ſecius ſecundum probationes ſuam proferre ſententiam debet. Quam quidem opinionem inter interpretes receptiorem eſſe teſtatur Coaruu. lib. Vari. reſol. primo. num. 6. vbi affatim rem hanc explicat, necnon Hieronymus Magius Iuriſconſultus Anglarenſis l. 4.* μισοπυγιστίας *ſiue commentariorum ad l. cũ vir nubit. C. ad l. Iul. de adul. Quinetiam inter Theologos crebriore calculo hanc opinionem receptam eſſe, ex dictis D. Thomæ omnium præcipui, veritatisq́; indagatoris diligentiſſimi patet. 2. 2. q. 67. art. 2. & Caiet. ibi atque Sylues. Prier. in ſumma in verbo iu-*
8 *dex. 2. q. 5. Cæterum † quomodo intelligatur iudicium, à multis dubitatum eſt, aiunt enim pleriq́; poſt litem conteſtatam tantùm eſſe iudicium, auctoritate Iſidori relata in d. cap. forus. Alciat. tamen hanc improbat ſententiam in diſpunct. 2. cap. 24. vbi Iſidorum arguit vehementerq́ue etiam maledictis eum agreditur. At ipſe crediderim, non ad vocabuli etymologiam Iſidorum eiuſque conſectatores reſpexiſſe, ſed ad cauſſas, diſcuſſionumque perfectum examen, nam tunc certè ipſaque lite con-*

teſtata

teſtata peculiariter iudicium dicitur.l.cum fundus.vbi Iaſ.nu. 4.ff.ſi cert.pet.c.cum eccleſia,ibiq; Dec.nu.4.de appell. & tradunt Purp. in rub. C.de eden.nu.17. & doctiſſimus præceptor meus D.Ioan.Bolognettus in l.edita.nu.19 eo.tit. Sicq; Iſidorum ipſiusque conſectaneos defendi poſſe arbitror, aliàs iure à doctiſſimo Alciato per ea,quæ in mediũ affert reprehenſos fuiſſe,facilè quiſque exiſtimabit.Nicol.Anto.Granat.

b Quod ſic.) *Quid †ſit iudicium, quotq; modis definiatur,*
9 *Doctores legas in Pandectis, Iuſtiniano Codice & decretalibus in rub.de iudic.atque Rober.Maran.in praxi.in 2.par.in principio.vbi latè diſſerit.*

c Et inſtitutum.) *Iudicium † nempe ex neceſſitate inuentum*
10 *fuiſſe neminem latet,ne quis propria auctoritate ius ſibi dicere aut vltionem ſumere auderet,l.nullus.C.de iudæ. cap.niſi bella,vbi Gloſſator 23 q.1.cap.ad hoc.16.q.1.& tradit Spec.tit. de off.om.iud.§.poteſt, in principio. Nemo certè domi ſecurus viueret,ſi iudicia inſtituta eorumq; magiſtratus non fuiſſent. Quinimò parum nobis leges profuiſſent,iuxta Iuriſconſulti ſententiam in l.2.§.poſt originem.ff.de orig.iur. Eſſent quidem leges abſque magiſtratibus tanquam nauis ſine gubernatore, & ſine duce ipſa phalanx,ac veluti ſi ex choro ipſum choryphæum auferre velis. Magiſtratus nanque lex eſt loquens, vt Cicero tertio de legib.probat & in oratione pro Cluen.Idcirco nõ immerita voce Pindarus Iuſtitiam abſque interprete mutam eſſe aiebat. Iudex certè quaſi animatum ius eſt, Nam græce δικαιομ-ius & dicaſtes iudex dicitur.Nic.Ant.Granat.*

d Eſtque officium.) *Veriſſimis † iudicis officium eſt,lites com*
11 *ponere,pacemq; omni cura,ipſa ne turbetur Reſpubl.inter omnes quærere,iuxta politicum Vlpiani præceptum in l.congruit. ff.de off.præſi.vbi Bart.cæteriq; adnotant, & in l.1.§.& poſt. ff.de no.ope.nunc.l.æquiſſimum.de vſufruct. & c.finem litibus.de dolo & cont. Iaſ.in l.quidam exiſtimauerunt, num.3. ff.ſi cer.pet.& Afflict.deciſ.13.in fin.& deci.149.nu.6.Hinc*
12 *eſt,vt ipſi literis prodiderunt,quòd † in re dubia,aliquibus tũ etiam caſibus iudex pro componenda lite controuerſantes ad cõmunem amicum arbitrumq; eligendum compellere poteſt. Qua de re cùm hic noſtri non ſit inſtituti eam pertractare: quia longus eſſet habendus ſermo: Felinum conſulere poteris in rub.de tregua & pace.Lanfranc.in tract.de arbitr.quæſt.45. Caccial.*

tract.

*tract. de transf.quæſt.20. Barb. conſil.1. colum. penult. lib.3.
Iaſo.præcitato loco, & Politus qui eleganter loquitur in tract.
ſubſti.in materia pupill.quæſt.8.col.3.Sed quod ad noſtram at
tinet propoſitam materiam, ſatis eſt ab eis illud aſſequi, optimi
iudicis munus eſſe, lites componere. Et iure quidem, vt eæ diri-
13 mantur, inimicitiæ, contentiones, atque diſſidia, quæ † florentes
etiam vrbes euertere, ſoloque æquare poſſunt. Idcirco in iudicio
(maximè pio Chriſtiano) non contendere conuenit, vt Saluator
noſter ait Matth.5. Ego autem dico vobis non reſiſtere malo, ſed
ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi &
alteram: & ei, qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicã
tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicunque te angariaue
rit mille paſſus, vade cum illo alia duo. Hæc Redemptor noſter.
Litis enim controuerſias atque contentiones maximum nobis
damnum afferre, ex D. Paulo docemur ad Rom.2. & 1.Theſſa.
4.& Corinth.6. Non ergo iniuria inter ethica præcepta Iuriſ-
conſultus monumentis prodidit in l.item ſi res.§.vlti.ff.de alie
nat.iud.mut.cau.fac. Quòd verecunda cogitatio eius, qui lites
execratur, non eſt vituperanda, magnæ certè expenſæ labores at-
que moleſtiæ litigantes ſequuntur, etiam ſi victores euaſerint,
vt ſatius ſit ſemel vinci, quã ſæpius vincere & diutius litigare.
Hinc Cic.lib.2.off. admonet à litibus quantũ liceat, & neſcit an
paulò plus etiã, quã liceat abhorrere, eſſeq; non modò liberare
nonnunquã de iure ſuo decedere, ſed etiã fructuoſũ, & in hanc
ſententiam multa adducit Luc. à Pen. in l. litibus. C. de agric.
& cenſ.lib.11. Agant ergo iudices, quod debent, iuſtitiam colãt
lites ne foueãt, eæ vt immortales quodammodo fiant: Sed ſynce-
rè, vt iura ſanciunt, ius ſuum cuique tribuant, illudq; præ ocu-
lis ſemper habeant, Leui.19.& 24. Non facies quod iniquum
eſt, nec iniuſtè iudicabis: non conſideres perſonam pauperis, nec
honores vultum potentis, æquum iudicium ſit inter vos, ſiue pe-
regrinus, ſiue ciuis peccauerit. Nicol. Ant. Grauatius.*

Iudicium noſtrũ multiplex in ſpecie, & plures eius diuiſiones. CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium multiplex eſt, & num.15.*

2 *Iudicium*

2 *Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, aliud mixtum.*

3 *Iudicium ſpirituale quid ſit, quid eccleſiaſticum, & temporale.*

4 *Ius patronatus de re ſpirituali atque temporali participat.*

5 *Iudicium aliud ordinarium, aliud extra ordinarium*

6 *Princeps expreſſum reſcribere debet, vt ſummariè in cauſſa procedatur, alias ſummarius proceſſus negatus cenſetur, etiam ſi reſcriberet, fiat, vt petitur, de quo vide nu. 18.*

7 *Princeps, & ſi multa iudicij ſubſtantialia tollere poſſit, non tamen citationem. & nu. 23.*

8 *Contumax in ſui odium habetur pro præſente. & nume. 14.*

9 *Iudicium vniuerſale, generale, commune, & ſpeciale.*

16 *Principes ſoli cauſſas ſummariè decidendas reſcripto imperant.*

17 *Legatus de latere, an ſummariè cauſſas decidendas committere poſſit.*

19 *Reſcriptum & principis gratia ad libellum refertur.*

20 *Priuilegium à principe conceſſum ex forma ſupplicis libelli declaratur.*

21 *Verbum, fiat, conceſſionem gratiæ ipſo facto denotat.*

22 *Citatio eſt de iure naturali; idcirco nullus defectus in iudicio potentior eſt, quam citationis.*

24 *Contumax multas patitur pœnas, & quas.*

25 *Contumax priuilegij forum allegare non poteſt.*

Idem

1 IDem iudicium † multiplex ratione diuerſorum.
Ab.in rub.extra de iudi.ſi quidem,ſi finem re-
ſpiciamus triplex eſt. Ciuile, † quod ad priua-
2 tum commodum tendit,gloſſ.l.prætor.ff.de ſe
pulch.viol.vtpote,ſi de feudo,de mutuo & ſimilibus agere
tur,vt in c.cæterũ,& c.dilecti,& c. cauſſam.de iud. Crimi
nale,quod ad publicam tendit vindictam, & vtilitatem,vt
pote, quum de crimine ad publicam vindictam agitur, vt
in cap.at ſi clerici,& in c.cum non ab homine,de iud. Id-
que ſi corporalis ſit, ſiue pecuniaria ipſa pœna, gloſſ. d. l.
prætor.Diciturq́; publicum.l.2.§.capitalia.ff.de pub.iud.
de quo modica,vel potius nihil dicemus. Mixtum, quod
participat de natura vtriuſque,gloſ.verbo ſumma in §.pri
mo.inſtit.de actio. vbi Doct. & præcipue Iaſon, vtpote,ſi
de crimine ciuiliter ageretur.c.tuę.de procur.c.ſuum per
his.de accu.Ciuiliter autem de crimine agi ſolet, cum de
crimine ageretur ad priuati dumtaxat commodum, gloſſ.
& Bart.in l.quarta.ff.de ſepulch.viol.Inno. cap. qualiter
de accuſ.Bart.in rubr.de iudic.& not.in.§.ſumma, & in §.
3 pœna inſtitut. de actio. Quòd † ſi reſpiciamus materiam,
vtique triplex eſt. Spirituale, vbi de re ſpirituali ſeu Ec-
cleſiaſtica ageretur, vtpote de beneficio Eccleſiaſtico,
de matrimonio, de decimis, de vſuris, alijſque ſimilibus,
in quibus verſatur periculum animæ, de quibus in Clem.
diſpendioſam.de iud.& in c. exhibita. eo.titu. Tempora-
le ſeu profanum, vbi de re mera temporali & profana, id
eſt remotæ à fano & eccleſia, de quibus in capit. venera-
bilis.de iudi.Mixtum, vbi de re quę participaret de vtro-
que extremorum, nec præciſè de altero eſt, vtpote ſi
de iure patronatus, de penſione Eccleſiaſtica, de benefi-
4 cio vnito ageretur.Ius† patronatus enim de ſpirituali par
ticipat,quia circa rem Eccleſiaſticam & præambulum ad
inſtitutionem præbet,quæ iuris eſt ſpiritualis,ad not. per
Abb.in rub.& in capit.quanto.de iudici.amplius & de tẽ-
porali quoque participat,quia laico competit,& ad hære
5 des tranſit,vt in cap. filijs.xvi.quæſt.vi. Si † verò reſpicia
mus formam,vtiq; triplex. Ordinarium,in quo ordine ple
nè ſeruato procedimus.cap.examinata.de iud. extra ordi
narium in quo extra ordinem cap. nouiter. de iud. Quod

nobis quandoque à lege indulgetur, vt in cauſſis electionum, poſtulationum, dignitatum, perſonatuum, officiorum canonicatuum, præbendarum, decimarum, matrimonij, vſurarum. Clem. diſpendioſam, de iudic. ac etiam in inquiſitionibus hæreſis, in quibus ſeruare ordinem eſſet inuer-
b tere. cap. ad noſtram. extra de iureiur. Eadem b quoque facultas procedendi extra ordinem quandoque reſcripto Principis nobis concedi ſolet in his, in quibus aliàs de iure tenemur ſecundũ ordinẽ procedere. Soletq; Princeps
c reſcribere, vt ſummariè cauſſa diſcutiatur c requiriturque
6 † de hoc ſpecialis mẽtio in ipſo Principis reſcripto, quod ſignaturæ extenſionem vocamus, Clem. ſæpe. de verbo. ſignifi. adeò vt ſi in corpore ſupplicationis hoc exprimeretur, & non in ſignatura Principis, non videretur conceſſa hæc facultas, tametſi expreſſa eſſet in corpore, & Princeps reſcriberet, Audiat vt petitur. Sed deſiderat expreſſionẽ de hoc in ipſa ſignaturę extenſione, vtpote, Audiat ſummariè & prout petitur, aliàs cenſeretur negatus ſummarius proceſſus, expreſſiſſet enim Pont. ſi voluiſſet. c. ad audientiã. de decimis, Rot. deciſ. 466. nota in commiſſione. in anti. & 351. ſi in commiſſione impetrata. in nou. Verum, quicquid dicat d Princeps † licet poſſit ſuo reſcripto
d multa ſubſtantialia iudicij, quæ ſunt iuris poſitiui tollere,
7 vt litis conteſtationem, libelli ac articulorum dationem, & pro illis & ſimilibus dilationes, non tamen poteſt à partis vocatione diſpenſare, idq; Doct. dicunt, quòd vocatio partis ſit iuris diuini, moniti eo exemplo quòd ipſe Deus antequã iudicaret Adam à paradiſo terreſtri, prius vocauit ipſum. c. paſtoralis, de ſenten. & re iud. in cle. Nos aliter dicimus, quia ſi vocatio & partis præſentia deficiat, deficit notio ac diſcuſſio cauſſæ, quæ corpus eſt & ſubſtantia iudicij, vt noſtra diffinitio ſuprà docet, qua diximus, iudicium eſſe cauſſæ. diſcuſſionem cum cunctarum perſonarum interuentu, & ſatis eſt quod interueniant verè vel ficté. Fictè autẽ contingit pluribus modis, in vtraque perſona rei vel actoris cõmuniter vigore citationis, e quia † ci-
e tatus & contumax in ſui odium reputatur pro pręſente. ad
8 tex. & nota. per Bal. ibi in auth. qua in prouincia. in fi. C. vbi de cri. ag. op. ſine citatione contingit in perſona acto-
ris

ris,quādo de notorio ageretur facto,vel crimine vel aliàs per viā generalis,vt in c. bona,de electio. vel ſpecialis inquiſitionis,vt in c. qualiter.el.2.de accu. Vtroq; enim caſu fama repreſentat actorem, & eius vices gerit. c. accedens.de accuſat.

9 Nunc † ad tertiam redeamus iudicij diuiſionem, quod ratione quātitatis quadruplex eſt, gl.c.2.de lib.oblat. Specul.de iud.in fin. Quandoque eſt vniuerſale, vt cùm petimus vniuerſum ius, vtpote bonorum poſſeſſionem vel hæreditatem.l. prima.ff. de rei vendicat.l. ſed ſi.§. fin. ff.de petit.hæredit.Specul.de iudic.2. parte,ab hoc genere nō longe diſtat beneficij eccleſiaſtici petitio & iudicium ipſum beneficiale.Inno. c. conquerente.de offic. ordinarij. Abb.in c.2.de lib.oblat.veluti enim in vniuerſali iudicio quis petit ſe declarari hæredem vel bonorum poſſeſſorē, & hereditatem prout eſt ius adiudicari & corpora veniūt in ſequelam eodem exemplo in beneficiali petimus declarari rectorem,& adiudicari ius beneficij,cui poſtremò ac cedunt corpora.Idem ſi quis petit ciuitatem vel caſtrum, vtroque enim caſu vendicamus ius beneficij vel ciuitatis vel caſtri cum pertinentijs, ad notata per Innoc. & poſt eum per Ioan.Andr. in nouellis, & in c.cum venerabilis, de religioſis domibus,vbi habes, quòd ſecus ſit in dignitatibus eccleſiaſticis,vtpote ſi quis petat Præpoſituram vel Archidiaconatum, pro quibus is qui agit non habet ſpecialem actionem,& implorat prętoriam cognitionem,ſeu Iudicis officium. Inno.& Io. And. ibidem. Aliquando generale,vt cum non vniuerſum ius,ſed generaliter aliquid petimus, veluti cum agimus pro ſocio, negotio geſto. vel tutela.gl.d.c.2.extra de libel.oblat.Specul.d.2.parte tit. de iudi.Commune,veluti cum finium regundorum,famil. erciſcun. & communi diuidundo agimus. c. ex literis. de proba.Spec.vbi ſupra, Speciale ſeu ſingulare, in quo non omnia veniunt, ſed dūtaxat, quę actio propoſita comprehendit, veluti cum agimus rei vendicatione, actione, depoſito,& ſimilibus.

ANNOTATIONES.

a 15 IDem.] *Multiplices† iudiciorũ ſpecies atque partitiones, tam ciuiles, quàm criminales, mixtas ſpirituales, temporales, ordinarias, extraordinarias, vniuerſales, cõmunes, generales, ſpeciales, aliasque etiam, luculentiſſimis ac copioſiſſimis commentarÿs tractauit Maran. citata in praxi. in 4. part. diſtinct. 1. ad vſque finem, in alÿsq́; inſuper, quæ ſequuntur, vbi nõ minus acutè, quàm copioſè omnia differit, ab eo ergo petas, ſi quid in materia quæſtionis emerſerit. Nic. Ant. Grauat.*

b Eadem.) *Cauſſas ſummariè decidendas eſſe ſoli principes reſcripto imperant, ſed ab eis quidem inferiores minime vt Gloſſa ter dixit in Clem. ſæpe. in ver. mãdamus. de verb. ſign. vbi Card. in 1. & 12. q. & in Clem. diſpendioſam, in fin. de iudic. & ita etiam conſulis Alex. & Soc. reſponderunt ille conſi. 106. li. 2.*
16 *hic conſi. 96. li. 1. Cæterum† Legatum, quem de latere appellãt, eandem quoque habere poteſtatem (& ſi non de iure,) de ſtylo tamen, tradidit Fel. in cap. olim. colu. 3. de indic. Qua de re latius Iaſ. ſcribit in l. Nemo poteſt. 2. lect. nu. 6. de leg. 1. Et quòd à principe inferiores cauſſas ſummariè terminandas committere haudquaquam valeant, comprobatur etiam auctoritate Rotæ deciſ. 6. de iud. & deciſ. 16. de reſcript. in antiq. Lap. alleg. 102. in fin. & latius 228. Sed abundantius Fel. in c. 1. de reſcrip. col. 1. & 2. & in cap. 1. de conſt. vbi ad propoſitam materiam duas ampliationes (ſic enim noſtri vocant) & quinque declarationes tradit. Nicol. Ant. Grauatius.*

c Requiritur.) *ſpecialem † principis iuſſum ſummariè, vt lites*
18 *terminentur requiri, in confeſſo eſt, vſque adeò, vt ſi ſupplici in libello cauſſam ſummarie decidi petatur, ipſeq́; princeps iudici reſcriberet, quòd audiat & iuſtitiam faciat, nihilominus ſummarie cauſã commiſsã eſſe non videtur, vt Alex. prodidit cõſi. 93. lib. 2. & auctor hic, quibus concinit Iaſ in l. iuſtitia. col. 1. ff. de iuſt. & iure. vbi verba illa, iuſtitiam faciat, non aliud indicant quàm iuris ordinẽ ſeruato iuſtitiam reddere. Quinimmò quod fortius eſt, vt auctor hoc in loco aſſerit, nec ſummaria cognitio à principe conceſſa videtur ſi reſcriberet, Audiat vt petitur, ſi tamen non adiecerit verbum, ſummarie, licet in libello ſupplici ſummarie procedi petitum fuiſſet. Quæ res certe ſcru-*

pulo

pulo carere nequaquam videtur, ſic vt totis pedibus in hanc
19 ſententiam eundum non eſſe cenſeam. Cùm † reſcriptum, princi
piſq; gratia ad libellum referatur, veluti in facto conſulti reſ-
ponderunt Alex.conſi.84.col.fin. lib.1.& Corn.conſi.220.lib.
2.& Iaſ.tradidit in l.1.C.de diuer.reſcrip. Huc accedat quoq;
20 Bald.in c. inter dilectos. col.penult. de fide inſtr. vbi † ex ſup-
plicis libelli forma obtentum à Principe priuilegium declarari
teſtatur, ipſumq́; Bal.eo loci cæteri interpretes ſequuntur, atq;
Dec.conſi.378.Cur.conſ.185. nu 5. & Gra. deciſ.103. num.
20.& ſequ. qui ad rem non pauca congerit, nec non & Iaſ.conſ.
93.libr. 4. Quæ opinio Iuriſconſulti ſuffragio fulcitur in l.ſi
defenſor.§.interrogatus ff.de interrog.act. & in l. 1. §.ſi quis
ſimpliciter. ff.de verb.obl.& Imperatoris in §.præterea, inſtit.
de inut.ſtip. vbi haudquaquam neceſſe eſt in reſpondendo eadem
omnia repeti, quæ ſtipulator expreſſerit. Nam quæ in præfationi
bus dicuntur, in contractibus repetita intelliguntur. l.Titia.§.
idem reſpõdit. ff. de verb.oblig. Et optime his arridet, quod Bar.
in vlt.quæſt.ſcribit in l.ſi quis intentione ambigua. ff. de iudic.
cui ibi Bal.conſentit, quòd quando actoris intentio eſt certa, re-
ſponſum autem ambiguum aut obſcurum, intelligitur iuxta ip-
ſius voluntatem; traduntq́; etiam Oldr. conſil.84. Socin. conſi.
67.col.3.lib.1.& Niconit.alleg.1.nu.9. Quo nam modo quæ-
ſo petenti gratiam à pijſſimo Principe aptioribus poſſit verbis
reſponderi (ea vt conceſſa intelligatur) quàm per verbum Au-
diat vt petitur, aut placet vel fiat, aut æquipollens? nam hæc ſa
ne verba re ipſa ad eundem tendere finem, nemo eſt qui negare
21 valeat. Et verbum † fiat vel ſimile, Baldo auctore in l.cũ apud
C.de comm.ſer.manum.gratiæ conceſſum alio abſque adminicu
lo denotat, quod & ipſe idem ſcriptum reliquit in l.humanum,
in fin. C. de legib.& Calder.etiam voluit in.c.quiſquis, per il-
lum tex.de elect.qui in graui cauſſa ita obtinuiſſe teſtatur, cui
ſe ſubſcribunt. Barbat.in cap. in noſtra.n.19.de reſcrip.& Fel.
in cap.Rodulphus.nu.50.eod.tit.& in rubr. de conſt.num.13.
Quibus etiam non modicum conferunt quæ Franc. à Ripa ſcri-
bit in 1.reſp.lib.tit.de reſcrip.cap.11. quæq; cumulatiſſime ad
rem congerit Gomes in cõpendio vtriuſque ſignaturæ.q.16. Et
quòd per verbum placeat in reſcripto appoſitum, conceſſum eſſe
videatur, vt in cauſſa ſummaria (ſi id tamen libello ſupplici pe
titum fuerit) procedi poſſit, nuncupatim Caſſ.probat nõnullorũ

ſuploſa ſententia ſtylo potius, quam iuri veritatiq; adhærentium in deciſ. 7. de reſcr. qui hanc ſententiam Imperatoris teſtimonio communit in d. §. præterea, inſtit. de inutil. ſtipul. aliiſque etiam auctoritatibus, quas in medium affert. Hoc idem quoque (& ſi nullum afferat teſtimonium) amplectitur Ant. Maran. Papaz in ſuis additamentis ad Rotæ deciſ. 28. nu. 4. de reſcri. Nec noſtræ ſententiæ repugnat Rotæ deciſ. cui Veſtrius innititur ſub nu. 10. in antiq. aliàs 379. quæ impreſſorum vitio incorruptè allegatur. Nam illa facti ſpecie Pontifex non reſcribit per verbum audiat, vt petitur, ſed per verbum audiat, & iuſtitiam faciat, id quod in noſtra non eſt diſceptatione. Vnde iure optimo ſummarius ordo ſiue proceſſus, licet fuerit petitus, conceſſus tamen nequaquam videtur, quia ſi voluiſſet conceſſiſſet, illa nãque verba, iuſtitiam faciat, iuris ordine ſeruato eam miniſtrari denotant, vt ſuperius demonſtrauimus. Idcircò ſummariè procedi non poteſt, quia id princeps noluit, & ſic quoque Bellameræ deciſio procedat nume. 276. qui idem exiſtimauit, quod aliàs Rota, præcitata deciſ. 10. ſecus verò erit, cum Princeps reſcribit per verbum Audiat, vel fiat, aut placet, vt petitur. Quæ verba aſtruunt, Principem quod petitum fuerit concedere voluiße, veluti ex prædictis liquido demonſtratum eſt, præſertim ex Gomeſio apud quem citato in loco de his verbis, deq; eorum vi atque virtute abundanter videbis: aliàs quid principis verba operarentur dicentis, Audiat vt petitur, cum nihil aliud, quàm in cauſſa ſummarie procedi petatur: maximè ea vt citius expediatur, neue longius lites protrahantur, quæ Reipublicæ & occaſionem criminum & non modica etiam detrimẽta præbent, vt pulchrè exorditur text. in clemen. dudum. de ſepult. & habetur in l. ſi quis ingenuũ, §. in ciuilibus. ff. de capt. tradit que Bartol. in l. hec igitur. C. de nouo Cod. fac. Cæterùm in hac facti ſpecie, quã crediderim Veſtrium loquutum fuiſſe, eius opinio locum habere poteſt, quando ſupplici in libello plura petuntur, quorum aliqua gratiam, aliqua verò iuſtitiam continẽt: hoc nempe themate, ſi princeps per verbum, fiat, vt petitur, aut placet, reſcriberet ſolũ ea cõcedere videtur, quæ iuſtitiã, non quæ gratiã cõcernũt. Nã propter rerũ mixturã, verbũ, fiat, aut placet, propriã naturã, quæ gratiæ conceßũ denotat, nequaquã retinet, vt eleganter conſultus Cornel. reſpondit conſil. 5. col. 3. & conſi. 19. col. 5. li. 2. & iterũ conſi. 48. lib. 3. cui conſentit Franc. à Ripa in rub. de

reſcrip.

reſcrip.nu.18.nec non & Gomes. vbi ſupra. & conferunt, quæ poſt Ioan.And. atque alios cõprobat Gemin. in cap.ſi cui nulla col.1.de preben.in 6.vbi in dubio reſcriptũ potius iuſtitiæ,quã. gratiæ interpretari debet. Et hanc doctiſſimi Veſtrij egregij noſtra tẽpeſtate iuriſconſulti fuiſſe mentẽ crediderim, quo cũ me hercule congredi non ſtatui,nec eius opiniones vnquã accuſare, aut tãtillũ labefactare,cui ob eius virtutẽ multa me debere ſentio. Verùm,ſi petatur in cauſſa ſũmariè procedẽdũ eſſe,ſimpliciter & de plano,ſine ſtrepitu & figura iudicij, terminis palatij non ſeruatis, & ſola veritate inſpecta, & cõcederetur, quòd procedatur ſummarie &c. quod omnia prædicta cõceſſa videantur per verbũ &c.docet Rota deciſ.1.de reſcrip. in antiq.& Aegi. Bellamerus comprobauit deciſ.338.& 394.niſi eorum aliquid deletũ fuiſſet, vt eò loci eſt legere. Nicol.Ant.Grauatius.

d Princeps.] *Nullus † iudicij potentior eſt defectus, quàm cita-*
22 *tionis, quæ defenſionẽ à iure naturali prouenientem reſpicit.l. vt vim. ff. de iuſtit. & iure. Hinc præclarè dixit Rota deciſio. 364.cum iura.& 201.licet in cauſſa.Inno. quod etiã diabolus ſi in iudicio eſſet, audiri deberet. Et vſque adeò hoc veritati inni-*
23 *titur, vt † Princeps citationis defectũ ſupplere nõ poſſit. Fel. in cap.ex parte 2.de offi.de leg. Dec.conſi.63.viſo puncto. Affl. deciſ. 307. in fin. eſtq́; communis opinio Boerio teſte, in deciſ. 247.nume.7.qua de re affatim ſcribunt Felin.& Deci. in cap. quæ in eccleſiarum.de conſtitut. ille numer. 26. & 66. hic numer.23.Socin. conſil.120.libr 3.Cur.conſil.170. numero 17. Vant.in tract. de null.titu. de null. ex def. cit.in principio, & Aymo. Crau. de antiq. temp. ſimiliter in princip. numero 39. vbi teſtatur, in his, quæ à libera principis voluntate non pendẽt, vt puta, cum de alicuius iurium ademptione res agitur, quòd tunc parte non citata neutiquam procedi poteſt, hancque opinionem communibus ſuffragijs eſſe receptam ibidem Aymo aſſeuerat. Cæterum quantæ ſit efficaciæ in iudicijs citatio, infra in quinti libri decimo tertio capite abundè à nobis explicatum videbis, reliquum eſt ergo ad alia pertranſire. Nicolaus Antonius Grauatius.*

e Quia citatus.) *Quòd † contumax cæteras inter pœnas pro*
24 *præſente in ſui ipſius odium habeatur, teſtati ſunt Bal. in l.cũ fratrem.col.fin.Cod.de his quibus, vt indig. & Accurſ. in l. de vnoquoq.ff.de re ind. Sed enim ſi quatuor & viginti pœnas, qui*

bus contumax innodatur, ſcire cupis, Maran. conſulas in prax. in 6. part. ver. contumacia, numero 9. & ſequentibus. & Iaſ. in l. ſancimus. nu. 1. & 17. C. de iudic. qui nonnullas congerit. ac latius Maran. inter quas illius ne obliuiſcaris, quòd contumaci iudex nedū in cauſſa, qua cōtumax eſt, verū & omni in alia audientiā denegare poteſt, vt eo loci Mar. in quinta pœna ſcribit. & Iaſ. etiā tradit in l. iuſiurandū & ad pecunias. §. ait prætor. nu. 2. ff. de iureiurando. Quibus duas & alias pœnas vltra Iaſ.
25 *& Mar. addere poteris, ſcilicet, vt † contumax priuilegij forū allegare non poſſit auctore Affl. deciſ. 133. Item quod aduersū cōtumacē iuramēto partis de expēſis creditur. Marſ. ſing. 236. cōtumax, & Ripa in l. 2. nu. 8. ff. de re iud. Nicol. Ant. Graua.*

Iudicium quinq; partibus conſtare, iuriſdictio autē multiplex, quales ſingulæ Species. CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio quadruplex eſt.*
2 *Iudicem ordinarium tria faciunt, ſcilicet lex, conſuetudo, & conſenſus.*
3 *Arbitri qui dicantur, & qui arbitratores.*
4 *Iudex nullus in Rom. cur. ordinariam iuriſdictionem à ſeipſo habet, niſi à Pontifice, excipiuntur tamen Auditores ſacri palatij.*
5 *Arbitrorum à ſententia non appellatur, & quænam ſit ratio.*
6 *Sententia arbitrorum non parit actionem neque exceptionem, fallit tamen.*
7 *Arbitrium, ſiue compromiſſum iuramento non firmatur iure ciuili, ſecus autem canonico.*

IN iudicio ſex conſiderantur; iuriſdictio, perſona, tempus, locus, cauſſa, & figura iudicij.
1 De quorum ſingulis dicemus. Iuriſdictio † quadruplex; voluntaria, quæ altera parte volente

lente expeditur, vt in adoptione, manumiſſione, & emancipatione, poteſt enim quis inuitus manumitti. §. 1. inſtit. quib. ex cauſſ. manumit. non licet. Propria vt ordinarij, qui iure ſuo vel Principis beneficio iuriſdictionē vniuerſaliter exercet in ſuo territorio. l. more maiorum, cum ſeq. ff. de iuriſ. om. iud. c. duo, extra de offici. ordi. xxij diſtinct. c. omnes, extra de electio. cap. ſignificaſti. l. pupillus. §. territorium ff. de verbo. ſigni. xvij. q. vj c. 1. vt præſes in ſua Prouincia, Epiſcopus in ſua diœceſi, & ſimi-
1 les. Tria † enim faciunt ordinarium, lex eo ipſo quod ſunt tales in ſuo territorio, Principes vtpote Papa & Imperator, nec alius inferior dabit ordinarium, niſi Epiſcopus ſuo Vicario, quem ſic datum non à lege, ſed à principe & homine, ordinarium vocamus ſubſtitutum. d. l. more maiorū. Amplius & conſuetudo quoque approbata ordinarium dabit, vt quando vniuerſitates etiam artium ex approbata conſuetudine iudicem ſibi deligunt ordinarium, ad not. in cap. cum eccleſiarum, extra de offic. ord. gloſſ. in l. & quia ff. de iuriſd. omn. iudic. de qua ordinaria iuriſdictione habemus in vtroque iure tractatum de offic. ordina. Conuentionalis, quæ ex communi partium conſenſu tribuitur, & vocantur arbitri, in qua ſub ſtipulatione pœnæ compro-
2 mittitur. 2. quæſt. 6. cap. à iudicibus. Ab [a] horum ſententijs non appellatur, ſed eius acquieſcunt litigatores metu pœnæ. l. non diſtinguemus. §. 1. C. eodem. cap. dilecti,
b extra eodem, vel metu iuramenti,[b] quod ſecundum canones interuenire ſolet. cap. 2. capit. per tuas extra eodem. 22. quæſt. 1. cap. quod licet, & ſi ſecus ſit de iure ciuili, authen. decernimus. C. eodem. Horum duæ ſunt ſpecies, Ar-
3 bitri & Arbitratores. Arbitri † ſunt, in quos litigatores ex conſenſu compromittunt ſuper re litigioſa. Quorum arbitria ad inſtar iudiciorum redacta ſunt. l. 1. ff. de arbitris. Arbitratores verò non ſuper re litigioſa, ſed vt componant, vel diffiniant inter partes, vtpote inter cohæredes hæreditatem, vel aliàs rem communem inter ſocios arbitrio boni viri diuidant, ad hoc. leg. ſocietatem. ff. pro ſocio, de mandata ſiue delegata iuriſdictio ab alia propriam habente dependet, quam recipit quis ex ſuperioris delegatione & ipſius delegantis vices gerit, nec aliquid proprij habet

l. li-

4 l.licet.ff. de offi.eius. Verum † nullus in Romana curia habet ordinariam iuriſdictionem à ſe ipſo, niſi à Papa, Archidiac.cap. experientiæ. 11. quæſt. 1. ad notat.in clem. ne
c domini de electio.c tametſi plures ſint in ea ordinarij ſubſtituti iuxta dictam.l.more maiorum, vtpote Auditor contradictarum inter omnes impetrantes, Præſidentes cameræ apoſtolicæ in omnibus, quę ſupra ad eorum notionem diximus pertinere. Auditor curię cauſſarũ Cameræ apoſtolicę, inter omnes curiales, & alios cenſurarũ reos, Gubernator Vrbis inter omnes vrbanos non exemptos, Vicarius inter clericos etiam regulares & alios, ſi qui religionem aliter ſequantur. Hi omnes ordinarij ſunt Iudices, non à ſeipſis, ſed à Papa ſubſtituti Reliqui delegati ſunt, & dietim à Pont dantur, à quibus tamen excipio ſacri palatij Auditores, qui ordinariam habent in audiendo & cognoſcendo eo ipſo, quòd in eum ordinem ſunt adſciti, & delegatam in definiendo.

ANNOTATIONES.

a Ab horum.) *Quod † à ſententia arbitrorum non appelletur, rationem tradunt ſcribentes in. l.2.ff. de arbit. & in*
5
6 *ca.per tuas.eod.tit. quia † ex ipſa ſententia neque actio, neque exceptio oritur, ſed ei metu pœnæ paremus, quod tamẽ ſemper perpetuum non eſt. Finge enim ſententiam tacitè, vel expreſſe emologatam fuiſſe, tunc certè impoſita fuerit pœna, ſiue non, ex ipſa tamen ſententia de iure Pontificio actio oritur, vt Alex. ſcribit in.l.ait prætor, nu.3.ff. de re iu. qui hanc opinionem communiorem inter interpretes eſſe affirmat, vbi etiam Iaſ.nu. 12. Nico. Anto.Grauatius.*

b Quod ſecundum.) *Cæſareo iure arbitria † iureiurando firma-*
7 *ri prohibitum eſt, auth. decernimus, C. de arb. verum alter iure Pontificio cauetur, quod quidem hac in re ipſi ciuili præualet, veluti Bal.ac cæteri in d.auth.aſſeruñt, & Abb.in c.2.de arb.*

c Tametſi.) *Adde Specu.in tit.de offic.ord.§.1.ver.ordinarius, vbi Bal. & in ti.de iud.deleg.§.iam nunc. Vant.quoq; in tract. de null.ex def.iuriſd. deleg. nu.6. & ſequentibus, qui affatim loquitur. Nic.Ant.Grauatius.*

Duplex

Duplex in iudicijs perſonarum ſpecies.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Coniūctus pro coniuncto admittitur in profanis ſine mandato, ſecus tamen in ſpiritualibus.*

2 *Reſcripta ad lites abſq; ſpeciali mandato, ualidè pro alio impetrantur ex communi vſu.*

3 *Procurator in Romana Curia, pro principali abſente ad ſoluendas expenſas regeſti obligatur.*

4 *Clerici in Romana Curia, contra iuris regulas, aduocationis, & procurationis munus exercent.*

5 *Coniunctus pro coniuncto etſi admittatur, non tamē ante litem conteſtatam procuratorem conſtituere poteſt:*

6 *Coniunctus non admittitur pro coniuncto in cauſſis ſpeciale mandatum requirentibus.*

7 *Coniunctus pro coniuncto in decem & ſeptem caſibus abſque mandato non admittitur, remiſſiuè tamen.*

8 *Procurator pro expenſis factis pro ſuo principali poteſt ipſius ſcripturas loco pignoris retinere, non autem pro ſalario idem in iudice, & aduocato.*

PErſona duplex eſt in iudicijs: perſonarum ſpecies alia neceſſaria,& alia vtilis. Neceſſaria,ſine qua iudicium conſiſtere non poteſt, vtpote iudex,actor & reus. Vtilis,ſine quibus iudicium conſiſteret,ſi tamen adhibeantur, faciliorem reddunt iudiciorum exitum,vtpote aduocati & procuratoris. Admittuntur tamen in iudicijs Ro.Cur.repelluntur perſonæ ſecundum ius commune,de quibus latius apud Spec. legere licebit,titulis de actore,& reo , ac pluribus ſequentibus. Pleraque tamen in ipſa praxi & contingentia facti deciſa ſunt in ſacro Rotæ auditorio, quæ perſonas concernunt,
a vtpote, a quòd † licet in cauſſis profanis coniunctus pro
1 coniuncto audiatur ſine mandato hominis,&cum ſola cautione de rato ad text. in.l.ſed hæ perſonæ.ff.de procur.in princ.l.ita tamen,ff.iudi.ſol.adnota.in c.1.de procu. & in c.nonnulli,& in c. ex parte, de reſcrip. per Inno.in c.querelam,de electio.Secus b tamen ſeruatũ eſt in beneficia
b libus, & alijs ſpiritualibus cauſſis, in quibus non auditur quis tamquam coniuncta perſona ſine mandato Rota deciſ.xlij.in cauſſa,de proc in no. Imò nec etiam volenti cauere de rato daretur decretũ citationis ad partes. Aged. concl. 682.in cauſſis de proc.Et ratio potuit eſſe,quia coniuncta perſona agit vel defendit ex generali mandato legis,quod ſatis non eſt,vbi deſideratur ſpeciale. Rota dec. xlij.in no.amplius † ſeruatum eſt quoque,vt abſq; ſpeciali
2 mandato,& aliquo pœnę incurſu,quis alieno nomine validè impetret reſcripta ad lites contra text.in cap.nonnulli de reſcrip.Caſſa.deciſ.1.de procur.num. 4.Et c ratio po
c tuit eſſe,quia † procurator in Romana curia pro principa-
3 li abſente ad ſoluendas expenſas regiſtri obligatur.Caſſa. d.deciſ.1. de procurato. numero 2. Rota. deciſio. vigeſimatertia. de procu. in no. & propter labores, diſpendia, ac obligationem huiuſmodi, quæ quis impetrando alieno nomine ſubit, non præſumitur impetrare ſine ſcitu domini.Caſſa.deci.1.de procur. Cęterũ † ex tolerantia Pont.
4 ſeruatum eſt,vt clerici in Romana Curia aduocationis, & procurationis publica munera exerceant, contra iuris regulas.

ANNOTATIONES.

a Qvod licet.] *Et ſi admittatur † coniunctus pro coniuncto*
5 *in profanis, vt hic non tamen procuratorem ante litem conteſtatam conſtituere poteſt, docent hoc doctores, præſertim Ant. ab Alex. & Iaſ. in l. quod quis, in 7. fall. C. de procur. Rot. deci. 677. nota, quòd coniuncta perſona, & dec. 731. nota quòd ſi aliquis in antiq. & iterum deciſ. 420. ſi committa-*
6 *tur, in no. Nec † etiam locum ſibi vendicat vt coniunctus pro coniuncto in iudicio compareat in his, quæ ſpecificum mandatũ requirunt, ea etenim eos pertractare (ni ſpeciale mandatum oſtenderent) leges prohibent, l. patri pro filio, & l. illud. §. 1. ff. de minor. traditur per Soc. conſi. 120. cum in præſenti, in 2. dub. lib. 1. & Iaſ. in l. exigendi, in 4. fall. numero 9. C. de procur.*
7 *apud † quos non paucas videbis limitationes (ſic enim noſtri appellant) in quibus coniunctus pro coniuncto abſq; mãdato non admittitur, quas referre ſuperuacaneum eſſe duxi, cum habeas quo recurras. Iaſ. namque ibi decem & ſeptem coaceruauit limit. Poteris etiam videre Guid. Pa. 526 exequutio. Ripa in ca. cum M. F. numero. 60. de conſt. Recentiores in cap. nonnulli. §. ſunt & alij, de reſcrip. & Caſſa. deciſio 40. num. 5. ſuper re gu. Cancell. vbi limitat in beneficialibus, & quod de coniuncta perſona dicitur, ea vt poſſit abſque mandato agere, cum cautione tamen de rato: idem eſt in litis conſorte. l. 2. C. de conſort. tradunt Felin. & Ripa in ca. cum M. Fer. de conſt. ille num. 8. hic autem, 53. vbi hoc quinque modis limitant eos ergo legas, necnõ & Bello. 26. num. 5. cum ſequen. qui pulchre loquitur.*

b Secus tamen.] *Vide ad hoc Doct. præſertim Iaſ. in d. l. exigendi, in 5. fall. & Rotam deciſ. 420. §. ſed vtrum in no.*

c Et ratio.) *Adde Mil. in verbo Procurator. §. procurator con-*
8 *ſtitutus ad cauſſam. Verùm † procurator, qui pro ſuo principali expenſas pro actis confectis ſoluit, ipſius ſcripturas pignoris loco, erogatis pro ſumptibus recuperandis retinere poteſt, non tamen pro ſuo ſalario. Idemque in iudice, & aduocato iure cautum eſt, vt Boerius atteſtatur deciſ. 15. nume. 1. cum ſeq. Nic. Anto. Grauatius.*

Tempo-

Tempora iudiciorum varià, & quanta, & quàlia in quauis ſpecie,& inſtantia.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Inſtantia cauſſæ,iure Cæſareo in ciuilibus triennio finitur,& in criminalibus biennio,at de iure Pontificio perpetua eſt,& nu.6.*

2 *Appellationis proſequendæ tempora,quæ ſint de iure ciuili,& quæ de iure canonico.*

3 *Appellationis proſequendæ tempora, ſiue fatalia prorogantur toties, quoties auditoris arbitrio videbuntur.*

4 *Iudices ſacri palatij appellanti à diffinitiua apoſtolos reuerentiales dare ſolent, cum termino dierū decem ad proſequendam appellationem.*

5 *Dies quibus ius in palatio dicitur qui ſint.*

7 *Appellantem, vt ei biennium ad proſequendam appellationem concedatur,quid probare oporteat.*

8 *Negligentia in iudice non præſumitur,idcirco proteſtari neceſſe eſt.*

9 *Lites diutius in foro eccleſiaſtico ventilantur.*

10 *Appellationi in dubio deferendum eſt,à iudice fallit tamen.*

11 *Appellatio eſt theriaca contra venenū iniuſtæ ſententiæ.*

12 *Articuli probatorij in dubio admittendi ſunt, idem in interrogatorijs,& poſitionibus dicendum.*

Tem-

Tempus intra quod finiẽdum eſt iudicium, ſi cauſſam principalem reſpiciamus, iure ciuili tem-
1 poranea eſt. Nam † ciuilis cauſſa ſit ad trien-
nium, ſi verò criminalis ad biennum extendi ſo
let. l. properandum, vbi Bar. & Bald. & alij. C. de iudi. niſi
fortè criminalis contra clericum eſſet. Tunc enim non vl-
tra duos menſes iure ciuili extendimus inſtantiam, auth.
a vt clerici apud pro. epiſc. in fin. vbi Ang. Sed iure a cano-
nico, & pontificio perpetua eſt omnis inſtantia, capi. pen.
de iudi. 2. quæſtio. 6. anteriorum, §. ad hæc, vbi Archid.
& Bal. in c. 1. 5. col. ſi inter dom. & vaſſ. lis or. & in d. l. pro
perandum, & Specu. in titu. de dele. §. 6. ver. item inſtan-
tia de inſtrumen. ædi. §. 10. de accuſ. §. 5. & hanc vlti-
mam partem ſeruamus in Romana Curia, tum quia ſumus
in Eccleſiaſtica, & pontificia curia, vbi maxime lex ponti
ficia ſeruanda eſt, tum propter ingentem cauſſarum con-
geriem, qua iudices plurimum diſtinentur, cùm denique
propter cauſſas forenſium quæ frequentiores ſunt in Pala
tio, qui non niſi ſerò poſſunt ex partibus teſtes adducere,
ſcripturas extrahere, & alias ipſorum cauſſas inſtruere.
2 Quòd † ſi cauſſam ſuccedaneam appellationis reſpicia-
mus, iure communi datur annus appellanti ad proſequen
dam & finiendãm cauſſam appellationis, & ex cauſſa bien
nium; authen. ei qui appellat. C. de temp. app. c. cum ſit
Romana, de appe. Verùm in palatio apoſtolico & Roma.
Curia ex cauſſis propter quas ſupra diximus principalem
cauſſam in Romana curia etiam in profanis fore perpetuã
abſq; tali cauſſa habet appellans biennium, idque abſque
b aliqua iudicis interlocutione, b dummodo appellans in pri
mo anno aliquam diligẽtiam & actum fecerit in cauſſa, vl
tra commiſſionem cauſſę impetratam, Faſto. dubio Ro-
tæ. 37. Vel dicamus quòd in Romana Curia, aliqualis
illa diligentia & proceſſus poſt commiſſionem cauſſæ,
habeatur ex ſtylo & obſeruatione palatij loco cauſſæ,
quę iure commmuni ad biennium habendum requiritur,
quare nec aliàs poſt biennium, etiam ſubſiſtente cauſſa
daretur triennium, deciſ. Caſſa. 6. de appell. nume. 8. Sed
3 † alia via ſuccurſum eſt forenſibus litigatoribus, qui non
valent cauſſas infra biennium expedire, beneficio In-
nocen.

nocentio vj. qui ſua bulla facultatem conceſſit Auditoribus prorogandi fatalia appellationis ſemel,bis,ter,& quoties arbitrio auditoris videbitur etiam abſque partis citatione.Caſſa.deciſ. vij. appella. numero. 2. & 8.[c] Quibus
c prorogationibus plerunque cauſſa ad multos annos ſubſti
4 neri ſolent. Addo † quòd ex ſtylo & obſeruantia ſacri Palatij ſolent Iudices appellanti à diffinitiua appellationi ſuæ deferentes,apoſtolos dare reuerentiales,quibus indicant ob Superioris reuerentiam appellationi deferre, & ſemper cum termino decem dierum ipſius iudicis,&hominis ad proſequendam appellationem. Et quia terminus appellationis hominis ſemper eſt ad inchoandam proſecutionem,non autem finiendam.Rota vlt.lxv. ſi appellatus,de appella.in no.Abb. poſt alios in ca. perſona. 2. colum.ver. 2.caſu,Francus ibidem colum.4.ſufficit quælibet proſecutio.Rota Faſtol.cauſſa 17. in antiquioribus, de appella. pro aliquali proſecutione diligētia ſeruatū eſt aliàs ſatis fuiſſe,ne dum ſi probetur commiſſionem cauſſæ fuiſſe infra terminum curſoribus,& banco ſuo præſentatam,verum etiam ſi probetur, quod appellās in termino adiuiſſet eum, qui ſignat commiſſiones, & ei ſuam commiſſionem prę ſentaſſet. Vnde ſolemus in curia,vbi inſtaret lapſus decennij, adire Regentem Cancellariæ, & præſentare ſibi commiſſionem etiam non ſignatam, & ab ipſo in eadem cōmiſſione habere adnotationem manu ſua propria diei præſentationis huiuſmodi, quæ præſentatio in termino excuſat à deſertione, Caſſa.deci. 4. de appell. vſque ad fi.
d & [d] hoc quia Rota in dubijs ſemper inclinat pro non deſertione iuxta dictum Paul. de Caſt. in l. 1. ff. ſi quis caut. Caſſa.ibidem. Amplius,& alia tempora habemus in pluribus dilationibus diuiſa,& variè,quià longiora in dilationibus primæ inſtantię,& breuiora in ſuccedaneis, prout ſuo loco dicemus,vbi de dilationibus huiuſmodi, quas termi-
5 nos vocamus ſubſtantiales loquemur. Cęterum,† & alia habemus in Palatio dierū & terminorū diſcrimina; dierum aliquibus ius dicitur,videlicet,diebus Lunæ,Mercurij & Veneris: reliquæ iuridicæ non ſunt. Temporum aliqua feriarum: feriæ autem duplices,aliæ ad honorem Dei,vel curiæ ornatum, quarum omnes apud certas tabellas ty-

pis

pis impreſſas legere licebit, quas non recenſeo, quòd vno nummo poſſis me ab hoc munere releuare, & à te ipſo aſpicere. Alias habemus ferias in Palatio ad commodum hominum litigatorum ſcilicet, ac etiam iudicum, vt interim quieſcamus, maxime ob infenſos calores, tempore ſcilicet meſſis, & ferè ſemper à decimo Iulij vſque ad Kalendas Octobres, quas ferias indicere ſolet in Palatio Reuerendiſſimus pro tẽpore Vicecancellarius, vel is qui vices eius gerit.

ANNOTATIONES.

a SEd iure.) Perpetuam † iure Pontificio cauſſæ inſtantiam eſ-
6 ſe, nec illam temporariam veluti leges ciuiles dictant, communis eſt opinio, vt teſtes ſunt Abb. in cap. venerabilis, de iud. Andr. Barb. in cap. de cauſſis. de offi. deleg. vbi etiam Felin. in Co.
prin. Qua de re per Rotam deciſ. 411. in no. & Caſſa. dec. 5. n. 4 opi.
vt lit. pend. Et quæ nam ratio ſit, à Phil. Franc. docemur in ca. ſuper eo. de appell. Quod quidem locum ſibi vendicat ne dum in foro eccleſiaſtico; ſed vbique locorum eccleſiæ tamen ſubditorum, & tam in ciuilibus, quàm criminalibus cauſſis, vt Corneo placuit conſi. 210. in fin. lib. 4. atque Felin. in d. cap. venerabilis, in prin. Nic. Ant. Grauatius.

b Dummodo.) Communiter à Doctoribus concluditur in cap. ex Co.
ratione. de appell. & in auth. ei qui offeratur. C. de temp. appel. opi.
7 non aliter † appellanti ad proſequendum appellationem biennium concedi debere, niſi in primo anno diligẽtiam à ſe adhibitã fuiſſe probauerit. Et cum iudex in culpa fuerit, quin cauſſa finia-
8 tur, proteſtari tunc neceſſe eſt, aliàs negligentia † in iudice nequaquam præſumeretur, vt ab Alex. proditum eſt, conſi. 64. lib. 1. & conſi. 64. lib. 6. atque Afflict. dec. 50. Capic. deciſ. 11. col. fin. tum etiam Felin. in cap. licet cauſſam, de probat. Nec ſemel tantum proteſtari ſufficit, niſi cum nil in cauſſa aliud remaneat quàm pronunciatum dicere, vt per Parid. de ſynd. in verb. inſtantia, verb. dicit conſtitutio, in fin. Verum teſte Gomes, in reg. de anna. poſſ. quæſt. 76. Rota, quæ veritati potius, quàm apicibus iuris innititur, determinauit, ſufficere loco proteſtationis impedimentum probare. conſulas ergo eum pulchrè loquentem Nic. Ant. Grauatius.

c Quibus.) *Non ab re eſt, ſi in foro eccleſiaſtico diutius † cauſſæ*
9 *(vt auctor ait) differantur, & ſi ea de re Iaſ. conqueratur in l. quoties, num. 4. C. de iudi. poſt Paul. Caſtren. in l. ordinarij, C. de rei vend.*

d Et hoc quia.) *Addas Alex. & Iaſ. in l. 1. nu. 6. ff. ſi quis caut. Felin. in c. ſignificauerunt, colum. 1. de teſt. Decius in l. quoties nihil. ff. de regu. iur. Iaſ. in l. adhæc, num. 3. C. de iudi. & Rom. conſi. 501. vt declarationem, colum. 2. Quibus & illud aſſine*
10 *eſt, quod † in dubio iudex appellationi deferre debet. Archid. in capit. cordi, & c. ſi à iudice, de appell. in 6. Spe. eodem tit. §. nūc dicamus, verſi. 1. & Iaſ. vbi ſupra, & Dec. conſilio 28. & 34. & iterum conſi. 49. & in cap. vt debitus, numero 23. de appell. Cum temperamento hoc tamen intelligas, veluti idem Dec. in d. ca. vt debitus declarat, niſi eſſemus in materia, in qua regulariter appellatio non admittatur, nam tunc in dubio regulæ inhærendum erit. Et non iniuria quidem in re ambigua appellationi*
11 *deferendum eſt. Cùm † illa dicatur theriaca contra iniuſtæ ſententiæ venenum, teſte Curtio, conſilio 16. num. 8. atque Purpur. in l. 1. numero 87. C. de pact. Eſtque defenſio, quæ aduerſus iudicis iniuriam oppreſſis datus, l. 1. ff. de appell. cap. ad Romanam*
12 *2. quæſt. 6. itidem † dicendum erit, vt in dubio iudex articulos circa probationem admittere debeat, ſic Hoſt. & Imola doceat in ca. per tuas. de teſt. & Paul. Caſt. qui in facti ſpecie ita reſpondiſſe teſtatur in l. 1. ff. ſi quis caut. Simile erit in interrogatorijs ea, vt in dubio recipiantur, ſecundum Imol. & Abb. in citato cap. per tuas, atque etiam impoſitionibur prout in articulis, idē Iaſ. & Curt. eſſe cenſuerunt. ille in dict. auth. ad hec, hic autem in tract. poſitionum in nono breuiloquio. Nic. Anto. Grauat.*

De cauſſarum deuolutione ex Prouincijs ad Rom. Curiam. CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Actor quando forum rei non ſequatur.*
2 *Romana curia unicuique proprius eſt forus.*

3 Cauſ-

3 *Cauſſæ maiores, quamuis prouinciales ſint, in Romana curia pertractantur, & quę ſint illę, & numero 9.*

4 *Appellationis forma ut appellatio ipſa ad Rom. curiam deuoluatur, & num. 10.*

5 *Citationis defectus ſanatur, ſi ad citati notitiam citationem perueniſſe probetur, & nu. 11.*

6 *Mandati procuratorij copia quando eſt danda.*

8 *Appellatio, ſi præſente appellato emiſſa fuerit, uel alias ad eius notitiam ueniſſe probetur, nõ indiget alia intimatione.*

9 *Appellatio non arctat ad comparendum, quando deſerta eſt.*

12 *Citationis copia, quę citato dimittitur à citante ipſius impenſa dimittenda eſt.*

13 *Libellus ſumptibus actoris edendus.*

14 *Procuratorij copia ſumptibus domini danda eſt.*

15 *Appellationem factam fuiſſe, denunciari à quocunque poteſt.*

16 *Appellatio amplius non dicitur, quę deſerta fuit.*

17 *Sententia nulla eſt, quę lata fuit temporibus appellationis elapſis.*

18 *Appellatio quot modis deſerta dicatur.*

19 *Appellatione deſerta, an nullitas deferatur?*

CAuſsas adeſse in Ro. Cur. plurifariam contingere, & qualis forma ſit (pro deuolutione) ſeruãda.
1 Locus & cauſsa; iure † n. actor forũ rei ſequitur l. iuris ordinem, C. de iuriſ.om. iud. in l. fi. C. vbi in rem actio. vel ſi in rem agat, locum vbi res ipſa ſita eſt, vel beneficiũ, d. l. fin. C. vbi in rem actio. cũ gloſs. & nota.
2 Verumtamen † cum Romana cuique proprius ſit forus.

 l. Ro-

a l. Roma. ad municip. c. vlt. de foro comp. a Nonnumquam contingit, nos à præſcripta regula recedere, & prouinciales cauſſas in Romana Curia tractari. Quandoque † ex na-
3 tura cauſſæ, vtpote, quòd ſint de maioribus cauſſis, quæ ad Petri notionem, & iudicium, & reſeruationem antiquorum Patrum ſpectant, c. maiores, de baptiſmo, in principio, cap. debitus, in fin. de appella. c. quamuis electio quod translationem, de appell. vbi glo. in verbo, reſeruata huic ſed. 17. diſt. quoties, 24. quę. Rota dec. 38. fuit dubitatũ de appel. in no. Quæ autem ſint hæ maiores cauſſæ, tu ipſe in præallegatis locis legere poteris, & præſertim, vbi de fide & acceſſionibus ſit controuerſia.

Amplius, vbi cauſſa eſſet de electione, poſtulatione, prouiſione, dignitate, perſonatus officio, canonicatu, præbenda, vel aliàs beneficialis de decimis, matrimonio, vſuris, vel aliàs ſpiritualis, quòd in ea animæ periculum verſaretur. Hę cauſſæ. Ad Rom. Cur. per appellationem legitimã deuolui ſolent, ſeruata tamen forma tradita in c. 1. de electio. in 6. & in clem. cauſſam, eod. tit. Rot. deciſ. 38. fuit dubitatum, de appell. in no.

b b Forma autem deuolutionis eſt, quod in appellati præ-
4 ſentia appellatio ad Sedem emittatur vel abſenti ſeu legitimo eius procuratori perſonaliter intimetur, ſi præſens, vel procurator adſit, & commodè poſſint perſonaliter apprehendi. quòd ſi abſit appellatus, nec procurator appareat domi, ſi non remota ſit, quòd ſi remota reſiſtat in Cathedrali ciuitatis, & diœceſi, ſub qua beneficium degit, hęc intentio fiat, & nihilominus vtroque caſu ſiue domi ſiue in cathedrali, fiat quoq; ſimilis intimatio in loco benefici, & vbiq; pro legitima intimatione ſatis erit, ſi ipſa appellatio in loco, alta & intelligibili voce legetur abſq;
c aliqua eius adfixione, c & copia detur, ſi petita fuerit, Caſ-
d ſa. dec. 1. de appell. in prin d Quòd ſi ob appellati potentiam, vel ſuorum nequeat altero prædictis modis fieri, tunc in loco aliquo publico, vbi multitudo populi conuenerit, ſolenniter hæc intimatio fiet, exemplo edicti publicei, & tunc neceſſaria erit, nedum lectio ipſius appellationis, verũ etiam adfixio, ita vt veriſimiliter ad notitiam appellati peruenire poſſit. Clement. 1. de iudic. Rota de do

lo & contumacia, 8. in no. Caſſa. deciſ. de appella, & intimatio aliter facta nulla erit, nec cenſebitur cauſſam deuo-
e luiſſe, e niſi probaretur aliàs ad notitiam appellati per-
5 ueniſſe. Hæc † enim probatio ſanaret defectum intimationis, & ſuppleret defectum deuolutionis, ad tex. cum notat. per gloſſ. & alios in dicta clementin. cauſſam. de electio. Nec ſatis eſſet, ſi viua voce emitteretur hæc appellatio, ſed emittenda eſt in ſcriptis, iuxta formã traditam in cap. cordi. de appell. in prin. lib. 6. & docet Archid. & Ioan. Andr. in c. cupientes, de electio. ſuper verbo appellatio. aliàs enim non deuolueret cauſſam, Rota deciſ. 385. ſi appellaretur. in no. Et intimatio eſt fienda infra menſem à momento emiſſæ appellationis, aliàs non deuolueret, niſi fortè eſſet modica mora, tex. enim dicit, poſt menſem, quantò citius commodè fieri poterit, gloſſ. ibidem verbo comodè, & verbo tempus. Quæ verba videntur ne dum admittere purgationem modicæ, verum & maioris moræ, vbi quis fuiſſet legitime impeditus.

Sed & in intimatione huiuſmodi præterea oſtendi quoque debet, perlegi inſtrumentum ipſius appellationis
f authenticum & f dimitti copia ſimiliter authentica ipſi appellato petenti, ſi appellans per ſeipſum appellauerit
6 ex d. clem. cauſam, & notatis. Quòd † ſi non per ſeipſum, ſed per procuratorem ſuum grauatus appellauerit, tunc dã
g da erit appellatio etiam g copia, procuratorij ſimiliter authentica, Rota deciſio. 12. nota quòd vbi appellatur, in fin. de appell. in antiquis. Faſt. cauſſa 15. & ſi petenti authenticam ſimplex daretur copia non aliàs authentica, non ſat legitima eſſet intimatio, nec deuolutioni ſatis eſſet. Rota deciſ. 168. ſi in cauſſa beneficiali. de appell. in no. Expedit autem appellato copiam habere authenticam & publicam ipſius appellationis. Et vbi per procuratorem appellatur, copiam quoque procuratorij, vt, appellante non proſequente, poſſit ipſe appellatus de appellatione docere contra ipſum appellantem, & illam proſequi, vt nos admonet Compilator ille vulgaris Formularij aduocatorum pagina 3. ſub rubrica de modo deuoluendi cauſſam de partibus ad curiam, vbi pleraque ipſe ad

materiam adnotat, & ratio potuit eſse quia ad docendum de deuolutione cauſsę reſpectu appellationis, ſatis eſset docere de eius appellatione per publica documenta; nec aliàs ad deuolutionem reſpectu ipſius appellantis eſset neceſsaria ſuæ appellationis intimatio, quaſi appellans de appellatione, ac facto ſui ſatis certus, nec aliàs certior reddendus ſit, argum. clement. 2. li. penult. Rota deciſ. 384. Fuit dubitatum, vtrum appellans, prope fin. in no. & introducta eſt mero fauore appellati, vt appellatus certificari poſſit, an appellatio ipſum arctet, vel non, cui fauori appellatus comparendo renunciari videtur tamquam fauori ſuo.

Quamobrem poterit appellatus admiſſa appellatione, non expectata alia intimatione venire ad curiam, & appellante non comparente per Audientiam contradictarum tanquam contumacem appellationem proſequi, tametſi non intimatam, & imputabit ſibi appellans, qui debuit prę uidere iſtum caſum, quòd appellatus potuiſſet habere notitiam emiſſæ appellationis, & veniſſe, vel miſiſſe ad proſequendum illam in Romana Curia in audientia contradictarum, & hoc præuidens venire ad curiam, vel mittere aliquem, qui vigilaret & cuſtodiret audientiam. Et ratio poteſt eſſe, quia appellatio eſt illa: quæ operatur dedeuolutionem cauſſæ, vbi ſit nota parti, & illa; quæ vim habet citationis, & arctat partes ad comparendum, Rota deciſio. 7. nota quod vbi cauſſa, de cit. & 106. nota, quod vbi aliquis, de reſtit. ſpol. in antiquis, non autem intimatio,
h quę eſt ordinata ad notitiam tantum. h Vnde† ſi appella-
7 tio præſente appellato emiſſa fuerit, vel aliàs ad eius notitiam veniſſe probetur, non opus erit alia intimatione, ad nota. in dict. clem. cauſam. Rota d. deciſ. 38 fuit dubitatum, de appell. 49. ſi fertur ſententia. de appell. in no. 105. nota, quòd appellatus eodem titulo, in antiquis, Faſt. d. cauſſa 15.

Generaliter igitur appellatio, ſeruata forma legitima d. clement. cauſsam, & capit. ſtatuimus, intimata, cauſſam, ac ſecum negotium ipſum principale ad Romanam Curiam deuoluit, d. clement. cauſsam, cum nota. Rota deciſio. 139. in cauſsa beneficiali. de appella. in nota. idque

etiam ſi ſit mala, & minus iuſta appellatio. Rota deciſio. 704. dic, quòd citatio, dè appell. & deuolu. cauſſæ num. 1. in antiquis, poteritque altera pars ad curiam veniens aliã etiam abſente, & contumace emiſsam appellationem in Romana Curia, & in ipſa Audientia contradictarum proſequi, ſeruatis tamen temporibus, d. cap. ſtatuimus, de electio in 6. nempe, quod pars, quæ proſequi voluerit, iter arripiat intra menſem à die intimationis, & poſtquam peruenit, ad curiam aliam partem non comparentem per viginti dies expectauerit, & aliàs iuxta nota. in dict. clemen tin. cauſsam & in dicto capit. ſtatuimus, cuius c. ſtatuimus, diſpoſitio ſibi locum vendicat iudicialis, ſiue extraiudicialis ſit ipſe appellatio. At c. vt circa, in ex tra iudiciali tantum, & vtrunque ſiue à prouiſione facta ſiue fienda appelletur, ex nota. vtrobique Archid. præſertim, Rota d. deciſio. 37.

Quòd autem ſupra diximus per appellationem iudicialem extraiudicialemuè legitimè intimatam, & ſeruata forma Clem. gratiam, principale negotium quoque deuolui, ac in ea in vim dictæ appellationis abſque alia citatione procedi poſſe, intelligas ipſa appellatione adhuc viuente, quæ vim habet peremptoriæ citationis, & arctat partes ad comparendum. d. dec. 7. nota quod vbi cauſſa, de cita. & 106. nota, quòd vbi aliquis, de reſt. ſpolia. in anti. i Verum † vbi appellatio deſerta eſſet, appellatio quaſi deſertione extincta non arctaret ad comparendum, neque ſuum effectum faceret, & licet negotium poſt deſertionem nihilominus remaneat, non poſſet tamen in eo ſine noua citatione procedi. Rota deciſio. 114. maior pars dominorum, de appell. in no. & nota, in d. clem. cauſſam, de elect. Quòd ſi quis omiſſo negotio malit ſuper deſertione tantum pronunciari, vtique noua opus erit citatione; & diſtinguemus, aut appellatio fuit commiſsa infra fatalia, & tunc ſecus, non enim videretur hoc caſu incidẽter, ſed principaliter agi ad deſertionem, Rota dec. 418. ſi appelletur, de appella. in no.

ANNOTATIONES.

a NOnnunquam.) *Prouinciales † cauſſas, à quibus ad Pon*
9 *tificem prouocatio facta eſt, ad Romanam Curiam regulariter non deuolui, ſed illas in prouincijs cõmittendas eſſe, Fran. docet in ca. ſæpe, col. 9. verſ. ſecundo quæritur, & in c. Nicola. de appell. vbi hanc tradit regulam. Cum oneroſum ac durum videatur à proprijs laribus quempiã reuocari, & longius exantlatis laboribus magniſque ſumptibus attrahi, vt Rot. etiam uoluit dec. 38. fuit dubitatum, in addi. & deciſ. 385. ſi appellatur, in fi. in no. Hæc tamen regula plures admittit limitationes, præſertim in maioribus arduiſq; cauſſis, & in quibus animæ periculũ verſatur, quæ iure optimo Pontificibus, ueluti Petri ſucceſſoribus, eorumq; notioni atque iudicio reſeruata ſunt, idcirco Romana in curia pertractanda, ut auctor hic & Franc. alijque explicant in dictis cap. ſæpe, & Nico. Rota deciſio. 139. in cauſſa beneficiali, & deciſ. 1. nu. 2. de elect. in no. Aegid. deciſ. 520. & 629. Dec. in. cap. vt debitus, numero 10. de appell. & V ant. in tract. de null. ex def. iuriſd. ord. nu. 67. cum ſequen. vbi ad præcitatam regu. ſeptem tradit limit. quas etiam proſequitur Petr. Due. reg. 85. Nic. Anto Grauat.*

b Forma.) *Vide † infra lib. 4. cap. 3. in princ. & formulare, quod*
10 *vari. commiſ. appellant, atque Formul. aduocatorum, vtrumque in prin. & iterum in c. 37. ipſius for. aduoc. & V an. de null. ſent. ex def. cit. nu. 119. cum ſequent. ibiq; ſi beneficium abſque animarum cura ſit, quod nuncius, qui citare vult, diligentiã prius in perquirendo reum adhibere obſtringitur, quem ſi non reperierit, tunc in cathedrali, ciuitate & beneficio citet: ſecus verò, ſi beneficium animarum curam habeat, namq; ea non requiritur diligentia. Nic. Ant. Grauat.*

c Et copia.) *Adde Specu. in tit. de citat. §. iam. ver. hoc autem facto, & Ioan. Mil. in verb. citatio. ver. vlt.*

d Quod ſi.) *Legas infra lib. 8. cap. 5. in ver. denique dicimus, & quæ ibi adnotauimus.*

e Niſi probetur.) *Huc pertinent dicta per Rom. conſ. 360. & rurſus 410. vt clarior per Rotam deciſio. 271. ſi de mandato, in no. Felin. in capitu. cum contingat. nume. 20. de reſcript. &*
11 *Boer. dec. 335. vbi † citationem inualidam ſiue nullam, poſtquam*

in

in aduerſarij notitia perueniſſe probatum fuerit, eam effici legitimam atque validam affirmat illumq́; adeò afficit, vt comparere teneatur, quod tradiderunt etiam Marſi. in rub. de probat. num.371. & ſing.259. generalis. in fin. Ruin. conſi.61. in lite. nu.33. lib.5. & Gomeſ. in reg. cancell. de non iudicando iuxta formam ſupplic. quæſt.16. num.68. Nicol. Ant. Grauatius.

12 Et dimitti copia.) *Citationis † dimiſſio, id eſt, ipſius exemplũ, citandis impenſa facienda erit, vt in clem. cauſſam, de electio. vbi gl. quam ſequuntur. Paul. ibi Ioan. Lign. Anth. & Card. in prin. & quæſt.21. & iterum 22 contra Zẽz. oppoſitum tenentem. & ſi ibi Imo. fœdere diſtinctionis opiniones reconciliare nitatur, qui tamen gloſſæ inhæret. Et hanc eandẽ ſententiam affirmarunt. gl. in Clemen.1. in ver. oblatos, vbi Cardi. quæſtio. quinta, & Imo. colum. vltima, de appellat. Georg. Nat. in rep. ſuper*
13 *gloſſ. in verbo formam de verbor. ſignifi. & Docto. in auth. offeratur. C. de lit. cont. & in cap. primo, de libelli oblat. vbi † & libellus etiam ſumptibus actoris traditur. At ſanè alleg. Clem. cauſſam. intelligas ſi à reo exemplũ exhiberi petatur, aliàs tradendum eſt minimè, ſi tamen citatio fuerit lecta, vt per Roz. deciſ. 161. ſi in cauſſa, in no. & nuncupatim per Fel. in ca. cum M. Ferrarienſis, num.71. de conſt. & in cap. cum contingat. col. penul. verſ. non obſtat., de reſcri. & Ripa in l. quod te, nu.62. ff. ſi cert. pet. & ad prædicta conferunt, quæ Bart. ſcribit in l. ita ſtipulatus in 7. op. x. par. & iterum in 6. quæſt. vbi Imol. Alex. & alij. ff. de verb. oblig. & ſentit Caſſad. deciſ.1. de appell. Papaz. expreſſim in addit. ad Rotæ deciſ.5. nu.16. de reſcri. & rurſus deciſ.22. num.2. eod. titu. vbi expenſis citantis exemplum citationis datur, quando quis domi citatur, & ita vſu receptum eſſe ait quicquid è regione Vital. in d. Clem. cauſſam voluerit. Ibiq́ue etiam n.13. comprobat Papaz. quòd quando citatio fuerit lecta ſufficit ipſius exemplum tradi etiam ſimplex, niſi illud authent. cum exhiberi petatur: quæ opinio Rotæ eſtimonio cõmuniter deciſ.26. de appell. Nicol. Ant. Grauatius.*

g Copia.) *Procuratorij † exemplum aduerſario ſumptibus domi*
14 *ni exhibẽdũ eſſe, tradidit Bar. in l. prætor. §. defendi. ff. quib. ex cauſſ. in poſſ. eatur. & in l.1. in fin. C. de procur. cui ſe ſubſcribunt Luc. à Pen. Iacob. Rebuf. Io. à Plat. in l. vlt. in fin. C. de erog. mi lit. ãnnonæ lib.12. & Boer. deciſ.303. nu.5. necnon & Iaſ. conſi.159. ſuper facto. col. pen. verſ. tertio facit. lib.2.*

Vnde

h Vnde.) *Ad hoc reſpicit, quod ſuperius dicitur, ſub lit. E. ſuf-*
15 *ficitq́; etiam † appellationis denunciationem a quocunque fa-*
ctam fuiſſe. Bald. conſi. 144. alio die, lib. 4. & facit, quod à Ro.
proditum eſt conſi. 195. donatio. verſ. ad hoc optimè. Nec ad ta
lem ſcientiam inducendam mandatum requiritur. l. veniunt. §.
petitum ff. de pet. hæred. Rota deciſ. 27. valet intimatio, in no.
& deciſ. 12. nota quòd vbi in antiq. Faſtol. deciſ. 35. tertio. Ae-
gid. deciſ. 581. licet & Tiraquel. qui & alia congerit de vtro-
que retro. §. 36. in Gloſſ. 2. nu. 7. Nicol. Ant. Grauatius.

i Verùm] *Illa † quidem non dicitur amplius appellatio, quæ*
16 *fuit deſerta, quinimmò, ac ſi appellatum non fuiſſet, cenſetur.*
17 *cap. licet de ſent. excom. in 6. Aegid. deciſ. 207. Vſque adeò † vt*
ſi appellationis temporibus elapſis ſententia in principali nego
tio proferatur, ipſo iure nullius roboris eſſet, Anch. conſi. 345.
Alex. non vno in loco, vt patet conſi. 59. lib. 4. conſi. 64. & 82.
lib. 6. conſi. 79. lib. 7. & con. 137. lib. 2. Rota deciſ. 604. dic
quòd ſi appell. in antiq. Afflict. deciſ. 283. nu. 4. Dec. conſi. 34.
in fi. & Rebuf. in commen. conſt. Galliæ in tract. de appell. art.
18 *5. nu. 12. lib. 3. Et quot † modis appellatio dicatur deſerta, &*
quid ſit deſertionis effectus vide Guid. Pap. conſi. 77. & latè
Proſp. Carau. ſuper ritu magnæ curiæ vicariæ Neap. 264. nu
me. 5. & 7. Nec Aegid. citato ſi aduertatur, contradicit: quia
19 *in alia facti ſpecie loquitur. Cæterùm appellatione deſerta, an*
nullitas deſeratur, vetus eſt quæſtio, vt per Doct. in l. ſi expreſ-
ſim. de appell. vbi Barto. nullitatem concidere nequaquam cen-
ſet. Bal. verò in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. op-
poſitum tenet. Sed pro opinionũ concilatione videas Ioac. Myn-
ſig. in ſing. obſer. in Cẽt. 2. obſer. 77. vbi diſtinguit inter nullita
tem incidenter propoſitam, & principaliter in iudicium dedu-
ctam, vt ſi appellatio & nullitas ſimul proponantur, deſerta ap
pellatione nullitas quoque velut acceſſoria intercidat, & ita
Baldi opinio procedat, alias ſecus, iuxta Bart. ſententiam. Verũ
inde non infertur, quòd ob id in alio nouoq́; iudicio nullitas in-
tra 30. annos principaliter deduci non poſſit, nam hoc caſu præ
dicta ratio acceſſorij ceſſat. vide eo loci Mynſig. & Guid. Pap.
conſi. 10. & 185. atque Ferrar. in forma appell. ab interloq. ver
bo, in his ſcriptis. Nicolaus Antonius Grauatius.

Appel-

Appellationem extraiudicialem in pluribus à iudiciali diſtare. CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio extraiudicialis fit, cauſſa adhuc non cœpta.*

2 *Appellatio extraiudicialis in pluribus à iudiciali differt, & in quibus.*

3 *Appellatione in extraiudiciali an & quando cauſſæ exprimendæ ſint.*

4 *Appellatio extraiudicialis in cauſſa beneficiali vim citationis habet.*

a 1 VErum extraiudicialis † appellatio fit cauſſa adhuc non cœpta, vtpote vbi quis à ſpoliatione, à prouiſione, electione, & aliàs ante inchoatā cauſſam prouocaret, & eſt potius quędam prouocati o cauſſa adhuc non cœpta ad illam inchoandam, &
b b in pluribus † differt, etiam iuris diſpoſitione ab ipſa iu-
2 diciali. Per eam enim non cenſetur introducta litis pendencia. Rota. deciſ. 763. faciendum eſt, de appel. in antiq. Nec attentata poſt ipſam ſunt nulla, ſed veniunt annulanda. Brut. Abb. Franc. in c. conſuluit. & c. ſæpè, & c. bona, de appellat. Caſſa. deciſ. 1. eo. titu. Amplius non poterit hæc appellatio per quemcunque intimari, prout iudicialis, iuxta Rotam deci. 127. valet intimatio de appel. in antiq. ſed erit appellatio per procuratorem intimanda. Rota. deciſ. 12. no. quod vbi appellatur, de appel. in antiq. Minus appellans extraiudicium poterit dare obiectus cō tra perſonam prouiſi ſeu formam prouiſionis eiuſdem, niſi iuxta c. vtcirca, de electio. in 6. & diſtinctiones traditas per Rotam deciſ. 267. ſi poſſeſſor, de appe. in no. 269. notā quod vbi aliquis, de appell. in not. Faſtoli cauſſa 7. dub. 24. die veneris. Nēpe aut quis appellat propter ius ſuum,

aut

aut propter non ius partis illud impugnando, & vbi propter non ius partis, aut expreſſit in appellatione & cum iuramento quòd credat obiectus veros, aut non, tu eò recurras ad remiſſiones vtrobique notatas, vbi tamen non expreſſiſſet appellans obiectus, adhuc certis caſibus audiretur volens obijcere, vtpote ſi vel denuo emergerēt obiectus, vel de iam exortis nuper vel notitia, vel probatio ſuperueniret, & tunc quoque non niſi cum iuramento, quòd vel de nouo emerſiſſent, vel quòd eorum nuper ſuperuenerit notitia, vel probatio iuxta caſus contingentiam, ex nota. in d. c. vt circa, de electio. de ciſ. 269. nota, quòd vbi aliquis, in ant. & alijs locis ſuperius allegatis. Cæterùm ſunt & aliæ inter vtranque appellationem differentiæ ferè 17. quas poteris cum libuerit legere apud Abb. in c. Romana. de appel. c. dilecto. de excep. pen. col. c. cum I. & A. de re iud. colum. 3. c. bonę de appell.

ANNOTATIONES.

VErùm.) *Francum legas in ca. bonæ. de appell. & in ca. cū*
3 *ſit. eo. tit. Verumenimuero † in hac extraiudiciali appellatione facienda cauſſas exprimere neceſſum erit, quando iudici tamen ſit, ſecus vero ſi aduerſario, veluti idem Fran. poſt Abb. in c. conſuluit. 2. col. item. 2. eo. tit. ſcriptum reliquit, & in d. c. bonæ. col. 6. verſ. permitte. eſtq́; communis opinio teſte Abb. in c. cum ſit Romana, num. 10. eo. tit. Cæterùm ipſius inter appellationis iudicialis effectus illum memoria tenus habere iniucundum non erit, quem eleganter eo loci Abb. tradit, & mirum in modum Maran. extollit in proxi. in 6. par. verſ. Appellatio n. 258.*
4 *ſcilicet, quòd † in cauſſa beneficiali appellatio extraiudicialis vim citationis habet, adeò quòd appellatus coram iudice ad quē alia abſq; citatione comparere tenetur, alias in eius contumacia procedi poteſt, & non pauci certè ſunt, qui hac in re decipiūtur, putantes citari debuiſſe, ideoq́; in iudicio ſui copiam facere minimè curantes, ſicq́; cùm lis abſque contradictore agitetur facilè appellator poterit obtinere, & hoc pluries in Romana Curia deciſum vidiſſe Maran teſtatur.*

b Et in pluribus differt.) *Vide Dec. in cap. bona, de appell. vbi*
5 *† duodecim tradit differentias inter iudicialem appellationem & extraiudicialem. Quarum illam præmaximè adnotabis, quòd innouata poſt iudicialem appellationem omnia ſunt reuocanda*

poſt

poſt verò extraiudicialem, ea ſolùm, quæ contra appellationem ſunt, ita Dec. præcitato cap. bonæ. nu. 18. qui hanc eſſe communem opinionem teſtatur. Nicol. Anto. Grauatius.

Tertia deuolutio per accidens extra formam iuris & clem. cauſſam. CAP. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Clem. cauſſam. de elect. nonnullis modis limitatur.*
2 *Dilatio à iudice ſiue à parte data vim peremptoriæ citationis habet.*

SEd & extra formam dictę cle. cauſſam. de electio.
quandoq; cauſſæ ſunt in curia per accidens, vt-
pote per appellationem à diffinitiua, vel inter-
locutoria, contingit autē altero ex duobus mo-
1 dis, & erunt † limitationes ad materiam. d. clem. cauſſam,
nempe, vel quòd iudex appellationi deferat, vel pars ap-
pellata, ex c. ſæpè. de appell. Rota decis. 58. fuit dubitatū.
de appel. in no. Et tunc licet terminus præfigatur ab ho-
2 mine, non eſt ipſe terminus, qui deuoluat cauſam, ſed † di-
latio ipſa iudicis ſiue partis: & termini præfixio vim habet
peremptoriæ citationis, vtrobique notatur. dd. clem. ſæpe
de foro compe. & decis. 38. Et omni caſu emiſſæ appella-
tionis huiuſmodi tam iudicialis, quàm extraiudicialis iux-
ta, vel extra formam. d. clem. cauſſam, admittentur omnes
exceptiones & excuſationes cōtra ſimiles appellationes
& eorum intimationes, quæ aliàs admitterentur contra
citationem & eius exequutionem d. clem. ſæpe cum nota.

Quarta & vltima deuolutio ex Pōt. decreto & ſpeciali eius reſcripto, ac aliqua de ſtylo ſignaturę iuſtitiæ, non iniucunda. CAP. IX.

SVMMARIVM.

1 *Beneficiales cauſſæ ſuper articulo deuolutionis non deſiderāt iudicis interloquutionē, profanę vero ſic.*

Praxis

2 *Praxis ad effugiendum neceſſitatem interloquutionis ſuper deuolutione tam in beneficialibus quàm profanis.*

3 *Reſcriptum aduocatorium vitio ſudreptionis redditur ipſo iure nullum, & nu.14.*

4 *Metus iuramento probatur, vbi perhorreſcētia narretur.*

5 *Lite pendente aduocatur cauſſa per principem.*

6 *Principes non præſumitur cauſſam aduccare, vbi ipſius cauſſæ ſtatus narratus non fuiſſet. & nu.17.*

7 *Praxis ad fugiendam narrationem ſtatus cauſſæ, in petitione aduocationis cauſſæ.*

8 *Clauſula ſtatum & merita cauſſæ, & cauſſarum pro expreſſis habentes.*

9 *Cauſſa inſtructa quando dicatur.*

10 *Cauſſæ, quę in Rom. cur. aduocantur.*

11 *Clauſulæ, vna cum toto negotio principali, cum ſuis incidentibus, emergentibus &c. quid operentur.*

12 *Cauſſa ſemel commiſſa in curia non extrahitur.*

13 *Pupilli, viduæ, cæteræque miſerabiles perſonæ ab inferiore ad maiorem iudicem cauſſas trahere poſſunt, ſi iurant aduerſariorum potentiam perhorreſcere.*

15 *Reſcripta quot modis impugnentur.*

16 *Cauſſæ ſtatus principi narrandus eſt.*

17 *Princeps, vbi de negotio certior factus non fuit, non obſtantibus quibuſcunque clauſulis præiudicium inferre non præſumitur.*

18 *Princeps cognoſcēdo cauſſā ad ſe aduocare videtur.*

19 *Iudex delegatus reſcripti formam excedere non debet, fallit tamen.*

20 Iu-

20 *Iudex delegatus ſi deliquit in territorio iudicis ordi narij ab ipſo puniri poteſt.*

CÆterùm & extra viam appellationis, per ſpecialem commiſſionem Papæ contingit cauſsas in Romana curia eſse,quę commiſſiones cauſſarum in beneficialibus generaliter dantur,& per eas committuntur cauſsæ , vt plurimum Auditoribus ſacri palatij, idque paſſim , ſi cauſsa adhuc cœpta non ſit, neque pendeat in partibus : cauſsę enim beneficiales ſui natura cognoſcendę atque tractandæ ſunt in curia. Rota.
1 deciſ.:67. ſi poſseſsor,de appell.in no. Quare † nec aliàs deſiderant iudicis interloquutionem ſuper articulo deuolutionis,prout profana,in qua ſi talis interloquutio omittatur,proceſſus redditur nullus.Rota deciſ.736.de ſenten
2 tia & re iud in an. Ideo † ad diffugiendam neceſſitatem dictę interloquutionis in profanis, & in beneficialib⁹ quoque,vt euitent periculum omiſſionis formæ d clem.cauſſam, inoleuit practica,qua procuratores ſolent inderogatorijs clauſulis ipſius commiſſionis adijcere clauſulam, nõ obſtante quòd cauſſa non ſit legitimè ad curiam deuoluta,quodq; non eſſet in ea de ſui natura, vel aliàs, de iuris neceſſitate tractanda.

Quòd ſi cauſſa ſit in partibus iam cœpta, & hodie ex communi ſtylo ſi cauſſa beneficialis ſit,dantur commiſſio-
a nes aduocatoriæ,ᵃ vbi qui narret perhorreſcentiam , vel aliàs non ſperet in partib. iuſtitię complementum conſequi.Stph char.159.& 172.Et in huiuſmodi commiſſionibus aduocatorijs ſolent cauti procuratores breuibus age-
b re ᵇ propter ſubreptionis periculum , quæ † reſcriptum
3 aduocatorium reddit ipſo iure nullum, ita vt nullam tribuat iuriſdictionem abſque aliqua exceptioniſope.Caſſa.
4 deciſ.1.de reſcript.Et vbi † narretur perhorreſcẽtia,poteſt is,qui narrat in quacunque iudicij parte ac etiam poſt ſententiã in ſecunda inſtãtia iurare,& actã,quæ pręceſſerũt,ſubſiſtũt,ex iudulto Inn.6. in extrauagãti ſua de facul ta.Audito.Rotæ.& in eo capite,in quo iuratũfuerit quicquid ſit iurãtis cõſciẽtiæ relinquem⁹.Rota dec.42.ſi impetraẽ.de reſcri.& cõmiſſio, in no. neq; audiretẽ altera pars

ſi vel-

ſi vellet de contrario docere. Rota deciſ. 79. nota quòd
vbi quis impetrat.de reſcript.in antiq. Nec † aliàs requi-
5 ritur quòd in commiſſionibus aduocatorijs huiuſmodi ex
preſſe dicatur de aduocatione, ſed ſatis eſt narrare litis
pendentiam coram alio iudice, quo caſu ſi Pontifex ſuper
tali narratione reſcribat, & cauſſam alteri committat, il-
lam aduocaſſe cenſetur. Rota deciſ. 67. ſi petatur. de re-
ſcrip. in no. Staph. char. 172. ſuo eodem libello, & ratio
poteſt eſſe, quia ſatis conſtat de mente committentis alte
ri cauſſam, quæ narratur alibi pendere, quòd voluerit eam
à priori iudice aduocare, ne continentiæ cauſſæ diuideren
tur, contingeretq́; multiplicatio vtrobiq́; proceſſuum, c.
paſtoralis. c. cōtingat. cū nota. vtrobiq́; de reſcrip. c Quod
c tamen perpetuum non eſt, ſed dūtaxat vbi † Principi nar-
6 ratus fuiſſet ſtatus cauſſæ & proceſſus, non enim aliàs præ
ſumemus voluiſſe cauſſam aduocare. c. cauſſam. de offi. de
leg. c. inter monaſterium. de re iudi. Amplius nedum cauſ
ſa non cenſeretur aduocata, ſed reſcriptum, & omnia inde
ſequuta coram nouo iudice eſſent ipſo iure nulla. Quare
† mos & praxis inoleuit, qua cauti cauſſarū Patroni in pre
7 cibus petunt, vt cauſſa cōmitatur in ſtatu & terminis in
quibus reperitur, qua defenditur commiſſio, ex quo iudex
ſtantibus illis verbis, non poterit in cauſſa procedere, niſi
per trāſportationem actorum certificet ſe de ſtatu in quo
cauſſa reperitur, & in quo reaſſumere eam poſſit, quare
perinde videtur, ac ſi proceſſus & ſtatus cauſſæ fuiſſet nar
ratus & expreſsus. l. nominatim. de cond. & demon. Rota.
382. nota quòd licet cauſsa committatur. de commiſſio.
in antq.

Quæ tamen clauſula adhuc ſatis non erat, vbi eſsemus in
commiſsione aduocatoria in totū, Rota deciſ. 214. ſi cauſ-
ſa committatur in ſtatu, in quo erat de reſcri. ad lit. in no.
Quamobrem alia inoleuit practica ad fugiendam huius
narrationis neceſſitatem, vt in calce commiſſionis adda-
8 mus clauſulam, † Statū & merita cauſsæ & cauſsarum hu-
iuſmodi pro expreſsis habentes, ſuper qua ſi Pont. de ad-
uocatione reſcribat, videtur nihilominus ex certa ſcien-
tia reſcribere, Butr. con. 2. Caſsa. decis. 10. in regula de
triēnali, & cum ſimili clauſula defendimus commiſsionem

etiam

etiam ſi cauſſam in totum à priori iudice auocaret. Rota d.dec.214.in no.Generaliter tamē Pont.& Signatura ſua conſueuit in ſimilibus commiſſionibus aduocatorijs addere clauſulam, Dummodo cauſſa non ſit inſtructa. Dicimus
9 † autem cauſſam inſtructam, vbi pro altera parte pronunciari poſſet,& pro illa eſſent probationes factæ.cap.paſtoralis,de cauſ.poſſ.& proprie.& quidem ambiguus eſſet ſtatus cauſſæ,ſi de hoc quæſtio contingeret,& diſſolutio plurimum à iudicis arbitrio penderet. Quare inoleuit practica ad euitandam ambiguitatem huiuſmodi,ac etiam vt aduocatio facilior reddatur,qua in corpore ſignatorem præuenimus,& loco dictæ clauſulæ dicimus,Coram priore iudice ad nonnullos actus proceſſum,citra tamen cauſſę concluſionem,cuius clauſulæ vtilitas eſſet, quòd per commiſſionem ſuam,cauſſam etiam inſtructam aduocaret, & certiorem ac vlteriorem exprimit cauſſæ ſtatum:concluſio enim expreſſe fieri ſolet, & ſequitur probationes vtrinque factas, & per eam vlteriori probationi renunciamus, ad c.cum dilectus,extra de fide inſtru.cap.2.de reſti.in in reg.lib.6.& clem.ſæpe,de re iud.tradit Staph.de lit. gratiæ & iuſtitiæ,char.161. Verùmtamen vidi ferè paſſim poſteriorum clauſulam veluti captioſam à Signatoribus deleri,& priorem, Dummodo ſcilicet cauſſa inſtructa nō ſit, in eius locum ſurrogari.

Verùm faciliorem ſemper in aduocatione cauſſarum ſe reddit Signatura,vbi cauſſa,quam nitimur ad curiam aduocare, aliquo modo ab aliqua in curia exiſtente dependeat, emergat, vel aliud ſecum commune habeat:quare ſolent cauſſarum patroni, vbi poſſint in ipſis aduocatorijs commiſſionibus aliquam dependentiam adfectare,& compertam narrare.

Sed & quę de Signatura in cauſſis beneficialibus ſupra diximus, certis tamen legibus in profanis quoq; vſu recepta sūt,& certis caſibus ſimiliter profanas cauſſas in curia cōmittit,ſi cœpta non ſint in partibus, & cœptas quādoq; etiam aduocat, quas hic obiter attingemus, vt pote,
10 Si † partes conſentiant.Aegi.deciſ.21.de foro compe. vel ſi diſſentiant, ſint tamen præſentes in curia quo caſu committit ſignatura cauſſam in curia, etiam ſi laici eſſent

I ex

ex quibuſuis partibus. Rota deciſ. 95. Dominus Vrbanus de commiſſio. in antiq.

Vel cauſſa ſit inter ſubditos Rom. Eccleſiæ vel ardua, vel altera pars, quæ inſtat perhorreſcat potentiam aduerſarij in partibus.

Sed & extra ſubditos vbi clerici conquerantur de laicis & ſæculares iudices in miniſtranda eius iuſtitia difficiles, vel cauſſa ſit Card. qui pro commiſſione inſtet.

Vel ſi viduarum pauperum, ac miſerabilium perſonarũ, ſimiles enim perſonæ ſub protectione Eccleſiæ degunt, & dantur commiſſiones in eorum profanis cauſſis, etiam ſi eſſet de re feudali, de quo coram domino Feudi ex natura rei agendum eſſet.

Solemus autem in aduocationibus plurimum affectare appellationem ab aliqua iudicis de partib. interloquutione, vtpote, dum iudex ſe competentẽ pronunciaret, iuxta gloſ. in auth. exhibita. C. ne filius pro patre, vt ſumpta huius appellationis occaſione vnà cum articulo grauaminis cauſſam quoq; negotij principalis à priore iudice reuocemus. Quare inoleuit mos precũ, vt in cõmiſſione poſt illa verba, cauſsã & cauſſas appellationis & appellationũ addamus clauſulã, † Vnà cũ toto negocio principali, idq; ne continentiæ cauſſarũ diuiderẽtur. l. nulli. C. de iudic. c. 1. de ſequeſtra. poſſ. Staph. de literis gratiæ & iuſtitiæ char. 161. Amplius dixerim vbi in commiſſione non à ſupplice nec à Signatore adiecta eſſet hæc clauſula, ſed tantum daretur de commiſſione appellationis, etiam à grauamine iudiciali vel extraiudiciali, cenſeri nihilominus datum de aduocatione negotij principalis, ſi maximè in commiſſione adeſſent ſolitæ clauſulæ, Vnà cum ſuis incidentibus, depẽdentibus, emergentibus, annexis, & connexis. Aegid. deciſ. 619. de reſcrip.

11

Nunquam tamen per ſimiles commiſſiones cauſſæ habentes clauſulam, vnà cum toto negotio principali, cenſebitur aduocatum ipſum negotium principale, & iudici grauaminis commiſſum, niſi in euentum iuſtificati grauaminis & iuſtæ appellationis à prioris Iudicis interloquutione. Aeg. concl. 319. ſi auditorij. & alia ſequenti, Rota deciſ. 11. fuit dubitatũ, de appel. in no. Nec propterea dixero

xero ſuperflua ea verba, Vnà cum toto negotio principa-
li,quaſi de iure ineſſet, quòd iudex appellationis futurus
eſſet totius cauſſæ in euentum iuſtificati grauaminis. c. vt
debitus.de appell.Aeg.enim vbi ſupra reſpondet. cap. vt
debitus.in iudice appellationis ordinario tantum loqui,ſe
d cus d autem eſt in delegato,qui formam ſui reſcripti exce
dere nequit, & niſi adderetur ea clauſula, Vnà cum toto
negotio principali, non poſſet niſi de ipſo grauamine co-
gnoſcere,poſſentq; litigatores ſi vellent ad priorem iudi-
cem redire. Aegid.d.conclu. 319. Quamobrem vſu rece-
ptum eſt in Romana Curia, vt quando commiſſioni adie-
cta eſſet præcedens clauſula,Vnà cum toto negotio prin-
cipali,etiam non iuſtificato grauamine,& poſtquam iudex
grauaminis pronũciaſſet malè appellatum, cauſſam nihil-
ominus & negotium principale non reuertatur ad priorē
iudicem,ſed remaneat in Cu.Fel in c.cauſſam quæ. de re
ſcri. Aegi. concl.48. proceſſus de iudicijs, & ratio poteſt
12 eſſe,quia ex antiqua obſeruantia cauſſa † ſemel commiſſa
in curia non extrahitur niſi cum maxima difficultate.Rota
deciſ.321.ſi appellatus.de appellatio. in no. & niſi ex po-
tenti cauſſa potius facti quàm iuris,vtpote, ſi ei qui cauſſā
curauit committi in curia iuberent domini eius tempora-
les,vt ſolēt Veneti, vt à proſequutione curiali deſiſteret,
ſed in partibus ageret. Simili enim caſu conſueuit ſignatu
ra cauſſam remittere, prout aſſerit Staph. obtinuiſſe ſuo
libello de literis gratiæ & iuſtitiæ char.171.ea, vt opinor
ratione,vt cauſſa quę de facto ex Romana Curia erat om-
nino reuocanda pro tuenda ſedis iuriſdictione, videatur
potius ex decreto ſignaturę remiſſa quàm de facto reuoca
ta, vel forſan verius & Ponti. malitiæ dominorum tempo-
ralium occurrat, & quaſi de peccato ipſorum diminuens
velit.Ideo ſuo conſenſu effici,reſque in malum non tran-
ſeat exemplum,quandoquidem ſolet apud Eccleſiam pec
catum ratione exempli grauius eſſe.

ANNOTATIONES.

a VBi quis.) *Viduæ,† pupilli, cæteraq; miſerabiles perſonæ,*
1 *ſi aduerſariorum potentiam ſe perhorreſcere iurant,*

eorum cauſſæ ab inferiore ad maius tribunal.adducantur l.vna ibique Doct.C.quando Imper.int.pupil.& vid. & habetur late per Afflict.in conſt.reg.Neap.Statuimus.2.Feder.Senen.con. 150.Reſponde pater.Gemin.in c.ſtatutum.§.cum verò,num.7. de reſcri.in 6.Aegid.deciſ.45. Fel.in cap. accedens.2.nu.17. vt lit.non conteſt. Couarru.lib. pract.quæſt.ca.6. & 7.vbi hac de re locupletiſſimè,& per Papaz.in addit. ad Rotæ deciſ. 3.de reſcrip.vbi poſt Aegid.ait,quod contra perhorreſcentiæ iuramẽtum probatio in contrarium admittitur, cùm tale iuſiurandum præſumptionem iuris & de iure nequaquam operetur. Nicolaus Antonius Grauatius.

b Propter ſubrep.) *Reſcripta† per ſubreptionem impetrata,*
14 *necnon ab eis omnia ſubſequuta ipſo iure nulla eſſe teſtatum reliquit Oldr.conſi.257.factum tale eſt, dominus N.cui Feli.aſtipulatur in ca.ad audientiam.2.nu.22.de reſcrip. & eſt communis opinio teſte Bern.Diax.in reg.445.ex Inno. & cæteris in d. c.ad audientiam,quam trifariam amplia, & bifariam limita, vt ibi per Felin. Quæ quidem ſubreptio ipſo facto gratiam quoque vitiat,cap.conſtitutum,ibi,irritum decernatis,eod.titu.& cap.ſi motu proprio, ibi, vires nolumus obtinere, de preb.in 6. quod comprobant Card.conſi. 69.Rom.conſil.306.Dec. in cap. conſtitutus,in princip.de reſcript.notant Doct.in cap.ſuper literis eo.& Calc.con.78.colum.vltim.& Iaſ.in l. & ſi legibus, num.1.C.ſi contra ius vel vtil.publ.Sic etiam & obreptio, quinimmo ea magis reſcriptum vitiat,vt per Butr.in cap.ex parte, de capel.monach.Gozad.conſi.2.numero 25.& Paris. conſi.1. nu.71.lib.1 Cæterum† ſi tu cumulatè quot modis contra reſcri*
15 *pta de ſubreptione atque obreptione excipi poſſit, legere cupis, Hoſt.conſulas in Summa tit. de reſcrip.nu.30. vbi vnum ſupra centum enumerat modos. Verùm animaduertendum erit, quòd non ſufficit de ſubreptione ſolùm excipere,ſed requiritur quoq; nedum ab expreſſa,ſed à tacita reiectione appellare,cùm expreſſè,aut tacitè reijci contingat. qua ſtante appellatione proceſſus nullius redderetur roboris, aliàs minimè,vt eſt Doctorum receptior opinio,quicquid nonnulli è regione dixerint, de qua meminerunt Abb.in c.cæterùm.num.9.eod.titu.& Fel.in ca. ſuborta.nu.4. de re iud.Nam ſimplex proteſtatio ad reddendum proceſſum nullum haud quaquam ſufficit,veluti idem Abb.in c.cũ olim.3.not.de off.deleg.& cap.ex parte.2.colum.1.de appell.&*

Feli.

Fel. in cap. Eccleſiæ Sanctæ Mariæ. col. 2. verſic. nec excuſatur, de conſt. Nicolaus Antonius Grauatius.

c Quod tamen.) *Et adeò verum eſt, quòd † principi cauſſæ*
16 *ſtatus narrari debet, vt locũ etiã ſibi vendicet, ſi in reſcripto eſſent clauſulæ motu proprio, ex certa ſcientia, de plenitudine poteſtatis, & clauſula non obſtantibus, vt præclare per Cur. conſi. 49. col. 22. verſic. decimotertio. Dec. conſ. 576. in fi. Gozad. conſ. 5. nume. 15. & Rot. deciſ. 230. Papæ confirmando, in no. Nam † princeps, vbi negotij ac cauſſæ certior factus non fuerit, dictis*
17 *non obſtantibus clauſulis, præiudicium inferre voluiſſe nunquã præſumitur, ſed reſcriptum ſubreptitiè impetratum fuiſſe intelligitur, quemadmodum citatæ cõcludunt auctoritates, & traditur per Alex. conſi. 125. in fin. lib. 2. Corn. conſi. 189. colu. 3. lib. 4. Bal. in l. fi. col. 2. C. ſent. reſc in. non poſ. Dec. in ca. de confirmationibus. nu. 10. de confirm. vtili vel inutili. Suares alleg. 12. nu. 39. cum ſeq. cùm tales clauſulæ in his, quæ in facto conſiſtũt, nihil operentur, de quibus principem notitiam habere non præſumitur. Confirmatur hoc ex his, quæ à Iaſ. ſcribuntur in l. ſi quiſquam. ff. ſi quis caut. & Gozad. conſi. 62. nu. 17. & d. conſi. 5. nu. 8. 9. & 26. Vnde à Principe vt cauſſa ipſa aduocata intelligatur, ipſius narrandus eſt ſtatus, aliàs illã aduocare voluiſ*
18 *ſe nequaquam eſt præſumendum. Verum † Princeps cauſſam cognoſcere incipiens ad ſe eam aduocare videtur, teſte Innoc. in ca. cum M. Fer. vbi Dec. nu. 36. in ſecunda concluſione de conſt. idemq́;* Dec. conſi. 137. *& Calder. conſi. 7. tit. de præben. per ca. vt noſtrum, de appell. & eſt communis opinio, vt Ripa ſcribit in d. c. cum M. Fer. numer. 197. ideirco attentata deinde coram inferiore reuocantur, vt Inno. & Dec. vbi ſupra explicant. Necnon & Ripa. nũ. 96. vbi extendit etiam ſi inferior ipſe aduocationem ignoraſſet, & hanc eſſe communem ſententiam ait. Quã tamen cum temperamento intelligendam docet, ſi motu proprio à Pontifice ea fieret aduocatio: ſecus ſi ad partis petitionem, & ſic frequentiore calculo à Doctoribus receptum eſſe teſtatur. Et dixit Aegid. deciſ. 139. Cauſſam eſſe deuolutam procedendo ad vlteriora ſic, vt eam iudex reaſſumere videatur. Quinimmo per ſolam commiſſionis præſentationem alia abſque citatione cenſetur deuoluta, vt ab eodem Aegidio docemur. deciſ. 567. Nico. Antonius Grauatius.*

d Secus autem.) *Clarũ eſt quòd † ſi reſcripti formam iudex de*

legatus excedat, geſta per eum nullum pondus habent. c. cũ dilecta, vbi Doct. de reſcrip. conferunt ſcripta per Rotã dec. 648. dic quòd ſi, in antiq. Guid. Pap. deciſ. 70. Afflict. deciſ. 355. & Dec. conſi. 681. col. fi. limita tamen hoc, vt per Felin. in d. ca. cum dilecta, & ca. cum olim. de offi. deleg. niſi litigatores in his quæ eorum fauorem concernunt, non contradicerent. Nam tunc mandati formam tranſgredi poſſe Felin. comprobat cautum erit
20 *igitur diſſentire, atque proteſtari. Quem † quidem delegatum iniuria procedentem, ſiue delinquentem iudex ordinarius in ſuo territorio punire iurè poterit, etiam ſi principis eſſet delegatus, vt Aufre. autumat in acceſſionibus ad deciſ. Thol. 422. & Boer. deciſ. 9. nume. 5. Sed huic opinioni obeſſe videtur, quod à Bar. Baldoq; proditum eſt in l. vlt. ff. de rer. diuiſ. quòd diuiſa iuriſdictionis adminiſtratione, vnus alterum delinquentem punire nequaquam poteſt. & eſt communis opinio, teſte Felino in ca. prudentiam nu. 4. de offi. deleg. quicquid dixerit aliter ſentiens Rota deciſ. 153. nunquid ſi duo. in no. Confert & Cald. dictum in ca. 1. de rap. vbi Archiepiſcopus delinquens in epiſcopi diœceſi non efficitur epiſcopi ſubditus, vt ab eo pœna affici valeat. Nicolaus Antonius Granatius.*

Appellationem ab interlocutoria in pluribus diſtare ab appellatione à diffinitiua. CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio generalis à quibuſcunq; grauaminibus non valet.*

2 *Clauſula, generalis et relatiua ad oĩa grauamina ex actis cauſſæ colligibilia, non eſt à lege recepta.*

3 *Appellationis in libello ab interloquutoria, cauſſæ grauaminum exprimendæ ſunt, aliàs nulla eſſet appellatio. fallit tamen, & n. 9.*

4 *Iudex ſuam interloquutoriam reuocare poteſt, amplia. & nu. 10.*

5 *Appellatur ab interloquutoria iure Pontificio, ſecus vero Cæſareo. fallit tamen.*

Appella-

6 *Appellatio ab interloquutoria in quibus caſibus admittatur.*

7 *Appellans à ſimplici interloquutoria, an de nullitate agere poſſit.*

8 *Appellatio ab interloquutoria ex primis actis, non autem ex nouis iuſtificatur. fallit tamen.*

11 *Iudex ſententiam diffinitiuam reuocare non poteſt, niſi ſtatim.*

12 *Iudex ſuã ſententiam in acceſſorijs ſupplere poteſt.*

a Generaliter a verò in hac ſpecie appellationis à grauamine ſeu interloquutoria ante diffinitiuã admonẽdi ſumus, cauſſa beneficialis ſit ſiue pro
b fana, b quòd † generalis appellatio à quibuſ-
1 cunque grauaminibus non releuat, & ſuper eã non audiretur appellans, nec ſignatura reſcriberet, quaſi appellatio ſit nimis generalis & incerta, quæ à lege improbari ſolet. c. ad hos. & cap. fin. de reſcript. ca. 1. & 2. de libell. oblat. cap. 11. & cap. conſuluit, deciſ. 8. de appell. ab interloqu-
2 toria in no. Et licet † ſemper appellãs à certo grauamine ſoleat in libello appellationis ſuę addere clauſulam generalem, & à quibuſcunque grauaminibus exactis & proceſſu cauſſæ colligibilibus, non tamen auditur niſi ſuper expreſſo grauamine; & licet alia videantur expreſſa ſaltim
c per relationem ad acta. c Hęc tamen relatiua expreſſio nõ eſt à lege recepta, vt quandoque ſit litium finis, & ne vagemur in incertum, c. cordi. de appel. Rota Faſtoli cauſſa. 22. Immo ſi plura grauamina exprimeret appellãs ſuo appellationis libello, non conſueuit Signatura niſi ſuper vno reſcribere, quod maluerit appellãs, ſibi ab alijs deligere, Rota ad dictam deciſ. 7. in no. Ioan. And. in cap. cauſſam,
3 de appell. Amplius, † & cauſſa quoque grauaminis in ipſo appellationis libello exprimenda eſt, aliàs appellatio nullius eſſet momẽti. Clem. appellanti, de appel. Rota deciſ. 748. not. quòd ſi principalis, in antiquis.
d Quæ d tamen neceſſitas expreſſionis cauſſæ, non eſt

perpetuò recepta. Finge quòd iniquitas interloquutoriæ abſque vlla facti probatione ex ſola iuris allegatione oſtẽdi poſſit, non erit enim hæc expreſſio cauſſæ neceſſaria quaſi ex tenore ſententiæ iniquitas deprehendi poſſit, ad not.in Clem.paſtor.de re iud.Collector nouarũ deciſionũ 7.in no.Rurſus fingere iniquitatem interloquutoriȩ ex ipſis actis deprehendi poſſe, & idem quod in ſuperiori caſu diximus, vbi à certo, & ſpecialiter nominato grauamine appellatũ eſſet.Rota d.deciſ.7. ibi, dominus verò Aegid.
e diſtinguebat.Collector ibidem 2.addi.in fi. e Addo † quòd
4 poterit iudex, qui fuit interloquutus ſuam ſententiam reuocare.ff.ne ius fiat ei.l.1.§.hæc verba.l.quod iuſſit.ff. de re iudi.c.cum ceſſante.de appella.

Cæterùm ſunt, & alia inter ipſam diffinitiuã, & interloquutoriam diſcrimina, quæ legere licebit apud Doctores in cap. ſæpè.de appell. & in cap.cordi. eodem titu.lib.6.

ANNOTATIONES.

a 6 *Generaliter.] Licet † regula ſit, quod iure cæſareo, ab interloquutoria non appelletur, vt Bart.adnotat. in l.pen. C. quor.appell.non recip.& in l.2.& 3.ff.de appell.recip.attamẽ ſecus eſt de iure Pontificio, ca. vt debitus, ibiq́; poſt alios Dec. in 4.not.& idem in cap.ſuper eo.2.in 2. item no. de appell. Ang. conſi.107.& 115.& Guid.Pap.deciſ.436.nu.72.& 85. Quæ quidem reg.de iure etiam ciuili ſemper perpetua non eſt, veluti idem Guid.Pap. commemorat deciſio. 10. & 75. præſertim, cũ appellatur à carcere, vel tortura, namq́; ob irreparabile grauamen appellatio admittitur, d.l.2.ff.de appell.recip.tradũt Doct. in l.quod iuſſit.ff.de re iud.item, quando interloquutoria negotij ſubſtantiam tangit, vt puta, ſi quis minor, aut maior pronunciatur, aut prodigus aliaſue inhabilis, l.intra vtilem.ff.de minor.Scrib. in l. is qui.ff. de verborum obligat. Item admittitur appellatio, quando interloquutoria lata eſt, ſuper legitimationẽ perſonæ, Bald.in marg.in ver. Appellatio.q.8. Rurſus quando iudex pronũciat probationes aut teſtes admittẽdos, vel nõ eſſe: Corn.conſi.35.n.1.lib.primo. Item, quando interloquutoria executionem meretur, veluti ſi partes ad arbitros eligendum cogerentur, Barbat. conſi.305. illud in medio colum. penultima.*

libro

librò tertio. Similiter quando quis ſe iudicem competentem, aut incompetentem pronunciat, capitu. ſignificantibus, de offic. deleg. Abb. in ca ſuper eo. 2. in 1. not. de appell. & Salic. in l. pen. C. quor. appell. recip. Guid. Pap. d. deciſ. 10. Ioach. Mynſing. in ſuis ſingu. obſerua. in Cent. 3. obſer. 35. & Iaſ. in d. l. quod iuſſit, num 25. & 26 vbi hanc communem eſſe opinionem ait, quam tamen limitat locum ſibi vendicare in iudice delegato, ſecus autē in ordinario, cui hanc interloquutoriam reuocare permittitur, auctoritate Bald in l. ſi præſes, in 1. op. C. quomodo & quando iud. verum quia in ancipiti verſatur hæc limitatio, Felin. legas in d. ca. ſignificantibus, 1. colum. & Iaſ. præcitato loco, qui etiā in 1. & 2. colum. decem tradit fall. in quibus interloquutoria reuocari non poteſt. Item, quandò ſententia interloquutoria fertur ab obſeruatione iudicij, nam etſi interloquutoria ſit, reuocari tamen nequaquam poteſt, cum vim diffinitiuæ habeat, vt eſt communis ſcribentium concluſio, teſte Couarru. lib. reſolut. 1. ca. 1. nume. 8. Et his ferme caſibus appellare in ſcriptis, ac cauſſas exprimere etiam oportet, auctoribus Guid. & Mynſing. vbi ſupra. Nec viua voce ab interloquutoria appellari licet. vt in diffinitiua ſecundum communem ſententiam relatam per Corn. conſi. 95
7 *lib. 4. ex Bar. & Bald. in l. litigatorib. ff. de appell. Sed † an appellans à ſimplici interloqutoria de nullitate agere poßit, videas præcitatum Guid. deciſ. 436. numero 80. Verùm † hæc interlo-*
8 *quutoria appellatio regulariter ex primis actis, non autem ex nouis cognoſcitur, an iuſtè, vel ne interpoſita fuerit. Clem. appellanti, de appell. Barb. in l. ait prætor, nu. 4. vbi huiuſce rei rationem aſſignat. ff. de min. Affl. deciſio. 79. Hæc tamen regula nonnullas patitur exceptiones, vt per Doct. in d. cle. appellanti. Soc. in fall. reg. 22. Oldr. conſi. 130. nu. 13. & Rom. ſing. 278. Nic. Anton. Grauat.*

b Quòd generalis.] *Generalis † appellatio ab interloquutoria nō*
9 *admittitur, Clem. appellanti, de appell. ſed grauaminum cauſſas exprimere neceſſe eſt, alias nullius appellatio eſſet efficaciæ, c. cordi nobis, de appel. in 6. Bar. in l. 4. ff. de appel. recip. & Frācus. in c. 3. & c. vt debitus quæſtio. 14. extra de appell. vbi hoc regulare eſſe ait, ipſe tamen quatuor tradit fall. inter quas, quando interloquutoria vim diffinitiuæ habet, quòd tunc cauſſæ nō requiritur expreſſio, videaſq; inibi Dec. in fine. atque Felin. in ca. quod ad conſultationem, de re iudic. At ſi rationem ſcire deſideras,*

ras, cur cauſſæ narrandæ ſint, Roma. conſulas conſi. 324. & ad propoſitam materiam adijce, quæ infrà dicturi ſumus lib. 7. c. 3. ſub lit. G. Nic. Ant. Grauat.

c Hæc tamen.) *Hoc idem voluere Franc. in c. conſuluit. 2. col. itē 2. de appell. Card. d. clem. appellanti, in 4. not. Socin. conſi. 45. col. 4. lib. 1.*

d Quæ tamen.) *Adijce Bal. in l. minoribus. C. de his quibus vt indig. & in l. per hanc. C. de temp. appell. Gemin. in d. ca. cordi. col. 2. Cardi. in ſæpè citata clem. appellanti, in 1. op. & Franc. dict. cap. vt debitus, q. 11.*

e Addo quòd.) *Et intelligas† tam in iudice ordinario, quàm de-*
10 *legato, vt interlocutoriam reuocare valeant, Doct. præſertim Alex. in l. quod iuſſit, col. 1. ff. de re iud. Abb. in ca. cum ceſſan-*
11 *te, in 2. not. de appell. & Dec. conſi. 84. colum. pen. Cæterum† regulariter ſentētiam diffinitiuam minimè reuocare queunt, dict. l. quod iuſſit, niſi illicò eam reuocare voluerint, gloſſ. in cap. prædicator. in ver. imò verò 16. quæſt. 1. Feli. in cap. exceptionem, in 10. fall. de excep. Marſi. in l. is qui aggreſſorem, nume. 32. C. de ſicar. & Dec. conſi. 445. in caſu ad me tranſmiſſo. Quamquam non deſint, qui oppoſitum velint, inter quos Ancha. conſi. 182. et Alex. conſi. 99. lib. 1. tu autem hac de re videas Præpoſ. in ca. cū ceſſante, colum. 17. de appell. vbi ad reg. duodecim tradit limit. & octo reſtrictiones; Felin. late in ca. qualiter. 1. col. 13. cum pluribus ſequen. de accuſ. & Ripam in dicta l. quod iuſſit, col. 10.*
12 *Poterit† tamen ſuam iudex ſententiam in acceſſorijs ſupplere, vtputa in condemnatione expenſarū quam omiſerat, l. Paulus, vbi interpretes. ff. de re iudi. & in l. in operis ff. loc. ca. cum appellationibus, iuncta gloſſ. in ver. eadem, vbi quoque Gemin. de appell. in 6. intelligas tamen ſanè vt in dictis locis, eadem ſcilicet die id iudici facere permiſſum, partibusq́; etiam præſentibus, vt Proſper. Cara. voluit ſuper ritib. mag. Cur. Vic. regni Neap. 297. numero 6. per l. de vnoquoque. ff. de re iudic. Sed idem eſſe cenſerem, ſi partes ad id eſſent citatæ per dict. l. Et hæc locum habent in ſententia diffinitiua, nam in interloquutoria, ſi expenſarum condemnationem iudex omiſerit, eam quandocunque ad finem vſque cauſſæ facere permittitur, vt ab Innocen. alijſque docemur in capit. ſæpe. de appell. & iure quidem optimo, cum expenſarum condemnatio interloquutoria dicatur, quando ante diffinitiuam fit, ſecus vero ſi cum diffinitiua, quia tunc pars ipſius eſſet.*

eſſet. Felin. in rub. de re iudic. col. 9. & eſt communis ſententia, vt teſtis eſt Maran. in praxi in vltim. par. 6. par. num. 36. Cæterum, quia diximus ſtatim diffinitiuam reuocari poſſe, aliter minime, quonam modo intelligitur, ſtatim ſiue incontinenti, vt noſtri dicunt. Vide Bar. in dict. l. in operis, & in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. vbi Iaſ. nu. 19. ff. de acq. hære: Bal. in l. 1. C. de bon. liber. Doct. in l. diuortio. in prin. ff. ſol. matr. ea in quæſtione, an id belli tempore factum eſſe dicatur, quod paulò antè, vel poſt fuerit geſtum, & Ang. in §. præterea col. 12. ver. & quando dicatur. inſti. de excep. Nic. Ant. Grauatius.

De præuentione inter iudices, & impetratione reſcriptorum, ad lites etiam beneficiales, literis apoſtolicis non expeditis.

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Præuentio quando inter iudices facta dicatur.*

2 *Præuentio non inducitur, quando actus, qui iuriſdictionem tribueret, eſſet inualidus.*

3 *Reſcriptorum impetrationes, an mandatum exigãt.*

4 *Iuriſdictio per citationem præuenitur.*

5 *Præuentio per citationem inducitur, & quid ſi vnus iudex præuenit per citationem verbalem, alter vero per realem.*

SEd ne occaſio appellationis ab interloquutoria, de qua prędicta obiter diximus, diuertat nos à propoſito themate, de ſtilo ac obſeruatione ſignaturę iuſtitiæ, amplius de pleriſq; alijs te admonebo, quæ ad hanc Signaturam attinent. Non rarò enim accidit, duas commiſſiones de eadẽ cauſſa

con-

concedi & diuerſis iudicibus diſtribui, & ſic de iuriſdictio-
1 ne alterius concedi. Hoc † enim caſu ille erit iudex, qui alterum in exercitio iuriſdictionis præuenit, & ſignatura conſueuit in hac ſpecie alio reſcripto reſcribere. Audiat, qui præuenit: præueniſſe autem dicitur inter auditores ſacri palatij, cui prima commiſſio præſentatur. Rota deciſ. 802. de commiſſio. in antiquis, & ille poterit abſque alia commiſſione Pont. de conſenſu tamen aliorum, ex conceſſione bullæ Innocentij ſexti in cauſſa procedere. Quòd ſi quæſtio ſit inter auditorē ſacri palatij, & alios iudices, vel
a inter alios iudices vtrinque, dicetur ille præueniſse, a qui primus erit in exercitio iuriſdictionis, vtpote citationem decernendo, vel alium actum poſitiuum faciendo. Caſſa. deciſio. 5. de reſcript. b Ego deciſionem Caſſiadori limi-
b
2 tarem, dum tamen † citatio, vel alius actus poſitiuus, quo iudex cœpiſset iuriſdictionem exercere legitimus & validus fuiſset, alijs non induceret præuentionem per regulam iuris, quòd nullum eſt, ad tex. in capitul. propoſuiſti, verbo, legitimè, de foro compe. firmant. Inn. But. & Archid. 2. quæſt. 6. non ita legitur. ſequitur Roman. conſi. 422. nume. 5.

3 Vſu † quoque receptum eſt, vt impetratio ſimilium cōmiſſionum nullum deſideret mandatum, & diſpoſitio. cap. nonnulli. §. ſunt & alij. de reſcrip. abrogatur. Verum cum regula Cancellariæ caueatur, vt commiſſiones omnes ſuper beneficijs eccleſiaſticis, antequā de eorum prouiſioni bus literæ expediantur, nullę ſint, inoleuit practica volētium commiſſiones ante literarum expeditionem obtinere, & in cauſsa aliquot actus facere, vt in cōmiſſione clauſula hæc ponatur derogatoria, videlicet, Non obſtantibus Cancellariæ regulis, illa præſertim, qua caueri dicitur, vt cōmiſſiones, &c. Conſueuit tamen Signatura addere clauſulam temperantem, Dummodo litteræ expediantur ante terminum ad articulandum, & interim non cenſeatur vera lis, nec ſit locus Regulę de ſurrogandis, idq; ad compeſcendam nōnullorum malitiam & ambitionem, qui minus iuſtè lites ſuper beneficijs aliorum introducebant, ea dūtaxat ſpe, vt reo præmoriente beneficio regulę de ſurrogandis in re litigioſa cęteris venirent præferendi.

Staph.

Staph.lib.ſuo char. 143. Quę verba ante terminũ ad articulandum,intelligit Rota de termino ritè & rectè ſeruato, cum ſua ſcilicet ſolita dilatione, & ſub ſua die, aliàs enim tamquam actus nullus non facit pręſcriptam conditionem deficere, & derogationem ceſſare. Crediderim tamen regulam non obſtare, & commiſſionem valere etiam non expeditis literis,vbi reus impetraret ad effectum abſolutorię obtinendæ,pro qua ſola ſupplicatio ſatis eſt,etiã aduerſus regulam de non iudican. iuxta formam ſupplicationis.Rota,Caſſa.deciſ.2.in di. regu. idemque ſeruatum fuit,vbi ſuper poſſeſſione tantum beneficij Caſſa.ibidem dec.1.& late Gomes.in reg.de non iud.iux.fo. ſupp.q.5.

ANNOTATIONES.

a QVi primus.] *Quòd iuriſdictio † per citationem præueniatur eſt communis Doctorum ſententia, vt Roma.ait conſi.*
4 *112.num.4.Qua de re Bar. & Alex. videas in l.ſi*
5 *pluribus.ff.de lega.1. Sed quid † ſi vnus iudex per verbalem citationem,alter verò per realem præuenerit, quis in iuriſdictionẽ præueniſſe dicatur;declarat Ang.in maleficiorum libro,in verbo,iudex commiſit, vbi qui reum capiendo præuenit,etiam in iuriſdictione præueniſſe ait, Sed Maria.Soc.altius quæſtionem hãc exorditur,& diſtinguendum tandem eſſe exiſtimat in ca. propoſuiſti.q.8.nu.22.de for.competen.tu eum legito,atquè Gram.deciſi.28.n.6.& Are.conſi.101.Spectabilis domine Gemin. in c. per hoc,de hare.in 6.Ioan.Anan.in c.excommunicamus.§.volumus.eo.tit.Bar.in l.ſi quis poſtea. ff.de iudic. & Ang. l.1.§.ſi quis in appellatione,col.pen. ff.de appell.*

b Ego decis.) *Pro iſta limitatione faciunt, quæ decidunt Corn. conſi.57. col.4.& lib.3.& Affl.dec.294.Quidam,& dec.294 Quidam,& dec.366.nu.16.atq; Gomes. qui multa congerit in reg.de annali poſſeſſ.q.45.Necnon & Tiraquell.qui nuncupatim hac de re loquitur,de vtroq; retract.§.8.in gl.24.poſt Abb. & Maria.Soc.in dict. capitu. propoſuiſti. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De impetratione iudicis pro titulario contra penſionem eccleſiaſticam. CAP. VLT.

SVMMARIVM.

1 *Penſio eccleſiaſtica ſi dicatur nulla, vel exceſſiua, an interim ſolutio retardetur.*

2 *Penſio transferri non poteſt.*

3 *Penſionarius ubi uia executiua obtineret, & titularius appellaret, non conceditur appellationis commiſſio, niſi cum clauſula, ſine praiudicio legitimę exequutionis.*

1 QVod † ſi quis petat commiſſionem ſuper penſione, & fructibus beneficij per ipſum debita, 2 ſiue illam nullam dicat, ſiue exceſſiuam ex a cõmuni ſtylo Signaturæ conſueuit apponi clauſula, Sine retardatione ſolutionis penſionis, idque ob reuerentiam literarum apoſtolicarum, quibus eſset penſio reſeruata. Staph. lib. ſuo, char. 153. Gigas in ſuo tract. quęſt. 85. de penſio.

Quamobrem ſi penſio ab inferiore à Papa reſeruata ceſsaret hic fauor literarum apoſtolicarum, nec apponenda eſset hæc clauſula, Niſi forte penſionarius eſset in quaſi poſseſsione exigendi, quia tunc adijcienda eſset nihilloſ minus clauſula hęc ex alio capite, quia alias penſionariu poſſeſſione ſua priuaretur contra iuris debitum, & poſſet agere ſpolio, Gigas eod. tracta. q. 47.

Idem ſi apoſtolica authoritate reſeruata eſſet, non tamen ſimpliciter neque pùre, ſed ſub certa forma ſeruanda vel cõditione implenda. Quo caſu non eſſet ſatis docere de literis reſeruationis, niſi de ſeruata forma, & impleta conditione doceretur; nec interim titularius grauandus eſſet docere de literis reſeruationis, niſi de ſeruata forma.

Caſsa.

Caſſa.dec.10.de reſcrip. Gigas.d.q.85.Crediderim tamẽ hoc quoque caſu titularium proximo exemplo grauandũ, & clauſulam adijciendam, vbi penſionarius eſset in quaſi poſseſsione exigendi. Videretur.n. hoc caſu titularius releuaſse penſionarium ab onere huius probationis,idq; nõ diffinitiue neq;perpetuo,ſed ad hunc effectum tantum, vt interim exigeret.

2 Eodem † exemplo grauandus non eſset hac clauſula is, qui ſuper nullitate penſionis impetraret,quæ vigore trãslationis peteretur, & ſic non ex primis,ſed ex ſecundis literis dictæ translationis ageretur, communis enim forma translationis eſt, vt prima penſio reſeruata, & prima gratia extinguantur,& exinde extinctione huiuſmodi noua in fauorem alterius perſonę penſio oriretur,& reſeruaretur. Gigas ſuo tractatu.d.q.85.Quamobrem literæ translationis adferunt ſecum exceptionem penſionis extinctę, quã dare poterit titularius, tamquam exceptionem naſcentẽ ex titulo penſionarij,nec interim erit hac clauſula grauãdus. Caſsa. d.dec. 10. de reſcrip. Gigas ibidem: ampliarẽ ego etiam,vbi titularius ſemper ſoluiſset primo penſionario,qui nuper penſionem tranſtulit:poſseſſio enim ſua,vel quaſi exigendi non debet prodeſse alteri, cum maxime non ſit eadem penſio quæ tranſeat, ſed prima extinguitur & alia ſimili reſeruatur, vt ſupra docui. Quod ſi extinguitur ipſa penſio,& proprietas primi poſseſsoris,multò magis & ius poſseſsionis eiuſdem, quos penſioni & proprietati adiacebat. Alios caſus, quibus datur commiſsio nullitatis penſionis ſine præſcripta legere poteris apud d.Gig.dicta quæſt.85.

3 Verum † omni caſu, vbi penſionarius via exequutiua obtineret & titularius appellaret, non conſueuit commiſſio appellationis concedi,niſi cum alia clauſula,Sine præiudicio legitimæ exequutionis, Gigas. q. 95. & ita ſeruatur,idque ipſum,vt opinor, quia penſionarius agit ad exequutionem literarum reſeruationis,vel translationis penſionis,quæ exemplo inſtrumenti quarẽtigiati paratam habent exequutionem,& ab exequutione non appellatur. l. ab exeq.ff.de appella. Gigas dict.q.195.

ANNOTATIONES.

EX Communi.) *Adde Gomes. in compendio vtriuſque ſignaturæ prope finem, vbi copioſè, qui nonnullos etiam caſus enarrat, in quibus clauſula ſine retardatione penſionis, in commiſſionibus opponi non debet. Nic. Ant. Grauatius.*

LIBER QVARTVS.

Introductio cauſſæ in Romana curia contra præſentem, & quando ius reuocandi domum, ipſaq; dilatio ad partes concedi, vel denegari ſoleant. CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Litis pendētia per ſimplicem citationem inducitur.*
2 *Ius reuocandi domum deprehenſo in Roma. curia, quando detur, & quibus ex cauſſis, & nu.* 11.
3 *Dilatio quibus in caſibus denegetur.*
4 *Dilationum materia plurimùm in iudicis reſidet arbitrio.*
5 *Citatio litis pendentiam inducit.*
6 *Lis quando pendere dicatur.*
7 *Lite pendente nouum ius, aut noua prouiſio impetrari poteſt.*
8 *Lite pendente, an ſupplicare liceat, & reſcripta impetrare.*
9 *Litis pendentia inducitur per petitionem, quod quis carceretur, & per bonorum ſequeſtratio-*

tionem.

10 *Pendentia per citationem circunductam non inducitur.*

FIgura iudicij, Deuoluta iam cauſſa alio ex his,
quos ſupra diximus modis ad Roma. Cur. om-
ni caſu, ſi reus pręſens fuerit in curia, poterit
eum actor ſimplici citatiuncula per nuncium,
ſiue curſorem citare coram auditore, cui fuerit cauſſa per
Cancellariam ac eius regentem diſtributa, abſque alia
1 commiſſionis inſertione,† & per ſimplicem citatiunculam
huiuſmodi vera litis pendentia cenſebitur, etiam quoad
citatum introducta apta ad omnes ſuos effectus etiam re-
uocationis attentatorum, tametſi in ea non fuerit reſcri-
pti tenor inſertus per quem iuriſdictio auditori data dici-
a tur iuxta cle.2.vt lite penden. a nec exprimantur ea, per
quę pars citata bene inſtrui, ac certior reddi poſſit, iuxta
d.Clem.2.vt lit. penden. & ſic iuris communis diſpoſitio
in prędictis ex ſtylo & obſeruatione Ro.Cu.abrogatur. Ro
ta dec.279. Cle.in no.de lit.pend.

b Poterit b nihilominus hoc caſu is,† qui fuerit in Roma-
na curia deprehenſus ius reuocandi domum habere, ſi iu-
ſta ſuberit cauſſa, quæ reuocationi ſatis ſit, ad text.in c.fi.
de foro comp. idque etiam ſi iuxta hæc cauſſa lite penden.
ſuperueniret, ad nota.per Abb. Butr.& Imol.in c.fi. de di
latione: tametſi hoc caſu eſſet potius differre in aliud tem
pus, quàm domum reuocare, vt Abb. ibidem docet. Iuſta au
tem cauſſa, eſſet, vtpotè, ſi quis Romæ legationis munere
fungeretur. l.2.§.legatis.ff.de iudi. vel à principe reipubli
cę cauſſa euocatus eſſet, in authen.de ſanctis epiſc.§.ſi vè
rò epiſcopi, colum.9.c.expoſuit, de dilatio. vel teſtimonij,
vel ſi iudicandi vel deniq; ſi reddēdæ tutelæ cauſſa accer
ſitus eſſet, his enim caſibus ius reuocandi concederetur ni
ſi in ipſa Rom.cur.contraxiſſet, & ratione contractus hu-
iuſmodi conueniretur. Quę tamen limitatio ad caſum le-
gationis non extenditur, quando ante legationem initus
fuiſſet contractus, ad tex.cũ materia in.l.2.§.legatis. ff.de
iudi.in c.fin.cum nota.per Felin. & alios de foro comp. &
cap.fina.de dilatio.

Verùm hoc ius & beneficiũ reuocandi domum perpetuum non eſt, ſed plures recipit ſectiones, quas apud Fel. in d.c.fi.de for.comp.tu ipſe videre poteris,tenuit nihilo minus Rota,vbi quis Reip. cauſſa in Romana Curia moraretur, vt cogatur interrogationibus alterius partis reſpondere, nec aliàs ius reuocandi domum concedit. Rota deciſio. 617. dic quod illi,de iure reuocan. domum, in antiquis.

Amplius & is,qui pręſens in Ro.Cur. deprehenderetur, vel eius procurator, dum tamen generalis poterit dilationem ad partes petere eamque ſi principalis ſit,qui deprehenditur ad deliberandum & veniẽdum inſtructus. Quòd ſi procurator, vt ſupra diximus, generalis ad conſulendum principalem,& dabitur.c.dilectus,de procu.Rota Biſignet. dec. 16.vtrum,de dilatio.in vlti.hoc idem ampliatur etiã, ſi de beneficio in curia vacante ageretur aduerſus, c.2.de præben.licet enim videatur tunc certam omnimodam diſpoſitionem beneficij ad Pont.ſpectare, quare & petitio dilationis quoque calumnioſa. Nihilominus beneficium poſſet eſſe de iure patronatus laicorum,quo caſu ſub reſeruatione.d.c.non comprehenderetur, ad no. in d. ca. dilectus,poſſentq. alia contingere, quæ facerent ceſſare omnem calumniæ ſuſpicionem, & iura de partibus deſiderari.

Sed & hæc dilatio ante terminum ad articulandum petenda eſt,poſt quem bene rectéq; ſeruatúm denegabitur, niſi fortè perſona mutaretur,vtpote per viam ſurrogationis,vel ſi eadem perſona remaneret, nouum ius impetraret,& ex illo vellet obtinere, vtroq; enim caſu etiam poſt terminum bene rectéq; ſeruatũ dilatio concedetur. Reus enim non venit inſtructus, niſi reſpectu iuris:quod actor intentauit,& contemplata eius perſona,non autem alia Rota d.deciſ.de dolo & contu.in no.Card. cle.1. de ſequeſt. poſſ.& fruct.

Pleriſque tamen caſibus receptum eſt; dilationem denegari,vtpotè ſi ab actore peteretur. Debuit.n.venire inſtructus,glo.& Abb.in c.præterea.el.4.de dilat.vel ſi à reo à procuratore tamen eius ſpecialiter ad eam cauſſam conſtituto,Caſſa.dec.1.de dilatio.vel ſi per ſe ipſum, eſſemus

tamen

tamen in cauſſa ſpolij, in qua aliqua tenuis facta eſſet ipſius ſpolij probatio, Caſſa.d.dec.1.de dilat. Et generaliter hęc dilationum materia plurimum in ipſius iudicis arbitrio reſidet.l.2.vbi Bart.ff.de re iud.glo.c.præterea,de dilat.Abb.c.1.colum.2.eodem titulo.

ANNOTATIONES.

a NEc exprimantur.) *Ex allegata clem.2.vt lit.pend.diſpo-*
5 *ſitione, Citatio† litis pendentiam non inducit, niſi ex ea citatus plene inſtrui valeat vbi gloſſ. Imola & præſertim Zabarel. in 3. not. & iterum in 5.hoc adnotant. Quinimo vt eo loci Zabarel. aſtruit ſex neceſſaria requiruntur vt lis pendere dicatur: qua de re Ioachim Minſing. legas in ſuis ſingul. obſer. in cent.4.obſer.26. Nec non & Staphil. tract. de gratia. & expect.*
6 *§. ſpoliatus.num. 13. vbi vſu receptum eſſe teſtatur. Quod † lis pendere dicatur, quando cauſſa fuit commiſſa citatioque decreta licet non exequuta, & ſi ipſe contrarium velit & litis pendentia, quo ad priuilegia per actorem lite pendente impetrata, dicitur ante terminum ad articulandum, vt idem Staphil. citato libr. prodidit.§. in primis, numero 16. vbi etiam numero 50. te-*
7 *ſtatum reliquit, quod † lite pendente nouum ius impetrari poteſt, vt puta, gratia ſi neutri, aut noua prouiſio, dummodo in ea mentio fiat, nec ob id attentatum quid fuiſſe dici poteſt. Cæte-*
8 *rum. † an lite pendente reſcripta à principe impetrare liceat, vel ſupplicare, traditur poſt reliquos per Iaſon. in Rubr. & l. prima, & ſecunda, C. vt lit. penden. & Ioann. Fer. de appell.*
9 *cap. 4. Non tepide, nu. 178. Quæ quidem † litis pend. inducitur etiam per petitionem, vt quis carceribus mancipetur, ac per ipſam capturam, ſi Caccialupo credimus in tract. de debit. ſuſp. q. 27. in princ. tum etiã per bonorum ſequeſtrationem, vt eo lo-*
10 *ci. nu. 3. legitur. Verũ illud præterea libet adiungere, quod † litis pendentia per citationem circunductam haud quaquam inducitur, veluti Afflict. egregiè comprobat dec. 366. n. 14. Nicol. Ant. Grauatius.*

b Poterit.) *Rotam videas deciſ. 596. D. Vrbanus, deciſ. 829.*
10 *Nota, quod ſi, in antiq. vbi † præſentibus in Rom. Curia ius reuocandi domum non competit, cum Roma ſit communis patria. l. Roma. ff. ad municip. Sed cum temperamento intelligi hoc*

debere admonitum te eſſe velim, niſi cauſſa coram alio iudice pẽderet, vt late Vant. oſtendit de null. ſent. ex def. iuriſd. ord. n. 84. cum ſequ. Qua de re abundè etiam apud Couarru. legitur lib. pract. q. c. 5. vbi qui legitimis ex cauſis ius reuocandi domum habet, eo vti non poteſt, quoties pro contractibus extra patriam & prouinciam celebratis conuenitur: tunc enim nulla ei fit iniuria ſi extra prouinciam in locis contractus conueniatur. Verum in hac ſpecie excipitur legati, cæteri vero minime, qui ius reuocandi domum neutiquam habent, per doct. in l. 2. §. omnes. ff. de iudi. & eſt communis ſententia, teſte Lancel. Dec. ibi, atque Couarru. præcitato loco. Nic. Anto. Grauatius.

De citatione extra curiam per edictum, eiuſque decreto, ac formula procedendi pro reo, vbi aſſerto procuratori decreta eſſet.

CAP. II.

SUMMARIUM.

1 Citatio ſi extra Rom. Cur. facienda ſit, debet dari facultas citandi expreſſe.

2 Citandi ſi plures eſſent, expreſſe nominandi ſunt. Clauſula, omneſque alios, etc. quæ in citatione appòni ſolet, nõ operatur, ut ultra quatuor citari poſſint eo. nume.

3 Citatio per edictum fit, quando tutus non patet acceſſus.

4 Citatio per edictum procuratoribus relaxari non ſolet, niſi mandatum oſtenderint, uel cauerint.

5 Citatio, non niſi cum competenti termino ad comparendum fieri debet.

6 Citatio per edictum generaliter concedi ſolet ad cõparen-

parendum ad omnes & ſingulos actus vſq; ad ſententiam incluſiue.

7 *Citatio non requirit peremptorium in beneficialibus, quia à lege ſubintelligitur, nec in profanis ex ſtylo Rom. Curiæ.*

8 *Citationem ad perſonaliter comparendum abſq; ſpeciali Pontificis iuſſu, auditor ex obſeruantia Rom. Cu. concedere non valet.*

9 *Citationis per edictum, eiuſque exequutionis modus.*

10 *Citatio intra nimis anguſta tempora facta non valet.*

11 *Citatio, abſque termini præfixione facta, an valeat.*

12 *Peremptorium in beneficialibus ſummariiſq; cauſſis non requiritur, fallit tamen, & nu. 15.*

13 *Peremptorium in Ro: Curia ex ſtylo, & citationibus apponi non ſolet.*

14 *Termini poſt litem conteſtatam ſunt peremptorij.*

16 *Citatio ad comparendum perſonaliter in ciuilibus cauſſis regulariter non fit, fallit tamen.*

17 *Debitor ſuſpectus, vt capi poſſit, quæ requirantur.*

18 *Citatio realis abſq; iudicis mandato regulariter fieri non poteſt, fallit tamen.*

1 SI † verò reus citandus à Romana Cur. abſit, tūc opus erit, vt commiſſio det facultatem citandi expreſſe, & ex ſtylo addi ſolet etiam extra curiam, & ſi fortè etiam aliàs poſſet extra curiā citare, idque ex ſimplici facultate citandi, ſi maxime citādi non adiecto aliàs in Rom. cur. facultas indefinitè daretur. Caſſa dec. 4. de reſcript.

2 Quòd † ſi plures citandi eſſent, expreſſe nominandi forent,

ſent, vnde inoleuit praxis, vt in commiſſione apponamus clauſulam, omneſq; alios, &c. cuius tamen vigore non poterunt vltra quatuor citari, & in citatione nominandi eſſent per Iudicem, non autem per exequutorem tantũ, ad text. cum not. in c. cum in multis, de reſcrip. in 6. Rota, deciſ. 419. ſi impetretur, de citatio. & dilatio. in no.

Verum quùm plerunque plures quatuor ſint citandi, cõſueui ego clauſulę huic, omneſq; alios, &c. addere hæc verba, Etiamſi eſſent vltra quatuor. Nonnunquam enim accidit, vt ob locorum diſtantiam omnium citandorum nomina ignorentur, nec alias poſſunt in citatione omnium citandorum nomina exprimi, vſu exigente, ſuborta eſt alia practica, qua vbi in commiſſione dicimus, omneſque alios, addere conſueuimus, In exequutione citationis pręſentium vigore decernendę nominandos. Caſſa. deciſ. 2. de dolo & contum. ver. Rota verò contentatur.

3 a Quod † ſi ad eum, qui citandus eſt tutus non pateat acceſſus vel alias caueat, ne citari poſſit, ſolemus in commiſſione, dum facultatem citandi poſtulamus, addere clauſulã etiam per edictum publicum, quam Signatura dare non conſueuit, niſi cum temperamento, conſtito ſummariè, & extraiudicialiter de non tuto acceſſu, per text. in clem. 2. de iudi. & tunc opus eſt extraiudicialiter docere, & teſtes inducere, & auditori de non tuto acceſſu fidem facere, Rota deciſio 753. dic quòd in c. dudum, de cita. per edict. & 703. dic quòd citato, eo. tit. in antiq. Staph. ſuo libello de lite. gra. & iuſtitiæ char. 158. oportetq; hoc caſu teſtes ſaltem deponere, quòd credant citandos non poſſe ſatis tutè perſonaliter, vel domi citari. Rot. deciſio. 781. ſi aliquis, de citat. per edict. in antiq. Staph. ibid. Caſſa. d. dec. 2. de dolo & contu. & exinde actor citationis decretum obtinebit.

Quod ſi obtineat omni caſu per ſolum citationis decretum vera litis pendentia apta ad omnes ſuos effectus quoad ipſum tantum introducta cenſebitur. Rot. dec. 425. nota vtrum, vt litę penden. & de cit. in antiq. dum tamen ab ipſo principali vel legitimo eius procuratore obtinebatur, vel ſi à non habente mandatum, ſuperueniat tamen ratificatio in tempore habili ad conſequendum ſuos effectus,

ctus, vtpote, ſi pro actore contra poſſeſſorem ad interrum pendam præſcriptionē ex regula triennali ante triennij lapſum ſuperueniat ratificatio, aliàs enim præſcribere poſſeſſor, nec per decretum huiuſmodi fuiſset interrupta præſcripta, Gomes in regula de trien. q. n. 50. vel ſi ad euitādā diſpoſitionē, c. plerūq; de reſcr. ne quis ob lapsū anni cadat à reſcripto infra eundem annum ratificet & vtatur.

4 Verumtamen † conſueuerunt notarij ſimilibus procuratoribus aſsertis citationes non relaxare, niſi vel ipſi inſtātes procuratores in Romana Curia eſsent egregij atque noti vel ſimilem procuratorem ſecū adduceret is, qui pro citatione inſtaret, & tunc quoque non niſi procurator ille egregius obligationē faceret pœnalem in forma cameræ apoſtolicæ, quod de legitimo mandato, vel ratificatione docturus ſit, ferè ſemper ſub ducentorum pœna, idque vt reo comparenti conſultum ſit, vbi procurator ille aſsertus nec de legitimo mandato doceret, nec actor vellet proſequi, vel aliàs ratum habere iudicium eius nomine cœptū. Poterit enim hoc caſu reus beneficio huius obligationis ex ſtipulatu agere ad pœnam commiſsam via exequutiua abſq; alio ſignaturæ reſcripto, prout in ſimilibus obligationibus ſolitum eſse procedi ſupra diximus. Nonnulli etiam ſimplicem commiſſionem impetrant hoc caſu, vt idem auditor poſſit ad pœnas & exequutionem dictæ obligationis prout poſset auditor cameræ procedere, & ſignatum concedi.

Quòd ſi reus non eſset pœna contentus, ſed litem ſuper re, ac beneficio ſuo ægrè ferret, velletq; ſe ac beneficium ſuum à lite eximere, ne forte actor interim ratum haberet iudicium nomine ſuo cœptum, conſueuimus ad hunc effectum commiſſionem impetrare, qua Signatura reſcribit, quod præfixo termino procuratori prædicto, ad docendum de mandato ac ratificatione prædictis, niſi docuerit, pronunciet auditor nullam iuriſdictionem ſibi datam, nullamque litem cenſeri introductam, & eum procuratorem ad pœnas, & in expenſis per reum paſſis condemnet. Caſsad. in regula de ſurrogan. deciſione 40. nume. 6.

Sed & Rota nobis aliam viam indicat. Biſignet deciſio.

 30. in

30.in vlt.q.nu.12.nempe, quòd citato illo procuratore aſſerto, qui citationis decretum obtinuit abſque alio Signaturę reſcripto, pro abſolutoria ab obſeruatione eius iudicij cum expenſarum condemnatione contra procuratorē eundem inſtet, quæ abſolutoria declaratoriæ, de qua proxime diximus, æquipollebit ſaltem ad extinctionem litis, per eam enim eximit ſe reus, ac rem ipſam ſeu beneficiũ à lite. Eruntq; (vt opinor) hoc caſu ſeruandi termini, quos infra ſuo loco dicemus, vbi quis abſolutoriam velit, ab obſeruatione iudicij ſeruandos, quos etiam nos docet vulgaris ille formularius terminorum Rotæ, ſub rubrica de procedendo, prout de iure, & crediderim hoc caſu communi forma citationis ad procedendum, prout de iure addendũ eſſe, ita, vt additio præcedat, videlicet ad docendum de mandato, vel ratihabitione legitimis, & procedendũ prout de iure, primò pro prima dilatione, ex quo non tantum ad effectum habendæ abſolutoriæ, ſed etiam pro declaratione pro pœna ageretur.

Quòd ſi reus prędictis non acquieſceret, ſed amplius vellet poſſeſſor abſolutoriã ab impetitis, vel etiam canonizatoriam ſui tituli, & adiudicatoriam beneficij, vel rei, de qua ageretur, quę principalem adficerent. Ego tunc cõſueui noua commiſſione inſtaurare iudicium, qua præuia huius facti narratione peto, vt pro tutiori iudicio eidem auditori, quatenus opus ſit cauſſa iterato committatur, cũ facultate citandi in forma, & exinde principali in Romana Curia, vel in partib. legitime citatio cauſſam ipſa proſequi, ſic enim tutius redditur iudicium ac etiam vtilius, quia propter graues impenſas Romanæ Curiæ, non expedit abſolutoriam ſententiam ab obſeruatione iudicij dũtaxat reportare, quæ parum vel nihil victori tribuit: eadem quoque ratione non conſueuit in palatio decerni citatio extra curiam ad petitionem coniunctæ perſonæ, idq; etiã ſi coniunctus qui pro decreto inſtaret, vellet pro coniuncto cauere de rato, Rota dec.730. de citatione, nota quòd ſi aliqua in antiq. quæ videtur generaliter loqui, & ſic in cauſſa quoque profana, & durum admodum videtur, quod ſimilis citatio procuratori aſſerto cum ſimili cautione vel alternatiuè docendi de legitimo mandato conceda-

tur

tur, coniunƈo autem denegetur in profana cauſſa, in qua mandatum habet à lege, & vt opinor, intelligenda eſt deciſio Rotę ſupra allegata in cauſſis beneficialibus, vel aliàs ſpiritualibus tantum.

b b Citatio † verò non niſi cùm competenti termino ad
5 comparendum dari ſolet. Bonif. v i i i. in extrauagāti, rem non nouã, de dolo & cont. Cle. 1. de iudicijs vtrobique terminum competentem conſiderata locorum diſtantia, idque pro modo diſtantiæ vicena millia paſſuum in ſingulos dies dinumerãdo. l. 1. ff. ſi quis cautio. §. qui excuſſare. inſt. de ſup. tuto. aliàs tanquam temeraria citatio non arƈtaret citatum ad comparendum etiam poſt terminum. l. autem qui aliter. ff. quòd vi aut clam. vbi Bar. Abb. in c. dilecti. de dolo & contu. col. 7. Caſſa. deciſ. 6. eod. tit. nu. 3.

6 Soletq; † hæc prima citatio ſemper generalis concedi, videlicet ad legitimè comparendum ad ſingulos aƈtus vſque ad ſententiam incluſiuè inſtruƈtè cũ omnibus iuribus, ſcripturis ac monumentis cauſſam concernentibus, Rota deciſ. 245. de cit. ſenten. & re iud. cuius citationis formula ſic generalis vtilis eſt in pluribus, quæ inferius ſuo loco dicemus, nec aliàs deſiderat peremptorij expreſſionẽ, c quòd
c † in beneficialibus ſubintelligatur à lege, & in profanis ex
7 ſtylo Rom. Cur. Rota d. deci. 245. conſueuitq; ex cõmuni obſeruatione curiæ omni die etiam feriata poſſe decerni. Caſſa. deciſ. 5. de do. & contuma.

d Cæterùm † non ſolet neque poteſt auditor citationẽ
d perſonalem, ſcilicet ad perſonaliter comparendum ſine ſpeciali commiſſione Papæ concedere, gloſ. verb. perſonaliter, in c. fi. de dilatio. Rota d. deci. not. quòd regulariter. 389. in ant. licet aliàs de iure delegatus poſſit ſine alia ſpeciali commiſſione ſimiles citationes decernere. cap. 1. de iud. libro ſexto, & ratio obſeruationis Ro. Curiæ eſt propter pręſentiam principis, quem facile adire poſſunt: Rota d. deciſ. 389. qualiter autem conſueuerit Signatura reſcribere in hac ſpecie, & auditor citationem decernere docet Staph. de literis gratiæ & iuſtitiæ, char. 140. & 179. à tergo vtriuſque.

ANNOTATIONES.

a QVod ſi) *De citatione † per edictū eiusq́; formula ſcilicet*
quòd publicè legatur, exemplarq; ſiue originalis ſcriptu
ra (vt dici ſolet) affigatur ; affixaq́; aliquas per horas dimitta-
tur, apud Mil. hac docentem legere eſt in verbo, Citatio quando
committitur. Rot. deciſ. 223. in no. licet in Rom. Cur. affixio &
publicatio abſque ipſius lectione de ſtylo ſufficiat. ſicuti Caſſa.
teſtatur. deciſ. 4. de dolo & contum. cuius meminit V. ant. de nul.
ſent. ex def. cit. n. 133. cum ſequ. Quæ quidem citationis formu-
la, & quo nam modo exequi debeat, traditur etiam in vulgari il
lo libello, cui Formul. term. titulus inſcribitur. pag. 8. col. 2. &
3. & copioſè infra ab auctore cap. 3. atque à Tiraquel. de vtro-
que retr. §. 9. in 2. Gloſ. nu. 8. & ſeq. tum quoque à Papaz. in
additamentis ad deciſ. Rotæ 5. de reſcrip. vbi ad uſque calcem
hanc rem praximq́; docet. & in deciſ. etiam 22. eo. tit. quomo-
do citationes, quæ non fiunt per edictum exequantur, deq́; earū
formula. Et quoniam multa ad propoſitam materiam in mediū
affert, eum legere non te pigeat.

b Citatio.) *In confeſſo eſt in citatione † congruū tempus ad cō-*
parendum apponi debere, aliter ea nequaquam iure ſubſiſteret,
vt à Spec. proditum eſt tit. de citat. §. 1. verſic. Item quod facta
eſt intra minus anguſta tempora, ab Afflict. deciſ. 124. Ecce. n.
3. & deciſ. 366 In pleno. nu. 15. & Caſſa. deciſ. 3. de dilat. Con
ferunt, quæ ab Aret. adnotantur in l. ſi mihi & tibi. §. ſi quis
ſeruos, in fin. ff. de leg. 1. atque à Felin. in c. quo ad conſultatio-
11 *nem, de re iudi. Cæterum † ſi citatio abſque termini præfixione*
fieret, vtrum ne valeat, diſſidium eſt inter Doctores, tamen cre-
briore calculo confirmatur eam validam efficacemq́; eſſe, tacite-
que intelligitur, vt congruo tempore citatus cōparere teneatur,
ita Fel. in c. cōſuluit, de off. deleg. Alex. in l. liber homo. §. 1. ff. de
ver. obl. & Boer. deciſ. 235.

12 Quòd in.) *In beneficialibus † ſummariiſq́; cauſſis perempto*
rii ſolennitas non requiritur. Clem. ſæpe, vbi Ioann. And. in ver.
Peremptoriæ, de verb. ſig. & Abb. in ca. cum olim, de teſt. In
13 *Romana autem † curia peremptorium in citationibus ex ſtylo*
apponi non ſolet, cuius ratio ex his ſumi poteſt quæ à Rota tra
duntur deciſ. 245. licet in no. atque Fel. in cap. cōſuluit, col. 3. de
offic.

14 *offic. deleg. Quia † poſt litem conteſtatam omnes termini ſunt peremptorij, quibus conuenit. y ant. de null. ſent. ex. defe. cit. nu.*
15 *103. vbi † num. 105. aßignat fall. quando beneficiarijs in cauſſis cæteriſq; ſummarijs peremptorium requiratur, videlicet, cũ abſens ad totam cauſſam citatur, quod Alexandri teſtimonio cõprobat Reſponſo: 123 lib. 2. Et quia hac de re non nihil infra dicetur, lib. ſeq. cap. 2. ideo, quæ hic deſunt, ab eo petenda ſunt. Nicolaus Antonius Grauatius.*

d Cæterùm.) *Citatio † vt quis in iudicio ſui præſentiam fa-*
16 *ciat, regulariter ciuilibus in cauſſis fieri nequaquam poteſt, quoniam liberum comparere per ſe vel per procuratorem citato eſſe videtur. cap. querelam, de procur. l. 1. & vlt. ff. eo. & not. in ca. 1. de iud. in 6. Fallit tamen niſi reus contumax eſſet, l. conſentaneũ, vbi Bart. & alij. C. quomodo & quan. iud. aut per ſententiã condemnatus ſi quis fuerit. tunc etenim ipſius pro exequutione realis citatio fieri poteſt. l. 1. cum ibi not. C. qui bon. ced. poſ. & Bal. in l. per diuerſas. q. 5. C. mand. Quod tamen recte intelligẽdum erit, ordine ſeruato legis à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & c. quo ad conſultationẽ. vbi Abb. eo. tit. Fallit etiã, quãdo reus fuga ſuſpectus eſſet. Alex. & Iaſ. in l. cui iuriſdictio. nu. 19. ff. de iuriſd. om. iud. Fel. in ca. 1. de iudic. idemq; Iaſ. inſtit.*
17 *de actio. in prin. colu. 2. vbi † late congerit, quæ requirantur, vt*
18 *debitor ſuſpectus capi carceribuſq; tradi poſſit, quæ quidem † realis citatio vllo pacto fieri poteſt, niſi iudicis præcedente mandato. l. neminem, ibiq; ſcrib. C. de exhib. reit. Bald. in l. ſi quando q. 12. C. de teſt. qua de re Pariſ. videas conſi: 120. n. 1. lib. 4. Maria. Soc. tract. de cit. art. 20. nu. 25. vbi regulam ponit, quam dein quatuor ampliat modis, & ſeptem limitat. & Afflict. in cõſtit. reg. Neap. Edictum, n. 14. & 50. Nicol. Anto. Granatius.*

De exequutione citationis ad partes decretæ etiam per edictum publicum relatione exequutoris, & vbi nulliter fit exequuta, quibus ſanetur caſibus. CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Citationis per edictum exequutio qualiter facienda ſit,*

da ſit, & nu. 4.

2 *Citatio prima, non eſt procuratori intimanda, niſi in ſubſidium, & vide num.* 10.

3 *Citationis copia danda eſt, ſi petatur.*

4 *Citatio vbi publicetur, ſi tutus non pateat acceſſus, & num.* 12.

5 *Citatio per edictum in locis ſolitis affigenda eſt, & per aliquas horas etiam dimittenda.*

6 *Citatio tempore feriato fieri poteſt, ſed uide numero* 13.

7 *Citatio extra curiam per quemcumque in partibus exequi poteſt, immo per ipſum principalem.*

8 *Citatio perperam exequuta, ſi ad partis notitiam peruenerit, ualet.*

9 *Citationis relatio quid continere debeat. & nu.* 14.

10 *Procuratori citatio fieri poteſt.*

11 *Locus uicinus quando dicatur.*

12 *Vniuerſitas quomodo citetur, & quid ſi ciues portam clauſerint, ne citentur.*

DEcreta iam citatione & per actuarium expedita ac relaxata, ad partes tranſmitti ſolet, vbi reus citandus degit, & ſi ad eum tutus pateat
1 acceſſus in exequutione † citationis eadẽ forma ſeruari ſolet, quam ſupra in intimatione appellationis docuimus traditam in Cle. cauſſam. de electio Caſſa. deci. 1. de appell. num. 4. nempe contra perſonam principalis ſi reperiatur. Quando autem dicatur poſſe reperiri, docet Butr. in c. cauſſam. de dolo & contu. Bart. in l. 4. §. prætor ff. de damno infec. aliàs in locis, de quibus in d. Cle. cauſſam. & ſolitis etiam in ſerie & forma citationis deſcribi tempore, quo populi multitudo conuenit. Caſſad. deciſ.
2 1. de appell. nu. 3. ² Immò extra formam dictæ Clem. valebit ſimilis exequutio citationis facta in cathedrali diœceſis,

ſis,vel collegiata loci & loco beneficij, licet aliàs non con ſtet de diligentia reperiendi perſonam, dummodo pars, ad cuius inſtantiam exequuta eſset,iuret non potuiſse per ſonam principalis,vel procuratoris apprehendere, ſtabitur in hoc ſuo iuramẽto pro validitate exequutionis ipſius citationis. Aeg.conclu. 319.in exeq.de iud.

2 b Admonemur † tamen primam hanc citationem non eſſe procuratori,niſi in ſuſidium intimandam, quia ſi non comparuerit,non poterimus cõtra principalem ob ſolius procuratoris contumaciam,ad ea,quæ ſunt magni & pleni prẹiudicij,vtpote ad diffinitiuam,ſed ad miſſionem tan tum ex primo decreto,& aliàs per viam punitiuam procedere.Bar.in l.quamuis ff.de dam.infec.Butr.d.c.cauſſam.

3 c Amplius † danda eſt citato copia citationis,ſi illam pe tat, aliàs non arctat eum ad comparendum, veluti de copia appellationis ſupra diximus,& in vim ſimilis exequutẹ citationis nulliter procederetur. Specul. in titu. de citatio.§.iam de citatio.verſ. hoc autem facto.tex.in d.clem. cauſſam.de electio.in fin.

4 Quòd † ſi ad citandum tutus non pateat acceſſus; vel aliàs caueat,ne citari poſſit, aliam habemus in ſubſidium exequutionis formulam,quam ex gratia in exequutionem literarum apoſtolica auctoritate decretarum Bonif.8.in extrauag.vnica rẽ non nouã.de dolo & contu. & quam ad iſtos caſus coarctauit Cl.5.in Clem. 1.de iud.Qua exequutionis formula citationes huiuſmodi in audientia contradictarum vel in palatio apoſtolico publicè legi curamus,& exinde valuis baſilicæ diui Petri in vrbe,vel alterius maioris eccleſiæ vbi contingeret Rom.curia pro tempore reſidere.qua ſummi illi Pont. voluere ſic citatos ita ad comparendum arctari, ac ſi perſonaliter apprehenſi fuiſsent,in dicta extrauag. vnica de dolo & contuma. & Clem. 1. de iud.exemplo eorum,quæ in albo edicebant prẹtores,toto tit.de albo ſcrib.Idq;ex violenta quadam præſumptione, quẹ oritur ob hominum frequentiam qui quotidie in prẹſcriptis locis verſantur, vt citationes ſic exequutæ præſumantur in citandorum notitiam veriſimiliter tranſiuiſse, Bonif.d.extraua.vnica de dolo & contu.§.1.verſ.ius enim More tamen introductum eſt, vt vltra publicationem ſeu

exe-

exequutionem in præſcriptis duobus locis Roma.curiæ, amplius in alijs duobus locis prouinciæ ſeu vicinæ citationes exequantur Roma.conſi.233. idque vt magis in notitiam citandorum tranſire poſſint, ac etiam quod iure cautum ſit leges publicatas in loco, vbi ſunt editæ, non arctare abſentes, niſi in eorum quoque prouincijs publicentur 18. diſtinct. decernimus. gloſ. dict. extrauag. vnica in verbo perſonaliter ibi. Item leges, de dolo & contu. ſoletque hæc forma in ipſo citationis inſtrumento per auditorem præſcribi cui conſueuit is, qui decretum obtinet ad hunc
d effectum duo loca prouinciæ citandi nominare, d & de vicinioribus, Caſſa. deciſ. 6. de dolo & contu. in princ. vbi habebis qualiter hæc vicinitas cōſideretur, reſpectu ſcilicet loci, in quo citandus degit, non autem reſpectu prouinciæ vel regni. Immo forma citationis tria habet in prouincia loca, & communis vſus de duobus remanet cōtentus, quia Ro. Cur. inſeruit pro tertio. Rota de commiſſio. & citatio. ſi committatur 79. in no. Aegid. concl. 194. ſi mandatur, de iud. Quod tamen intelliges in duob. ex trib. ſcilicet in Romana Curia, & totidem in partibus, & ſic in quatuor locis nec aliàs ſatis eſſet quòd in vno Ro. Curiæ, & in alio prouinciæ. Caſſa. deciſ. 1. de dolo & contu. adeò quòd ſi procederetur contra contumacē in vim ſimilis citationis exequutę in altero locorum vtriuſque loci vel in duobus locis prouinciæ tantum, non etiam Ro. Cu. proceſſus pro nullo haberetur, Caſſa. d. deciſ. 1. in fi. à quarum vltima exequutione tantum initium habebit terminus ad comparendū citationi adiectus, ab eius die computabatur, ad effectum vt contra ſic citatum validè procedi poſſit. Caſſad. d. deciſ. 1. de dolo, & contu. nu. 3.

5 Sed † & ſatis non erit, vt exequutor ſimilis citationis eam indebitis locis legerit & publicauerit, niſi inſuper eā quoque in valuis eorundem locorum adfixerit, & adfixam per aliquas horas dimiſerit, nec ſufficeret adfixio copiæ, ſed originalis, cui pars credere tenetur, non autem copiæ, tex. in d. clem. vnica de iudic. Rota de dilatio. ſi committatur. 223. in no. Caſſa. deciſ. 4. de dolo, & contu. vbi etiam diſputat. An ſine lectione ſufficiat adfixio, idem Caſſa. deciſ. 1. de appell. nu. 2. Rom. d. con. 233. e & ſimilis exequutio

tio debet eſſe publica, videlicet tempore, quo in eccleſijs conuenit, & extat populi multitudo. Caſ. d. dec. 1. de appel. not. in Clem. cauſſam. de elec. adſtipulatur verbum pu
f blicare, publicum enim non eſt, niſi ſit populi cum. f Gene
6 raliter † autem omnis citatio quocunque tempore etiam feriarum generalium vel aliàs die feriato etiam in honorem Dei exequi poterit in curia, vel extra in prouincijs Caſſa. deciſ. 5. de dolo, & contum. & licet his temporibus contradictarum audientia, in qua tanquam in albo prætoris hę citationes, vt ſupra diximus publicari ſolent, quieſcat: non tamen cogitur litigator expectare tempora fori & audientiæ in alijs, ſolentq́; nihilominus curſores hoc tempore ſimiles citationes tempore quo verſamur in foro decretas in acie campi florę, & valuis Cancellariæ apoſtolicæ loco audientiæ contradictarum facere, & ex diuerſo citationes tempore feriarum decretas ad libitum litigatorum differuntur, ac adueniente tẽpore negotij & fori in audientia contradictarum publicantur, prout is, qui pro exequutione & publicatione inſtat, mauult; tempore decreti non aliàs inſpecto, quia ex antiqua obſeruatione Curiæ vnus locus ſuccedit pro alio. Caſſad. deciſ. 5. de dolo & contum. vſque in fin.

7 Hæc † amplius & per quemcunque in partibus poterunt citationes extra curiam ſimplices vel per edictum exequi, nec aliàs opus eſt, perſonam exequutoris qualificatam eſſe, vel alias de comprehenſis in citationis inſtrumẽto. Immò & per ipſum principalem, dum tamẽ de exequutione huiuſmodi aliàs legitimè conſtare poſſit, tametſi videatur extra formam & perſonas mandati contra. l. diligẽ
8 ter. ff. mandati cap. cum dilecta. de reſcrip. Idq; † ea profectò ratione, quòd pro ſufficienti exequutione citationis qualiſqualis exequutio, ſi tamen eius certa notitia ſuperueniat ad ſanandam præcedentem exequutionem nulliter factam ſatis ſupererit ad citatum tex. in d clem cauſſam in fin. de electio. Roman. conſi. 60 & alio. 410. Rota de procur. ſi de mandato 271. in no. & vbi auctoritas legis deficeret, hoc quidem ex cõſtitutione Innoc. VIII. de facultate auditorum Rotæ defendi poterit, quibus ea bulla indictum eſt, auditores cauſſarum conſtito eis,

quòd

quòd citatio per eos decreta minus legitimè exequuta ad partis notitiam peruenit, poſſint ad expeditionem cauſſarum huiuſmodi abſq; alia commiſſione perinde ac ſi citatio legitime exequutioni mandata foret, procedere. Quæ constitutio Innoc. non aliàs generaliter loquitur, ſed dũ tamen iſta notitia citato ante obſeruationem terminorũ ſuperueniat. Inno. ibidem, ſatisq́ erit, vt hæc notitia quoquomodo probetur, dummodo plena, & certa, Staph. dd. char. 145. à tergo, & inter alia ſolet quoque ſatis probari per comparationem ſic citati, vel procuratoris ſui poſt diẽ ſimilis citationis conſtituti: eo enim ipſo præſumemus eũ ſciuiſse ſe citatum, & citationis notiam hubuiſse indubitatam. Rota de procura. ſi de mandato 261 in nouis. Aeg. de præſump. qui per ſe, 364. Quæ tamen tu intelliges, vbi à principio qualiſqualis præceſſiſset exequutio, ſecus vbi omiſsa eſset in totum, Cle. paſtoralis. verſi. cçterùm. de re iudi. vbi Card. 4. notab. Staphil. char, 145. à tergo.

g 6 g Cæterùm † quiſquis fuerit citationis exequutor, non aliàs officio, & relationi ſuis faceret ſatis ſi ſimpliciter ſuo inſtrumento referat citationem fuiſse exequutam prout in literis citatorijs, cũ multiplex exequutionis forma ſeu modus tradi ſoleat, quia niſi exequutor exprimat quem fuerit ſequutus modum, incerta & obſcura remanet relatio ſua. Aegid. concl. 200. ſi commiſsarius, de re iudi.

ANNOTATIONES.

a IMmo.] *Vide ſuperioris libri caput ſextum, quæque ibi adieci ſub lit. B. & F.*

b Admonemur.] *Iaſ. verò in l. eum qui, num. 1. C. de procur. communem opinionem eſſe ait, quòd † prima citatio à procuratore incipere poteſt, & ſi hæc com. nonnullas admittat limit. vt ibi Qua de re vide etiam Mil. in verbo, citatio. verſic. 1. & Rotam deciſ. 395. Fuit dubitatum, in no. vbi procuratorem quamuis generalem à principio cauſſæ conueniri poſſe concluditur. Verùm ſi petierit, dominum ſe conſulturum; dilatio ei nequaquam denegãda erit. Bart. autem in l. quamuis. col. vlt. de dam. inf. cui Dec. conſentit, conſi. 460. col. vlt. voluit quòd in his tantùm, quæ leuis ſunt præiudicij procurator in principio citari queat.*

Sed à communi vtiq; opinione recedendum eſt minimè, cautius tamen eſſet, & ita conſulere, ſi dominus à principio citetur præſertim arduis in cauſſis ſatis quidem communis opinio arctaretur, ſi Bart. hæreamus, & ſi Iaſ. etiam citato loco, ſic commu. hãc temperet. Nicolaus Anto. Grauatius.

c Amplius.) *Huc pertinent, quæ ſuperiore libro auctor dixit, & nos quoque annotauimus ſub litera F. c. 6. eo igitur recurras, ne eadem repetamus.*

d Et de Vicinioribus.) *Locus † vicinus quando dicatur. Doc.*
11 *docent in Clem. 1. de iudic. Aegid. deciſ. 188. vt citatus, & Rota deciſ. 522. Nota quod ſi committatur, in antiq. & 79. ſi committatur, in no.*

e Et ſimilis.) *Hinc egregie dixit Bald. loquens de citatione per edictum vniuerſitati hominum facienda, in l. etiam. col. 3. C. de*
12 *exec. rei iud. quod † ea per edictum citari debet in loco affixum, vbi populus congregari conſueuit, & ſi ciuitatis portas ciues obſerauerint, ne ingredi nuncius valeat, tũc in aliqua porta edictum affigere ſat erit. Ibiq; etiam quod ſi tutus acceſſus non fuerit, ſufficiet in loco conuicino edictum figere. Qua de re legas quoque Luc. de Pen. in l. prouincialium, C. de erog. milit. annonæ, lib. 12. Nicolaus Antonius Grauatius.*

f Generaliter.) *Citationem † die feriata etiam in honorem Dei*
13 *exequutam efficaciam habere, Bart. prodidit (ſi tamen illa à Principe emanauerit) in l. ex quacunq. col. vlt. ff. ſi quis in ius voc. non ier. Vnde non immerito ſi in principis curia exequutioni mandatur, & huic opinioni Lanfran. ſe ſubſcribit in ca. quoniam contra in ver. Citat. in fine, de prob. & ſi alia ratione moueatur Rota deciſ. hic per auctorẽ allegat. Cæterum de iure citationem die feriata in honorem Dei exequutam non valere, eſt cõmunis concluſio, vt in d. l. ex quacunque ſcrib. autumant & notat Abb. in cap. conqueſtus. de fer. Doct. in l. 1. §. nunciatio. ff. de nou. oper. nunc. & in l. fi. C. de fer. & de communi etiam opinione Lanfran. præcitato loco teſtatur verſic. tandem quæritur. Licet Ioan. And. in d. ca. conqueſtus, dixerit vſu receptum eſſe citationem die feriata exequutam valere, dummodo die iuridica nuncio fuerit commiſſa. Quod & concinit Bald. qui de conſuetudine quoque teſtatur in praxi. in titu. de citat. quæſtio. 7. Quæ quidem conſuetudo viget in Rom. Cu. veluti auctor hic, & Vãt. quoque de null. ſentent. quib. mod. ſent. null. num. 119. aſſerunt,*

& Guid. Pap. deciſ. 225. An exequutio. Verùm ſi quæſtionem hanc pingui Minerua legere velis, quia non pauci contra communem ſententiam inficias iere, videbis Tiraquel. de vtroque retract. §. triceſimo ſexto, ad finẽ tit. nume. 79. cum ſeq. ille enim more ſuo, (fuit proculdubio omnimodæ vir lectionis, diligentiſſimaq; obſeruationis) egregiè ac copioſè rem explicat. Quam quidem com. op. temperabis, vt modo de principe diximus, nec non quoties citatio fieret pro cauſſa, quæ die feriata tractari poteſt & quæ ſint eæ cauſæ, videbis in. l. 2. & 3. ff. de fer. not. Doct. in d. l. ex quacunque. Nicol. Ant. Grauat.

g Cæterum.] Huc quoque vergunt, quæ ab Alexandro ſcribuntur conſi. 2. lib. 3. & in l. 4. §. Pretor. ff. de damn. inf. & iterum conſi. 201. lib. 2. & conſi. 137. eod. lib. & à Maria. Soc. in tract. de citat. art. 13. num. 4. Et hoc, quod Veſtr. ait, in relatione citationis per edictum, locum habet, ſecus vero in aliorum citationum relationibus, vt per Abb. conſi. 28. lib. 1. & Dec. conſil. 538. viſo puncto. nu. 7. Nicol. Ant. Grauatius.

De dolo, & contumacia. CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Citatio per edictum non circumducitur actore neque reo die indicta non comparentibus, quo ad futuros actus, ſed tantum quo ad illum, qui indictam habuit diem.*

2 *Actore non comparente quomodo contra reum procedatur. & nu. 16.*

3 *Contumax ad nouam citationem non admittitur, niſi caueat de comparendo in termino.*

4 *Reo non comparente quid agendum ſit, quomodoque in eum procedendum.*

5 *Citationis exequutæ relatio prius faciẽda eſt, quàm iudex in contumacem procedat. fallit tamen.*

6 *Citatio ſi verbo tantum producatur, multiplex po-*

teſt eſſe eius vtilitas.

7 Concluſio operatur, ut ulteriori probationi renunciatum eſſe videatur. fallit tamen, vt nu. 25.

8 Citatio contra putantes intereſſe non arctat ad comparendum, niſi quatenus citatus velit.

9 Contumax comparens admittitur ad cauſſam in ſtatu quo ea reperitur.

10 Paupertas quando excuſet, & quando non.

11 Reſtitutio in integrum intra quadrienniū petenda.

12 Beneficiario mortuo quomodo in lite procedendum.

13 Reo mortuo pendente iudicio quomodo in cauſſa procedendum erit.

14 Citatio neutro comparente circumducitur. fallit tamen.

15 Citatio generalis ad totam cauſſam fieri poteſt. limitatur tamen.

16 Contumax non auditur, niſi refectis expēſis. & aliàs vt num. 20.

17 Contumax vt quis dicatur, neceſſe eſt ipſius contumaciam accuſare.

18 Contumax quo caſu non punitur.

19 Sententiæ formula & petitionis abſolutionis ab inſtantia iudicij.

21 Appellari an poſſit à condemnatione expenſarum ob contumaciam.

22 Expenſę contumaciales præſtantur, etiam ſi contumax iuſtam litigandi cauſſam habuerit, & quæ expenſæ veniant.

23 Citatio vt valeat, quæ conſideranda ſint.

24 Citationis exequutæ relatio die feriata fieri nō pōt.

26 Probatio nulla maior, quàm per rei euidentiam.

27 *Paupertas à contumacia excuſationem pręſtat, multis & alijs in caſibus.*

28 *Iudex pauperi teſtes producere non valenti, ſubuenire debet.*

29 *Paupertatis probatio alleganti incumbit.*

30 *Pauper quis dicatur, arbitrio iudicis committitur.*

31 *Pauperum cauſſæ gratis audiri debent.*

32 *Pauperi prouidẽdum eſt à iudice de aduocato, aliàs mortaliter peccat.*
Aduocatus gratis pauperi patrocinari debet, aliàs peccat ibidem.

33 *Pauperi appellanti gratis danda eſt actorũ copia.*

34 *Reſtitutio in integrum infra quadrienniũ peti debet, & quando iſtud quadriennium currere incipiat.*

35 *Tempus quadriennij ad petendam reſtitutionem in integrum non currit, donec prælatus viuit, qui rẽ eccleſiæ malè alienauit.*

36 *Læſio enormis & enormiſſima quæ dicatur.*

37 *Mandatum procuratoris in beneficialibus expirat per mortem mandantis, etiam re non integra.*

38 *Iudicium contra mortuum, etiam ſi per viuentem defendatur, eſt nullum. fallit tamen, vt nu. 41.*

39 *Mandatum morte mandantis an & quãdo expiret.*

40 *Res integra quomodo intelligatur.*

41 *Iudicium mortuo principali valet cum procuratore ſi is tamen dominus litis effectus fuerit.*

1 Citatione † in partibus legitime intimata, & exequuta, aliquando euenit, vt neutra partium cõpareat die indicta, nec alias hoc caſu prout iuris eſſet circunduceretur citationis edictum, neque mutuæ contumaciæ fieret compenſatio, iuxta l. ſi

ambo.

ambo.ff. de compen. Sed ſi poſt eam diem altera partium comparuerit, poterit nihilominus contra aliam non comparentẽ, etiam ſine alia citatione, prout ſupra docuimus procedere, idque ea ratione quòd ſimiles citationes Rocu. vt aliàs diximus, non conſueuerint fieri ad certum actũ tantum. quo caſu procederet tex. in d. l. ſi ambo, ſed ſunt
a potius generales ad ſingulos actus & totã cauſſam. a Quã obrem licet per non comparitionem vtriuſq; effectũ circunductionis admittamus, operaretur tantum reſpectu illius primi actus, qui diem habet indictam, & quo ad reliquos actus citatio ex ſua generalitate remanebit adeò efficax, vt quandocunque actor, vel reus comparuerit, poterit contra non comparentem tanquam contra contumacem vſq; ad diffinitiuam incluſiue procedere. Rom. conſi.
b 70. arctat enim ad duo ſimilis citatio. b Primùm eſt ad cõparendum ſimpliciter: alterum ad comparendum certa die. c. cum dilecti. §. ſed contra. ver. preterea cum mandatur, de dolo & cont. Quòd ſi neutra pars die indicta compareat, circunducitur edictum quo ad comparitionem certa die, & remanebit alia dies citationis quò ad ſimplicem comparitionem, ad tex. cum not. in c. conſuluit, de offic. deleg. in qua ſi quis litigatorũ fuerit contumax, poterit cõtra eum tanquam contumacem procedi, niſi iudex vellet de benignitate eũ, vel expectare, vel de nouo citare. d. c. cõſuluit, cũ not. Rota de reſcrip. licet impetrãs 345. in no.
c c Quòd † ſi reus compareat, non etiam actor. Si quidem ſi
2 ante reproductam citationis exequutionem, formulam procedendi pro reo, vbi citatio non actori met, neq; certo ſed aſſerto duntaxat eius procuratori decreta fuiſſet, ſatis ſupra, titulo ſecundo docuimus, modò docenda eſſet formula proceſſus pro eodem reo, vbi citatio actori met vel legitimo eius procuratori fuiſſet decreta, abſtineretque à reproductione & proceſſu: quo caſu conſueuit Palatium & ſi ſibi de citationis exequutione non conſtet propter præſumptionem, quæ oritur ex comparitione rei credere aſſertioni ipſius rei de exequuta citatione, medio tamen iureiurando, & cum ſimili iuramento admittere reum cõparentem ad proſequutionẽ cauſſæ contra actorẽ, ac etiã vbi actor nullo dimiſſo procuratore acceptãte à Romana

Curia receſſiſſet reo ſic admiſſo, proceſſum per audientiam contradictarum tanquam contra contumacem concedere. Rota deciſ. 402. actor præſens, de reſcri. & de dolo, & contu. in no. Et vbi cauſſa ſit talis, quæ litis conteſtationem deſideret & reus non aliàs reperiat libellum oblatum, dabitur reo condemnatio expenſarum aduerſus actorem non comparentem abſq; alia citatione, ac etiam ſi voluerit abſolutoriam ab inſtantia iudicij, ſed d noua erit
d opus ad hoc actoris citatione, iuxta not. per Inno. in c. cōſuluit. de off. deleg. at ſi reus libellum reperiat oblatum & dabitur condemnatio expenſarum vt ſupra abſq; alia citatione, non etiam abſolutoria ab impetitis, niſi actore rurſus ad hoc citato. Inn. d. c. conſuluit. Rota deciſ. penu. in ant. Quod ſi cauſſa talis ſit, quę litis conteſtationem nō deſideret, vtpote beneficialis, vel aliàs ſpiritualis, & dabitur reo ſic citato, vel appellato in terminis, clem. cauſſam de elec. contra actorem vel appellantem in terminis dictæ Clem. non comparentes, abſolutoria ab impetitione eiuſdem actoris, ſi modo reus vel citationem reproductā reperiat, vel ipſe de eius exequutione aliàs legitime doceat, & ſimiliter appellatus, vel inſtrumentum appellationis eiuſdem, vel productū reperiat, vel ipſe producat: ſin autem reus non alias reperiat citationem ac eius exequutionem reproductam & velit admitti ad proſequutionem cauſſæ medio iuramento ſuo, vt ſupra admitteretur, ſed cū temperamento, ſi modo reus per aliquod temporis ſpacium poſt decretam citationem compareret, vel procuratorium mitteret, ita vt infra illud veriſimiliter citatio exequi potuiſſet, aliàs expectari ſolet reus per aliquod tempus arbitrio auditoris. Si vero reus nollet iurare, non aliàs daretur ſibi abſolutoria ab impetitione actoris, ſed ab inſtantia iudicij cum temperamento tamen, de quo ſupra, Rota d. deciſ. 402. vſque in finem ſi actor pręſens, de reſc.
e & de dolo & contum. in no. e Admoneo tamen quod in caſibus, quibus reo condemnatio expenſarum tantum dabitur, poterit etiam obtinere decretum, quod ſ actor ad nouam citationem non admittatur niſi idoneè caueat de comparendo in termino, ad tex. cū materia in c. actor, de do. & cont. in 6. Comparitionem autē intelligas indefinite; prout

te;prout indefinitè prolata eſt in c.actor,videlicet cũ perſeuerantia vſq; ad finem litis, gl. ibid. verbo ſufficienter, auth.generaliter.C.de ep.& cle. Cautionẽ deniq; intelliges idoneã,videlicet datis pignoribus,vel fideiuſſoribus.l. ſi mandato.§.fi.ff.man.niſi talis eſſet actor,qui ſimilis cautionis facultatem non haberet, tunc enim iuratoriam dabit.c.per veſtras. de dor. poſt diuor.reſt.d.auth. generaliter.C.de epiſ. & cler. not. per glo. verbo,generaliter. Inno.& alij in d.c.actor.de dol.& cont.

4 Quòd † ſi actor compareat, reus verò non, & tunc quia ſimiles citationes Romanæ Curiæ,vt ſupra diximus, ſi de beneficio ex diſpoſitione iuris & natura cauſſæ, & quauis alia re agatur,ex pręſcripta obſeruatione curiæ habent in vẽtre peremptorium abſq; alia eius expreſſione. Rot.deciſ.245.de ſenten.& re iudic.licet in cauſſis.in no. poterit contra illum vſq; ad ſententiam incluſiue per audientiam contradictarum procedere.Rota d.deciſ.245.de cita.& de cita.nota quòd aliquis abſens. 638. in anti. Aeg. de iud.fuit citatus.concl.310. Amplius poterit nedum ad ſententiam, ſed etiam ad exequutionem contra ſimilem contumacem procedi, etiamſi alia opus eſſet commiſſione dependenti,tam in cauſſa principali,quam in articulo exequutiuo. Quæ minus eſſet alia, quam per ſimilem audientiam contumaci intimandam,Rota d.115 in vim cõmiſſionis de reſcript. ſeu commiſſio in no. Immo citationes, quæ ſolent per ſimilem audientiam fieri ſunt magis vrbanæ,quam neceſſariæ, Rota d. deciſ. 245 quare ſi aliqui per audientiam omitterentur termini, non vitiaretur proceſſus.Aegid.d.concl.310.

5 Admonemur † tamen quod non poterit iudex contra reũ ſic citatum,tanquam contra contumacem per ſimilem audientiam procedere, niſi de exequutione citationis fuerit ſibi prius facta relatio, & ſi poſt aliquem actum fieret, non tamen conualeſceret actus ſic nulliter geſtus. Bart. l.hoc aũt.§.1.ff.ex qui. cau. in poſſ. ea. in l.multum. ff. de condit.& demonſtr. Inno.in c.cum contingat.de offic.de leg.Bald.in l.conſentaneum.col.fin.in fin.C.quomodo & quando iudex:quę tamẽ perpetua non ſunt.Finge quod ſi expectaretur relatio,mora periculi eſſet.Rurſus ꝙ Iudex

ex aliqua præſumptione credidiſſet partem citatam, licet adhuc de relatione nuncij ſibi non liqueret, tunc enim ſi iudex ante relationem ad aliquos actus procederet, conualeſcerent omninò per relationem ex poſt facto ſuperuenientem, Bal. in l. falſus. C. de furtis, ideò inoleuit praxis in palatio, vt pro iſta credulitate iudicis ſatis ſit allegare citationem exequutam, quam allegationem practici vocant productionem verbo factam, ea enim ſolent cauti procuratores vti etiam, vbi citationem iam exequutam haberent in manibus, idque ſub ſpe futuræ comparitionis citati, quæ ſi contingeret, releuaret actorem à reali productione eiuſdẽ exequutionis: is enim, qui poſt emanatam citationem comparet, pręſumitur citatus. Aeg. de præſumptio. concl. 364. & contra ipſum, vel eius legitimũ procuratorem ſic comparentem poterit auditor, ad quẽ nulla exequutio citationis, vel eius relatio perueniſſet procedere. Rota. de citat. ſi aliqua cauſ. 637. in ant. immò dicit collector, quod ex obſeruatione palatij valeret ſimilis proceſſus, etiam ſi procurator comparens non aliàs ſpeciale, dum tamen aliàs ad ſubiectam cauſſam ſufficiẽs haberet mandatum, idq; etiam ſi talis procurator non ſponte comparuiſſet in cauſſa, ſed per actorem repertum in curia ante reproductam relationem exequutionis contra principalem factę ad cauſſam huiuſmodi traheretur. Quo caſu ſuadet collector ibi cautius eſſe, ſi actor procuratorem ſic repertum & citatum compelli procuret iureiurando reſpondere, ſi ſciat vel credat, citationem contra prin-
6 cipalem ſuum fuiſſe in partibus exequutam: ex hac † practica producendi verbo tantùm citationem, multiplex poteſt eſſe producentis vtilitas. Prima, quod plerunque citationes in partibus non ſat legitime exequuntur, nonnunquam defectus eſt in relatione exequutoris, quo caſu ſi realiter ante rei comparitionem reproducerentur, poſſet reus, vel eius procurator, ad cauſſam miſſus, antequam cõpareret, & mandatum daret, reſcire defectum relationis, vel exequutionis, & proinde à comparitione abſtinere. Quòd ſi verbo tantum reproducatur, habet actor intentum facultatis procedendi contra reum, tanquam contumacem, nempe proceſſum per audientiam contradictarũ

abſque

abſque realis citationis reproductione, ſaltem vſque ad concluſionem in cauſſa, & ita reus magis vrgetur ad comparendum. Dixi g autem vſque ad concluſionem in cauſſa,
g
7 † quia per eam vlteriori probationi renunciamus, ad c. cũ dilectus, de fide inſtr. c. 2. de reſti. in integ. lib. 6. clem. ſæpè, de re iudic. quamobrem ſi citatio realiter reproducẽda ſit, & per teſtes relatio exequutoris recognoſcenda, veluti ſpecies probationis non eſſet vlterius differenda, niſi fortè diceremus, quòd iſta verbalis reproductio facta in termino faceret realem extra terminum ſubſequutam retrotrahi, ita, vt fingeretur facta in termino, ad nota. per Bald. in ca. 1. in prin. extra de fide inſtr. per Fel. in ca. licet cauſſam. colum. 13. in prin. extra de probatio. Altera vtilitas eſt, quæ ex verbali hac productione reſultat, & certior, quòd ſi reus ante realem reproductionem compareat per ſe, vel procuratorem legitimum propter præſumptionem exequutæ citationis, quæ vt ſupra diximus ex comparitione oritur, releuaretur actor à reali, ac citationis & exequutionis productione, Rota deciſio. prædicta 637. in ant. & conſequenter ab impenſa regeſtri, quæ in regeſtratura ſimilis reproductionis tenoriſque dictæque citationis, & eius exequutionis, necnon examinis teſtium ſuper recognitione aliàs fieret, quæ eſſet ad minus duorum aureorum.

h h Addo, quòd minus poterit actor contra reum ſic citatum & non comparentem, tamquam contra contumacem per audientiam contradictarum procedere, vbi citatus eſſet vigore clauſulę, oẽſq; alios ſua intereſſe putantes, vel ſi nominatus eſſet in citatione, nõ tamen ſimpliciter, ſed cum conditione, quatenus prętenderet intereſſe, ìdque ea
8 ratione, quòd † ſimilis citatio non arctet ad comparendum niſi quatenus citatus velit ad cauſſam venire: eſt enim monitoria potius hęc citatio, quã arctatoria, ad not. per Inn. & Hoſt in c. dilecti, de exceptio. Quòd ſi contra eum procederetur; proceſſus eſſet nullus tamquam fundatus in cõtumacia, quę non erat. c. eccl. ſan. Marię. de cõſtit. c. inter quatuor, de maio. & obed. c. 1. & c. quoniam ergo, vt lite non conteſta. Fateor tamen, quòd ſibi præiudicaret ſentẽtia pro actore contra alios non comparentes data, ad effectum,

ctum,vt volens poſtea agere impediatur, idque quod ſciuerit & paſsus fuerit eius cauſſam agi, nec perſonaliter citatus poſset prætendere ignorantiam proceſsus, argum. dict. cap. quamuis,& c. ſuborta,de re iudi.& l. ſæpe. ff. eo. titul. non tamen ad effectum, vt ſi poſseſsor eſset, impediatur retinere rem, vel beneficium, de quibus ageretur. Nũquam enim ſimilis ſententia tametſi apta impedire, vt ſic citatus non agat, ſatis erit ad impediendam retentionem, ſed ad hoc vt ſimilis ſententia contra ſic citatum exequi poſsit, non eſset ſic generalis & incerta contra omnes intereſse putantes ferenda ſententia. inſti. de actio. §. curare l. prima, de ſent. quæ ſine certa quanti. per totum. Quæ omnia procedunt, vbi quis non eſset in citatione nominatus, ſed vigore præſcriptæ clauſulę generalis citatus eſset per exequutionem in ſpecie, quæ exequutio in Ro. Cu. de æquitate toleratur; ſecus autem vbi fuiſset in citatione à iudice nominatus. Rot. de cita. & dilatio. ſi impetretur 419. quam pro prædictis omnibus omnino videbis, vbi etiã collector ſuadet pro conſilio actori, qui contra ſic citatũ proceſsiſset, vt obtineat commiſsionem reualidatoriam proceſsus, & refert collector fuiſse in ſuo caſu conceſsam, licet, vt ipſe credit minus iuſtè.

9 Verum † ſi reus cœpto iam proceſsu per actorem ſuperueniat, videamus qualiter audiendus ſit in quauis parte iudicij, & admitti ſolet ad cauſsam in ſtatu, in quo reperit eam, nec alias præcedens eius contumacia mulctari ſolet niſi quòd actus facti tenent, in eius præiudicium poſtquam ſciuit cauſsam ſuam tractari, nec poteſt prætendere ignorantiam. argum. d. c. quamuis, & c. ſuborta, de re iudi &. l. ſępe. ff. eo tit. præiudicium autem poteſt eſse multiplex. Finge, quod actor in teſtiũ examine properaſset abſq; interrogatorijs rei, præiudicarent enim, ac ſi cũ eis examinati eſset ſuccurreretur tamen in hoc reo, ſi vellet teſtes expenſis ſuis ſuper interrogatorijs repeti. Rurſus finge, quòd poſt terminum ad articulandum rite, & recte ſeruatum ſuperueniret, non poterit amplius dare obiectus, Rota deciſ. 10. nu. 6. in vltimis in fin. Idem ſi poſt dilationes datas ſiue terminos, vt aiunt ſeruatos quia non concederetur de nouo, neque vlterius expectabitur, niſi inquantum

vide-

videbitur auditori. Idem quoque ſi poſt vnam, vel plures ſententias latas compareat, quia connumerabuntur ad cõſtitutionem trium & rei iudicatæ, idem deniq; ſi poſt latã ſententiam lapſaque tempora ad appellandum, quia præiudicabit ſibi lapſus temporis, & amplius non appellabit, prout inferius dicemus. Quod ſi ſuperueniat reus contumax poſt primam ſententiam, infra tempus tamen ad appellandum audiri ſolet ſimpliciter appellans abſque vlla expenſarum refectione pro mulcta ſuę contumaciæ fuerit perſonaliter, aliaſue in exequutione citationis apprehenſus, ſi vero poſt tempora ad appellandum ſuperueniat, & tunc aut reus in exequutione citationis perſonaliter fuit apprehenſus, & non alias via ordinaria appellationis audiretur, ſed extraordinaria reſtitutionis, refectis dum tamen expenſis, in quibus actorem fatigauit, argum. tex. in cap. exceptionem. de exceptio. nec alias cogeretur hoc caſu dimittere poſſeſſionem, & iudicato aliter parere, quæ ſi cauſſa non fuerit parte abſente plenè diſcuſſa, cuius merita partium aſſertione panduntur l. fin. C. ſi per vim, vel alio me. Aut non fuit reus contumax in exequutione citationis perſonaliter apprehẽſus, & tunc nõ erit neceſſaria via reſtitutionis extraordinaria. Sed poterit reus ſimpliciter à die notitiæ appellationem emittere, & ſignatura dabit commiſſionem ſimplicis appellationis cauſſę à die habitę notitiæ, cum clauſula tamẽ, prout de iure, Rota de appell. cum iura. 303. in no. Si vero reus contumax ſuperueniat poſt duas vel tres conformes per audientiam latas, tunc propter nimiam contumaciam partis non daretur reſtitutio, niſi cum clauſula, Parito iudicato, ad tex. in. l. fulcimus. §. fi. ibi propter nimiam contumaciam ff. ex qui. cau. in poſſ. eatur. Quæ clauſula importat dimiſſionem poſſeſſionis, reſtitutionem fructuum perceptorum, & expenſarũ litis ſolutionem, mitigaretur tamen iſte rigor, vbi reus cõtumax allegaret paupertatem, ob quam ſignatura daret ſibi commiſſionem reſtitutionis dilata, ſeu reſeruata in fine litis fructuum & expenſarum ſolutione ſub hac formula reſcripti, Placet D. N. Papæ dimiſſa poſſeſſione, conſtito de oratoris paupertate. ; Paupertas † enim & ſi à reſtitutione fructuũ & expẽſarũ ſolutione excuſet, non tamen

à dimiſſione poſſeſſionis, quam poteſt reus quantumcumque pauper facile dimittere, ad tex. in c. olim de reſt. ſpolia. quæ procedunt etiam, vbi aduerſus tres conformes reſtitutio peteretur. Caſſa. dec. 10. de reſcri. qui etiam ſtrictius loquitur, vbi ſcilicet latæ eſſent non per audientiam ſed in contradictorio iudicio, in qua reſtitutionis ſpecie mos Signaturæ fuit, ſi cauſſa beneficialis ſit reſtitutionem gratioſe concedere, quòd ſi profana, cauſſam reſtitutionis dumtaxat iudicibus committere, Prout de iure, Staph. de lit. gra. & iuſt. char. 163.

k k Generaliter† autem volentibus via reſtitutionis au-
11 diri, prefinitum eſt à lege tempus quadrienij, ad tex. in. l. ſi. C. de reſti. in integr. idq; etiam ſi eſſet eccleſia ad cap. 1. eo. tit. in 6. & computabitur à die vltimæ ſententiæ. Rot. de reſt. in integ. latis tribus 165. in no. quòd ſi poſt quadriẽnium contumax veniat, etiam ſi eccleſia eſſet, non admitteretur, niſi iuſta ſubeſſet cauſſa, ex qua cõdemnatus veniret de iure etiam poſt quadriennium audiendus, vtpote ratione legitimi impedimenti, ad tex. in dict. c. 1. de reſti. in integr. in 6. cum no. quo caſu opus eſſet impetrantem in commiſſione de lapſu quadriennij mentionem facere, & pro obtinenda reſtitutione, vel eius cõmiſſione iuxta naturam cauſſæ narrare, quòd iuſta ſubeſſet cauſa, & ſignatura ſuper omnibus reſcriberet, Prout de iure, vt ſupra docuimus.

l l Ceterum mortuo reo in quacunque parte iudicij, ſi cauſſa beneficialis ſit, ſolet palatium actori concedere proceſsum per audientiam contradictarum contra intereſse putantes, ad effectum non ſolum adiudicationis beneficij, vel ad relaxationem fructuum forte ſequeſtratorum, Rota de reſcr. in cauſsa beneficiali 144. in no. verum etiã ad effectum abſolutoriæ, quę poteſt eſse vtilis ad multos effectus, Caſsad. dec. 1. de ſenten. & re iud. nec vlterius citandus eſset procurator defuncti etiam dominus litis effe-
m ctus. Caſsa. d. dec. de appella. num. 3. m Secus† profana, in
13 qua citandi ſunt hæredes, ſi qui appareant, ſin autem dan-
n dus eſset curator hæreditati iacenti, n niſi forte ſuperſtes eſset aliquis defuncti procurator, qui dominus litis effectus fuiſset, contra quem poſset in ſimili cauſsa ad vlterio-

ra pro-

ra procedi, & ſententia contra eum lata hæreditati præiudicaret, prout etiam tenuit Rota meo tempore, & me inſtante in vna Veneta bonorum inter illuſtrem dominum Comitem Pitiliani clientem meum, & dominos de Allido ſijs ex altera, coram R. P. D. Aquen.

ANNOTATIONES.

a 14 QVamobrem.] *Tametſi † citatio neutro comparente circunducta ſit, & perinde habeatur, ac ſi nulla interueniſſet. l. poſt edictum §. 1. ff. de iudi. & c. 1. de dolo & cõtu. in 6. poterit nihilominus in hac citatione per edictum ad ſubſequentes actus procedi, cumq; illa, quo ad primum annum, tantum abolita videatur, vt pulchre Mil. in verbo, citatio tamen, col. 4. atque Vant. de null. ſent. ex def. cit. nu. 111. ſcriptum reliquere, & conferunt ad hec quæ ab Inn. ſcribuntur in c conſuluit de offi. deleg. & in c. auditis de proc. & ab Affl. decis. 366. nu. 4. Nicol. Anto. Grauatius.*

b 15 Primum.] *Aduerſus † generaliter ad totam cauſſam citatum, et comparere contemnentẽ, abſque alia citatione, vſque ad ſentẽtiã procedi poſſe, Doct. autumant, inter quos Spec. tit. de cit. §. viſo. vbi Ioan. Andr. Mil. in verbo, citatus ſpecialiter ad vnum. Abb. in c. fin. col. 3. de dilat. Verum in Rom. Cur. ſtylus viget, contra talem contumacem decernere proceſſum per Audientiã contradictarum & ille per edictum ad omnes citatur actus, Rota dec. 69. actore, & dec. 220. licet, in no. Felin. in c. quoniam frequenter. § porro, nu. 20. vt lite non conteſt. & Vant. de null. ſent. ex def. cit. num. 110. Intelligas tamen hanc generalem citationem ad totam cauſſam tunc fieri poſſe cum longius diſtant qui citantur, ſic Abb. ait in dict. cap. vltim. cui adſtipulantur Alexand. in. l. qui ante cal. ff. de verborum obligat. & Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, in decima limit. nume. 37. ff. de offic. proconſ. & eſt communis opinio. Marãta atteſtãte in praxi in 2. part. in ver. Citatio, numero. 118. Quamuis Iaffr. Balb. deciſione 42. contrariam opinionem receptiorem eſſe teſtatum reliquerit. Verumtamen prior opinio vſu recepta eſt, cum in omni actu ſpeciatim quiſpiam citari debeat. l. de vnoquoque. ff. de re iud. Sed remotis in locis non iniuria generale edictum fieri admittitur, ne quolibet actu magnis impenſis atque laboribus abſentem*

ſentem quis citare obſtringatur. Quam quidem communem his caſibus procedere intelligas, quibus ad ſententiam lite non conteſtata perueniri poteſt, aliter enim, quò ad ipſam ſententiam citatio haudquaquam valeret, ſic Bald. reſpondit conſ. 4. lib. 5. Itē que intelligas, quando citatus ſemper contumax fuit, quòd tunc in eum alia abſq; citatione procedi poßit: ſecus verò ſemel ſi comparuiſſet. Nam ſanè hoc caſu illum iterum citare opus erit, Docto. in d. l. qui ante cal. Abb. d. c. vlt. & Vant. memorato loco nu. 113. cum ſeq. Rurſus & intelligas Com. opin. quando citatus contumax eſſet & ſententiam ſe prolaturū iudex cōminatus fuiſſet, teſte Anto. Nicœno in concord. Gloſſ. conſi. 52. in 10. limi. Nic. Anto. Grauatius.

c Quod ſi) Formam † procedendi contra actorem non comparē-
16 tem videbis apud Formularij compilatorem illum variarum cōmiſ. pagi. 11. col. 2. nam abſoluitur reus actorque in expenſis cōdemnatur, & eis niſi prius refectis audiendus haudquaquam erit, And. Iſern. in conſt. reg. Neap. Sponte volentibus. & habetur cap. 1. de dolo & contum. in 6. & in l. ſancimus. C. de iud.
17 & vtrobique commentatores. Verum † vt contumax quis dici queat, ipſius contumaciam accuſare oportet, aliter enim contumax nequaquam appellari poteſt, Bart. in l. 2. colum. vltim. ff. ſi quis in ius voc. non ier. & in. l. conſentaneum. col. vltim. C. quom. & quan. iud. & in authen. ei qui, in fine. C. de temp. appel. tradunt Bald. Pauluſque Caſtren. in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudic. & Marſ. in l. de vnoquoque, num. 143. ff. de re iud. Cæterum intelligas tunc contumacem puniri, eum ab eo quid
18 dari fieriue petatur, ſecus, † autē quādo citatur, ſi ſua putauerit intereſſe, quia talis citatio ad comparendum haud aſtringit, ſicque contumax non cenſendus, vt condemnari poſſit, veluti Bald. docet c. 1. colum. 5. ver. & nota. de milite vaſal. qui cont. eſt. cuius aſſecla eſt Alex. in. l. teſtamenta omnia. C. de teſtam. Nicol. Anto. Grauatius.

d Sed noua.) Formulam † quando quis ab inſtantia iudicij ſe ab-
19 ſolui petit, videas traditam per compilatorem Formularij aduocatorum, circa prin. ca. 36.

e Admoneo.) Adde, quòd licet † expenſas contumax reſarcire
20 velit, hucuſque tamen audiendus non erit, niſi prius de iudicio ſiſti cauerit. §. ſi vero ſemel, in auth. de exhib. reis, & in d. c. 1. de dolo & contum. in 6. Cui quidem contumaci, niſi effectus expenſas ad

ſas ad vltimum vſq; quadrantem ſolueri t, audientia denegatur vt perbellè Bald. ſcriptum reliquit in c. conquerente col. 1. de reſtitutio. ſpoliator. cui Iaſ. conſentit alias cumulans auctoritates in authentica qui res. C. de ſacroſ. eccle. & in. l. ſancimus. C. de iudic. ibiq; in 4. not. regulam tradit, quam deinde duodecim modis ampliat. Cæterum illud miſſum non faciã, quod Iaſon ibi n. 13 accurate ſcribit, regulam ſcilicet eſſe intelligendam, contumacẽ niſi refectis expenſis non eſſe audiendum, quando tamen illæ liquidæ ſunt, & à iudice taxatæ, aliàs verbalis oblatio cum fideiuſſore ſufficeret. Ibique videbis etiam, an interim pecuniæ depoſitio pro expenſis fieri, poſſit multaque aliàs ſuper huiuſmodi expenſarum
21 *materia elegãter differit, & n. 17. an† ab expenſarum condemnatione ob contumaciam facta appellari poſſit? quæ ex induſtria, ne longior ſim ſilentio inuoluam, ſatis eſt locum indicaſſe. Illud*
22 *tamen adnotare precium operæ viſum fuit, quod† expenſæ ob contumaciam debitæ, perſolui ſemper debent, etiamſi coutumax iuſtã litigandi cauſſam habuerit, vt Caſſad. docet deciſ. 3. n. 3. de appe. Sed quæ expenſæ reſarciri debeant infra vltimi libri cap. 2. ſub lit. N. explicabimus. Nicol. Ant. Grauatius.*

f Admonemur.) *Iure quidem Veſtrij ſententia procedit. Nam*
23 *† in omni citatione tria conſiderantur, ipſius ſcilicet indicis commiſſio, Citationis exequutio, ipſiuſque exequutionis relatio, alias citationem viribus carere, prodiderunt Bald. in. l. vltim. C. de fer. Felin. in capi. gratum colum. 3. de offic. deleg. & in c. 1. de iudi. & latius Iaſ. in. §. quadrupli inſti. de actio. Nec ipſa citatio de iudicis commiſſione facta præſumitur, vt communis ſcribentium extat concluſio per Aret. relata conſi. 33. conſultatio. colu. antepen. & Felin. in c. quoniã contra. in 5. col. de prob. Quã quidẽ cõmunẽ opinionẽ trifariã amplia, ac ſimiliter limita, veluti p Ripã in c. 1. col. 44. de iud. Quãquã pluribus in locis vſu receptũ eſt, (quãdo tamẽ publici nuncij ſunt) vt de citatione eis credita fides adhibeatur, licet cõmiſſio aliter ex actis non appareat, veluti Docto. allegatis in locis aiunt. & Corn. conſi. 95. lib. 4. Qui quidem vſus in Neapolitano Regno viget. Cæterum illud præte*
24 *rea libet adiungere, quod† citationis exequutæ relatio adeò eſt de ſubſtantia, vt die feriata ad honorem Dei fieri non poſſit, teſte Sali. in d. l. vlt. cui Alex. adſtipulatur in. l. 2. §. nunciatio, col. 7 de no. oper. nun. Hinc eſt Bart. voluiſſe in. l. hæc autem. §. 1. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. ea. cui Pau. Caſt. cõſentit conſ. 81. lib. 2. quòd*

indi-

iudici de contumacia citati liquere debeat,& hoc quidem abſque nuncij relatione eſſe non poteſt:idcirco abſolute docuit,quòd ſi primum iudex aduerſum contumacem pronunciat, & deinde ipſius nuncij relationem admittit, quòd proceſſus nullus redderetur,hanc eandem ſententiam iterum idem Barto. literis mandauit in.l.multum,in fin. ff. de cond. & demonſtr. quam comprobat Alex. in.l.ſed ſi de ſua.ff.de acq. hared. Nicola. Antonius Grauatius.

g Dixi autem.) *Regula eſt, quòd† facta concluſione in cauſſa*
25 *amplius probationes non recipiuntur,c. auditis,de procur.c.cũ dilectus, vbi Felin.in princ. de fide inſtrum. & Doctores omnes in l.admonendi.ff.de iureiurand.Hac tamen reg. plures admittit limitationes.Nam locum non habet in prbatione facienda per partis confeſsionem auctoribus Baldo Pauloque Caſtren. in rubri.C.de proba. Hinc eſt, quod litigãtes poſt concluſionẽ interrogari poſſunt,vt per Abb. & Felin. in ca.cum Ioannes,de fide inſtru. Item regula ipſa exceptionem patitur,quotieſcunque iudex vt ei notior ſit cauſſa,ſe inſtruere velit:tunc enim poſt concluſionem ex ſuo officio teſtes recipere poteſt & informationem, etiam ad ius partis nouiter fundandum,vt communiter teneri concludunt Alex.in l. 4.§.hoc iudicium.ff.de damn.infect.& Dec.in ca.1.in 4.notab.de iudic. licet Bello.in conſi.59.num.6.hanc cõmunem eſſe ſententiam neget:tamen illam in cauſſis ſummarijs veram fatetur. Item reg. nec locum ſibi vendicat,vbi in cauſſa procederetur,ſola facti veritate inſpecta, tunc etenim poſt concluſionem teſtes admitti poſſe conſueuerunt, Imo.in clemen. ſæpè.de verbor.ſignifi.& Alexand.conſi.84. lib. 4. Quod tamen verum eſſe exiſtimo, quando teſtimonia non fuerunt publicata atque dedicita,aliàs huic opinioni accederẽ minime,timor enim ſubeſſet, ne latenter teſtes muneribus ſubducti falſum perhiberent per tex.in authen.ſi vero, de teſt. quo illa communis fundatur opinio, teſtes non recipi poſſe poſt aliorum dedicitas teſtationes,de qua meminit Bello.conſi.25.num.6. Rurſus reg. limitatur in probatione 26.per rei euidentiam locique aſpectũ,Bald. in l.contra negantẽ,in fin. C.ad leg. Aqui.in l. ſi quis teſtibus, etiam in fin.C. de teſtib. Nam ea nulla maior poteſt eſſe probatio,Affl.deciſio. 107nu. 6. & deciſ.216. num.3. Barbat. in c. euidentia,de accuſ. & conſi.7.lib.1.& Curt. in l. admonendi. nu.32.de iureiur.vbi omnium probationum hanc ſuperlatiuam*

appel-

appellat. vſque adeo, vt talis probatio numquam excluſa cenſeatur, vti prodiderunt Alexand. conſilio 116. poſteaquam, in fin. lib. 1. Iaſon. in. l. 1. numero 10. ff. de nou. operis nun. vbi quoque multorum teſtimonio comprobat ſententiam numquam in iudicatum tranſire quando illam per euidentiam rei iniquā inualidamque eſſe conſtat. Deci. in capit. cum ſpeciali. §. porrò in 2. nota. de appell. Ruin. conſi. 138. nu. 24. lib. 5. Alciat. de præſump. in 2. part. nu. 16. Catel. Cot. in memor. in verbo, damnum datum Bertran. *conſi. 337. lib. 1. Iaſ. in. l. eum qui. §. in popularibus, num. 5. cum ſequen. ff. de iureiurand. & Ioan. Bapt. Ploi. in rep. l. ſi quando, nu. 777. C. vnde vi, qui omnes hac de reprobatione per rei euidentiam affatim loquuntur, ex quibus communem eſſe opinionem liquido conſtat, quod probatio per rei euidentiam etiam poſt Concluſionem in cauſſa admittatur. Nō nullas etiam præter memoratas regula ipſa patitur exceptiones, quas apud Maran. videre poteris in praxi. in 6. part. verſi. concluſio. Item regula non habet locum in cauſſa matrimoniali, in qua poſt concluſionem teſtes examinari poſſunt, c. ſicut ex literis de ſponſal. Fel. in c. ad hoc, n. 2. vt lite non conteſt. vbi Ioa. And. 25. priuilegia matrimonij enumerat, & inter cætera hoc, de quo meminimus. Nic. Ant. Grauatius.*

h Addo.) *Huc autem vergit, quod ſupra annotauimus ſub litera C.*

i Paupertas.) *Paupertas † ſecum multas affert excuſationes*
27 *inter quas à contumacia, Nam finge, honeſtum hominem decenti carere veſte, vt in iudicio comparere abſque dedecore non poſſit, certè excuſationem haberet, ne contumax dici queat, ſi Alex. credimus in. l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis caut. & Felin. in ca. ſi quis teſti, in prin. de teſtib. Item paupertas excuſat ab appellando, & ab appellationis etiam deſertione, teſtibus Guidone Pap. & Ioach. Mynſing. ille deci. 436. n. 21. hic autem in ſing. obſer. Cent. 4. obſer. 97. Itidem excuſat, ſi fideiuſſoriam cautionē pauper reperire non valeat. Affl. deciſ. 23. nume. 3. Non ab re igitur Anto. Butr. & Abb. in d. c. ſi quis teſti, ſcriptum relique-*
28 *re, iudicem † obſtringi pauperi ſuos teſtes producere non valenti ſubuenire auxiliūq; præſtare. pro quorum opinione faciunt, quæ Boer. ſcribit deciſio. 303. nume. 4. & 5. etſi Felin. in dicto cap. nu. 8. id non abſque temperamento intelligat, vbi poſt cæteros multa de paupertate diſſerit, & pleroſque caſus enumerat,*

M in

in quibus pauperes excuſantur , quos cumulate apud Luc. Pen.
videbis in l.vltim.C.qui nu.lib.11.& Affl.in conſt. reg.Neap.
omnes noſtri,in 2.not.& in conſt.mulieres,in fine. & conſti.ſta-
tuimus ipſi etenim 44. paupertatis priuilegia omnibus ſane quã
29 *moleſta atq; perſona in vnum collegerunt.Cuius† quidem angu*
ſtæ triſtiſq; paupertatis probatio alleganti incumbit. Docto. in l.
ſi verò.§. qui pro rei.ff.qui ſatiſd. cog.pulchrè Aff. dec.377.eſt
que cõis ſentẽtia, Alciato teſte in de præsũp.reg.2.præſump.27
traditq;Couarru.in lib. Reſol.2.c.62.quamuis paupertas homi-
ni naturalis ſit,diuitiæ autem aduentitiæ.Nam nudi naſcimur,
c.ſicut hi,47.diſt.Plinius lib.9.c.35.qui ſic inquit:Nos rerum
30 *natura nudos excepit.† Cæterum,quis nam pauper dicatur, indi*
cis arbitrio,cõditione perſonarum perſpecta relinquitur, veluti
frequentiore calculo à Doctoribus receptum eſt, vt aſſerũt Dec.
conſi.120.& Bell conſi.16.Sed illud perperam obſeruatum pau
pertatis priuilegium ſilentio non inuoluam, quod cauſſæ paupe-
rum gratis audiri debent , Paris. in Synd. in ver. Expenſæ.
31 *Boer.citata deciſ.Quibus etiam † de aduocato à iudice prouiden*
32 *dum eſt, alias mortaliter peccat & aduocatus † ipſe gratis pa-*
trocinari obſtringitur, aliter reus erit gehennæ, vti Ang. Cla-
uas.in ſua ſumma docet in verb. Aduocatus , numero decimo.
Hinc dixit Afflict. in conſtit. reg. Neap. appellationum tempo
ra not. 5.per tex.in l.tam dementis,vbi Accur.C.de epiſc. aud.
33 *quod † pauperi appellanti actorum exemplum abſque mercede*
exhibendum eſt.Sed proh Deum immortalem,quis eſt,qui in fo-
ro verſetur;& pauperibus compatiatur?quibus ne parentes qui
dem ſunt amici, vt cum Eriſicthone in c. de ſacrileg.ſic dicam.
Nic.Ant.Grauatius.
k .Generaliter.) *Adde Affli.deciſ.175. vniuerſitas & Dec.*
34 *conſil.29.Sed hoc † quadriennij curriculum ad petendam reſti-*
tutionem in integrum à lege præſcriptum , à tempore veræ læ-
ſionis currit,per ea quæ de præſcriptione Franc. Balb.ſcribit in
tract. præſcrip.in 5. part.quæſtione ſecunda, qui hanc eſſe com-
munem opinionem teſtatur,tum etiam & Io.Mau.de reſtitu. in
integr.c.44. Sed & illud ad propoſitam materiam adnotare li-
buit,quod eo loci Balb.ſcriptum reliquit,& communibus ſuffra
35 *gijs (vt ipſe ait) approbatur, quod † iſtud quadriennium num-*
quam labitur,donec Præſul,qui eccleſiæ rẽ haud ritè alienauit,
in humanis vitam degit,nec etiam vbi enormiſſima læſio interue
nerit.

nerit. Nam tunc eccleſia, aut ætate minor, lapſu quadriennij nõ
obſtante reſtituerentur. gloſſ. in c. 1. de in integr. reſt. quam ibi
Doctо. ſequuntur, & Soc. conſi. 266. in cauſſa. lib. 2. qui ait di-
ctæ glo. opinionem omnibus ſententijs veram & communem iudi-
cari, quamuis Alex. conſi. 30. lib. 5. oppoſitum tenere videatur,
attamen ipſe non de enormiſſima, ſed enormi loquitur læſione, id
36 circo haudquaquam contradicit. Et † quæ dicatur enormis læſio,
queue enormiſſima Soc. citato conſi. conſulas Dec. conſi. 45. &
180. & rurſus 380. Pariſ. conſi. 12. nu. 80. lib. 1. & Caſſad.
dec. 1. de emp. & ven. Nicol. Anto. Grauatius.

l Ceterùm.) Quòd Veſtr. ait procedere etiam intelligas, ſiue be
37 neficiarius † naturaliter ſiue ciuiliter mortuus fuerit, aliam
vel ad eccleſiam translatus, vel beneficium reſignauerit ſemper
enim re integra ſiue non, procuratoris mandatũ expirat, ita Do-
cto. tex. in clemen. vltim. de procur. intelligunt, aut potius exten
dunt, & Rota dec. 375. Fuit dubitatum in no. & Caſſad. dec. 2.
de appell. ea nempe ratione, quia in beneficialibus poſt mortẽ
mandatoris illi nemo futurus heres eſſe poteſt. Hinc in Ro. Curia
praxis illa inoleuit, cuius Veſtr. hic meminit, et Vant. etiam mul
ta in medium afferens de null. ſent. ex def. inhab. ſeu mand. nu.
171. & ſeq. Nic Ant. Grauatius.

m Secus.) Alias certè nullius † momenti eſſet iudicium, tãquam
38 contra mortuum agitatum, etiãſi per viuentem defendatur. l. in
ſumma. §. vlt. ubi ſcrib. ff. de re iud l. pen. ff. que ſent. ſine appell.
reſcind. & Capic. deciſ. 1. nu. 26. ſed hoc quidem, vt ſtatim dicã
intelligendum erit.

n Niſi forte.) Mandatum † morte mãdãtis expirat. l. inter cauſ
39 ſas, in prin. ff. mãd. l. eius, qui in prouincia. ff. ſi cer. pet. Quod
tamen locũ ſibi vendicat, cum mandator re integra mortuus fue
40 rit. Quæ † quidem res integra in iudicialibus ante litem conte-
ſtatam intelligitur. l. defunctus. ff. de procur. ca. relatum, ibique
ſcrib. de offi. deleg. Guid. Pap. dec. 119. At quando procurator
41 † ante mandantis obitum litem fuerit conteſtatus, aut de iudi-
cato ſoluendo mandator ipſe ſatis dediſſet, his certè caſibus iudex
in defunctum vel pro eo proculdubio ferre ſententiam poterit,
dummodo in procuratoris perſonam ipſa concipiatur ſententia,
dict. l. defunctus, vbi interpretes. l. nulla, & Bal. ibi C. de pro-
cur. Abb. in c. mandato, de procur. Mil. in ver. ſententia lata
contra defunctum, & tradit Caſſad. dec. 2. n. 11. de appel. Quod

tamen ſemper perpetuum non eſt. Nam ſi abſque hærede dominus deceſſerit, tūc cum procuratore quamuis domino litis effecto ſententia proferri non poterit, vt egregiè Iaſ. docet conſi. 138. lib. 4. & conſi. 9. in addi. col. 1. lib. Item 1. Nic. Anto. Grauatius.

De eiſdem, ac de procuratoribus. CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris mandatum in primis inſpiciēdum eſt An ſufficiens legitimumue ſit.*

2 *Procuratorem minus legitimum mittens, pro non cō parente & contumace habetur: idem ſi legitimum, ſi tamen mandatum non acceptaret.*

3 *Mandatum procuratorium acceptari debet.*

4 *Tacens quando habeatur pro conſentiente, & quando non.*

5 *Mandatum generale ſi alicui tranſmittatur, qui non intendat, niſi in vna cauſſa procurationis onus acceptare, qua cautela vti debeat.*

6 *Procurator cum facultate ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere, antequam mandatum acceptaſſet.*

7 *Procurator, qui litem non fuit conteſtatus, quando admittatur tamquam dominus litis effectus.*

8 *Procurator ſubſtitutus per litis conteſtationem et actus etiam ſuccedaneos dominus litis efficitur.*

9 *Tutor & curator per litis conteſtationem ſubſtituē di facultatem accipiunt.*

10 *Procurator ad omnes cauſſas datus, an in cauſſa ſpirituali etiam datus eſſe videatur.*

11 *Procurator ad omnes cauſſas datus, nedum ad præ-*

ſentes,

ſentes, ſed ad futuras etiam intelligitur.

12 *Cauſſa non remittitur, quamuis remiſſibilis ſit, poſtquam in Ro. Cu. de ea tractari incœptum fuerit.*

13 *Procurator contra certam perſonam conſtitutus, cõtra aliam comparere non poteſt.*

14 *Procurator contra vnum conſtitutus, in cauſſis tantum expreſſis contra illum comparere poteſt, fallit tamen.*

15 *Procurator ad cauſſam an poſſit abſq; ſpeciali mãdato reſtitutionem in integrum petere?*

16 *Procurator ſimpliciter ad agendum & defendendum datus appellare poteſt, ſed appellationem proſequi minime.*

17 *Procuratorem iurare de calumnia nedum in animã principalis, ſed propriam, vſu receptum eſt in Roma. Cur.*

18 *Procuratores plures ſi in cauſſa dati ſunt, nec etiam inſolidum, vſu receptum eſt in Romana Curia, quod cum vno dumtaxat valeat proceſſus in cauſſa beneficiali.*

19 *Procurator dubium habens mandatum repellitur, ſi de rato non ſatis det.*

20 *Mandatum ſpecificum in quibus cauſſis requiratur.*

21 *Procurator falſus dicitur, & ſi generale mandatum habeat, ſi in cauſsis ſpeciale mandatum requirentibus compareat.*

22 *Procurator mandatum oſtendere tenetur, aliàs iudicium eſt nullum, fallit, num. 30.*

23 *Procurator etiam verus à iudicio repellendus eſt, ſi de mandato non conſtet.*

24 *Mandatum debet eſſe ſufficiens, vt procurator admittatur.*
25 *Procuratoris perſona ante omnia legitimanda eſt.*
26 *Procuratoris poteſtas à die recepti mandati transfertur, adeo quòd ante ueram notitiam geſta per ipſum nulla ſunt, fallit vt nume.29.*
27 *Mandati defectus etiam refectis expenſis non ſuppletur.*
28 *Mandati defectus ad mille vſque annos opponi poteſt.*
31 *Præſens habetur pro conſentiente in iudicialibus actis.*
32 *Tacens, regulariter in ſui præiudicium conſentire non videtur.*
33 *Mandatum an debeat expreſſim acceptari, & quid iure pontificio caueatur.*
34 *Procurator ante litem conteſtatam ſubſtituere non poteſt, limitatur tamen.*
35 *Procurator poſtquam ſubſtituit, amplius procurator non remanet.*
36 *Procurator ſubſtitutus ſubſtituere poteſt poſt litis conteſtationem per ipſum factam, vel poſtquam merita cauſſę pertractauerit, etiamſi per alium lis conteſtata fuerit,*
37 *Mandato in generali cauſſæ beneficiales non includuntur.*
38 *Procurator generalis ad omnes cauſſas, an intelligatur ad futuras etiam conſtitutus.*
39 *Mandatum procuratorium non eſt extendendum.*

Non-

1 NOnnumquam† etiam litigatores ab initio, vel alias comparent, per procuratores ſuos tunc ſi actoris vel rei vices geris, procuratorium ex aduerſo comparentis in primis diligenterq́ue

a reſpicies. a Quòd ſi minus ſufficiens, ſeu minus legitimum compereris, tunc ſi rei vices geſſeris, cuius proprium eſt, inducias quærere, ſatis erit tibi excipere contra procuratorem, & proteſtari, ne audiatur niſi de magis legitimo doceat mandato, & ita ſibi proceſsum impedire, niſi tua fortè intereſset abſolutoriam obtinere, vel alias cauſsam expediri, vel forte auditor cauſsæ, prout mihi rei partes defendenti pluries contigit, velit nihilominus in cauſſa procedere, nec alias tibi expediat à ſpreta exceptione appellare. Non denegabit tamen auditor hoc caſu pro cautela eius, qui dubitat & excipit de viribus mandati alterius partis proceſſum per audientiam cõtradictarum præuia dilatione ſimili procuratori ad docendum de magis legitimo mandato, Rota de citat. ad partes not. quod aliquis 245. in antiq. Caſſa. dec 6. vt lit. pende. numero 4. Idem dixero ſi non partes rei, ſed potius actoris ſuſtinebis: vtroque tamen caſu ſolent cauti procuratores duplicem facere proceſsum, citando. ſ. principalem per audientiam contradictarum, & nihilominus procuratorem quoque, de cuius mandato dubitatur per curſores

2 quatenus tamen procurator. Is † enim, qui procuratorem miſit minus legitimum pro non comparente & contumace habetur. l. 1. §. vuus autẽ. ff. de procu. vbi Paul. & alij, idem ſi legitimum, non tamen acceptantem, vtique enim contumax reputabitur, & cõtra ipſum tãquã cõtra contumacem ſolet palatium abſque alia monitione, ſeu compulſione ſimilis procuratoris ad acceptandum, vel recuſandũ onus mandati proceſsum per audientiam contradictarũ concedere. Ægid. deciſio. 581. ſi citatus, de procur. Solent tamen nõnulli prius ſimiles monitiones, & compulſiones per cenſuras ad acceptandum, vel recuſandum præmittere, idq́; vt vrbanius agant, & plerumq; etiam eorum inſcitia ſuadente, vel verius cogente, ſunt enim vrbanæ potius quam neceſsariȩ.

3 Plurifariam† autem contingere poteſt, vt de procura-

torio alterius partis apud acta liqueat, non tamen de acceptatione procuratoris in eo dati. Finge, quòd is, qui datus eſt procurator, facultatem ſubſtituendi in procuratorio haberet, & ad effectum ſubſtituendi tantum acceptando, alium loco ſui abſentem, vel ſi præſentem non acce-
b ptantem tamen ſubſtituiſſet, b præſens enim & tacens in hac ſpecie pro conſentiente non habetur, quod procurationis onus ſit, inducatq; obligationem & actionem mãdati contrariam, toto titu. mandati. ff. &c. & in oneroſis ac obligatorijs præſens, & tacẽs pro cõſentiente non habetur, ſed pro cõtradicente, ad not. per Bar. in l. quo. n. ff. rẽ ratã haberi. & in. l. fil. fa. ff. ad macedo. & per Dyn. in regula, is qui tacet conſentire videtur, in addi. ibi. nota tamen quod in oneroſis, alleg. tex. in materia noſtra rotũdum in l. filius famil §. inuitus. ff. de procur, adſtipulantur nota. in additio. ad Rot. 145. ſi procurator, de proc. in not. glo. verbo, aſſenſum in Clem. 1. de procu. Idem ſi plures eſsent in procuratorio nominati non in ſolidum, & vnus tantũ produxit illud, vel ſi inſolidum, is tamen qui produxit mortuus eſset vel abeſset, vel deniq; ſi procuratorium à tertio ex-
c traneo productum reperiretur. c Solent, † enim cauti pro-
4 curatores hac productione vti, vbi à quoquam tranſmittetur ſibi generale mandatum, vellet tamen procurator datus in particulari dumtaxat cauſsa procurationis onus, & cum ſimili proteſtatione acceptare, quæ in palatio admitti ſolet, Rota de procurat. not. quod vbi procurator. 32. in antiq. ea ratione, quia ſi procuratoriũ generale per ſe ipſum produceret, procurator in eo nominatus, & ſi proteſtaretur quòd ad certam cauſsam acceptaret, iſta proteſtatio eſset contraria facto procedenti, eo enim ipſo ꝙ procuratorium per ſe ipſum produxit, conſtat receptionẽ inſtrumẽti & ipſi⁹ chartæ præceſſiſse, quę vtpote actus poſitiuus mandati acceptationẽ inducit in omnibus in procuratorio contentis, niſi doceretur quòd in ipſa præſentatione inſtrumenti facta, ſimilem feciſset proteſtationem, ad tex. cum gl. verbo, aſsenſum. & not. per alios in Clem. 1. de procur. & not. in additio. ad d. deciſ. 145. in no.

In tantum verò eſt huius procuratorij muneris neceſſaria acceptatio, vt expreſſum de iure ciuili, & ſecundum

dum canones tacitum per actum tamen poſitiuum deſide ret conſenſum,facto vel verbis,ad text.in d.§.inuitus glo. verbo,aſſenſum.& not.per alios in d.Clem.1. de procur.

Quamobrem ſuprà diximus eum,qui præſens eſſet,dū conſtitueretur, & dum notarius de procuratorio rogatus ſuo inſtrumento aſſeruiſſet præſentem non videri acceptantem.d.l.filiusfam.§.inuitus.ff.de procur.

Idem dicerem in eo, qui conſtitutus eſſet, & antequā aliàs acceptaret, pateretur ſe in cauſſa citari, & ſecum procedi nunquam recuſans:dummodo vltra iſtam patien tiam non faceret aliquem actum poſitiuum,ad d.§.inuitus.& gloſſ.in d.Clemen.1.de procur.alludit Rota Caſſa. deciſ.3.de reſcrip.

d 5 d Idem † quoque in eo,qui conſtitutus eſſet, cum facultate ſubſtituendi, & antequam aliàs acceptaſſet in vim facultatis huiuſmodi ſimpliciter ſubſtituiſſet,nec aliàs dixiſſet ſe procurationis onus acceptare ſimpliciter vel ad eum effectum:non indiceretur enim per ſimilem actum acceptatio mandati;minus ad effectum ſubſtituendi,imò nulla eſſet ſubſtitutio:Rota deciſ.145.adeò vt neuter ipſorum ſubſtituens ſcilicet,neq; ſubſtitutus citandus eſſet, & adhuc contra principalem daretur proceſſus per audientiam, Rota d. deciſ. 145. in no. veluti procederetur etiam contra eum, cuius procurator licet eſſet in curia, non tamen produxiſſet adhuc mandatum.Rota deci.159. ſi vigore.de proc.in no.vel ſi poſtquàm produxiſſet & pro curationis onus acceptaſset,à Ro.Cur. receſſiſset, Rota Faſtoli cauſsa.30.nu. 2 vel moreretur,vtroque enim caſu. docto de abſentia vel obitu,iuxta caſus contingentiam,ſolet palatium ſimilem proceſsum per audientiam alteri parti concedere,& quandoq; etiam in caſum mortis,non niſi intimata principali morte procuratoris. Aegid. conclu.495.licet mores procuratoris.de iudi.quod noſtro tēpore non ſeruatur:debet enim is,qui procuratorem miſit vigilare rebus ſuis, idq; etiam ſi procurator mortuus iam dominus litis effectus viuens alium ſubſtituiſset modo ſuperſtitem, reſque tempore mortis ſubſtituentis eſset adhuc integra reſpectu ſubſtituti, vtpote quòd ſubſtitutus adhuc procurationis onus non acceptaſſet, finitum enim

eſſet mandatũ ex ſubſtitutione, ex quo procurator principalis iure proprio ſubſtituit, & contra principalem daretur proceſſus per audientiam, docto tantum de procuratoris ſubſtituentis obitu omiſſa perſona ſubſtituti: ſecus ſi principalis procurator non iure proprio & tamquam dominus litis effectus, ſed vigore facultatis ſubſtituendi in ſuo procuratorio forſan datę, nõ extingueeretur enim hoc caſu mandatum ex ſubſtitutione per mortem ſubſtituentis, ſi tamen dominus ſuperuiuat, veluti eius nomine datũ, Rota de procur. ſi aliquis 414. in no. & in deciſi. *Biſignet.* 9. nu. 9. in vltimis. Ægi. concluſio. 6. mortuo procuratore, ſecus ſi is caſibus ſubſtitutus præmoreretur principali procuratore ſuperſtite, remaneret enim tunc procurator is, qui ſubſtituit, quouis modo ſubſtituiſſet, etiam ſi in ſubſtitutione ad effectum ſubſtituendi tantum procurationis onus acceptaſſet, prout poſſet. Rota de procur. not. quòd vbi procurator 32. in antiq. nec aliàs per audientiã, ſed ſecum procedendum eſſet, teneretúrque ipſe principalis procurator etiam notario actuario de ſalario ſuo reſpondere, ſi tamen principalis cauſſæ non eſſet præſens in curia, quo caſu ſolent procuratores à ſolutione regeſti, diſpenſari, Rota de procur. licet procurator. deciſio. 303. in no. Caſſa. deciſ. 1. de procura. num. 3. Idque ea ratione, quod licet conſuetudo Rom. Cur. obliget eos ad iſtam notarij mercedem, id tamen non niſi in defectum præſentiæ principalis, & quaſi in ſubſidium, vt ipſis notarijs cauſſarũ actuarijs omni caſu conſultum ſit, cum maxime frequentiores in Roman. Cur. tractentur in litigatorum abſentia, quàm præſentia cauſſæ, contra quos conſultum ſatis non eſſet ipſis notarijs, neque litigatori cauſſæ, expeditionem proſequenti, qui plerumque altera parte non ſoluente cogitur eius partem animo recuperandi ſub nomine depoſiti notario ſoluere, pręuia tamen iudiciali monitione ad ſoluendum infra tres dies, & dilatione tridua iam elapſa. Quo caſu ſolet is, qui deponit de ſuo depoſito fidem ab ipſo notario per cedulam manu ſua, vel ſubſtituti recipere, quæ poſtmodum apud ordinarios iudices paratam habet exequutionem & ad ſolam citationẽ partis ad dicendum contra ipſam, & ſoluendum iuxta eius

formam

formam alias tradi mandatum exequutium ſolent iudices exequi & manum militarem præſtare, mandatum exequutiuum decernentes.

c c Admittit † autem ſacrum palatium pro domino litis
7 effecto etiam eum, qui litem non fuiſſet conteſtatus, ſed qui poſt litis conteſtationẽ in cauſſa ſuperuenerit, vel citra ipſam conteſtationem in cauſſa tamen, in qua non defideretur, aliquos fecerit actus ſucceſſiuos ſolitos, ſcilicet poſt ipſam conteſtationem fieri, Rota, de procurat. procurator ſubſtitutus 126. in no. immo non ſolum eũ, qui prin-
8 cipalis ſit procurator, ſed † ſubſtitutus quoque ab eo, quandoquidem ſubſtitutus etiam per litis cõteſtationẽ & actus ſuccedaneos, quos ſupra diximus dominus litis euadit. Rota d. dec. 122. in no. Biſignet. dec. 10. num. 9. in vltimis. Idẽ
9 † ſeruatũ eſt in tutore & curatore, qui ſimiliter à lege per litis conteſtationem vel actus ſuccedaneos, vt ſupra, ſubſtituendi facultatem accipiunt, quam ab homine habere non poſſunt, etiamſi iudex in deputatione ipſorum dixiſſet cum facultate ſubſtituendi, Rota Biſignet. d. deciſ. 10.
f dub. 9. in vltimis, f ſed † an procurator ad cauſsas indefini
10 te, vel etiam cum collectiua omnes datus, poterit eſse procurator in cauſsa beneficiali & aliàs ſpirituali. Lapus vult quòd non, & quòd in ſimilibus ſpeciale mandatum deſideretur, in Clem. non poteſt, de procur. Butrius contra in c. decernimus, de iud. verſ. ſi quæritur an poſſit. vlti. pars vſu
g recepta eſt in palatio. Ægi de proc. generale concl. 5. g Ex
11 tendetur † quoq; ſimile mandatum cum collectiua omnes nedum ad prę́ſentes, verũ etiam ad futuras, Rota dec. 413 fuit dubitatũ, de proc. in no. licet collector. in add. ad dec. 19 Fuit dubitatum etiam, & de proc. in no. videatur limitare hoc dictum ad caſum conſtituentis ante lites, vt tunc extendantur ad futuras, alias ſecus, vt ibi.

Amplius ſi ad cauſsas deuolutas & de iuris neceſſitate in Ro. Cu. tractãdas fuerit procu. cõſtitutus, poterit ſecũ agi etiam in cauſsa non deuoluta, neq; in Roma. Cur. de iuris neceſſitate tractanda, ſi modò in tali cauſsa fuiſset in Ro. Cu. proceſsũ & de nullitate huius proceſsus in Ro. Cu. ha-
12 biti ageretur. Vſu † n. receptum ę́ſt, vt articulus nullitatis proceſſus in Rom. Cu. habiti tametſi in cauſſa aliàs ad par

tes

tes remiſſibili nunquam remittatur. Aegid. de procu. ſecũ do procurator concl. 306. Idem cauſſa principali licet nõ alias deuoluta, ſed in vim ſpecialis commiſſionis Papæ cõ miſſa, Rota de commiſſio. & procurat. nota quod ſi poſt 476. in antiq.

Addo quòd conſtitutus ad tractandum cauſſas in Rom. Cu. vtique poterit eas tractare in eodem loco, ſi fortè cõtingeret curiam abinde aliò trasferri, dum tamen cauſſæ de mandato Papæ in eodem remanerent loco: vbi enim Papa, ibi Ro. Cu. eſse cenſeretur, quod ſolent Põt. noſtris temporibus ſuis cancellariæ regulis ad caſum vbi contingeret receſsus vltra duas dietas limitare; quò caſu nullam admittunt Ro. Cu. diuiſionem, ſed eandem vtroque loco cenſeri volunt: quæ regula eſset tempore diui Pauli ob lõgiores eius ac frequentiores curſitationes ad plures dietas extendenda.

h h Illud quoq; non ignorabis, quod † procuratorium datũ
13 reſpectu certæ perſonæ nõ inſeruit reſpectu alterius, etiã ſi de eadem re agendum eſset, Aeg. de procu. procurator conſtitutus conclu. 313. Rota de commiſſio. & procur. ſi
14 cauſſa 456. in no. minus † inter eaſdem perſonas inſeruiet, niſi ad cauſsas in eo expreſsas. Rota deciſ. 171. ſi A. conſtituat. de procu. in no. Extenderemus tamen illud ad conſequutiua & incidentia cauſsæ expreſsæ, etiam ſi conſequutiua & incidentia huiuſmodi vbi non in ſequelam venirent ſpeciale deſiderarent mandatum, ad nota. per Butr. in c. nonnulli. §. ſunt & alij, verſ. quæro. Eodem exem
15 plo ſeruat palatium, vt † procurator ad cauſsam principalem datus, non autem ſpecialiter ad petendum reſtitutionem in integrum, prout aliàs ad principaliter petendum eam requiritur vt admittatur, ſi reſtitutio in integrum nõ principaliter, ſed incidenter à cauſsa principali poſtuletur; eadem quoq; ratione eodem in palatio ſeruatum eſt,
16 vt † procurator ſimpliciter ad agendum & defendendum conſtitutus appellare poſſit, non etiam appellationẽ proſequi. Rota deciſ. 21. ſi dominus principalis de procur. in no: quaſi appellatio ſit de conſequutiuis prioris inſtantiæ, ad quam ſimile mandatum dumtaxat extenditur, & proſequi appellationem, ſequiorem inſtantiam concernere potius

tius videatur, niſi fortè in mãdato diceretur expreſsè, etiã ad appellandum & proſequendum: quo caſu non ſolum mandatum extenditur ad proſequutionem appellationis, verum etiam ſi is, qui datus eſſet procurator à lata ſententia appellaſset, cogeretur emiſsam appellationem proſequi, aduerſus nota. in c. non iniuſtè. de procur. idq́; etiam ſi in ipſa appellatione proteſtatus fuiſset nolle proſequutioni aſtringi. Rota deci. 107. ſi procurator de proc. in no.

i
17 i Generaliter † verò vſu receptum eſt in palatio vt in omni cauſsà, in qua de calumnia iurandum ſit, vt procurator nedum in animam principalis, verùm etiam eius propriam iurare teneatur, Rota deciſ. 307. quidam de iuramento calum. in no. & deciſ. 491. nota quod procurator. de iuramento calum. in anti.

18 Cæterum † ſi plures procuratores in eadem cauſsa dati ſint, non etiam in ſolidum, receptum eſt, vt cum vno duntaxat valeat proceſsus in cauſsa beneficiali, ad. ca. ſi duo. §. ſanè, de procurat. lib. 6. Rot. de procur. ſi in cauſsa benefic. 107. in no.

ANNOTATIONES.

a
19 *QVòd ſi.] Procurator † dubium habens mandatum, admitti tamen volens de rato ſatiſdare tenetur, alias iure repellitur, l. 1. vbi Doct. C. de procur. & Capic. deciſ. 1. Quòd quidem cum temperamento intelligas, locum non habere, vbi ſpeciale mandatum requiritur. Hoſt. in ſumma tit. de procur. nu. 12.*

20 Sed † in quibus caſibus ſpecificum requiritur mandatum apud Spec. videbis titu. item de procurat. S. ratione ſui Ang. inſtitu. de his per quos age. poſſ. poſt princip. Alexand. conſi. 189. lib. 7. & Dec. conſi. 20. Adeò quod voluit Iaſ. in l. licet nu. 4. C. de

21 procurat. falſum † dici procuratorem, tametſi ille generale mãdatum haberet, ſi cauſſam mandatum ſpeciale requirentem agat Et quod ſupra diximus, habentem dubium mandatum cum cautione de rato admitti poſſe, limita locum non habere in cauſſa matrimoniali, in qua quoniam arduum eſt negotium, non admittitur etiam cum cautione, ſi de illius mandato dubitetur. Pariſ. conſi. 61. num. 6. lib. 3. & dixi conſi. 82. n. 6. quod in volumine

conſi.

22 *conſi. matrimonialium impreſſum reperio. Procuratori † planè
congruit poteſtatem, quam habet, oſtendere; quinimmò neceſſa-
rio, ne puniatur, obſtringitur. Rot. deciſio. 12. ne procurator, in
antiq. Biſignet. ſub rubr. de procur. & amplius, ne iudiciũ red-
datur inualidum, vt Bart. alijq; explicant in d. l. licet Abb. in
c. in noſtra, de procur. & Alex. conſi. 74. viſo libr. 5. Quamuis
in ipſorum procuratorum odium hac facti ſpecie, ſaltem pro ex-
penſis contra eos exequendis iudicium nequaquam nullum red-
deretur; veluti præclarè Alex. ſcripſit in leg. ſi ſe non obtulit,
in princ. ff. de re iudic. cui Iaſ. ibi aſtipulatur, & habetur in leg.
Plautius. ff. de procur. traditq; Aegid. deciſ. 29. poſt Accurſ. in
l. ſi expreſſim. ff. de appell. Non immeritò † ergo periti iudices
23 contra procuratores mandatum vt exibeant eorum officio inqui-
runt, eosq; compellunt, vt aſſeuerant Gloſſ. in ca. 1. verſicu. ab-
ſentia, de elect. in 6. Accurſ. in l. vt liberis. C. de collat. Abb. in
ca. nulli, de accuſ. & in c. exceptionem, de excep. Rom. conſi. 60.
in fin. quibus ſe ſubſcribit Gomes. in compendio vtriuſq; ſignatu
re, verſi. Et quod dictum eſt, fol. 166. in parua impreſſione. Ce-
terùm Felino contrarium viſum fuit in ca. cauſſam, nu. 5. de in-
di. ipſe enim & plerique alij nequaquam admittunt, iudicem ex
officio] procuratorem non habentem mandatum repellere poſſe,
niſi parte hoc petente; quinimmò hanc eſſe communem opinionẽ
Felinus teſtatur. Sed certè prior opinio vti æquior ita verior &
communior mihi videtur, præſertim ſi auctoritates potius pon-
derentur, quàm numerentur, & nec populari quadam trutina
rationes examinentur veluti à noſtris ſæpiſſimè factum fuiſſe
videmus, more volucrum pecudumq; poſt alios euntes, vt Decij
verbis vtar in conſilio 481. nume. vndecimo, & Bello conſi. 59.
numero item 2. Sola equidem hæc ratio cordatum hominem ve-
req; Chriſtianum mouere debet, vt ex officio iudex procuratorẽ
mandatum non habentem repellat, ne iudicium reddatur eluſo-
rium, neue tot labores euaneſcant, ſumptusq; pereant, cùm ſem-
per realis occurrendum ſit, vt vulgaria ſunt iura. Concinit huic
opinioni, quod † Hoſtien. ſcribit præcitato loco, nume. 11. vbi vo-
24 luit procuratorem teneri ad probandum mandatum & ſufficiẽs
etiam aliàs is reijciendus erit: cui ſententiæ innituntur. Bar. in
l. 1. §. vſus. ff. de procur. & in l. 1. §. ſi nemo, quod cuiuſq; vni-
uerſ. nomi. & Iaſ. in l. ſancimus, n. 6. verſi. ſimiliter. C. de iudi.
adeò quòd idem Iaſ. dixit in l. de pupillo. §. qui procur. in 4. no.*

ff.de noui oper.nunc.procuratorem etiam verum a iudicio repel
lendum eſſe, ſi de mandato non conſtet, Voluit quoque Thom.
Faſt.deciſ.Rotæ cau.25.dub.35.verſic.tertio dubitatur. Procu
ratorium namque plenè probari debet, vt per Doctores in l. non
ſolum.§.qui alieno.ff.de procu.& in c.1. extra eod. Abb. in c.
coram, de offic. delega. eſtq́; communis ſentētia teſtimonio Iaſ.
25 in l.cautio, nu.11.verſic. in ea C.de procur. Idcirco † quampri
mum procuratoris perſona eſt legitimanda, d.l.licet, & in c.in
noſtra, de procur.& hoc etiam in omni iudicio, quamuis ſumma
26 rio Iaſ.in rubr.C.qui adm.nume.1. Nam † à mandato quin po
tius à die receptionis illius verè in ipſum procuratorem poteſtas
transfertur, vſque eò quod ante ſynceram fidem aut notitiā geſta
per ipſum inefficacia ſunt, veluti à falſo procuratore facta quā
quam à domino procurator conſtitutus fuiſſet, ea quippe ratione
quia ſibi de mandato non conſtabat. Gloſſ.eſt notab. in clem.1.
in verbo, receptis, de procur. & in ca. is qui in ver. ſuſceptum,
eod.tit.& vtrobique ſcribentes adnotant. Mil.in verbo procura
tor ſi non eſt certificatus. Caſſad. deciſ. 3.n.4. de appe lla. & eſt
communis opinio teſte Alex.in d.l.licet.nu.1. Qua de re affatim
Boer.ſcribit deciſ.274.& ſi ſtylum in oppoſitum eſſe referat, qui
vbi viget ſeruandus eſt, & de communi etiam opinione teſtatur
Balbus deciſ.348.nume.7.vbi limitat in beneficialibus, eum le
27 gito. Quis enim ignorat mandatum † ipſius iudicij præcipuum
eſſe fundamentum? quamobrem non iniuria ex Romanæ curiæ
ſtylo mandati defectus etiam refectis expenſis non ſuppletur,
eiusq́; infirmitas non ſanatur, quia defectus iſte penitus iudi-
cium nullius reddit roboris, atque momenti, etiam ſi reus mali-
tioſè à principio opponere tacuerit, vt belliſſime præcitato loco
Gomeſ. declarat, qui dicti Rom.curiæ ſtyli meminit, & Vant.
quoque, qui benè cumulateq; ſcribit de null.ſent.ex def.in hab.
ſeu mand.in princ.& nu.58.verſi.tranſeamus, vbi etiam quod
28 † exceptio defectus mandati quādocunque opponi poteſt ad mil
le vſque annos, ex ſententia Bald in l.2.C.ſi ex falſ.inſtrum.cui
conſentiunt Alex.conſi.191.lib.6.& Dec.conſi.36.& 215.&
eſt communis opinio, teſte Fran. Balbo in præſcrip.tractat.in 3.
par.prin.quæſt.10.col.8.ver.11.generaliter. Qua de re fuſius
ſcribit Boer.deci.228.licet nō deſint q aperto marte cōtra Bal.
pronunciatū pugnēt, inter quos Curt.Iun.conſi.77.& Dec.ſecū
depugnans conſi.486.colu.pen.& iterum conſi.638.n.3. ſicq;

vt rei

vt rei iam finem imponamus, cum prioris opinionis fautoribus conuenio contra Feli.cæteroſq́; præſertim, quia meliori ratione fulcitur, quæ attendenda eſt, etiam ſi maiores numero ſint, qui contrarium teneant. Et hoc Imperatoris exemplo in l. ſi quis. C. de condict. indeb. qui minoris partis ra ione circumſpecta contra maiorem protulit ſententiam. Hinc & verè quidem aſtruit Curt. conſi. 63. numero tertio, & conſi. 160. num. 12. tunc communem opinionem eſſe amplectendam, quando particularis opinio meliori ſuffulta non eſſet ratione, qui hanc eſſe inter interpretes receptam opinionem affirmat. Sed eſto, veram eſſe Felini, aliorumq́; ſententiam, ea nihilominus trifariam limitatur, vt locum ſibi non vendicet, quando ſententia contra procuratorem exequi non poteſt. Item, quando de cauſſa ſpirituali, vt eſt electionis, res agitur. Et rurſus, quando pars eſt abſens, veluti eò loci idem Felin. declarat. Cæterùm ſurda aure cùm hodie iudices ſupraquàm cuiquam credibile eſt, pertranſeant, nec lites ſuccidere curant, quaſi eorum non ſit munus, ſed litibus fauere, vt ſibi nutriant, theſauroſq́; parent, conſilium erit, ſtatim in procuratorem opponere, ab eoq́; mandatum exigere, & procuratorem repellendum eſſe, omnibus neruis contendere. Nam † ſi in ipſum

29 *non opponeretur, ſed pauxillulum pars & iudex huic rei ſtudiũ diligentiamq́; impenderent, geſta per ipſum procuratorem valebunt, ſi tamen verè mandatum habuiſſet, licet illud in iudicio nequaquam exhibere curaſſet, & hoc ex Specu. ſententia, titu. de procur. §. 1. verſi. ſed ſi receptum erat. Sed de hac re, ne longior ſim, Alexand. videas conſi. 78. viſo & diligenter. col. 2. libr. 5. Bar. conſ. 73. Quæritur vtrum procurator. Archid. in ca. 2. de procur. in 6. Card. in clem. 2. quæſt. 18. eo. tit. Rota deciſ. 248. Nota quòd vbi, & deciſ. 586. Quidam qui nõ erat, in antiq. & Ripam in c. cum M. Fer. nu. 137. de conſt. Verumenimuero † &*

30 *ſi abſque mandato, vt viſum eſt, procurator in iudicio non admittatur, fallit tamen quotieſcunque inſtrumenta penes ipſum inuenirentur, tunc enim abſque mandato cum cautione tamen de rato, reciperetur, vti Iaſ. voluit in l. cautio, nu. 12. C. de procur. cuius aſſecla eſt Fel. in ca. coram, de off. deleg. & eſt communis opinio, vt teſtes ſunt Iaſ. vbi ſupra, & Alcia. de Præſump. reg. 1. præſump. 33. quæ tamen conclu. limitatur, niſi inſtrumenta habens ſit domeſticus, vt egregiè Rom. prodidit con. 446. primus in 2. dubio. Sed illud ſilentio non inuoluam, quod communi-*

bus

bus ſuffragijs receptum eſt, poſſe ſcilicet proceſſum vel ſententiam latam in fauorem falſi procuratoris à domino ratificari illeſiue maior, ſiue minor ſit, quicquid nonnulli inficias iuere, ſic teſtatur Iaſ. in d. l. licet. nu. 10. C. de procur. qui tamen. 13. modis communem ſententiam temperat, eum legito diſertè loquentem, nam res difficultatis habet plurimum. Nic. Ant. Grauat.

b Præſens.] *Cæterum † in iudicialibus idem eſt quempiam ex-*
31 *preſſe conſentire, vel præſentem eſſe, & non contradicere, etiam in præiudicialibus, vt Bart. prodidit in. l. 1. C. de relat. & in l. ne in arbitris, in fi. C. de arb. Bal. in l. emancipatione. C. de fide inſtru. & habetur in ca. 2. de accuſ. in 6. & tradunt Aufrer. in add. ad Thol. dec. 237. Alex. conſi. 31. lib. 7. Fel. in ca. cum iure de offi. delega. & in cap. propoſuiſti. de probat. & Afflict. deciſ. 308. Idcirco cautum erit in iudicio diſſentire, ne taciturnitas noceat, veluti à Iaſ. docemur in. l. admonendi. in rep. nu. 20. ff. de iureiur. Conferunt ad hæc, quæ Tiraquell. congerit de vtroq; retract. §. 1. in gloſ. 9. nu. 115. cum ſeq. Quamuis in iudicialibus plerique interpretum in hac opinione nequaquã conueniant*
32 *† quia regulariter tacens non videtur in ſui præiudicium conſentire. l. inuitus. ff. de procur. & hanc partem fulſit Inno. in c. quamuis. de re iud. quem ibi ſequuntur Ant. Butr. & Imo. Alexand. conſi. 8. lib. 4. atque Barbat. conſi. 46. lib. 2. vide Caſſad. deciſ. 3. de reſcrip. Nicol. Ant. Grauat.*

c Solent.) *Adde Formul. vari. commiſ. pag. 6. colu. 1. in rubr. cui commiſſum eſt procuratorium.*

d Idem quoque.) *Huius dicti illa eſt ratio. Nam † antequam*
33 *mandatum acceptum quiſpiam habeat, procurator dici non poteſt, quinimo iure ciuili expreſſim illud acceptare tenetur. l. filius familias. § inuitus. ff. de procur. licet aliter iure pontificio caueatur, cum tacite illud acceptare ſufficiat. Clem. 1. de procur. Mil. in verſi. procurator non dicitur, verſi. primo. Aegid. deciſ. 576 ſi impetrabit. Et ideo antequam mandatum acceptaret, alium procuratorem ſubſtituere nequaquã valet, Rota dec.*
34 *105. procurator, in no. Regulariter † autem procuratori ad iudicia conſtituto ante litem conteſtatam ſubſtituere non permittitur. Hæc tamen regula nouem admittit limitationes, quas ab Iaſ. in l. quod quis, nume. primo. C. de procur. perdiſcere poteris à Docto. etiam in cap. 1. eo. tit. in 6. & Anan. conſil. 96. colum.*
35 *2. verſi. conſtat. Verum † poſtquam legitimæ ſubſtituiſſet, ille am*

N plius

plius procurator non remaneret, Feli. in c. in literis, col. tertia, verſ. vide Bal. de of. deleg. quia in ſubſtitutum translata poteſtas eſt. Gloſſ. in c. 1. in verſi. ſubſtituendi, de proc. in 6. & Rota deciſio. 146. in nou. Quod cum temperamento erit intelligendum, niſi ſubſtituendi mandatum habuiſſet atque etiam reuocandi, onusq́; in ſe aſſumendi, vt Rota tradit deciſ. 184. ſi procurator,
36 *in nou. Sed illud ſilentio non inuoluam, quòd † ſubſtitutus per conteſtationem litis, ob quam ipſius dominus eſt effectus ſubſtituere etiam poteſt. Rota deciſ. 122. procurator ſubſtitutus, & deciſ. 146. ſubſtitutus, in no. traditq́; poſt alios Iaſ. in l. nihil, & in l. nulla, C. de procur. quinimo ſi ab alio lis fuerit conteſtata, poſtquam merita cauſſæ ſubſtitutus pertractauerit, dominus litis effectus eſt, ſicq́; ſubſtituere poterit, argumento Clemen. ſæpe, de verb. ſig. vbi in cauſſis ſummarijs litis conteſtatio non requiritur, & nihilo ſecius procurator per merita cauſſæ factus dominus litis ſubſtituere permittitur, & hæc ſententia, exploſa Bar. opinione crebriore calculo approbatur Iaſone teſte in d. l. nihil nu. 1. Nicolaus Antonius Granatius.*

e Admittit.) *Huc ſpectant, quæ in proximioris annotationis calce diximus.*

f Sed an.) *Quòd in generalibus mandatis cauſſæ beneficiales includantur, atteſtatur Mill. in verbo, Procurator poteſt eſſe laicus, & tradit Rota deciſ. 375. Fuit dubitatum, in no. & ſi eadem oppoſitum in antiq. decidat, vti patet deciſ. 789. ſciendum cui adhæret Lap. alleg. 69. vbi rem hanc ſubtiliter diſſerit. Nicolaus Antonius Granatius.*

g Extendetur.) *Non tamen deſunt, qui aperto marte congre-*
37 *diantur, contrariumq́; contendant, futuras † ſcilicet cauſſas, ſub verbo collectiuo, omnes, nequaquam comprehendi, inter quos Accurſ. Bar. alijq́; multi in l. omnem. ff. de procur. & aliàs Rota hanc conſectata eſt opinionem in deciſ. 563. Vtrum procurator cum generale, in antiq. quamuis contrarium in nouis eidem viſum fuerit, vt liquet, deciſ. 413. per Veſtr. alleg. in no. ſed in hac de re Felin. videas in capitu. relatum, in 6. diſſ. de offic. deleg. & Vant. multas in vtrãque partem coaceruantem auctoritates, de null. ſent. ex def. inhab. ſeu mandat. num. 98. Verumtamen eadem Rota alibi fœdere diſtinctionis vtramque opinionẽ cõcordauit, vt eſt legere deciſ. 19. fuit dubitatum vtrum. in add. in no. vbi videas, & Alex. in add. ad Bar. in l. damni infecti, §.*

ſi is qui ita, verſ. Futuras cauſſas .ff. de dam. infect. cuius auctoritate Rota determinauit, mandatũ ad omnes & ſingulas cauſſas, comprehendere etiam futuras, vt Papaz. teſtatur in ſuis an notationibus ad deciſ. Rot. 1. de procur. in 6. Cum temperamento tamen hoc erit intelligendum, niſi cauſæ ſpeciale mandatum requirerent, illæ vtique ſub generali mandato non comprehenderentur, veluti egregiè docent Aegid. deciſ. 5. & Feliuus in cap. coram, de offic. deleg. & cap. ſedes, nu. 32. de reſcrip. Quod vltimum quoque & limitationem admittit planè memoriæ commendandam, locum ſibi haud vendicare, quando generale mandatum fruſtratorium redderetur, tunc etenim comprehenderet. ſpeciale ſine quo inutile eſſet, Bar. in l. indebitum, ff. de cond. indeb. & in l. cum procu. ff. de noui oper. nunc. & eſt communis opinio, Curt. atteſtãnte in l. 2. nu. 43. ff. de iuriſd. omn. iud. Nicolaus Antonius Grauatius.

h Illud quoque.) *Et ratio ea eſt, quia † mandatum procuratoriũ*
39 *nequaquam extendendum eſt. idcirco contra alias perſonas in eo non expreſſas agere minimè permittitur. cap. ad agendum. de procur. in 6. Clem. non poteſt. eod. Guid. Pap. deciſ. 21. de iure.*

i Generaliter.) *Huc autem vergit, quod infra cap. 2. libr. 5. ſub lit. F. adnotauimus.*

De petitorio, ac poſſeſſorio, ac alterius ſuſpenſione. CAP. VLT.

SVMMARIVM.

1 *Cauſſa ſimpliciter commiſſa cenſetur tam ſuper petitorio quàm poſſeſſorio.*

2 *Petitorium quando ſuſpẽdi poſſit, & vſque ad quod tempus, & an ſuſpenſio deinde reuocari queat, & quid operetur ſuſpenſio? multaque de ipſius materia. & nu. 3.*

4 *Petitorium etiam poſt litem conteſtatam ſuſpendi poteſt, & in ſolo poſſeſſorio agi.*

5 *Petitorium actor ſuſpendere non poteſt, & in poſſeſſorio retinendæ agere.*

6 *Petitorio ſuſpenſo, ſi iudex ſententiam protulerit, erit nulla.*

1 Generaliter † verò vbi quis commiſſionem ſuper beneficio vel alia re ſimpliciter impetraret, & cauſsã, vt ſupra introduxerit. nec aliàs ſe ad alterũ reſtringat cauſſa cenſebitur tam ſuper poſſeſſione, q̃ ſuper proprietate cõmiſſa & introducta Caſ. dec. 9. de cau. poſſ. & propr. Aegi. concl. 606. concl. d. poſſ. & proprieta. & ratio videtur in promptu, quia licet poſſeſſ. & petitorium ſint duæ cauſſæ ęquè principaliter & ſe inuicem non contingentes. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſ. ſi tamen faciamus relationem de vna ad aliam, petitorium videtur principalius, & trahit ad ſe poſſeſsorium. c. cum eccleſia. c. cum dilectus, de cau. poſs. & propri. quod etiam ampliatur, vbi cauſsa non committeretur expreſse ſuper beneficio vel alia re, ſed ad preces poſſeſsoris ſuper iactationibus & moleſtationibus; cenſeretur enim tunc cauſsa quoque negotij principalis commiſsa, & tam poſseſſionis, quàm proprietatis. Caſsa. d. deciſ. 9. de cau. poſs. & proprie. nu. 8.

2 Nec † poterit ſuper altero quis proceſsum impedire ac vtrunque vnica ſententia expedietur, iuxta regulam cap. cum dilectus, de ca. poſs. & proprie. niſi alterum expreſse ſuſpenderetur, quæ in cauſsa, vt præmittitur commiſsa ad

3 mitteretur. Caſsa. ibi nun. 8. † Quo caſu conſueuit fieri cedula quędã ſuſpenſionis alterius negotij, cuius cedulę formam licebit videre apud libellum, cui Formularij procuratorum & aduocatorum nomen inſcribitur.

Quę tamen ſuſpenſio non eſt generaliter permiſsa, ſed vſque ad concluſionem tantum, & non poſt: Rota deciſ. 69. nota quòd in cauſsa. de cau. poſs. & proprie. in antiq. admittitur tamen poſtmodum lata ſententia in cauſsa appellationis, Rota ibidem; amplius non admitteretur etiã, vbi reus iam probaſset ius habere in proprietate, Rota ibidem, minuſque poſt indictas vacationes fieri poterit ad

effe-

effectum,vt in poſſeſſorio procederetur, tamquam in caſu excepto in ipſa vacationum indictione, Rota dec.140. in no.de cauſſa poſs. & proprieta.& de fer. tempo. & 94. in antiq.not.quòd tempore feriarum,de ferijs.

Admoneo tamen quòd ſi ab vna parte fiat,ad aliam quoque extendi ſolet,ac ab vtraq; parte facta cenſebitur, Rota in antiq.dec. 625.ſi auditor,de cauſſa poſſeſſio. & proprieta. amplius quòd hæc ſuſpenſio poterit quandocunq; reuocari,& ad priſtinum iudicij ſtatum reuerti;idq;etiam tacite,vtpote, ſi quis poſt ſuſpenſionem ſimpliciter daret materias vel ſcripturas negotium ſuſpenſum concernentes,cenſeretur enim tunc à ſuſpenſione receſſum,etiam ſi in ſuſpenſione ipſa fuiſſet ſuſpendens proteſtatus, quòd non intendebat à ſuſpenſione recedere, niſi hoc exprimeret,per actum ſuſpenſioni contrarium, videretur à proteſtatione receſſum,ad not.in c.cum M.de cõſt.c.ſolicitudinem,de appell.Rot.dec.250. ſi ſuſpendens, de cauſſ.poſſ. & proprie.

Sed & maius dubium eſt, Vtrum is qui ſemel ſuſpendit, & poſtmodum reuocata ſuſpenſione ad negotium ſuſpenſum redijt,poterit iterũ illud idem negotiũ ſuſpendere,& Collect.d.dec.250.in no.mouet,nec alias diſſoluit.

Omni tamen caſu, quo ſuſpenſio de vna parte facta ſit, ſi altera commiſſionem impetret, vt iudex ſuſpenſione non obſtante ſuper vtroq; procedat, poterit nihilominus iudex ſuper poſſeſſione prius pronunciare,ſi dę ea prius liquebit. Nec ſuperflua erit commiſſio, quæ non prohibet, quin iudex poſſit ſuper altera dumtaxat iudicare: ſed conceditur vt ſuper vtroq; poſſit,vbi aliàs non poterat obſtãte ſuſpenſione. Sicq; impedimentum ſuſpenſionis tantum remouet. Ægi. concl. 506. quod de quæſtione, de ordi.cognitio.

Denique & aliud quoque operabitur hæc ſuſpenſio, vt in ſecunda fiat inſtantia, ſuſpendit quoque effectum iurium in prima productorum, quæ & ſi ſatis alias eſſent ad diſcolorandum titulum actoris in iudicio poſſeſſorio, ſi ſuperueniat ſuſpenſio,impedit,ne poſſint ſuum effectum facere, nec aliàs inſeruiunt reo ad diſcolorandum titulum actoris in iudicio poſſeſſorio,Rota dec.593.A.de cau.poſſ.

&proprie.in not.& ſic remouet obſtaculũ iurium pro parte rei productorum quantum diſcolorant titulum actoris, non autem in quantum probarẽt de proprio iure rei, quia hoc caſu non ſolùm non impediret ſuſpenſio earum effectum, verum nec admitteretur, Rot.d.deciſ.69.not. quòd in cauſſa, de cauſſa poſſ.& proprie.in antiq.

ANNOTATIONES.

a 3 QVo caſu.) *Formul.termi.legas pag.47.& 48.vbi † petitorium intentatum & intentandum ſuſpendi poteſt, & in ſolo poſſeſſorio procedi ibiq; ne capiamur, vulgarem illam cautelã docet, quòd dum articulos formamus, proteſtemur, quòd ſi petitorium ſaperent ad illud ornãdum ſiue colorandum, (ita enim noſtri dicunt) illos facimus, & non aliter. Vide ibi, nam latius materia examinatur, de qua in cap. paſtoralis, de cauſſ. poſſ.& propri.& in Clemen. vna, eod.titu. & vtrobique ſcrib.*

4 *Quod quidem † petitorium reus in poſſeſſorio agere volens, poſt litem etiam conteſtatam ſuſpendere poteſt, veluti poſt cæteros Ripa docet in l.naturaliter.§. nihil commune, num.161.ff.de acquirend.poſſ. qui hanc opinionem communem eſſe affirmat, quamuis Alex.eo loci, nu.85. controuerſetur, & receptiorem eſſe dicat legiſtarum opinionem, quæ in contrarium ſe habet, cui Iaſ. mihi nu.137. ſe ſubſcribit, fatetur tamen priorem in beneficialibus, poſteriorem vero in alijs cauſſis locum obtinere. Qua de re videas Alex.& Iaſ.in l.1.C. de carbon. edicto, vbi latè etiam differunt.& Couarrub.lib.1.reſo.cap.16.vbi diſtinctionis fœdere opiniones reconciliare nititur: eos ergo legito, nã adeo patens eſt campus iſte, vt longiores poſſent effici commentarij.*

5 *Cæterùm † actor petitorium differre ſiue ſuſpendere non poteſt, & poſſeſſorium retinendæ proponere, vt apud Ripam ibi, num.154.legere eſt, hanc communem eſſe opinionem affirmantẽ. Sed hoc vnum, vt ad libri huius quarti vmbilicum deueniam, prætermittendum minime duxi, quod ſi iudex ſuſpenſo petitorio ſententiam dixerit, ea quidem ipſo iure nullius erit momenti, vt definit Aegid.deci.98.ſententia, & deciſ.557.& 569.niſi per reſcriptum principis ſibi quis conſuluiſſet. Nico. Ant. Grauat.*

LIBER QVINTVS.

DE CAVSSIS EX NATVRA cauſſæ, vel ex Principis reſcripto ſummarijs. CAP I.

SVMMARIVM.

1 *CAuſſæ ſui natura ſummariæ, quę ſint, & quæ ex Innocentianæ bullæ diſpoſitione.*

2 *Cauſſa vbi ſemel ſummariè committatur, ſemper in ſequioribus etiam inſtantijs ſummaria durat.*

3 *Cauſſa beneficialis aliquando non eſt ſummaria, vt cùm de proprietate agitur.*

4 *Titulus & proprietas eccleſiæ in quo inter ſe differant.*

5 *Poſſeſſorium cauſſæ beneficialis, aut ſpiritualis, non dicitur ſpirituale, ſed temporale.*

6 *Iudex ſecularis an ſuper poſſeſſorio beneficij, aut alicuius rei ſpiritualis cognoſcere poſſit, demonſtratur.*

7 *Clauſula ſummariè, ſimpliciter &c. quantæ ſit efficaciæ.*

8 *Citatio, quia de iure naturali eſt, omitti non poteſt.*

INtroducta iam cauſa in Ro.cu. altero ex præſcriptis modis, modò inſtruere oportet mi Pellęe, qualis erit in iudicijs procededi [illegible]la. Proceſsus enim de iure, & in obſeruati[illegible]e terminorum ex ſtylo ſacri palatij difformis eſt ſecundum naturã cauſſarum.a Quia † ſi cauſa ſit beneficialis, matrimonia-
1 lis, vſurarum, vel decimarum, eſt de ſui natura ſummaria, ad clemen. diſpen. de iudic. Si verò cauſa ſit profana, viduarum tamen vel pupillorum, vel ſi aliarum perſonarum, valorem tamen quingentorum non excedat, & proceſsus erit ex diſpoſitione Bullæ Innocentianę ſummarius arbitrio Auditoris, & de conſenſu aliorum coauditorum ad d. extraua. ſeu conſtitu. Inno. 6. quod ſi cauſa aliàs ſit ordi-
b naria, reſcribat nihilominus b Princeps ſuo reſcripto cauſſam ſummariè ſimpliciter, &c. tractandam, modus procedendi in ſimilibus traditur de iure in cle. ſæpe, de verb. ſignif. in extrau. ad reprimendũ, quo. in cri. læſ. maieſt. pro. & vtrobique notatur. Concedit autem Signatura ſummarium hunc proceſsũ paſſim omnibus petentibus, niſi cauſſa iniuriarum eſset, Caſsa. dec. 7. de reſcrip. Eſtq; adeo frequens in hoc vſus ac ſtylus Regentis Cancellariæ, ad quẽ hoc reſcribendi ac extendendi munus ſpectat; vt ibi ſimilis ſummarius proceſſus patitur in ſui reſcripti extenſione non apponeret verbum, ſummariè, ſolemus id incuriæ potius, & obliuioni ipſius Regentis adſcribere, quàm conïectari quòd voluerit negare. Quamobrem conſueuit Rota ante vel etiam poſt ſententiam, citata parte mandare corrigi; & Auditor tunc ad Regentem deſtinare ſolet notarium actuarium citata parte ad intereſsendum, & Regens indifferenter corrigit, & per verbum illud, ſummariè, ſuo reſcripto addit, qui ſi negaret, ſeruaret nihilominus Rot.
c proceſſum ſic ſummariè factum. Caſſa. dec. 7. de reſcrip. c
2 Et † vbi cauſſa ſemel ſummariè committatur, ſemper ſummaria durat, etiam in ſequioribus inſtantijs, tametſi in earum commiſſionibus nihil de ſummario proceſſu dicatur, qui ſummarius proceſſus ſemel conceſſus, nedum ad ſequiores inſtantias, verum etiam ad alios iudices in cauſſa ſurrogatos extendi ſolet; Caſſa. dec. 8. de reſcript.

ANNOTATIONES.

a QVia [ii.] *Intelligas beneficiales † cauſſas eſſe ſummarias,*
3 *quando ſuper poßeſſorio, aut titulo ſiue collatione beneficij*
lis agitur, ſecus tamen ſi ſuper proprietate, vt puta, cùm epiſco-
pus Eccleſiam ſuæ diœceſi vnire velit, illam contendens ſubditã,
aliquid vel iuris in ea habere, tunc etiam quia ſuper proprieta-
te controuertitur, ordinario res erit diſcutienda iudicio. Card.
in Clem. diſpendioſam. quæſt. 8. de iudic. Bal. in. l. cum ſeruum.
§. item ſi ageretur. C. de ſer. fug. accedat Gloſſ. in cap. eum qui,
in verbo, vitioſus. de eo qui mitt. in poſſ. lib. 6. & Abb. in c. con
4 *tingit, col. 3. in fi. de dolo & contu. vbi, quænam† ſit differentia*
inter titulum & proprietatẽ eccleſiæ habebis, vide etiam Veſt.
infra c. 4. verſi. quod ſi cauſſa. & Formul. vari. commiſſ. pag. 5.
5 *col. 4. prope finem. Et quando † agitur poſſeſſorio ſuper benefi-*
cio eccleſiaſtico ad illius recuperandam poſſeſſionem, tunc ſpiri-
tualis cauſſa non dicitur, ſed temporalis, gloſſ. Abb. & recentio-
res in c. dilecti, col. pen. de elect. & in c. literas, de iudic. Card.
in d. clem. diſpendioſam. quæſtio. 10. vbi infert, quòd tunc agẽs
titulum beneficij, oſtendere nequaquam tenetur, de quo etiã per
6 *Maran. in praxi in 4. par. in 13. diſt. nume. 3. & 4. Et quòd †*
poſſeſſorium cauſſæ ſpiritualis non ſit ſpirituale, vſque adeò vt
in materia poſſeſſoria pro beneficijs, alijſque rebus ſpiritualibus
coram iudice ſæculari agi poſsit, non ſemel in Principum audito
rijs deciſum fuiſſe legitur, veluti patet ex Guid. Papæ dec. 1. &
85. & 552. Affl. non vno etiam in loco, vt eſt legere deciſ. 2. &
24. & 85. Gram. dec. 63. atque Boerio. dec. 69. num. 23. huic
etiam ſententiæ innituntur. Gulliel. Bened. in ca. Raynutius, nu
mer. 330. cum ſeq. de teſtam. Aufre. in Clem. 1. in 2. reg. fall. 24
de off. ord. Auguſt. Bero. in rubr. de iudic. num. 51. cum ſeq. latè
Ioann. Gall. quæſtio. 155. & Couarru. qui plura congerit libro
Pract. quæſtio. c. 35. Et in epit. 4. c. 8. §. 12. num. 3 vbi poſt
Iaſ. in. l. quoties, nu. 6. C. de iudic. communem opinionem eſſe af-
firmat, quòd iudex ſæcularis in cauſſa matrimoniali aut vſura-
ria. in materia tamen facti cognoſcere poteſt, non tamen ſi quæ-
ſtio eſſet ſuper iure, veluti Doctores tradunt in cap. tuam, de or-
din. cognit. & in capitul. cum ſit generale, de foro competenti
& in. l. Titia, præſertim Alexand. ff. ſolut. matr. & hanc
opinio-

opinionem ſeruat conſuetudo teſte Iaſone citato loco. Verum Ambroſ. Vign. in c. ſalubriter, num. 125. de vſur. cum temperamento intelligendam hanc eſſe opinionem dicit, niſi à Iudice eccleſiaſtico inhibitio iudici ſeculari facta fuerit. Quæ quidem communis ſententia vendicat ſibi locum in quacumque cauſſa ſpirituali, dummodo ſummariè ac de planò ſine diſcuſsione liquere poſſit, vt ex prædictis apparet, & ex Decio maximè in allegato c. 1. de iudic. qui hanc eſſe communem ſententiam aſſerit. Nicola. Ant. Grauatius.

b Princeps.) *Clauſula † ſummariè, ſimpliciter &c. quantæ ſit*
7 *efficaciæ, apud Alex. videbis conſi. 6. lib. 3. Rom conſi. 20. Soc. conſi. 12. lib. 1. Corn. conſi. 243. lib. 4. & Iaſ. in. l. certi conditio. §. ſi nummos, nu. 32. ff. ſi cert. peta. Quibus in locis omnes iuris*
8 *ciuilis ſolemnitates eſſe ſublatas docemur, præter ipſam † citationem, quæ de iure naturali eſt, quæque omitti non poteſt, vt Socin. allegato conſ. animaduertit. Nec nõ ipſas præter neceſſarias probationes. quæ itidem præteriri nequeunt cum ſint iuris Diuini. c. nouit. de iud. & habetur Matth. c. 18. quibus accedant dicta per Fel. in c. dilecti, de iudic. Nic. Ant. Grauatius.*

c Etvbi.) *Adde Aegi. dec. 41. ſi Papa. Caſſad. dec. 8. nu. 5. de reſcr. Iaſ. in rub. C. qui admit. n. 3. Oldr conſi. 255. contra prouiſionem. Fel. in c. vlti. nu. 10. de iudic. eſt tex. in l. ita demum. vbi Bart. & alij. C. de procur. Nic. Anto. Grauatius.*

De dilationibus ac terminorum ſacri Palatij obſeruatione in quauis cauſſa.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Termini ſubſtantiales iudicij in ſacro palatio quatuor ſunt, qui ſi omitterentur, ſententia nullius eſſet momenti.*
2 *Citatio ad ſententiam neceſſaria eſt, etiam ſi principis ſententia eſſet, & num. 6.*
3 *Iuramẽtũ calũniæ omitti poteſt ſi pars illud nõ petat.*

4 Ter-

4 *Terminus ad dicendum contra producta, valde neceſſarius eſt.*

5 *Articulorum in admiſſione pars eſt citanda.*

6 *Citatio ad ſententiam an debeat peremptorio fieri.*

7 *Termini omnes poſt litem conteſtatam ſunt peremptorij.*

8 *Citatio ad ſententiam fieri debet, & non ad audiendum voluntatem iudicis ſiue curiæ intentionem, aliàs ſententia eſt nulla.*

9 *Sententia parte inſtãte proferri debet, aliàs eſt nulla, fallit tamen.*

10 *Libellus etſi in ſummarijs non requiratur, requiritur tamen aliqualis petitio, limitatur tamen.*

11 *Iuramentum calumniæ tacitè remitti poteſt, expreſſe autem nullatenus.*

12 *Iuramentum calumniæ eſt de iure Diuino.*

13 *Iurare de calumnia, quando quis cogi non poſsit.*

14 *Iuramentum calumniæ in quacunque parte iudicij peti poteſt.*

15 *Procurator in animam propriam de calumnia iurare tenetur, & quando ſpeciale habet mandatum, in animam domini, alias minime.*

16 *Iuramentum calumniæ petitum, eſt de ſubſtantia iudicij, et propter illud non præſtitum, iudicium reddetur nullum.*

SEd quales erunt dilationes, ac futura erit in cauſſis terminorum obſeruatio, ex ſtylo ſacri Palatij ſatis traditur eo libello, qui præ manibus notariorum titulus inſcribitur, cauſſa ſit beneficialis, vel aliàs ſummaria, ſeu profana, vel aliàs ordinaria. Verùm quicquid ſit, id omne ad frugiorem inſtructionem tuam repetam hic ſub compendio. In cauſſis igitur vel

de iure,vel ex Principis reſcripto ſummarius, Aegid. tradit concl.27.de iudi. & dilat. Tres tantum eſſe terminos ſiue dilationes, quaſi de ſubſtantia ipſius iudicij obſeruãdos,nempe ad Ponendum,ad Articulandum,& Producen
1 dum omnia. Verum † hodie quatuor erunt, & noſtra ætas
a tertio addidit quartum, a nempe ad Dicẽdũ contra produ
ƈta. Quatuor igitur erunt termini de ſubſtantia ſine ter-
b mino ad ſententiam, b qui † in cauſſa non aliàs inter dila-
2 tiones cõputatur,tanquam neceſſarius pro vocatione par tis ad ſententiam,ca.1. de cau. poſſ. & proprie. l. de vno-
c quoque.ff. de re iudi. idque c etiam ſi eſſet Principis ſententia,clemen. paſtoralis,de re iud. Abb.in cap. venerabi
d lem,de electio. colum.3. d Hi quatuor termini ſi omitterentur,ſententia eſſet nulla,ſecùs verò ſi alij,quos tamen cautius erit obſeruaſse, vtpote ad libellandum, ad declarandum,& iurandum de calumnia:omiſſi tamen non vitia
e bunt proceſsum, nec terminus ad libellandum, e quia in ſummarijs ſine libello proceditur,d.clem.ſæpe, de verb. ſignificatio.nec alius ad declarandum,quia non eſt de ſubſtantia,ſed contingens tantum,vt infra dicemus. Non denique vltimus ad iurandum de calumnia,quia ſimiliter cõ
f tingens eſt; f etſi † pars non petat, poterit hoc iuramentũ
3 omitti,ca.1.de iura.calum.in 6. Sunt autem omnes termini prædicti in prima inſtantia longiores, & in ſuccedaneis breuiores,prout infra dicemus, & poteris fuſius apud libellum terminorum Rotæ videre.

ANNOTATIONES.

NEmpe ad dicendum.) *Et iure quidem optimo. Nam †*
4 *quanti refert terminum præfigi ad dicendum contra producta à Bar. docemur ad Reprim. in verb. de plano. vbi inquit, quòd tunc ea, quæ in iudicio producuntur, in actis eſſe intelliguntur, quando ad dicendum contra producta aduerſarius citatus fuit: & Bartholo inhæret Roma. conſ. 519. Et hac opinio pro ſtylo in Ro. Curia ſeruatur, vt Gomeſ. tradit in reg. de annali poſſ. quæſtio. 4. verſicul. quinimo, & declarant Aegi. deciſ. 28. Termini. Rota deciſ. 10. & deciſ. 93. iudex, in no. & latè Felin. in c. in nomine Domini, nu. 31. de teſt. & Vant. de null. ſent. ex*
5 *def. cit. nu. 55. Dixitq́; †* **Dec. in d. c. in nomine Domini, nu. 34.**

com-

communem eſſe opinionẽ, quòd in admiſſione articulorum pars citari debeat, quicquid è regione dixerit Abb. qui in productione tantùm partem citari debere arbitratus eſt. Nico Ant. Grauat.

6 Qui in cauſsa.) Neceſſario † citationem ad ſententiam fieri

6 debere, aliàs eam nullius eſſe momenti, prodiderunt Rota deciſ. 342. retento in no. Capic. deciſ. 1. nu. 35. Felin. in ca. conſuluit, nu. 16. de offi. deleg. vbi Dec. nu. 13. & Vant. loco proximè citato nu. 56. & ſi hoc ſemper perpetuum non ſit, vt eo Capicio, quo ſupra habetur. Regulariter enim vtraque parte præſente ſententia proferenda eſt, vel altera in alterius tamen citatæ contumacia. l. de vnoquoque, vbi Doct. ff. de re iudi. adeò quòd Bal. dixit in l. prima, col. 5. verſicu. prædicta, & verſic. quæſitũ fuit. C. de his, quæ pœn. nom. Sententiam prolatam vtraque parte abſente nullam eſſe, etiamſi in principio partes adfuiſſent, ſi tamẽ antequam tota legatur, abijſſent, quamuis hoc cum temperamento intelligendum erit, niſi iudex ex officio procederet: nam tunc vtraque abſente parte ſententiam ferre poteſt, ſic apud gloſſ. ſcriptum legimus in ca. cupientes. §. quod ſi per 20. de elect. in 6. & Ang. in l. ſi quis liber. ff. de peti. hered. Et vſque eo citatio ad ſententiam neceſſaria eſt, quod ſi in abſentis fauorem (non tamen citati) ea proferatur, ipſo iure non valeret. Iaſ. qui & alios aduocat, in l. furioſo, nu. 3. ff. de re iud. vbi hanc opinionem communem eſſe affirmat, atque etiam in l. nequicquam. §. vbi decretum nu. 48. ff. de offic. proconſ. Quòd fermè procedit nedũ in diffinitiua, ſed in interloquutoria ſententia, dummodo præiudicialis ſit, vt idem Iaſ. ſcriptum reliquit, dicens hanc inter interpretes receptiorem eſſe ſententiam in d. §. vbi decretum, nu. 23. Quam tamen egregie limitat, niſi partes in ipſius ſententiæ prolatione adeſſent, tunc etenim ipſis inuitis alia abſque citatione proferri ſentẽtia poteſt, & hæc eſt communis ſcribentium concluſio, & ſi nonnulli ab ea deſciſcant, veluti Iaſ. èſt teſtis prædicato loco nu. 36. quam amplectitur Capic. deciſ. 1. nu. 37. pro cuius quidem communis opin. robore confert, & altera communibus ſuffragijs recepta opinio per Felinum relata in c. 1. nu. 9. de iudic. vbi præſens in iudicio libellum recipere cogitur, & ſi ad hunc effectum citatus fuerit minimè, verùm ad reſpondendum, niſi

7 prius fuerit inſtructus, non compellitur. Quæ † quidem citatio ad ſententiam peremptorium, vel æquipollẽs, vt puta, comminationem continere debet, aliter nullam eſſe ſententiam probat tex.

in l.

*in.l. ad peremptoriam.ff.de iudi.vbi Doct.& traditur per Spe-
cu.titu.de citat.§.viſo,verſicu.quid ſi lata. And. Iſer.in conſti
tu.regn. Neap. incip. In ciuilibus,vbi etiam Afflict. & Dec.
poſt.Abb. in dict.cap. conſuluit,num. 12. quod ſanè locum ha-
bere intelligas in cauſsis ordinarijs, ſecus vero in ſummarijs, in
quibus præremptorij ſolemnitas haudquaquam requiritur. Cle.
ſæpe vbi omnes in ver. peremptoriè, de verborum ſignificatio.
Afflict. conſt.Neap. Inconſutilem, colum. penu. Matheſi. ſin-
gu. 131. & Dec.eo quem citauimus loco. At ipſe crediderim,
(ſi os in cælum non eſſet ponere) quòd in ordinarijs etiam pe-
remptorium in citatione ad ſententiam neceſſariò non requiri-
7 tur;& illud eſt in cauſſa,quod me mouet.Nam † poſt litis conte-
ſtationem termini omnes.ſunt. peremptorij,per Rot. dec.245.li
cet in cauſſa,in no.Fel.in ca. conſuluit, de off. deleg.præſertim,
quandò a lege, vel ſtatuto illi præfigantur,tunc enim licet nihil
dicatur,tamen peremptorij ſubintelliguntur,vt Gomes. prodidit
in regu.de annal.q.72.n.2.& Alfon.Sottus adſtipulatur ſuper
34.regu.Innocent.viij.col.finali: ergo ſi in citatione perempto-
rium omittatur,illud ſubintelligitur. Vnde non ab re vſus præ-
ualuit in Rom. Cur. peremptorium in citationibus non apponi,
vti Vant.ait de null.ſent.ex def.citat.num.centeſimo quarto,&
meminit quoque Veſtr. præcedentis libri capite ſecundo, finem
verſus,vbi in beneficialibus peremptoriũ à lege,in profanis ex Ro
manæ Curiæ ſtylo ſubintelligi dicit. Ex his liquet citationem ad
ſententiam eſſe neceſſariam,niſi vſu aliter receptum eſſet, velu-
ti in ſacro illo conſilio Neapolitano toto orbe celeberrimo, vbi
talis omittitur citatio,ſed illa nempe ratione,de qua apud Affl.
eiuſdem conſilij ſententiarum doctiſsimum ſcriptorem,nobiliſsi-
mumque compilatorem, deciſione 283. numero ſexto, & Ma-
ran. in praxi in ſexta parte verſicu. citatio. numero decimo.
In Romana tamen Curia nequaquam Patres illi iuriſconſul-
tiſsimi talem citationem miſſam facere arbitrati ſunt, niſi in
poſtremis audientijs cum feriæ generales ſuperinſtant, Rota de-
ciſ.755. Sciendum eſt, quod in vacatione, in antiqu. & Vant.
quo ſupra loco. Quam quidem † citationem facere oportet ad
8 ſententiam,& non ad audiendam iudicis voluntatem, vt Feli.
& Decius admonent in dicto ca. conſuluit, ille numero.decimo-
ſexto, hic vero decimotertio, & Maran. vbi ſupra numero 70.
aliter ſi fieret, non valere ſententiam ab Rota docemur deciſio.*

342.

342. Retento, in no. Capic. deciſione prima, atque Compilatore illo Form. term. pag. 61. columna ſecunda. Sed illud iam poſtre
9 mo loco negligendum non erit. Quòd † ſententia ipſa inſtante actore, aut reo proferri debet nullũ alias robur haberet, vt Bart. Ang. Imol. & plerique omnes autumant in d. l. de vnoquoque, idemq; Bart. & alij in. l. vna, C. vt quæ def. aduoc. & eleganter Iaſ. tradit in. l. properandum. §. etſi quidem, nume. 5. C. de iudici. vbi ad hoc quatuor ſubnectit limitationes, inter quas, quod Pontifex cauſſa ad ipſum deuoluta, ſententiam abſque partium requiſitione ferre poteſt, per c. cupientes, §. cæterum, vbi Ioan. And. de elect. in 6. Itemq; quando ambæ partes adſunt, & ſententia pro actore profertur, nam tunc ſufficit illa generalis petitio in libello facta, pro ſe ſcilicet ſententiam ferri, vt Bald. & Pau. Caſtr. in d. l. vna. Nic. Ant. Grauatius.

c Etiam ſi.) Huc accedunt, quæ a Maran. citato loco num. 10. ſcribuntur, & a Georg. Nat. qui cumulatiſsime rem ediſſerit in clem ſæpe, §. & quia, col. 23. cum ſequen. de verbor. ſign.

d Hi quatuor.] Vide, quæ in ſequenti capite adnotauimus.

e Quia in ſummarijs.) Requiritur † tamen aliqualis petitio,
10 quæ facti narrationem comprehendat, quam etiam ſolo verbo fieri poſſe, ac demũ per notarium in actis redigi, declarant Lanfr. in alleg. clemen. ſæpe, in ver. libellus, Alexand. conſil. 50. libr. 2. Corn. conſ. 62. lib. 1. & Late Maran. in praxi in 4. par. 9. diſtinct. num. 12. cum ſequ. Limita tamen niſi à reo peteretur, vt libellus in ſcriptis offeratur; veluti Ant. Trem. ait, in add. ad praxim Ban. ac. ti. de excep. imped. exeq. nu. 17. vbi hanc opinionem receptiorem affirmat. Nic. Ant. Grauatius.

f Et ſi pars.) Iuramentum † calumniæ ſi non petatur, tacite
11 remiſſum eſſe cenſetur, Hoſt. in Summa tit. de lite conte. num. 3. & proceſſus dein agitatus valebit, ca. 1. de iura. cal. in 6. Bart. & Bald. in. l. fin. eod. titul. cæterum expreſſe nullatenus remitti poteſt, alias proceſſus ipſo iure nullus redderetur. l. 2. §. ſed quia veremur, vbi Barthol. & Bald. & reliqui. C. de
12 iur. cal. Eſt † enim hoc iuramentum de iure naturali & diuino vt Ioan. Bapt. Peru. ait, in tract. de Arbit. c. 10. num. ſimiliter 10. & habetur Exod. ca. 22. & in ca. etſi Chriſtus. de iureiur.
13 Verum † ſi aduerſarius perfecte ſuam probauerit intentionem, de calumnia iurare obſtringi nequaquam poteſt, vt eſt Bal. egregium dictum in cap. 2. de proba. quod Iaſ. veluti ſingulare admo

dum

dum commendat.in.l.admonendi,num. 81. in poſteriore lectu-
14 *ra.ff.de iureiur.Et † ſi in litis conteſtatione hoc iuramentum mi-nimè præſtitum fuerit, in quacunque parte iudicij illud peti poſ-ſe eo loci Iaſ.declarat, per ca.2.de iura.cal.in 6.etiam poſt cō-cluſionem in cauſſa, vt Bald. affirmat in l.1.in fin.C.de iuram. calu.cui Maran.adſtipulatur in Praxi in 6. part.in primo actu nu. 3. verum gloſſ. vlt. in fi. in capit. ex literis, de iureiur. op-poſitum voluit, ſcilicet poſt concluſionem nequaquam hoc calum-niæ iuſiurandum præſtari poſſe,& hæc gloſſæ opinio communiter à Doctoribus recipitur, teſte Cur.in dicta.l.admonendi,nu. 75. Verum de illo Bald. dicit. in citato ca.2. Iaſ.in l.iuſiurandum & ad pecunias. §. qui iuſiurandum in 1. not. eod. titul. non-nihil dubitare videtur, necnon & Catel.Cot.in memor.in verb. iuramentum calumniæ, ad quod tamen plurimum conducunt dict. per Abb.& Felin. in dicto capitulo ſecundo. Et ſic erit li-mitatio ad dict. capitul. 2. de iuram. cal. in 6. vbi iuſiuran-dum hoc ſi præſtitum non fuerit, quandocuque à iudice de-ferri poſſe ſancitur, quod tamen vt modo diximus ante conclu-*
15 *ſionem præſtari poſſe intelligas. Procurator † autem hac in re nomine proprio atque in ipſius animam de calumnia iurare tenetur, verum ſi ſpeciale à domino habebit mandatum in ani-mam domini iurabit, aliàs abſque ſpeciali minime poſſet, vt communis Bar. cæterorumque eſt concluſio in dict. l. 2. §.vlti. & tradit. Specu. eodem titulo. §. reſtat. Cæterum, quid in huiuſmodi iuramento Roma. cur. obſeruet, videbis ſupra ab authore notatum, lib. 4. capitul. penult. in fin. & in ſequen.*
16 *etiam lib. capitul. penulti. in ver.qualiter materiæ.Et hoc† ca-lumniæ iuramentum quotieſcunq; à parte petatur,eſt de ſubſtan-tia iudicij vſque eò ſi illud non præſtetur.in quibuſcunque cauſ-ſis etiam ſummarijs iudicium non ualebit, d.c.1.& Rot.deciſ. 660.dic quod ſi, & 644.no. quod ſi, in antiq. & eſt communis opinio ut ex Vant. habetur de null.ſent.ex def. proceſ.num.29. etiam poſt Rot. per Faſtol. cau. 26. dub. 50.notandum eſſe ad-monet, quod ad iurandum de calumnia non eſt quis compellen-dus antequam exemplum actorum(ſi modo id petitum fuerit)il-li non fuerit decretum atq; exhibitum.Nicol. Anto.Grauatius.*

De

De terminorũ obſeruatione iu cauſſã beneficiali in quauis eius inſtantia. CAP III.

SVMMARIVM.

1 *Termini octo ſunt, qui in cauſſa beneficiali obſeruantur, nume. 2.*

3 *Terminus ad producendum omnia, an loco concluſionis habeatur.*

4 *Stylus fori, in quo cauſſæ ventilantur, & non curiæ delegantis obſeruandus eſt.*

5 *Stylo Romanę Curiæ adhærere debemus.*

6 *Sententia contra ſtylum lata, eſt nulla,*

1 Ad † dicendũ contra commiſſionẽ,
Ad libellandum,
Ad declarandum,
Ad iurandum de calumnia. } Singuli ad primam.

2 Ad a articulandum, — Ad duodecimam.

Ad dicendum contra articulos,
Ad producendum omnia,
Ad dicendum contra producta. } Singuli ad ſecundam.

Eodemq; ordine ſeruari debent vnus poſt alterum, prout ſupra deſcripſi, præter terminos ad declarandum & iurandum de calumnia. quos vt iungerem cum alijs, qui tempus ad primam deſiderãt, extra ordinem notaui, poſt alios omnes ſeruari ſolent.

In ſecunda inſtantia omnes termini prædicti ſeruantur ad primam diem, excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad octauam.

In tertia inſtantia ijdem termini omnes ſeruantur ad primam, excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad ſextam.

ANNOTATIONES.

a 1 AD articulandum.] *De terminorũ † obſeruatione ex cauſſa beneficiali aut ſpirituali, Vant. legas de null. ſent. ex def. proceſ. nu. 57. cum ſequentibus, & eo loci num. 59. quatuor habes ex omnibus ſubſtantiales terminos eſſe. Ad articulandum ſcilicet, Ad dicendum contra articulos, Ad producendũ omnia. Et dicendum contra producta: qui ſi omitterentur, eorum vel ordo inuerteretur, proceſſus non valeret. Rota deciſione triceſima tertia & deciſ. 90. in no. Caſſad. deciſ. ſecunda, de iudic. & Vant. vbi ſupra, qui & alias citat auctoritates. Reliquos verò terminos obſeruare, cautius erit, licet ſi dimittantur, nequaquam proceßus nullus redderetur, teſte Caſſad. deciſ. 8. numero 6. de reſcri. quam quidem terminorum obſeruationem latè etiam per tractatam vibebis apud Form. vari. commiſſ. fo. 6. col. 3. & pag. 17. col. 4. atque etiam Form termi. fo. 2. colum. prima, tum quoque apud Form. aduoc. circa prin. cap. 22. & 34. Mil. in verb. termini, & Ant. Mar. Papaz. in ſuis additamentis ad deciſ. Rot. 2. de reſcrip. vbi ad finem vſque affatim rem hãc explicat*
2 *ibiq; num. 8. teſtatum reliquit quod termini ad reſpondendum libello, & litem conteſtandum, & dicendum contra declarationes, atque ad dicendum contra appellationem, obſoleuerunt iam & receſſerunt ab aula: qua de re etiam nonnihil apud Card. in*
3 *clem. 1. & in 2. opp. de excep. vbi † an terminus ad producendũ omnia loco concluſionis habeatur. Sed hoc vnum non prætermittam,*
4 *quòd in concernentibus proceſſum ſtylus † fori in quo cauſſæ ventilantur, non autem curiæ delegantis ſeruandus eſt, vt Aegid. ait deci. 78. ſuper appellatione, & deciſ. 82. ſi Papa. Fori enim conſuetudo ſeruanda eſt. l. 3. in fin. ff. de teſtam. Spec. 5 titu. de ſent. § qualiter, colum. prima, Dec. conſil. 402. & 65, Bertran. conſi. 377. nume. ſeptimo, libr. primo, & iterum conſi. 124. nu. quarto, lib. 2. & rurſus conſi. 214. nu. 7. lib. 3. Marſ. ſing. 118. ſtylus. Caſſan. conſ. 67. nu. 57. Afflict. deci. 79. nume. 4. Caß. deciſ. 7. num. 4. de reſcrip. Rochus Curt. in tract. de conſue. num. 759. vſque ad 768. & Nico. Euerar. in locis lega. loco 19. & eſt communis opinio, vt ex prædictis patet, & per Doctio. in ca. quod clericis, de foro competen. Felinus in ca. cauſſam loci, de reſcript. & Afflict. in præludijs Conſt. reg. Neap. in quæſtio. 9.*

ſtio.9.colu.ſecunda,& vſque adeò curiæ ſtylus ſeruandus,vt ſi
5 *† ſententia contra ſtylum proferatur,nullius ſit roboris & momenti.Iaſ.in authen.iubemus.C.de iudic.Guid.Papa. deciſio. 292.Caſſan.in conſuet.Burg.in proœm. numero 17. quodq; de ſtylo diximus,intelligas de antiquo,atque vſu recepto,non autẽ vario,per ea,quæ ſcribunt Felin.in ca.Rodulphus. §. cæterum, colum.ſecunda,de reſcri.Cur.in l.more.ff.de iuriſd. omn.iud. & Ioan.Neuiz.in ſua ſylu.nup.lib.tertio,tit.eſt nuben. aliàs*
6 *monitoriæ, num.32.Cæterum † eccleſiaſticos præſertim iudices admonitos eſſe velim,vt Rom.Curiæ ſtylum omnibus neruis ſequantur,quæ aliarum eccleſiaſticarum mater eſt. vt legitur in ca.fin. de foro comp.Hinc pulchre Card. prodidit in clem.quãuis in princ. de appell.quod Rom.curiæ iudicandi ſtylum inferiores eccleſiæ ſeruare tenentur,& Card. ſentẽtiæ innituntur. Bar.in c.ex literis, col. 9. verſ.4.probat.de conſt. & Gomeſ.in proœm.reg.Cancell.quæſt.2.circa medium.Nic.Ant. Granat.*

De terminorum obſeruatione in cauſſa profana, & in quauis eius inſtantia. CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Termini in cauſſa profana qui obſeruantur, decem ſunt.*
2 *Reus citatus, ſi differat litem conteſtari, quomodo procedatur.*
3 *Beneficialis cauſſa ſiue eccleſiaſtica,quando cenſeatur veluti profana, adeo quòd ad inſtar profanarũ procedere neceſſe ſit.*
4 *Dilationes,quæ in beneficialibus dantur,ſunt cõmunes,actori.ſ.& reo, ſecus vero quę in profanis.*
5 *Dilatio conceſſa vni parti,prodeſt alteri.*
6 *Dilationi conceſſæ,an quis renunciari poſſit in præiudicium alterius partis.*

7 *Dilatio intelligitur continua, et dies feriati currunt.*
8 *Dilatio probatoria eſt peremptoria, & vnica.*
9 *Dilatio ſecunda ex cauſſa conceditur.*
10 *Dilatio facilius prorogatur, quàm de nouo concedatur.*
11 *Dilationis prorogatio debet fieri durante priore dilatione, non autem elapſa.*

QVòd ſi cauſſa ſit profana, & de iure habemus modum procedendi in l. prolatam, cum nota. per gloſſ. Bar. & alios, C. de ſent. & interloquu. om.
a iud.[a] ac etiam ex ſtylo ſacri Palatij obſeruatio terminorum difformis eſt ſecundum inſtantias, & in prima ſunt longiores, in ſequioribus autem breuiores exemplo beneficialium cauſſarum, de quarum dilationibus proximè locuti fuimus.

1 Sunt † autem in profanis cauſſis, & in prima inſtantia termini decem, quorum vltimus videlicet ad declarandū contingens eſt, alij verò quaſi de ſubſtātia iudicij, nempe,

Ad dicendum contra commiſſionem, } Ad primam,
Ad libellandum, } Ad octauam,
Ad reſpondendum Libello,
Ad conteſtādum litem, Singuli ad primam.
Ad iurandum de calumnia.

b [b] Quòd † ſi citatus differat litem conteſtari, compelle
2 mus ipſum, & ſeruatis quātuor terminis, ad conteſtandum litem, primo ſimpliciter, ſecundo ad primam diem, tertio etiam ad primam, addita tamen pœna, ſcilicet excommunicationis, & vltimus etiam ad primam, ſed addita clauſula, aliàs ad videndum ſe declarari, obtinebimus eum declarari, liteq; conteſtata proſequemur, vt infrà.

Ad articulandum ad decimam quintam.
Ad dicendum contra articulos.
Ad producendnm omnia, Singuli ad ſecundam,
Ad dicendum contra producta,
Ad declarandum & iurandum de calumnia, Ad primam.

Ad dicendũ contra declarationes ad primam, ſi dentur facto & in ſcriptis, alioquin ſi verbo tantũ, non ſeruatur & videtur potius terminus contingens, quàm de ſubſtantia.

In ſecunda inſtantia ſeruantur omnes ijdem termini, excepto illo ad reſpondendum libello, & litem conteſtandum, quo omiſſo, reliqui ſeruari ſolent ſinguli ad primam, excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad octauam. Et terminus ad dicendum contra declarationes ſimiliter eſt contingens, vt proximè dixi.

In tertia inſtantia ijdem termini ſeruantur ad primam excepto termino ad articulandum, qui ſeruatur ad ſextã.

3 Quòd † ſi cauſſa ſit de penſione vel aliàs ſuper fructibus aliòue membro beneficij, ſeu eius poſſeſſione, vel deniq; c etiam ſuper beneficio eccleſiaſtico, c ad quod tamen ageretur tanquam ad vnitum, omni caſu cenſebitur profana, & prout in profanis termini ſubſtantiales ſeruari ſolent, & litis conteſtatio deſiderabitur, Aegi. concl. 617. ſi agit. de lit. conteſtat.

Nec mirum tibi videbitur, quòd de beneficio eccleſiaſtico tanquam de re profana agi poſſit, quia vbi beneficiũ prætenditur vnitum, prædij loco habetur, Rota d. deciſ. 369. not. quòd vbi beneficium de vnione & articulandũ, in antiq. etiam quoad proceſſum, & terminorum obſeruationẽ Aeg. dict. concl. 617. quod extendit Aeg. etiã ad caſũ, vbi reus, cõtra quẽ ageretur, ad beneficiũ tãquã vnitũ exciperet illud, tãquã eccleſiaſticũ beneficiũ iure ſui tituli, & ex collatione apoſtolica, vel alia ad eũ ſpectare, idq. ea ratione, quòd ad dignoſcendũ iudiciũ attẽdimus actionem per actorem intentatam, & ſecundùm eam metimur illud Aegid. ibidem. Quamobrem ſi ex diuerſo actor ageret tanquam ad beneficium eccleſiaſticum iure ſui tituli, reus verò de vnione eiuſdem beneficij exciperet, ſecus dicerem, cauſſam ſcilicet non profanam, ſed beneficialem, & prout in beneficiali procedendum eſſet argumento à ratione Aeg. ibidem.

Ex diuerſo nonnunquam etiam in profana cauſſa extra ordinem agimus, & prout in beneficialibus terminos obſeruamus. Si modo auditor cauſſæ hunc ſummarium proceſſum litigatori velit concedere, quẽ abſq; alio ſpeciali

ad hoc reſcripto ex indulto extrauagantis Innoc.6. de facul ta.Aud. Rotę, de aliorum tamen coauditorum conſilio dare poteſt, idque duobus tantùm caſibus; nempe, vbi viduarũ & pupillorũ cauſſa vſq; ad quamcunque ſummam ageretur, quod tamen reſtringerem, vbi pro eorum parte proceſſus fieret, nè id quod fauore introductum eſt, operaretur odium aduerſus iuris regulas. Amplius, vt inter alias quaſcunque perſonas, vbi tamẽ ageretur de ſumma, vel re valorem quingentorum non excedentibus; eſſetq; (vt opinor) vtroq; caſu iudicis interloquutio neceſsaria.

4 Differunt † autem termini ſeu dilationes, quæ in beneficialibus dantur, & ſeruantur ab ijs, quæ in profanis, alia

d etiam ratione, d quod in cauſſa beneficiali communes ſint, actori ſcilicet & reo; ſecus in profana, in qua iuris ordo ſeruatur, ſecundum quem dilationes prius dantur actori, & exinde reo, cui probandi onus nõ incumbit, niſi poſtquam actor ſuam probaſſet intentionẽ, ad tex. in.l.ſi quis, C.de exceptio. Rota deciſ.166.not.de dilat.in antiq.

ANNOTATIONES.

a AC etiam.) *Huc ſpectant quæ Vant. & Form. compilatores proximè præcitati ibidem notant.*

b Quòd ſi citatus.) *Compilatorem Form. aduoc. legas in 2. tract. cap.4.*

c Ad quod tamen.) *Vide ſupra, quod in huius libri primum caput ſub litera A. addidimus.*

d Quod in cauſſa.) *Adeò quòd ſi vni parti dilatio detur, prodeſt alteri.l.petendæ, vbi Bald.C.de tempor. in integ.reſt.Fel.in ca.prudentiam, colum.1.de mut.pet. & Alex.in auth.iubemus in princ.C.de iudi.vbi limitat, niſi alter dilatione vti noluerit.*

6 *Cæterum † pro veritate iſtius limit. Gomes. legas in regu. de trien.poſſ.quæſtio.22.verſ. Quæritur modo, & Doct. in dict. l. petendæ, Bald. & alios in l.poſtquam.C. de pact. Nam altercationes ſunt inter interpretes, an quis dilationi in præiudicium aduerſarij renunciare poſſit. Qua de re Tiraquell. conſulas de vtroque retra.§.36.ad fin.tit.num.27.opiniones cõciliantẽ ſcilicet, vt dilationi in aduerſarij damnũ quiſpiã renunciare non valeat,*

valeat, quotieſcunque illam iure communi meruit, ſecus verò
ſi ſpeciali per beneficium reſtit. in integr. Verùm prædictam opi
nionem quòd communis ſit dilatio, vſque adeò, vt in aduerſarij
præiudicium renunciari nõ poſſit, crebriore calculo approbatã
eſſe. Iaſ. teſtatur in l. 1. nu. 54. ff. de adopt. De quo etiam videas
And. Iſer. & Afflict. in conſt. regn. Neap. obſcuritatem, nu. 14.
vbi intelligunt dilationem illam iure ſpeciali, id eſt, beneficio re
ſtitutionis in integrum conceſſam renunciari in præiudicium
non poſſe, & ſi in hoc varietas ſit inter Doct. in d. l. petendæ, vt
per Tiraq. vbi ſupra, limita tamen communem opi. niſi re inte-
gra dilationi renunciatum fuiſſet, ita Lanfr. in rep. ca. quoniam
7 *contra, in verb. dilationes, nu. 8. de prob. Quæ † quidem dilatio*
continua regulariter intelligitur, feriatique etiam dies currunt
l. ſiue pars, in fin. C. de dila. Bald. & reliqui in. l. 1. C. de fer. &
Fran. Marc. q. Delph. 35. Sed hoc tamen cum temperamento in-
telligas, niſi feriæ totam dilationem, vel ipſius maiorem partem
abſorberent, vt docet Hoſt. in c. licèt cauſſam, de probat. Bal.
in l. ſi quando. quæſt. 4. C. de reſt. & Lanfr. in c. quoniam contra
8 *in verb. dilationes, col. 2. de probat. Et † omnis probatoria dila-*
tio de iure eſt peremptoria atque vnica, vt ſemel tantum dari
poſſit. Alex. in l. fin. in 1. not. ibiq; Doct. communiter. ff. de fer.
Abb. in c. licèt. 4. not. de probat. Felin. in c. paſtoralis, colum. 1.
de excep. Et licet hæc ſit regula, nonnullas tamen admittit limi
tationes quas apud Iaſ. cæteroſq; in d. l. fi. tum etiã & in l. ora-
9 *tione, eod. tit. eſt legere, inter quas eſt, ſi † in prima dilatione iu-*
ſtum extaret impedimẽtum, aut nouæ ſuperueniſſent probationes
tunc ſecunda, dubio procul concedenda erit dilatio, vt ibi, & in
l. 1. C. de dilat. vbi Sal. & Abb. in c. 2. eod. titu. & in c. paſtora-
lis, de excep. Perperam ergo iudices faciunt aliqua non præuia
cognitiuncula & abſque legitima cauſſa dilationẽ prorogantes
eoq; fortius nouam concedentes, vt ſupra dictæ auctoritates con
cludunt, & traditur in For. term. in princ. col. 2. & pag. 2. col. ſi
militer 2. & iterum pag. 63. Et quòd 2. dilatio, niſi cauſſa cogni
ta concedi non valeat, etiamſi primã iudex coarctauiſſet, eſt cõ-
munis opinio teſte Franc. à Ripa in l. 2. n. 32. ff. de re iud. Licet
10 † *facilius (vt nõnullis placuit in d. l. fi. præſertim Ang. & Pau.*
Caſt. & ante eos Spec. tit. de dilat. § nũc videamus, ver. & ſunt
hæc iũcto verſ. precedẽti) dilatio ipſa prorogetur. quã noua præ
figatur ea nẽpe ratione, quia eadẽ cẽſetur. l. ſed ſi manẽte. ff. de

precar. Aretin. in l.filius à patre,in 3.not.ff.de liber. & poſthum.& Gomeſ.vbi ſupra,qui tamen limitat in odioſis haudquaquã procedere ex Bal.in l.ſi à te.C. de pact.inter empt.& vend. quibus conſonat, quod ab Alexand. ſcribitur in l.4.in prin.ff. de dam. infect. & ſi nuncupatim idem Alexand. poſt Fulg. in dict.l. vltima, hoc reprehendat,quoniam iudex abſque cauſſa dilationem probatoriam prorogare non poteſt,per textum in d.l. 1.in fin.C. de dilat. Sed eſto, quòd vera eſſet opinio, vt abſque
11 cauſſa prorogari queat, attamen † intelligas,antequam prioris dilationis tempus elapſum fuiſſet, vt Specu. eiuſq; confectatores citato loco declarant, atque Bald.in c.de cauſſis, colum.2. ibiq; Dec.qui multa congerit de offi.deleg.Lanfr.in ca. cum P. & G.de offic.deleg.Bald.conſi.34.ſtatuto libro quarto,& Caſſ. conſilio 41.quia in fin. Et hoc quidem viua ratione probatur, cùm prorogatio ſit prioris termini quædam coniunctio,qui ſi fuerit elapſus, nulla dein prorogatio ſtare poteſt: nam quod nihil eſt,prorogari non poteſt, cùm non entis nullæ ſunt partes, vulg. l.eius.ff.ſi cer.pet. Idcircò cautela eſt, vt in dilatione prorogan-da proteſteris, ne ei conſentire videaris, teſte Bart. in l.1.C. de relat. Qua ſtante proteſtatione, dilatio nec inde ſequutæ probationes valerent, vt Alex.ait.in d.l.vltim.cui ibi Iaſ.adſtipulatur,& voluit Bal.conſi.33.colum.fin.lib.5. eoq; fortius prædicta in cauſſis ſummarijs locum vendicant, in quibus dilationes, (veluti poſſibile eſt) abbreuiandæ ſunt.Cl.ſæpe,de verb.ſignif. & traditur per Abb.in ca.cum ſit.de appell. Alex. & alios in l.2.ff.de re iud.Nicol.Antonius Grauatius.

De obſeruatione terminorum in cauſſis nullitatum. CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Nullitatis in cauſſa, quomodo termini obſeruãdi ſint.*
2 *Nullitatis in libello cauſſæ exprimi debent, limita vt numero 5.*
3 *Termini in cauſſa attentatorũ, qui obſeruari debeant.*
4 *Termini in cauſſa diffamationis,& iactationum, qui obſeruentur.*

Verùm

a VErum a ſi agatur † ſuper nullitate alicuius pro-
1 ceſſus vel ſententiæ, alteriusve actus iudiciarij, vti que multiplex poteſt eſſe proceſſus, quia ſi nullitas ex eiſdem actis deprehendi poſſet, paucioribus & breuioribus vtimur dilationibus, duabus ſcilicet, ad dicendum contra vltimo producta, ſimiliter ad primam diem, ſcilicet contra proceſſum, vel alium actum iudicialem, de cuius nullitate dicatur, & exinde ad ſententiam procedetur: ſecus vero vbi non ex eiſdē actis, ſed ex alijs exterioribus probationibus veniat oſtendenda nullitas: hoc enim caſu, quaſi res maiorem cognitionem deſideret, plena terminorum obſeruatio neceſſaria erit, iuxta naturam cauſſæ, beneficialis ſcilicet vel profanæ, & iuxta inſtantiam, in qua tractabitur cauſſa. Rota dec. 340. fuit dubitatum, de litis cōteſt. & de iudi. in no.
b Quo b caſu debet etiam actor in libello exprimere cauſſam nullitatis, quam prætendit ad not. per Innoc. in cap. cum, de re iudica. & per Bart. in l. ſi expreſſe, de re iudi. Rota deciſ. 144. nota, quod intentans de libell. obla. & de nullita. in antiqu.

ANNOTATIONES.

a VErum ſi.) *Accedant dicta per Rotam, deciſione 341. in no. Aegid. deciſione 317. in cauſſa. & Vant. de null.*
3 *ſentent. ex def. procurat. nume ſexageſimo nono, vbi † & de obſeruatione terminorum in cauſſa attentatorum quoque videbis in qua ſubſtantiales termini haudquaquam obſeruantur, cumq; de ipſis attentatis docere ſat erit, Rota deciſio. 755. ſciendum. in antiq. Formul. aduoc. in princ. capit. nono, Papaz. in addi. ad deciſ. Rotæ 2. de reſcript. numero quinquageſimo ſexto, & quinquageſimo ſeptimo, vbi etiam de obſeruatione terminorum in cauſſa nullitatis. Cæterum, quid in cauſſa diffamationis & iactationum obſeruandum ſit, apud Vant. eo loci, nume. 65. leges, & Afflict. dec. 268. necnon, & Boer. deciſ. 255. Nico. Ant. Grauatius.*

b Quo caſu.) *Hoc ſane † intelligas parte reluctante, aliàs*
5 *quamuis in libello cauſſa nullitatis non exprimeretur valeret vtique, ſi modo in proceſſu deinde declaretur, ac probetur, ita*

Franc.

Franc. in c. dilecto, quæſtione decima tertia, de appell. Innocen. in c. cum Bertholdus, in fine de re iud. & Rot. dec. 145. *Nota, quòd, in antiq. Nic. Ant. Grauatius.*

De obſeruatione terminorum in articulo grauaminis. CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Termini obſeruandi in articulo grauaminis.*

a QVòd a ſi cauſſa non per appellationem à diſinitiua, ſed ab interloquutoria, & grauamine ſit deuoluta, quia ſupra diximus per ſolitam clauſulam ſemper in commiſſionibus ſimilium appellationum apponi ſolitam non cenſeri aduocatum negotium principale, niſi in euentum iuſtificati grauaminis. Ideo pro eius iuſtificatione ſolet fieri proceſſus particularis, qui proprias habet ex ſtylo palatij dilationes infrà notatas.

Ad dicendum contra commiſſionem,
Ad dicendum contra appellationem,
Ad impugnandum & iuſtificandum, Singuli ad primam.

Exinde poterit iudex ſuper grauamine pronunciare, quòd ſi appellans iuſtificato grauamine, velit in negotio quoque principali pronunciari, noua opus erit, iuxta naturam cauſſæ, terminorum obſeruatione, ac iudiciali tela.

ANNOTATIONES.

a QVòd ſi.) *Addas Compilatorem Form. aduoc. in princ. c.* 24. *Nic. Ant. Grauatius.*

De

De obſeruatione terminorum in cauſſa, qua quis reus petit abſolutoriam ab obſeruatione iudicij. CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Termini qui obſeruari debent in cauſſa abſolutoria ab obſeruatione iudicij.*

a 1 PLerunque a etiam reus † ad iudicium tractus actore negligente procedere, non valens aliàs abſolutoriam ab impetitis obtinere, inſtat pro abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quæ dari non ſolet, niſi datis actori quatuor dilationibus, quæ ſubſtãtiales ſunt ſimilis iudicij, videlicet.

Ad procedendum, prout de iure, primo pro prima dilatione.

Secundò pro ſecunda, }
Tertiò pro tertia, } Singuli ad primam.
Quartò pro quarta, }

Et exinde reo actore non aliàs procedente neque proſequente, cæptum iudicium ad ſimilem abſolutoriam procedi ſolet, Rota dec. 10. nu. 12. in vltimis.

Solent tamen practici ſuper hanc telam, & terminorum obſeruationem, narrata actoris negligentia, commiſſionem impetrare, quã ſolet Signatura reſcribere, vt loco iſtorum terminorum ſubſtantialium præfigatur terminus peremptorius actori ad procedendum, quo elapſo, & c. ad abſolutoriam proceditur.

ANNOTATIONES.

a PLerunque etiam.] *Formul. aduoc. compilatorem legas, c. 36. Rot. dec. 69. actore non veniente, in no: atque Vant. de null. ſentent. ex defect. proceß. numero. 62. Nicolaus Antonius Granatius.*

De

De obſeruatione terminorum in articulo compulſoriæ generalis decernendæ.

CAP. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Termini obſeruandi in articulo compulſoriæ generalis.*

a
1
AD videndum a decerni † literas compulſoriales generales in ciuitate, & diœceſi Burgenſibus. Ad cõſtituendum procuratores ad intereſſendum, aliàs videndum decerni proceſsum per affixionem ad valuas Eccleſiæ loci, Omnia vnica citatione ad primam.

ANNOTATIONES.

a AD videndum.) *Huius compulſoriæ generalis materiam pulchrè auctor tractat in libri ſequentis. cap. 1. in verſ. harum literarum. videbis etiam Form. aduo. c. 45. & 70. cum ſeq.*
Nicol. Ant. Granatius.

De terminorum obſeruatione in articulo compulſoriæ ſpecialis.

CAP IX.

SVMMARIVM.

1 *Termini obſeruandi in articulo compulſoriæ ſpecialis.*
2 *Dilatione pendente iudicis officium conquieſcit.*
3 *Sententia quæ pendente dilatione fertur, eſt nulla.*

Quòd

a Vòd[a] ſi pro ſpeciali cõpulſoria quis † inſtaret,
1 Q diſformis erit terminorum obſeruatio. Ad dicendũ contra cõmiſſionem, ſi eius vigore petatur, ad primam. Ad videndum decerni litteras compulſoriales ſpeciales.

Ad concordandum de loco loci, & iudice. Etiam ad ſtatim.

Hi omnes termini ſolent etiam vnica citatione, & audientia inculcari, & ſemper cum decreto competens dilatio dari, ad exequendum eam exemplo remiſſoriæ.

Vtroque caſu compulſoriæ ſcilicet generalis, vel ſpecialis, ſolet is, contra quem petitur, citatus comparere, & ſi generalis petatur, quæ numquam impediri poteſt, ſuos apud acta procuratores conſtituit, ſi principalis ſit, ſin autem procurator alios loco ſui ſubſtituet, in loco commorãtes ad intereſſendum exequutioni dictarum literarum, & proteſtabitur nihil fieri, niſi procuratore dato citato.

Quòd ſi ſpecialis exaduerſo petatur compulſoria, tu vi debis ſi ex aliquo capite deneganda ſit, & petenti te oppones, in qua ſpecie plerunque euenit, vt res in controuerſiã eat, & locus fiat aduocatis, ea ratione, quòd ſpecialis compulſoria (vt ſupra diximus) annexam habeat dilationem
b ad partes, b qua pedente iudicis officium ſaltem, quò ad cauſſæ deciſionem conquieſcit, ad textum in l. ſi pars, C. de dilation.

ANNOTATIONES.

a QVòd ſi.) *Proximè allegatum locum videbis, vbi tam generalis compulſoriæ, quàm ſpecialis formulas & praxim auctor deſcribit.*

b Qua pendente.) *Adhoc reſpicit ca. ſignificante, de appell.*
2 *quodq; ibi Doct. notant. Et † adeo pendente dilatione iudicis officium conquieſcit: quod ſi ea pendente iudicium agitetur, eſt nullum. Bald. in. l. ſiue pars. C. de dilat. idemque in. l. penultima, columna finali, verſi. conſidera. C. de arbitr. Iaſon conſi-*
3 *lio quadrageſimo quarto, lib. tertio, vbi, † nulla eſt ſententia, quæ pendente dilatione fertur, quia dilatio, pendente termino, non currit, idem Iaſon conſilio 10. libro primo, & latius in. l.*

qui pro tribunali, numero triceſimoſeptimo. ff. de re iudica. & Vant. de null.ſent.ex def.iuriſd. ord. num. 157. Limita tamen, niſi cauſſa ob quam dilatio conceſſa fuit,ceſſaret, aut iudex eandem reuocaſſet, non vtique tunc iudicis officium conquieſceret vt à Bald. proditum eſt in capit.ſecundo, de dilat. ab Alexand. conſilio triceſimo quarto in fi. lib. ſecund.& Tiraquell.in trac. cauſſa ceſſ. in prima parte, num. ſeptuageſimo quarto cum ſequ. Finge, iudicem Titio tempus ad comparendum, vel poſitionibus infra tres dies ad reſpondendum præfixiſſe, ille verò ſtatim comparuit, atque reſpondit, tunc certe iudex non aliter dictorum trium dierum expectato termino ad vlteriora iure procedere poteſt, cum dilationis cauſſa finita ſit, ita Bart. cæterique tradūt in.l.a filia, §.alumno.ff. ad Trebell.& Aretin.poſt reliquos in l. ſi quis hæres, 2.ff.de acquiren. hæredi. Roman. conſilio quingenteſimo tertio, columna tertia, verſic. moueor. Et idem erit, quando iudex dilationem reuocauit, vt citato loco. Aretin. ait, quam tamen reuocare cauſſa deficiente poſſe intelligas, veluti Ioannes Andreas atteſtatur in addi.ad Speculat. in tit. de dilatio.§.primo, verſic. probatoria, cuius aſſecla eſt Aretinus, vbi ſupra. Cæteras limitationes apud Iaſonem videbis in dicta.l qui pro tribunali, in vltima quæſtione, qui regulam negatiuam tradit, quod pendente dilatione nihil à iudice innouandum eſt, quā deinde pluriſariam limitat. Nic. Ant. Grauatius.

De terminorum obſeruatione in articulo remiſſoriæ decernendæ.

CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Termini obſeruandi in articulo remiſſoriæ decernendæ.*

a Nonnumquam a etiam ex partibus non ſcriptu ris tantum, ſed etiam teſtium depoſitionibus
1 egemus, Pro† quibus inoleuit vſus literarum remiſſoriarum, quibus ſcilit iudex teſtis

teſtis examen ad iudicem de partibus remittit, pro quibus obtinendis ſolet palatium hos præcipue terminos ſeruare,

Ad dicendum contra commiſſionem, ſi non vigore Innocentianæ bullæ,ſed in vim ſpecialis commiſſionis petatur remiſſoria,ad primam.

Ad videndum decerni literas remiſſorias iuxta formam commiſſionis, ſi vigore eiuſdem petantur, aliàs ad videndum decerni illas in vim Innocentianæ.

Ad concordandum de loco loci, & de iudice.

Ad dandum interrogatoria.

Ad videndum includi articulos.

Ad videndum iurare portitorem.

Omnes prædicti termini, excepto termino ad dandum interrogatoria, qui ſeruatur ad cras, ſeruari poterunt etiam ad ſtatim ſi volueris, eoſque nedum diuiſim, verum etiam omnes inculcatos: expectabit tamen iudex tanto tempore ſic citatum, antequam articulos includat,& rotulum portitori conſignet, quantum poſſit dare interrogatoria.

Conſueuit tamen ſacrum palatium petenti remiſſoriã dilationem quoque concedere ad probandum in partibus vtpote duorum menſium,& alteri parti, contra quam decernitur,aliam ſucceſſiuam ſemper breuiorẽ, vtpote vnius menſis, ad effectum vt poſſit ſi voluerit perſonas teſtium ex aduerſo inducendorum reprobare & exceptiones ſibi contra perſonas ipſorum competentes probare. Prima dicitur probatoria,quam ſolent etiam Patres & breuiorem, & longiorem iuxta loci diſtantiam concedere, amplius & dilationes datas prorogare ſemel vel pluries ad probantis vel reprobantis inſtantiam, quia in ſpecie, vtpote dilationem ſolet Palatium exemplo legis plurimum tribuere iudicis arbitrio. De quibus inferius ſuo loco dicemus.

Quandoque etiam euenit, vt litis vna vel duabus ſententijs,antequam tertia feratur ſententia,ob non appellationem, vel non legitimam proſecutionem in rem tranſeat iudicatam, & victor velit ad exequutionem procedere, tunc dantur victo, ſeu ſeruantur dilationes infraſcriptæ.

Ad

Ad dicendum contra commiſſionem qua datur facultas exequendi.

b b Ad docendum de appellatione ac legitima eius proſequutione.

Primo pro prima dilatione,
Secundo pro ſecunda, } Singuli ad primam.
Tertio pro tertia.
Quarto pro quarta.

Solent tamen practici, vt hanc telam ac terminorum obſeruationem euitent, commiſſionem impetrare, qua datur vt loco omnium ſupradictorum terminorum præfigatur terminus victo, ad docendum de appellatione, legitimaque eius proſequutione, quo elapſo ad exequutionem procedatur.

ANNOTATIONES.

a NOnnumquam.) *Formu. aduoc. videas in prin. c. 14. cum ſeq. & iterum c. 35.*

b Ad docendum.) *Prædicti formu. compilatorem legas, c. 40. Nic. Ant. Grauatius.*

De obſeruatione terminorum in crimine, vel alio facto notorio.

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Notorio in facto quomodo procedatur. & num. 3. & 4.*

2 *Notorijs in cauſsis ordo eſt, ordinem non ſeruare. & num. 4.*

Plerun-

a PLerunque a etiam reſ† non ordinariam cognitio
1 nem deſiderat, vtpote vbi ſuper notorio crimi-
2 ne vel alio facto ageretur, quo͂ caſu iuris ordinē non ſeruamus, immò illum non ſeruare eſt ſecū dum iuris ordinem procedere, extra de iureiur. c. ad noſtram 3. quęſt. Quamobrem extraordinariam vocamus eorum cognitionem, quę traditur extra de accu. c. qualiter. 2. §. ad corrigendos. & de ſimo. c. licet Heli. in princi. Amplius in ſimilibus nullę recipiuntur probationes, extra de accu. c. euidentiam. extra de cohabi. cleri. & mulie. c. tua 2. quæſt. 1. c. manifeſta. & c. de manifeſta. & c. ſcelus. l. ea quidem. C. de accuſa. nullum porrigemus libellum, neq; vlla cauſſæ cognitio adhibetur; extra de fil. presby. c. quo
3 niam. Hinc† ſacrum Palatium omiſſa omni tela in ſimilibus, his dumtaxat vtitur terminis,

Ad dicendum contra commiſſionem, quæ iudici iuriſdictionem tribuit, exinde dabit actor articulos ſuæ intentionis, & citabitur reus ad dicendum contra articulos, quibus tantum pręmiſſis abſque alia tela, ac terminorum obſeruatione, ad ſententiam procedetur.

ANNOTATIONES.

a PLerunque.) *Hac in re Formu. aduoc. ſæpe citatum legas in princ. c. 17. & 18. Et nimirum eſt ſi ſuper notorio ordina-*
4 *ria cauſſæ cognitio non deſideratur, cùm † in eo ordo iuris eſt, ordinem non ſeruare. Specu. titu. de expenſ. §. vlt. in fin. Fel. in c. euidentiam de accu. & c. cum non ab homine, de iud. Pariſ. conſ. 147. lib. 4. latiſſime Butr. in rep. c. vlt. de cohab. cler. & mul. Marſ. in praxi. §. ſecunda, nu. 41. cum ſequent. & præter prædictos, qualiter ipſo notorio procedatur docent Bald. aut quiſquis ille fuerit, in praxi q. circa inquiſitionem, q. 5. Gram. dec. 36. nu. 36. & ſeq. Carer. in ſuæ praxis primordio nu. 41. multis cum alijs Aegi. Boſſius titu. quomodo proced. in crim. notorio, et Foller in praxi, in ti. quòd eſt. notorius delinquens per totum, quib. in locis affatim materiam hanc ediſſerunt. Nicol. Anton. Granatius.*

Adnotationes communes circa terminorum obſeruationem. CAP. XII.

SVMMARIVM.

1 *Dilationes in ſecunda inſtantia illæ dantur, quæ in prima.*

2 *Citatione ſi dicatur, compareas hinc ad duodecimã diem, vel in duodecima, non parum refert.*

DIximus ſupra terminos ſeruari aliquos ad primã vel ad ſecundam, nonnullos etiam ad ſextam, octauam, duodecimam, & decimamquintã. Modo poſset quis probabiliter dubitare quam intelligimus primam, ſecundam, ſextam, octauam, quam deniq; duodecimam, & decimamquintam, an fortè dies iuridicas, vel potius currentes computabimus: & reſpondi, intelligendum eſse de currentib. vtpote ſi quis citetur ad duodecimam, intelligemus de duodecima currenti, ſiquidem iuridica fuerit: a ſin autem de prima poſt duodecimã iuridica immediatè ſequente, & ſic de ſingulis, exceptis tamen dilationibus quæ communiter dari ſolent ad ſecundam, in quibus non computamus dies currentes ſed duas iuridicas expectabimus, etiam ſi plures interponerentur currentes.

Amplius docuimus, quales futuræ ſint dilationes in vna
1 quaq; inſtantia cauſsarum ſacri Palatij. Modo† addubitabis, quid ſi in cauſſa vna, vel plures latæ ſint ſententiæ in partibus, vel ſi in curia, extra tamen palatium, vtpote corã Auditore cameræ alioue iudice, & poſtmodum ad Rotam veniat, quibus vtemur terminis, ſeu dilationibus; & Palatium ſeruat, vt ſeruentur prout in prima inſtantia, iuxta naturam cauſsæ, Rota dec. 20. in no. anno domini, de appell. niſi fortè coram priore iudice fuiſsent plenè ſeruati, quo caſu ſeruandi eſsent, prout in ſequiori inſtantia, Rota dec. 477. nota. anno Domini, de obſeruationibus termino-

rum in cau. appellationis, in antiq.

Addo, quòd lata vna abſolutoria pro reo & duabus condemnatorijs pro actore, ſi poſtmodũ appelletur, & cauſſa committatur, termini ſeruabuntur, prout in tertia.

Intantum eſt neceſſaria præſcripta iudiciorum tela, ac terminorum obſeruatio iuxta ſuos caſus, vt conſueuit palatium, vbi minus legitimè & diminutè ſeruati éſſent admittere appellationem à mala terminorum obſeruatione ſeu illorum obmiſſione. Ægi. dec. 27. de iud. & dil.

Idem dixero etiam, vbi à ſignatura commiſſio impetraretur, qua dati ſolet, quòd nullis terminis non ſeruatis ad expeditionem cauſſæ procedatur, vt ſimili commiſſione non cenſeantur partes à totali terminorum obſeruatione diſpenſati, Rota dec. 487. nota, quòd ſi cauſſa committitur in antiq. de clauſula quod nullis terminis ſeruatis.

Immò quia præmiſſa à volentibus nimium properare fieri ſolent, mos fuit Patrum in hoc diſcretè agere, ſi maximè videant terminos, qui ſeruati apparebunt contra minus legitimam perſonam retentos & ſeruatos, & tanto tẽpore, quantum caperet ordinaria terminorum obſeruatio vel aliàs ſibi ſufficere videbitur reum expectare, Caſſad. dec. 8. de reſcript. in fi.

ANNOTATIONES.

a SIn autem.) *Adde Bar. in l. ex quacunque, col. pen. ff. ſi quis in ius voc. non ier. ibique Doctores, & Abb. in ca. conqueſtus,*
2 *col. pen. de fer. nam † diſcrimen ſit ſi dicatur, compareas duodecimam hinc ad diem, vel in duodecima: primo nempe caſu, ſi duodecima feriata erit, citatio valebit, & prima iuridica ſubſequenti comparere obſtringitur, ſecus verò in ſecundo, & ſi differentiæ rationem cupis, præcitati Doct. illam explicant, accedant his etiam, quæ per Lanfran. ſcribuntur in cap. quoniam contra. §. Citationes, nume. 14. & ibi Add. de probat. & per Bald. in praxi. in rubric. de citat. quæſt. 9. per totam. Nicolaus Antonius Granatius.*

De recitatione terminorum, ac malæ eorum obſeruationis, ac totius proceſſus nulliter formati ſanatione. CAP. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Terminorum male obſeruatorum reiteratio, ac proceſſus ſanatio à principe concedi ſolet.*
2 *Citationis defectus, etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputatur.*
3 *Mandati defectus inſanabilis eſt, & num. 14.*
4 *Iuriſdictionis defectus ſiue incompetentiæ ſanari nõ poteſt, fallit tamen.*
5 *Ius nouum in cauſſa ſuperueniens, quando deduci poſſit.*
6 *Expenſæ quando refici debeant in confirmatione ſiue proceſſus inualidi ſanatione.*
7 *Citatio eſt de iure naturali, & diuino.*
8 *Sententia lata in fauorem abſentis non tamen citati eſt nulla, fallit in quibuſdam caſibus.*
9 *Præſens non eſt citandus.*
10 *Citandus omnino eſt qui preeſſe prætendit.*
11 *Citatio domi facta, quando valeat, & nu. 12.*
13 *Citatio domi facta, vt valeat, an requiratur ad citati notitiam deueniſſe.*
15 *Procurator reuocari poteſt, etiamſi iuratum fuerit illum non reuocari.*
16 *Iudicis incompetentia quandocunq; opponi poteſt, quæ iudicium reddit nullum.*
17 *Exceptio imcompetentiæ iudicis impedit ſententiæ exequutionem.*

Etſi

ETſi ſacrum Palatium certas habeat in vnaquáque cauſſarum ſpecie procedendi, ad dilationum formulas litigatoribus præſcriptas, rarò tamen euenit, vt litigatores terminos ipſos, prout ſupra docuimus, diſtinctos & ad ſuos dies ritè & rectè ſeruent. Solet enim is, qui in cauſſa procedit, terminos non ſingulos per ſe, ſed ad minus binos ſimul ac eoſdẽ tametſi ad ſextam, octauam, vel aliam longiorem diem in citatione conceſſos proxima ſequenti audientia obſeruare, ac eadem audientia comparere, & citati contumaciam non minus, quàm ſi dilationis dies veniſſet, incuſare. Nonnulli etiam magis properantes eoſdem terminos duabus vel tribus, & quandoque vnica dumtaxat audientijs, idq́;
a etiã nõ ſuo, ſed prępoſterato ordine inculcare.[a] Quãobrẽ
1 † vſu receptum eſt in Palatio, vt mala hæc terminorum obſeruatio per illorum reiterationem vnicis contextu & audientia ſeruari poſſit, idque non niſi Principis indulto & reſcripto, quo ſolet ſignatura reſcribere, vt iudex reiteratis etiam vnicis contextu & audientia omnibus terminis ſubſtantialibus præpoſteratè, inculcatè, ac etiam defectiuè, & aliàs nulliter ſeruatis, ad expeditionem cauſſæ procedat.

Intantumque viſa fuit Inno. 6. hæc terminorum reiteratio litigatoribus neceſſaria & conceſſibilis, vt hanc facultatem admittendi litigatores ad ſimilem reiterationem terminorum Auditoribus ſacri palatij conceſſerit, vt per ſeipſos abſque alio ſpeciali Principis reſcripto, poſſint litigatores ipſos ad reiterationem terminorum male & nulliter ſeruatorum admittere: quib. verbis male & nulliter infertur, vt Caſſa. docet deciſ. 8. cap. de reſcript. in fi. non ſolum ſi præpoſterati, vel inculcati fuiſſent etiam vnica audientia, quo caſu admonet iudicem diſcretè ita agere, vt reum tanto tempore poſtea expectet, quantum ſolennis obſeruatio caperet, verùm etiam ſi per aſſertum procuratorem, & minus legitimum, ac etiam contra ſimilem perſonã ſeruati fuiſſent, dummodo, in reiteratione ſint principales, vel aliàs legitimæ perſonæ. Addit quoque eadem verba inferre, vt eadem reiteratio ſanet etiam, vbi eorum obſeruatio in alijs deficeret, & eſſet aliàs nulla, & præ ſer-

tim (vt à ſenioribus accepi) etiam vbi plures eſſent correi eiuſdem iudicij, & termini contra alterum tantũ ſeruati eſſent: poſſent enim contra ambos in vim huius Innocentianæ bullæ validè reiterari, imò quandoque ab eiſdem audiui Innocentianam ſanare terminorum obſeruationem etiamſi contra quemlibet à iudicio extraneum, vel fortè etiam contra Paſquillum tenti eſſent,idq; ea(vt opinor) ratione, quòd ſacrum Palatium dumtaxat reſpiciat,vt tantum temporis à prima citatione fluxum fuerit, quantum ſolennis terminorum obſeruatio caperet, quoquomodo dilationes datę & fluxæ ſint.

Amplius & alia quoque ratione, quòd hæ dilationes & termini ſuis diebus per actuarium recipiantur in actis,&is qui à principio ad cauſam legitimè citatus eſt, præſumitur ſcire ea quæ ſunt in actis, & conſequenter ſingulas di-
b lationes præfixas. b Quæ pręſumpta notitia ſuſtinet actũ, & dilationes, ad quas citatio minus legitimè præceſſit, prout de deuolutiua citatione ſupra diximus ad tex.in cle. cauſſam,in fi. de elect. Rom. conſi. 360. & alio. 4 10. Rot. de procura. ſi de mandato 271. in no. Ægi. de præſump. qui per ſe,concl. 364. Nec dicatur hoc poſſe procedere in præ-
c ſente,ſecùs autem videri in abſente, c quia abſens legitimè citatus, & contumax reputatur præſens in ſui odium, ad tex. & not. per Bal. ibi in authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. cum ſimil. adeò enim pro ratione cuiuſq; vſus ſacri palatij inſudo, quod mihi perſuadere nõ poſſim quicquam vſu receptum eſſe in palatio,quod ab ipſo legis fonte non ſcateat.

Verum cum bulla Innocentij eam facultatem Auditoribus ſacri palatij in cauſſis, quæ in ipſo palatio tractarentur,dumtaxat conceſſerit,merito apud alios Rom. Cu. delegatos iudices apud eoſdem etiam auditores, vti tamen cauſſa foret alicui ipſorum extra Rotam, & palatium commiſſa, non inſeruit, & litigatoribus volentibus beneficio ſimilis reiterationis terminorum gaudere ſpeciali Principis reſcripto,ſeu commiſſione opus eſt. Solet tamen ſignatura ſimiles commiſſiones paſſim concedere. Nonnulli, etiam in cauſſis,quæ in ſacro palatio tractantur, & in quibus Innocentiana ſupplet, eadem non contenti ſimiles

impe-

impetrãt reiteratorias commiſſiones, quas etiam in cauſ ſis in bulla cõprehenſis certis caſibus (opinor) neceſſarias, vtpote ſi in profana cauſſa, termini prout in beneficialibus ſeruati eſſent. Eſſet enim hoc nedum neceſſariũ, verum etiam in eadem exprimendus hic defectus, aliàs non ſuffragaretur commiſſio. Caſſa dec. 9. de reſcript. idẽ ſi iuxta naturam cauſſæ, defectiuè tamẽ ſeruati eſſent, quibuſdam de ſubſtantia omiſſis: quo caſu narranda etiam eſ ſet hęc omiſſio, arg notatorum in d. dec. 9.

Nonnumquam etiam non ſimplicem reiterationem terminorum, ſed ſanatoriam totius proceſſus, litigatores petunt, vtpote quando parte abſente proceſſum fuiſſet: quo
d caſu ſolet à Signatura concedi d cum clauſula, tamen par-
2 te legitimè citata, idque ea ratione, quod † citationis defectus etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputetur, ad tex. in cle. paſtora. verſi. cæterũ de re iud. Staph. char. 145. verſ. poſtremò, niſi fortè citatio non fuiſſet in
e totum omiſſa, e ſed defectus eſſet circa illius exequutionẽ, vt quia minus legitime & non ſeruata forma eſſet exequuta. Daret enim Signatura hoc caſu ſanatoriam commiſſionem, cum clauſula tamen, dummodo ad citati notitiam
f peruenerit, f cui clauſulę ſatis quidem factum erit, quoquo modo probetur hæc notitia, dum tamen plena & certa, ad tex. in clem. cauſſã, in fi. de electio. & not. per Rom. conſilio. 360. Rot. deciſione. 271. in no. ſi de mandato, de procurator.

3 Eadem † commiſſio ſanatoria totius proceſſus non inſer
g uiet, vbi defectus eſſet g ratione mandati, iuxta tex. in c. in noſtra, & in l. licet. C. eo. ęquè. n. inſanabilis reputatur hęc
h nullitas mandati, h præſertim vbi defectus mandati, à reuocatione proueniret, quæ in procedentis notitiam tranſiuiſſet, ad c. ex inſinuatione, de proc. quandoquidem plus deficit proceſſus contra procuratorem reuocatum, quàm numquam conſtitutum, quod primo caſu præter, ſecundo verò contra voluntatem principalis videatur eſſe proceſſum, ad tex. iuxta gl. in c. ex parte, in fi. de reſcriptis: adeoque vrget hæc nullitatis ſpecies, vt minus refectis expẽſis ſanaretur: altera enim pars videns hunc defectum fortè ſuas omiſit defenſiones, neq; ſuccumbere curauit, ſciens

prudens ſimili nullitatis exceptione ſe futurum eſſe tutũ etiam poſt ſententiam, arg. tex. in. l. an inutilis. ff. de accep. in princ.

1 Idem dixero ſanatoriam inſeruire, Vbi † defectus in
4 iuriſdictione & iudicis competentia eſſet, niſi fortè per prorogationem iuriſdictionis ſummoueretur, pro qua tacitus conſenſus ſatis eſſet, vbi tamen litigatores ſcirent iudicem incōpetentem eſſe, ad not. per Bar. in. l. 1. ff de iud. & nota. in c. ad petitionem, in prin. de accu. & per gloſſ. in l. vnica, verbo inchoare. C. qui pro ſua iuriſdictione; ſecus ſi ignoraſſent, tunc non viderentur partes in iudicem conſentire, neque eius iuriſdictionem prorogare, & nullitas remaneat: is enim, qui erat, non conſentit, imò nihil cōſenſui magis contrarium quàm error. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdi. om. iud.

Quandoque etiam euenit, vt quis non reiteratione terminorum neque proceſſus ſanatione, ſed eius potius extē
5 ſione indigeat. Finge † me diu tecum egiſſe, & proceſſu iā facto (equidem validè) ius nouũ mihi ſuperueniſſe, velimque ex eo obtinere, ſolet tunc Signatura commiſſionem concedere, vt iudex ex eiſdem actis & proceſſu ſuper hoc nouo iure iuſtitiam faciat, Staph. char. 148. à tergo, imò quia in cauſſa beneficiali cēſentur litigatores à principio deducere omne ius, quod competit vel competere poteſt. cap. ſtatuimus, de electio. in 6. iſta ratione ſeruauit palatium quòd ſuper nouo hoc iure quandocunque etiam poſt concluſionem in cauſſa, dum tamen ante ſententiam abſque alia terminorum & prioris proceſſus reiteratione, vel extenſione prędictis, ſi per nouam gratiam de bono iure meo cōſtaret, iudicari poſſit, Ægi. concl. 662. ſi ex gratia. de iud. quo caſu alteri tamen parti daret ſacrum palatium dilationes competentes ad proponendum & probandum exceptiones & defenſiones, ſi quę fortè aduerſus hoc ius nouum, & ſecundam gratiam ſibi competerent etiam ad partes, argumento ca. ſtatuimus. in fin. & c. vt circa, de electio. in 6. & c. paſtoralis, 2. reſponſo except. Ægi. dict. conclu. 662.

6 Generaliter † vero in cauſſis beneficialibus vſu receptum eſt, vt ſimiles commiſſiones ſanatoriæ proceſſus dentur

quan-

quandocunque etiam ante ſententiam ſine expenſarũ refectione, ſecus autem in profanis cauſſis, in quibus ſimiles darentur commiſſiones tantum cum clauſula, refectis expenſis, cui ſolent cauti procuratores addere, ſi quæ veniãt de iure reficiendæ, niſi fortè impetrãs narraret paupertatem, propter quam loco præſcriptæ clauſulæ, refectis expenſis, daretur alia videlicet, reſeruatis expenſis in fine litis, cũ nihilominus cõſueui ſemper eadem verba addere, videlicet, ſi quæ de iure reficiendæ veniant, idque ne ſi
victus ex aliquo legis capite poſſet ſe tueri ab expenſarũ 2
refectione, id ſibi minus liceat propter præſcriptas preces, Staph. char. 147. & ſequent.

At vbi non ſanatoria proceſſus nulliter formati, ſed extenſiua validi ad ius nouum lite pẽdente ſuperueniens peteretur commiſſio, licèt ex ſuccumbentia rei inferretur eum ſemper fuiſſe iniuſtum poſſeſſorem, & propterea nõ videretur audiendus, petendo refectionem expenſarum, quibus actor ante ius nouũ, non fouendo vſque tunc bonũ ius, videtur reum temerè fatigaſſe, argumento. l. is qui ſe obtulit, de rei vendic. Admitteretur nihilominus reus, tametſi ſuccumbat ad compenſationem dictarum expenſarum, quib. vſq; ad productionem noui iuris temerè fatiga-
tus fuerit ab actore, argumento. l. cum qui temerè. ff. de 3
iudic. cum expenſis, quibus reus à productione dicti noui iuris iniuſtè defenſioni ſe offerens, eadẽ ratione condemnaretur, & mutuam temeritatem inuicem compenſarent arg. l. ſi ambo. ff. de compenſa. Staph. char. 149.

ANNOTATIONES.

a QVamobrem.] *Huc accedat Vant. in tract. de null. quibus modis ſent. null. repar. num. 89.*

b Quæ Præſumpta.) *Huc vergit, quod ſupra adnotauimus libro 3. cap. 6. ſub litera E.*

c Quia abſens.) *Eodem fonte manant, quæ citato libro c. 2. ſub lit. E. ſcripſimus.*

d Cum clauſula.) *Non ab re cum hac clauſula expeditur, cum*
7 *† de iure naturali atque diuino citatio ſit, qua omitti vllo pacto po-*

ſto poteſt, alleg. dic. clem. & l. de vnoquoque. ff. de re iudi. & l. ea, quæ. C. quom. & quan. iudi. cap. 2. de teſtam. Bald. in l. cum fratrem. C. de his, quibus vt indig. Soc. conſi. 266. lib. 2. & eſt communis doct. ſententia in. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconſ. & traditur per Rot. deciſ. 364. & 201. in no. Affl. deciſ. 245. nu. 10. & deciſ. 307. in fin. & iterū deciſ. 391. Boer. deciſ. 247. Gram. deciſ. 65. Franc. Nicol. in rep. ca. quoniā contra, nu. 49. de probat. Pariſ. conſi. primo. nu. 32. libro primo, & Fel. in capit. cùm olim, nume. 12. de re iudic. vbi de com. op.
8 *etiam teſtatur. Et vſque adeo hoc verum eſt, vt ſententia † in fauorem abſentis lata, non tamen citati, ipſo iure ſit nulla, vt per Iaſ. poſt Alexan. in l. ſi furioſo, nu. 3. ff. de re indic. & per eundem Alex. conſ. 114. lib. 6. Capic. deciſ. 93. & Boer. deciſ. 283. fallit tamen, vt Alex. ait in d. l. furioſo, quando in cauſſa ſine figura iudicij procederetur. tunc etenim ſententia pro abſente nō citato valeret. Et idem eſſet in criminalibus, ſi in fauorem tamē rei ſententia proferatur. Et quod diximus, citationem ipſius iudicij fundamentum eſſe, ſanè intelligas, quando pars non eſt præſens. d. l. de vnoquoque, vbi not. & in l. 1. ibiq; Bart. Bald. & Ang. ff. de in ius voc. Lanfr. in cap. quoniam contra, in ver. citationes, in princip. de probat. Deci. conſi. 449. nume. 8. Felin. ca. 1. col. 7. verſ. not. etiam, de iudic. Caſſa. deciſ. 2. eod. titu. & Maran. in praxi. in ver. citatio, nu. 12. vbi † quòd non ſit neceſſe, vt*
9 *præſens citetur communem eſſe opinionem affirmat, & Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, nu. 26. & ſic actus eo præſente aliterq; non citato expediri poteſt, cùm præſentia aduerſarij omnem defectum purget, vt prodiderunt Abb. conſi. 38. lib. primo, Deci. conſ. 618. nume. quarto, & Capi. deciſ. 1. colu. fi. Cæterum, an ſaltem à iudice de actu, qui in cauſſa fit, pars certior reddi debeat, altercatio eſt inter ſcribentes, in d. l. furioſo, & in l. nequicquam, §. vbi decretum, & in d. l. de vnoquoque, veluti etiam traditur à Soc. conſ. 29. lib. 3. attamen quod nequaquam requiratur, vt pars certa fiat, ſolidior eſt opinio. De materia autem. quod † omnino citandus eſt, qui intereſſe prætendit, per iura ſuperius adducta, & in clem. ſæpe, de verbor. ſignifica. & c.*
10 *Deus omnipotens, 2. quæſt. 1. & Alex. conſ. 5. lib. 2. vide latè per Maria. Soc. in trac. de cita. art. 7. per totū, vbi ponit regu. cum 47. ampliationib. & 35. limit. & Marſ. in dict. l. de vnoquoque nu. 8. vſque ad 113. qui 60. aſſignat limit. & 12. ampliat. An*

verò

verò Nicel.in concord.glo.in concor.52.nu.224.cum pluribus
ſeq.abundantius cæteris, 115.limi.tradit.ſi tibi ſatisfactum ve
lis eos legas,necnon & Catel.Cot. in memoral.in verb . citatio
Nicolaus Antonius Grauatius.

e Sed defectus.] *Adde Bar.in l.item eorum.§.ſed ſi ita.ff.quod*
quiſque vniuerſ.nomi.& Iaſ.in l.qui quartam numero quarto.
ff.de leg.1 .nam nullum eſt,quod præter citationis,aut manda-
ti formam ſit.nec etiam valet, vt valere poteſt,tex. eſt in l.1.§.
ſi quis ita.ff.de verbor.oblig.quem ita Bart.eo loci intelligit &
in l.ſi quis pro eo, in tertio membro.ff. de fideiuſſo.quem cæteri
ſequuntur,ſic vt forma non ſeruata,negotium retractetur, non
tamen integrum,ſed quatenus formam exceſſit,& eſt communis
opinio,veluti ex Curtio iuniore liquet,conſi.79.nume.2.Nicol.
Antonius Grauatius.

f Cui clauſulæ.] *Merito non ſatisfit vt auctor ait,nam † citatio,*
11 *quæ domi fit,non vtique valet niſi illius,qui citandus eſt,præ-*
ſentia haberi non poſſit,c.cauſſam quæ,de dolo & contum.Bar.
& alij in l.4.§.quod ait prætor.ff. de dam. infect. Et ſi nonnulli
ad hanc ſententiam non accedant, per tex.in l.ſcire oportet.ff.
de excuſ. tut. alternatiuè loquentem ſcilicet ad faciem, vel ad
domum. Et in alternatiuis alteram partem eſſe veram ſufficit,
regu.in alternatiuis,de reg.iur.in 6.veruntamen prior opinio
communi calculo à Docto.recipitur in dictis cap.cauſſam, & l.
4.§.quod ait. Et ad dict.l.ſcire,reſpondetur, quod illa eſt alter-
natiua ordinis, vt primum in faciem ſi citandus reperiri poſſit,
citetur aliàs domi. Cæterum,& illud ambiguum eſt, quo nam pa-
cto aliquem reperiri non poſſe , intelligendum ſit , ſed hac de re
Doctores citatis in locis nodum diſſoluentes videas. Quam qui-
12 *dem † communem opinionem procedere intelligas,quãdo prima*
citatio domi fieret,ſecus vero,ſi aliàs pſonaliter citatus fuiſſet,
tũc enim citatio domi facta sẽper etiã ad ſententiã valeret, Ro
13 *ta deci.48.de cita.in no.Sed an † neceſſe ſit,citationẽ domi factã*
(vt citatus ad comparendum obſtringatur.) ad ſuã notitiã de-
ueniſſe; Alberi. in l.ſatis,de in ius uoc.cẽſuit quod ſic,cui non-
nulli conſentiunt,quos refert & ſequitur Afflict.in conſt.regn.
Neap.citationis,in 1.& 14 no. verùm pleriq; omnes id negant
neceſſariũ eſſe,inter quos anteſignanus eſt Accurſ.in l. ex cõſen
ſu,§.vlt. de appell. & rurſus in l.1.§.ult.ff. quando appell.ſit.
Spec.de cita.§.ſequitur,verſ.ſed nunquid ſufficit; Ioan. Andr.

in cap.

in cap. præſumitur de regu.iur. in 6. in mercur. Pau. Caſtr. in dicto §. prætor ait, & ferè vbique oẽs hoc probant, facileq; hanc opinionem communem eſſe ex Tiraq. dignoſcere poteris, in tract. de vtroq; retract. §. 9. in gloſſ. 2. num. 39. & ſequen. Nicolaus Antonius Grauatius.

g Ratione mandati.) *Ad hæc accedant quæ prodita ſunt ab Ioanne Anan. conſ. 96. atque Ludouico Bolognino in addi. qui*
14 *multas congerit doctorum auctoritates, & adeo† mandati defectus iudicium reddit nullũ, quòd eius nullitas ſanari non poteſt. Hinc inſanabilem hanc nullitatem appellauit Staphil. in tract. de lit. grat. pagina 45. quem ſequitur Gomeſ. in cõpend. vtriuſque ſignat. in reg. cancell. fol. 185. qua de re diffuſè loquitur Vant. de null. ſent. & def. inhab. ſeu mand. Nicolaus Antonius Grauatius.*

h Præſertim.) *Mandatum † procuratorium tamdiu durat,*
15 *quàm diu mandãtis voluntas. l. ſi verò non remunerandi. §. ſi mandauero. ff. mand. l. vna. §. 1. C. de ſatiſd. l. ſi procurator. §. ſi. ff. de procur. adeo quòd deinde ex poteſtatis reuocatæ defectu, ac ſi nunquam fuiſſet procurator cenſetur, ca. ex inſinuatione, & ca. in noſtra, extra eo. titu. Bald. in l. falſus col. prima. C. de furt. & in l. licet. C. de procu. Boer. deciſ. 274. nume 6. & gloſ. not. in c. fin. in verb. reuocatus, de procur. in 6. quæ voluit etiam procuratorem reuocari poſſe, quamuis iureiurando quiſpiam illum non reuocare promiſerit, & ſi is periurij reatum incurrat. Quã quidem gloſſ. amplectuntur Alex. conſil. 18. col. ult. lib. 2. Feli. in ca. ex parte, in 5. ampliat. de reſcrip. Dec. conſi. 475. & Boer. qui plura congerit, deciſ. 207. vbi n. 2. loquens de procuratore cũ iuramento ad reſignandum beneficium ex cauſſa permutationis conſtituto, quòd poſſit iuramento non obſtante reuocari, communẽ eſſe opinionem affirmat. Nicolaus Antonius Grauatius.*

i Idem dixero.) *Iudicium à iudice incompetẽte agitatum, totum ruere, nemo eſt qui ambigat. C. ſi à non comep. iudi. per totum,*
16 *adeo, quòd † hæc nullitas ex iudicis defectu, quandocunque opponi poteſt, etiamſi municipali lege caueatur, nullam exceptionem contra ſententiam opponi poſſe, ita conſulti reſponderũt, Roma. conſi. quadrageſimo ſecundo, & Corn. conſi. 144. libro primo, & eſt communis opinio, teſte Cur. conſi. 119. nume. 3. Qua de re videas quoque Felin. in cap. inter monaſterium, de re iudic. & in c. ex parte ſecunda, de offic. delega. & in rubric. de foro com-*

pet.

pet. Alex. conſi. 79. in cauſſa & lite, in fin. lib. 7. vbi hanc communionẽ ſẽtẽtiã eſſe affirmat, & Deci. conſ. 8. n. 8. & cõſ. 434. in fin. & rurſus conſi. 360. & 510. & Pariſ. conſi. 45. nume. 29. libro primo, Gram. conſ. 1. nume. 48. quod reperitur poſt de-
17 *ciſi. vbi ait, quòd † exceptio incompetentiæ exequutionem ſententiæ impedit, ibiq́; etiam penè infinita ad materiam videbis, & per Fulg. conſi. 167. Aret. conſi. 75. & Gozad. conſi. 72. nu. 6. vbi ampliat procedere, etiam vbi iuramentum de non opponenda nullitate interueniſſet, vt hæc incompetentiæ exceptio opponi quoque valeat. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De poſitionibus, articulis, & compulſione partis ad reſpondendum ſingulariter ſingulis. CAP. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones quare inuentæ ſint.*

2 *Poſitiones tam ab actore, quàm à reo traduntur.*

3 *Poſitionum formulæ.*

4 *Poſitionibus ſi quis reſpondere minimè velit, quid agendum.*

5 *Poſitionibus reſpondere quis compellitur, fallit tamen, & num. 16.*

6 *Articuli admittuntur, quando controuerſia eſt de impertinentia, cum proteſtatione, ſaluo iure impertinentium, & c. & nu. 26.*

7 *Poſitionibus reſpondere per verbum credo, quare admittatur.*

8 *Aduocati clientes ad reſpondendum poſitionibus inſtruere nequaquam debent, fallit, & nu. 30.*

9 *Articulorum copia datur in Rom. Cur. monito ad illis reſpondendum, & num. 33.*

10 *Di'a-*

10 *Dilatio datur procuratori dubitanti ſe non eſſe certum de his quibus interrogatur, ad ſuum principalem conſulendum.*

11 *Poſitionibus quis reſpondere teneantur, principalis vel procurator.*

12 *Poſitiones in quacunque parte iudicij fieri poſſunt, & nume. 35.*

13 *Poſitiones quo pacto formandæ ſint.*

14 *Poſitionibus reſpondendum eſt ſimpliciter, per verbum credo, vel non credo, fallit tamen.*

15 *Confeſſio per verbum credo, facta in poſitionibus, dicitur confeſſio de veritate, & nu. 28.*

17 *Articuli, ſiue poſitiones non poſſunt reuocari, poſtquam acceptatæ fuerint.*

18 *Poſitioni criminoſæ nõ eſt reſpondendũ, fallit tamẽ.*

19 *Poſitionibus quando, & ex quibus cauſſis quis reſpondere cogi non poſſit.*

20 *Poſitio captioſa quę dicatur.*

21 *Poſitiones contrariæ admittuntur, etſi captioſæ & impertinentes reijciantur.*

22 *Poſitiones alternatiuę admittuntur.*

23 *Poſitio negata, nil neganti prodeſſe poteſt, at teſtes ſuper ea producti iuuare poſſunt.*

24 *Poſitio continẽs partim verum, partim falſum, an in totum negari poſsit.*

25 *Poſitiones veras negans, ſi de mandato conuincitur, ad omnia damna tenetur.*

26 *Clauſula, ſaluo iure impertinentium, &c. quid importet, an paſſim articuli cum iſta clauſula admittendi ſint.*

27 *Articuli in dubio, admittendi ſunt, quando, vtrum*

perti-

pertinentes, uel ne ſint, ambigitur.

28 *Verbum credo, à parte prolatum veritatem denotat.*

29 *Aduocati malum conſilium dantes ad omnia damna tenentur.*

30 *Ruſticus. quando ut principalis examinatur, poteſt eius aduocatus adeſſe,*

31 *Ruſticus non excuſatur, ſi peritiores conſulere potuerit.*

32 *Ruſticus ſagax non excuſatur ob ruſticitatem.*

33 *Poſitionum copia edenda eſt, fallit tamen.*

34 *Dilatio ad deliberandum dubitanti ſuper poſitionibus reſpondere, an ſit concedenda.*

35 *Poſitiones, an infra terminũ probatoriũ fieri debeãt.*

36 *Articuli quandocunque ante concluſionem in cauſa, an recipi poſſint.*

37 *Terminus ad faciendum omnes defenſiones, an vnico contextu præfigi poteſt; ſcilicet ad articulãdũ, ponendum, producendum, & probandum.*

38 *Dominium qualiter probetur.*

39 *Dominium aliquando per famam probatur.*

TErmini ſacri Palatij, de quibus ſupra locuti fuimus, ſunt dilationes, quæ dantur, vt litigatores
a interim valeant cauſſam neceſſarijs probatio-
1 nibus inſtruere.a Quamobrem † adinuentæ sũt poſitiones, vt per eas ponens ab onere probandi per aduerſarij confeſſionem releuetur. c. ſtatuimus. de confeſſ.
2 lib. 6. l. eũ qui r. reſponſ. ff. de iureiur. Dico † enim ponens nõ autẽ magis actor, quàm reus, quia poſitiones ab vtraq; parte fieri poſsũt c. prout, extra de dolo & contũ. c. vnico de litis cõteſt. c. dudũ, el 2. circa mediũ, de elect. Spec. tit. de poſitio. §. tertio nu. tertio, verſi. ſiunt autem poſitiones,

nes,quibus propterea vtimur, priuſquã ad genus alterius probationis deueniamus,breuitatis tamen cauſſa non formamus poſitiones ad partem,ſed articulos noſtræ intentionis,damus tamen animo,vt priuſquam probatio fiat ſuper ſingulis diuerſa pars interrogetur.ideo articulantium
3 mos inoleuit, vt in principio atticulorum, dicamus,† Poſitiones, & articulos infraſcriptos dat, facit, & exhibet procurator, & eo nomine venerabilis viri Sempronij,quibus prius & ante omnia ſingulariter ſingulis per partem aduerſam medio iuramento per verbum credit, vel non credit,reſponderi:& ſi negabuntur, illas ſeu illos ad pro-
4 bandum admitti petit, & porrectis articulis ſolet is,† qui porrigit,monitorium obtinere contra aduerſarium,vt infra triduum debeat medio iuramento ſingulariter ſingulis medio iuramento per verbum credit vel non credit
b reſpondiſſe,ſub excommunicationis pœna b & niſi reſpõdeat,non admittimus,vt ſic monitus pro confeſſo habeatus iuxta c.2.de confeſſis,in 6.ſed elapſo tertio die proceditur ad pœnas in monitorio contentas,& excommunicatus declaratur, & declaratus denũciatur, vt excommunicationis tædio cogatur monitus reſpondere,qui ſi excommunicationem per 10.dies paſsus fuerit,ad brachij ſęcularis inuocationem pro commiſsa pœna, ac etiam ad captionem pignorum procederetur,vt monitus metu prę̨miſsorum faceret,quòd metu excommunicationis hactenus facere ceſsauit; licèt nunquam viderim captionem pignorum,neq; brachium ſæculare expectari,Specu. tit. de poſitionibus.§.9.verſ.quòd tacens.

5 Quæ † compulſio fieri conſueuit,etiamſi articuli eſsent obiectiui,vt not.Io.Mo.in c. 2.de confeſs.& ſeruauit Ro-
c ta deciſ.18.in no. nota qualiter, de poſitio.c idque dum tamen articuli ſic obiectiui crimen non continerent, quibus non cogeretur quis reſpondere,niſi cum temperamẽto,de quo per Aegidium conclu. 274.ſuper cri.de confeſſis. Amplius compelleretur quis reſpondere, etiam ſi ſuſpenſum eſset petitorium,& articuli illud concernerent, imò arreſtari quis poſset hic ad hunc effectum, ſi fortè receſsurus eſset, donec reſpondiſset, Rota deciſ.394.in no.ſi ſuſpenſo,de cauſ.poſs.& proprie.Idem quoq; ſi po-
ſitiones,

ſitiones,& articuli eſſent impertinentes,Rota deciſ.640. in antiq.dic quòd ſtylus,de articu.& reſpon.idque, ſi mo dò diſpoſitiuè ſpecificati eſſent, aliàs enim non arctaretur quis reſpondere,niſi quatenus ipſe vellet,Rota deciſ. 729.in antiq. not. quòd ſi aliqua cauſſa de articulis,prout non arctaretur,vbi poſitio crimen reſpondentis contineret,vt ſupra,& in pleriſque alijs caſibus,quos apud Speculator.titu.de poſitio.§.ſexto, legere licebit.

6 Verùm † vbi de pertinentia articulorum tantùm eſſet in reſpondendo controuerſia,mos iudiciorum inoleuit in palatio,vt tẽpore iſtius compulſionis, non admittatur iſta pertinentiæ velimpertinentiæ diſcuſſio,idq̃ue ne in præiudijs iudiciorum iſta diſputatio lites lõgius produceret, ſed reſeruatur ad tempus admiſſionis articulorum, Rota d.deciſ.640.in antiq.Imò eadem fermè ratione introductum eſt, vt in ipſa articulorum admiſſione iſta diſcuſſio euitetur, quòd iudices non aliàs ſimpliciter admittant ar
d ticulos,d ſed cum proteſtatione,ſaluo iure impertinentiũ & non admittendorum, qua proteſtatione præſeruatur ius parti,hoc in quauis iudicij parte, & præſertim, quando cauſſa in allegationibus iuris reperitur diſcutienda, præcipuè ſi contra articulos dixit generalia contra, in for ma ſolita, quæ eſt etiam alia practica præſeruandi exceptiones,vt in qualibet parte iudicij diſcuti poſſint, prout inferius ſuo dicemus loco.

7 Sed † dices, quare practica acquieſcit reſponſioni per verbum credit,cùm depoſitio de credulitate non probet, glo.in l.teſtium.C.de teſtibus.Spec.titul.de teſte.§.1.nu me.58.verſic.item quod depoſuit de credulitate.Reſpon
e deo,id.n.procedit in teſte, e ſecus in confeſſione partis, quæ etſi de credulitate ſit,tamen probat, ac ſi de veritate eſſet, ad not. in capit. ex literis,extra, de iureiur. Spec. titu.de poſitio.§.6. num.2. verſic. hoc autem certum eſt.
f f Vbi Specu. declamat cõtra patronos cauſſarũ, qui adeò inuerſam habent conſcientiam, vt clientibus ſuis facilè perſuadeant, articulis huiuſmodi negatiuè reſpondendũ eſſe,ſub prætextu,quòd ille qui reſpondet ſe nõ credere, nec præciſè neget, quòdque aliud ſit neſcire, aliud verò non credere,ita Spec.dicit iſta, licet in depoſitione teſtis

De recitatione terminorum, ac malæ eorum obſeruationis, ac totius proceſſus nulliter formati ſanatione. CAP. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Terminorum male obſeruatorum reiteratio, ac proceſſus ſanatio à principe concedi ſolet.*
2 *Citationis defectus, etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputatur.*
3 *Mandati defectus inſanabilis eſt, & num.14.*
4 *Iuriſdictionis defectus ſiue incompetentiæ ſanari nõ poteſt, fallit tamen.*
5 *Ius nouum in cauſſa ſuperueniens, quando deduci poſſit.*
6 *Expenſæ quando refici debeant in confirmatione ſiue proceſſus inualidi ſanatione.*
7 *Citatio eſt de iure naturali, & diuino.*
8 *Sententia lata in fauorem abſentis non tamen citati eſt nulla, fallit in quibuſdam caſibus.*
9 *Præſens non eſt citandus.*
10 *Citandus omnino eſt qui preſſe prætendit.*
11 *Citatio domi facta, quando valeat, & nu. 12.*
13 *Citatio domi facta, vt valeat, an requiratur ad citati notitiam deueniſſe.*
15 *Procurator reuocari poteſt, etiamſi iuratum fuerit illum non reuocari.*
16 *Iudicis incompetentia quandocunq; opponi poteſt, quæ iudicium reddit nullum.*
17 *Exceptio imcompetentiæ iudicis impedit ſententiæ exequutionem.*

Etſi

ETſi ſacrum Palatium certas habeat in vnaquaque cauſſarum ſpecie procedendi, ad dilationum formulas litigatoribus præſcriptas, rarò tamen euenit, vt litigatores terminos ipſos, prout ſupra docuimus, diſtinctos & ad ſuos dies ritè & rectè ſeruent. Solet enim is, qui in cauſſa procedit, terminos non ſingulos per ſe, ſed ad minus binos ſimul ac eoſdē tametſi ad ſextam, octauam, vel aliam longiorem diem in citatione conceſſos proxima ſequenti audientia obſeruare, ac eadem audientia comparere, & citati contumaciam non minus, quàm ſi dilationis dies veniſſet, incuſare. Nonnulli etiam magis properantes eoſdem terminos duabus vel tribus, & quandoque vnica dumtaxat audientijs, idq;
a etiā nō ſuo, ſed prępoſterato ordine inculcare.[a] Quāobrē
1 † vſu receptum eſt in Palatio, vt mala hæc terminorum obſeruatio per illorum reiterationem vnicis contextu & audientia ſeruari poſſit, idque non niſi Principis indulto & reſcripto, quo ſolet ſignatura reſcribere, vt iudex reiteratis etiam vnicis contextu & audientia omnibus terminis ſubſtantialibus præpoſteratè, inculcatè, ac etiam defectiuè, & aliàs nulliter ſeruatis, ad expeditionem cauſſæ procedat.

Intantumque viſa fuit Inno. 6. hæc terminorum reiteratio litigatoribus neceſſaria & conceſſibilis, vt hanc facultatem admittendi litigatores ad ſimilem reiterationem terminorum Auditoribus ſacri palatij conceſſerit, vt per ſeipſos abſque alio ſpeciali Principis reſcripto, poſſint litigatores ipſos ad reiterationem terminorum male & nulliter ſeruatorum admittere: quib. verbis male & nulliter infertur, vt Caſſa. docet deciſ. 8. cap. de reſcript. in fi. nō ſolum ſi præpoſterati, vel inculcati fuiſſent etiam vnica audientia, quo caſu admonet iudicem diſcretè ita agere, vt reum tanto tempore poſtea expectet, quantum ſolennis obſeruatio caperet, verùm etiam ſi per aſſertum procuratorem, & minus legitimum, ac etiam contra ſimilem perſonā ſeruati fuiſſent, dummodo, in reiteratione ſint principales, vel aliàs legitimæ perſonæ. Addit quoque eadem verba inferre, vt eadem reiteratio ſanet etiam, vbi eorum obſeruatio in alijs deficeret, & eſſet aliàs nulla, & præſer-

tim (vt à ſenioribus accepi) etiam vbi plures eſſent correi eiuſdem iudicij, & termini contra alterum tantũ ſeruati eſſent: poſſent enim contra ambos in vim huius Innocentianæ bullæ validè reiterari, imò quandoque ab eiſdem audiui Innocentianam ſanare terminorum obſeruationem etiamſi contra quemlibet à iudicio extraneum, vel fortè etiam contra Paſquillum tenti eſſent, idq; ea (vt opinor) ratione, quòd ſacrum Palatium dumtaxat reſpiciat, vt tantum temporis à prima citatione fluxum fuerit, quantum ſolennis terminorum obſeruatio caperet, quoquomodo dilationes datę & fluxæ ſint.

Amplius & alia quoque ratione, quòd hæ dilationes & termini ſuis diebus per actuarium recipiantur in actis, & is qui à principio ad cauſsam legitimè citatus eſt, præſumitur ſcire ea quæ ſunt in actis, & conſequenter ſingulas dilationes præfixas.

b Quæ prę̨ſumpta notitia ſuſtinet actũ, & dilationes, ad quas citatio minus legitimè præceſſit, prout de deuolutiua citatione ſupra diximus ad tex. in cle. cauſſam, in fi. de elect. Rom. conſi. 360. & alio. 410. Rot. de procura. ſi de mandato 271. in no. Ægi. de præſump. qui per ſe, concl. 364. Nec dicatur hoc poſſe procedere in præ-

c ſente, ſecùs autem videri in abſente, c quia abſens legitimè citatus, & contumax reputatur præſens in ſui odium, ad tex. & not. per Bal. ibi in authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. cum ſimil. adeò enim pro ratione cuiuſq; vſus ſacri palatij inſudo, quod mihi perſuadere nõ poſſim quicquam vſu receptum eſſe in palatio, quod ab ipſo legis fonte non ſcateat.

Verum cum bulla Innocentij eam facultatem Auditoribus ſacri palatij in cauſſis, quæ in ipſo palatio tractarentur, dumtaxat conceſſerit, merito apud alios Rom. Cu. delegatos iudices apud eoſdem etiam auditores, vti tamen cauſſa foret alicui ipſorum extra Rotam, & palatium commiſſa, non inſeruit, & litigatoribus volentibus beneficio ſimilis reiterationis terminorum gaudere ſpeciali Principis reſcripto, ſeu commiſſione opus eſt. Solet tamen ſignatura ſimiles commiſſiones paſſim concedere. Nonnulli, etiam in cauſſis, quæ in ſacro palatio tractantur, & in quibus Innocentiana ſupplet, eadem non contenti ſimiles

impe-

impetrãt reiteratorias commiſſiones, quas etiam in cauſis in bulla cõprehenſis certis caſibus (opinor) neceſſarias, vtpote ſi in profana cauſſa, termini prout in beneficialibus ſeruati eſſent. Eſſet enim hoc nedum neceſſariũ, verum etiam in eadem exprimendus hic defectus, aliàs non ſuffragaretur commiſſio. Caſſa dec. 9. de reſcript. idẽ ſi iuxta naturam cauſſæ, defectiuè tamẽ ſeruati eſſent, quibuſdam de ſubſtantia omiſſis: quo caſu narranda etiam eſſet hęc omiſſio, arg notatorum in d. dec. 9.

Nonnumquam etiam non ſimplicem reiterationem terminorum, ſed ſanatoriam totius proceſſus, litigatores petunt, vtpote quando parte abſente proceſſum fuiſſet: quo
d caſu ſolet à Signatura concedi d cum clauſula, tamen par-
2 te legitimè citata, idque ea ratione, quod† citationis defectus etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputetur, ad tex. in cle. paſtora. verſi. cæterũ de re iud. Staph. char. 145. verſ. poſtremò, niſi fortè citatio non fuiſſet in
e totum omiſſa, e ſed defectus eſſet circa illius exequutionẽ, vt quia minus legitime & non ſeruata forma eſſet exequuta. Daret enim Signatura hoc caſu ſanatoriam commiſſionem, cum clauſula tamen, dummodo ad citati notitiam
f peruenerit, f cui clauſulę ſatis quidem factum erit, quoquo modo probetur hæc notitia, dum tamen plena & certa, ad tex. in clem. cauſsã, in fi. de electio. & not. per Rom. conſilio. 360. Rot. deciſione. 271. in no. ſi de mandato, de procurator.
3 Eadem† commiſſio ſanatoria totius proceſſus non inſer-
g uiet, vbi defectus eſset g ratione mandati, iuxta tex. in c. in noſtra, & in l. licet. C. eo. ęquè. n. inſanabilis reputatur hęc
h nullitas mandati, h præſertim vbi defectus mandati, à reuocatione proueniret, quæ in procedentis notitiam tranſiuiſset, ad c. ex inſinuatione, de proc. quandoquidem plus deficit proceſsus contra procuratorem reuocatum, quàm numquam conſtitutum, quod primo caſu præter, ſecundo verò contra voluntatem principalis videatur eſse proceſſum, ad tex. iuxta gl. in c. ex parte, in fi. de reſcriptis: adeoque vrget hæc nullitatis ſpecies, vt minus refectis expẽſis ſanaretur: altera enim pars videns hunc defectum fortè ſuas omiſit defenſiones, neq; ſuccumbere curauit, ſciens

prudens ſimili nullitatis exceptione ſe futurum eſſe tutũ etiam poſt ſententiam, arg. tex. in. l. an inutilis. ff. de accep. in princ.

i i Idem dixero ſanatoriam inſeruire, Vbi † defectus in
4 iuriſdictione & iudicis competentia eſſet, niſi fortè per prorogationem iuriſdictionis ſummoueretur, pro qua tacitus conſenſus ſatis eſſet, vbi tamen litigatores ſcirent iudicem incõpetentem eſſe, ad not. per Bar. in. l. 1. ff. de iud. & nota. in c. ad petitionem, in prin. de accu. & per gloſſ. in l. vnica, verbo inchoare. C. qui pro ſua iuriſdictione; ſecus ſi ignoraſſent, tunc non viderentur partes in iudicem conſentire, neque eius iuriſdictionem prorogare, & nullitas remaneat: is enim, qui erat, non conſentit, imò nihil cõſenſui magis contrarium quàm error. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdi. om. iud.

Quandoque etiam euenit, vt quis non reiteratione terminorum neque proceſſus ſanatione, ſed eius potius extẽ
5 ſione indigeat. Finge † me diu tecum egiſſe, & proceſſu iã facto (equidem validè) ius nouũ mihi ſuperueniſſe, velimque ex eo obtinere, ſolet tunc Signatura commiſſionem concedere, vt iudex ex eiſdem actis & proceſſu ſuper hoc nouo iure iuſtitiam faciat, Staph. chat. 148. à tergo, imò quia in cauſſa beneficiali cenſentur litigatores à principio deducere omne ius, quod competit vel competere poteſt. cap. ſtatuimus, de electio. in 6. iſta ratione ſeruauit palatium quòd ſuper nouo hoc iure quandocunque etiam poſt concluſionem in cauſſa, dum tamen ante ſententiam abſque alia terminorum & prioris proceſſus reiteratione, vel extenſione prędictis, ſi per nouam gratiam de bono iure meo cõſtaret, iudicari poſſit, Ægi. concl. 662. ſi ex gratia. de iud. quo caſu alteri tamen parti daret ſacrum palatium dilationes competentes ad proponendum & probandum exceptiones & defenſiones, ſi quę fortè aduerſus hoc ius nouum, & ſecundam gratiam ſibi competerent etiam ad partes, argumento ca. ſtatuimus. in fin. & c. vt circa, de electio. in 6. & c. paſtoralis, 2. reſponſo except. Ægi. dict. conclu. 662.

6 Generaliter † vero in cauſſis beneficialibus vſu receptum eſt, vt ſimiles commiſſiones ſanatoriæ proceſſus dentur

quan-

quandocunque etiam ante ſententiam ſine expenſarũ refectione, ſecus autem in profanis cauſſis, in quibus ſimiles darentur commiſſiones tantum cum clauſula, refectis expenſis, cui ſolent cauti procuratores addere, ſi quæ veniãt de iure reficiendæ, niſi fortè impetrãs narraret paupertatem, propter quam loco præſcriptæ clauſulæ, refectis expenſis, daretur alia videlicet, reſeruatis expenſis in fine litis, cui nihilominus cõſueui ſemper eadem verba addere, videlicet, ſi quæ de iure reficiendæ veniant, idque ne ſi victus ex aliquo legis capite poſſet ſe tueri ab expenſarũ refectione, id ſibi minus liceat propter prẹſcriptas preces, Staph. char. 147. & ſequent.

At vbi non ſanatoria proceſſus nulliter formati, ſed extenſiua validi ad ius nouum lite pẽdente ſuperueniens peteretur commiſſio, licèt ex ſuccumbentia rei inferretur eum ſemper fuiſſe iniuſtum poſſeſſorem, & propterea nõ videretur audiendus, petendo refectionem expenſarum, quibus actor ante ius nouũ, non fouendo vſque tunc bonũ ius, videtur reum temerè fatigaſſe, argumento. l. is qui ſe obtulit, de rei vendic. Admitteretur nihilominus reus, tametſi ſuccumbat ad compenſationem dictarum expenſarum, quib. vſq; ad productionem noui iuris temerè fatigatus fuerit ab actore, argumento. l. cum qui temerè. ff. de iudic. cum expenſis, quibus reus à productione dicti noui iuris iniuſtè defenſioni ſe offerens, eadẽ ratione condemnaretur, & mutuam temeritatem inuicem compenſarent arg. l. ſi ambo. ff. de compenſa. Staph. char. 149.

ANNOTATIONES.

a QVamobrem.] *Huc accedat Vant. in tract. de null. quibus modis ſent. null. repar. num. 89.*

b Quæ Præſumpta.) *Huc vergit, quod ſupra adnotauimus libro 3. cap. 6. ſub litera E.*

c Quia abſens.) *Eodem fonte manant, quæ citato libro c. 2. ſub lit. E. ſcripſimus.*

d Cum clauſula.) *Non ab re cum hac clauſula expeditur, cum*
7 *† de iure naturali atque diuino citatio ſit, quæ omitti vllo pacto po-*

ctio poteſt, alleg. dic. clem. & l. de vnoquoque. ff. de re iudi. & l.
ea, quæ. C. quom. & quan. iudi. cap. 2. de teſtam. Bald. in l. cum
fratrem. C. de his, quibus vt indig. Soc. conſi. 266. lib. 2. & eſt
communis doct. ſentētia in. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff.
de offic. proconſ. & traditur per Rot. deciſ. 364. & 201. in no.
Affl. deciſ. 245. nu. 10. & deciſ. 307. in fin. & uerū deciſ. 391.
Boer. deciſ. 247. Gram. deciſ. 65. Franc. Nico. in rep. ca. quoniā
contra, nu. 49. de probat. Pariſ. conſi. primo. nu. 32. libro primo,
& Fel. in capit. cùm olim, nume. 12. de re iudic. vbi de com. op.
8 etiam teſtatur. Et vſque adeo hoc verum eſt, vt ſententia † in fa-
uorem abſentis lata, non tamen citati, ipſo iure ſit nulla, vt per
Iaſ. poſt Alexan. in l. ſi furioſo, nu. 3 ff. de re indic. & per eun-
dem Alex. conſ. 114. lib. 6. Capic. deciſ. 93. & Boer. deciſ. 283.
fallit tamen, vt Alex. ait in d. l. furioſo, quando in cauſſa ſine
figura iudicij procederetur. tunc etenim ſententia pro abſente nō
citato valeret. Et idem eſſet in criminalibus, ſi in fauorem tamē
rei ſententia proferatur. Et quod diximus, citationem ipſius iu-
dicij fundamentum eſſe, ſanè intelligas, quando pars non eſt præ
ſens. d. l. de vnoquoque, vbi not. & in l. 1. ibiq; Bart. Bald. &
Ang. ff. de in ius voc. Lanfr. in cap. quoniam contra, in ver. cita
tiones, in princip. de probat. Deci. conſi. 449. nume. 8. Felin. ca.
1. col. 7. verſ. not. etiam, de iudic. Caſſa. deciſ. 2. eod. titu. & Ma
9 ran. in praxi. in ver. citatio, nu. 12. vbi † quòd non ſit neceſſe, vt
præſens citetur communem eſſe opinionem affirmat, & Iaſ. in
l. nec quicquam. §. vbi decretum, nu. 26. & ſic actus eo præſen-
te aliterq; non citato expediri poteſt, cùm præſentia aduerſarij
omnem defectum purget, vt prodiderunt Abb. conſi. 38. lib. pri-
mo, Deci. conſ. 618. nume. quarto, & Capi. deciſ. 1. colu. fi. Cæte
rum, an ſaltem à iudice de actu, qui in cauſſa fit, pars certior
reddi debeat, altercatio eſt inter ſcribentes, in d. l. furioſo, & in
l. nequicquam, §. vbi decretum, & in d. l. de vnoquoque, veluti
etiam traditur à Soc. conſ. 29 lib. 3. attamen quod nequaquam
requiratur, vt pars certa fiat, ſolidior eſt opinio. De materia au
10 tem, quod † omnino citandus eſt, qui intereſſe prætendit, per iu-
ra ſuperius adducta, & in clem. ſæpe, de verbor. ſignifica. & c.
Deus omnipotens, 2. quæſt. 1. & Alex. conſ. 5. lib. 2. vide latè per
Maria. Soc. in trac. de cita. art. 7. per totū, vbi ponit regu. cum
47. ampliationib. & 35. limit. & Marſ. in dict. l. de vnoquoque
nu. 8. vſque ad 113. qui 60. aſſignat limit. & 12. ampliat. An

verò

verò Nicel.in concord.glo.in concor.52.nu.224.cum pluribus ſeq.abundantius cæteris, 115.limi.tradit.ſi tibi ſatisfactum velis eos legas, necnon & Catel.Cot. in memoral.in verb. citatio Nicolaus Antonius Grauatius.

e Sed defectus.] *Adde Bar.in l.item eorum.§.ſed ſi ita.ff.quod quiſque vniuerſ.nomi.& Iaſ.in l.qui quartam numero quarto. ff.de leg.1.nam nullum eſt, quod præter citationis, aut mandati formam ſit.nec etiam valet, vt valere poteſt, tex. eſt in l.1.§. ſi quis ita.ff.de verbor.oblig.quem ita Bart.eo loci intelligit & in l.ſi quis pro eo, in tertio membro.ff. de fideiuſſo.quem cæteri ſequuntur, ſic vt forma non ſeruata, negotium retractetur, non tamen integrum, ſed quatenus formam exceſſit, & eſt communis opinio, veluti ex Curtio iuniore liquet, conſi.79.nume.2.Nicol. Antonius Grauatius.*

f Cui clauſulæ.] *Merito non ſatisfit vt auctor ait, nam † citatio,*
11 *quæ domi fit, non vtique valet niſi illius, qui citandus eſt, præſentia haberi non poſſit, c.cauſſam quæ, de dolo & contum.Bar. & alij in l.4.§.quod ait prætor.ff. de dam. infect. Etſi nonnulli ad hanc ſententiam non accedant, per tex.in l.ſcire oportet.ff. de excuſ. tut. alternatiuè loquentem ſcilicet ad faciem, vel ad domum. Et in alternatiuis alteram partem eſſe veram ſufficit, regu.in alternatiuis, de reg.iur.in 6.veruntamen prior opinio communi calculo à Docto.recipitur in dictis cap.cauſſam, & l.4.§.quod ait. Et ad dict.l.ſcire, reſpondetur, quod illa eſt alternatiua ordinis, vt primum in faciem ſi citandus reperiri poſſit, citetur aliàs domi. Cæterum, & illud ambiguum eſt, quo nam pacto aliquem reperiri non poſſe, intelligendum ſit, ſed hac de re Doctores citatis in locis nodum diſſoluentes videas. Quam qui-*
12 *dem † communem opinionem procedere intelligas, quãdo prima citatio domi fieret, ſecus vero, ſi aliàs pſonaliter citatus fuiſſet, tũc enim citatio domi facta sẽper etiã ad ſententiã valeret, Ro*
13 *ta deci.48.de cita.in no. Sed an † neceſſe ſit, citationẽ domi factã (vt citatus ad comparendum obſtringatur.) ad ſuã notitiã deueniſſe; Alberi. in l.ſatis, de in ius voc.cẽſuit quod ſic, cui nonnulli conſentiunt, quos refert & ſequitur Afflict.in conſt.regn. Neap.citationis, in 1.& 14 no. verùm pleriq; omnes id negant neceſſariu eſſe, inter quos anteſignanus eſt Accurſ.in l.ex cõſenſu, §.vlt. de appell. & rurſus in l.1.§.ult.ff. quando appell. ſit. Spec.de cita.§.ſequitur, verſ.ſed nunquid ſufficit; Ioan. Andr.*

in cap.

in cap. præſumitur de regu.iur. in 6.in mercur. Pau. Caſtr.in dicto §.prætor ait,& ferè vbique oẽs hoc probant,facileq́; hanc opinionem communem eße ex Tiraq.dignoſcere poteris,in tract. de vtroq; retract.§.9. in gloſſ.2.num.39.& ſequen. Nicolaus Antonius Granatius.

g Ratione mandati.) *Ad hæc accedant quæ prodita ſunt ab Ioanne Anan. conſ.96. atque Ludouico Bolognino in addi. qui*
14 *multas congerit doctorum auctoritates,& adeo† mandati defectus iudicium reddit nullũ,quòd eius nullitas ſanari non poteſt. Hinc inſanabilem hanc nullitatem appellauit Staphil.in tract. de lit.grat.pagina 45.quem ſequitur Gomeſ. in cõpend.vtriuſque ſignat. in reg. cancell.fol.185. qua de re diffusè loquitur Vant.de null.ſent.& def.inhab.ſeu mand.Nicolaus Antonius Granatius.*

h Præſertim.) *Mandatum† procuratorium tamdiu durat,*
15 *quàm diu mandãtis voluntas.l.ſi verò non remunerandi. §.ſi mandauero.ff.mand.l.vna.§.1.C. de ſatiſd.l. ſi procurator.§. ſi.ff de procur.adeo quòd deinde ex poteſtatis reuocatæ defectu, ac ſi nunquam fuiſſet procurator cenſetur,ca.ex inſinuatione,& ca.in noſtra,extra eo.titu.Bald. in l.falſus col.prima.C.de furt. & in l.licet.C.de procu.Boer.deciſ.274.nume 6.& gloß. not. in c.fin.in verb.reuocatus,de procur.in 6.quæ voluit etiam procuratorem reuocari poſſe,quamuis iureiurando quiſpiam illum non reuocare promiſerit,& ſi is periurij reatum incurrat. Quã quidem gloſſ.amplectuntur Alex.conſil. 18.col.ult.lib.2 Feli. in ca.ex parte,in 5.ampliat.de reſcrip.Dec.conſi.475.& Boer. qui plura congerit,deciſ.207.vbi n.2.loquens de procuratore cũ iuramento ad reſignandum beneficium ex cauſſa permutationis conſtitut o,quòd poſſit iuramento non obſtante reuocari,communẽ eſſe opinionem affirmat.Nicolaus Antonius Granatius.*

i Idem dixero.) *Iudicium à iudice incompetẽte agitatum,totum ruere, nemo eſt qui ambigat. C.ſi à non comep.iudi. per totum,*
16 *adeo,quòd † hæc nullitas ex iudicis defectu,quandocunque opponi poteſt,etiamſi municipali lege caueatur,nullam exceptionem contra ſententiam opponi poſſe,ita conſulti reſponderũt,Roma. conſi.quadrageſimo ſecundo,& Corn.conſi.144. libro primo,& eſt communis opinio,teſte Cur.conſi.119.nume.3.Qua de re vi deas quoque Felin. in cap. inter monaſterium, de re iudic.& in c. ex parte ſecunda, de offic. delega.& in rubric.de foro com-*

pet.

pet. Alex. conſi. 79. in cauſſa & lite, in fin. lib. 7. vbi hanc communionē ſentētiā eſſe affirma', & Deci. conſ. 8. n. 8. & cōſ. 434. in fin. & rurſus conſi. 360. & 510. & Pariſ. conſi. 45. nume. 29. libro primo, Gram. conſ. 1. nume. 48. quod reperitur poſt de-
17 *ciſi. vbi ait, quòd † exceptio incompetentiæ exequutionem ſententiæ impedit, ibiq; etiam penè infinita ad materiam videbis, & per Fulg. conſi. 167. Aret. conſi. 75. & Gozad. conſi. 72. nu. 6. vbi ampliat procedere, etiam vbi iuramentum de non opponenda nullitate interueniſſet, vt hac incompetentiæ exceptio opponi quoque valeat. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De poſitionibus, articulis, & compulſione partis ad reſpondendum ſingulariter ſingulis. CAP. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones quare inuentæ ſint.*

2 *Poſitiones tam ab actore, quàm à reo traduntur.*

3 *Poſitionum formulæ.*

4 *Poſitionibus ſi quis reſpondere minimè velit, quid agendum.*

5 *Poſitionibus reſpondere quis compellitur, fallit tamen, & num. 16.*

6 *Articuli admittuntur, quando controuerſia eſt de impertinentia, cum proteſtatione, ſaluo iure impertinentium, & c. & nu. 26.*

7 *Poſitionibus reſpondere per verbum credo, quare admittatur.*

8 *Aduocati clientes ad reſpondendum poſitionibus inſtruere nequaquam debent, fallit, & nu. 30.*

9 *Articulorum copia datur in Rom. Cur. monito ad illis reſpondendum, & num. 33.*

10 *Di'a-*

10 *Dilatio datur procuratori dubitanti ſe non eſſe certum de his quibus interrogatur, ad ſuum principalem conſulendum.*

11 *Poſitionibus quis reſpondere teneantur, principalis vel procurator.*

12 *Poſitiones in quacunque parte iudicij fieri poſſunt, & nume.35.*

13 *Poſitiones quo pacto formandæ ſint.*

14 *Poſitionibus reſpondendum eſt ſimpliciter, per verbum credo, vel non credo, fallit tamen.*

15 *Confeſſio per verbum credo, facta in poſitionibus, dicitur confeſſio de veritate, & nu.28.*

17 *Articuli, ſiue poſitiones non poſſunt reuocari, poſtquam acceptatæ fuerint.*

18 *Poſitioni criminoſæ nõ eſt reſpondendũ, fallit tamẽ.*

19 *Poſitionibus quando, & ex quibus cauſſis quis reſpondere cogi non poſſit.*

20 *Poſitio captioſa quę dicatur.*

21 *Poſitiones contrariæ admittuntur, etſi captioſæ & impertinentes reijciantur.*

22 *Poſitiones alternatiuę admittuntur.*

23 *Poſitio negata, nil neganti prodeſſe poteſt, at teſtes ſuper ea producti iuuare poſſunt.*

24 *Poſitio continẽs partim verum, partim falſum, an in totum negari poſſit.*

25 *Poſitiones veras negans, ſi de mandato conuincitur, ad omnia damna tenetur.*

26 *Clauſula, ſaluo iure impertinentium, &c. quid importet, an paſſim articuli cum iſta clauſula admittendi ſint.*

27 *Articuli in dubio, admittendi ſunt, quando, vtrum*

perti-

pertinentes, uel ne ſint, ambigitur.

28 *Verbum credo, à parte prolatum veritatem denotat.*

29 *Aduocati malum conſilium dantes ad omnia damna tenentur.*

30 *Ruſticus, quando ut principalis examinatur, poteſt eius aduocatus adeſſe,*

31 *Ruſticus non excuſatur, ſi peritiores conſulere potuerit.*

32 *Ruſticus ſagax non excuſatur ob ruſticitatem.*

33 *Poſitionum copia edenda eſt, fallit tamen.*

34 *Dilatio ad deliberandum dubitanti ſuper poſitionibus reſpondere, an ſit concedenda.*

35 *Poſitiones, an infra terminũ probatoriũ fieri debeãt.*

36 *Articuli quandocunque ante concluſionem in cauſa, an recipi poſſint.*

37 *Terminus ad faciendum omnes defenſiones, an vnico contextu præfigi poteſt; ſcilicet ad articulãdũ, ponendum, producendum, & probandum.*

38 *Dominium qualiter probetur.*

39 *Dominium aliquando per famam probatur.*

TErmini ſacri Palatij, de quibus ſupra locuti fuimus, ſunt dilationes, quæ dantur, vt litigatores
a interim valeant cauſſam neceſſarijs probatio-
1 nibus inſtruere.a Quamobrem † adinuentæ sũt poſitiones, vt per eas ponens ab onere probandi per aduerſarij confeſſionem releuetur. c. ſtatuimus. de confeſſ. lib. 6. l. eũ qui r. reſponſ. ff. de iureiur. Dico † enim ponens
2 nõ autẽ magis actor, quàm reus, quia poſitiones ab vtraq; parte fieri poſsũt. c. prout, extra de dolo & contũ. c. vnico de litis cõteſt. c. dudũ, el 2. circa mediũ, de elect. Spec. tit. de poſitio. §. tertio nu. tertio, verſi. fiunt autem poſitio-

nes,

ſitiones,& articuli eſſent impertinentes, Rota deciſ.640. in antiq. dic quòd ſtylus, de articu.& reſpon.idque, ſi modò diſpoſitiuè ſpecificati eſſent, aliàs enim non arctaretur quis reſpondere, niſi quatenus ipſe vellet, Rota deciſ. 729.in antiq. not. quòd ſi aliqua cauſſa de articulis, prout non arctaretur, vbi poſitio crimen reſpondentis contineret, vt ſupra, & in pleriſque alijs caſibus, quos apud Speculator.titu.de poſitio.§.ſexto, legere licebit.

6 Verùm † vbi de pertinentia articulorum tantùm eſſet in reſpondendo controuerſia, mos iudiciorum inoleuit in palatio, vt tẽpore iſtius compulſionis, non admittatur iſta pertinentiæ vel impertinentiæ diſcuſſio, idque ne in præiudijs iudiciorum iſta diſputatio lites lõgius produceret, ſed reſeruatur ad tempus admiſſionis articulorum, Rota d.deciſ.640.in antiq. Imò eadem fermè ratione introductum eſt, vt in ipſa articulorum admiſſione iſta diſcuſſio euitetur, quòd iudices non aliàs ſimpliciter admittant ar-
d ticulos, d ſed cum proteſtatione, ſaluo iure impertinentiũ & non admittendorum, qua proteſtatione præſeruatur ius parti, hoc in quauis iudicij parte, & præſertim, quando cauſſa in allegationibus iuris reperitur diſcutienda, præcipuè ſi contra articulos dixit generalia contra, in forma ſolita, quæ eſt etiam alia practica præſeruandi exceptiones, vt in qualibet parte iudicij diſcuti poſſint, prout inferius ſuo dicemus loco.

7 Sed † dices, quare practica acquieſcit reſponſioni per verbum credit, cùm depoſitio de credulitate non probet, glo.in l.teſtium.C.de teſtibus.Spec.titul.de teſte.§.1.nume.58.verſic.item quod depoſuit de credulitate. Reſpon-
e deo, id.n.procedit in teſte, e ſecus in confeſſione partis, quæ etſi de credulitate ſit, tamen probat, ac ſi de veritate eſſet, ad not. in capit. ex literis, extra, de iureiur. Spec. titu.de poſitio.§.6. num.2. verſic. hoc autem certum eſt.

f f Vbi Specu. declamat cõtra patronos cauſſarũ, qui adeò inuerſam habent conſcientiam, vt clientibus ſuis facilè perſuadeant, articulis huiuſmodi negatiuè reſpondendũ eſſe, ſub prætextu, quòd ille qui reſpondet ſe nõ credere, nec præciſè neget, quòdque aliud ſit neſcire, aliud verò non credere, ita Spec. dicit iſta, licet in depoſitione teſtis

diuerſum ſit, ſecùs tamen in reſponſione partis. Et alibi etiam dicit, ſimiles patronos inſtruentes principales ad negatiuè reſpondendum contra id, quod ſciunt, teneri parti ad intereſſe, eod. titu. de poſitio.§. tertio, numero octauo, verſic.& not. quod aduocatus, & inferius, §.9.nu.
8 6. verſi. item no. quòd aduocatus. Quorum † Patronorũ facilitatẽ in hoc improbo, ſi qui ſunt, qui litigatores ſuos ad ſimiliter reſpondendum, vbi de veritate ſunt aliàs certi, inſtruant, (prout pleroſq; noui.) Qua in re latiſſimus eſt in Roma.Cur.hoc agendi campus, in qua licèt de iure non debeant litigatores in reſpondendo poſitionibus vti aduocatorum conſilio, ex quo interrogatus debet eſſe certus de facto ſuo, ca.ab excommunicato, extra de reſcrip.
g l.quiſquis.C. de reſcind.vend. g imò arcendus ſit aduocatus à reſpondentis præſentia, ne verbo, vel nutu reſpondentem inſtruat, Specul.titu. de poſitio.§.tertio, verſ.nõ
9 enim debet pars, cum ſequen. Inoleuit † tamen practica, vt monito ad reſpondendum articulorum copia detur, ad effectũ, vt inſtructus illis reſpondere valeat, quæ practica potuit duplici ratione introduci, vel præ nimia notariorũ in hoc facilitate, quibus nõ expedit cauſſas partiũ confeſſionibus, ſed longioribus probationibus expediri, ex quibus ipſi prouentus faciunt, vel verius, quòd ex quo in Romana Curia frequentiores ſunt forenſium cauſſæ, quæ cũ communiter non per principales met de meritis inſtructos, ſed per procuratores plerunque malè informatos tractentur, videtur ceſſare ratio certitudinis facti, quã in prin
h cipali vigere ſupra diximus, h & propterea dignum viſum fuit maioribus noſtris, vt copia daretur habenti reſpõdere, qui poſſit interim, ſi non principalem, ſaltim ſcripturas cõſulere, & cautius reſpondere, quo caſu opinor procuratores de veritate facti non ſat certos tuta cõſcientia poſſe facere ſimiles reſponſiones, per verbum non credit, ſaltim præuia petitione dilationis ad conſulẽdum principalẽ, & non obtenta, quia ſi non eſt certus, non poteſt neque debet aliter reſpõdere, aliàs enim temerè cauſſæ cliẽtis ſui præiudicare poſſet, & anceps ſubire periurij periculum, quod non debet.l. videamus.ff. de in litem iur. & l. Marcellus.§. qui rerum.ff.rerum amot. gloſſ. ca. in pertractan-

tractandis, extra de iuramen. calum.

i 10 i Quæ tamen dilatio † ad conſulendum principalẽ procuratori dubitanti, & alleganti ſe nõ eſſe certum de his. quibus interrogatur, denegabitur, vbi poſitio reſpiceret negotium ad quod fuit conſtitutus, c. dilectus, extr. de procur. l. ſi actor. ff. & l. fi. C. eod. imò iſto caſu ſi procurator ceſſaret reſpõdere, veniret mulctandus in expenſis, quas pro probatione ſimilis facti, cui procurator reſpondere recuſat, fieri contingeret. Specu. tit. de poſitio. §. 6. nu. 19. verſ. quid ſi procurator dicit dubitare. Si verò poſitiones reſpicerent aliquem nouum, & emergentem articulum, qui fortè præuideri non potuit, non erit imputandum, ſi procuratorem non inſtruxit, argu. ca. cæterùm, in princ. extra de iura. calum. c. fraternitatis, de teſtibus, cle. paſtoralis, de excep. quo caſu, vel alio, quo iuſta quęuis alia cauſſa ſubeſſet, poterit iudex pro eius arbitrio dilationem cõcedere, ad text. in cap. dilectus, de procur. & dict. l. ſi actor ff. & l. fi. C. eodem, Specul tit. de poſitionibus, d. §. 6. nu.

K 11 19. k At † dices tu, quis tenebitur reſpõdere poſitionibus, principalis, vel procurator? dic, quòd ſi principalis adſit, ipſe tenebitur, Specul. titu. de poſitio. §. 8. nume. 5. verſic. quòd ſi pro illo, idque ea ratione, quòd ipſe magis ſit de veritate certus, l. fi. C. de procurat. c. iuris extra de iudic. nec admitteretur procurator ad reſpondẽdum altera parte valente per dominum reſponderi. l. non ſolùm. ff. de procu. l. proinde. §. 1. ff. ad l. Aquiliam, & cap. ad hoc, aliàs præſentium, extra de teſtibus, quod tamen intelliges, vbi principalis per ſeipſum non reſpondiſſet, quia factum principalis faceret ceſſare factum, ac etiam mandatum procuratoris in hoc, licet vbi procurator reſpondiſſet, poſſit nihilominus cogi quoque principalis, vt etiam per ſe ipſum reſponderet, Spec. titu. de poſitio. §. 6. nu. 18. verſi. in ſumma notandum: & propterea dicit tex. dominum teneri mittere procuratorem benè de meritis cauſſæ inſtructum in dict. cap. in pertractandis, extra de iuram. calum. & l. 2. §. fin autem. C. de procur. cap. fin. extra de dolo & contu.

12 Fiunt † autem poſitiones hinc inde ab vtraque parte, prout cuique probandi onus incũbit. c. prout, extra de dolo & contu. c. vnico, de litis conteſt. dudum, clem. 2. circa

medium, de electio. Specul. tit. de poſitio. §. 3. num. 3. ver. fiunt autem poſitiones, amplius factę admittuntur ad effectum, vt eiſdem altera pars reſpondeat, vt ſupra etiam

l poſt inchoatas probationes, l imo etiã in quacunque parte iudicij etiam vſque ad concluſionem in cauſa, & poſt publicatas atteſtationes exemplo inſtrumentorum, c. cũ dilectus, reſponſo. 1. extra, de fide inſtrum. & ratio videtur eſſe in promptu, quia in inſtrumentis, & poſitionibus ceſſat ſubornationis timor. Spec. eod. ti. §. 4. num. 5. ver. ſed

m quid ſi aliqua partium. m Quod tamen intelliges, dum tamen datus non eſſet terminus peremptorius ad faciẽdum omnes probationes, poſt quem non defuerunt qui voluerunt etiam poſitiones non admitti, cùm ipſę probationũ loco ſuccedant, Specul. eod. titu. §. 2. & in princ. & §. 3. verſi. fiunt quoque, &c.

13 Sed † quis, mi Pelæe, erit in formandis poſitionibus, & articulis modus: hunc enim ſi in foro diſcere cupis, ſerò ſapies, quòd in hac rhetorica potius ſit neceſſaria; & niſi tu bonam habueris legum ſupellectilem, difficile erit tibi hoc articulandi munus benè explere. Quamobrem, dubitans Specul. titu. de poſitio. §. 3. in fin. verbis, ad quẽ hoc poſitiones & articulos faciendi munus ſpectet, reſpondet conſuetudinem interpretatam fuiſſe, quòd aduocatus cõſuetudinem intelligens, vel ſuorum temporum, vel in prouincijs, nam in Romana Curia procuratores abſque aliquo aduocatorum conſilio paſſim poſitiones & articulos formant; quod etiam cõprobat ipſe ratione, quia poſitiones ius tangunt, & omnia, quæ ius tangunt, per aduocatũ expediuntur. l. aduocat. C. de aduoc. diuer. iudi. Quamobrem ſoleo ego, prout noſtri, pleroſq; admirari, qui legalem bibliothecam nec legerunt, nec intelligunt, & procurationis munus in Romana Curia exercent, & copioſas quoque clientelas habent, cuius rei alia ratio mihi non ſuccurrit, niſi quòd non legibus, ſed alijs artibus cauſſas agunt, & tuentur: ſed de his hactenus. In hoc enim articulandi genere, hæc tibi firma regula erit, vt naturam actionis propoſitę intuearis, & quæ tibi incũbant ad fundandã

n intentionem in moto iudicio, n vtpotè, ſi de dominio agatur, quæ ad eius probationem neceſſaria ſint. l. cùm res.

C. de

C. de probatio. ca. licet, extra eod. l. in rem actio. ff. de rei vendica. quòd ſi publiciana egeris, conſiderabis in ea, quæ fuerint tibi neceſſaria. l. 1. ff de publi. & ſic de cæteris, tũ in profanis, cum etiam in beneficialibus, in quibus incumbentia ſolent communiter eſſe infraſcripta, videlicet exiſtentia, ac qualitas beneficij, pertinentia collationis cum poſſeſſione conferendi, poſſeſſio defuncti, mors in poſſeſſione, vel alia vacatio, ſcientia collatoris de vacatione, & collatio, acceptatio, & habilitas prouiſi, fructus beneficij, & intruſio rei aduerſarij vnà cum fructuum perceptione; & hæc tibi ſatis erunt pro mõſtratione ad alia.

ANNOTATIONES.

a QVamobrem.] *Poſitiones poſtquam inuentæ fuerint, vt ponens ab onere probandi per aduerſarij confeſſionẽ leuamentum habeat, ca. ſtatuimus, de confeſſ. in 6. & c. 2. de proba.*
14 *extra, neceſſum fuit, quòd aduerſarius † (habita tamen prius copia) eis iureiurando ſufficienter reſpondeat, & ſimpliciter per verbum credo, vel non credo; aliàs iterum reſpondere cogeretur, veluti Abb. caterią; tradũt in ca. 1. de prob. Bal. in l. vlt. nu. 9. C. de edict. diui Hadr. toll. & Form. var. commiſ. fo. 12. ſub rub. de poſit. fallit tamen in ea facti ſpecie, cum quis mutuũ ſibi factum, remotis arbitris reſtituerit. Nam poſitionibus cum hoc moderamine reſpondere poterit, ſcilicet, ſi mutuaſti reſtitui. ita Alex. & cæteri in l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff. de verb. oblig. laũ Ioan. Neuiz. in ſylua nupt. in verbo, Monitoriæ, num. 54. lib. 3.*
15 *Et † reſponſio illa ſuper poſitionibus, etſi de credulitate fiat propriè tamen confeſſio dicitur, cum verbum, credo, à principali prolatum, veritatis ſit expreſſiuum teſte Bal. in. l. 1, in fin. C. de fal. cau. adiect. leg. & tradit Gemin. & in c. 1. de confeſ. lib. 6. &*
16 *Corn. conſil. 186. lib. 3. Cæterum, † tunc ſcias, reum poſitionibus cum iuramento ad reſpondendum teneri quotieſcunque actor ſuas poſitiones, prius iureiurando veras eſſe affirmauerit, cap. præſentium, de teſt. lib. 6. & apud dictum Form. præcitato loco habetur, & tradidit Accurſ. in l. vna, in glo. magna, in fi. C. de confeſ. quem commendant Bal. in c. in pertractandis, de iuram. calum. & Iaſ. in l. iudices, nu 7. C. de indi. & in. l. poſſideri, nu. 24. ff. de acq. poſſeſ. Quod planè intelligas actorem materias in*

articulis,ſiue poſitionibus contentas,veras eſſe, iureiurãdo aſſe
17 *vere debere,ſcilicet aduerſario hoc petente. Quod quidẽ† pete-*
re valde vtile erit. Nam poſtquam contenta in articulis vera
eſſe dixerit,amplius illos reuocare non permittitur, vt Compila
tor ille formul.term.admonet.fo.46.verſic.nota quòd;ſicq; tibi
iuuamento eſſe poteſt cùm producens poſitiones, contenta in eis
fateri videatur,vt per Alexand.conſi.82. colum. ſecunda ver-
ſic.pondero.li.1.& conſi.7 .colu. 2.verſi.venio ad merita,lib.
3.& iterum conſi. 151. col.1. lib.5. Nicol. Ant. Grauatius.
b Et niſi.] *Vide Iaſ.in d.l. poßideri,nu.24.ff.de acq.poſſeſ.*
c Idque dum.] *Huc vergunt, quæ Bart. alijq; poſt eum ſcri-*
bunt in.l. qui iuraſſe.§.ſi pater.ff.de iureiur.& in.l 2.§.quod
obſeruari.C.de iur.cal.& in.l. Marcellus.ff.rer. amot.atque in
l.tranſactione.C.de tranſ.& quæ Felin.etiã notat in c.cùm dile
18 *ctus,de accuſ.Etſi aliquãdo† (vt citatis in locis eſt legere)quis*
poſitioni criminoſæ reſpondere cogatur,vt puta,ſi de eo interro-
getur,ſuper quo ſi non reſponderet, cũ aliena iactura locupleta
retur:veluti ſi rem alienã detineret. Item etiãſi tali de crimine
ſciſcitaretur,ob quod beneficio priuandus eſſet,c.dudũ.2.de elec.
& c.inquiſitionis, de accuſ.Secùs verò,vbi crimen detegendo,cũ
alterius damno locuples nõ efficeretur, veluti ſi infamis,aut ex-
cõmunicatus ſit,aut de ſimilib.interrogaretur,tunc.n.ad dete-
gendam ſuã turpitudinẽ,(vt præcitatis locis Doct. tradunt)re-
19 *ſponſum dare minimè obſtringitur. Nec etiam† quando aduer*
ſarius per modũ interrogationis,& non poſitionis ſuos formaret
articulos, vt per Bald.in l.data opera.C.qui accuſ.nõ poſſ.Pau.
Caſtr.& Iaſ.in l.iudices.§.fin.C.de iudic.ea nempe ratione.Nã
qui ponit,fatetur, non autem qui interrogat. Rurſus nec reſpõ
ſum dare tenetur,ſuper eo,quod aliàs iureiurando deciſum fuit
Nec ſuper facto alieno, minimè etiam ſuper impertinentibus
ad cauſſam, vt tradunt Barto.& cæteri in dicto §.quod obſerua-
ri.Gloſſ.& Docto.in ca.ſi poſt præſtitum,de confeſ.in 6.Et quã
do poſitio dicatur pertinens vel ne,declarat Iaſ. in.l. ſi duo pa
troni §. idem Iulianus, nume.decimo quarto.ff. de iureiuran.
Nec etiam reſpondere tenetur, vtrum bona, an mala fide poſſi-
deat,teſte Bald.in.l.mala fide,in fi.C. de cond. ex leg. Itidem ſi
de eo,quod in iure conſiſtit,interrogetur. Spec.in tit.de poſit.§.
7. vbi latè materiã pertractat,fallit tamen hoc, niſi eſſet poſitio
iuris mixta cum facto,vt per Dec.in c.ſæpè.nu.3.de appell. qui

& non-

*& nonnullas alias tradit fall. eum videas. Nec inſuper poſitio-
ni negatiuæ reſpondere obſtringitur, niſi æquitate ſuadente eam
iudex admittendã cenſuerit, cap. 1. de confeſ. in 6. Nec quoque
captioſæ poſitioni, Iaſ. in l. controuerſia, numero quarto. ff. de
tranſact. & idem poſt alios in dicta l. qui iuraſſe, §. ſi pater, nu-
20 mero 9. ff. de iureiur. vbi declarat, tunc † poſitionem dici captio
ſam, quotieſcunque ex omni parte, qua quiſpiam reſpondet, adeò
21 laqueis irretita eſt, vt contra ſe reſpondeat. Cæterùm, † & ſi po
ſitiones captioſæ, & impertinentes (vt ex prædictis patet) reijciẽ
dæ ſint, admitterentur tamen, ſi eſſent contrariæ, exemplo actiõ
num, quæ licet contrariæ ſint, propter factum tamen rei admit-
tuntur, vt pulchrè Bald. voluit in l. ſi ex pecunia, in 3. opp. C. de
22 furt. cui ibi Iaſ. nu. 15. adſtipulatur, vbi † etiam an admittan-
tur poſitiones alternatiuæ, qua de re Imo. Anto. Butr. & alios
videbis in cap. ex parte decani de reſcript. & Pract. Papi. in
forma excip. contra poſit. per totum, qui pulchrè hanc explicãt
23 materiam. Sed hoc vnum admonitum te eſſe velim, quòd etſi ex
poſitione negata quis ſe iuuare nequaquam poſſit, per reg. ex eo
non debet quis, de reg. iur. in 6. & tradit Iaſ. in l. poſſideri, nu.
23. ff. de acq. poſſ. tamen ex dictis teſtium ſuper poſitione nega
ta receptorum, ſuam intentionem fundare iure poterit, ita egre
giè limitat Ang. conſi. 153. cui Iaſ. ibi nu. 25. conſentit, aliaſq;
24 que adducens auctoritates. Cæterùm, † quando poſitio partim
verum, partim falſum continet, vt ſi quis viginti ſibi deberi po-
nat, & verè quindecim debentur, poterit hac facti ſpecie, tota
poſitio abſque periurij reatu negari. Et licet hac in re altercatio
non modica ſit inter Doct. tamen hæc eſt communis opin. velutì
poſt Alex. & Are. teſtatur Iaſ. in l. 1. §. ſed & ſi mihi, nu. 10. ff.
de verb. oblig. Qua de re vide Dec. in l. non poteſt videri impro
25 bus, & eò loci Cagn. ff. de regu. iur. At † quando veras poſitio-
nes in facto proprio quis abnegat, vel alterius, dummodo ſciens
fuiſſet, & de mendacio per ipſas poſitiones probatas, ab aduer-
ſario conuinceretur, contra ipſum negantem ſuper damnis, &
intereſſe, iurari in litem poterit, ita pulchrè prodidit Ancha.
conſi. 316. in cauſſa, cui ſe ſubſcribit Soc. conſi. 213. conſilijs, li.
2. ſequitur Plot. in rep. l. ſi quando, n. 659. C. vnde vi. ibiq; etiã
poſt Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretum, nume. 17. ff. de
offic. proconſul. ait, quòd iudex ſub pœna reo, ſiue actori præci-
pere poteſt, vt poſitionibus iuſtè ac verè reſpondeant; quod ſi*

ſecus euenerit, illos pœna afficere ei licebit. Nic. Ant. Grauat.

d Sed cum proteſtatione.) *Quid † hæc clauſula referat, ſci*
26 *licet, admittimus ſaluo iure impertinentium, Ioan. And. Imo. Burt. Felin. & communiter omnes docent, in ca. cum contingat, de offi. deleg. Bart. Alex. Iaſ. & alij in. l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiu. quòd articuli, qui admitti minimè debeãt pro non admiſſis habentur, ſuper eiſdemq́; recepta teſtimonia reijciuntur. Qua de re Afflict. legas deciſ. 33. & Guid. Pap. deciſ. 347. necnon, & Gram. affatim loquentem in deciſ. 45. nu. 4. cum ſeq. Quæ quidem clauſula procedit, quando in ambiguo rès poſita eſt, an vel ne articuli impertinentes ſint, veluti citati Doct. tradunt, præſertim Gram. Cæterum, quando facilè illorum impertinentia apparere poteſt, tunc illos iudex p arte petẽte reijcere debet, nec aliter dicta cum proteſtatione, ſaluo iure impertinentiũ admittere, vt eo loci ab Gram. per plura cõprobatur, & Decio conſ. 161. & in c. in nomine Domini, n. 35. de teſt. atque Ioachimo Mynſin. in ſuis ſing. obſeruationibus in Cent. ſecũda obſer. 90. vbi in Imperiali camera ſic obſeruari teſtatur, & Ang. in. l. in ſpeciali, de rei vend. vbi optime teſtatum reliquit, quòd melius ageret iudex, ſi tali cautela non vteretur, ſed prius ſuper impertinentibus, & antequam teſtes examinentur, diſceptaretur. Quod certè partibus ipſis magis expedire, lippis & tonſoribus patet, ne tot immenſis ſumptibus, exantlatisq́; laboribus vexentur, dum ſuper impertinentibus teſtes recipiuntur, & deinde (erogata tamen prius pecunia) an articuli & receptæ ſuper eis probationes reijci debeant, diſcutitur, quod & Dec. in d. c. in nomine Domini, animaduertit etiam. Hinc eſt, quòd ſuo æuo, vt Card. eſt teſtis in d. c. cum contingat. Romæ talis cautela, aut potius fallacia vſu haudquaquã recepta erat, quæ (mea quidẽ ſententia) hodie ſeruanda non eſt, ſaltim cũ dubietatis anſa non datur, quod non ſint impertinentes, & non (vt plerique omnes faciunt) qui luminibus (vt ita dicam) clauſis Andabatarũ more articulos qualeſcunque cũ dicta clauſula admittunt. Et ſi periti iudices Deumq́; timẽtes id minimè agant, ſed lynceis oculis, an pertinentes vel ne ſint, perſpiciunt, impertinẽteſq́; quàm*
27 *primũ expũgunt atque liturant. Verùm † cũ dubitatur, vtrũ pertinentes, vel ne ſint, admitti potius debent, quàm non recipi vt Dec. in dicto ca. docet, vbi etiam num. 34. quòd articuli pertinentes dicantur, ſi quoquo modo ad cauſſam directè, vel indire-*

ctè

ctè faciant. Nicolaus Antonius Grauatius.

e Secus in confeſſione.) *Verbum† credo à parte prolatum*
28 *veritatem denotat, Bal. in l. 1. in fi. C. de fal. cau. adi. leg. Gem. in ca. primo, de confeſſ. in 6. adeò, quòd confeſſio per verbũ credo à parte facta, ita præiudicat, ſicuti de veritate, vt habetur per Cor. conſ. 186. colu. prima. lib. 3. & ſi id in teſte non admittatur, & in pleriſque alijs etiam caſibus, nam regulariter tale verbum fictionẽ ſignificat. l. conficiuntur, in princ. vbi Accur. in verb. creditur. ff. de iure codicill. Bart. & cæteri in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap. traditq; Ruin. conſ. 111. quamuis n. 4. lib. item 4. Nicolaus Ant. Grauatius.*

f Vbi Specu.) *Adde Ioan. Bapti. Plot. in rep. l. ſi qua ndo, n. 659. C. vnde vi. qui in improbos patronos procuratoresq; nõnulla*
29 *in medium affert. Sed proh Deum immortalem, hi† ſic perperã conſulentes, non animaduertunt, quòd malè ſibi ipſis etiam conſulunt, cùm omnia damna reſarcire teneantur, vt Cyn. Salic. & Fulg. Paulusq; Caſtrenſ. tradũt in auth. hodie. C. de iudic. Quæ ſi ſatis non fecerint, eos perpetuos habituros cruciatus, nec quidem ethnici negabunt. Quod enim maius hoc flagitium eſſe poteſt, quàm illum dolo ac fraude fruſtrari, qui in tuam fidem patrociniumq; venit? Non immeritò lege 12. tab. in Patronos cauebatur in hac verba: Patronus, ſi clienti fraudem fecerit, ſacer eſto, eum lex haud ſecus puniens, quàm ſi capitali iudicio eſſet affectus. Sanctè ergo Veteres voluere, teſte Alexa. ab Alex. lib. Genial. 6. c. x. Clientem, qui tutelæ patroni ſe commiſiſſet chariorẽ haberi, quàm propinquos, affineſq;, & Gell. quoque Noc. Atti. lib. 5. c. 13. memoriæ prodidit, quòd apud Romanos iuxta parentes pupilli, poſt hos locum obtinebant clientes, tertiũ hoſpites. Nicolaus Antonius Grauatius.*

g Imò arcendus.] *Limita† hoc tamen in ruſtico nequaquam*
30 *locum habere, qui dum vt principalis examinatur, ipſius aduocatus, aut procurator adeſſe poteſt, ne ob ruſticitatẽ ſimplex, & rudis ipſe homo deciperetur, vt per Hoſtien. in c. dilecti, de iudi. & Soc. in l. 1. col. 4. de vulg. & pup. atqui huic ſententiæ non accederem, vbi ſtylus viget, prout in Ro. Curia, & alibi etiam (quemadmodum parum infrà auctor teſtatur,) quòd poſitionibus reſponſuro, prius earũ exemplũ conceditur; hoc etenim caſu patronos conſulere potuit: vnde ruſticitatis cauſſa ceſſat, ob quã concedebatur, vt aduocatus ipſe interſit, ad hoc ne inconſultus*

ruſti-

ruſticus poſitionibus reſpondendo deciperetur, & cauſſa ceſſante, ceſſare debet effectus, ca. cum ceſſante, vbi doct. omnes de appell. conferunt ad hoc dicta per Pau. Caſtr. Alex. Aret. Corn. ceteroſq. recentiores in. l. iuris. C. qui admit per Felin. in c. per tuas. 3. de ſimo. Bartho. Bald. Salic. Rom. Iaſ. in l. 1. C. de iur.
31 *& fact. igno. vbi † ruſtico peritiores conſulere valenti excuſatio non datur. Secùs tamen eſſet, vbi poſitionum exemplum, (quod copiã appellant) non exhiberetur; tunc enim Hoſt. & So*
32 *cin. opinio rectè procederet, cum temperamento tamen, niſi † ruſticus ſagax eſſet, per gloſſ. not. in. l. athletæ. §. ruſticis. ff. de excuſ. tut. quam Iaſon plurimum commendat in. l ſi quis, id quod n. 32. ver. limita. ff. de iuriſd. om. iud. vbi etiã ad id, qđ dicitur ruſticum à dolo & iuris ignorantia excuſari, non paucas videbis traditas limitationes, & apud Soc. etiam in. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. col. penul. ff. de reb. dub. Nico. Antõ. Grauatius.*

h Et propterea.) *Vide compilatorem illum Formularij vari. commiſſ. fol. 12. in rub. de poſit. & artic. & omninò Iaſ. poſt*
33 *alios in. l. is apud quem, nu. 5. C. de eden. vbi † articulorum poſitionumq; exemplum parti tradi debere affirmat, & hoc receptum vſu etiam eſſe. Quod idem Iaſ. ſcriptum reliquit in. l. 1. nu. 16. ff. de reb. cred. Verùm Purpur. in d. l. is, apud quem, nu. 91. limitat, non habere locum in poſitionibus dependentib. à facto proprio reſpondere debentis, quarum copia antequàm eis reſponderetur, dari non debet, quicquid ibi Iaſ. contra aſſeueret fretus Baldi auctori. in add. ad Spe. qui tamen illud non dicit. vt Purpur. animaduertit. Qui etiam nec conſuetudinem, quam Iaſ. teſtatur, admittit. Verum enimuero multis in locis Iaſonis opinionem ſeruari vidi, quæ vbi conſuetudo viget, ſeruanda eſt. Præſertim cùm in poſitionum, articulorũq; exemplo edendo, antequam eis reſpondeatur, curiarum vſus atque ſtylus varius ſit. In regno enim Neapo. maximè in Sacro Regio conſilio, vt Aſfl. teſtatur dec. 33. nu. 3. ante publicationem non datur copia articulorum, ea nempe ratione ne litigatoribus inſtruendi falſitates materia daretur, veluti etiam Proſper. Carau. latè tradit ſuper ritu magnæ Curiæ Vicariæ. 79 nu. 10. cum ſeq. At in Vrbe, pleriſq; etiãlocis poſitionum et Articulorum exemplũ ante reſponſionem datam conceditur, vt hic auctor ſcribit. Sed in Curia Roma. ea quippe ratione, quam idem auctor in medium affert, quæ alijs in locis non ita militat, vt forenſium cauſſæ ab extre-*

mis vt ſic dicam, orbis regionibus, veluti in Vrbe agitentur & ventilentur, in qua principalis ob longa itinera præſto eſſe minimè ſolent. Vnde (mea quidem ſententia) huiuſmodi in re admo- bonus iudex arbitrari debet, nec paſſim, & qualibet in cauſſa poſitionum, aut articulorū exemplum edere, niſi prius pars illis reſponderit, præſertim cū principalis adeſt, vt egregie Bal. voluit in l. 2. n. 6. C. ut lit. pend. cui ſe ſubſcribit Luc. à Pen. in l. in Sacris, in 5. col. verſ. 2. ex quo. C. de prox. ſacr. lib. 12. Qui ait, quod poſt examen articulorū ſiue poſitionū exēplū dandū eſt, vt ſic deinde de teſtibus ſuper eis examinandis interrogatoria formari poſſint. quod tradidit quoq; Maran. in praxi, in 6. par. in 4. actu, n. 19. Et hoc quidē eò fortius in caſu Purpurati procedit, quando poſitiones à facto proprio reſpondentis depēdent, non eſſe priuſquam reſponſum eis fuerit, exemplum dandum. Nic. Ant. Grauat.

i Quæ tamen.] *Sed† an dilatio ad deliberandum dubitanti ſu-*
34 *per poſitionibus reſpondere, ſit concedenda, Hoſt. in ſumma, tit. de iuram. cal. nu. 4. concedendam affirmat: Quod quidem procedit, quando de veritate reſpondere vellet. Verum, cum hodie per verb. credo, reſponſum dare ſufficiat, hæc dilatio concedenda haudquaquam erit, vt Specu. voluit tit. de poſitio. §. 6. ver. quid ſi interrogatus. At ſi generalis procurator eſſet, dilationem ad conſulendum principalem præfigendam eſſe (ſi eam petierit) crediderim, argumento eorum, quæ Caſſad. tradit deciſ. 1. nu. 1. ti. de dilat. Nic. Ant. Grauat.*

k At dices tu.] *Adde Practicam Papienſem in forma poſitionum actoris in verbo Simonius, vbi diſtinguit, tu eum videto.*

l Imo etiam.] *Idem ait Hoſt. in ſum. titu. de lit. conteſt. num. 3. diſſentit tamen Specu. ſecum pugnans, titu. de dilat. §. fin. ver. item quid ſi datus, cuius ſententiam tuetur Bal. in l. in contra-*
35 *ctibus §. illa. C. de non num. pecu. vbi† infra terminum probatoriū poſitiones fieri debere ait, quo elapſo vlterius produci nequaquā poſſunt, nec aliter aduerſarius illis reſpōdere obſtringitur, idemq; voluit in addi. Spec. citato loco in ver. lapſo termino. §. cæterum, ſi poſitio obſcura eſſet, uſque ad concluſionem in cauſſa declarari poſſe; Bal. ipſe, qui nullæ vnquam ſentētiæ defuit, ſcriptum reliquit in l. tres denunciationes, in fin. C. quom. & quan. iud. & facit quod Oldr. reſpondit, conſilio. 244. Petium ex eo quod parum infra actor dicit, in ver. quod tamen, reconciliatio opinionū fieri poſſe uidetur, ſed certè parum germana erit, pen*

id,

id, quod diximus ſupra huius libri ca.2.ſub lit.B.ſcilicet omnes terminos poſt litis conteſtationem eſſe peremptorios. Et quod de
36 *poſitionibus auctor dicit, idem † de articulis quandocunque ante concluſionē in cauſſa recipi poſſe cenſuit infra in ſeq.c. prope finē & ibi diximus ſub litera C. Nico. Anto. Grauatius.*

m Quod tamen.) *Terminus † ad faciendum omnes defenſio*
37 *nes vnico contextu à iudice ſtatui poteſt, ſcilicet ad articulandum, ponendum, producendū, & probandū, vt voluerunt. Bal. Salic. Alex. & Iaſ. in l. properandum, nu. 14. C. de iudi. Intelligas tamen cum temperamento, ex cauſſa id fieri poſſe, veluti ibi Iaſ. animaduertit. Qua de re videas Frāc. Marc. in q. Delph. 34. an ſimul & ſemel plures dilationes impartiri poſſint, & Felinus in ca. licet cauſſam, in quarto caſu, num. 56. de probat. vbi ait, quòd præfixo termino (vt fieri ſolet) ad probandum, & probatum habendum per omne genus probationis, eo lapſo omnis probatio excluſa videtur, cum iſte terminus vim habeat concluſionis, ibiq; etiam Felinus n. 55. quòd quando talis dilatio ad probādū & probatū habēdū impartita eſt, non ſufficit teſtes in termino iurare, ſed teſtimoniū ferre neceſſe eſt. Nic. Ant. Grauat.*

n Vtpote ſi.) *Dominium † quo nam pacto probetur, traditur in*
38 *l. officium. ff. de rei vēdi. & à Doctoribus in l. rem, quæ nobis. ff. de acquirend. poſſeſ. præſertim Iaſone, nu. 18. & Ripa n. 33. & 40. cum ſeq. Cuius quidem dominij probatio admodum difficilis eſt, cùm non ſolùm titulum, ſed auctoris dominium probare oporteat: aliter obtineri in cauſſa nequaquam poteſt, vt Alex. prodidit conſ. 98. libro ſecundo, & conſ. 11. libro quarto, cuius aſſecla eſt Afflict. deciſ. 40. & eſt communis opinio, teſte Bartolo in l. cū rem. C. de probatio. Et quoniam dominij probatio difficultatis habet multum, ideo interpretes in prædictis locis conſulere poteris, necnon Rotam deciſ. 15. de re iud. in no. Boer. deciſ. 42. nu.*
39 *32. & Iaſon. in §. omnium. n. 71. inſtit. de actio. Verum † datur ſpecies, vt non ſic difficilis aliquando ſit ipſius dominij probatio, vt puta in factis antiquis, in quibus probatio per famam ſufficit, vt Deci. probat. in c. primo, de appell. vbi hanc opinionem communibus ſuffragijs eſſe receptam teſtatur, cui ſe ſubſcribit Aymo. Crau. in tract. de antiquit. tempo. in prima parte, nu. 3. qua de re idē Deci. conſ. quadrageſimo ſecundo, & 428. vbi etiā de communi opinione, Curt. Iunior. conſ. 17. licet per celebratiſſimos & Hippoly. abundè in rubr. de probat. C. nu. 194. & ſing.*

505. necnon & Felinus in capi. veniens. 1. de teſtib. Ceterũ hanc 1
cõmunẽ ſententiam intelligas, ſcilicet per famam probari dominium in antiquis, quando factum adeo antiquum eſt, quod metam centum annorum excedat, ut eo loci Aymo. animaduertit quod & nuncupatim tradiderunt Aretinus conſi. triceſimo ſeptimo, And. Barbat. conſ. ſexto, colum. quinta, & conſ. decimo octauo, column. antepenul. libro ſecundo, poſt Cyn. atque alios in l. ſi quidem. C. ſoluto matrimonio. Idcirco cum agitur de probatione dominij annorum quadraginta, non ſufficit ſola fama & hæc opinio communis eſt teſte Ripa in dicta l. rem, quæ nobis, numero 7. poſt Alexand. conſi. 15. colum. 1. libr. 5. & alios, quos citat. Nicolaus Antonius Grauatius.

De articulorum admiſſione..

CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 Iudex ſuper admiſſione articulorum interloqui ſolet cum clauſula, ſaluo iure impertinentium, ex ſtylo Rom. Cur. & nu. 3.

2 Teſtes affuturi ſuper articulis non admiſſis recipiũtur.

3 Articulorum ſuper admiſſione, an interloquutoria ſit neceſſaria?

4 Articuli non debent eſſe calumnioſi, neque obiectiui, ſed bene formati ac ſpecificati.

5 Articuli præſentari debent in termino ad articulandum dato, ſed de ſtylo in Rotæ auditorio recipiuntur vſque ad concluſionem. num. 8.

6 Poſitiones quibus modis impugnentur.

7 Articuli in dubio admittendi ſunt.

8 Res integra quando dicatur, & num. 11.

9 Articulorum admisſione, pars eſt citanda.

10 Arti-

10 *Articuli facta concluſione in cauſſa admitti non debent, tamen ſi admiſſi fuerint, valet admiſſio, & concluſio tacitè reuocata videtur.*

QVòd ſi habita, vel prętermiſſa reſpōſione poſitionibus, & articulis ſingulariter ſingulis, vt ſupra ponēti expediat materias articulatas probare, ſolet inſtare, vt articuli ad probādū admittātur

1 & iudex † ſup admiſſione interloqui, cū clauſula pręſētatiua, de qua ſupra, ſcilicet, ſaluo iure impertinētiū, & nō admittendorū, cuius practicę ratio mihi adhuc ſatis nō cōſtat, cū eo ipſo, quòd iudex recipit articulos apud actuariū ſuū, eos ſaltim tacitè admittat, nec iure cautū reperio, iu-

2 dicē debere ſuper hoc interloqui; ideo ſolet Palatiū † teſtes affuturos ſuper articulis non admiſſis recipere, Rota deciſione 394. in no. ſi ſuſpēſo, de cau. poſ. & proprie. Amplius etiā ſeruat, vt in cauſſa attētatorū, & in quauis alia, dū tamen beneficiali, teſtes nō affuturi validè recipi poſſint ſuper articulis nō admiſſis, ſi modò eſsēt de iure dātis & termini ſubſtātiales ſeruati fuiſſent, Rota deciſ. 515. in antiq. not. valeat receptio, de teſtib. & artic. admiſſ. Imò generaliter voluerūt domini, quòd ſi in quauis cauſſa, poſt quā termini ſubſtātiales fuiſsēt ſeruati, reciperētur teſtes ſuper articulis nō admiſſis, hoc nō eſſet magnū peccatū nec propterea vitiari teſtiū receptio, ſi modò articuli eſ-

3 ſent pertinētes, & quòd † ſimilis admiſſio non ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarij, Rot. 392. in no. ſit auditor, de teſti. & deciſ. 445. in antiq. not. ſi auditor, de admiſſ. articu-

a lorū, & interloq. a Verū licet iſta expreſſa iudicis interloquutio non ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarij, vt ſupra, ſi tamen petatur, cū ſit actus iudicialis, de more eſt, vt pars citetur ad videndū articulos admitti, per l. de vnoquoque, Rota deciſ. 10. in no fuit dubitatum, de fide inſtru. num. 24. & pars audiri ſolet non ſolum volens ante admiſſionem contradicere, verùm etiam poteſt appellare. Rota

b d. deciſ. 392. in no. & 445. in antiq. b vtpote † quòd articu

4 li ſint calumnioſi; Rota deciſ. 646. in antiq. dic, quòd ſi aliquis, de articulis. Item, quòd non ſunt diſpoſitiuè ſpecificati,

cati,Rota deciſ.729.in antiq. nota, quòd ſi aliqua cauſſa, de arti.denique,quòd obiectiui & non bene formati, ac ſpecificati,Rota dec.648.in antiq. ſciendum, de articu-
5 lis.vel† non dati in termino ad articulãdum,Rot.dec.647. in antiq.not.quòd ſi in aliqua,de artic.de quibus articulis obiectiuis,& illorum admiſſione fuſius dicemus,vbi de ex ceptionibus rei locus erit, quòd frequentius dari ſoleant loco exceptionis à reis, quibus ſatis eſt ob non ius actoris obtinere,Rota dec.70.in antiq.nota,quòd vbi conſtat,de re iud. idẽ ſi ex iuſta quauis alia cauſſa impugnentur,quas
6 apud Specu. titul. de poſitio. 7.vbi docet.† quibus modis poſitiones impugnentur,legere licebit,& vbi circa articu lorum admiſſionem auditor dubitaret,poteſt illorum admiſſionem differre,& rem conferre inter patres,vt illorũ vota habeat,Rota dec.722.in antiq. Dic,quòd ſi aliquis,
7 de admiſſione arti.& ſi res† dubia redderetur, conſueuit palatium pro admiſſione inclinare,Rota dec.644.Domi-
c ni de Rota,de admiſſio.art.in antiquis. c Prout† eadem ra
8 tione ſolet in quacunque cauſſa etiam profana atticulos de iure dantis,vel aliàs pertinentes admittere poſt termi num ad articulandum quandocunque vſque ad concluſionem in cauſſa,licet fortè de rigore iuris non eſſent admit tendi,c.paſtoralis,de exceptio.Rota dec.448.nota quòd omnes,in antiq. de arti.in cauſſa profana;Imo illos admit teret palatium etiam poſt concluſionem ſaltim ex gratia, Ægi.concl.447.articuli,de probat.& concl.745.de reſti.
d in integ.vbi limitat d dummodo res ſit integra, & docet,
e quando dicatur res integra,e & tunc per admiſſionem articulorum tacitè rumpitur & reuocatur concluſio, ſi cauſſa beneficialis ſit, Rota dec.467.nota ſi poſt, in antiquis, & idem ſi ciuilis,dummodo concluſio ſit facta cum facultate reuocandi.Ægi. d. concl.447. & licèt actus reuocationis concluſionis videatur præiudicialis,& talis,qui requirat citationem, vult palatium citationem ad dicendum contrà,habere aliam citationẽm in ventre, ad videndum reuocari concluſionem. Ægi. concl. 493. concluſio quòd ſi daretur, de iudicijs.

ANNOTATIONES.

a VErùm licet.) *Tu autem † Butrium uideas in ca. 2. de te-*
9 *ſtib. dicentem, iudicis interloquutoriam in articulorum admiſſione nullius eſſe momenti, ſi aduerſarius non citetur, cui conſentiunt. Aretin. conſ. 75. & Iaſ. in l. ſi opus nouum, nu. 9. ff. de iureiur. poſt multas auctoritates, quas allegat, præſertim Rotæ & Butr. atque Imolæ in ca. auditis, de procur. & Abb. in*
10 *c. quoniam contra, de proba. quòd † & ſi facta concluſione in cauſſa, amplius articuli admitti non debent, tamen ſi admiſſi fuerint, ualet admiſſio, quia intelligitur tacitè reuocata concluſio, quæ ne dum expreſsè, ſed tacitè reuocari poteſt, ut ibi Iaſ. & in priore etiam lectura, nu. 42. poſt Alex. eo loci, & ita in Rom. curia obſeruari ait, quod tamen ſanè intelligas, ut in d. deciſ. declaratur, ſcilicet, ſi iudex concluſionem in cauſſa factam fuiße, certus erat, aliàs minimè, ſed de hoc uide, quæ ſtatim poſt auctorem dicam in litera E. Nicolaus Antonius Grauatius.*

b Vtpote ſi.) *Vide, quæ ſuperiore cap. diximus ſub litera C.*

c Prout eadem.) *Huc ſpectant, quæ citato cap. in litera L. habentur, & in Formul. termi. fol. 26. & iterũ fo. 63. in uerſi. de dilatione. Nicolaus Antonius Grauatius.*

d Dummodo.) *Res † integra tunc dicitur, quando nondum ci-*
11 *tatio emanauit, ita Bart. & cæteri declarant, in. l. & quia. ff. de iuriſdict. om. iud. per cap. gratum, de offic. delega. & Abb. in ca. relatum, eod. titu. ubi Dec. num. 5. & Maran. in praxi, in 4. parte in 5. prin. diſt. num. 56. Nicol. Anto. Grauatius.*

e Et tunc.) *Adde Afflict. deciſ. 115. nu. 2. ubi meminit deciſ. DD. Rotæ, & uideas Aegid. concl. 55. & 57. Marſ. in praxi, in §. examinanda, num. 52. & quæ ſupra diximus ſub litera C. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De poſitionum, ſeu articulorum, ac confeſſionum reuocatione. CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones quando reuocari valeant, & nu. 6. & 17.*

2 *Procu-*

2 *Procuratoris confeſſio reuocatur.*
3 *Confeſsio procuratoris in tribus differt à confeſsione principalis.*
4 *Confeſsio procuratoris plurimum differt à confeſſione principalis, fallit tamen.*
5 *Procurator an poſsit poſitiones reuocare, etiamſi de errore non doceat.*
6 *Poſitio reuocari non poteſt, ſi eſt probata uel iurata, fallit ut num.20.*
7 *Procuratores cauti contra poſitiones proteſtantur, & quomodo.*
8 *Procuratores antequam petant in cauſſa pronunciari, omnes errores reuocare ſolent, & nume.21.*
9 *Confeſsio iudicialis vim ſententiæ habet.*
10 *Sententia ex inualido proceſſu ſuſtinetur, ſtante confeſsione.*
11 *Confeſsio quando præiudicet.*
12 *Confeſsio iudicialis notorium inducit, limit. tamen, & ampliatur.*
13 *Confeſsio aduerſarii non prodeſt, quando agitur de titulo beneficiali.*
14 *Confeſsio erronea reuocatur, fallit tamen pluribus modis.*
15 *Confeſsio an poſsit pro parte acceptari, & pro parte non.*
16 *Confeſſio tanquam erronea non ſolum ab eo, qui errauit, ſed etiam ab eius hærede reuocari poteſt.*
17 *Confeſsio facta in poſitionibus, & in libello, regulariter non reuocatur.*
18 *Confeſsio procuratoris domino præiudicat.*

R 19 *Con-*

19 *Confeſsio aduocati quando noceat.*
20 *Confeſsio etiam iurata reuocatur, errore probato.*
21 *Confeſsiones veluti erroneæ poſt concluſionem in cauſſa reuocari non poſſunt.*
22 *Confeſsiones perſuaſu aduerſarij extortæ, etiam poſt ſententiam reuocari poſſunt.*

POſitionibus datis & reſponſionibus quandoque euenit, vt reſpondentem aliquid reſpondiſſe vel ponẽtem aliquid poſuiſſe pœniteat, ex quo
a aliqua cõfeſſio reſultet parti pīudicialis, a quæ quando, quantum, & qualiter latè docet Specul. titu. de cõ feſſ. §. 3. per totum, & Ægid. conclu. 691. confeſſio, de confeſſis cum pluribus ſequen. Poteris, vbi opus erit, vel lube
1 bit, eo recurrere, & a te ipſo videre. Huic † præiudicio indulget lex reuocationis remedium, vt videlicet pars, quæ poſitiones dedit, illas reuocare valeat, quandocunque an
b te ſententiam cum temperamento tamen b ſi confeſſio erronea ſit. l. de ætate. § qui iuſto, & §. fin. ff. de interroga. actio. l. non fatetur. ff. de confeſſis. l. error. C. de iuris & fact. ignoran. cap. fin. extra de confeſſis: quo caſu is, qui errorem allegat, is de illo docere debet. l. ei qui. ff. de pro-
c batio. c ſecus vero, ſi confeſſio non per errorem, ſed ex certa ſcientia facta fuerit, non admitteret enim lex hoc caſu reuocationem. l. quidam in iure. ff. de donat. l. Iulianus. ff. de confeſſ. l. qui Stichum, eod. titul. Idem ſi poſt ſententiam vellet reuocare, non admitteret enim lex reuocationem. d. l. error. C. de iuris & fact. igno. niſi talis error probaretur, qui omnem culpam etiam minimam excluderet; & tunc quoque non niſi via extraordinaria reſtitutionis in integrum ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſſa videbitur. l. de ætate. §. nec cauſſa. l. cum fideicõmiſſum. ff. de interroga. actio. quę tamen intelliges, ſi modò error, qui allegatur & probatur ſit error facti & non iuris, quia error iuris indiſtinctè præiudicat. l. error. C. de iur. & fact. ignor. & prætextu eius nõ reuocatur cõfeſſ. propria. l. 2. ff. de conf. licet nõ deſint, qui cõtrariã ſententiã

ſequu-

ſequuti fuerint, iſta tamen communis eſt Ægi. d. dec. 695.
Sed & quæ de reuocatione confeſſionis ſupra diximus,
d de iure procedunt d etiamſi † confeſſio per procuratorem
2 facta eſſet, preiudicat enim domino ſi non reuocetur, &
reuocatio non admittitur, niſi dominus doceat rem aliter
ſe habere, & ſic de errore. l. certum. §. ſed an ipſos. ff. de
confeſſ. Abb. in cap. 1. vt lite non conteſta. in tertio membro, Felinus ibidem colum. 9. num. 14. verſ. circa tertium
membrum, Specu. titu de confeſſ. §. fin. numero. 2. verſi. ſi
vero ſit per procuratorem. Ægi. conclu. 695. factum, de
confeſſ. procur. quod tamen intelliges, ſi modò non fuiſſet voluntaria & ſpontanea procuratoris confeſſio, vtpotè
quòd ſi vltrò obtuliſſet confitendo, vel aliàs de dolo ſuſpecta eſſet confeſſio, Ægi. d. deciſ. 695. ibi; dixi autem voluntaria. Felin. dict. c. 1. de confeſſ. colum. 9. nume. 15. verſic.
3 Prima declaratio. addo † quòd confeſſio procuratoris de iure in tribus differt à confeſſione principalis. Primum eſt,
quòd confeſſio propria prætextu erroris iuris, non reuocatur l. 2. ff. de confeſſis, ſecùs vero in confeſsione procuratoris, Cyn. in l. 1. C. de confeſsis, But. & Abb. in d. capit. 1.
vt lite non conteſta. Secundum, quòd confeſsio propria
impedit appellationem, & facit quem pro iudicato haberi l. 1. de confeſsis. 2. quæſt. 7. biduum, ſecus in confeſsione procuratoris, Felin. ibidem. Tertium eſt quòd confeſſio propria nocet, in alia cauſa, non ſic procuratoris, Spec.
de confeſsis. §. videndum, verſ. nunquid, Butr. & Abb. ac
Felin. dict. c. 1. de confeſſ. dict. col. 9. nu. 18 verſ. Quarta
4 declaratio, ideo † de iure communi plurimũ intereſt, quòd
confeſsio ſit facta per procuratorem, vel per principalem
qua in re tu aduertes, quia plerunque confeſsio procuratoris efficitur principalis & propria, vtpote, ſi principalis
mandatum habeat ad ſic reſpondendũ, Ægi. d. dec. 695 factũ. de conf. proc. verſ. dixi ex mandato domini precedente. Fel. d. c. 1. vt lite nõ conteſt. col. antepe. nu. 16 idem ſi
ſubſequeretur ratihabitio, quæ mandato cõparatur, Ægi.
ibidem verſ. dixi, vel eius ratihabitionem, quam intelligemus etiam de tacita, vtpotè, quòd procurator ſic reſpondiſſet & principalis ſciuiſſet, & paſſus eſſet, Rot. dec. 373.
in antiq. nota, quòd vbi procur. de confeſſ.

Quæ etſi de iure vera ſint, ex benignitate tamen pa-
5 trum mos inoleuit in palatio, vt † ſi per procuratorem da-
tæ ſint poſitiones, reuocari poſſint etiam per procurato-
rem, non aliàs docto de errore, idque etiam ſi cum eius iu-
ramento datæ eſſent materiæ, ſi modò cauſſa beneficialis,
matrimonialis, vel aliàs talis, in qua animæ periculum ver
ſetur, quo caſu admitti conſueuit, & confeſſionis reuoca-
tio, & materia contraria primę ſaltim cum iuramento ſu-
per errore; in cauſſis verò profanis, idem, dummodo poſi-
tiones non fuerint ſpecificatæ medio iuramento, quia iſto
caſu non admitteretur procurator volens reuocare, vel
contrarias materias dare, ad nota. in cap. cùm in poſitio-
nibus, de confeſſ. libro 6. Rota dec. 260. in nou. procura-
tor, de procura. & de artic. & ſi procurator ad reuocandā
confeſſionem, vt ſupra admitteretur, non aliàs docto de
errore: ergo multò magis ad illius reuocationem admitte
retur principalis, ſecundum Fel. in d. c. 1. vt lite non con-
teſta. col. antep. nu. 16. verſicu. non reperij. Sed quid ſerua
bimus in confeſſione propria principalis, prædicta enim
dec. de cōfeſſione tantùm procuratoris loquitur, in cuius
reuocatione potuerunt domini faciliores ſe reddere ea
ratione, quod plerunque procuratores Rom. Cur. tanquā
malè informati propter cauſſas, quę vt plurimùm ex lon-
ginquis partibus veniunt, faciunt iſtas poſitiones, & confeſ
ſiones, quę ratio in perſona principalis ceſſare videtur, an
fortè, quod attinet ad confeſſionem principalis, in iuris di
ſpoſitione remanebimus vt non reuocet, niſi docto de er-
rore, per ſupra dicta, Ægi. atteſtatur idem ſeruari in pala
tio etiam in reuocatione confeſſionis propria, vt admitta
tur volens reuocare, etiam non docto de errore, loquens
de confeſſione principalis, & non procuratoris, imò, quia
(vt ſupra diximus) reuocatio de iure admittitur ante ſen-
tentiam duntaxat. Ægid. atteſtatur vſum palatij interpre
tatum fuiſſe illa verba, ideſt ante ſentētiam, vel aliàs rem
iudicatam, concluſione. 693. erronea confeſſio, de confeſ-
ſis, in finalibus verbis, qui tamen palatij vſus duas recipit
6 ſectiones. Prima eſt, vt non procedat, vbi † poſitio, de
cuius reuocatione ageretur, eſſet iam probata in actis;
repelleretur enim hoc caſu volens reuocare, quaſi calum-

nioſè ageret, Alexand. in. l. prima. §. ſi quis ſimpliciter,
e ff. de verborum obliga. colum. tertia, in fin. verb. e Secunda
ſectio eſt, vt non procedat, vbi poſitio vel aliàs confeſſio
facta in cauſſa profana eſſet iurata. Rota d. deciſ.
260. in no. procurator, de procur. & articu. in fin. quæ licèt
loquatur in procuratore, multò magis idem erit in
principali, vbi vellet reuocare confeſſionem propriam iuratam,
Felin. d. cap. 1. vt lite non conteſt. columna antepe.
Secus autem, vbi vellet reuocare confeſſionem procuratoris
etiam in alia inſtantia factam; Rota. dec. 505. not.
quod poſitiones aliàs dec. 32. de teſti. in antiqu. qua ratio
7 ne inoleuit proteſtationis mos, vt cauti † procuratores
ſoleant ſemper, cum ex aduerſo poſitiones dentur, prote
f ſtari, vt deſuper eis non recipiantur teſtes, f niſi ſpecificatis
materijs medio iuramento, & quando principalis adſit,
proteſtantur, quòd niſi per principalem met ſimiliter ſpecificentur,
& hoc vt non liceat poſteà reuocare, neque cõtrarias
materias dare, vt ſupra, quod tamen intelligo, vt
ſtante iuramento remaneamus in terminis iuris communis,
vt non admittatur reuocatio, niſi cum temperamento,
ſi iuſta erroris cauſſa ſubeſſet, & probaretur, gloſſ. in c. fin.
in verbo, iuſta, de iureiurando, & docet conſi. Neapolita.
deciſio: 83. in cauſſa antiqua, numero tertio, verſicul. maximè
etiam conſidero. Cæterum ſcies in hac ſpecie reuocationis
confeſſionis, quòd facilius ſit admittenda reuocatio
confeſſionis factæ in reſpondendo articulis, quàm
alia quęuis confeſſio, ea ratione, quòd ex quo ad poſitionem
partis videtur facta, quaſi ad perſuaſionem aduerſarij,
Bart. in. l. error. 1. colum. C. de iuris & facti ignor. & in
l. prima. ff. de eo per quem fact. erit, vbi etiam Alexan.
Felin. dict. c. 1. vt lite non conteſta. dict. colum. antepen.
num. 5. verſic. ſcias tamen quòd facilius, & propter facultatem
ſacri palatij in admittendo reuocationes huiuſ-
g modi g ſolent † cauti procuratores, vbi cauſſa fuerit in cal-
8 culo ferendæ ſententiæ, antequam petant in cauſſa pronũciari,
reuocare omnes errores in genere, etiã per principalẽ,
ſi eius copiã, vel mãdatũ ad hoc ſpeciale habuerint:
idq; ea ratione, ne tempore latæ ſententiæ repetiantur in
actis confeſſiones nõ reuocatæ, quæ intentioni obtinẽtis

 repu-

repugnent, & ita legens multa antiqua regeſta à ſenioribus didici.

ANNOTATIONES.

a QVæ quando.) *Confeſſio † iudicialis vim ſententiæ habet*
9 *& præter præceptum de ſoluendo nihil expectat. l.1.§vbi*
omnes.C.de conſ.cum confeſſus pro iudicato cenſeatur. Rot.dec.
425. fuit dubitatum, in no.l.ſicut maior, ibiq́; Iaſ. *in 4. not.C.*
de rep.& abſt.hæred.facit & illud Saluatoris noſtri Luc.c.19
De ore tuo te iudico ſerue nequam. Hæc enim confeſſio, dicitur
pleniſſima probatio, vt per Corn. conſ.224.& 261.lib.4. omne-
que probationis genus ſuperat; Rom.conſ.391.& Iaſ. in. l. Ti-
tia, nu.39.ff.de verb.oblig. & in.l.licet imperator, num.10.de
10 *leg.1. vſque adeò † vt ex inualido proceſſu. ſi confeſſio extaret,*
ſententia proferri poſſit. Lanfr. in c.quoniam contra, in verbo,
11 *Confeſſiones, de probat. Marſ.conſi.39.& ſing.329.vbi† plures*
caſus, quando confeſſio præiudicet, enumeratos videbis Gram.
conſ.40.nu.30.& Affl.dec.372.nu.6.cum ſequent. Quod qui-
dem ſanè intelligendum erit, multiſq́; modis temperandum, vt
per Capic.dec.189. Verum Fel.in rubr.de probat.nume.2.ſcri-
ptum reliquit, & communibus ſuffragijs eſſe receptum ait, quòd
confeſſio non eſt probatio, cui adſtipulatur Hippoly. Marſ. in
rub.itidem de probat. nume.74. quæ quidem communis admo-
12 *dum ſuſpecta mihi videtur. Et talis † confeſſio notorium indu-*
cit, per Affl.dec.176.& Gram.dec.31.num.8. & latius dec.
36. nume. item 36. cum ſequent. Quod tamen intelligas in ci-
uilibus, vt facta concluſione in cauſſa locum habeat, aliàs noto
rium antea nequaquam induceretur, vt voluerunt Gloſ.& Imo.
in capit. ſignificauerunt, in verb.liquere, de appell. Felin.in c.
ex inſinuatione, eod.tit. & Affl.dec.276. nume.4. De hac con-
feſſione iudiciali Dec.legas in cap.at ſi clerici, nu.17. vſque ad
nu.44. de iudi.vbi cumulatiſſimè, qui ponit reg. eamq́; vno mo-
do ampliat, & decem limitat. Limita etiam, vt per eundem
13 *Dec.in c.dilecto, nu.3.de appell.quando † agitur de titulo bene*
ficiali, nam tunc confeſſio aduerſarij agenti non prodeſt, ſed ti-
tulum probare debet. ſanè tamē hoc intelligas, vt per Boer.conſ.
40.nu.73.& DD. Rota dec.44. de teſt. in antiq. Nico. Anton.
Grauatius.

b Si confeſsio erronea) *Quòd† confeſsio ob errorem facta, re-*
14 *gulariter reuocètur, videas affatim per Iaſ. tradentem regulam cum quinque limit. in l. error, nu. 2. cum ſequen. & nu. 29. C. de iur. & fact. igno. & inter cæteras, ait non poſſe confeſsionē reuocari, poſtquā ab aduerſario ea fuerit acceptata, quod proditum etiam eſt ab Alex. conſ. 90. lib. primo, & latius à Marſ. in praxi. §. poſtquam, nu. 26. cum ſeq. Sed ſi à parte acceptata confeſſio non fuerit, ea veluti erronea reuocari poteſt, vt eò loci habetur, & tradūt Doct. in. l. vna, præſertim Salic. C. de confeſſ. Curt. conſ. 78. & Felin. in cap. ſi cautio. de fide inſtrum. Requiriturq́; etiam, vt præiudicet confeſsio, quod expreſsim à parte acceptetur Iaſ. in dict. l. error. nu. 3. qui hanc eſſe communem teſtatur. Necnon & Alciat. in rub. de verb. obligat. nu. tertio. Hinc poſt Alexand. conſ. 20. lib. 3. Iaſ. dixit, quòd confeſsio vt noceat, neceſſe eſt teſtes, nedum dicere illam parte præſente factam fuiſſe, ſed etiam expreſſe acceptante, idemq́; voluit in. l. qui Romæ. §. coheredes, numero. 3. ff. de verbor. obligat. & in. l. poſtquam liti, numero. 2. C. de pact. & traditur per Beltran. conſilio. 291. & 272. num. 6. lib. 3. & Pariſ. conſ. 34. num. 29. lib. 1. Dec. tamen in d. l. poſtquam liti. & in cap. at ſi clerici, num. 37. de iud. huic opinioni aduerſatur, vt acceptare ipſam confeſsionem expreſſe opus ſit minimè, ea fermè ratione, quia acceptare præſens præſumitur confeſsionem in ſui fauorem tendentem, vt eidem Alex. ſecum pugnanti viſum fuit in. l. 3. C. de repud. hered. cui conſentit Maran. in praxi, in 6. pa. 5. actu. nu. 2. affirmans hanc opinionem frequentiore calculo ab interpretibus receptam eſſe, quam & in iudicijs ſæpenumero confirmatam vidi, quanquā cōmuniorem verioremq́; idem Alcia. ſibi ipſi contradicens teſtatur in tract. præſu. reg. 3. præſ. 21. nu. 6. & 10. & Cotta in Mem. in ver. confeſſio. 2. Etſi cauti procuratores fauorabiles confeſsiones expreſſè acceptent. Quæ quidē parte præſente emanatæ plenè probant, vt ſuperiores auctoritates concludunt. Secus verò, ſi cōfeſſio parte abſente fieret, tunc enim ſemiplenam tantùm probationem induceret, Doct. in. l. admonendi. ff. de iureiur. Pau. Caſtr. conſ. 79. lib. 2. Quod tamen cum temperamento intelligas, niſi abſentis nomine confeſsio ab aliquo acceptata fuiſſet. Nam hoc caſu plene probaret, vt Accurſ. & Pau. Caſtr. voluere in. l. tale pactum, in prin. ff. de pact. quibus præcitato loco ſe Mara. ſubſcri-*
15 *bit. nu. 18. Animaduertendum † tamen erit, quòd confeſsio cùm*

*acceptatur, non poteſt pro parte approbari, & in parte reſpui,
nam circa eundem actum non admittitur diuiſio, cum in omni
propè materia totum approbari, aut reprobari debet. l. neminem.
ff. de leg. 2. Ro. dec. 408. fuit dubitatum & quæſitum, in fin.
in no. Alex. conſi. 80. col. 2. verſi. poſſet, lib. 7. Soc. conſ. 125. non
inſiſtendo, col. 2. verſ. pro certo, lib. 3. Bart. in. l. Aurelius, §. vlt.
ff. de libe. leg. Abb. in c. 1. de poſt. prælat. vbi tamen limitat, eum
videas, & Iaſ. qui non vno in loco hoc prodidit, vt in. l. ſi quidã,
nume. 2. C. de tranſ. & ibi quid ſi quiſpiam confitetur cum taxa
tiua tantum, & in. l. contra iuris. §. ſi filius, numero. 12. ff.
de pact. & in. l. Pomponius. §. cum qui adminiculi, numero.
11. cum ſequen. ff. de acquir. poſſ. Qua de re videas, quæ in ſequẽ
tis lib. c. 1. ſub litera F. adnotauimus. Cæterũ ſtatim (errore etiã
non docto) poſſe confeſſionem reuocari docuit Iaſ. in dict. l. er-
ror, num. 9. cuius aſſecla eſt Tiraquell. multa cumulãs in tract.
de vtroque retract. in retract. conuen. §. 1. in gl. 5. nu. 15. Quod
ſanè erit intelligendum, niſi in ſcriptis confeſſio redacta fuiſſet:
nam tunc errorẽ probari oportet, auctoribus Alex. conſ. 92. col.
vlt. lib. 5. & conſ. 87. eo. Alciato in de præſum. præſ. 21. nu. 3.
Rui. conſ. 5. nu. 15. lib. 4. & Tiraq. eo quem citauimus loco, nu.
14. atq; Iaſ. vbi ſupra. Item & hac facti ſpecie error probandus
eſt, nec confeſtim confeſſionem reuocare ſufficeret, quotieſcunq;
cõfeſſio ab aduerſario acceptata fuiſſet, vt per Rom. Aret & Al
cia. in. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verb. obli. Alex. & Iaſ. in
l. quicquid aſtringendæ, eo. tit. Marſ. ſing. 315. acceptatio, & Ti
16 raq. alleg. loco, nu. 15. cum ſeq. Quæ quidem † confeſſio velut
erronea, nedum ab errante, ſed eius ab hærede reuocari poteſt, vt
teſtis eſt Iaſ. in. l. non idcirco. C. de iur. & fact. igno. & in. l. cũ
teſtamentũ, nu. 4. eo. ti. & iterũ in. l. ſi quis. §. ſi qs plures, nu. 6.
de legat. 1. Et vſque adeò verum eſt, erroneam confeſſionem re-
uocari poſſe, vt etiamſi geminata ſit, hucuſque reuocari queat,
Gram. voto 59. & 10. & conſ. 69. Iaſ. dict. l. error, nu. 29. Etſi
non deſint, qui diuerſã opinionẽ ſuſcipiant, vt latè Iaſ. ipſe oſten-
dit in. l. vna, nu. 7. C. de err. calc. attamen poſſe reuocari commu
nibus ſuffragijs receptum eſt, eodem Iaſ. atteſtante inibi, num. 9.
Qua de re uidebis apud Marſi. in. l. 1. §. ult. ff. de quæſt. Sed hoc
unum in materia ſilentio inuoluere minimè duxi, quòd confeſ-
ſio prætextu erroris haud reuocatur, quando poſt datum terminũ
ad deliberandum emanauit, ea quippe ratione, quia deliberata*

præſu-

præſumitur. Gloſſ. 2. in fi. in c. ex literis, de diuor. quam commẽ-dant Abb. in c. olim ex literis, de reſcrip. Rom. ſing. 108. & Iaſ. in l. ſerui electione, n. 29. de leg. 1. & in d. l. vna. nu. 9. de error. calc. Nic. Ant. Grauatius.

c Secus vero.) *Confeſſio † quæ in poſitionibus non ob errorem*
17 *fit. non reuocatur ad inſtar. confeſſionis, quæ per libellum inducitur. l. cum precum. ubi Bal. C. de libe. cau. Iaſ. in l. ſi quis in cõſcribendo. nume. 10. C. de pact. Verùm te admonitum velim, locum habere, quando poſitiones in iudicio præſentatæ fuere, & à iudice admiſſæ, aliàs reuocari eas poſſe Bal. cenſuit in l. generaliter. §. ſed iuramento, col. 1. uerſi. nota ſuper. C. de reb. cred. & not. in c. cum contingat, de offi. deleg. refert & approbat Mara. in praxi, in 6 p. in 5. actu, nu 8. Nic. Ant. Grauat.*

d Etiam ſi confeſſio.) *Quòd † procuratoris confeſſio domino*
18 *præiudicet, teſtatur Affl. deciſ. 148. nume. 3. ibique talem confeſſionem (re tamen non integra) ipſimet etiam procuratori nocere affirmat. Qua de re Iaſ. legas conſil. 47. lib. 1. & omnino Aegi. dec. 695. atque Tiraquell. de utroque retract. in retrac.*
19 *conuen. §. 1. in gloſ. 5. nu. 13. cum ſequen. Vbi quoque quando † aduocati confeſſio noceat, & quòd ſtatim reuocari poteſt, ut per Fulg. & Pau. Caſtr. in l. ult. C. de err. aduoc. Intelligas tamen procuratoris confeſſionem domino obeſſe in eodem iudicio, ſecùs uerò in alio ſecundum communem Doct. ſententiam, quam citat Abb. in c. per inquiſitionem, de elect. Cæterùm, procuratoris confeſſio à domino reuocari poteſt, etiam ſi in articulis cum iuramento facta fuiſſet, Rot. deciſ. 19. de procur. in no. & Felinus tradit in cap. primo, numero 28. cum pluribus ſequen. ut lite pend. apud quem hãc videbis materiam luculenter enucleatam. Nic. Ant. Grauatius.*

e Secunda.) *Intellige niſi de errore probaretur, quo caſu etiam*
20 *iurata † confeſſio reuocari poteſt, nam qui errat, periurus nõ eſt, 22. q. 2. c. homines, & c. quanto de iureiur. & traditur per But. in c. vlt. de confeſ. Soc. conſ. 97. in præſenti, lib. 4. Iaſ. in l. una. nu. 9. C. de error. calc. & in l. error, nu. 30. C. de iur. & fact. ign. Dec. in c. cum uenerabilis, nu. 18. de excep. Affl dec. 83. nu. 3 et Gram. in d. not. 5. 7. & 10. & conſ. 69. Nic. Ant. Grauatius.*

f Niſi ſpecificatis.) *Huc ſpectat, quod ſupra eo. § 4. ſub litera A. ſcripſimus.*

g Solent cauti.) *Hoc tamen intelligas quotieſcunq; confeſſiones*

21 † re-

21 † *veluti erroneæ ante concluſionem in cauſſa reuocantur, nam poſtea nequaquam eas reuocare permittitur; veluti Bart. alijq; explicant, in d.l.error, idemq́; Bar.in.l.non fatetur, col.3.ff. de conf.Bal.in.l.1.col.2.C.ne ex del.def.Arch.& Ioan.And.ino-*
22 *uell.in c.2.de reſt.in integ.& Affl.dec.44. nu.2.Verum† cum temperamento intelligendum hoc erit, niſi confeſſiones perſuaſu aduerſarij factæ fuiſſent, tunc etenim poſt ſententiam quoq; reuocari poſſunt, vt Bar. citatis in locis adnotauit, quem conſectatur Iaſ.in.l.1.nu.2.ff.de cond. indeb. & traditur per Bald. in.l.de tutela, col.2. verſ.2.opp.C.de in integ. reſt. Nicol. Ant. Granatius.*

De reſponſionibus rei ad poſitiones actoris, deq́ue interrogatorijs ac exceptionibus eiuſdem.

CAP. VLT.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes tribus interrogationum ſpeciebus interrogari ſolent.*
2 *Odioſa reſtringenda ſunt.*
3 *Obiectus ſpecificari debent, & nu. 18.*
4 *Exceptio non ſpecificata repellitur.*
5 *Obiectus præſtans, an audiatur, ſi de titulo non doceat.*
6 *Poſſeſſor etiam iniuſtus defendi debet in ſua poſſeſſione, donec conſtet de meliori iure alterius, & numero. 22.*
7 *Obiectus an in quacunque parte iudicij tradi poſſint, & nu. ſequen.*
8 *Tertius quando obiectus dare poſsit.*
9 *Tertius admittitur in cauſſa, in ſtatu, quo reperitur, & numero 24.*

10 Pra-

10 *Practica illa communis excipiendi generalia, quem effectum operetur, & nu 13.*

11 *Obiectus ſi ſpecificati clarè non fuerint, an poſsint declarari.*

12 *Obiectus ſi quis ignorauerit, an poſt terminum eos dare admittendus ſit, & an ſuper ignorantia, ſuo ſtetur iuramento.*

14 *Obiectus etiam in ſecunda inſtantia dari poſſunt.*

15 *Reſcripto ſi neutri, quando obijci poſsit.*

16 *Interrogatoria qualiter quotue modis fiant.*

17 *Exceptionum peremptoriarum, & dilatoriarum diſferentia, de earumque effectu, remiſſiuè tamen.*

18 *Teſtes quando repulſantur, eorum defectus, non in genere exprimi debent, puta, ſunt fures, ſpurij, adulteri, & huiuſmodi, ſed in ſpecie.*

19 *Dies quando eſt de ſubſtantia, debet fieri ſpecialis mentio.*

20 *Libellus generalis & obſcurus parte non opponente procedit in ſummarijs.*

21 *Actione carens à limine iudicij repellendus eſt.*

22 *Poſſeſsione ſua nemo abſq; cauſſæ cognitione priuandus eſt, etiamſi eſſet prædo aut intruſus.*

23 *Dilationes in materia repulſæ contra teſtes, nõ abſq; magna cauſſæ cognitione conceduntur.*

25 *Tertius ſciens litem & ſe non opponens, præiudicat ſibi.*

26 *Tertius non impedit exequutionem ſententiæ, ſi illi de indemnitate caueatur.*

27 *Probatio in promptu quãdo dicatur, arbitrio iudicis committitur.*

28 *Teſtes veniunt inſtrumentorum appellatione.*

29 *Præ-*

29 Præſumptio iuris liquidiſsima eſt probatio.
30 Ignorantia non præſumitur, cum res palàm innoteſcat.
31 Ignorantia ſolo iuramento probatur, admittitur tamen probatio in contrarium.
32 Repulſa teſtium in cauſſa appellationis, an dimittatur.
33 Repulſa eſt defenſio.
34 Repulſa in cauſſa attentatorum admittitur.
35 Repulſa facta concluſione non conceditur.
36 Repulſa in cauſſis ſummariis an concedenda.

EX diuerſo, ſi tu partes rei ſuſtinebis, munus tuum erit intentionem actoris optimè ſcrutari: & quod ad reſponſiones poſitionum attinet, quantũ ſalua conſcientia poteris, nihil de actoris intentione concedere, quarum reſponſionum formulã apud vulgare Formularium procuratorum Romanæ Curiæ habes non repeto amplius, & articulos diuerſæ partis diligenter conſiderabis in omni capite & primo interrogatorijs in examine fiendis, & exinde exceptionibus ſtudebis pro viribus actoris intentionem extenuare, prout
1 reo incumbit. 4. quæſtio. 4. cap. 1. In quo † genere extenuandi intentionem actoris per viam interrogationum,
2 a ſolemus teſtes tribus interrogationum ſpeciebus interrogare, nempe quibus, vel factum, quod ex aduerſo articulatur ratione alicuius qualitatis, temporis, loci, alioue reſpectu alteratur, diminuitur, vel aliàs mutatur eius effectus, ita, vt alleganti non proſit, vel quibus ratione perſonę vel denique ratione dicti ipſius teſtis tollitur de fide ſua in totum, vel in partem: quòd ſi exceptionibus quoque
b actoris intentionem extenuare volueris, b vtiq; triplici exceptionum ſpecie pro rei defenſione vti ſolemus, de peremptorijs loquor, & alias pręmitto, nempe, qua ſcilicet ratione perſonæ actoris, vel ratione defectus in titulo eiuſ-

dem,

dem, vel deniq; ratione melioris iuris ipſius rei actoris intentionem euacuamus atque elidimus. Pro quibus agendis formulas ſupra citato vulgaris formularij libello habere licebit, materiam vero tribuet tibi legalis potius ſupellectilis, quàm longa fori verſatio.

Quarum exceptionum ſi vltimam ſpeciem reſpicimus, hæ exceptiones tametſi principaliter ex ejs inferretur, ius alteri parti non competere, cum tamen tendant ad purificandum, vel aliàs inſtruendum ius & titulum ipſius excipientis, paſſim admitti ſolent, prout ſupra de articulis actoris docuimus; ſed reliquæ duę ſpecies cum per ſimiles exceptiones non doceatur, neque principaliter, neque in cõſequentiam de aliquo iure excipientis, ſed de non iure alterius partis, dicimus eas eſſe de materia obiectiua, & cùm videatur quis ſimili materia actoris potius perſonam ac titulum arguere, & defectus opponere quàm de iure ſuo dare, conſueuit ſacrum Palatium in ſimilibus difficilioris eſſe admiſſionis, ea ratione, quòd materia odioſa videatur, in
2 qua † non eſt laxanda, ſed potius reſtringenda licentia, argumen. capitul. 12. quęſtione 3. capitul. ſi quis epiſcopus criminationes 7. qu. 8 quis crimen. &. l. ſciant, de acc. Et prima difficultas ſacri palatij eſt in hoc genere, vt non requirat à producente ſpecificationem, de qua in. l. libellorum. ff. de accu. canonizata in 2. quæſt. 3. in Rota dec. 36. in no. fuit dubitatum, de libell. obla. & iniurijs, in prin
c cip. c & hoc † qua de iure expreſſum eſt, ſimilem ſpecifica-
3 tionem in obiectibus neceſſariam eſſe, etiam in beneficiali cauſſa in capit., vt circa, de electio. libro 6. & in clementin. conſtitutionem, eodem titul. Innocen. in cap. cum veniſſent, de in integrum reſtit. Rota deciſ. 606. in antiq. Dic, quòd ſtylus ſacri palatij, de materia obiectiua. Et propterea niſi ſimilis materia ſit, vt ſupra benè ſpecificata, non conſueuit admitti in palatio. Rota deciſ 648. in antiq. ſciendum, de articulis, & 789. etiam in antiq. ſciendum, de articulis obiectiuis, Ægi. concl. 445. ſi contra, de probat. & concl 562, concluſio, de excep. & quod ad tẽporis expreſſionẽ attinet, in hoc diſſidet ſpecificatio noſtra ab ea, de qua in d. l. libellorum, quod ſatis erit exprimere
d menſem & annum, & non cogeris ſpecificare diem d niſi

forte

fortè eſſemus in caſu in quo dies eſſet de ſubſtantia. Nic.
4 Milis in verbo, articuli, numero ſexto. Quæ † tamen om-
nia intelligas, & quæ ſupra diximus, ſimiles materias ma-
e lè ſpecificatas non admitti, e videlicet parte opponente,
quoniam etſi materia aliàs ſit bona, ſpectat tamen ad par
tem allegare, quod non ſint benè ſpecificatæ, & non tene
tur iudex id à ſe ſupplere, parte non excipiente, etiam ſi
abſens ſit, dum tamen contumax eſſet, niſi fortè ſpecifica-
tio eſſet valde neceſſaria, & magni effectus in materia
ſubiecta. Ægi. concl. 434. ſi contra, de excep. Amplius in-
telligas, niſi materia, quæ daretur obiecta, eſſet iam pro-
bata, Rota dec. 780. in antiq. ſciendum, de articulis obie-
ctiuis, imo non ſolum ſi plenè probata eſſet, ſed etiam ſe-
miplenè tantum, vtpote, per vnum teſtem, quaſi tunc om
nis calumniæ ſuſpicio ceſſet, Ægid. concl. 452. ſi manda-
tur, de probat. cuius arg. idem dicēdum eſſet, vbi quis alijs
modis ſuſpicionem calumniæ deduceret.
5 Secunda † difficultas eſt, vt non audiatur quis volens da
re obiectus, niſi prius de titulo, vel aliàs de iure ſuo docue-
rit, argumento notatorum per Innoc. in capitul. cum Ber.
f de re iudicata, f quandoquidem non ſolet quis audiri, niſi
ſua interſit, ad not. per eundem Inno. in c. ſuper his, ver-
bo, excludatur, de accu. & eſt gloſſ. ordinaria in c. prius ele
ctionem, de conceſ. præben. Ægi. concl. 383. non poſſeſſo
de excepti. & in propoſito conſueuit palatium admittere
pro ſufficienti intereſſe ad finem dandi obiectus, ſi is, qui
daret illos, poſſeſſor eſſet, audiretur enim volens poſſeſ-
ſor dare obiectus abſque eo, quod de alio iure ſuo doceret
Rota 418. not. an reus, de exceptio. obiect. in antiqu. &
deciſi. 70. nota. quòd vbi conſtat, de re iudic. in antiq. & 2.
in antiquioribus Biſignet. Caſſad. deciſion. 2. de excep. in
g fin. g Idque † ea ratione, quod interſit poſſeſſoris etiam
6 ius non habentis non amoueri à poſſeſſione beneficij, do-
nec conſtet de meliori iure alterius. Rota d. dec. 70. in an
tiq. & ſatis eſt reo vincere ob non ius actoris, etiam ſi per
eius confeſſionem, vel aliàs conſtaret de non iure ſuo, ar-
gu. l. fin. C. de rei vend. & notatorum per Compoſtel. in c.
mandatis, de reſcript. Cuius rei ratio eſt, quia melius eſt,
quòd poſſeſſor iniuſtè remaneat in ſua poſſeſſione, quā-
uis

uis iniuſta, vel vitioſa, quàm dare alteri vitioſum ingreſsũ de nouo, præſertim, quia ſi poſseſsor erit iniuſtus, ſubeſt ſuo ordinario, qui poterit pro officio ſuo illum à poſseſsione amouere, ca. ordinarijs, de offi. ordina. lib. 6. Io. Mo. in capit. vt circa, de electio. eodem lib. verbo, inter dictam. Rot. d. dec. 418. in antiq no. An re', de excep. obiectiuis.

h Tertia h denique difficultas eſt, vt † non paſſim in qua-
7 cunque iudicij parte admitti ſoleat hæc materia obiectiua, veluti de ſimplici ſupra docuimus, idque eadem fermè ratione ſuperius allegata, quod veluti concernẽs defectũ tituli, vel perſonæ aduerſarij, & non ius dantis, viſa fuerit odioſa, & propterea arcenda eius probatio. l. quidam. ff. de lib. & poſth. ca. pœnæ. diſt. 1. de pœn Specu. tit. de excep. §. 3. incip. Dicto, de dilatorijs nu. 9. verſi. & nota, quod ſi contra excipientem, ibi; & hæc repulſio præcipuè locum habet contra exceptiones criminum uel defectuum. Quamobrem vſu receptum eſt in ſacro palatio, vt in quauis cauſsa ſpirituali, vel profana ſimilis materia non admittatur, niſi infra terminum datum ad articulandum, Rota deciſ. 708. Nota, quòd ſi aliqua cauſsa, de art. obiecti. 648. Nota, quod ſi in aliqua cauſsa, de art. 606. Dic, quod ſtylus de materia obiecti. 419. Not. An ille reus, de excep. 420. Not. quod ſi prima inſtantia, de excep. obiecti. & 426. Nota, quò d ſi in prima inſtantia, de excep. obiecti. omnibus in antiqu.

Quod procedit, & ſeruatur non ſolum in eo, qui à prin-
8 cipio in cauſsa fuiſset, ſed etiam † in tertio veniente ad cauſsam, ex clauſula generali, omneſq; alios, & c. poſt ſimilem terminum excluſiuum ſeruatum, In quo licet videretur prima facie, quòd poſset dare obiectus poſt dictum terminum, qui non deberet excludere eum, cui non fuit præfixus, & qui non fuit in cauſsa, nec potuit prius dare, & propterea ſine culpa non deberet excludi, capit. cognoſcentes, de conſt. Nihilominus non conſueuit palatium ipſum admittere volẽtem poſt dictum terminum dare obie-
i ctus, i ex quo † admiſſio tertij ſolet fieri ad ſtatum, quo re-
9 perit cauſſam, & ſic debet admitti ad ſtatum cauſſæ cum ſuis qualitatibus. l. eum qui. ff. de iureiur. Caſſa. dec. 1. de exceptio.

Amplius ſeruatum eſt etiam, vbi ſimiles materiæ datę eſſent verbo infra terminum, quo caſu non inſeruiret communis practica excipiendi generalia infra terminum, nequet operaretur effectum præſeruatiuum ſolitum per ſimilem excipiendi modum operari, quòd propter omnes exceptiones ſic in genere licet verbo infra terminum datas præſeruaretur excipienti facultas illas dandi etiam poſt terminum per no. per Bal. in c. 1. in princ. extra de fid. inſtru. per Felin. in c. licèt cauſſa, col. 13. de probat. Marſi. ſing. 13.

11 Idem † quoque ſeruari conſueuit, ſi datę eſſent materiæ etiam facto, & realiter infra terminum, velletque is, qui dedit, nihil de nouo dare, ſed aliquid de contentis in materijs datis in termino dumtaxat declarare, non admitteretur enim ſimilis declaratio poſt terminum, & dilatio, quæ de ſtylo palatij pro termino ſubſtantiali ſeruari ſolet ad declarandum, prout ſupra ſuo loco docuimus, non daretur, & data non inſeruit, reſpectu ſimilis materię, & ad effectum illam declarandi, ad no. in capit. in generali. §. ſi per Ioan. Mo. de re iud. lib. 6. Rota dec. 262. in antiq. nota, quòd in articulis, de ar. & obiection. 410. in eiſdem, nota, quòd ſi in prima inſtantia, de excep. obiectio. & 426. in eiſdem, no. quod ſi in prima inſtantia, eod. tit. & licèt ille, qui declarat nihil de nouo faciat, ſed quod factum eſt, tantum dilucidet. l. hęredes palam. ff. de teſta. cum nota. Nihilominus in iſta materia, vtpote odioſa, voluerunt Patres imputari parti, quæ à principio debuit præuidere, & clarius excipere, Rota dec. 64. in antiq. Nota, quod in articulis, de articu.

Mitigaretur tamen iſte rigor, & admitterentur poſt terminum ad articulandum tam declaratio ad materias prius datas, quàm ipſæ materiæ, ſi tunc de nouo darentur, vbicũque calumniæ ſuſpicio ceſſaret, & ſummoueri poſſet, prout in pleriſque caſibus ſeruatum eſſe comperio, vtpote ſi materia, quę daretur, vel quam declarare quis vellet, reperiretur iam probata, argumento notatorum per Rotã dec. 780 in antiq. ſciendum, de art. obiecti. & dec. 648. in eiſdem ſciendum, de articu.

Idem ſi non plenè probata eſſet, ſed ſemiplenè tantum

per

per vnum teſtem Ægi concl. 452. ſi mandatur, de probatio. idem ſi probatio ſimilis materiæ eſſet in prõptu. Ægi. concl. 371. Quòd ſi v. de exceptio. quę licet loquatur de probatione in promptu per inſtrumenta, cum tamen ratio
k generalis ſit, k non ſecus dicerem ſi probatio, quæ in prõptu eſſet, conſiſteret etiam in teſtibus, vel alia probationis ſpecie, quo exemplo idem opinor dicendum, ſi mate-
l ria, quæ daretur, haberet præſumptionem iuris l pro ſe, ſummoueret enim ſimilis præſumptio calumniæ ſuſpicionem, prout alibi ſimilis pręſũptio iuris pro aſſertione prælati, quæ aliàs non probaret in pręiudicium ſuę eccleſiæ, (ſea ratione, quòd aſſertio ſuſpicaretur facta ad effectum fraudandi eccleſiam) faceret ſimilem ſuſpicionem ceſſare & aſſertionem probare, etiam in eccleſiæ præiudicium ad nota. per Curt. Iun. in tracta. ſuo feudorum, prima parte principali char. 6. q. 8. nu. 15. alleg. c. ſi diligenti, & Abb. ibi. 3. notab. de præſcript.

12 Qua † ratione, idem quoque ſeruatum eſt, vbicunque is, qui daret obiectus, iuſtam tarditatis ſuæ cauſſam haberet, vtpote, ſi poſt terminũ huiuſmodi notitia ſimilis obiectus ei ſuperueniſſet, ad. l. de ætate. §. ex cauſſa. ff. de interro. actio. c. paſtoralis, de excep. adſtipulatur. c. inſinuante de off. deleg. & c. vt circa, in verbo, niſi aliquid, de elect. in 6. Ægi. concl. 562. concl. quòd ſi P. ibi de tertio vero, Caſ
m ſa. dec. 1. de excep. in prin. m & cum ignorantia potius pręſumatur quàm ſciencia. l. verius. ff. de prob. videtur ibid. voluiſse Ægidi. pro verificatione ignorantiæ non ſtari ſimplici allegantis aſsertioni, neq; cum probationis one-
n re grauandum eſse, n ſed iuramento potius ſuo in hoc ſtari debere, veluti de re, quæ in animo cõſiſtat, donec aliũde ſciẽtia comprobari non poteſt. Idem etiam ſi quis vellet dare obiectus contra titulum, & gratiam poſt terminũ huiuſmodi ex aduerſo productos, admitteret enim tunc eum ea ratione ſacrum palatium, quòd ſi iſte titulus, vel gratia non fuerunt ante terminum producti, non potuit altera pars diuinare, neque præuidere exceptionem contra hactenus ignotam actionem, idque etiam ſi non ſolum terminus ad articulandũ, verũ etiam alij oẽs ſeruati repeterẽtur. Caſs dec. 1. de excep. n. 2. quo exemplo idẽ opinor

S dicen-

dicendum in eo, qui vellet dare obiectus contra perſonā tertij, qui non veniſſet ad cauſſam, niſi poſt dictum terminum ad articulandum. Militat enim excuſationis ratio pręcedenti æquipollens, verum hæc facultas dandi obiectus etiam poſt terminum in præſcriptis caſibus, vel alijs, vbi eadem excuſationis cauſſa militet, non conſueuit longius laxari, ſed eadem odij ratione arctari, ſi modo volens obijcere, id incontinenti faciat, & ſi contra gratiam, vt ſupra poſt terminū productā velit dare obiectus, obijciat in termino ad dicendum contra, poſt quem non audiretur amplius Caſſa. d. deciſ. 1. de excep. nu. 2. & 3. Et quod ſupra diximus, obijcias in termino, intelligas ſpecificè, nam

13 † communis practica excipiendi generalia contra, præſeruatiua facultatis ſpecificandi exceptiones nobis competentes in quacunq; parte iudicij operatur in exceptionibus, quę ſunt de iure dantis, quæ ſic non ſpecificatæ dari poſſunt, ſecus autem videtur dicendum in iſtis exceptionibus obiectiuis, quę non ſunt de iure dantis, & in quibus requiritur ſpecificatio, de qua in d. l. libellorum, de accu. per ſupradicta ſaltim in his, quæ ſic non ſpecificatæ non admitterentur etiam parte non opponente, (prout ſupra docuimus) conceſſo pro nunc, quòd in alijs parte nō cōtra dicente admiſſibilibus, practica dicendi generalia contra faceret effectum ſuum præſeruatiuum.

Generaliter verò vſu receptum eſt, vt ei qui obſtante ſibi termino ad articulandum excluſiuo ſimilis facultatis obijciendi, vel obiectus declarandi non valuit in vna inſtātia obiectus dare, vel datos declarare id ſibi liceat, in ſequiori inſtatia vſque ad tertiam inſtantiam, quia termini & dilationes quæ dantur in vna inſtantia tanquam ordinatoria illius inſtantiæ non ſe extendunt ad ſequiores inſtātias, & iſta ratione de more ſacri palatij eſt, quòd omnis inſtantia habet ſuas dilationes, & terminos: imo ijdem termini de nouo dantur, prout ſupra ſuo loco vidiſti, & hoc, vt quis in cauſſa appellationis poſſit non probata probare

o & non allegata allegare, o quam facultatem admittit palatium etiam in iſtis materijs obiectiuis tametſi odioſis, Rota dec. 419. in antiq. nota, an reus de excepti. Milis in verbo, Articuli, numero quarto, allegat. l. per hanc. C. de tempo.

po.appel.allegat. conſi. Roma.de quo ibi per eum, quod etiam ſeruatum eſt in obiectibus, vel eorum declarationibus, in præcedenti inſtantia propter lapſum termini repulſæ, nam repulſio non eſt reprobatio cauſa cognita facta, argu.l. non videtur.§.ſi rationem. ff. de compenſatio. & repulſio fuit ab illa inſtantia tantum, Rota deciſ.420.& 426. ambabus incipientib. Nota, quòd ſi in prima inſtantia, de exceptio.obiect.& ambobus in antiq.vbi licèt ſimilis facultas admittatur in ſequioribus inſtantijs, reſtringitur tamen infra terminum ad articulandum de nouo in dictis inſtantijs dandum, &(vt opinor) reciperet omnes ampliationes, & limitationes, quas ſupra docuimus.

Sed dices, ſi vis excluſiua iſtius facultatis dandi obiectus, vel datos declarandi à lapſu termini ad articulandũ prouenit iſta materia raro, vel nunquam practicabitur, ex quo inoleuit abuſus, vt termini nunquam ſub ſua die, neq; aliàs rectè, ſed nulliter ſeruentur ſub ſpe habituræ ſanationis per reiterationem in vim extrauagantis Inno. vj. de facultatibus Auditorum ſupra ſępius citatæ vel ſpecialis commiſſionis paſſim dari ſolitę, & quod nullum eſt, nullum præſtare poſſet impedimentum, & quòd debeamus intelligere de termino ritè & rectè ſeruato, docet Caſſa. d.dec.1.de exceptio.in prin. Quamobrẽ non deſunt procuratores in Romana Cur. etiam famoſi, qui non ſolùm non nouerunt caſus, quibus ſimilis materia, vel eius declaratio admittetur, vel repelleretur, verum neſcirent eã ab alijs materijs diſcernere; licèt antiquiores Patres in illis dignoſcendis plurimum inſudarent, prout nobis plures deciſiones ſupra ſæpius citatę indicant, & pręſertim deciſ.27.in no.fuit dubitatum, de poſitio. & exceptio. & propterea nõ eſt omnino negligenda, pręſertim quia facilè poſſet venire caſus neceſſariæ diſputationis iſtius materię. Finge enim, quod quis timens obiectus, caueret à mala obſeruatione iſtius termini, & ritè ac rectè ſeruaret illum, vt excluderet te ab iſta obijciendi facultate. Ruſus finge, quòd Auditor, (prout plerunque euenit noſtris temporibus) pronunciet, prout in cedula, & poſtea ſubſcriberet interloquutoriam, nonne terminus ad articulandum, tametſi nulliter à principio fuiſſet ſeruatus, remanebit be-

neficio reiterationis factæ tempore dictæ pronunciatio-nis,prout in cedula ſanatus,ac ſi validè ſeruatus fuiſset.& à reiteratione citra operabitur ſuum effectum excluſiuũ.

15 Cæterum,† non ignorabis in hac ſpecie, quòd vbicunque ageretur ad canoni zationem gratiæ, ſi neutri, tunc omnis materia, quantumuis obiectiua diceretur.deſcendere à gratia impetrantis & eſse de iure dantis & eſsemus extra caſum c.vt circa,de elect libro.ſexto & cleme. conſtitutionem eo.tit. Quandoquidẽ ſi ius & titulus dantis iſtos obiectus,eſt iſta gratia,ſi neutri, cũ nullum ius impetranti tribuat,niſi ſub illa conditione ſi neutri ius competeret,quicquid obijciat impetrans ad docendum de nõ iure ſui aduerſarij,cenſebitur de iure dantis, & non obiectus,ex quo tendit ad purificandam gratiam ſuam conditionalem Nic.Milis verbo, artic. nu.7.Rota dec. 827. in antiq.Nota quòd materia de obiectio. & deciſion. 27. in no.fuit dubitatum, de exceptio. & poſitio. Et propterea ſeruat palatium,vt in præſcripto caſu,quãdo ad canonizationem ſimilis gratiæ,ſi neutri ageretur, admittere quoſcumque obiectus abſque ſpecificatione. l.libellorum, de accu.de qua ſupra diximus,Rot.d dec.27. fuit dubitatum in nota. idque etiam poſt terminum ad articulandum, & quandocunque prout alias materias non obiectiuas, & licet exceptiones huiuſmodi ſimpliciter acceptæ ſint ex natura ſua obiectiua, vtpote concernentes defectum tituli vel perſonæ aduerſarij, ratione tamen ſubiectæ materię, gratiæ ſi neutri,in qua dantur,mutatur eius natura,& cẽſetur rationibus prædictis de iure ipſius dantis, & dicit collector.d.dec.27.prima additione in fin. mirum non eſſe, quòd vna res ſimpliciter accepta ſit vnius naturæ, & poſtmodum per adhæſionem alteri rei mutet naturam, quia hoc videmus in pluribus caſibus, & ſubnectit exemplum de tigno,qui ſimpliciter acceptus res mobilis eſt,& poſtmodum ædibus fixus immobilis reputatur. l. eum qui ædes.ff. de vſucapio. & in tantum admitterentur ſimiles materiæ abſq;ſpecificatione,& circumſcripto termini lapſu, vt procedat non ſolum in ſimilibus materijs, quæ de nouo darẽtur,verum etiam in eiſdem, quæ in eadem cauſa,antequam gratia ſi neutri ſuperueniret, ſeu eius canoniza-

nizatio uem ageretur, fuiſſent repulſæ tanquam vel malè ſpecificatæ, vel datæ poſt terminum, argu. notatorum per Rotam dec 4 20. & 4 2 6. ambabus incipiētibus, nota, quod in prima inſtantia, de excep. obiect. ambobus in antiquis. Quamobrem tu hinc diiudicare potes, quanta ſit plerunque ſimilis gratiæ ſi neutri vtilitas.

ANNOTATIONES.

a SOlemus.] *Interrogationes teſtibus fieri ſolent, vt falſitas de*
16 *tegi valeat, quæ† qualiter fiant, quotue modis. Specu. egregiè docet in ti. de teſt. §. iam de interrogatorÿs, traduntq́; Doct. in c. præſentium, de teſt. in 6. & libellorum ille architectus Ioa. Pet. Ferrar. in forma iuram. teſtium, in verſ. proteſtante, nu. 5. cum ſequen. ad finem vſq; vbi &* Ioan. *Bapt. Ziletus multa cumulat. Nicol. Ant. Grauatius.*

b Vtique triplici.) *Si† exceptionum peremptoriarum & cur ita*
17 *nuncupentur, ſi exceptionum inſuper dilatoriarum, earumq; diſcrimina, vim, ac robur, vno quaſi aſpectu videre cupis, Angeli Aretini doctos commentarios legas, inſti. de excep. Doctor in. l. peremptarias, C. ſent. reſcri. non poſſ. & in. l. exceptionem, C. de probat. Abb. Fel. atq; recentiores in c. exceptionem, de exceptio. Nic. Ant. Grauat.*

c Et hoc quia.) *Et adeo† in obiectis criminibus, ſpecialis mentio*
18 *de eis neceſſario faciēda eſt, quòd ſi cōtra teſtes generaliter fiat verbi gratia, quia ſunt fures, ſpurÿ, adulteri, & de ſimilibus, nō ſufficeret, tex. eſt in c. præſentium. §. teſtes, de teſtib. li. 6. & traditur per Bar. in. l. teſtium. §. l. Iul. ff. eo. ti. & in. l. 1. in fi. C. de teſta. Bal. in auth. ſi dicatur, in fi. C. de teſt. ad quæ conferunt dicta per Affl. dec. 1 1 1. nu. 9. Nic. Anto. Grauatius.*

d Niſi fortè) *Quādo† dies eſt de ſubſtantia, ſpecialis eius mētio*
19 *habenda eſt, vt adnotant Bal. in. l. 1. C. de re iud. Ro. in. l. Pōponius. §. rei perduellionis. ff. de acquir. hæred. Aret. in c. qualiter & quando. §. debet. col. 7. de accu. & Iaſ. in. l, 2. §. ſi quis Epheſi de eo, quod certo loco. Nicol. Ant. Grauatius.*

e Videlicet.) *Huc pertinent dicta† per Alex. con. 32. col. 3. lib.*
20 *4. & Deciū poſt nonnullos, quos citat in. l. edita. C. de eden. quòd libellus in cauſſis ſummarÿs, & ſi nequaquam benè declaratus, ſed generalis obſcurèque compoſitus fuerit, tamen parte non*

opponente valet. Quanquam in hac ſpecie Iaſ.in d.l.edita,nu 6
& pleriq; alij voluerint,quòd etiam parte opponente libellus ge
neralis procedat in ſummarijs,at ſecus in ordinarijs. Quæ de re
ibidem doctiſſimum præceptorem meum D. Ioa.Bolognettum vi
deas nu.15.vbi fœdere diſtinctionis concordat opiniones, Qui
eo loci nu.80.tradit, libellum tantummodo per libellantem, ſed
non per eius hæredem declarari poſſe; & hanc communem eſſe
opinionem affirmat, quicquid è contra Decius dixerit. Itidem
quòd nec procurator (niſi ſpecificum haberet mandatum) libellũ
declarare poteſt, nec etiam dominus libellum procuratoris, vt
ibidem præceptor meus, & Iaſ.quoq; nu.26.Cæterum in cauſſis
ordinarijs libellumq; requirentibus, ſi libellus ineptus eſſet,etiã
parte non opponente,non procederet:quinimò ſuper eo lata ſentẽ
tia ipſo iure nullius eſſet roboris,c.examinata,de iud.vbi Docto
res notant. Alex. conſi.147. lib.6.& conſi. 79.lib.2. Fel. in c.
in literis,col.pen.verſi.tertia declaratio,de offi.deleg.& Vant.
de nullit.ex defec.proceſ.nu.22.Nic. Ant. Grauatius.

f Quandoquidem.) Huc autem vergit pulchrum Bart.pronun
ciatum in.l.vbi pactũ, vbi Alex.& Iaſ.n.10.& 11.C.de tranſ.
21 quòd† cui non competit ius agendi ſuaq; non intereſt, iudicij li-
men præcludendum eſt, ab eoq; ille ſubmouendus. Quinimo bo-
ni iudicis eſt, ex officio illum repellere, vt eo loci per Iaſ.& Soc.
conſ.255.lib.2.Alex.& Imo.in l.4.§.hoc autem iudicium. ff.
de dam.infe.& Felin.in c.ad aures,de præſcrip.qua de re Boer.
legas dec.171.nu.21.& 22. Nic.Ant. Grauat.

g Idque ea ratione.) Faciunt,quæ† habentur in c.1.& c.in li-
22 teris,de reſt.ſpol.per Rot. deciſ.25 eod.titu.in no.per Doct.in
§.recuperandæ, Inſtit. de interd. & in. l. ſi quis ad ſe fundum,
C.ad leg.Iul.de vi pub. Rip.poſt cæteros in.l.naturaliter.§. ni-
hil commune,nu.46.ff.de acq.poſſ.& Felin.in c.vlt.n.24.verſ.
fallit ſecundo,de præſum. vbi voluit prædonem aut intruſum, ſi-
ue iniuſtum detentorem beneficij abſq; cauſſæ cognitione amo-
ueri non debere,& tradidit Dec. in.l.vlt.nu.4.C. de edicto diui
Hadr.toll.Nic.Ant. Grau.

h Tertia.) Ad hæc conferunt,quæ Abb.ſcribit in cap.licèt dile
23 ctus, in fin.de teſt. vbi† in materia obiectiua contra teſtes, dila-
tiones,non abſque magna cauſſæ cognitione conceduntur, ea nẽ-
pe ratione, quia de re odioſa agitur quæ reſtringi debet. Nicol.
Ant.Grauatius.

1 Ex quo admiſſio.) *Tertium † ad cauſſam venientem, in ſtatu,*
24 *quo ea reperitur audiri tantum debere Doct. dicunt in. l. ſape*
ff. de re iud. Affl. dec. 235. vbi multa eruditè diſſerit, & Frãc.
25 *Mar. deciſ. ſeu quæſt. Delph. 272. aſſerens. quòd † tertius ſciens*
litem ſeq; non opponens nec à lata ſententia appellans, præiudi
cium ſaltem, quoad poſſeſſionem ſibi parat, & hanc communem
eſſe opinionem affirmat, & Alex. in. l. à Diuo Pio. §. ſi ſuper re-
bus, nu. 24. ff. de re iud. hinc Abb. egregiè ſcriptum reliquit in
ca. ſuper eo. colum. vlt. de offi. deleg. quòd ſi iudex malitiosè ter-
tium ſe habere ad exequutionem impediendam animaduertit, il
lum audire nequaquam debet, quod quidem dictum magnoperè
notandum Iaſ. cenſuit in. l. quarta. §. condemnatum, nu. 11. ff.
26 *de re iud. Caterũ † quando exequutio fit aliqua ſuper re, de qua*
fuerat prolata ſententia illam quidem exequutionem à tertio ſe
opponente impediri non poſſe clariſſimi iuris eſt, ſi illi de indem
nitate caueatur. l. is à quo, & l. ſeq. ff. de rei vend. velut Bar. per
hac iura concludit in. l. à Diuo Pio. §. ſi ſuper rebus, nu. 2. vbi
Iaſ. nu. 17. & Vinc. Hercul. nu. 32. Quod quidem in beneficiali-
bus locum etiam ſibi vendicat, teſtibus Iaſone eò loci atque Fel.
in c. veniens. 2. nu. 7. de teſt. Necnon & in feudalibus Afflicto
hoc atteſtante in ca. imperialem. §. præterea inter duos. nu. 67.
de prohib. alien. per Fed. & in ca. ſi duo, num. 33. de pace tenen.
Sed hac in re Mynſing. legere non te pigeat in ſuis obſer. Cent.
3. obſer. 73. vbi communiori Senatorum ſententia tres caſus di-
ſtinguendos eſſe dicit, videlicet. Aut in re vacante exequutio
fit, ideſt, à nemine poſſeſſa, & tertius contradictor illam impe-
dit, per tex. in c. veniens, de teſt. Aut fit exequutio in re per aliũ
poſſeſſa, & tunc tertij contradictione non obſtante exequutio fie
ri poterit. l. Sticho. ff. de rei vend. ſi tamen (vt diximus) victor
cautionem de reſtituendo præſtabit. ſi tertium obtinere contingat.
Aut denique condemnatio in vna re facta eſt, & in alia fit exe-
quutio, & tunc tertius exequutionem impedit, teſte Bar. in d. §.
ſuper rebus, cui Imola inhæret, d. c. veniens. Sed & illud præte-
rea libet adiungere, quod à Caſſa ⁊ traditur dec. 1. de excep. &
Fel. in c. cũ ſuper, nu. 13. de re iud. vbi docent, quòd tertius cùm
venit ad cauſſam in vim clauſulæ, omneſq; alios intereſſe putan
tes in reſcripto appoſita, tunc in eiſdem ſtatu & terminis ad-
mittitur, in quibus cauſſa reperitur, vſq; adeò ſi publicata eſſẽt
teſtimonia ſibi obeſſẽt teſte Io. Mo. in c. vlt. vt lit. pen. Qua de re

*vide Felin.quoq;in d.c.veniens, & c.exceptionem, de exceptio.
Cæterum, quando tertius commiſſionem impetrat, quòd cōſtito de
intereſſe, iudex ipſum admittat, tunc in eodem ſtatu nequaquā re
cipitur ſed renouandus eſt proceſſus, vt citato loco Caſſa.aſtruit.
Sed an tertius veniens ad cauſsā poſt terminos non rite rectèq;
ſeruatos, teneatur illos iterare atq; repetere. Vide Papaz.in an
not.ad Rot.dec. 2.n.37.de reſcr.vbi iterādos licet ſubdubius af
firmat, eoq;loci etiam tradit terminorum obſeruationem ſingula
ri ſucceſſori prodeſſe. Qui quidem tertius ad defenſionem cauſ-
ſæ pro ſuo intereſſe ex perſona rei comparentis poterit fori decli
natoriam poſt litem etiam conteſtatam opponere, licet talis exce
ptio regulariter ante litem opponi debeat, c.inter monaſteriū, de
re iud.ita tradunt Inn.in c.capitulum ſanctæ Crucis in glo.ſed
dices nonne, de reſc.Iaſ.in.l.ita demum, n.5.C.de proc.& Frāc.
Niconi.alleg.34.nu.17.Nic.Ant.Grauat.*

k Non ſecus.) *Sententiæ auctoris conferre videtur, nam † arbi-
27 trio iudicis relinquitur, quando illicò aut in promptu, ſiue per
inſtrumēta, vel teſtimonia probatio fieri dicatur.l.3.§.cū igitur
vbi Bar.ff.de vi & vi arm.Iaſ.in.l.ſi ita quis. §. Seiacauit nu.
14.de verb.oblig.Abb.poſt Inn.in c.veniens de teſt.idem Iaſ.in
d.l.4.§.condemnatum.n. 30.& eſt cōmunis opinio vt Præpoſ.aſ
ſerit in c.quod reſt.3.q.1.qua de re videas etiā Franc.Mar.dec.
28 Delph.569.& iterum 570.& 601.præſertim cum † teſtes inſtru
mentorum appellatione comprehendantur.l. 1.ff. de fide inſtr.
gl.& Doct.in.l.ſi ex falſis.C.de tranſ.& in c.peruenit.1.de teſt.
cog.& Lanfr.in c.quoniam contra, in ver.inſtrumentorum pro
ductionis, in princ.de proba. Nic.Ant.Grauat.*

l Summoueret enim.) *Et nimirum eſt, † cum præſumptio, li-
29 quidiſſima ſit probatio, ſecūdum gloſſ.in.l.ſi tutor. C.de peric.
tut.Affl.dec. 13. nu.24.& Tiraquell.multa coacervantem in.
l. ſi vnquam, in verb.donatione largitus, nu.133.C.de reuoc.do
nat.Nic.Ant. Grauatius.*

m Et cum ignorantia.) *Limita hoc, † niſi palàm res innoteſce-
30 ret, tunc enim ſcientia præſumitur. Gloſſ.in clemen. 1.ver. pu-
blicè de ſepul.Bald.in c.quoniam contra.§.1.vt lit.non conteſt.
glo.communiter approbata in.l.ſi tutor petitus.C.de peric. tut.
& glo.in.l.vlt ff.de decret. ab ord. facie. vbi ignorantia eius,
quod publico edicto proponitur, nequaquam veriſimilis eſt, aliàs
ignorantia excuſaret, quinimo qualibet cauſſa etiā iniuſta igno*

ran-

rantem excuſat à dolo glo. 2. in c. 1. de conceſ. preben. niſi ignorã tia ſupina eſſet, c. 2. de conſt. lib. 6. Gomeſ. in reg. Cancel. de impet. benef. viuen. q. 3. & 31. & vſq; adeò ignorantia præſumitur vt filius, quæ in teſtamento paterno continerentur, ſcire non præſumatur. vt Curt. Iun. ſcribit conſ. 8. cui adſtipulatur Hiero. Cagn. in l. Qui in alterius, nu. 12. ff. de reg. iur. qui tamen ait, hoc nequaquam in herede extraneo locum habere, poſtquam heredi tati ſe immiſcuit, & hanc eſſe communem opinionem aſſeuerat. Nic. Ant. Granatus.

n Sed iuramento.) *Et ſi † ignorantia ſolo probetur in iuramento*
31 *c. ſi vero. 2. de ſent. excom. & c. vlt. qui matr. accu. póſ. attamẽ contrariũ probari poteſt. glo. in c. eos. in verb. affectata, de temp. ord. lib. 6. Rom. conſ. 102. Bar. in. l. ſi cui. §. ijſdem. ff. de accuſ. Fel. & Dec. in 2. lect. in c. cognoſcentes, vterque in ult. col. de conſtitut. & Tiraquell. de utroque retract. §. 4. in gl. 1. col. 1 cum pluribus ſeq. vbi cumulatiſſime.*

o Quam facultatem) *Andr. verò Iſer. in conſt. reg. Neap. in*
32 *cip. Iuriſperitorum, & Affl. ibi, in appellationis † cauſſa, crimina contra teſtes obijci poſſe negant, ſed in prima inſtantia tantũ eos reprobari conceſſum eſſe affirmant, quorum ſententiam cum temperamento (quo ad teſtes ſolummodo in principali cauſſa examinatos) locum habere intelligas. Secus ſi noui teſtes in ipſa appellatione producti fuiſſent. Nam ſi teſtium reprobatio, hac facti*
33 *ſpecie non concederetur vtiq; ipſa defenſio denegaretur, cum † repulſa defenſio ſit, Clem. ſæpe. §. non ſit, vbi gloſſ. de verb. ſign.*
34 *& tradit Affl. dec. 351. n. 3. Hinc eſt † quod in cauſſa attentatorum, teſtium repulſa admittitur, niſi ob calumniam differendæ litis cauſſa, peteretur, vt eadem dec. ab Affl. proditum eſt. At in teſtibus in priore inſtantia examinatis, iure optimo in poſteriore reprobatio locum non habet, cum imputandum ſit illi, qui po-*
35 *terat, ſed reprobare non curauit, præſertim † facta concl. in cauſ ſa. poſtquam repulſa non conceditur. §. vlt. in auth. de teſt. velu-*
36 *ti † quoq; in cauſſis ſummarijs eam concedi non debere, arbitrati ſunt. Abb. in c. veniens. 2 de teſt. vbi etiam Fel. & Capic. dec. 55. nu. 3. pro cuius rei elucidatione, atq; uerit ate legendus eſt Aret. in d. c. ueniens, Nic. Ant. Granatus.*

LIBER SEXTVS.

DE PRODVCTIONE IVRIVM IN curia,ac de litteris compulſorialibus,illarumq; exequutione in partibus.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *INſtrumenta publica abſque iudicis mandato à proprijs notarijs habentur.*

2 *Scripturę in iudicijs parcè producendæ ſunt.*

3 *Scripturæ & articuli,(ex vrbanitate tamen patrũ) admittuntur etiam poſt terminũ ad producendum omnia, vſque ad concluſionem,& quandoque poſt, ex gratia.*

4 *Scripturas ſimpliciter producens, omnia in eis contenta fateri videtur, & nu. 19.*

5 *Confeſſionis reuocatio prætextu erroris quando non admittatur.*

6 *Scripturas producendi ſtylus in Rom.Cur.*

7 *Inſtrumentorum in productione pars citari debet, aliàs non probant,fallit tamen,vt nu.25.*

8 *Scripturæ priuatę recognoſci debent, & quomodo, & quid in Palatio vſu receptum ſit, & nu.26.*

9 *Sigillum an probet.*

10 *Comparatio ſcripturarum, quando & qualiter facienda,& nu.27.*

11 *Inſtrumentum originale non cogitur quis apud acta dimittere, ſed copiam collationatam.*

12 Com-

12 *Compulſoriarum literarum duæ ſunt ſpecies.*

13 *Compulſoriæ generalis & ſpecialis formula.*

14 *Compulſoriarum in exequutionem quomodo procedendum ſit.*

15 *Exemplatio parte citata facienda eſt.*

16 *Principis in auditorio, ſola veritate inſpecta proceditur.*

17 *Sententia Senatus Neapolitani pro lege in regno habetur.*

18 *Opinio DD. Rotæ pro communi reputatur.*

19 *Inſtrumentum producens, omnia in eo etiam aduerſantia approbare videtur, fallit tamen.*

20 *Inſtrumenta producere, cum clauſula illa, ſi & in quantum, in fauorem faciunt, & non aliter, quantæ ſit efficaciæ.*

21 *Scripturæ an poſſint pro parte acceptari, & pro parte impugnari.*

22 *Scripturas producens, aut teſtium depoſitiones, cũ clauſula, ſi & in quantum, &c. poteſt cogi, vt præciſè declaret, ſi illis pro veris vti velit.*

23 *Inſtrumentum reprobatur per duos teſtes.*

24 *Teſtes inſtrumentarii, ſi inſtrumento contradicant, an puniantur.*

26 *Teſtes ſuper recognitione ſcripturæ producti, non aliter probant, niſi præſentes fuiſſe teſtificentur.*

27 *Comparatio ſola litterarum an plenè probet.*

28 *Inſtrumenti exemplum, ſiue copia, an fidem faciat, & num. ſeq.*

30 *Approbatus non poteſt ab eodem reprobari.*

Datis

DAtis iam articulis pro intentione actoris, ac exceptionibus rei ad extenuandum intentionem actoris, ſolet quiſque pro verificatione ſuę intentionis, probationes, quas habet afferre, & cauſsam iuribus, vel teſtium depoſitionibus inſtruere, & primo de iurium productione dicemus: iura enim hic probationes quę in ſcriptura conſiſtant, vulgari
1 quodam vocabulo vocamus, quas † ſcripturas, ſi quis ad manus habeat, vel ſi ex partibus à proprijs tamen notarijs rogatis (ſi publicę ſint) vel aliàs originales habendæ ſunt, abſque alia iudicis iuſsione, ac partis voçatione ad Romanã Curiã adduci & tranſportari poterunt, & vbi habueris, iterum atque iterum legendæ ſunt, & vbi legeris, munus tuum erit perpendere, inſpecta natura actionis ſi actoris, vel exceptionis, ſi rei partes defenderis, quid quãtum, & quando intentioni tuę prodeſse, vel obeſse poſsint, & illas prout re benè penſata expedire digno-ueris, exhibebis in iudicio: qua in re, niſi ita eruditus fueris vt legum ac canonum cõſilio vti poſsis, facile cum alijs practicis, non minus, quam talpa proprio plerunque peribis iudicio, prout ſæpisſimè ego meros practicos qui non valentes eum, (qui in iudicio nimium properaret, legibus cohibere, iurium productione ſe tueri ſolent) proprijs eorũ nexibus deprehendi, quos reprehendit Pap. in c. imputari extra de fide inſtru. & admonet tex. in. l. ſcripturę diuerſæ, C. de fid. inſtr. & eis alludit vulgatum carmen.

Heu pateris telo vulnera facta tuo.

a Quorum a exemplo † deterriti veteres & ſi eruditiſ-
2 ſimi eorum eruditione non confiſi, conſueuerunt in exhibendis iuribus eſse parcisſimi, illaque non niſi paulatim & quantum, ac quando ipſa neceſsitas vrgeret, exhibere, ea (vt opinor) ratione, quod veluti veteri adagio dicimus, dubium eſse litis euentum, ſic ab ipſis cõpertum eſt, dubias quoque eſse in quauis iudicij parte litigatorum curſitationes, & in re tam dubia, non poteſt quandoque etiam eruditisſimus quiſque à longe prognoſcere, quod poſtmodum contraria actione, ac temporis beneficio commonitis di-

tis dignoſcit, tempus enim eſt pendentis baculus, & in certamine contraria actio ad melius operandum nos in-
b ſtruere ſolet,quàm omnibus artibus b non minus,quàm ij qui bello præſunt explorare debemus; quandoquidem' lis belli ſpecies eſt', in quo genere admonet nos Cicero in Catone hiſce verbis. Quis eſt tam ſtultus, quamuis adoleſcēs,cui ſit exploratum ad veſperam eſse victurum? Quę Ciceronis verba nobis in hac iudiciorum ſpecie pręſertim, qui in ſacro palatio cauſsas agimus atque defendi
c mus,optimè arrident,ea ratione, c quod Patres ipſi eiuſdem ſacri palatij veluti ſupremi ordinis iudices à multis annis eam ſibi aduerſus iuris regulas præſcripſerint libertatem,vt liceat eis ab ipſis regulis,quæ inferiores iudices quaſi in compedibus detinent, pro eorum ſacroſancto arbitrio recedere, & in rebus dubijs non aliàs principem, prout Iuſtinianus ſanxit conſulere, ſed quod eis ratione conſonum,iuxta factorum contingentias videtur, decer-
d nere,d eſtque omnibus nationibus Romano ſubiectis Imperio, lex eorum ſententia,non minus, quàm eſſent apud Græcos Amphyctionū decreta, quę Demoſthenes in oratione pro Cteſiphone citat,& quorum conuentus erat totius Græciæ publicum conſilium, ex ſeptem eius ciuitatibus conſtans,quod Strabo lib.9.& cur ita diceretur Dionyſius lib. 14.docent.

Sed longius digreſſi, ad ſpeciem noſtram productionis iurium reuertamur, in qua his omnibus facilè occurres periculis,ſi ea,quam ſupra diximus,vteris producendi par
3 ſimonia,nec † abſterreas terminorum obſeruationem, ac lapſum præſertim ad producendum omnia,cum ſupra dixerimus,patres ex prǫſcripta quadam vrbanitate conſueuiſse, non ſolum probationes, quæ in ſcriptura conſiſtāt, ſed etiam articulos & teſtes admittere quandocunq; ante concluſionem in cauſsa,Rota dec 448. nota, quod omnes,in antiq.de artic.in cauſ.profana, & non ſolū ante cōcluſionē ſed etiam poſt ſaltim ex gratia,Ægi.conc.447.articuli,de prob & concl.745.concluſio. de reſtit. in integ. Idque etiam ſi iura non eſsent de iure dantis,ſed obiectiua, non ſolum enim admitteretur eorum productio, ſed etiā operaretur,vt articuli de ſimili materia in iurib.huiuſ

modi

modi contenta eorum calore admitterentur. Ægi. concl. 571. Quod ſi videlicet de exceptio. Dixi autem parſimoniam, ne ad eius vltimum extremum, quod vitium eſt, facilè declines, vtpote iurium productionem, differendo vſq; ad vltimas audiencias, in quibus non ſolent Auditores iura, neq; alias probationes admittere, nimium de calumnia producentis ſuſpicantes.

e Amplius e quia † ſcripturas ſimpliciter producendo, videtur quis fateri omnia in eis contenta vera eſſe, etiam quæ

4 producenti præiudicarent, iuxta not. per Innoc. in c. cum olim, in fine verſ. ſed dies, de cenſibus, & in c. cum venerabilis, nu. 4. verſ. item licèt producens, de except. & ſimilis

5 † confeſſio non admittit reuocationem prætextu erroris ſed imputatur producenti, qui potuit præuidere, vt ſupra ad nota. per Specu. & Io. And. in tit. de inſtr. edi. §. videndum, verſ. quid ſi aliquid, & not. per Innoc. & per Butr. in d. c. cũ olim, de cenſibus, & per Imo. in c. G. perpetuus, extra de fide inſtr. & per eundem Butrium, ac latius per Felinum in c. imputan. de fide inſtr. col. 1. nu. 7. verſ. ſeptima & vltima declaratio; & ratio eſt in promptu, quia iſta eſt confeſſio ſcripta & probata, quæ non reuocatur, prout notant Abb. & alij in cap. fin. de confeſſis. Mos † producendi

6 ſcripturas inoleuit in Romana Curia, quo litigatores non per ſe ipſos, ſed per alium, qui ſemper eſt vnus ex connotarijs actuarijs cauſſæ, ſcripturas producunt, eũdemq; per cenſuras eccleſiaſticas ad illas producendum obtinent ab Auditore compelli, adeoque inoleuit mos ſimilis productionis, vt Notarij quotidie hoc munere grauati, uolentes ſe ab eo eximere, & litigatoribus nihilominus in hoc morem gerere, ſibi inuicem conſenſerunt, vt ſinguli in ſuis cauſſis poſſint apud acta notare ſimiles productiones, præuia tamen compulſione, vt ſupra, ab vna ex connotarijs ſuis, tametſi ſemper abſente & præmiſſorum ignaro recepiſſe, & vbi iura fuerint ſic per compulſum producta, ſolet actuarius repetitionem illorum ſub nomine litigatoris

f productionem obtinentis ſubnectere, f cum proteſtatione tamen in quantum pro parte producentis faciant, nec aliàs, aliter, nec alio modo, prout apud Formularium ipſorum notariorum, ſeu terminorum Rotæ, ſub rubrica, De produ-

productione iurium per compulſum, 46.char.legere pote ris. Quæ proteſtatio admittitur de iure,ad nota per Bar. in.l.publicæ.§.fi.ff.depoſiti.& in.l. Aurelius. §.pen. ff. de libe.lega.& per Inno.& But.in c.cum venerabilis, de excep.per Bal.& Paul.de Caſtr. in l.1. C.vt quæ deſunt aduoca.& per Feli.poſt alios in c.imputari,extra de fide inſtrum.colum.fin.in fine. Et vſu recepta eſt in Palatio, & iuuat producentem in hoc quòd pro natura proteſtationis conſeruat ius veniendi contra partes præiudiciales in eodem inſtrumento,ſeu ſcriptura conſiſtentes,Rota dec. 282.in no.licet quis producens, de appella. & fide inſtru. ac confeſſis,quæ tamen limitat,dum tamen productio nõ ſit proprij inſtrumenti cum producente celebrati. Quo caſu ex quo omnia narrata in inſtrumento probant inter ipſas partes,non poſſet pars producens acceptare in parte & partibus,vt ſupra, & ſi ſimilem productionem faceret, non releuaret,Rota ibidem in fin. Quam tamen proteſtationem etiam vbi proprium produceretur inſtrumẽtum,vt iuuet producentem,& præſeruet ſibi ius veniendi contra in capitulis prorſus,ſeparatis admittit Felin.in d. c.imputari,in fin.verbis,per nota.per Imol.in d.c. G per petuus,ſupra eod.titul.de fide inſtrum.& atteſtatur Imo. eſſe communem doctorum opinionem, quę inſeruit pro declaratione limitationis traditæ per Rotam d. dec. 282. in caſibus dumtaxat,in quibus licet de iure contra contẽta in proprio inſtrumento venire. Et cum ſupra dixerimus, quòd ſi quis abſque ſimili proteſtatione & ſimpliciter inſtrumẽtum producat, videtur fateri omnia in inſtrumento contenta vera eſſe,etiam quæ producenti præiudicarent, per nota.per Inno.in cap. cum venerabilis,de exceptio. & cap. cum olim, de cenſibus, & contra ſimilem confeſſionem, vtpote ſcriptam & probatam,venire non poſſe per ſupra allegata. Tu tamen intelligas directè ab negando contenta in inſtrumento eſſe vera, quòd ſi non directè,vt ſupra uolueris improbare inſtrumentũ,ſed potius euadere per indirectum, vtpotè ſi ex inſtrumento aliqua oriatur confeſſio dubia, poteris nihilominus euadere inſtrumentum, faciendo probationes, non contrarias inſtrumento,ſed tales per quas illa dubia confeſſio decla-

retur talis, vt ibi non præiudicet factum in ea confeſſatum etiam verum, ad nota. per Felinum in dict. capit. imputari, colum. prima, num. ſeptimo, verſi ſeptima & vltima declaratio, de fid. inſtrum vbi allegat capitu. cum dilecti, de accuſa. & But. in dict. capitu. cum olim, de cenſibus, vbi etiam concedere videtur vt quis poſſit venire contra inſtrumentum ſic ſimpliciter productum, ſi modò non diſcretè, ſed contra totum inſtrumentum veniens per aliud male productum, & allegat dubiũ in d. c. cum olim. Idem ſi volueris non confeſſionem certam, ſed tantum præſumptionem ex inſtrumento reſultantem diluere, admitteretur etiam probatio tendens ad hunc finem, ad notat. per Paul. de Caſtr. in. l. exercendis, colum. 4. numero 4. C.

g de fide inſtrum. ver. & prædicta, g vbi etiam habes materiam & theoricam Doctorum, quæ pro batio, & quot teſtes requirãtur cõtra inſtrumentũ, quouis modo quis contradicat inſtrumẽtũ; poteris. n. vbi opus erit eò recurrere.

h Generaliter h verò, vbi † iurium productio fuit, neceſſa

7 ria eſt partis vocatio ad dicendum contra, aliàs non probat, ad regulam legis de vnoquoque. ff. de re iudicata, & text. in. l. properandum. §. ſin autem, verbo terribiles, iuncto textu in verbo præſentia. C. de iudi. quem ad hoc Angel. ibidem dicit ſingularem, & in. l. iudices. C. de fide inſtrumen. & not per Bart. in. l. item illa. C. de conſtit. pec. & latius per Felinum in capitul. in nomine, colum. nona num. 31. ver. 3. quæritur, extra de teſti. niſi fortè poſt ſimilem productionem ſeruatus eſſet terminus ad dicendũ cõtra producta, de ſtylo palatij ſeruari ſolitus, qui meo iudicio huic citationi ſaltim quoad iura prius producta æqui polleret: vbi tamen hæc citatio ſpecialis fiat, hæc eſt communis formula, qua vtimur in palatio. Citetur N. & c. ad dicendum contra iura producta, & repetita. Quod adiectiuum, & repetita, addi ſolet, ea ratione, vt citatio etiã repetitionem producentis, qui actus eſt à productione diuerſus reſpiciat, & quia ſi ſcripturam produxeris priuatã, vel manu publici notarij, ſi modò non fuerit ex publico ar

8 chiuio habita, non creditur ei ſoli † niſi producens verificet ſcripturam manu eius, cuius enunciatur ſcriptura, Ad tex. & no. per Paul. de Caſt. & alios, in auth. & ſi contra-

ctus. C. de fid. inſtrum. & not. per Felin. poſt alios, in c. ſcri pta, extra, eodem. Solemus in palatio productæ ſcripturæ fidem ſupplere per recognitionem iurium productorum; & propterea eadem citatione ad dicendum contra iura addere conſueuimus, necnon videndum iurare teſtes ſuper recognitione iurium. Qui ſi recognoſcere habeant ſcripturam manu eius, cuius enunciatur ſcriptum, ad textum & not. per Pau. de Caſtr. & alios, in authen. & ſi cō-
i tractus. C. de fide inſtrument. de iure non probant, i niſi fuerint præſentes dum ſcriberetur, & dicant vidiſſe ſcribere eum, nec aliàs ſufficeret, ſi teſtes deponerent, quòd ipſi non fuerunt pręſentes, dum ſcriberetur, ſed habent illam pro manu talis; quia manus eiuſdem eſt ſibi plurimū nota, ad notat. per Barthol. in. l. nuda, columna ſecunda. C. de donatio. & in authen. & ſi contractus. C. de fide inſtrumen. & not. per Paul. de Caſtr. in. l. comparationes, colu. 3. nu. 4. verſ. ſed contingit interdum. C. eodem, & per Bar. in. l. admonendi. ff. de iureiurando, & per Ioan. de Imo. & per Feli. in c. 2. colu. 5. verſi. 7. limita, ibi, his ſic diſcuſſis, latè de fide inſtr. conſ. Neapol dec. 181. in antiquis, in quodam proceſſu de fide priuatarum ſcripturarū. Nihilominus vſu receptum eſt in ſacro palatio, vt aduerſus iuris communis diſpoſitionem ſuper recognitione ſcripturarum plenè probēt teſtes, qui non fuerunt pręſentes dum ſcriberetur, & deponūt recognoſcere manum ſcribēris, quia eſt ſibi valdè nota, prout communis vſus Ro. Cu. docet, idque ea, vt opinor, ratione quòd ſcripturæ, quæ in Ro. Cu. producuntur, vt plurimum ſunt ex longinquis partibus ad Ro. Cur. tranſportatę, nec de facili poſſunt in Roma Cur. haberi teſtes, qui fuerint præſentes, dum ſcriberetur in partibus ſcriptura, & propterea non abhorret à iuris diſpoſitione iſte ſtylus, quia iſto caſu quando ſcriptura tranſportata è longinquis partibus producitur, nec de facili inuenirentur teſtes, qui recognoſcerent, ſi modò appareat expedita in forma publici inſtrumenti, & aliàs non ſit ſuſpecta, admittunt Doctores ſcripturam pro probanti etiam abſque alia recognitione, prout latè docet Paul de Caſt. in authentica & ſi contractus, columna fin. num. 5. ibi: ſed ſi non eſt poſſibilis, quia producitur inſtrumen

mentum ex longinquis partibus. C. de fide inſtrumen. allegat Specul. in tit. de inſtrum. editio. §. reſtat, ver. quid ſi producitur, vel ſi defuerint teſtes, qui recognoſcāt manū ſcribentis, conſueuimus curare, vt iura, quæ ex partibus ad Romanam Curiam pro inſtruendis cauſſis habentur ſe rè ſemper cū atteſtatione, & ſigillo ordinarij, vel alterius perſonæ, ſeu collegij, ad quos hoc munus ex conſuetudine
k loci ſpectaret ad Rom Cur. traducantur, k quorum† ſigil-
9 lum de iure ſupplet fidem productę ſcripturę, & illam red dit authenticam, ac in iudicio probantē, ad not. per Abb. & alios, prę ſertim per Fel. in c. ſcripta, col. antep. n. 34. vſque ad finem, extra de fide inſtr. & latius in c. poſt ceſſionem, de probat. Deſiderant tamen Docto. pro effectu prædicto ſigillum huiuſmodi plures habere qualitates. Prima eſt, quòd ſit illius, ad quem hoc munus ſpectet de iure, vel conſuetudine loci, prout in locis ſupra allegatis docent. Secunda, quòd ſigillum ſit authenticum, ad not. per Abb. in d. c. poſt ceſſionem, ſequitur Felin. ibidem. colum. 5. nu. 7. verſ. Sed eſt aduertendum, & quæ requirantur, vt ſigillum reputetur authenticum, refert ſe ad no. per Spe. in ti. de procu. §. Ratio autem formæ, verſi. item quòd non eſt ſigillum, & in tit. de proba. §. fin. verſicu. 10. ipſum allegat. Tertia qualitas, quòd ſigillum ſit illud in ſimilibus vti ſolitum ad hoc deputatum, ad no. per Bal. in d. c. poſt ceſſionem, per text. in ca. ſignificauit, de appell. quem aduerſus ſententiam Inno. ibidem ſequitur Fel. ibi. col. 5. num. 17. verſ. 2. requiritur, vltima qualitas eſt, quòd ſigillum ſit notum illis, quibus præſentatur. Felin. ibidem verſicul. 4. requiritur.

Quamobrem ſolemus in palatio in termino citationis, de qua ſupra diximus ad videndum iurare teſtes ſuper recognitione, ſi teſtes ſcripturam ſeu manum ſcribentis nō recognoſcant, curare, vt ſaltim recognoſcant ſigilla pro ſigillis illorum ſigillantium proprijs authenticis, & in ſimilibus vti ſolitis, & per iſtam recognitionem ſigillum efficitur notum Auditori, cui præſentatur, & ſic concurrentibus iſtis qualitatibus, ſola ſimilis ſigillorū recognitio reddit productam ſcripturam authenticam, & probantem per ſupradicta.

10 At

10 At† vbi deficeret facultas recognoſcendi manum ſcri-
bentis vel ſigillum, recurrendum eſſet,de iure ad ſcriptu-
rarum comparationem,quæ iure ciuili examinatio appel-
l latur,& nõ prius, vtpote ad remedium ſubſidiarium,ıquę,
quando,cumq́ua ſpecie ſcripturæ,per quas & qualiter fiẽ
da ſit,docent Doctо.in d.l. comparationes, & in authen.
ſeq.quæ incipit,ad hęc,&alia etiã ſequẽti,quę incipit'&ſi
cõtractus.C.de fide inſtr.& ſi facultas etiam faciendi iſtã
examinationem,ſeu comparationem quis non haberet,&
ſcripturæ ex longinquis partibus venirent, probaret ſcri-
ptura,abſque alia recognitione vel comparatione, prout
ſupra diximus, ſi modò appareret expedita in forma ſo-
lita qua aliæ publicæ ſcripturæ expediri ſolent, & non eſ-
ſet ex aliqua digna cauſſa ſuſpecta, prout docet Paul. de
Caſtr. in dict. authentic. & ſi contractus, columna fin.
verſicul. ſed ſi non eſt poſſibilis, quod dictum videtur eſ-
ſe notandum, quia eſſet vtile, vbi caſus talis tibi con-
tingeret.

m Cæterum, m quia de iure producens † inſtrumentum,
11 non cogitur aliàs dimittere originale eius authenticum,
ſed dumtaxat copiam apud acta notarij cum originali cõ
cordatam, ſecundum Paul. de Caſtr. in. l. fin. C. de fide
inſtrumen.1.notab.Solemus in Roman. Cur. vbi iura fue
rint producta,& legitimè recognita, citare partem ad vi-
dendum mandari illa reſtitui retenta copia cum originali
concordata, ſi modo adhuc non ſunt regiſtrata, aliàs nõ
dicimus retenta copia, ſed ſimpliciter reſtitui iura regi-
ſtrata,& in termino ſimilis citationis.Auditor mandat il-
la reſtitui,facta tamen obligatione,de illis iterato toties,
quoties Auditor iubebit exhibendis,& exinde facta ſimi-
li obligatione, & dimiſſa copia apud notarium collatio-
nata, ſi modo reſtituta adhuc non exiſtant,vt ſupra,recu-
peramus iura originalia, & quoad prędictam obligatio-
nẽ de iterata productione attinet,te in hoc vellem admo
n nitum, n quòd ad iſtam iteratam productionem, non po-
teris de iure cogi, niſi aduerſarius inſtans declaret illam
velle ad effectum redarguendi iura de falſo,& aliàs pro-
ut latè docet Paul.de Caſt.in dict.l.fin.2.notab.C.de fide
inſtrum.

Quòd ſi quis iura, & ſcripturas non habebit aliàs in prõptu, neq; habere ſperet à proprio notario rogato, ſed per alium ſint ex partibus à proprijs originalibus tranſumptanda, non ſolet ſacrum palatium fidem adhibere, niſi au ctoritate ſua, & vigore literarum compulſorialium tranſumptatio fiat, Rota dec. 688. in antiq. Dic, quòd tranſumptum de compulſoria, quas literas ideo compulſorias vocamus, quòd per eas ſoleat auditor cauſſæ vices ſuas ſubdelegare in partibus pro cõpellẽdis perſonis, penes quas ſcripturæ, iura, & monumenta ad cauſſam facientia reperirentur, ad illa ſibi exhibendum, ad effectum illa tranſumptandi, qua ratione etiam ipſos exequutores ſimilium literarum in partibus iudices compulſores pragmatici nuncupant.

o Harum o literarum compulſorialium duę † ſunt ſpecies,
11 Vna generalis eſt, quę ideo generalis dicitur, quæ datur pro extrahendis omnibus, & ſingulis ſcripturis ad cauſſam facientibus in genere, & iſtas ſolet palatium abſq; alio ſpeciali reſcripto Papæ in quacunq; iudicij parte, etiam parte non citata, & ante partis primam citationem, vel etiã vna cum ipſa prima citatione paſſim petentibus concedere. Rota. dec. 47. in antiquis Not. quod compulſoria, de cõpulſorijs, & hoc quia ſimilis cõpulſoria generalis, non habet aliquam dilationem annexam; quæ retardet proceſsũ ſeu expeditionem cauſſę, & propterea non reputatur parti pręiudicialis, Altera ſpecialis, (quæ ideo ſic vocatur, quia pro exhibenda certa ſpeciali ſcriptura dari ſolet) nõ ita paſſim conceditur, ſed parte legitimè citata, ac cauſſa cognita, vtpote, ſi profutura ſit producenti ſcriptura, pro qua extrahenda peteretur ſpecialis hæc compulſoria. Itẽ ſi adſit indicium, quòd ſcriptura, quæ deſideratur, in rerum natura ſit, vel alias tantus detur fumus, qui ſatis ſit ad diluendam omnem calumnię ſuſpicionem, vtpote, ſi de ſcriptura, quæ deſideratur, exemplum produceretur extra iudicialiter tranſumptatum, arg. no. per Caſſa. dec. 3. de dilatio.

Amplius non conſueuit etiam dari niſi ad hoc ſpecialis commiſſio Papæ impetretur qua exemplo remiſſorię non ſolet Signatura aliàs præciſè, ſed iudicis arbitrio reſcribe

 re,

re,ea(vt opinor)ratione,quòd vna cum compulſoria ſpeciali ſoleat concedi certa dilatio ad illam exequendam in partibus, qua durante propter ſumum de ea datum expectatur is, qui compulſoriam obtinuit, & iudicis officium
13 ſaltim quoad deciſionem cauſſæ conquieſcit. Et vbi pro habendis compulſorijs citatio partis fiat, ſi generalis petatur compulſoria ſub hac formula fieri ſolet:Citetur. N. ad vidẽdum decerni literas compulſoriales generales, ad Ciuitatem & diœceſim Calaguritanas,&quia vbi per ſimiles literas fit ad partes remiſſio alicuius negotij,admonẽdus eſt de iure aduerſarius, vt ad locum deſtinati negotij accedat, vel procuratorem mittat, ad nota, per Paul. de Caſt. in. l. iudices, numero ſexto, in fin. verſi. item no. ex lege iudices. C. de fide inſtru. addere ſolemus in citatione, necnon ad conſtituendum, ſi principalis ſit, aliàs ad ſubſtituendum procuratorem ad intereſſendum exequutioni literarum in loco, aliàs ad videndum decerni in loco proceſſum per aſſixionem ad valuas maioris Eccleſiæ loci.

Si verò ſpecialis peteretur cõpulſoria, addimus in citatione,& ad concordandũ de loco & iudice,prout ſuprà titulo de terminorũ obſeruatione fuſius diximus,de quibus ſi aduerſarius cõcordet,benè eſt,ſin autem,dabitur iudex compulſor,vel petitus,vel alter iudicis officio, & licèt ſupra dixerimus, hanc ſpecialem compulſoriam non dari, niſi Auditori ſpeciali reſcripto Papæ detur hæc facultas, & ita paſſim omnes ſeruant,crederem nihilominus Auditorem poſſe ſimiles compulſorias ſpeciales hanc dilationem cum eis dari ſolitam,de aliorum tamen coauditorum ſuorum voto concedere,idq; in vim extrauagantis Inn. vj de facultatibus Auditorum Rotę,ex eo capite,vbi facultas concedendi nouam dilationem ad partes eis impartitur, & ſimilis compulſoria ſpecialis non eſt niſi noua quædã dilatio, quæ litigatori datur ad habendam ex partibus aliquam ſpecialem ſcripturã ad cauſſam facientem;ideo dicimus,ꝙ non ſolet dari niſi cauſſa cognita,& plerũq; contingit rem in controuerſiã ire,& locũ aduocatis fieri,qui de iure certant, an concedenda, vel potius deneganda veniat. Et cum quæſtio ſit de dilatione,in qua ſpecie lex

plurimum iudicis arbitrio tribuit, res ab ipſius iudicis arbitrio plurimum pendet.l.2,vbi Bart.ff. de re iudic. gloſſ. c. preterea, de dilatio. & in dubijs conſueuerunt patres de dilatione inclinare, præſertim vbi calumniæ ſuſpicio ceſſet. Qua de re inferius,vbi de remiſſoria nobis dicendum erit,plura differemus, quæ etiam in propoſita ſpecie tibi inſeruire poterunt.

14 Generaliter† verò, vbi compulſoria generalis, vel ſpecialis decreta ſit,& velis in partibus illius exequutionem proſequi: Formula procedendi erit, vt is,qui pro exequutione inſtat,literas iudici compulſori coram notario & teſtibus præſentet, & inſtet, vt velit ad ipſarum literarum exequutionem procedere,& locũ loci, vbi ſedere ad hũc effectum velit ſcribam actuarium & nuncium deputare,& cõmittere nuncio, qui faciat diligentiam de reperiendis procuratoribus exaduerſo nominatis,ſi qui ex aduerſo dati fuerint,quorum nomina ſolent notarij Roma.Cur.qui literas compulſoriales expediunt in calce ipſarum literarũ adnotare,vt facilius in notitiam tam in iudicis compulſoris,quàm partis exequentis tranſire poſſit,& hoc ſi procuratores dederit aduerſarius,ſin autem vel ſi dederit, non tamen reperiantur,inſtabis,vt ſimilis diligentia committatur de reperiendis alijs procuratoribus aduerſarij, ſi qui adeſſent, & illis non repertis poterit iudex compulſor domi aduerſarium citare ad actus in articulo exequutionis dictarum literarum neceſſarios,ſi modò domicilium in loco habuerit, procedendo iuxta formam traditam in ca. ſi aduerſus,de eo, qui mittitur in poſſeſſionem. Et ſi non habebit in eo loco domicilium, poterit citari per edictũ, prout docet Rot.deciſ.10. in no. Fuit dubitatum, de fide inſtru.per totam. vel ſi ab Auditore in ipſo literarum decreto fuerit(vt moris eſt)decretus proceſſus per affixionẽ ad valuas maioris eccleſiæ;vel alterius loci,iuxta formã in decreto literarũ traditã procederetur, & altera via iuxta ſuos caſus, vbi iudex compulſor prædicta omnia fecerit, curabis omnia aduerſario tuo intimari, & de intimatione apud acta relationem fieri.

His omnibus intimatis, nominabis apud acta perſonas compellendas, penes quas ſcripturę reperiuntur, & moni-

nitorium obtinebis contra eaſdem perſonas, vt ſub excommunicationis alijsque pœnis in literis compulſorialibus contentis, debeant infra triduum iura & monumenta & alia (illa deſignando) coram dicto iudice compulſore apud acta notarij exhibere, ad effectum ex illis exemplum trãſumptandi, quibus exhibitis citabitur pars, alio ex prędictis, quo magis licebit modis, ad dicendum contra iura producta & repetita, & videndum iurare teſtes ſuper illorum recognitione, & poſteaquam recognita fuerint ad videndum mandari extrahi iura per infraſcriptum inſtantem ſpecificanda ad primam diem, qua adueniente induces teſtes, qui recognoſcant iura producta, & ſpecificabis quæ extrahere intendes, & iudex mandabit exinde exemplum extrahi, quę vbi extracta fuerint, alia citatio fiet ad videndum mandari exempla, ſeu tranſumpta ex ipſis originalibus extracta cum eiſdem originalibus collationari & intereſſendum collationi fiendę, ſi velit intereſſe, & ſuper eiſdẽ omnibus iudicis decretum ac auctoritatem interponi, mandarique includi omnia in rotulo, & clauſa ſigillo iudicis compulſoris obſignari, ac obſignatum ad Ro. Cur. deſtinari, ad primam diem, ſeu etiam per totam, quo citationis termino adueniente, iudex mandabit collationari, & collatio fiet, quæ facta, ſuper omnibus eius decretum, & auctoritatem interponet, ac omnia in rotulo includi, & incluſa ſigillo obſignari iubebit & faciet, ac exinde rotulum ſic clauſum & obſignatum cum literis eiuſdẽ iudicis miſſiuis ad Auditorem, qui hoc ſibi negotiũ ſubdelegauit, deſtinabit, & traſmittet.

15 Nec † videatur tibi iuri diſſonum, quòd in partibus vtãtur hac citandi facultate iſti iudices compulſores, qui meri ſunt exequutores, quique citandi facultatem de iure nõ habent, nec viderentur etiam poſſe illam habere ab Auditore compulſoriam decernẽte, per no. in clem. auditor, de reſcript. quia iſta quæſtio fuit aliàs in Palatio diſputata, & collector erat contra facultatem, & nihilominus admiſit ſacrum Palatium, vt poſſent atque deberent in iurium extractione, & alijs in exequutione ſimilium literarum neceſſarijs partem vocare, aliàs nulla eſſet iuriũ tranſumptatio eorum auctoritate facta, Rota deciſio.

decima,in no. Fuit dubitatum,de fide inſtrum. & atteſtatur collector,rationibus ſuis non obſtantibus,contrariam partem ſemper ſuo tempore fuiſſe in curia ſeruatam;limitat tamen iudicem compulſorem in ipſa iurium exemplatione alijſque prædictis non teneri partem vocare,ſi præſens fuerit,tametſi non citata, per nota. per Innocen. in
16 cap.fin.de fide inſtrum. Amplius † ſi pars non fuerit aliàs præſens, neque citata, non erit exemplatio omnino nulla. quia ſaltim contra eum,qui tranſumptari fecit, proba-
q bit,ad textum in.l chirographis.ff.de adminiſ.tutor. q itẽ etiam contra quemlibet alium, qui ſimilia exempla, & tranſumpta produceret, ad textum,cum materia in auth. ad hęc.C.de fide inſtrument. Sed conceſſa citatione pro neceſſaria,quem citabimus in ipſa iurium exemplatione, ſeu tranſumptione, non ſolum vbi ſumus in exequutione compulſoriæ,verùm etiam in alijs caſibus;vbi quis aliquã ſcripturam ex proprio originali exemplari velit,etiam coram quouis ordinario:qua in re tu diſtinguas, aut ſcriptura pro cuius exẽplatione inſtas,tangit certam perſonam, & illa nominatim citanda erit,ad textum,in c. cum.P.tabellio, de fide inſtr.aut non tangit certam perſonam, vtpote, ſi peteres exemplare priuilegium, vel aliud ſimile, tunc fiet citatio generalis per edictum, vt in c.cum inhibitio,de clande.deſpo. niſi fortè exemplum peteretur ab eo,qui conceſſit, vtpote,priuilegium ab eodem principe, & indulgentia ab eodem Pontifice, qui conceſſit. Tunc probaret exemplum ſine aliqua partis citatione tranſumptatum, & ſi non haberetur ab eodẽ ſcriba, qui originale recepit & adnotauit, quia vtroq; caſu,ſiue ab eodem notario,ſiue ab eodem qui conceſſit exemplum haberetur, etiam ſine partis citatione,eidem non minus,quàm originali crederetur, Rota d. dec. 10.in nota. in princ. & inferius in additione,de fide inſtr.

ANNOTATIONES.

a QVorum exemplo.) *Plurimum certè momenti habet, quæ accuratè fiunt,non enim vbiq; omnia, nec omnia oĩbus tẽ*

poribus decent. Hinc Sophocles in hanc ſententiam loquebatur
in Electra; id ipſum ſcilicet tempus monet, maximus mortalibus
ad opera conficienda cuncta magiſter. Et teſte Terentio: In omni
re videndum, ne quid nimis. Lentè feſtinandũ. Idemq́; etiam te-
ſtatum reliquit. Quod iſthuc eſt ſapere, non quod ante pedes mo
dò eſt videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt, proſpicere. Non im-
merito Pythagoras docuit; Conſultandum eſſe tardè, perficiendũ
autem celeriter. Nico. Anto. Granatius.

b Non minus.) *Facit illud Imperatoris in. l. aduoc. C. de aduoc.*
diuerſ. iud. ibi: militant namq́; cauſſarum patroni. Eſt namq́; mi
litiæ quædam ſpecies, ac veluti ſimulachrum, ſtudium & profeſ
ſio literarum, bonarumq́; diſciplinarum: ſed tum maximè aduo
cationis forenſis munus. Nic. Ant. Granat.

c Quod patres.) *Et meritò quidem; nam † in principis auditorio*
16 *ſola facti veritate inſpecta proceditur, Bar. in. l. Aemilius, in fi.*
ff. de minor. & Gram. dec. 19. nu. 3.

d Eſtq́; omnibus.) *Huc vergit, quod à Bal. proditum eſt, in. l. vl.*
C. de leg. atq; Butr. in c. cum Bertholdus, de re iud. quorum teſti
17 *monio Affl. dec. 96. nu. 11. ſcriptum reliquit. Sententiã † ſacri*
Regij conſ. Neap. in regno pro lege haberi, cõfert etiã quod Imo.
& Barb. ſcribunt in c. olim. 1. col. 11. de lit. cont. volentes opinio
18 *nem † DD. Rotæ, ob eorum auctoritatem pro communi opinione*
reputari. Nic. Ant. Granat.

e Amplius quia.) *Adde Doct. in. l. 1. §. editiones. ff. de eden. vbi*
19 *† inſtrumenta producens omnia, quæ in eis continẽtur, & aduer*
ſantia quoque approbare videtur. Qua de re Abb. videas conſ.
53. lib. 2. Alex. cõſ. 15. in cauſſa & lite, lib. 5. Iaſ. in. l. ſi cui. §.
ſi à filio, nu. 16. de leg. 1. Gram. dec. 103. nume. 30 & Felinus
in capit. cum venerabilis, colum. quinta, de excep. latius diſſe-
rentem. Quod tamen ſanè intelligas; vt per Bald. in c. cum ve-
nerabilis, col. pen. locum habere, quando ea, quæ in inſtrumento
continentur, diſpoſitiuè, narrata ſunt, ſecus verò ſi enuncia
tiuè, aut aſſertiuè, cui Iaſ. adſtipulatur in. l. contra iuris.
§. ſi filius, numero 13. cum ſequen. ff. de pact. Verum licèt pro-
ducens contenta in inſtrumento fateri videatur, attamen ſi illud
redargueretur nullũ, ſuper eo aduerſarius nequaquã fundamẽ-
tũ facere valet, vt per Iaſ. latè poſt cæteros in. l. decẽ ſtipulatus
n. 52. ff. de verb. obl & ſi in hac re Bar. ſecũ pugnare videatur,
vt eò loci Raph. Alex. Are. & Iaſ. animaduerunt. Limita tamẽ

quod diximus,niſi plura capita ſiue articulos inſtrumentum ha
beret,namq; vno approbato,non infertur,cætera etiam compro-
bata fuiſſe,veluti poſt alios,quos citat. Curt. Iun.docuit conſil.
166.nu.11.vbi hanc opinionem communẽ eſſe affirmat,& Bell.
conſi.56.nu.12. Nicol. Ant. Grauatius.

f Cum proteſtatione.] Quantæ † ſit efficaciæ in ſcripturarum
20 productione,clauſula illa,produco ſi in quantum pro me faciũt
& non aliter,apud Felin.eſt legere in c.imputari, de fide inſtr.
vbi ait,quòd in his,quæ obeſſe poſſunt, iudex ſe fundare minimè
poteſt, & eſt communis opinio, vt ipſe ait, de qua Rip. quoque
21 meminit in cap. cum. M.F.nu.39.de conſt.poſſunt † enim ſcri-
pturæ pro parte acceptari, & pro parte improbari, vt latè Ay-
mo.Cra.oſtendit,de communi etiam opi.affirmans, in tract. de
antiq. temp.in 1.par.in. arg. de ſcriptura priuata num.68.&
Bell.conſi.46. nu. 11. Et ſi nihil operari talem proteſtationem,
quinimo inſtrumento in omnibus aduerſus producentem ſtandũ
eſſe,plures cenſuerint, vt Accurſ.Bald.Salicet.Pau.Caſtr.&
alij nonnulli,quos. Iaſ.recenſet in.l.1.§.editiones,nu.18. ff. de
eden.& in. l.edita,num.42.C.eo.attamen communis opi.in cõ-
trarium eſt,vt iam diximus. Cæterum Aymo. eo loci trifariam
communem ſententiam limitat,vt ab eo perdiſcere poteris,atque
etiam Franc. Marc.dec.Delph.60.qui intelligit communem cõ
cluſionem in libro rationum locum ſibi non vendicare. Verùm
22 hac in re illud ſilentio prætermittendum minimè duxi, quòd †
ſcripturas producens,ſiue teſtium depoſitiones,aduerſario peten
te cogitur præcisè (reiecta illa clauſula,ſi & in quantum) de-
clarare,ſi ſcripturis teſtium,vel depoſitionibus pro veris vti ve-
lit,præſertim quando eas de falſo redarguere intendit,vt per Fe
lin.vtramque in partem latè diſſerentem in cap.præſentium,de
teſt.& Affl.dec.189.per totam,vbi relatis opinionibus,ſimplici
ter declarari oportere,remota dicta proteſtatione,concluditur,
& huic opinioni innititur Franc.Marc.dec.Delph.673.ad quã
conferunt,quæ diximus in ſuperiore lib.ca.pen.ſub.lit.D. Nic.
Ant.Grauatius.

g Vbi etiam habes.] Adde Cur.Iun.conſi.55. vbi † per duos
23 teſtes inſtrumentarios inſtrumentum reprobari ait,& hanc opi
nionem communibus ſuffragijs receptam eſſe affirmat, & vide
etiam pulchrè per Boer.deciſ.12.Franc.Mar.deciſ.151.& 321.
& iterum 486.& nedum per duos inſtrumentarios teſtes repro-
batur

batur, verùm etiam per duos non inſtrumentarios, vt Dec. comprobat, qui de communi opinione quoque aſſerit in c. tertio loco n. 12. de probat. Qua de re Doct. videas in l. 1. §. ſi quis neget. ff. quemad. teſt. aper. Alex. conſi. 70. & 74. lib. 1. Gram. dec. 60. n. 3. & 4. & Iaſ. in l. duobus. §. item Pomponius, nu. 17. ff. de iu-
24 *reiur. vbi † quando teſtes inſtrumentarij inſtrumento contradicunt, quòd nec ipſi propter inſtrumentum, nec notarius propter ipſos puniri poſſunt, & hanc ad intentionem plura cumulat, eũ legas. Nicol. Ant. Grauatius.*

h Generaliter vero.] *Huc accedant, quæ proximioris libri capite 2. diximus ſub lit. A. & quæ Iaſ. poſt alios prodidit in. l. properandum. §. ſin autem reus, nu. 5. C. de iud. vbi ad hoc ve-*
25 *riſſimum, quod dicitur † inſtrumentum in iudicio, aduerſario non citato productum, nequaquam valere, tres aßignat limitationes. Primam quidem ad effectum probandi, inſtrumentum viribus carere, ſecus verò ad finem ſimplicis productionis. Secũdam, niſi inſtrumentum vltima die termini produceretur; tunc etenim valeret abſque partis citatione. Tertiam, ni tale inſtrumentum ipſo aduerſario ſciente in actis remaneret. Qua de re quia affatim infra c. 2. ſub lit. B. verba facturi ſumus, hac pralibaſſe ſufficiat, Nic. Ant. Grauatius.*

i Niſi fuerint præſentes.] *Ex eod. fonte manant, quæ ab Alexan. prodita ſunt con. 150. col. 7. lib. 5. & conſ. 80. viſo proceſſu. lib. 4. & Iaſ. conſi. 184. in fin. lib. 2. & abundè ab Gram. deciſ.*
26 *84. per totam, vbi per plura hanc comprobat ſententiam, quòd † teſtes ſuper ſcripturæ recognitione producti, non aliter probant niſi præſentes fuiſſe, dum ea ſcriberetur, perhiberent, quod & iterum Gram. ipſe adnotauit deciſio. 103. numero 14. & deciſio. 106. numero 33. & 34. nec mirum videri debet, ſi in recognoſcendo chirographo, teſtibus affirmantibus notam. Titij puta, habere manum eiuſque literas, figuras, ſiue notas, non credatur, niſi vidiſſe eum ſcribere affirment: quoniam ob literarum ſimilitudinem perfacilè decipi poſſunt, vt à Barth. docemur, in authen. etſi contractus, C. de fid. inſtrum. atque Feli. in cap. 2. de fid. inſtrum. Præterea ſcribendi forma multis ex cauſſis quotidie mutatur, vt in auth. de fide inſtrum. in prin. aliter enim quis in iuuentute ſcribet, quàm in adoleſcentia, aliter poſteà cũ ſenio confectus erit, aliter ſanus, quàm cum morbo laboret, aut conualeſcere incipiat, aut ſi manus aliquo ex opere (vt contin-*

gere ſoler) prius defatigata fuiſſet, quinimo pleroſq; diuerſis ſcribẽtes calamis, diuerſas exarãtes literas cernimus. Inſuper quia ſcripturæ literæ, ſiue notæ, haud dubiè adulterari queunt, veluti ſæpiſſimè nonnullos ita alteriùs ſcriptionem imitari videmus, vt ab oculatiſſimis etiam viris dignoſci minimè queat, & huic ſententiæ conſultus Bertran. ſe ſubſcripſit. conſ. 140. Locatio lib. 2. quam etiam Affl. amplexus eſt, dec. 181. poſt Aret. conſ. 64. & alios, quos citat. Nic. Ant. Grauat.

k Quorum ſigillum.) *Accedant ad hoc notata in c. 2. de fid. inſtr. quæq; Alex. congerit in l. pacta nouiſſima, & ibi Iaſ. n. 16. C. de pact. & hanc ad rem, videas Fel. tres fall. tradẽtem in c. poſt ceſſionem, in 2. concl. de probat. & Franc. Mar. qui abundè ſcribit, dec. 190. & in nonnullis ſeq. Nic. Ant. Grauat.*

l Quæ quando.) *Adde Affl. dec. 131. n. 7. vbi† quòd ſola litera*
27 *rum comparatio nequaquam plenè probat, intelligas tamen in ſcriptura priuata, ſecus in libro rationũ, aut epiſtola, tunc. n. cõparatio plenam faceret fidem, & ita cõmuniter ſeruari Alberi. teſtatur in. l. comparationes. C. de fide inſtr. cui Gram. adſtipulatur in dec. 34. nu. 15. vbi quoque voluit, iudicem poſſe quempiã ad reſpondendum compellere, vtrum ſcriptura manu ipſius, vel ne ſcripta, aut notata fuerit. Quam quidem comparationis literarum materiam cumulatiſſime Docto. tractant in d. l. comparationes, & in. l. ſcripturas C. qui pot. in pig. hab. & in. l. admonendi vbi Iaſ. affatim rem explicat, nu. 85. cum ſeq. in poſteriore lect. ff. de iureiur. necnon & Aymo. Crau. in tract. de antiq. temp. 1. p. ſectione quæritur etiam, fol. 45. Nicol. Ant. Grauat.*

m Cæterum.) *Et eſt ratio, ne fortè originalis ſcriptura amitteretur, verum illius exemplum penes acta curiæ remanere debet. Maran. in praxi p. 6. nu. 10. actu, nu. 3.*

n Quod ad iſtam.) *Huius rei rationem ex Bal. ſententia elicere*
28 *poſſumus, in. l. vlt. in 5. q. C. de edic. diu. Adr. toll. quia† inſtrumenti exemplum abſq; exemplare ſiue (vt appellant) originale fidem facit, quòd quidem cum temperamento (vt ſtatim dicemus) intelligendum erit & traditur per Spec. ti. de inſtr. edi. §. nunc dicemus, verſ. illud autem ſcias, Accur. Bar. & cõmuniter alios in auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. & per eundem Bart. in. l. chirographis. ff. de adminiſt. tut. Nic. Ant. Grauatius.*

o Harum literarum.) *Huc ſpectant, quæ ſupra primo lib. c. 8. & 9. auctor adnotauit.*

p Aliàs nulla.) *Exemplum† ſiue copia (vt vulgò dicitur) cum con*
29 *ficitur aut exſcribitur, adeſſe aduerſariũ, aut citatum fuiſſe opor*
tet aliter nulla exemplo fides adhibetur. Auth. ſi quis in aliquo
vbi interpretes. C. de eden. Alex. conſi. 6. col. vlt. lib. 4. & Guid.
Pap. dec. 471. Verum exemplum auctoritate iudicis recognitũ
probat. Doct. in c. vlt. de fide inſtr. & in dict. Auth. ſi quis in
aliquo, vbi eruditiſſimus Præceptor meus D. Ioan Bologn. n. 19.
hanc communibus ſuffragijs receptam eſſe opinionem aſſeuerat
apud quem non paucas videbis fallentias, (quas noſtri vocant)
quod exemplum probat, quando illud ab eodem met notario ex
ſcriptum, recognitumve fuit, qui exemplar ſcripſit, ita Bart. in
d. Auth. ſi quis in aliquo, cuius opinio vſu recepta eſt, & commu
nis etiam, teſte Iaſ. eò, loci nu. 3. Nic. Ant. Grauat.

q Item etiam.) *Iaſ. legas multa cumulantem in l. 1. §. editio-*
nes, n. 11. cum ſeq ff. de eden. & in. l. 1. n. 8. ff. quod quiſq; iuris
30 *pleraq; etiam in medium exempla afferentem eorum qui† inuali*
do vtuntur inſtrumento, aliquoue ſcripto, utputa, ſi tabellio tũc
monachus feciſſet, nam ab eo inſtrumentum non ualeret, per c. ſi
cur, ne cler. uel mon. ſi tamen ipſi, dicti inualidi inſtrumenti ui
gore obtinuiſſent, nõ utique deinde in alia ipſius monachi inſtru
menta opponere poſſent, ſic & qui in munere gerendo quempiã
approbauere, neutiquam poſtea illum improbare ualẽt, multa-
que & alia in dictis locis exempla ſubnectit Iaſ. apud quem lege
re poteris. Nic. Ant. Grauat.

De teſtibus, & eorum inductione, iuramento, atque examine in Romana Curia.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes citari debent, aliàs nulla eſſet eorum receptio. fallit tamen, & nu. 25.*
2 *Mors quomodo probanda.*
3 *Teſtes aliquando lite non conteſtatà produci poſ-*
ſunt

ſunt veluti ſi de morte aut abſentia dubitetur.

4 *Teſtes affuturi poſſunt recipi appellatione pendente & ſic iſto caſu innouare licet.*

5 *Teſtes quando producuntur, debet aduerſarius citari ad ipſorum iuramenta videndum, & n 28. & 29 fallit tamen.*

6 *Teſtes debent iurare etiam ſi cardinalatus honore præfulgeant, aliàs minime probant, & nu. 34.*

7 *Clerici quomodo iuſiurandum præſtare debeant, & numero 41.*

8 *Iuramentum teſti expreſſè remitti poteſt à partibus fallit tamen, & nu. 42.*

9 *Teſtes ſuper tota cauſſa recipi, atq; iurare, vtile eſt.*

10 *Teſtes extra articulos deponere, quomodo intelligatur.*

11 *Notarius abſq; iudice vel eius mandato, iuramentũ teſti deferre non poteſt, & nu. 45.*

12 *Teſtium iuramentum & examen iudex committit notario cauſſæ, & nu. 52.*

13 *Teſtis examinatio committi extra iudicium poteſt.*

14 *Notarius, cui commiſſum eſt teſtium examen, non poteſt cognoſcere, an articuli, vel teſtes ſint admittendi, vel ne.*

15 *Teſtes parte præſente iurare debent.*

16 *Teſtes ſi extra diem & locum, ad quos pars aduerſa citata fuit, iurent, eorum receptio nequaquam valet, & nu. 20. & 53.*

17 *Interrogatoria dari poſſunt.*

18 *Teſtium nomina edenda ſunt, & quare.*

19 *Articulos, & contenta in eis eſſe vera, articulans iurare debet.*

21 *Iuramentum teſtibus an ſuper euangelijs præſtandũ ſit,& nu. 57.*

22 *Teſtis vltro ſe offerre non debet.*

23 *Proteſtatio generalis contra perſonas teſtium quid operetur.*

24 *Exceptio inhabilitatis oppoſita contra productum teſtem, an impediat ipſius examen.*

25 *Teſtes ſe ingerentes, ſuſpicione falſi non carent.*

26 *Teſtes cogi poſſunt ad teſtimonium perhibendum.*

27 *Teſtes tenentur ad omnia damna, quando voluerũt venire ad deponendum.*

29 *Teſtes examinati parte non citata, non probant, nec faciunt indicium, fallit tamen.*

30 *Citatio partis in quibus caſibus non eſt neceſſaria.*

31 *Sententia noctis tempore an fieri poſſit.*

32 *Teſtes quomodo ad futuram rei memoriam examinentur.*

33 *Teſtes aſſuturi tria iuramenta præſtare debent.*

35 *Sententia non valet illius, cuius conſcientię aliquid fuit commiſſum, ſi primo non iurauit, quòd ita eius conſcientia dictat.*

36 *Teſtes debent iurare antequam deponerent, & quid ſi poſtea iuramentum præſtitere.*

37 *Iuramentum an ſit de formà, vel ſubſtantia teſtimonij.*

38 *Pontifex non poteſt diſpenſare, quòd teſtis in perhibendo teſtimonio non debeat iurare.*

39 *Iuramentum calumniæ eſt de iure diuino.*

40 *Teſtis non iuratus, an ſaltem præſumptionem faciat.*

43 *Iuramentum relaxari poteſt à parte parti.*

44 Te-

44 *Teſtes debent iurare, ueritatem dicere pro utraque parte.*

46 *Obligatio penes acta curiæ abſente iudice, à notario recepta, non ualet.*

47 *Teſtes non debent regulariter examinari extra locum iudicij & nu. 52. fallit tamen.*

48 *Notario non creditur de commiſſione ſibi facta, & per ipſum ſcripta.*

49 *Teſtes ſi coram notario tantum falſum depoſuerint, pœna falſi nequaquam puniuntur.*

50 *Confeſsio facta coram ſolo notario plenè non probat.*

53 *Sententia proferenda eſt die & hora, ad quam pars citata fuit, aliàs eſt nulla.*

54 *Dilatio ad dandum interrogatoria non datur, niſi petenti.*

55 *Interrogatoriorum copia non datur.*

56 *Teſtes non interrogati ſuper interrogatoriis poſſūt repeti & interrogari, etiam facta publicatione in cauſſa. Similiter ſi aliquis articulus fuit omiſſus, ſuper quo teſtes non fuerunt examinati.*

58 *Iuramentum teſtibus an poſſit dari ſuper cruce.*

59 *Teſtes iurati in termino, poſſunt poſt terminum examinari, fallit tamen.*

60 *Terminus ad probandum, & probatum habendum vim concluſionis habet, & quid referat iſte terminus, & nu. 61.*

61 *Exceptio inimicitiæ capitalis, conſanguinitatis, domeſticitatis, aut notorii criminis oppoſita contra teſtes examinandos, repellit eos ab examine, ſi incontinenti probari offeratur.*

Teſtes cum producuntur, proteſtari contra eos debemus, & ante publicationem, ad hoc vt repulſa concedi poſſit, aliàs non concederetur, fallit tamen

1 VErum † ſi teſtium depoſitionibus inſtruenda ſit
2 cauſſa,[a] & teſtes ſint pręſentes in curia, indu-
b ces eos b parte, vel præſente, vel citata, aliàs
nulla eſſet eorum receptio, ad tex. in l. ſi quando, iuncta gl. C. de teſtib. & in c. 2. extra eod. & no. per omnes vtrobique, & per Lanfranc. in c. quoniam contra. verbo, teſtes, col. 4. de probatio. Quod tamen intellige de vnica citatione tantum, non de trina, quæ fieri ſolet, vbi peremptorium deſideratur, communis enim concluſio eſt vt in receptione teſtium non ſit neceſſaria citatio peremptoria, tametſi non defuerint, qui contrariam ſententiam ſequuti fuere, prout latiſſimè docet Felin. qui omnes refert in cap. in nomine, columna ſexta, numero 21. cum ſequen. verſic. extra quęro. Quod quidem perpetuum non eſt, finge, quòd de abſentia, vel obitu alicuius docendum eſſet, vtpote, aduerſarij principalis vel procuratoris, ſolemus enim de hiſce, vtpote de alijs notarijs docere per teſtes extraiudicialiter inductos. Quæ practica à iure communi non abhorret, prout de abſentia habes apud Felinum in d. c. in nomine, columna quarta, numero 13. ver. 6. limita, & de obitu, per Abb. & poſt ipſum per Felin. in c. quoniam frequenter, in fin. col. fi. n. 24. ver. vltimò, dũ tangit Abb. de modo probandi mortem, extra vt lit. non conteſta. & de alijs notarijs habes etiam apud eundem Feli. qui alios refert in d. c. in nomine, col. 3. nu. 7. ver. modo aduerte, in quibus iudex poteſt ſe extraiudicialiter informare, vtpote de fama & alijs ſimilibus, ad not. per Inn. in c. 1. de poſtula. præl. & in c bonæ, el primo in ver. teſtes de electio. per Archid. in c. eorum, 12. quæſt. 3. Butr in c. fi.
c de conſuetu. c Quod † ego limitarem, vt non procederet,
2 vbi iſta informatio veniret capienda inquiſitione criminali, qua ageretur de vita hominis, tunc enim vbi quis contra reum vellet probare mortem alicuius, ad arguendum

ipſum de crimine, eſſet liquido, & parte citata probanda. Felin. in d. c. quoniam frequenter, colum. fi. nu. 24. ver. vlt. ibi, in rebus tamen maximis. Bal. in §. iniuria punitur, de pace iura. firman. colum. 4. num. 14. verſ. in iſta materia

d queritur. d Item limitarem, vt procederet ad effectum receptionis tantum, non autem, vt ex eis iudicari, & ad diſinitiuam ſententiam procedi poſſit, niſi pars ad audiendũ ſententiam legitimè citaretur, ad not. per Baldũ in l. cùm fratrem, colum. 3. num. 8. verſ. in contrarium. ibi, & ita firmiter tenendum, C. de his quib. vt indig. Ludo. Rom. ſing. 768. incip. communis concluſio.

e 3 Rurſus, e finge, quod † ſi pars citaretur, eſſet timor mortis, vel diuturnæ abſentiæ teſtium, vel aliàs amiſſionis facultatis probandi. His enim caſibus aduerſus iuris regulas recipi potuerunt teſtes lite non cõteſtata, ac parte nõ vocata, idque eà ratione, ne interim veritas, ſeu probatio pereat, prout notant cõmuniter Doctores in c. quoniã frequẽter, extra, vt lite nõ cõteſt. Fel. præſertim colu. 5. n. 4. verſ. Et vt intelligas, quod nobis Romæ ſæpiſſimè cõtingit in teſtibus aſſuturis, quos plerunque in Rom. Cur. repertos etiam, vbi commiſſionem cauſſæ præſentari fecimus, antequam citatio in partibus exequatur tanquam aſſuturos inducimus, atque examinari facimus & curamus, quã in re tu animaduertas, quod ſi teſtes poſtmodum tempore comparitionis partis & litis conteſtandæ ſuperuenirent, euaneſceret eorum receptio, nec amplius ſatis eſſent ad probationem, ſed dumtaxat fumum facerent, vtpote ad habendam remiſſoriam ad partes, vbi teſtes reperirentur, pro illorum repetitione, Rota deciſ. 109. in antiquis. Nota, quòd cauſſa pendente, de teſtibus aſſuturis, ſequitur Roma. in l. ſi verò, §. de viro. 54. fallen. ſolu. matrimo. ſequitur Felinus in dicto cap. quoniam frequenter, colum. 5. num. 4. verſ. Adde etiam aliud ſpeciale, ibi ſi tamen ſuperuenirent, & quod de futura abſentia teſtium ſupra diximus, intelligas quod abſentia ſit futura talis, ꝙ ſi pars citaretur, ac lis conteſtaretur, vbi neceſſaria eſt teſtis commodè haberi non poſſet, ad nota. per Abb. in dict. c. quoniam frequenter, queſt. 1. & per Fel. ibi. d. col. 5. verſ. circa 1. q. Abbatis, in qua ſpecie ſeruatum eſt,

quòd

quòd teſtes receſſuri ad Ciuitatem Ananiç, iurantes ſe receſſuros, & non breui reuerſuros recipi poſſint tanqum affuturi. Aegid concl. 6 i 6. incip. etiam teſtes, de teſtibus. Dixi aũt iurantes, quia ne fieret fraus, & teſtes inducerẽtur
f tanquã affuturi, cũ tñ affuturi non eſſent. f Inoleuit mos in palatio vt à ſimilibus, qui vt affuturi inducũtur duplex iuramentum exigatur, vnum de futura abſentia, aliud verò de veritate dicenda, prout atteſtatur Felin. in d. ca quoniam frequenter, colu. 4. allegat Rotam deciſ. 292. in ant.
g Adeoque g huic periculo † amiſſionis probationis pro-
4 pter futuram diuturnam abſentiam teſtium, ſolet Palatium occurrere, vt eadem ratione permittat etiam iudicem, à quo appellatum fuiſſet à grauamine, tametſi nihil debeat appellatione pendente attemptare ſeu innouare, cap. non ſolum, de appell. in vj. ſimiles teſtes validè poſſe recipere, prout atteſtatur Felin. in dict. cap. quoniam frequenter, colum. 2. verſi. & vt intelligas, vt lite non conteſt. allegat deciſi. Rotę 2. de teſtibus, in antiq. nec cenſeretur propterea is qui teſtes induceret appellationi renunciare, Rota deciſi. 385. in antiq. nota vtrũ, de appellat. Amplius permittit etiam, vt ſimiles teſtes per iudicem, ad quem appellatum eſſet à grauamine, validè recipi poſſe etiam non cognito de grauamine, ne interim probatio pereat, Rota deciſi. 59. in antiq. Nota, quòd vbi eſt appellatum, de teſtib. affuturis, & non ſolum per iudicem ad quem, ſed etiam per ordinarium in partibus, lite pendente in curia validè recipi poterunt, Rota deciſio. 109. in antiquis. Nota, quòd cauſſa pendente, de teſtibus affuturis, prout reciperentur, quoque circa petitorium, vbi etiam ab altera parte ſuſpenſum fuiſſet, & de poſſeſſorio tantum diſcuteretur, argumento Rotæ deciſione 344. in nota. Si ſuſpenſo petitorio, de cauſſa poſſeſſi. & proprieta. Et pleraque etiam alia in teſtibus affuturis aduerſus iuris regulas conſtituta & ſeruata ſunt; quę legere poteris apud Doctores in d. cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſt. & apud Collectores deciſionum ſacri palatij in pluribus alijs locis, & inter alia ſolet Palatiũ, vbi ſimiles teſtes inducãtur, dilationes ſolitas, vtpote, ad dandũ interrogatoria, (quæ de ſtylo ſolet ſemper

eſſe alterius diei poſt diem termini ſeruati, ad videndum iurare teſtes)breuiores concedere, & loco diei certas dũ taxat horas dare, plures vel pauciores, quantum articulatę materiæ, quantitas & qualitas poſtulare ſibi videtur. quam tamen dilationem ſolent practici exaduerſo, poſt exceptiones in genere, vel in ſpecie datas verbo in ſcriptis tam contra materias articulatas, quàm contra perſonas teſtium; certis proteſtationibus longiorem facere in fine dilationis ſibi datæ, de re aliqua proteſtantes, vtpote teſtes non recipi, niſi ſpecificatis exaduerſo materijs medio iuramento: Item niſi intimata ſibi hora, qua aduerſarius intendit teſtes examinare, quia vult ipſos videre in facie & cognoſcere. Item niſi concordato de interprete, & etiam complures alias ſibi cogitant proteſtationes, & plerunque ad effectum [differendi tantũ, quas] ſemper ægrè tuli, niſi quantum vrgente neceſſitate fiant; augent enim actorum congeriem & clientis tui impenſam, proximum offendunt, & cauſſæ tuæ parum, vel potius nihil proſunt.

5 Quas vt euitemus proteſtationes, ſolet is qui articulos exhibet & teſtes inducit, aduerſarium ſuum hac citationis formula, quæ longo Ro Cur. vſu comperta eſt, citare, videlicet: Citetur N. ad dicendum contra articulos facto datos, videndum illos admitti & iurare teſtes tam ſuper articulis, quàm tota cauſſa, & ſi affuturi ſint, addi ſolet, etiam ſuper eorum affuturatione, & committi notario receptionem iuramentorum egregiarum & impeditarum perſonarum ad primam diem, & poſtquam commiſſum fuerit, ad videndum illos iurare in eorum vel notarij domibus, & ad dandum interrogatoria, ſi quę dare vult & intendit per totam illam & ſequentem dies, & nihilominus intimetur eidem qualiter materiæ ſunt ſpecificatæ medio iuramento & teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis diebus & horis, inſtante, &c. Dicimus autẽ, AD DICENDVM CONTRA ARTICVLOS FACTO DATOS, ET VIDENDVM ILLOS ADMITTI, rationibus de quibus ſupra titulo de articulorũ admiſſione loquuti fuimus. Tantum abeſt ſcias, quod ideò ſemper præcedenti citatione partis, adiecta eſt dilatio ad primam, quia vulgatum eſt pragmaticorum axioma, quòd omnis terminus poteſt ea-

dem die ſeruari, præterquam terminus ad dicendum contra, qui ſemper ſeruatur ad primam ea,(vt opinor) ratione, quod is, qui citatur ad dicendum contra, indigeat copia producte ſcripturæ, antequam excipiat, quam vna atque eadem die habere, legere & penſitare veriſimiliter non poteſt, præſertim, quia ferè omnes pragmatici Roma. Cur. cauſſas cum conſilio alicuius famigerati procuratoris agunt, vel defendunt, & niſi nox dilationem interponeret, non poſſent nos ſuper exaduerſò productis conſulere.

h Item h dicimus† ET AD VIDENDVM IVRARE TE-
6 STES, quoniam teſtes ſine iuramento non probant. text. in l. iuriſiurandi, C. de teſtibus, & in ca. de teſtibus, extra eod. Bald. in l. militis, C. de militari teſt. Felin. in ca. tuis quæſtionibus, in principio, primo notab. etiam de teſti. Eſtque hoc in tantum verum, vt procedat etiam in cauſſa, quantumuis ſummaria, Imo. in clem. ſæpè, col. 36. de verb. ſigni. vtq; teſtium numerus non suppleret hunc defectum. Dominicus in ca. multis, 44. diſtinctio. Minusq; eo-
i rum qualitas quantumcunque grauis, i etiam ſi Cardinalatus honore pręfulgerent, glo. in cap. cum olim verbo, quo-
7 rundam, & Abb. ibidem, de priuileg. in quibus† Cardinalib. epiſcopis & alijs perſonis in ſacris conſtitutis, hoc tantùm comperio, exemptionem ſcilicet non à munere iuſiu-
k randi, ſed ab eius modo, k vt non aliàs teneatur iurare tactis ſacroſanctis ſcripturis, ſed illis propoſitis, tex. in auth. ſed iudex. C. de epiſc. & cleri. & in ca. fin. extra de iura. calum. & vtrobiq; notatur, à quibus conſuetudo etiam expoſtulat, veluti ab alijs manum ſuper ſacroſanctas ſcripturas ab ipſis ſuper pectus emiſſam deſideramus, ſola enim manus emiſſio ipſius iuſiurandi ſignum eſt, prout etiã hodie ſeruamus, vbi quid volumus in fide noſtra, quæ in Ieſu Chriſto eſt, promittere, quæ cautionis formula, manu, vt præmittitur, emiſſa, videtur etiam apud antiquiores in vſu fuiſſe, quia de ea meminit Modeſtinus in. l. quidam. ff. de prob. Admoneo tamen perpetuum non eſſe, vt teſtis ſine iureiurando non probet. Finge, quòd ſtatutum teſtes à iuramento diſpenſaret dictans teſtem non iuratum probare, ſeruandum eſſet, Rom. conſ. 90. Viſo puncto, Fel. in ca

de teſtib. colum. 2. nu. 2. verſ. ex eodem habes vnum caſū.

l l Rurſus finge,† quod litigatores fortè de teſtis integrita-
8 te confiſi ei iuſiurandum remitterent, ſtaretur enim eius depoſitioni, tametſi abſque iuramento factæ, quod ipſorum litigatorum fauore tantum lex deſiderat, gloſſ. in d. l. iuriſiurandi, C. de teſtibus, in l. 2. §. ſed quia veremur, C. de iura. calum. & in l. 1. ff. de ferijs, Felin. in dict. c. tuis, colum. 2. nume. 1. verſi. ex eodem tex. habes, quòd iuramentum teſtis, extra de teſti. & cum iuramentum fauorē vtriuſque partis reſpiciat, prędicta intelligas non de alterius, ſed vtriuſque partis remiſſione, Ioan. Andr. Card. Abb. & Felin. ibi, colu. 2. verſ. in text. ibi remittatur. Amplius quoque de remiſſione expreſſa, ſatis enim non eſſet tacita, vtpote partibus non opponentibus: Hoſtienſis & communiter alij in c. nuper, extra de teſtibus, Felin. in d. c. tuis, col. 3. nu. 1. verſi ſed vltra Doctores, imò etiam expreſſa non ſufficeret, niſi in cauſſis, quæ à mera partiū voluntate pendent. Secus in alijs, vtpote, vbi de validitate matrimonij, de beneficio eccleſiaſtico aliaue re ſpirituali ageretur, Card & Abb. in d. c. tuis, ſequitur Felin. ibidē, colu. 3. nu. 3. verſic. in eadem glo. ibi, ne colluderent.

9 Dicimus† quoque TAM SVPER ARTICVLIS, QVAM TOTA CAVSSA, non quia aliqua neceſſitas ad hoc impellat, vtpote, quòd iudex non tene-
m retur aliàs teſtes recipere, m niſi etiam ſuper tota cauſſa iurarent, prout videtur voluiſſe Inno. in c. per tuas, de teſtibus, quia verior eſt contraria ſententia Bald. in d. c. per tuas, quam etiam ſequitur Felin. ibidem, colum. 3. num. 4. verſi. Item in quantum dicit. Inno Quorum ſententia fuit, hoc non eſſe neceſſarium, ſed totum pendere à producentis voluntate, cui poſſet quandoque hoc vtile
n eſſe, vtpote, ſi teſtis aliquid ſciret extra articulos, n quo caſu, ſi ſuper articulis tantum iuraſſet, non poſſet extra illos interrogari, & ſi interrogaretur, non probaret eius depoſitio, quaſi facta in hoc fine iuramento, gloſ. in l. ſi quis, § fin. in verbo, admittatur. ff. de petitio. hæredita. in l. ſi legatum, in vltim. colum. ff. de falſis. & in l. prima, §. diuus. l. vltim. ff. de quæſtio. & in l. ſi duo, § idem Iulianus, ad finem, vbi etiam Alexand. colum. ſecunda, verſ.

verſ.pro cuius declaratione, Fel. in ca de teſtibus, col. 1. nu.2.verſi.gl.1 .ibi,non iurauerunt ſuper hoc, extra de te-
10 ſtibus. In qua † ſpecie illud dicimus eſſe extra articulos, quod non pertinet ad illos,vel ſaltim non tendit ad declarationem facti in eis articulati, Bar. & Alexand. ibidem colum.3.in fine,vbi etiam Iaſon. Admoneo tamen,quòd niſi producens teſtes expreſſè inducat illos ſuper articulis, teſtis ſimpliciter inductus & iurans,etiamſi tunc darentur aliqui articuli,cenſetur iuraſſe ſuper tota cauſſa,ꝙ vbi teſtis aliquid extra articulos dixiſſet,vtilitatem & honorem tibi afferret,Imola,& Abb.in.d.c.de teſtibus,vbi etiã Fel. qui hoc dictum commendat colu.pen. nu.13. verſ.2.noto, extra de teſtibus.

o Inſupero dicimus etiam AD VIDENDVM COMMITTI RECEPTIONEM IVRAMENTORVM EGREGIARVM ET IMPEDITARVM
11 PERSONARVM, alia ratione, quia † notarius non poteſt iuramentum teſti deferre ſine iudice, vel eius mandato, Bart. in l.videamus. §. differe. ff. de in litem iurando, Butr. & Abb.in dict.ca.tuis, vbi etiam Felin. col. fi.nu.8. verſ.Item in quantum prædicti dicunt,quòd notarius ſine iudice,eſtq; hoc in tantum vetum, vt ſola Iudicis præſentia,& patientia non ſufficeret,prout aduerſus Butrij ſententiam in d.c.tuis,firmat Bart.in d.l.videamus,§.differre & ratio videtur eſſe in promptu, quia in deferendo teſti iuſiurandum iudicis auctoritas deſideratur per ſupradicta, & qui habet auctorizare,ſatis aliàs non facit,ſi ſit pręſens & taceat, l.4. & ibi Barto. ff. de auct.tuto. per quem text. infert generaliter. Bart.in l.quæ dotis,in vlt.colu. ff.ſolu. matr.quod ſcientia & patientia illius, ad quem actus cura & ſollicitudine tantum, per iudicium vero ad alium ſpectat, non inducit conſenſum, ſequitur Felin. in d. c. tuis, colu.fin.nu.8.vſque ad finẽ. Quamobrem licèt aliàs Bal. in l.qui teſtium,extra de teſtibus,tradit pro regula, quòd etiam in cauſſa ciuili teſtes recipi debeant per iudicem, & non per alium, & dicit de hoc eſſe duas gloſſ. vnam in l.hac conſultiſſima,§.fin.verbo depoſitiones, C. qui teſta. facere poſſ. Alteram in.l. iubemus, l.prima C. de lib.cau. & adſit ad hoc tex. ſecundum vnum intellectum gloſſ. ibi

in. l.ſolam,C. de teſtib.nihilominus quicquid ius commu-
p ne in hoc dictet p hodie † propter multiplicitatem nego-
12 tiorũconſuetudo admittit,vt iudex poſſit teſtium iuramẽ-
tum ac examen notario cauſſæ actuario committere,pro-
ut atteſtatur Bal.in d.l.hac conſultiſſima. §. fi.C.qui teſt.
fac.poſ.& Sal.in auth.apud eloquentiſſimum C.de fide in-
ſtr.& hoc vbi iuſta ſubſit cauſſa faciendi ſimilem commiſ-
ſionem notario.Imol.in.l.ſi quis ex ſignatoribus. ff.quem-
admodum teſta.ape.Bal.& Ang.in l iudices.C.de fide in-
ſtru.Felin.in c. cum cauſſam,extra de teſtibus. Quæ con-
ſuetudo, (vt ego opinor) à iuris diſpoſitione non abhor-
ret, vt vbi iuſta cauſſa ſubſit, iudex mandet per notarium
ſuum recipi à teſte iuramentum & examen,&videtur eſſe
caſus in clemen.1.de offi.deleg.ſecundum Ang.in, l.iudi-
ces.C.de fide inſtr.& in c.2.de iudi.in 6.ſecundum Fel in
q d.c.cùm cauſſam,col.pen.nu.30. verſi. Nihilominus q iſta
fallentia,quia in Rom.Cur.cauſſa multiplicitatis negotio-
rum plurimum viget, ſolent iudices paſſim notarijs rece-
ptionem tam iuramenti, quàm examinis teſtium commit-
tere, parte tamen, quoad commiſſionem examinis non
13 aliàs citata,& hoc quia † examinatio teſtis eſt,quid facti,
quod poteſt committi,& fieri extra iudicium,Rota deciſ.
588. in antiqu.Nota,ſi in remiſſione, de probatio. & pro
cauſſa ſolemus abſque aliqua eius verificatione exprime-
re perſonas inducendas eſſe egregias, vel impeditas, &
alias, quæ ad iudicis pręſentiam commodè adduci nõ poſ-
ſunt,vt pręſcripta citationis pars oſtendit,& melius vide-
bis,ſi ſolitam huius actus extenſionem notariorum, vel in
aliquo regeſto,vel in ipſorum notariorum,ſeu terminorũ
Rotæ formulario videbis,quæ eſt ſub rubrica de receptio-
ne iuramentorum char.73. ex qua etiam extenſione illud
intelliges, quòd & ſi citatio ſit ad videndum committi no-
tario receptionem iuramentorum tantum, nihilominus
ſub iſta citatione ſacrum Palatium non ſolum committit
notario receptionem iuramenti,ſed etiam examen ipſius
teſtis, & commiſſio hęc fieri ſolet notario, vt nudo mini-
14 ſtro, ita quòd † ipſe non habet diſcutere,an articuli, vel
teſtes ſint admittendi, necne,ſed hac diſcuſſione à iudice
facta, notarius veluti nudus miniſter iuramentum defert

teſti,

teſti,ac eius depoſitionē recipit. Abb.in c. quoniam contra,col. 18. ſequitur Fel.in d.c.cum cauſſam,col.pen.n.30 verſ.nihilominus iſta fallentia,ibi.& vnum circa hoc dixit dominus Abb.de teſtib.& in c.cauſſam,col.1.nu.1. ver.in tex. ibi nuncio, de teſtibus cogen.

Amplius dicimus & poſtquam commiſſa fuerit,AD VIDENDVM ILLOS IVRARE IN EORVM VEL NOTARII DOMIBVS, PRO TALI DIE, quoniam te-
15 ſtes † debent iurare parte pręſente,Ioan.Andr.in additio ad Spec.in titu de teſte.§.ſequitur, verſi. & nota. vbi requirit præſentiam iudicis;notarij,& partis,ſequũtur Butr. & Abb.in ca.fraternitatis, ad fin. de teſtib. vel citata pro certis die & loco. Salicet.in.l.generaliter.§.ijſdem. C.
ſ de rebus creditis ſ & † ſi teſtis extra diem & locum, ad
16 quos diuerſa pars citata fuit, iuraret, non valeret eorum receptio, Felinus in c.in nomine, columna final.num.37. verſi.vltimo ſcias, extra de teſt. Rota dec.167. in vltimis item Rota dec. 172. in not.ſi teſtes citati, de dilatione & de ferijs, Docet tamen collector cautelam,vt is,qui teſtes inducere intendit, ſi adueniente hora citationis deprehendat aduerſarium coram Iudice, nec aliàs habeat teſtes ad manus, & alios tunc producere non valeat, petat à Iudice parte præſente citationem transferri ad diem ſequentem,& ſic ſequenti etiam die poterunt teſtes iurare, ad nota. per omnes in c. conſueuit,de offi.deleg.

t Addimus quoque t. ET AD DANDVM INTERROGATORIA PER TOTAM ILLAM
17 ET SEQVENTEM DIES. Nam † quicquid ius in hoc dictet, generalis inoleuit conſuetudo, quæ etiam in Roma. Cur. vſu recepta eſt,vt ei, contra quem articuli dantur & teſtes inducuntur,dilatio detur ad dandum interrogatoria, quam generalem conſuetudinem atteſtatur gloſſ.in capit 2 verbo, interrgatoria,de teſti.in 6. & vbi dentur à diuerſa parte interrogandi ſunt ſecundum ea,tex. in ca. 2.§. teſtes, etiam de teſtibus, in vj. & qualiter hęc interrogatoria fiant, ſupra ſuo loco docuimus
18 Imo † non ſolum ad hoc dari ſolet dilatio parti,ſed etiam edenda ſunt ſibi teſtium nomina,Bal. in c. per tuas,extra de teſtib. allegat. gl. in.l. prima.§.editiones ff.de edendo,ſe-

do, ſequitur Fel.in dict.ca.per tuas, col.tertia, nu.3. verſicu.item in quantum dicit Inno.ibi.& adde ſecundum Bal. & ratio eſt, quia interrogatoria fieri ſolent ſecundum circunſtantias cauſę, ac perſonarum inductarum, quas circũſtantias perſonarum inductarum non poteſt diuerſa pars conſiderare, niſi ſibi edantur ipſarum perſonarum nomina quam rationem refert glo. in dict. cap. 2. in verbo, interrogatoria de teſtibus, in 6. Qua ratione crediderim dilationem datam ad dandum interrogatoria non currere, niſi à tempore, quo edita fuerint teſtium nomina, tanquam neceſſaria ad confectionem ipſorum interrogatoriorum per ſupradicta.

19 Amplius † intimatur quoque aduerſario, QVALITER u MATERIÆ SVNT SPECIFICATÆ MEDIO IVRAMENTO, quia parte petente tenetur producens ſpecificare materias datas medio iuramento, quo aſſerimus nos credere materias, quas dedimus, eſſe veras, prout ſupra titulo de articulis fuſius diximus. Crediderim tamẽ, vbi materię darentur poſt iuramentum de calumnia præſtitum, poſtque eius terminum ſeruatum, nõ teneri producentem aliàs ſpecificare materas medio iuramento, quia ſpecificatio hæc ſpecies eſt iuramenti de calumnia. Et vbi ſemel præſtitum ſit, extenditur ad totam inſtantiam, in qua præſtitum fuiſſet, & nulla ratio ſuadet vt toties reiterentur, niſi fortè pręſtitum fuiſſet à procuratore, & in hoc exigeretur à principali propter vtilitates, quas ſupra ti.de articulis enatrauimus, vel niſi fortè præceſſiſſet iuramentum principalis, & nunc exigeretur a pro x curatore, x qui ex obſeruantia ſacri Palatij tenetur etiam in animam propriam iurare, etiam, vbi principalis iuraſſet Rota dec.37.in no. Quidam procurator, de iura.cal.nu.1. ibi. Nam licet principalis iuraſſet. Quæ conſuetudo eſt approbata in cap.2.de iur. calu. libro 6. Et ratio eſt in promptu, quia poſſet ipſe calumniare, ſicut dominus, quam refert Collector ibidem, & ſequitur inferius deciſio.40.in no. procurator. Quamobrem ne poſtmodum ſimilibus proteſtationibus partis aduerſę differatur examen, ſolemus aduerſarium præuenire, & ſibi etiam non petenti, neque proteſtanti in hoc vltro morem gerere, in ipſa articulo

culorum exhibitione, & exinde ſibi hoc, vt præmittitur intimare. Non deſunt etiam qui, non aliàs ſpecificatis materijs ſimiles intimationes aduerſario faciat, vt per ſimilē intimationē monitus proteſtationē omittat, credens materias, vt ſibi intimatur, ſpecificatas fore, q (vt opinor) dolo faciunt, quare ſi tibi expediēs fuerit materias ex aduerſo ſpecificari medio iuramēto, memor eris, nō acquieſcere ſimili intimationi, ſed à notario rei veritatē explorare.

20 Denique † fieri etiam ſolet præſcripta intimatio, qualiter teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis diebus & horis ſequentium dierum; quia licet fuerit pars citata ad videndum illos iurare ad certos diem & locum, vt ſupra, & iurauerint, non tamen iurando dicuntur depoſuiſſe, Bald. in capit. 1. colum. 1. verſicu. nota iſta duo, ſi inter domi. & vaſſal. lis oriatur, & notatur in. l. ſi quando, C. de teſtibus, ſed tantum iurant de veritate dicenda, Bald. in d. cap. 1. colum. 3. verſi. Nota formam, ſi inter domi. & vaſſal. lis oriatur, niſi fortè inducerentur tanquam affuturi, quia tunc duplex iuramentum præſtant; vnum de futura eorum abſentia finito examine; aliud de veritate dicenda, prout ſupra ſuo loco diximus, aliud quoque præſtant in fine examinis, quòd ſecreto habebant depoſitiones ſuas, donec earum publicatio fiat, per tex. 4. qui falſa, & ſi reuelaret puniretur, text. ibidem cum gloſſ. in. l. iuſiurandi, C. de teſtib. Bald. in .l. presbyteri, circa principium. verſ. 4. noto. C. de epiſ. & cler. Specu. in tit. de teſte. §. ſequitur. Feli. in c. fraternitatis, col. pen. nu. 12. ver. in gl. fina. in fin. nos quinque capitula, extra eodem, &

21 licèt † ſupra dixerimus iuramentum præſtandum eſſe tactis euangelijs per text. in cap. hortamur, 3. q. 9. Mos y tamen non ſolum in palatio, ſed alibi etiam generalis inoleuit, vt rarò, vel nunquam præponantur euangelia ei, cui iuramentum defertur, ſed ferè ſemper præponitur quæuis alia ſcriptura, quam approbat valere Abb. in dicto ca. fraternitatis, extra de teſtibus, vbi etiam Felin. colum. pen. n. 12. verſ. in glo. ſi. ibi, ſecundum quem valet conſuetudo de tangendo quamlibet ſcripturam, & vbi diceretur N. iudice, & parte pręſentibus iurauit, nec aliàs adderetur tactis ſacroſanctis ſcripturis, præſumerentur nihilominus

ta&c;ç ſcripturæ,prout voluit Ioan.Andr.in additio.ad Spe cul.titul.de teſte, §.ſequitur, & ſi negaretur, operaretur hæc prçſumptio effectum translatiuum,vt ei qui negaret tacturam interueniſſe,incumberet onus probandi, ſequitur Butr. & Abb in dicto cap.fraternitatis, extra de teſtibus,vbi etiam Fel.in colum.pen.in fin.verſ.& ſi dicetur in actis,vbi hoc idem extendit,vbi negaretur præſtitum fuiſſe iuramentum, vel fortè ſi appareret, prçſtitum negaretur præſentia partis,faciunt not.per eundem Fel. in d.ca. tuis,penul.& vlt. colum. de teſtibus. Quæ verba præſcriptæ intimationis,qualiter teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis dieb. & horis, extenduntur non ſolum ad dies

z termini probatorij,ſed etiam poſt, z dum tamen infra terminum iurati fuerint, ſi modò terminus non ſit datus ad probationem perfectam,ſeu(vt aiunt) ad probandum, & probatum habendum,Rota dec. 73. in no. licet in remiſſione,de teſt.& remiſſio.& ratio videtur eſſe in promptu, quia depoſitio teſtis retrotrahitur ad diem iuramenti, notatur in clem.1.de offi.delega.gl.& Bal.in.l.damni.§.ſabini,col.fin.in princip.verſi.Oldrad.inducit iſtum tex. ff.de dam.infect.

a Ceterum,a quod ad teſtes attinet,vnum non prætermittam,

22 quòd† & ſi teſtis non debeat ſe vltrò ingerere,ſed citatus & inuitus deponere, toto titulo de teſtibus cogendis,auth.rogati.C. de teſta. & notatur vtrobique, & qui vltro ſe offert non vocatus, neque rogatus,ſit de ſubornatione ſuſpectus,argumento 5.q.5.illi.Et propterea de iure citandi ſint teſtes ad perhibendum teſtimonium veritatis, nunquam tamen vtimur in palatio hac ſolemnitate, ea ratione, quòd Patres veluti prçſumunt reum poſt decretam citationem comparentem fuiſſe citatum,& propterea compellunt ipſum ſuo aduerſario reſpondere,nec darent ei dilationem, quia ſi citatus venit, debuit venire inſtructus, prout ſupra titulo de exequutione citationis ad partes. §. Hoc amplius, diximus, eodem exemplo præſumunt teſtem venire ad deponendum, quia rogatus, & citatus,Rot.dec.372.in no.fuit dubitatum,de teſtibus à

b principio vſq; ad finem,& b quãdo † inducuntur, raro,vel nunquam diſcutitur,an ſint admittendi, vel non, ne interim

c rim proceſſus retardetur, ſed e pars dicit contra perſonas teſtium generalia, quæ excipiendi formula habet clauſulā pręſeruatiuam facultatis ſpecificandi exceptiones ſic in genere datas in omni parte iudicij, prout ſupra titulo de
24 exceptionibus docuimus; & ſi quandoque † exceptio aliqua competat, quæ admodum contra teſtem vrgeat, ſolemus eam in ipſa teſtium productione ſpecificare, nec propterea ſolent Auditores tunc tempore productionis teſtium ſimiles exceptiones diſcutere, vt proceſſus citius finiatur, & non cogantur ipſi, qui pluribus occupationibus diſtinentur, ad cauſſam adhuc non inſtructam animum vertere, ſed pro tunc mandant teſtes examinari quantumcū que inhabiles, ſaluis exceptionibus, quo caſu producens vltra proteſtationem ſuam habentem vim præſeruatiuā reportat inſuper de præſeruatione iuris excipiendi in ſpecie iudicis interloquutionem, & quandoque vbi euidens, vel grauis videretur obiectus teſtis defectus, ſolent Auditores non ſolum facere interloquutoriam pręſeruatiuam de qua ſupra, quę pręſupponit teſtes admiſſos, ſed taliter, vt admiſſio reſolui poſſit, vbi aliqua exceptio daretur, & verificaretur, quæ teſtem repelleret, ſed mandant teſtes examinari ſaluis exceptionis, vt ſupra, & poni ad partem. Quæ verba important, vt teſtes interim non cenſeantur admiſſi, ſed remaneant in ſuſpenſo, donec Auditor cauſę maius ocium nactus poſſit ſuper illorum admiſſione deliberandi. Quamobrem ſi te inducente fuerint quandoq; ſic teſtes recepti, & poſiti ad partem, memor eris, antequam ſententiam petas pro illorum admiſſione inſtare. Qua in re vidi etiam primarios practicos hanc admiſſionē pręetermittere, nō aliàs perpendentes, quantum importet ſimile decretum poſitionis teſtium ad partem, operatur enim vt teſtes interim pro non admiſſis, proque non
d examinatis habeantur. Reliqua d quę ad teſtes attinēt vtpote, qui teſtes admittendi ſunt, qui repellendi, quæ contra eorum perſonas opponi poſſint, quando & qualiter producendi item quando, & qualiter recipiendi ſint, ac de eorum compulſione, examinatione, numero, publicatione, rubricis, reprobatione, fide eis adhibenda, & alia ſi quæ tibi circa teſtes occurrent, habębis apud Specul.

toto

toto tit. de teſte materiã diſtinctã ſub eius rubricis, & apud Doctores præſertim Canoniſtas in titul. de teſtibus, & in alijs locis communibus, ad quos occurrente neceſſitate recurrere poteris, non repeto, quaſi aliud agens.

ANNOTATIONES.

a ET teſtes ſint.] *Huiuſce rei illud eſt in cauſſa. Nam † ſi ad*
25 *teſtimonium veritatis perhibendum vltronei teſtes accede-*
rent, ſeque ipſos ingererent, ſuſpicione falſi nequaquam carerent
eiſque fides adhibenda eſſet minime, vt à Bar. edocemur in. l. poſt
legatum §. his verò ff. de his, quibus, vt indig. ab Alex. conſi. 78
lib. 2. Ioan. Fran. Ferr. in praxi libell, in forma iuram. teſt. in
verbo, citari, in princ. & Tiraqu. de priui. pra. cauſſæ priuil. 3.
prope fi. Idcirco vt teſtes citentur, communis praxis inoleuit, ne
ſponte, ſed requiſiti venire videantur, & traditur infra ab au-
ctore in ver. cæterum, necnon & à Formularij compilatore va-
riarum commiſ. pag. 12. col. 3. fallit tamẽ ſi teſtes in iudicio for-
te fortuna reperirẽtur, tunc enim abſq; citatione examinari ritè
poſſunt, vt Iaſ. tradidit in l. nequicquam, §. ubi decretum, nu. 27
26 *ff. de off. proconſ. Qui † quidem teſtes mulcta indicta, captisq;*
pignoribus ad teſtimonium ferendum compelli poſſunt, veluti ab
Accur. Bar. atq; Salicet. proditum eſt in l. ſi quando C. de teſt. at-
que Lanfr. in c. quoniam contra, in verbo, teſtium, num. 42. de
27 *probat. Et ſi † teſtes comparere neglexerint, euenitq; vt cauſſa ip*
ſa terminetur, & reus defectu teſtium, quos habere minimè po-
tuit, condemnetur: ipſi ad omia damna reſarcienda tenentur, vt
pulchrè per Ang. & Pau. Caſt. in l. argentarij, §. cum autẽ, vbi
Alex. col. 2. C. de eden. Affl. in conſt. reg. Neap. in pecuniarijs,
nũ 44. & Proſp. Carau. ſuper ritu mag. Cur. Vicari 77. num. 7.
Nicolaus Antonius Grauatius.

b Parte vel præſente.) *Trita reg. eſt, quòd † aduerſario non ci-*
28 *tato, uel præſente ad uidendum iuramenta teſtium, quod eorũ*
examen viribus nõ ſubſiſtit, c. in nomine Domini. de teſt. l. ſi quan
do, C. eo. per Alex. conſi. 79. lib. 2. Aretin. conſ. 165. Dec. conſ.
54. Iaſ. in l. properandum, §. ſin autem reus, nu. 5. C. de indi. &
per Afflict. dec. 28. nu. 1. & deciſ. 39. nu. 3. & auctorem infra
in uer. ad uidendum, illos iurare. Quæ quidem regu. procedit
etiamſi coram principe teſtes deponerent, ueluti prodiderunt

Doctores

Doctores in d.c.in nomine Domini, vbi late Dec. materiam pertractat, num.17. cum ſeq. ponendo regulam cum plurib. fall. Cur.conſ. 21. Marſ. in l.1.nu.7.ff.de quaſt. Affl.in conſt.reg. Neap. humanitatem, in 6.not.& Gram. deciſ.103.num.233.
29 & vſque adeò hoc verum eſt, vt † teſtes parte non citata examinati, etiam iudicium non faciant, ſecundum Dec.in d.c.in nomine Domini, nu.18. & 27. qui hanc opinionem communem eſſe teſtatur. Ad quam regulam, vltra Dec. Fel.& alios in d.c. Maranta triginta & vnam tradit limitationem in praxi, in 6.par. in primo membro, verſ.citatio. quarum nonnullas in foro frequẽtiores cùm ex ipſo Maran.tum ex alijs interpretibus decerptas,
30 ſubnectere viſum fuit. Et primo, quod † citatio partis non requiritur, quotieſcunque ad inſtruendum tantummodo iudicem aliqua ſit probatio, Bal. in.l.ſi qua per calumniam, verſ. ſed pone, C.de epiſ.& cler. vbi exemplum præbet, quando iudex ſecularis clericum non decenti habitu, & peculiari incedentem, veluti criminis obnoxium præ manibus haberet; ſi clericus ipſe ſui clericatus diplomata oſtenderit, illicò ad eccleſiaſticum iudicem alia abſque partis citatione illum remittere debet. Secundo nec partis citatio neceſſaria eſt, ſi alicui iudici ſecundum ſuam conſcientiam, cauſſam determinandam à principe demandaretur, vt eo loci Bald. adnotat, & in l.neque natales, col. vlt.C.de prob. cui Alex. conſentit in l.de unoquoque, col.2.ff.de re iud. Tertio quando examinatur teſtis, cuius dicto neceſſario acquieſcendum eſt. Alex.conſi.130.li.1. Quarto cum de alicuius obitu, aut receſſu timor ſit. Inno.& alij in c. Alberic.de teſt. de quare late infra auctor, & nos aliquid dicemus ſub lit. F. Quinto, quando honeſta mulier examinanda eſt, quæ domi abſque partis citatione examinari poteſt, ut per Bart.in.l.ad egregias.ff.de iureiur.& Iaſ.ibi, n.2.uerum Abb.aduerſatur, in c. ſi qui teſtiũ de teſt.& Felin. etiam nu.4. Sexto limita in interloquutoria, à qua uictus appellauerit, quoniam appellatione pendente index uſque ad diffinitiuam (antequam tamen ſibi inhibeatur) uicto aliter non citato procedere poteſt, ca.non ſolum, de appell.in 6. iuncto ca.eum qui, de dol. & cont.eo.lib. Septimo limita, quando aliquis ob contumaciam in expenſis condemnatur. Butr.in c. finem litibus, de do.& cont.& Fel.in c.1.col.6.de iud. Octauo, cum doloſè, ne citatio in eũ exequeretur, quis latitat. Inno. in c. ad petitionem, de accuſ.& Abb. in cap.ex tua.col.pen. de cler.

non reſid. Nono, in crimine leſæ maieſtatis diuinæ & humanæ, Feli. in cap. quoniam contra, de probat. Dec. in dicto c. in nomine Domini, nu. 24. vbi loquitur in cauſſa hæreſis, ipſe tamen cũ temperamento hoc intelligit, vt ibi, Marſ. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & Capic. deciſio. 127. Decimo, in crimine aſſaſſinij, Arch. in c. 1. de homic. in 6. Marſ. in praxi, §. diligenter, num. 158. & in. l. de vnoquoque in 50. caſu. ff. de re iud. Gram. conſ. 40. & Felin. in c. quoniam frequenter, col. pen. vt lite non cõteſt. & ſi idem ſecum pugnans, aliter ſenſerit, in dicto cap. in nomine Domini, in 5. limit. cui Gram. conſenſit in not. 11. nu. 16. ſed priori opinioni concinit, quod à Marſ. ſcribitur conſ. 19. & Gram. not. 9. ſcilicet, aſſaßinij crimen leſæ maieſtatis crimini æquiparari; at in crimine leſæ maieſtatis, vt diximus, parte nequaquam citata teſtes admittuntur, ergo, &c. Vndecimo in omni actu, qui vltima die termini celebratur, tunc enim is parte non citata expediri poteſt, ſic & teſtes vltima die termini parte non citata recipi etiam queunt, Bal. in authen. ei qui appellat colum. 2. C. de tempo appell. & in. l. ſi quando colum. ſecunda, in fine. C. de teſt. Affl. dec. 47. num. 6. verſi. quo ad ſecundum dubium, & Maran. loco citato, quod quidem memoria commendandum eſt. Duodecimo, (& ſi hæc limitatio proxima cognitæ videatur) quando moram periculum afferret, utputa, ſi iudicis iuriſdictio tempore peritura eſſet, Oldr. conſi. 65. hic agitur,
31 hoc certe caſu partis citatio relaxatur, adeò, quòd † noctis etiã tempore ſententia proferri poſſit, ut per Bart. Bal. Ange. & cæteros in l. more Romano. ff. de fer. licet non deſint ibi, qui contrarium uelint, multa nempe propter moræ periculum permittuntur, quæ congerit Roma. in l. ſi uero. §. de uiro, in 40. fall. ff. ſol. matr. ubi ferè omnes leges de periculo moræ loquentes citat. Tertiodecimo. quando in loco ualde remoto probatio facienda eſt, ea enim tunc parte haudquaquam citata fieri poteſt, Bar. per illũ text. in l. 2. in uerbo, nota mirabilem practicam. C. de nauf. lib. 11. quem Dec. ſequitur in dict. cap. in nomine Domini numero uigeſimoſexto. Quartodecimo, quando teſtis, qui obſcure depoſuit, & ad declarandum dictum ſuum iterum examinatur. Anch. conſ. 126. & Dec. ubi ſupra numero 28. hoc tamen cum temperamento intelligendum eſt, ut eo loci Dec. poſt Ioa. ab Ana. conſ. 84. Poſtremo tres alias limi. ultra prædictas uidebis ſupra in ca. 1. ſub lit. H. à nobis traditas, quamuis illarum

 una,

vna cum vndecima affinitatem habeat. De cæteris verò ſi tibi cumulate ſatisfactum velis, lèges Fel. & Dec. in d. cap. in nomine Domini, & Maran. præcitato loco. Nic. Ant. Grauat.

c Quod ego.] *Non ab re quidẽ hæc probatio fieri debet, cùm de hominis vita tractetur, ideoque diligens inquiſitio plenaque probatio facienda erit, l. ſciant cuncti. C. de probat. cui verbo tenus concordat, cap. ſciant cuncti. 2. queſt. vlt. & l. qui ſententiam, C. de pœn. vbi enim maius periculum ineſt, ibi perſpicatius ſemper ſit conſilium adhibendum, arg. l. additos, circa medium. C. de appell. & l. 1. §. 1. ff. de vent. inſpic. vt prius ipſo de crimine conſtet. l. 1. §. illud autem. ff. ad Syll. latè Marſ. in praxi. §. 1. & Blanc. in repet. l. vlt. nume. 16. cum ſeq. ff. de quæſt. & quia hæc res iam paſſim, præſertim apud eos, qui capitales cauſſas ſcripſere, pertractatur, ad reliqua tranſeamus. Nicol. Ant. Grauatius.*

d Item limitarem.] *Adde hìc, quæ libro 5. diximus, cap. ſecundo, ſub lit. B.*

e Rurſus finge.] *Teſtes † cum ad perpetuam rei memoriam*
32 *examinari debent, cognitio ſummaria ſemiplenaque ſaltem probatio iudici prius facienda erit, qualiter ſenes, aut valetudinarij illi ſunt, & timor eſt, ne vitam cum morte commutent, ſiue quòd è loco recedere, & longius ire parant, aut bellum petere, vel mare pertranſire, aliàs examinari non poſſunt, vt Bart. docet, cuius aſſeclæ ſunt omnes in. l. in lege Aqui. §. ſi deletum, ad l. Aqui. Ab. Fe. & cæteri communiter in ca. quoniam frequenter, vt lite non conteſt. & in cap. Alberic. de teſt. Bart. & reliqui hoc idem tradunt in l. 4. §. præter. ff. de dam. infect. Alex. conſ. 206. lib. 2. & auctor hic, qui abundè loquitur, & quonam modo in Rom. Cur. vſu receptum ſit, & docet quoque Compilator ille Form. aduoc. in 2. tract. c. 36. & 37. Nicol. Anton. Grauatius.*

f Inoleuit.] *Huius moris, atque praxis, quòd † teſtis affutu-*
33 *rus duo præſtat iuramenta, meminit etiam allegatus Compi. Form. aduoc. vbi ſupra, ſed Auctor infra, verb. aliud quoque, addit tertium iuramentum, quod teſtis affuturus præſtare obſtringitur, ſcilicet, quòd eius teſtimonium ante publicationem non patefaciet. Nicol. Ant. Grauatius.*

g Adeoque.] *Hanc opinionem per plura comprobat Afflict. in conſt. reg. Neap. probationum incurſibus, col. 2.*

h Item dicimus.] *Adde ca.nuper,& ca.iuſiurandi,4.q.3.&*
34 *c.hortamur.3.quaeſt.9.& † non ſolùm in teſte hoc procedit, vt is abſque iuramento non probet, per praedicta iura, & habetur in l.iuſiurandi. C.de teſt.& in c.tuis quaeſtionibus, eod. tit. ſed etiam in eo, cuius pronunciatio, aut ſententiae acquieſcendum erit, verbi gratia. Statuto cauetur, vel partium etiam conſenſu, quòd ſimplici nuncij verbo credatur, ille quidem prius iurare oportet, aliàs nequaquam ei credēdum erit, vt pulchrè Ang. prodidit, in l.ſi vacantia, colum. 3. C.de bon.vac.lib. 10. cuius opinioni concinunt Mari. Soc.in cap.qualiter & quando, 2. in 7.q.9.q.principalis de accuſ. & Fel. in cap.ſignificaſti.1 in fi. de homic. & in c.quia iudicante, columm. 1. de praeſcrip. accedant ad hoc, quae idem Ang.Pau. Caſtr. & alij voluerunt in. l.*
35 *de pupillo.§.qui operas.ff.de nou.oper.nunc. vbi † quando alicuius conſcientiae aliquid committitur, vt ſaepè à principe fieri ſolet, ad hoc, vt ſententia valeat, ante illius pronunciationem, quòd ita eius conſcientia dictat, iurare ille obſtringitur. Et adeò*
36 *in teſtibus neceſſarium eſt iuſiurandum, vt ipſi † antequam teſtimonium perhibeant, iurare teneantur, aliàs irrita eorum erit depoſitio, d.l.iuſiurandi cum alijs in prin.alleg. quod tamen ſanè intelligendum erit, niſi confeſtim poſtquam depoſuerint, iurarent, vt placuit Bald. ac Pau.in d.l.iuſiurandi atque Felin.in d.c. de teſtibus, & in c.fraternitatis, nu.2. extra de teſt. quanquam in hoc aduerſantur Cyn.& Salicet.in d.l.iuſiurandi, & Bald. ſibimet contradicens in d.c. fraternitatis, in 4. not. tum etiam Ant.& Abb. in dict. cap. de teſtibus. Caeterum Fel. poſt Maria.ibi, foedere diſtinctionis, pugnantes opiniones concordat ſcilicet aut ſponte, vt ad iudicis interrogationem poſt ipſam depoſitionem teſtes iurarint; priore caſu, vt prior procedat opinio, in poſteriore vero, poſterior, ſuper qua controuerſia videas Iaſ.*
37 *in rep. l.admonendi, nu. 192. ff. de iureiur. & ibi † num. 191. nunquid iuramentum ſit de forma, vel ſubſtantia teſtimonij & vide ibi Rip. nu. 194. ponentem reg. cum ampliationibus atque limitationibus. Huc ſpectare videtur quod Augu. Anco. ſcriptum reliquit. in tract. de poteſt. Eccleſ. q. 55. art. vlt. Pon*
38 *tificem † non poſſe diſpenſare, quòd teſtis in ferendo teſtimonio iurare non debeat, & hoc quidem ex eo, quia iuramentum teſte de iure diuino eſt, vt legitur, Geneſeos cap. 51. quod certè pronunciatum magnifacit Fel.in c.conſtitutus, colum. 8. de reſcrip.*

ſcript.& Marſi.quoq.ſing.214.ad validitatem dicti teſtis, vbi abundè loquitur. Qua de re Cur.legas in tract.de iur.cal.§.ſed nu. 9.& Io.Bap.Peruſ.in tract.de arb.lib.10.c.10.nu.12.qui

39 † & iuramentum calumniæ etiam de iure naturali eſſe, & à legiſlatore Moſe traditum aſſeuerant, vt Exod.ca.22.& c.ſi Chriſtus,de iureiur.non immeritò ergo Athenienſes teſtium iniuratorum teſtimonium non admittebant, vt iam à nobis dicendum erit. Quod quidem & apud Romanos etiam obſeruatũ legimus apud quos ſolus Flamen dialis perpetua lege iuramentum præſtare vetabatur, qui ſi quando in magiſtratu aſſumptus, per leges iurare tenebatur: per alium, qui vicem illius ageret, iurabat,et ita in leges iurare cogebatur, veluti ſcribit Alex. ab Ale

40 xandro in Genia. lib.5. c.10. Cæterùm, † & ſi teſtis iniuratus regulariter non probet, attamen præſumptionem facit glo. in c. cùm olim 1.de priuileg.tex.in c.cum olim,vbi Abb. in 3. no. de do.& contu. Alex.conſi.24.animaduerſis.lib.2. Marſi. in.l.marito,col.2.ad fi.de q.& Fel.in d.c.tuis quæſtionibus,num.2.& ibi,nu.5.ſex tradit limit.in quibus teſtis non iurati dictum valet. Qui quidem teſtes die feriata ad Dei honorem iurare non poſſunt,licet teſtimonium,ſi alia die non feriata iurauerint, ferre valeant.Glo.in cle.1.de offi.deleg. Abb.in c.1.col.fi. de fer. & Gomeſ.in c.mulieres,nu.41.de iudic.in 6.Quod quidem iuramentum teſtibus præſtitum fuiſſe,apparere debet,aliàs in dubio neutiquam iurati præſumuntur,ſi Bar.credimus in.l.Teopõpus.ff.de dote præleg.etiam ſi Notarius ſcripſiſſet teſtem iuratũ & examinatum teſtimoniũ perhibuiſſe. Sed hac in re licet Bar. nonnulli ſequãtur, tamen contra eum eſt communis ſcribentium opinio,quòd ſi id notarius ſcripſerit, præſumatur, teſtem iuratũ dixiſſe,ita Alcia in tract.præſum.reg.3.c.13.nu.4. cui adſtipulatur Couar.lib.2.variarum reſo.c.13.nu.2. Nic.Ant.Grau.

i Etiam ſi Card. &c.] Adde c. nuper, & c. licet vniuerſis, de teſt.tex.in l.iuſiur.C.eo. vbi teſtes, quamuis dignitate refulgeant,iurati teſtimonium dicere debent, vide Rip. in l.admonendi.n.194.ff.de iureiur.& Crot.in tract.de teſt.nu.227. Nicol. Ant. Grauatius.

k Vt non aliàs.] De iure clerici † cum eorum teſtimonia veri-

41 tatis perhibent, tactis ſcripturis iurare tenentur, c.vlt.de iura. cal. & ſi aliter obſeruet conſuetudo ſic, vt ſufficiat coram eis ſacroſancta euangelia tantũ proponi,veluti Doct. in d.c.tradũt

*& gloſ. in clem. 1. de homic. & in clem. 1. §. porrò, de hæret.
vbi Card. Doct. in cap. nuper, de teſtib. & Spec. tit. de teſte. §.
4. & 7. in fin. Nicol. Anton. Grauat.*

l Rurſus finge.] *Iuramentum † teſtibus poſſe à partibus re-*
42 *mitti, proditum eſt à Fel. poſt alios in c. tuis quæſtionibus, nu.
5. de teſt. & non vno in loco à Iaſ. vt in l. nemo poteſt, num.
26. cum ſeq. de leg. 1. in l. reprehendenda. num. 3. C. de inſt.
& ſubſt. ſub cond. & in rep. l. admonendi, nu. 196. ff. de iure-
iur. vbi Rip. nu. 199. & ab Affl. deciſ. 191. num. 7. Sed hoc
ſanè intelligendum erit, vt iuſiurandum relaxari poſſit, ſcili-
cet expreſsè, nam tacitè non ſufficeret, vt Felin. animaduertit,
qui de communi opinione teſtatur in d. c. tuis quæſtionibus, nu.
6. apud quem nullas videbis fallentias, in quibus iuramentum
remitti nequaquam poteſt. Quinimo & in iſtius iuramenti re-
laxatione vtraque pars conſentire debet: nam illius tantum, con
tra quam teſtes producuntur, non ſufficit conſenſus, vt per* Ioa.
*And. & Ab. in d. c. tuis & Iaſ. in d. l. admonendi, eodemq́;
num. vbi etiam nu. 197. diſputat, an iudex diſſentire poſſit, &
à teſtibus iuramentum, non obſtante, quod à partibus illud re-*
43 *miſſum fuerit, exigere. Et quemadmodum † partes teſtibus iuſiu
randum relaxare queunt, ita etiam vna pars alteri illud remit-
tere valet, Affl. deciſ. 80. nu. 5. nam licet iuramentum ſit de
forma, vt eo deficiente, dictum teſtis corruat. l. iuſiurandi, C.
de teſt. & ſupra prælibatum fuit, attamen hæc forma ipſarum
partium fauorem principaliter reſpicit, & fauori ſuo quilibet
renunciare poteſt. l. vlt. vbi omnes. C. de pact. Quamobrē, cùm
de alicuius integritate, illiuſq́; ſpectata fide atque teſtimonio
confiditur, iuramentum facilè remitti poteſt, veluti de Xenocra
te legitur, cui tanta fides habita eſt, vt cùm nullius iniurati ad-
mitteretur teſtimonium, illi ſoli Athenienſes remiſerunt iuſiu-
randum, iniuratoque crediderunt, vt* Domit. Bruſ. *lib. 6. teſta
tur. At noſtra quidem tempeſtate Xenocrates non reperitur, nec
qui teſtis nomine dignus eſſet. Ex Iouis namque tabulis, teſtis
apud Græcos dicebatur pro certo indubitabilique, item Atticus
teſtis, vt Domit. Bruſ. eo loci. Sed proh dolor, plerique omnes iu-
ſiurandi ſanctam illam religionem contemnunt, quæ maxima
potiſſimaq́; apud omnes homines eſſe debet, teſte* Demoſth. *contra
Ariſtoc. cuius quidem iuſiurandi obſeruantia cuſtodiaq́; quan
ta apud Romanos fuerit, ex Gell. legere licet, lib. 7. cap. 18. Ni
colaus*

colaus Antonius Grauatius.

m Niſi etiam.] *Teſtes † pro vtraq; parte, ac tota ſuper cauſſa*
44 *iurare, vel veritatem dicere tenentur, vt per Hoſt. in ſumma, titu. de teſtam. num. 5. Accurſ. & Bart. in auth. ſed iudex. C. de epiſc. & cleric. Bal. Iaſ. & iuniores in l. 2. C. de eden. gloſ. in cap. fraternitatis, de teſt. Riminal. in l. ſi de certa, colum. 1. C. de tranſact. & Ioan. Neuiz. in ſua ſyl. nupt. tit. iudic. pro commu. nu. 119. Hinc diſcant teſtium examinatores, quorum magna eſt prouincia, vt integra teſtium dicta ſcribere curent, cùm contigerit teſtes ipſos partim pro actore, partim verò pro reo teſtimonium veritatis perhibere. Nec agant, vt nonnulli inuerſam habentes conſcientiam, qui ſolùm ea ſcribunt, quæ ad teſtes producentis fauorem tendunt: & quod pernicioſius eſt criminarijs in cauſſis malum hoc agunt, ea tantum adnotantes, quæ pro fiſco faciunt, cum ad informationem (vt dicunt) teſtes examinãt non videntes miſeri, quòd dum reo defenſiones ſic ſubtrahunt, ipſi cœlorum regno priuantur: iure ergo Carolus Imperator, eius nominis Quintus in regno Neapolitano pragmatica ſanctione cauit, incipiente. Item quia nobis, quod integra teſtium depoſitio etiam contra fiſcum ſcribi debeat, & contrarium facientes pœnis ſubijci ſtatuit. Nicolaus Antonius Grauatius.*

n Quo caſu.) *Vide commentatores in l. ſi duo patroni. §. idẽ Iulianus. ff. de iureiur. & in l. ſi quis libertatem. ff. de petit. hered. atq; Gram. deciſ. 103. num. 80.*

o Inſuper dicimus.) *Huc pertinent, quæ Bald. adnotauit in tit. de pac. conſtit. in verb. ſecundum mores, & leges, vbi quod*
45 *notarius † partibus etiam aſſentientibus, ſine iudicis præſentia, ipſius aut mandato, nec dicta teſtium, nec iuramenta recipere poteſt, idemq; voluit in addit. ad Specul. tit. de teſt. colum. vlt. verſic. nunquam reperitur, & iterum in l. illud. C. de ſacroſ. eccleſ. & in l. interrogatam. C. de lib. cau. vterque etiam Imol. hoc idem voluit in l acta. ff. de re iudic. & Fel. in cap. quoniam contra, col. 7. de prob. Hinc ſatis eleganter dixit Lu. à Pen. in*
46 *l. inſtar. C. de iure fiſc. l. x. quòd † obligatio penes acta curiæ, iudice abſente, à notario recepta non valet. Cui adſtipulatur Affl. deciſ. 135. & in ſuis etiam cõmentarijs ſuper conſtit. reg. Neap. in conſt. Magiſtri camerarij in 12. not. & in conſt. Cordi nobis, vtrobiq; in pen. col. & quòd ipſe tabellio, abſq; iudicis mandato, teſtes examinandi poteſtatem non habeat, tradunt*

Affl.deciſ.317.nu.5.& deciſ.245.nu 8.Boer.dec. 258. Marſ. in.l.patre,nu.18.ff.de quæſt.& Doct. poſt Bart. præſertim Iaſ. in rep.l.admonendi,nu.183.cum ſeq.& Rip.nu.90.ff.de iureiur.vbi cumulatè materiam pertractatã videbis. Et huiuſce rei illa eſt ratio,quia ad officium iudicis ſpectat teſtes interrogare, eoſq; diligenter examinare. Et ſi hoc temperandum ſit, vt ibi, niſi notarius teſtes in mortis articulo exiſtentes examinaret, aut ſi remotis in partibus commorarentur, adeò quòd periculum in mora eſſet expectatio, quo caſu abſque iudicis commiſſione illos examinare poſſet:non tamen vt plenam facerent fidem, ſed aliquam tantùm præſumptionem, quod etiam voluerunt But. in c. fin.de iureiur.& Rom.in l.ſi verò.§.de viro in 54.fall. ff. ſolu. matr.nec hinc longè abeſt,quod glo.tradit in ca. paſtoralis, in ver.mortis,de offi.or.& in ca.2.in glo.vlt.de pœn. & remiſ. in 6.vbi propter neceſſitatem laicus laico peccata confiteri poteſt. Vides ergo abſq; iudice, vel ipſius iuſſu tabelliones regulariter
47 dicta teſtium recipere non poſſe,nec† etiam extra iudicium teſtes examinare, quod ſi ſecus factum fuerit, irritum erit, vt Iaſ. ci-
48 tato loco,nu.184. poſt Bart. ait. Nec † ipſi notario, ſi à iudice mandatum examinandi habuiſſe atteſtaretur, credendum eſt,cũ commiſſio per alium notarium, non per ipſummet ſcribi debeat, vt docent Hoſt. Ioan. And. aliĳq. in c.quoniam contra, de probat. Alex.conſ.212. viſo.lib.2.& conſi. 104.circa primum,in fin. lib. 5. vbi hanc opinionem communem eſſe affirmat, & in conſi.212. pondera.col. 4. ver. præterea,lib.6.Marſi.in.l. de minore § plurium.ff.de q.Guid Pap.dec.126.& Affl. d.deciſ. 317. vbi ſic determinatum fuiſſe teſtatur, quicquid è regione nonnulli voluere,inter quos eſt Bar in.l. ex ſententia. ff. de teſtam. attamen à communi ſententia nequaquam recedendum eſt,de qua etiam meminit Curt.conſ.166.nu.3. Quinimo,& fortius,nec confeſſionem abſq; iudicis licentia tabellio recipere valet, vt Baldo, qui nullæ vnquam ſententiæ defuit,in præcitatis add.ad Spec.placuit,ea nempe ratione,de qua ſupra commemini, cum recipere teſtimonium ad iudicem ſpectet, ſcribere verò ad tabellionem, & huic opinioni conſentiunt Iaſ.in d. l. admonendi,nu.184. aliĳq; per ipſum citati, atque Affl.d. dec. 245. nu.8.pro qua accedat tex.in l.quinquaginta.ff.de probat. & in l. eos, & l.ſi quando, C. de teſt. vbi probationes iudici faciendæ ſunt, vt Marſ.quoq; proſequitur in l. 1.nu. 6.ff.de quæſt. vſque

adeò

49 adeò† quòd ſi teſtes corã notario (abſente tamen iudice) falſum depoſuerint, falſi reatu nequaquam tenerẽtur, vt teſtis eſt Bar. in l. ſi quis legatum. ff. de falſ. cuius ſententiæ innititur Ang. in
50 l. 1. C. de ſepul. viol. Cæterùm † cum temperamento intelligas, confeſſionem coram ſolo notario factam non valere, ad faciendã ſcilicet plenam probationem: ſecus verò quo ad aliquam, vt Aff. d. dec. 245. n. 8. Accurſ. Alber. Bal. & Sali. in l. iubemus, C. de liber. cau. idemq; Alb. in l. ſi ſine, §. 1. ff. de interro. act. & Tiraq. de vtroq; retr. §. 36. in glo. 2. nu. 54. & conferunt etiam dicta per Aff. l. dec. 324. nu. 15. quamuis in alia facti ſpecie loquatur. Nicol. Ant. Grauat.

p Hodie propter.] Cæterùm † vbi iuſta cauſſa non ſubeſſet, te
51 ſtium examen committi non poteſt, præſertim in arduis cauſſis. Ang. in tract. malef. in verbo, qui iudex ſtatuit terminum, nu. 25. & Marſ. in praxi, §. nunc videndum, nu. 30. vide auctorem in ſeq. c. in ver. at vbi, & quæ eò loci diximus ſub litera B. Nic. Ant. Grauat.

q Nihilominus.] Regulariter, teſtes † in iudicio iurare, teſtimoniũque proferre tenẽtur l. 3. §. Sabino, vbi Accur. ff. de teſt. & ſupra etiã diximus, niſi pſona egregia, infirmæ, ſenio cõfecta, aut honeſtæ mulieres eſſent l. ad egregias, vbi doct. omnes notãt ff. de iure iur. hoc. n. caſu domi, alioue decẽti loco examẽ fieri debet, & tũc illo in loco aduerſarius ad teſtiũ iuramẽta videndũ citandus eſt. c. 2. & ibi gl. de iud. in 6. & Alex. in d. l. ad egregias quãuis ini bi Bar. quò ad honeſtas mulieres, abſq; partis citat. eas examinari poſſe dixerit. Qua de re ſup. nõnihil dict. fuit ſub li. B. in 5. lim.

r Ad videndum illos iurare.] Huc quoque ſpectant, quæ ſupra diximus ſub lit. B.

ſ Et ſi teſtis extra diem.] Eiuſdem farinæ eſt, quòd à Bar. proditum eſt in l. aut qui aliter, & in l. ſi vitem. §. vl. ff. quod vi aut clam, & in l. cum non eo die, C. quando prou. non eſt neceſſ. & à
53 Doct. in c. conſuluit, de offi. de l. vbi † ſententia die & hora, ad quam pars citata fuit proferenda eſt: aliàs ſi ante, vel poſt proferetur, nullum quidem robur haberet, ac ſi nunquam pars citata fuiſſet: Nic. Ant. Grauat.

t Et ad dandum interrogatoria.] Dilatio † ad dandum in
54 terrogatoria, non datur niſi petenti. Spe. tit. de teſt. §. iam de interrogatorÿs, col. 1. Quæ fieri ſolent, vt teſtes vacillent, aut in aliquo ex illis decẽ prædicamẽtis variẽt, quæ acutè & ſubtiliter

Bal. adnotauit, in l. teſtium.C. de teſ. & Spec. præcitato loco.
55 *Quorum † quidem interrogatoriorũ exemplum aduerſario nequaquam conceditur, ne teſtes examinandi ad falſitates inſtruãtur, vt Abb. & Feli. tradunt in c. per tuas.n.10. de teſt. Alex & recentiores in.l.2.C.de eden.Compilator For.var. commiſ.p. 12.col.4.& c.ſeq.& For. Aduoc.ſol.10.& 13.& 14. Sed vnũ*
56 *non prætermittã, quod † ſi iudex ſuper interrogatorÿs teſtes interrogare omiſerit, non ob id examen inefficax redderetur: verũ parti facultas remanet faciendi, vt teſtes ſuper interrogatorÿs, etiam facta publicatione in cauſſa repetantur, ita cõſultus Alex reſpondet conſ. 174.col.pen.li.2.& iterum conſ.41.in fin. lib. 4.facit tex. in c.cum clamor, & in c.per tuas, quodq́; vtrobique notatur, de iudic. Sic etiam ſuper articulo omiſſo, ſi teſtes minimè examinati fuiſſent, poſſunt facta publicatione repeti. Spe. alleg.loco.§. nunc videndum, in fin. Nicol. Ant. Grauat.*

v Qualiter materia.] *Huc accedant, quæ præcedentis libri, c.14. diximus ſub litera A.& quæ in Form.term. adnotantur, fol.46. ver.& proteſtationi.*

x Qui ex obſeruantia.) *Vide quæ in præcedentis libri càp. 2.ſub litera F. adnotauimus.*

y Mos tamen.) *Et ſi † vſu receptum ſit in iudicÿs, vt ſacro-*
57 *ſanctum euangelium teſtibus ad iurandum non proponatur, ſed quælibet ſcriptura, vt auctor hìc ait, attamen in magnis cauſſis cautum eſt, ſuper ſanctum Euangelium iuramentum deferre, vt à Bald. docemur in c.1.§. item ſacramenta, de pac. iur. firm. cui Felin. conſentit in alleg. hic c. fraternitatis, num.23.& in*
58 *c.tuis quæſtionibus, nu.10.de teſt. vbi etiam † tradit, an validũ ſit iuramentum ſuper cruce, aut ſanctorum reliquÿs aut ipſius iurantis animam. vide Feder. Sche. in tract. de teſt.num.5.& Iaſ. in auth. ſacramẽta n.14.C.ſi aduer.ven. Nic. Anto. Grau.*

z Dum tamen.) *Teſtes † ſi in termino iuſiurandum præſtite-*
59 *rint, poſt terminum, deinde iure examinari poſſunt.l.1.in fi.ff. de bon.poſ. ex teſt.mil Bar. & reliqui in l. damni.§.Sabi.ff.de dam. infect. Fel.in c.licet cauſſam, in 16.limit. de prob. Affl. in conſt. reg. Neap. Lite legitimè, in 13.not. Rom.conſil.444. & Maran. qui ita vſu in iudicÿs receptum eſſe ait, in praxi in 6.par.ver.dilatio, nu.19.& auctor in ſequenti ca.verſi. ſed dubium eſt, non tamen poſt publicationem in cauſſa examinari poſſunt. vt per Affl. in d. conſt. lite, 13.no.nu.20, in fin. & Cap.*

decis.

deciſ.90.nu.3. Quod ſanè intelligas, quando ſimpliciter termi-
60 *nus probatorius impartitus fuiſſet, ſecus † verò ſi iudex dilatio*
nem ad probandum, & probatum habendum, ſeu examinari fa-
ciendum dediſſet, tunc enim infra terminum, ne dum teſtes iura
re, ſed eorum dicta perhibere tenentur, veluti citatis in locis de
claratur, & per Bald.conſi.133.lib.5. & Soc. conſi.47.lib.4.
Bald. & Ang. in l.Antiſtius, in princ.ff.de acq.hære Barbat.
in add.ad Bal.in.l.ſi quando in lit.B.C. de teſt. Pract. Papien.
in form.opp. contra teſtes poſt publ. nu.16. & Ioan. Amicus
conſ.108.num.5.vbi huiuſce rei rationem aſſignat, num.8.quia
61 *† hæc dilatio vim concluſionis habet, & traditur per Alex.conſ.*
101. lib.2. atque Affl. in citata conſt.Lite 8.no. nu.13. quam
quidem dilationem ad probatum habendum iudex non ſolùm
præfigere poteſt, ſed & iam omnes terminos vnico contextu (ex
cauſſa tamen) ſ. ad articulandum, ponendum, capitulandum,
producendum, & probandum, vt Iaſ. ſcribit, in.l.properandum
nu.14.C.de iudic. Verùm cum temperamento intelligas, non
procedere in teſtibus, qui longinquis in partibus degant, ad quos
terminus ad probatum habendum, ſiue examinandum non exten
ditur, vt animaduertit libellorum architector ille Papien. in
ſua praxi, in form. product.inſtr. in verb. in termino num. 3.
nec etiam in criminalibus cauſſis, in quibus (ad defenſionem ta-
men) poſt terminum teſtes admittuntur, vt per Aret. in c. fra
ternitatis, de teſt. Fel. in c.cum clamor, eod. tit. & abundè per
Marſi. in praxi.§.ſequens nu.2. cum ſeq. & paſſim iam occur-
rit apud eos legere, qui criminarias cauſſas ſcripſere. Nicol.
Ant. Grauatius.

a Cæterùm.) *Huc vergit, quæ ſupra ſub lit. A. diximus.*

b Et quando inducuntur.) *Cæterùm † ſi aduerſus teſtes exa-*
62 *minandos inimicitia capitalis obijceretur, eamq́; obijciens illi-*
cò probare ſe offerat; illi certè examinari nequaquam poſſunt,
nec debent, vt in auth. ſi dicatur, C.de teſt. vbi Bart. Bald. Sali.
& alij, quod & in conſanguineis, domeſticis, notorijsque crimi-
noſis etiam procedere, vt à principio talis exceptio eos repellat,
Ioan. And. Abb. & Felin. tradiderunt in cap. ex parte, de teſt.
Verùm ſi altiorem indaginem res exigeret, reſeruandum eſſe ex
ceptionem, poſt publicationem in cauſſa cenſuerunt, aliàs mini-
mè, quibus conſentit Gram.deciſ.45. num. 15. & hanc opinio-
nem tenendam eſſe, Butr. in d.c. ex par. teſtatur, quem ſequitur

Gram.

Gram.dec.86.nu.1.cum ſeq. vbi hac de re latius. Animaduertendum tamen erit, quod nõ ſufficit in vniuerſum, & generaliter inimicitiam opponere, ſed cauſſas exprimere, neceſſe eſt: aliàs incaſſum opponeretur, veluti in citata dec. Gram. docet, qui ad rem multas congerit auctoritates. Nicolaus Antonius Granatius.

t Sed pars dicit.) *Opponere* † *aduerſus teſtes plurimi refert,*
63 *ne eos approbare videamur. Hinc praxis inoleuit, vt tempore, quo aduerſarius ad teſtium iuramenta videndum citatur, hanc in ipſos teſtes proteſtationem faciat teſte Bal. in l. ſi quis teſtibus C. de teſt. & Maran. in praxi in 6. par. in 13. actu. n. 2. Verùm te admonitum eſſe velim, hanc proteſtationem paſſim omni in cauſſa fieri, opportunum ſatis non eſſe: niſi, vbi teſtes reprobare neceſſum fore proſpexeris, vt eleganter* Fel. *docet in cap. præſentium, vlt. not. de teſt. ea nempe ratione, nam poſtquam contra teſtes proteſtatus fueris fidem eis adhibere nolle, tuum declaras animum. Vnde ſi in tui fauorem eos fortè fortuna quid deponere contigerit, tibi eſſe iuuamento nequaquam poſſet. Hinc Compilator ille Formularij commiſ. fol. 6. ſub rubr. de publi. nos admonet, quando teſtes producuntur, vt aduerſus eos nihil proteſtemur, ſed tunc quidem pòſtquam eorum teſtimonium veritatis perhibuerint, dummodo antequam ipſorum teſtium dicta publicari petatur. Qua de re vide Lanfranc. in rep. c. quoniam contra, in uerbo, teſtium depoſitiones. nu. 78. de probat. ubi poſt Imo. in d. c. præſentium, diſtinguit, quòd aut qui cõtra teſtes proteſtatur, proteſtatur reprobãdo, ita, quòd obtinuit aut ſuccubuit: & tunc illius teſtis dictũ nihil ſibi prodeſt; aut ſtetit in meris finibus proteſtationis, & tunc aut teſtis eſt integer & honeſtus, ita quòd uериſimile non ſit, aliquid ad libitum producentis dixiſſe, nec ob timorem, & tunc dictum teſtis proderit, atque ualebit; & hanc eſſe communem ſententiam affirmat: uideas ergo eum affatim loquentem. Nonnulli tamen illa utuntur cautela, dum contra teſtes proteſtantur, ſcilicet, quatenus contra deponerent & non aliter.* Sed *hanc cautelam nullius eſſe momenti arbitror per ea, quæ Doct. tradunt in c. cum olim, de cenſ. & Gram. dec. 103. nu. 154. nam aduerſarius pro parte inſtrumentum acceptare, & pro parte impugnare non poteſt, & proteſtatio actui contraria et iam eſſet, quæ non ualet, ca. ſolicitudinem in fin. de appell. Bar. in l. 1. colum. pen. C. de. lit. conteſt. & in. l. qui in*

aliena §.vlt.ff.de acq.hæredit. Cæterùm ante publicationem in cauſſa hanc proteſtationem fieri neceſſe eſt,ſi teſtes deinde reprobare uelimus,aliàs eos reprobãdi nobis uia præcluderetur,dict. cap.præſentium,niſi aliquibus in caſibus, utputa, ſi poſt publicationem,teſtium defectus innotuerint, aut ſi iureiurando affirmetur,non animo fruſtrationem & calumniam inferendi, teſtiũ reprobationem peti,ut dict.ca.cauetur,& eo loci interpretes explicant.Nic.Ant. Grauatius.

d Reliqua.) *Adde utrumque Form.aduocatorum.ſcilicet & uarii.commiſ.illud pag. 10.c. 13 hoc autem pag. 13.col.2.ſub rub. de modo excip.uerum cumulatiſſimè hac de re uidebis apud Spe. tit.de teſt.& Albe.in tra.ſimiliter de teſte. Nic. Ant.Grauat.*

De remiſſione ad partes:ac illius proceſſu, & executione. CAP. VLT.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ remiſſoriæ de audientia teſtium abſentium dantur fallit tamen criminatorijs in cauſſis,nonnullis et etiam caſibus;et nu.* 11.*et* 16.

2 *Litteræ remiſſoriæ ad audiendum teſtes non conceduntur in attentatis,nec in ſpolio,ſed quid in beneficialibus, in ſcripturarum recognitione et teſtium repulſa?*

3 *Litteræ remiſſoriæ ſemel cõceſſæ,an iterum dentur.*

4 *Remiſſoria teſtium quando dari poſſit, et an debeat iurare qui remiſſoriam petit, quòd non animo fruſtrandi aduerſarium facit.*

5 *Dilatio data pro expeditione remiſſoriæ, an prorogari poſſit?*

6 *Remiſſoria teſtium an ante litis conteſtationem detur?*

7 Litte-

7 *Litteræ remiſſoriæ quomodo exequantur, & numero ſequen.*

8 *Teſtes an ſatis ſit in termino inducere, & iurari facere, vt poſt terminum examinari queant?*

9 *Iudex cui in partibus commiſſum eſt teſtium examen an reſponſiones partium & confeſſiones recipere poſſit? & nu. 29.*

10 *Iudex, cui commiſſa eſt teſtium receptio, an per ſe ipſum teſtes examinare teneatur?*

11 *Teſtium examen quando committi debeat.*

12 *Doctores legum egregiæ dicuntur perſonæ, fallit in doctore, qui officium procuratoris gerit.*

13 *Teſtes an poſſint aduocari de vna ciuitate in aliã, vt veniant ad deponendum, & num. 17.*

14 *Notarius cùm mittitur extra locũ ad examinãdum, an cõmunibus actoris & rei expẽſis mittẽdus erit?*

15 *Expenſæ debentur teſtibus venientibus ad ſe examinandum, & quæ.*

18 *Litteræ remiſſoriæ in dilatorijs exceptionibus non conceduntur.*

19 *Dilatio in litteris remiſſorijs arbitraria eſt.*

20 *Literis remiſſorijs ſi vſus non fuerit, non eſt audiendus aliam remiſſoriam petens.*

21 *Iudicium diffugientes, de eorum iuſtitia diffidunt.*

22 *Calumniatores puniri debent.*

23 *Literæ remiſſoriæ ad partes non debent concedi, quoties pars poterat in loco iudicij teſtes examinare, & neglexit.*

24 *Impedimentũ quõdo probetur, & an ſolo iuramẽto.*

25 *Dilatio non currit impedito per moras & dilationes aduerſarij.*

26 *Dila-*

26 *Dilatio tota reintegrari debet, ſi pendente termino impedimentum ſuperuenerit.*

27 *Dilatio non currit, dum diſputatur, an articuli, vel poſitiones admitti debeant, vel ne.*

28 *Dilatione reo conceſſa, actor vti poteſt.*

29 *Iudex delegatus ad teſtes recipiendum & examinandum, non poteſt cognoſcere, vtrum articuli, vel teſtes ſint admittendi, vel ne, nec teſtes publicare.*

30 *Iudex delegatus ad teſtes examinandum, poteſt illos interrogare, & proteſtationes contra teſtes recipere.*

31 *Iudex ſiue exequutor ad teſtes examinandum, an poſſit recipere confeſſionem partis?*

32 *Iudex ſubdelegatus teſtium receptionem ſubdelegare non poteſt, antequam teſtes non fuerint citati & iurati.*

33 *Iudex ad teſtes examinandum delegatus debet partem aduerſam ad videndum iuramenta teſtium citare.*

34 *Iudex ad examinandum delegatus, non poteſt examen parte reluctante alteri ſubdelegare, fallit tamen.*

QVandoque etiam teſtes non in Rom. Cur. ſed
a in prouincijs commorantur. a Vnde † eos euo-
1 cari vel non poſsunt, vel non expedit, non debet enim iudex teſtes etiam ſi in ſua prouincia eſsent, temere euocare, à proprijsq́; negotijs diſtrahere, argumento. l. ſi quis ex ſignatoribus, ff. quemadmodum teſta. aperia. l. iudices, vbi Pau. de Caſt. de fide inſtr. l. 3. § fi. ff. de teſtib. Quamobrem vſu receptum eſt, vt volenti remiſsoria detur, qua ſolet is, qui cauſsam tuam audit, facultatem recipiendi teſtes, ac etiam ſcripturas, aliasq́; probationis

bationis ſpecies alicui in partibus pro litigatorum commoditate ſubdelegare, quod tamen non ſolum Auditoris arbitrio, veluti grauioris præiudicij, ſed communi omniũ voto p: æmiſsum eſt extrauag. Innoc 6. de facult Auditorum Rotæ. Quòd ſi vellet is, qui pro remiſsoria inſtaret, rem omnem in Auditoris voluntatem conferre, ſolemus hoc caſu commiſſionem impetrare, qua Signatura paſſim reſcribere ſolet, vt Auditor arbitrio ſuo remiſſoriam cõcedat, quaſi de dilatione tractetur, quę iure communi arbitraria exiſtit. l. 2. & ibi Bar. ff. de re iud glo. in c præterea de dilatio. Abb. in c. 2. col. 1. eod. tit Habet enim remiſsoria dilationem annexam, prout inferius dicemus. Quamobrem exemplo dilationis de iure arbitraria eſt. l. iudices cum auth ſequenti apud eloquentiſſimum. C. de fide inſtrum Caſsa. dec. 3. de dilatio.

At vbi concedenda erit remiſsoria, concedet eam iudex, nedum principali, ſed procuratori quoq; petenti etiã aſserto, tametſi de eius mandato non conſtaret, ac ei, qui nullum mandatum haberet, dum tamen is qui compareret, de rato caueat, ſub certa pęna Rot. dec. 712. in antiq.
b Nota quòd ſi aliquis, de remiſs. Non b tamen paſſim cõcedet eam, ſed cauſsa cognita, vtpote, ſi natura cauſsæ id expoſtulet, finge, quòd criminalis eſset cauſsa, repelleretur. n. is, qui remiſsoriã peteret, ea ratione, quod ſi de crimine agatur, oportebit teſtes ad iudicis præſentiã conducere, vt ſi res exegerit tormẽtis ſubiicere eos poſſit, auth. apud eloquẽtiſſimum Quæ auth. plures ſectiones recipit & certis caſibus etiam, vbi de crimine ageretur aduerſus regulã dari poterit remiſsoria, vtpote, ſi Pontifex eam cõcedat, Spec tit. de teſtib. §. nunc tractandum, poſt principium, idem ſi hæreſis inquiſitor, Fel. c. cum cauſsam. de teſtib. & pleriſq; etiã caſibus ab aliis Iudicibus concederetur remiſsoria, vtpote, ſi teſtis qualitas, & Iudicis dignitas impediret, veluti ſi mulier impudica examinãda eſset, & iudicis dignitas nõ pateretur, vt ſe ad ipſam mulierem cõferret. c. 2. cum not. de iud in vj. Fel. d. c. cum cauſſam, de teſtib. dẽ ſi teſtes valetudinarii, vel ſenes, vel aliàs diſtenti eſsent, & ad iudicis præſentiam venire impedirẽtur, ac ſimilis eſset iudicis dignitas, prout ſupra diximus, ad no. in d. c. 2. de iud. in vj. Rota dec. 222. in no. ſenes de dilat.

Idem

Idē ſi teſtes alterius iuriſdictionis eſsent, & propterea à iudice euocari non poſsent; cōcedet.n.hoc caſu, vt Iudex qui præeſt, examen faciat, Fel.d.c.cauſsā, de teſtib. Abb. ibid. Lanfr.c.quoniam contra, eod. tit. verſ. teſtium depoſitiones, niſi fortè is, qui teſtib. præeſset paratus eſset teſtes ad iudicem cauſsę remittere, qui prius, vbi commodè fieri poſset in hoc implorādus eſset, ꝓut ſuadet Lanfr. ibid. Amplius etiā extra iſtos caſus non denegaretur remiſsoria, vbi de crimine ageretur, veluti ſi de leui ageretur crimine, propter quod non niſi pecunia reus mulctari poſset. Paul. de Caſt. d.l. iudices. C. de fide inſtr. Idem deniq; ſi de quouis graui crimine quęſt. eſset, nō tamen via actionis, ſed exceptionis, Anch.c.2.§.teſtes, in princip. de teſti. Fel. d. cap. cauſsam, eod. tit.

c Eadem ferme ratione reſponſum eſt, vbi † de attemptatis ageretur non concedi remiſsoriam, quaſi de crimi-
2 ne videatur agi, & is qui attemptat, delinquat, iudicem cōtemnens, Rot. dec. 99. Nota vbi, de appel. & atten. & dec. 219. Nota ſeruat, de attempta. omnibus in antiq. Quod tamen generaliter non intelligas, ſed vbi ab actore peteretur, ſcilicet ab eo qui diceret attemptatum, quandoquidem reo, qui de attemptatis accuſaretur ad ſui excuſationem remiſsoria dabitur. Caſsad. dec. 4. de dilatio. niſi fortè, is qui dicit attemptatum, iampridem probaſset; denegaretur enim hoc caſu etiam reo remiſsoria, Caſsad. d. deciſ. 4. de dilat. quod ad eum quoq. caſum extendi poſset, quo actor paratus eſset attemptata in continenti probare: etenim ſi actor probationem haberet in promptu, recipienda potius eſset eius prompta probatio, quàm probatio rei, quæ abeſset, & vbi recepta eſset, res ad proximum caſum reuerteretur.

Amplius non abſimili ratione reſponſum extat in iudicio ſpolij, denegandā eſſe remiſsoriā reo prætenſo ſpoliatori, quaſi futura eſset ad confouendam occupationē, quæ ſonat in delictū, qua ratione nec lex reſtitutionē eidē concederet. l. auxiliū. §. fin. ff de mino. Adſtipulatur tex. in c. bonæ, de elect. & in ca. fin. de immu. Eccle. in c. quia fruſtra, de vſu. & in ca. 1. de delict. puerorum. Quod tamen receptum non eſt, niſi pro actoris parte facta eſset aliqua ſpolii probatio, tametſi non plena, ex qua aduerſus eum

non

non mediocris oriretur præſumptio, quæ calumniæ præſumptio ſcripturæ rationi coniuncta in hac ſpecie, vt ſupra diximus arbitraria viſa Patribus fuit tantæ potentiæ, vt reo remiſſoriam hoc ſpolij iudicio denegãdã arbitrati fuerint, Caſſa. deciſione ſecunda, de dilatió. Quamobrẽ ſolet cautus procurator actoris ſimili iudicio propterea quantum poteſt, vt confeſtim aliquam ſpolij probationẽ faciat, ad dilationem ſeu remiſſionem excludendam, & ex diuerſo etiam procurator rei, ſi cautus fuerit, vigilare ſolet, vt alijs probationibus & contrarijs coniecturis animũ Iudicis ad concedendam remiſſionem propenſiorem faciat, vnà enim coniectura aliam debiliorem ſummouet. l. diuus, de in integrum reſtit. l. non ſolùm. §. de vno. ff. de ritu nupt. & ex ſimilibus præſumptionibus ſolent Patres animi motum ad denegandam, vel concedendam remiſſionem inſtruere. l. teſtium. §. ideoque, &. §. ſequenti, ff. de teſti. cap. in præſentia, de renun. c. conſtitutus, in fin. de fideiuſſo. Caſſa. deciſ. 2. de dilat.

Vſu quoque receptum eſt in ſacro Palatio, vt in beneficialibus cauſſis ex natura cauſſæ remiſſoriam in prima & in ſecunda inſtantijs patres denegent, eamq; dumtaxat in tertia concedãt, tametſi ex indulto bullæ Inn. 6. de facultà. Audito. Ro. poſſent eam in quauis inſtantia concedere, nedum in profanis, verùm etiam in beneficialibus cauſſis, idq; omne ab eorum arbitrio pendeat, nec ſatis conſtat, qua ratione introductus ſit iſte vſus; niſi dicamus, quòd ex quo in beneficialibus caſſis agitur de re, quę in bonis noſtris non eſt, ſed tantùm noſtræ adminiſtrationi commiſsa, & quæ Rota à ſuperioris gratia dependet, & in cuius conceſſione is, qui concedit magis intendit, vel ſaltim magis intendere debet prouidere Eccleſiæ, quàm homini, cui beneficium datur, non fuit viſum patribus propter intereſse hominis de beneficio prouiſi per remiſsoriam, quæ dilatio eſt cauſsæ expeditionem differre in prę iudiciũ Eccleſiæ, quæ interim remanet in ſuſpenſo. Quod intereſse Eccleſiæ, vtpote primùm in mente concedentis videtur præpõderare intereſse hominis de beneficio prouiſi, cùm maximè poſſit homo, ſi remiſsoriam velit etiam in prima inſtantia habere, ſi appellationi renunciet, pro-

mittat-

mittatque ſtare vnicæ ſententię, quo caſu ſolet Palatium in beneficialibus etiam in prima, vel in ſecunda inſtantiis remiſſoriam concedere, quaſi per renunciationem huiuſmodi ſit reſponſum Eccleſię pro breuiori expeditione cauſſæ pluſquam referat dilatio cum ipſa remiſsoria concedi ſolita.

Quòd ſi natura cauſsæ nõ repugnet, prout ſupra diximus ſed patiatur remiſsoriam concedi, tunc videbit iudex ſi

d iuſtè de cauſsa petatur, d quoniam ſi calumnioſè peteretur, vel de calumnia aliquo modo ſuſpicari poſset nunquam concederetur remiſsoria, Rom.conſil.273. Clarum eſt. Fel. in c. de cætero. de re iud.

Quamobrem traditum eſt pro dilatorijs exceptionibus alijſq; incidentibus à principali cauſsa probandis vtpote, ſi ad repulſam teſtium ex aduerſo productorum & ſimilia peteretur, negandam eſſe remiſsoriam, ea ratione, quòd ſimiles exceptiones videantur calumniam ſecum adferre, c.licèt cauſsam, de probatio. gl. in quib. cauſ. aud. teſti. commi. in conſtitutionibus regni, vbi And. de Iſern. in princ. Fel. in c.1. de appell. niſi fortè exceptiones, quę ad repulſam teſtium darentur litem perimerent, veluti ſi teſtes ex aduerſo producti dicerentur corrupti, vt falſum deponerent, tex. in d. c.licèt cauſsam, de probatio. vel ſi teſtes ſuper recognitione inſtrumentorum & ſigillorum inducerentur, non denegaretur enim hoc caſu remiſsoria tametſi huius recognitionis articulus videatur incidens eſſe à cauſſa principali, idq; ea ratione, quod niſi ſigna, ſigilla, & notarius probarentur, ius partis producentis periret, Rot. dec. 218. in no. licèt pro inſtrumentis, de fide inſtrum. & hoc ſi nullo modo in curia recognoſci non poſſent Rota ibidem: & videtur durũ, quòd per recognitionem ſigillorum & inſtrumentorum remiſſoria detur, ex quo pro extrahendis ipſis inſtrumentis denegari conſueuit, per nota. in c.1. de electio lib. ſexto, & in c. cordi, de appell. eodem libro: Rota ibidem in princ. Quod tamen intelligas vbi pro extrahendis tantum inſtrumentis peteretur

e ſecus e vbi articuli eſſent probandi partim per inſtrumenta, & partim per teſtes; quia tunc daretur remiſſoria pro omnibus, Rot. dec. 248. in no. quando cauſſa, de probatio.

ret,iuramentum præſtet, quo iuret ſe non animo fruſtran
di aduerſarium remiſſoriam petere,ſed quia credit per te
ſtes in partibus commorantes poſſe intentionẽ ſuam pro
bare,arg.tex.in d.l.de die.§ iubetur, vbi hęc iuris iuran
di formula a Iureconſulto traditur.ff.qui ſatiſda.cogantur
Paul.de Caſtr.in d.l.iudices.C.de fide inſtr. & ſi his caſi
bus aduerſus iuris regulas etiam iterato concederetur pe
5 tenti remiſſoria, multò † minus denegaretur prorogatio
dilationis datæ pro expeditione iam conceſſæ,ac decre-
tæ remiſſoriæ,prout ſemper ſimilis prorogatio concede-
tur, vbi quæuis probabilis cauſſa allegaretur,ad oſtenden
dum,quòd prior dilatio ſatis futura non eſſet, ad nota.in
d.c.1.in quib. cauſ.aud.teſti.commi.in conſtit. regni. vbi
præſertim Iſernia,omni tamen caſu,quo commiſſoria vel
k concederetur,vel prorogaretur, k poterit vtraq; pars tã
ipſa remiſſoria, quam eius prorogatione vti.l. proinde,
C.de temp. in integr.reſtitu.& tam in conceſſione quàm
in prorogatione eiuſdẽ partis vocatio neceſſaria erit,Iſer
nia d.c.1.in quibus cau. aud.teſt.commi.in conſtit.regni
niſi fortè ante confeſſionem remiſsoriæ, diuerſa pars cita
ta fuiſſet ad vidẽdum admitti articulos,ad probandum ex-
tra curiam,quia hæc admiſſio vim remiſſionis habet, & ſa
tis erit partem ad hoc citaſse,Rot.dec. 10.in no.fuit dubi
tatum,de fide inſtr. nu. 11.

Quòd ſi & natura cauſsæ, & alia omnia concedendam
ſuadeant remiſsoriam ac omnis calumnię ſuſpicio,vel ceſ l
ſet ex circunſtantijs facti, vel probationibus etiam nulli-
ter receptis ſummota fuerit, adhuc iudex videre debet,
6 vtrum remiſſio in tempore petatur,quia † ſi ante litis con
teſtationem peteretur,denegari ſolet remiſsoria. Quod
tamen intelligo,vbi eſsemus in cauſsa, in qua litis conte-
ſtatio neceſsaria foret,& procederet etiam, ſi proponere-
tur teſtes valetudinarios eſse,vel aliàs ex loco originis re
ceſsuros,vt ad remotas regiones ſe conferrent,Rota dec.
366.in antiq. Nota,quòd poſito,de remiſs. literis. Quod
nihilominus durũ reputat ibi collector quaſi videatur ſibi
magis ferendum eſſe, vt auditoris poteſtas per remiſſionẽ
expiraret,quàm ꝙ interim periret partis probatio,qua ra
tione recipi poſſunt teſtes etiam ante litis conteſtationẽ,

& aliàs etiam aduerſus iuris regulas, prout notatur per omnes in cap. quoniam frequenter, extra, vt lit. non conteſtat. Idem in beneficiali cauſſa ante tertiam inſtantiam peteretur, niſi appellationi quis renunciaret, & promitteret de ſtando vnicæ ſententiæ, prout ſupra diximus, idem denique in quauis cauſſa beneficiali vel profana, ſi peteretur ante terminum ad articulandum ritè ac rectè ſeruatum Caſſa. deciſ. 2. Dubitatũ, de dilatio. nec à lapſu huius termini quis excuſaretur, ſed ſuę negligentiæ imputaretur, potuit enim pręuidere, antequam terminus ſeruaretur, an futura eſſet ſibi neceſſaria remiſſoria, & illam ex abundãti petere, & ſatis eſſet ante hunc terminum quòd petita fuiſſet, licèt non obtenta: quamobrẽ conſueuerunt cauſſarum patroni, dum articulos dictant, & in eius principio petunt illos ad probandum admitti, addere hæc verba, in Rom. Cur. vel extra; quę petitio ab hac mora litigatorem excuſaret. Non ignorabis tamen, quòd hodie rarò vel nunquam hæc mora nocebit, ex quo inoleuit abuſus, quòd omnes terminos non ſua die, ſed ante & aliàs nulliter ſeruamus, & ſi nulliter ſeruatus fuerit, non oberit, ſintelligitur enim de termino ad articulandum ritè ac rectè ſeruato, quia quod nullum eſt, nullum præſtat impedimentum iuris, ad regulam, quod nullum eſt, & ita intelligit Palatium. Caſſa. d. dec. 2. de dilatio. Poſſet tamen obeſſe, vbi ſuperueniſſet reiteratoria l per quam omnis mala termi-
l norum obſeruatio ſanari ſolet. Caſſ. 8. de reſcriptis, nu. 10. prout ſupra titulo de exceptionibus. §. ſed decet, ſi vis excluſiua in alio propoſito de materia obiectiua, quæ ſimiliter ante terminum ad articulandum benè ſeruatum dari debet, Rot. dec. 708. Nota quòd ſi aliqua, de artic. obiecti. 647. Nota, quòd ſi aliqua cauſſa. eo. ti. 606. Dic, ꝙ ſtylus de materia obiecti. & 420. nota, quòd ſi in prima inſtantia, eodem tit. omnibus in antiquis.

Cæterum, etſi potuiſſem pleraq; alia, quæ à Doctoribus in hac ſpecie ſparſim tradita fuere, hic congerere, cũ tamen res ipſa maius ocium deſideret, nec tecum impreſentiarum velim de re vnica, ſed de pluribus perfunctoriè loqui, cumq; Hercules Seuerolus prouincialis & collega meus non ſemel tantum, ſed pluries pollicitus fuerit no-

bis

bis in hac remiſſionis ſpecie refertiſſimum tractatum, ne ſibi videar velle,quaſi locũ præoccupare,viſum fuit iſthæc pauca tecum dixiſſe, vt tibi ipſius rei principia dumtaxat demonſtrarem,cui rei tantum abeſt, vt præter formulam proceſſus, ac terminorum in articulo remiſſoriæ ſeruari ſolitam,de qua ſupra tit. de obſeruatione terminorum in articulo remiſſoriæ diximus,aliqua etiam de proceſſu, ac exequutione ipſius remiſſionis in partibus dicamus.

7 Qua † in re conſueuit is qui rem ſſoriam obtinuit, vel eius procurator ad hoc legitimus literas exequutori in ipſis literis de partium conſenſu, vel aliàs iudicis officio deputato præſentare,& inſtare, vt velit ad exequutionem literarum procedere,& pro eius exequutione locum audiẽtiæ,ſcribam,ac nuncium deputare: quibus peractis ſi principalis aduerſarius à loco exequutionis remiſſoriæ abſit, idem inſtabit,vt nuncio committatur diligentia pro reperiendis procuratoribus aduerſarii, ſi qui ex aduerſo nominati ſint,vel alijs, & vbi hæc diligentia facta fuerit,ſi procuratores reperiantur,cum eis procedendum erit, ſin autem, poterit exequutor in proceſſu exequutionis ſuæ aduerſarium domi citare,ſi in loco domicilium habuerit,procedendo iuxta formam traditam in cap. ſi aduerſus,de eo, qui mit. in poſſ. & ſi non habebit eo in loco domicilium, poterit citari per edictum, prout in exequutione compulſoriæ docet Rota dec. 10. in not.fuit dubitatum, de fide inſtrum.vel quia ſemper conſueuimus ante relaxationem inſtrumenti remiſſoriæ citare aduerſarium, ad intereſſendũ in loco ſaltim per procuratorẽ vel ſi ipſe abſit,procuratorem ſuum ad ſubſtituendum procuratores ad intereſſendum,iuxta not.per Pau.de Caſtr.in.l.iudices, num.6. in fine. verſic. item nota. ex l.iudices C.de fide inſtrum. Solemus etiam in eadem citatione addere, aliàs ad videndum decerni proceſſum per affixionem ad valuas Eccleſię maioris loci, & in obſeruatione termini huiuſmodi ſimilem proceſſum obtinere; & propterea non repertis principali neq; procuratoribus in loco per ſimilem affixionem in proceſſu exequutionis remiſſoriæ procedetur, aduerſarium ad ſingulos actus neceſſarios ſic citando,& ſi exhibendæ erunt ſcripturæ, ac teſtes inducen

di procedes in omnibus,prout in iurium ac teſtium produ ctione ſupra diximus,in Ro. Cu procedi ſolitum eſſe.

Sed dubium eſt,remiſſoria concedi ſolet cum certa di latione pro obtinēte ad probandum,ac cum alia pro altera parte ad reprobandum teſtes pro parte obtinētis inducendos,ſub forma,de qua in c.licèt,circa fi.de prob. vidélicet: Præcipimus magiſtris M. & P. vt teſtes, quos ſuper hac exceptione pars duxerit producēdum, infra menſem recipere,ac examinare curent:& plenius etiam per Spe.
8 tit.de teſte,§.talis tali. An† ſatis erit in termino partib.dato teſtes inducere,& iurari facere, ita, vt poſt terminum examinari poſſint,& quicquid de iure dici poſſet,ſeruauit & ſeruat ſacrum Palatium, vt poſſint nihilominus teſtes infra terminum inducti & iurati extra terminum examinari ea ratione,ꝙ examinatio quid facti ſit,quę etiam extra iudicium expediri poteſt,Rot.dec. 24. in vltimis, vtrũ duo menſes,de teſti. & dec. 588. in antiq. Not.ſi in remiſſione,de probat.& 586. etiam in antiq.vtrum duo menſes de probat.& de teſt.Spe.tit.de teſte. §.qualiter autē ſint producendi teſtes,nu.13.ver. is quoque.

n Et licèt n forma † remiſſionis ſit,vt premittitur ad reci
9 piendum teſtes, poterit nihilominus exequutor in partibus recipere etiam reſponſiones partium ad articulos ſingulariter ſingulis fieri ſolitas,ac eorum confeſſiones,& legitimæ receptæ erunt. Imò non ſolum poterit ſimiles reſponſiones,ac confeſſiones à ſponte reſpondentibus recipere,ſed etiam litigatores monere,vt reſpondeant poſitionibus, & articulis,ita,vt ſi non reſponderint, pro cōfeſſatis habeantur,Rot.dec. 534. in antiq. Decreta remiſſione,de proba.atq; confeſ.& in vltimis Biſignet.dec.24.incip.decreta. Et ſimiliter de verbo ad verbum, & cum formula remiſſionis,qua vtimur in Ro.Cu præcipiatur iudic. in partib.vt ſuper articulis,qui eis mittuntur incluſi recipiant teſtes, & inſtrumenta,ac quasuis alias probationis ſpecies,poteris ſemper coram exequutore remiſſoriæ nō ſolum teſtes, ſed etiam quæuis inſtrumenta producere; Rota dec. ſupra proximè allegatis.

10 Verum † quia poſſet difficultas eſſe coram eo in partibus,an debeat per ſe ipſum, vel per alios examen teſtium

reci-

recipere,de qua ſupra tit.de teſtib.loquuti fuimus, formu-la remiſſionis hanc difficultatem ſummouet, qua ſibi hęc facultas recipiendi examen teſtium per ſe aut per eius notarium, qui tamen de fide pręſtanda corporale præſtabit iuramentum, cuius iuramenti tu memor eris in ipſa notarij deputatione, & cum de iure facultas recipiendi teſtes non videatur poſſe extendi ad compellendum ipſos, Feli. qui alios alleg.in c.primo in princ. extra de teſt.cogen & non rarò contingat, quòd teſtes in partibus ab examine ſe ſubtrahāt,laudarem, vt in remiſſionis inſtrumento prę-ter communem ſtylum adderetur hæc facultas,pręſertim cum hodie rarò vel nunquam per Audientiam contradi-ctarum, quæ certas habet ſuarum literarum immutabiles formulas,expediātur, ſed per manum notarij cauſſæ actua-rij ſub Auditoris ſigillo vigore ſpecialis commiſſionis, qua poteſt petere, vt alia quęuis facultas iuſtè conce-denda in remiſſionis inſtrumento ſubdelegari poſſit,licèt ego ſemper hanc expeditionem ſimilium literarum extra audientiam damnare conſueuerim, prout ſupra tit.de au-dientia contradictarum,dixi.

At vbi denique perfectus fuerit,tam probationis, quàm reprobationis hinc inde reſpectiuè fiendæ proceſſus, is qui expeditionem cauſſæ,ac remiſſoriæ tranſmiſſionē deſi-derabit, citabit aduerſarium ad videndum mandari colla-tionari cum propriis originalibus ea, quæ collationanda erunt,& intereſſendum,ſi voluerit, & parte pręſente, uel ſic citata collatio fiet. Demum alia citatio fiet,ad videndū ſuper omnibus iudicis auctoritatem impartiri, & manda-ri omnia in rotulo remiſſorię introcludi, ac rotulum ſigil-lo iudicis obſignari, & obſignatum ad Romanam Curiam, & iudicē q remiſit deſtinari & tranſmitti. Cuius citatio-nis hora adueniente,iudex ſuper omnibus auctoritatē ſuā interponet,& alia faciet, iuxta pręſcriptæ citationis, & partis petitionis formulā, & rotulo obſignato literas ſuas ad iudicem, qui remiſit, miſſiuas reſcribet, quibus ſibi ſi-gnificabit ſe literas remiſſorias recepiſſe,& iuxta illarum formam ad omnia ſibi cōmiſſa proceſſiſſe,& quòd de omni bus colligatum, & introcluſum proceſſum tranſmittit, & pro faciliori omnium recognitione benè erit, vt atte-

ſtationem ordinarij de legalitate notarij, (quam literam legalitatis vocamus) adhiberi facias cum ſigillo, & alijs re quiſitis, de quibus ſupra tit. de productione iurium, ad ſaturitatem diximus.

ANNOTATIONES.

a 11 VNde eos.) *teſtes† qui ad iudicium euocari nõ poſſunt, ſenes ſunt, valetudinarij, mulieres, perſonæ egregiæ, de quibus in. l. ad egregias, vbi Doct. ff. de iureiur. ſunt tamen nonnullæ aliæ perſonæ, quæ ad deponendum cogi non poſſunt, quas Albe. & cæteri enumerant in. l. inuiti, de teſt. & alter Albe. in tractat. de teſtibus in capitul. qui teſtes non cogendi teſt. Et cum euocari ad deponendum in iudicio prædictæ perſonæ non poſſint iudicis eſt, teſtium receptionem & examen committere, vt per Doctor. in d. l. ad egregias, & habetur in deciſ. Capell. Thol. 354. & ſupra etiam diximus. Quod planè in ciuilibus erit intelligendum Cumq; d. l. ad egregias, in Criminalib. haud ſibi locum vendicat, vt ſequen. dicemus annotatione, veluti cæteris nec etiam arduis in cauſſis, vt puta matrimonialibus, in quib. iudex teſtes examinare debet, nec aliter ipſorum receptionem examenq; committere, vt communis Doctorum eſt concluſio, Abbate affirmante in c. ſi qui teſtium, de teſt. quicquid è contra Felin. dixerit in c. 1. nu. 2. & 12. de teſtib. cogen. Cæterum, quæ dicantur perſonæ egregiæ per omnes declaratur in ſæpè citata l. ad egregias, per Fel. in c. ſi qui teſtium, Rot. dec. 88. in no. Gomes. in ca mulieres nu. 46. de iudic. in 6. & Docto. in l. 1. ff. de offic. eius, & mihi videtur in hac facti ſpecie dicendum eſſe arbitrio iudicis reſidere, per ea, quæ Dec. ſcribit in c. ſedes, num. 7. de reſcript. vbi ſecundum communem opinionem, quænam perſonæ digniores di-*

12 *cantur, arbitrio iudicis committitur. Sed egregias † inter perſonas legum doctores non enumerari, niſi qui in auditorijs docent, nonnulli uoluere, inter quos Alex. d. l. ad egregias. Sed tamen aduerſantium opinio, vt qui etiam non docent, egregij dicantur crebriore calculo recipitur, veluti Gomes. præcitato loco & Proſpe. Carau. ſuper ritu magnæ curiæ Vicariæ regni Neapol. 142 num. 7. teſtatum reliquere, & ita quoq; Aret. conſultus reſpondit conſ. 92. cui Iaſ. conſentit in ea, quã citauimus lege ad egregias, num. 10. Fulcitur hæc communis ex altera etiam communi*

con-

concluſione, quòd Doctores dignitatis ſplendore præfulgent, veluti de ea meminit Fel. poſt Ioan. ab Ana. in c. quanto, num. primo, de magiſtr. Quam quidem communem opin. limitandam cenſeo, nequaquam habere locum in doctore officium procuratoris gerente. cum illud vile ſit, vſq; eò, vt nobilitas amittatur l. vniuerſos, & l. ſi quis procurationem, & vtrobiq; ſcrib. C. de decur. lib. 10. Dyn. in c. infamibus, de reg. iur. in 6. Bal. in l. inuitus, col. 1. de procur. & in rub. de off. iud. Hinc eſt, quòd regulariter infamibus offic. procuratoris exercere iure ciuili non denegatur, veluti prodiderunt Accurſ. Bar. & *Bal. in l. 1. §. hoc edicto. ff. de poſtu. Tiraq. de nobil. c. 30. nu. 2. & Proſp. Carau. vbi ſupra in ritu 100. Hoc tamen cum temperamento erit intelligendum, niſi ſtatuto, aut vſu aliter receptum eſſet, ſicuti Romæ vbi primores etiam Iuriſconſulti procuratoris munere funguntur ſicq; ſordidum in Vrbe haudquaquam tale munus eſt, ſed nobile, quemadmodum aduocatorum eſt officium. l. proui dedum. C. de poſtul. & not. Bal. præcitato loco. Cæterum† quoniam frequen-*
13 *tius euenit, teſtes nec quidem egregias perſonas, aut valetudinarias in cauſſa nominari, verum extra prouinciam degente, aut ſi in ea à iudicio tamen procul habitantes: idcirco inualuit vſus, vt petenti literæ remiſſoriæ concedantur, in quib. iudici locorum teſtes recipiendi aliàſq; probationis ſpecies facultas datur atque poteſtas, vt Veſtr. hic, cui quidem vſui maiorem in modum concinit Iuriſconſulti ſentẽtia, in l. 3. §. vlt. ff. de teſt. & in l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemadmod. teſta. aper. licèt Io. Andr. in c. præſentium, in gl. 1. de teſt. in 6. dixerit, quod in iudicis arbitrio reſidet, an remiſſoriam concedere, vel ad ſe teſtes aduocare velit; ſed tamen contra eum eſt communis ſententia, vt Dec. teſta. in c. quoniam, in 3. not. de teſt. vbi etiam Abb. cum remiſſoriæ literæ dari ſoleant & debeant, nec pontifex vtitur (quamuis poſſet) ad ſe teſtes in alia prouincia commorantes aduocare. Verum Ioan. Andr. opinionem procedere poſſe arbitror quando actor petit, ſiue reus, quia eorum intereſt iuſtam allegantes cauſſam, teſtes coram iudice venire, eorumq; teſtimonium perhibere deponuntq; ipſi, aut eorum alter, cui id expedire allegat, pecuniã pro ipſorum teſtium expenſis, per ea quæ infra dicam, ad quod conferunt dicta per Affl. in conſt. reg. Neapol. Cauſſas alias, in 6. not. nu. 7. & per Ioan. Arno. cant. 93. Sed hac in re conſuetudinem dixerim explorandam eſſe, iuxta Iuriſconſulti pronuncia-*

tum

tum in d.l.3.§.vlt. Et ad propoſitam materiam receptionis teſtiū ſiue delegationis vide Bart. in authen. apud eloquentiſſimum. C. de fide inſtrum. Bal. & Salicet. in authen. ſed iudex. C. de epiſcop. & cleric. & Iaſ. latius congerentem in.l. admonendi, in rep. nu. 187. ff. de iureiur. Sed nunquid teſtium receptio notario cōmitti poſſit, vel habenti iuriſdictionem committere neceſſe ſit, le
14 *gas optimum textum in.c.2. de iudic. in 6. Cæterum, † cum mittitur aliquis extra iudicij locum ad examinandum, an communibus rei actoriſque expenſis mitti debeat? non modica certè eſt altercatio. Alexandro enim ac nonnullis, vt ex eo eſt legere in dict. l. ad egregias, viſum fuit ex æquo id negotium communibuſque impenſis fieri, veluti etiam cum ſapienti ad conſulendum cauſſa committitur, vt Barth. dicebat in.l. ſi poſtulauerit, in princip. ff. de adult. cui conſentit Anchara. dict. cap. 2. Iaſ. verò ab hac opinione deſciſcit in dict. l. ad egregias, num. 3. cum ſequen. pro quo facit text. in c. ſi teſtes. §. venturis. 4. quæſt. 3. & c. ſtatutum. §. pen. de reſcrip. in 6. & in l. quoniam. C. de teſt. vbi teſtes ad alicuius inſtantiam examinandi, ſuis ſumptibus produci debent, quod & tradidit Spec. tit. de teſt. §. qualiter, num. 12. vbi Ioan. Andr. & hæc opinio verior eſt. Qua de re videas dec. Capell. Thol. 274. & Boer. latè in dec. 303. vbi quò ad egregias perſonas communibus impenſis mittendum eſſe affirmat, ſed cùm mittitur ad iurandum de calumnia, vel reſpondendum poſitionibus ſumptibus ipſius abſentis mittendum eſſe, eò loci Boer. num.*
15 *5. declarat. Et cùm † teſtes in iudicio ad eorum teſtimonium perhibendum venire contigerit, eis ſumptus ſubminiſtrandi ſunt, tam in veniendo, ſtando, quàm redeundo, verùm expenſæ, quas domi eſſent facturi deducuntur. d.c. ſtatutum. §. pen. vbi gl. in verbo, moderatas, & Doct. ac Io. And. citato loco, qui belliſſimè loquitur, videbis etiam Hoſt. in ſum. de teſt. nu. 7. Spec. tit. de recuſ. §. effectus, verſi. ſed quis, & tex. in.l. quoniam liberi, C. de teſt. & in authen. de teſt. §. quoniam, vbi Accur. in verb. obſeruantibus. Nic. Ant. Grauatius.*

b Non tamen paſſim.] *Hoc adeò verum eſt, vt † ſi egregiæ*
16 *etiam eſſent perſonæ, criminarijs in cauſſis teſtium receptio non committatur, l. ad egregias, ſupra citata, quæ in criminalibus quoq; locum ſibi vendicat, velut ibi Iaſ. nu. 7. & tradunt Gemi. in cap. præſentium, nu. 26. de teſt. in 6. Ro. ſingu. 397. perſonæ egregiæ, & Gomeſ. in dict. cap. mulieres, 39. de iudic. in 6. Nam*

hiſce in cauſſis arduis iudex, & non notarius examinare debet, ſic docet glo. notabilis, quæ eſt pen. in c. conſtitutus, de fideiuſ. ea quippe ratione, vt animaduertat iudex, qua fronte teſtes deponant, & ſi veritatem occulere quærant ac propter multa, quæ grauibus in negotijs euenire ſolent. Nam & ſi in omnibus, in magnis præ maximè cauſſis iudicem prudentem, ſagacem atque circumſpectum eſſe oportet, vt ſic omnia oculis colluſtret. Hinc

17 *† pulchrè prodidere Arch. & Dom. in d. c. præſentium. Abb. & Fel. in c. ſi qui teſtium, de teſt. quòd iudex vrgente cauſſa, ſi ſibi videbitur teſtibus præcipere poteſt ad eum venire, etiam egregiæ ſi eſſent perſonæ. Fallit tamen in aliquibus caſibus, in quibus quamuis cauſſa criminalis ſit, tamen teſtium receptio committitur, vt per Iaſ. in dicta l. ad egregias, vtputa, ſi ſenes valetudinarij eſſent teſtes, iuſtoue impedimento detenti, aut mulieres per. l. 1. C. de offic. diuerſ. iu. Qua de re videas Capic. deciſ. 90. nu. 7. Andr. Iſer. in c. primo. §. quòd ſi veritatem, num. ſeptimo. ſi de inueſt. int. dom. & vaſ. Gram. conſ. 41. nu. 26. Fel. in c. cũ cauſſam, col. antepen. de teſt. vbi latè & Curt. in tract. de teſt. conclu. 29 Aretin. conſ. 82. Dec. in c. quoniam, num. 4. de teſt. & in c. primo colum. vlt. verſ. poſtremò de appell. vbi communẽ eſſe opinionem teſtatur, quòd etiam in cauſſis arduis (quando tamen teſtes de iure euocari non poſſunt, vt puta, quia ſenes, egregiæ perſonæ, & his ſimiles) non eſt iudici arbitrarium committere teſtium examen, vel ne, quinimo hac facti ſpecie illud committere tenetur: ſicque litteras remiſſorias concedere. Et huic opinioni ſe ſubſcribunt Capic. vbi ſupra, Ripa in. l. 4. §. hoc autem, numero 52. ff. de damn. infect. Pariſ. in cap. quoniam contra, numero 148. de probatio. Verùm cum temperamento hæc communis ſententia intelligenda erit, niſi iudex teſtes ſuſpectos haberet, tunc etenim examen committere, non teneretur, ita belliſſimè Afflict. prodidit in rubri. ſi de inueſtit. feudi inter dom. & vaſall. lis oritur. num. 64. ad cuius intentionem conferunt dicta per Caſſa. dec. tertia, & ſeq. de dilat. vbi traditur, examen teſtium committendum eſſe quoties ipſi à loco iudicij multũ diſtant. Sed cum ex cauſſa, puta infirmitatis teſtium examẽ commiſſum fuerit, an probari contrarium ab aduerſario poſſit, ſcilicet teſtes fuiſſe ſanos quod non decidit. And. Iſer. præcitato loco, num. 8. Et ne dum in criminalibus regulariter locum habet, ne examen committatur, ſed ciuilibus etiam*

in cauſſis dũmodo arduis, vt non obſcurè Hoſtien. in ſumma tit. de teſt.nu.7.& Bald.in c.primo,col.2.de contr. inueſt.voluere, quibus.Iaſ.conſentit in repet.l.admonendi,nu.188. de iureiur. Nic. Ant. Grauatius.

e Eadem fermè.] *Adde etiam, quòd † remiſſoriæ litteræ nec in*
18 *dilatorijs exceptionibus conceduntur, ſed in peremptorijs tantũ vt per Hoſt.in c.1.vbi Felin.col.vlt.de appell.& Gomeſ.in regu. cancellariæ dè non toll. iure quaſi. in q. 10. Inſuper nec dantur ſecundæ remiſſoriæ literæ, etiamſi primæ inualidæ fuiſſent, quãdo teſtes depoſuerunt contrarium eius, quod probandum eſt, eorumque depoſitiones per petentem alteras literas remiſſorias in actis productæ ſint, vel quando priores literæ culpa ipſius petentis fuerunt inualidæ, ita Aegid.dec. 625.ſi habui.ver. hinc eſt. Vide & alium caſum, in quo remiſſoria denegantur, quem Aegid.ipſe adnotat dec.522. Quæ quidem remiſſoriæ literæ, ſi extra locum, in quo partes commorantur, fuerint conceſſæ, vna pars ad inſtantiam alterius citari poteſt in notabilioris loci eccleſia, vbi iudex remiſſionis deputatur, vt idem Aegid.tradit dec.368.*
19 *Et † quando remiſſoriæ literæ conceduntur, ita ipſi iudici ſunt arbitrariæ reſpectu loci & termini veluti ſunt in ciuilibus cauſſis dilationes, teſte Caſſad.deciſione 3. num. 1. de dilat. Cæterũ*
20 *† qui remiſſorias habuit, ſi illis ob negligentiam vſus fuerit, minimè ſibi imputandum erit, nec aliam petens audiri debet, etiamſi ei dilatio ad eas proſequendas præfixa non fuerit, Aegi. deciſio.427.in cauſſa, quæ vertitur. De quarum quidem remiſſoriarum materia, ſi tibi ſatisfactum velis, non te pigeat Spe. legere affabrè loquentem, & quibus in caſibus fiant, qualiter, ac quando in titulo de remiſſ. per totum. Nicolaus Antonius Grauatius.*

d Quoniam ſi.] *Ad rem ipſam plurimum conducit tex.in l. ſi fuerit.ff. de iureiur. & in cap. nullus, de præſcrip. & in cap.*
21 *Chriſtianus, 11. quæſt. 1. vbi † qui iudicium diffugiunt de eorum iuſtitia diffidere præſumuntur, & tradidit Affl. dec. 13 nu.22. Vnde iure optimo cum ob calumniam aliquid petitur, cõ*
22 *cedendum eſt minimè. Quinimo † calumniatores, qui impoſturarum genus intentatum non relinquunt, grauiter puniẽdi ſunt, vt in Pandectis & Iuſtiniano Codice, peculiari titulo habetur, aduerſus quos Demoſth. in Orat. pro Corona, ſic inquit: Mala res Athenienſes, mala res eſt, perpetuò calumniator, & vndique*

que res inuidioſa & contentioſa, & idem in Orat. 1. contra Ariſtog. calumniatores, crudeles appellat, ipſoſq; veluti viperinam habentes naturam puniendos eſſe, admonet. Non iniuria ergo Ageſilaus maiori odio calumniantes, quàm fures inſectabatur, vt Bruſon. lib. 2. literis mandauit. Nic. Ant. Grauatius.

e Secus vbi.] *Et hoc in themate, quãdo per ſcripturas probatio fit, teſtes, facta etiam publicatione, admittuntur, eas coadiuuandi cauſſa, & ad quandam concomitantiam, c. ſeries, de teſt. vbi Doctores & Afflict. dec. 33. nu. 4.*

f Eadem quoque.] *Adde Aegid. concl. 625. Habui ſemel remiſſionem.*

g His enim.] *Huc reſpicit, quod Paul. Caſtr. egregiè voluit, in l. de die. §. tutor. ff. qui ſatiſda. cogan. cui Affl. conſentit in*
23 *dec. 137. nu. 4. quòd ſi † pars, quæ in loco iudicij teſtes examinare potuit illos examinari facere neglexerit, adeò quòd ipſi receſſerunt, non poteſt deinde literas remiſſorias pro illis examinandis ad locum vbi degunt petere & memoriæ hoc commendandum eſſe, Caſt. eò loci ait. Nic. Ant. Grauat.*

h Impeditum.] *Sed quomodo † impedimentũ probetur, & an ſolo*
24 *iuramento. Vide text. in c. paſtoralis, de except. Bart. Alex. & Iaſ. in l. 1. §. quod diximus. ff. ſi quis caut. Fel. latè in c. ex tranſmiſſa, de præſcript. & Affl. dec. 79. nu. 2. Cæterum, & ſi aliquãdo illud iureiurando probari poſſe, Doctores prodiderint: tamẽ contrarium ſi quis probare velit, admitteretur, vt per Innoc. in c. quia propter colum. pen. de elect. Sed tunc ſciendum eſt, impedimentum excuſationem præſtare, quoties adſcitum, ſiue affectatum non fuerit. l. 3. §. ſubuenitur. ff. ad Senat. C. Syll. vbi Rom. Spec. & Ioan. And. in acceſſionibus ad eum, titulo, de citat. S. 1. verſi. item quod vocatus, Doct. in d. l. 2. §. vlt. & Fel. qui longe lateq; hoc comprobat in c. vlt. de teſt. & Syluest. etiam Aldobrand. in S. item tria, in 7. limit. Inſtit. de excuſ. tut. Sed an impeditus proteſtari teneatur, Affl. legas diſtinguentem in dec. 50. nu. 3. cum ſeq. atq; Boer. dec. 49. nu. 5. vbi egregiè, & de cõmuni opinione teſtatur, quod citatus non ſolum impedimentum probare obſtringitur, ob quod comparere non potuit, ſed ſuam etiam feciſſe diligentiã probare tenetur. Qua de re videas Myn ſing. Cent. 3. obſeruat. 59. vbi communẽ eſſe doctrinam ait, quòd ad hoc vt impedito ius ſuum ſaluũ ſit, proteſtatio neceſſaria eſt, hanc tamen communem trifariam temperat poſt Innoc. in ca. plerun-*

plerunque, de reſcrip. Card. conſ. 128. in quæſtione, quæ vertitur inter Andream, & Fel. in c. venerabilis. num. 7. de iud. videas ibi. Nic. Ant. Grauat.

i Vtpote, &c.] Iure quidem hoc eſt. Nam † impedito per mo-
25 ras, & dilationes aduerſarij præſtitutum tempus, ſiue dilat. non currit. l. ſi cùm ipſe, vbi Bar. Bal. & Alex. in add. ad Bar. ff. de excuſ. tut. idemq; Alex. in conſ. 71. lib. 5. Cyn. Bal. & Salic. in l. vlt. C. de adult. Bart. & Bal. in authen. clericus. C. de epiſc. & cler. Iaſ. conſ. 10. & 35. in 2. dub. lib. 1. Soc. conſ. 31. lib. 1. Fel. in c. venerabilis, de iudic. Maran. in praxi, in 5. par. nu. 30. &
26 Affl. de c. 50. vbi † quòd ſi pendente termino impedimentum ſuperueniat, tota dilatio reintegrari debet eundemq; et iã videas dec. 210. num. 4. cum ſeq. & Dec. in ca. ex ratione de appell. Sic
27 † etiam tempus ad probandum non labitur, dum, an vel ne, articuli, aut poſitiones admitti debeant, diſputatur. Bal. per illũ text. in l. quandiu. ff. de acq. hæred. glo. & Gemi in c. cupientes, §. quòd ſi, in ver. videbitur, de electio. in 6. Idem in dilatione pẽdente ad reſpondendum poſitionibus vel dicendum de impertinentibus. Glo. in clem. ſæpe, in ver. poſt dilationem, de verb. ſignificat. Bald. in l. vltim. ff. de fer. idemq; dum ſuper perſona legitimatione ante litis conteſtationem deputatur. Bald. & Alex. in l. properandum, in princ. C. de iud. Itidem quando dilatio labitur propter inducias rei. l. 2. §. pen. eo. tit. Similiter, vbi tempus præſtitutum parti ad aliquid agendum culpa aduerſarij ipſiuſque malitia labatur fruſtratorias dilationes petentis. Bart. in l. intra vtile. ff. de minor. & in l. petendæ. C. de temp. in integr. reſtit Ioachin. Mynſing. qui hæc latius explicat in ſuis ſingul. obſeruat. in Cent. 2. obſeruatio. 99. Nicolaus Antonius Granatius.

k Poterit vtraque.] Accedant ad hæc, quæ Spec. tradit. tit. de dilat. §. vlt. verſi. in ſumma, vbi Ioan. And. multa congerit,
28 quòd actor † dilatione reo conceſſa vti poteſt. Intelligas tamen, vt ibi, niſi dolus interueniſſet. Nam qui dolosè egit (vt puta) ne in loco examinaretur, nequaquã remiſſoriæ, aut prorogationis termini particeps eſſe debet alias ei dolus patrocinaretur, quòd quidem abſurdiſſimum eſt cæterum ſi fraude, aut machinatione careret, utiq; ipſius rei dilatione uteretur, ut proditum eſt à Bar. Pau. Caſtr. Alex. atq. Iaſ. in l. 1. § nunciatio. ff. de no. oper. nũc. & ab Affl. in dec. 110. nu. 6. Nic. Ant. Granatius.

Per

l Per quam.] *Vide Vant.in tract.de null.in tit.de null.ſent. quib.mod.ſent. null.nu.25.ubi late.*

m An ſatis erit.] *Ad hoc reſpicit,quod præcedenti ca.ſub lit. Z. diximus.*

n Et licet.] *Sed an† exequutor, ſiue delegatus ad teſtes examinan*
29 *dum,cognoſcere poſſit utrum articuli, uel teſtes ſint admutten*
di,uel ne.Ex Felin.dicendum uidetur,quòd non,in c.cum cauſ-
ſam num.30.de teſt. cui auctor conſentit præcedenti c.in uerbo,
ad uidendum committi uerſic.nihilominus,cum ad iudicem hoc
trutinare pertineat, nec etiam teſtimonia publicare poteſt, illa
etenim ad delegantem obſignata mittere debet, ad quem eorum
publicatio ſpectat.Barth. in l.cum ab initio prope fin.ff. quem-
30 *admodum teſt. ape. poterit † tamen ille, cui nuda teſtium re-*
ceptio eſt commiſſa, eos ſuper contingentibus & connexis inter-
rogare,ut per Inn.in c.cum Bertholdus,in gl. in uerb. aliis, ad
fi.de re iud. & Iaſ.in l.cui iuriſdictio, num. 8.ff.de iuriſd.om.
iud. Poterit & inſuper proteſtationes contra teſtes recipere,ue
rum ſuper illis teſtes examinare non permittitur,ita decidit In-
nocen.in c.licèt cauſſam,ubi Bald. col.3.de probat. quos Iaſ. ſe
31 *quitur præcitato loco,ubi etiam, nu. 11. quod † non poteſt reci-*
pere confeſſionem partis per ea, quæ Gemi.uoluit, in ca. præſen
tium,§.teſtes colum. 11. de teſt.in 6. qui concludit contra dec.
Rotæ,379.Quod ſi Papa committat, ut quis teſtes & inſtrumen
ta recipiat, non intelligitur, quòd partis confeſſionem recipere
ualeat, & ad hoc multa Iaſ. eò loci allegat Sed hac in re uideas
Felin. poſt Abb. in cap. primo,numero item primo,de teſt. cog.
qui diſtinguere uidetur, quòd ſi iudex notarium teſtes ad exami
nandum mittat,cum tunc nuncij officio fungatur, nullam ipſe
iuriſdictionem habeat, ſed mundum tantummodo myſterium.
Cæterum ſi ſimpliciter receptionem teſtium committat, tunc ille
cui iniungitur,quia nuncius dici nõ poteſt,ſiue iudex ſiue cogni
tor, iuriſdictionem in commiſſis habebit. Sciendum eſt etiam
32 *in hac materia, Pontificis ſubdelegatum † teſtium receptio-*
nem ſubdelegare non poſſe, antequam illi fuerint citati, eo-
rumque iuramentum receptum, atque diſcuſſum, teſtes ſint uel
ne examinandi, ut per Innoc. & cæteros in dicto c.cum Berthol
dus.Gloſſ.in clem.una de offic. delega. & Rota *deciſione* 280.
item ſi auditor datus, in rubric. de teſt. ubi etiam quòd de par-
33 *tium conſenſu ſubdelegare non poteſt. Cæterum, † delegatus*

ille,

ille, cui teſtium tantum receptio commiſſa fuerit, poterit, quini mo tenetur partem aduerſam ad videndum ipſorum iuramenta citare, vt Ant. Butr. prodidit in c. conſtitutus, in quarta notat. de appell. cuius conſectator eſt Dec. in c. In nomine Domini, in quarta ampl. nu. 21. de teſt. Dixitq; Abb. in c. cum Berthol lus
34 *de re iud. quòd † ſi is, cui commiſſa eſt teſtium receptio, ſubdeleget alium ad teſtes examinandum parte reluctante, tunc examen eſt nullum, fallit tamen ſi partes expreſsè, vel tacitè conſentiant, aut ſi duobus pluribuſue examen commiſſum fuerit coniũctim vel diuiſim, & vnus ita ſubdeleget, quia ſuſtineretur examen, vtcunq; pars contradixerit, & diſſimulatur hæc nullitas, ea ratione, ne vtile per inutile vitietur, veluti ſic fuiſſe in Imperiali camera decisum, teſtatur Ioach. Mynſig. in ſuis ſingul. obſeruatio. in Cent. 3. obſeruat. 41. Nicolaus Anton. Grauatius.*

LIBER SEPTIMVS.

DE CALCVLO FERENDÆ ſententiæ, allegationibus facti vel iuris, ac ipſius ſententiæ prolatione.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Regeſtum cur ſic dictum, & num. 19.*
2 *Regeſtum notarius facere non poteſt, niſi partium mandato.*
Salarium regeſti quando procurator ſoluere teneatur, eodem numero.
3 *Præceptum nulla præcedente cauſſæ cognitione nō valet, niſi adeſſet clauſula, ſi ſenſerit ſe grauatum, compareat.*
4 *Publicatio teſtium quando in Romana Curia peti ſoleat.*
5 *Terminorum mala obſeruatio, proceſſuſq; defectus quando ſanari poſſit.*
6 *Citationis defectus, etiam per expenſarum refectionem inſanabilis eſt.*
7 *Ius nouum ſi in cauſſa ſuperueniat, quid à cauto cauſſæ patrono agendum ſit.*
8 *Expenſæ an reſeruentur in fine litis in proceſſus ſanatoria.*
9 *Dubia quando litigantibus dari ſoleant.*
10 *Iuramentum ſuppletorium ſemiplenè probanti datur.*

11 *Sententia pro excommunicato ferri non poteſt.*
12 *Stylus ſiue mos pronunciandi prout in cedula.*
13 *Sportulæ an licite capi à iudicibus poſſint, & numero 31. & 32.*
14 *Sententia conformis libello eſſe debet.*
15 *Dilatione pendente, non eſt ſententia ferenda.*
16 *Interloquutoria reuocatur per ſolitas repoſitiones, quæ fieri ſolent, & num. 33.*
17 *Iudex interloquutorias reuocat ante ſententiæ prolationem.*
18 *Notarius poteſt clauſulas conſuetas extendere, licèt illæ non fuerint expreſſæ, & nu. 34.*
20 *Actorum editio non debet fieri à notario, niſi iudice mandante.*
21 *Præceptum cum clauſula, ſi ſenſeris te grauatum, &c. an ſit interloquutoria, & de eius virtute.*
22 *Actorum exemplum, & non exemplar edendum.*
23 *Iudex appellationis an poſſit mandare, vt exemplar, ſiue originale ei tranſmittatur.*
24 *Iudicis officium quale.*
25 *Excommunicatus in iudicio agere non valet, ſed ſe defendere vtiq; poteſt, limit. vt nu 28. & 29*
26 *Procurator ſi eſt excommunicatus, iudicium eſt nullum.*
27 *Excommunicatio vnde ortum habuit.*
30 *Concluſio in cauſſa an ſit de ſubſtantia.*
31 *Iudices debent eſſe contenti proprijs ſtipendijs, nec ſportulas capere.*
32 *Conſuetudo capiendi ſportulas, an excuſet iudices.*
33 *Iudex ſuam interloquutoriam quibus caſibus reuocare non poteſt.*

Proba-

PRobationibus iã expletis ſolent litigatores, vel ſaltim eorũ alter, qui magis victoriã ſperet ad cauſsæ expeditionem properare, verũ, cum rarò, vel nunquam deguſtent patres cauſsarũ merita donec inſtruũtur, tametſi in eis quotidie interloquantur, prout natura ipſius inſtantis actus, qui dietim geritur, expoſtulat, modo de omnibus inſtruendus eſt iudex, & pro commodiori eius inſtructione, ac etiam, vt litigatores, vel eorum ſollicitatores poſſint ad nos, quorum cõſilio & opera in hoc ſtatu cauſsæ plurimum indigent, vniuerſam cauſſæ hiſtoriã afferre, mos inoleuit, vt omnia, quę apud actuariũ hactenus geſta ſunt, & quę ipſe in memorialibus ſuis miſtim, cum alijs cauſſis, & in diuerſis etiam codicibus ac filzijs, vel etiam ſacculis, iuxta cuiuſque ipſorum ſtylum & obſeruantiam adnotat, & cuſtodit, in vnum codicem exẽ-
1 plentur, quem † regeſtum a quaſi res geſtas continens vo
a cant, quod † tamen regeſtum non poteſt notarius facere,
2 niſi de voluntate ſeu mãdato partium, vel alterius ipſarũ: & quando fiat communis vſus obligat litigatores principales, & eis abſentibus, quaſi in ſubſidium etiam eorum
b b procuratores ad mercedem eidem notario ratione regeſti, & aliorum debitam, Rota deciſione 303. in no. licet procurator, de procurat. Quæ merces in quouis Auditorio ad certam quantitatem taxata eſt, ſupra quam aliquid à partibus exigere eiſdem non licet, imò conſueuerũt ex præſcripta quadam eorum vrbanitate, quam uulgò gratiam uocant, ſponte ſoluentibus ſemper aliquid de taxa remittere, contra uerò moroſos in ſoluendo ab altera parte ratam eis tangentẽ, præuia tamen monitione ad ſoluendum recipere, non tamen ſolutionis, ſed depoſiti nomine, idq; ut opinor, ut is, qui ratam alterius ſoluit, poſſit illam uia magis fauorabili, & executiua ab aduerſario recuperare. Ideo ſolet is qui pro expeditione cauſſæ inſtat mandare notario cauſſæ actuario, vt omnium actorum regeſtum conficiat, & vnà cum ſimili mandato ſemper aliquid pro harra mercedis ſuę eidem notario dare, & interim monitorium obtinere cum clauſula iuſtificatoria, ſi quis ſenſerit, &c. cõtra aduerſarium principalem, ſi adſit, ac etiam procuratorem obtinere, quo ſibi iudex iubere

ſolet, vt de rata mercedis notario debitæ parti ſui tangen te infra tres dies ſatisfaciat, quo termino trium dierum elapſo, ſolet is qui monitorium obtinet, ratam mercedis notarij aduerſario tangentem, penes ipſum notarium ſub nomine depoſiti conſignare, & notarius cedulam receptionis dicti depoſiti ſoluenti manu ſua conſciptam facere conſueuit, quæ poſtmodum apud ordinarios iudices paratam contra aduerſarium executionem habet. Tu igitur ſi ad hoc monitus fueris, & putaueris te aliqua exceptione tueri poſſe, vtpote quòd principalis in Rom. Cur. adeſſet, Rot. d. dec. 303. in not. vel alia eam infra dilationem trium dierum monitoria adiectam propones coram iudice, qui monitorium decreuit, nec aliàs expectabis dictæ dilationis lapſum, & depoſitum apud notariũ ex aduerſo fieri, quia poſt dilationem monitorio adiectã non audieris, ſed monitorium veluti iudicis præceptum exequutioni demandabitur. Et ita receptum eſt vſu, cõtra quem ego ſemel contendi, etiam in caſu quo exceptio licet poſt dilationem, ante tamen factum depoſitũ & re adhuc integra propoſita fuerat, & reſponſo per iudicem à practicis habito, (quod ſtylum vocant, quoque ſolent ij, qui in foro diu verſati fuerunt de eo, quod viderint in foro ſeruati atteſtari) ſuccubui. Nec † iſte vſus
3 ab ipſa lege, vel ſaltim conſuetudine ſcripta abhorret; quoniam Doctores atteſtãtur iſtam conſuetudinem Ro. Cur. vtà ſimilibus à pręceptis iudiciũ inchoare licet, Ab. in c. ex parte. verbo, ſignificet, qui dicit, ꝙ licet ante ſimilia præcepta nulla pręceſſerit litis cõteſtatio, neq; cauſſę cognitio, nõ tñ habet monitus iuſtã de eo cõquerẽdi cauſ
c ſam, ex quo fiũt c cũ clauſula, ꝙ ſenſerit ſe grauatũ cõpareat, & comparendo poteſt illud ad terminos ſimplicis citationis reducere, & non comparendo videtur debitum, pro quo monetur fateri, meritò contra ipſum, vtpotè confeſſum exequi poterit; & atteſtatur iſtam practicam pro faciliori iudiciorũ expeditione adinuentam fuiſſe in Romana Curia, nec poſt tempora audiretur monitus volens negare, & litem conteſtari, Rot. deciſio. 540. in antiq. Vtrum pręceptum, de litis conteſt. Aduerſus tamẽ hunc rigorem ſolent ordinarij, vbi extra caſum mercedis nota-

notarij ſimilia præcepta, ſeu monitoria fiunt, reum etiam poſt tempora monitorij, ac etiam poſt decem dies ad appellandum comparentem, etiam ſi negare velit ex eorum quadam benignitate audire, atque admittere.

d At d vbi ſatisfactum ſit notario, ſolet ipſe regeſtum partibus, vt videant, commodare, etiam ei, quę non ſoluerit, vbi enim ſibi ſatisfactū ſit, nō quærit à quo, & regeſtū paſſim vtrique parti concedit, non tamen principalibus ipſis ſi adſint, ſed eorum ſollicitatoribus ſibi benè notis, & quādoque etiam non niſi eorum procuratoribus egregijs: & vbi regeſtum receperint, ſolent litigatores ipſi, vel eorū ſollicitatores, ſi modo rebus ſuis benè proſpicere velint, illud procuratori ſuo, quem ſibi ex noſtrum numero delegerint, afferre, vt vniuerſam cauſſæ hiſtoriam videamus, & pro habenda victoria operam noſtram præſtemus, qua in re conſueuimus primum acta ea, qua poſſimus diligentia videre, & exinde naturam intētati iudicij, & quæ vtrique parti incumbant iteratò ſpeculari, & ſi actoris partes ſuſtinemus, ſi eius intentionem; ſi verò rei, ſi exceptiones, quibus nitimur actorem refellere, benè fundauimus & ſi in hac cauſſæ diſcuſſione comperiamus aliquam probationem nobis deeſſe, curamus eam ſuppleri ſiue ſcripturis, ſiue teſtibus fienda ſit; ſolentq; Patres e ex eorum qua ſi pręſcripta benignitate iura noua, materias, teſtes ferè ſemper recipere, etiam ſi concluſum eſſet in cauſſa. Aegi. concluſ. 447. Articuli, de probat. & concluſ. 745. concl. de reſtit. in integ. prout ſupra ſępius diximus.

4 Quod † ſi probatio in teſtibus conſiſteret, cum depoſitiones teſtium ſub ſecreta cuſtodia retineantur, nec conſueuerint in Rom. Cur. cauti cauſſarum patroni petere vt publicentur, niſi in tertia inſtantia, & tunc quoque niſi cum ipſa tertia ſententia immineret, & hoc, vt facultas non probata probandi, (quę in pluribus vtilis eſſe poteſt) vſque ad finem nobis conſeruetur, conſueuerunt cauti cauſſarum patroni apud Auditorem ſuæ cauſſæ eſſe, & ſecum de meritis cauſſæ differendo præſupponere ſe in probatis eſſe in his, de quibus maximè dubitent, vt his prę ſuppoſitis pietatem iudicis prouocent. Solēt enim Patres pręſertim à nobis ſic laceſſiti in hoc nobiſcū benignè age-

re, & aliquid nobis ex teſtium depoſitionibus exprimere, ſaltim in genere,nos admonentes,quòd nõ ſumus in probatis in hoc vel in alio capite, & vbi de probitate procuratoris magis confident, apertius loquuntur, & quandoq; depoſitionem alicuius teſtis in eo articulo, in quo probatio ſua deficeret, vel in quo diuerſa probatio afficere videtur, ſibi legunt,ſicque in hoc & pleriſq; alijs ſolent Patres probitati noſtræ quandoq;deferre,nec propterea de hoc arguendi ſunt Patres, quaſi hoc fiat ad maiorẽ veritatis indagationem,ne temerè in cauſſis iudicent, idq; non niſi cum his, quorum probitatem ſæpius experti fuerint, in quibus omnis ſubornationis timor ceſſare videtur,cuius ratione duntaxat teſtium depoſitiones ſecretò cuſtodiuntur,memores præſertim,quòd lex ipſa ob ſimilem teſtium, quaſi tranſitoriam ac mutilatam lecturam nõ ſolet ſubornationẽ expaueſcere, & nihilominus vlteriores probationes admittere etiam ab ijs, quorum probitas probata non eſſet,prout latè Doctores omnes,&poſt oẽs Felin. in cap.vltra tertiam,colum.1.in princ.nu.1.extra de teſt.

f Imo f magis damnanda eſt nimia in iudicando facilitas eorum, præſertim, ſi qui prouentus magis, quàm veritatẽ affectantes, rebus plerumq; ſuppreſſis ſententias temerè non minus,quàm fulmina iaciant, ignorãtes quidni quàm grauior ſit futura aduerſus ipſos Dei optimi max. iuſtitia, ac tantæ impietatis diuina vltio, nec ſatis memores comminationis Hieremiæ, qui aduerſus eos hiſce verbis proclamat: Væ vobis,qui iudicatis terram,qm̃ iudicabimini. Et vbi explorauimus, in quo deficiat probatio noſtra, vel aduerſa nobis obſit, neceſſitati cauſsæ nr̃æ quibus poſſumus remedijs occuremus,antequã cauſſa reliquis Patribus in auditorio cõferẽ,ſeu (vt aiũt) in relationibus ponatur.

5 Verum † ſi non de probationibus meritiſue cauſſæ, ſed de proceſſu,ac ordine iudicij dubitemus,aut talis eſt defectus, qui per terminorum reiterationem ſanari poteſt, & tunc de eo non curamus,quia in ipſa petitione ſententiæ petimus quoq; ad terminorum reiterationem admitti in vim vel Innocentianæ bullæ, vel ſpecialis commiſſionis & vtraque via ſanatur omnis mala terminorum obſeruatio. Caſſ.deciſ.x.de reſcr. aut proceſſus in alia deficit, vel

ſi

ſi etiam in ipſa terminorum obſeruatione peccet, taliter tamen, vt ſimplex reiteratio ſatis futura non ſit, ſi defe-ctus vlterius procedendo ſuppleri poteſt, ſupplemus, ſin autem ſolet Signatura dare commiſſionem ſanatoriam, proceſſus nulli, vtpote, ſi parte abſente & minus legitimè citata proceſſum fuiſſet, & Signatura reſcribit pro ſana-tione proceſſus, vt præmittitur facti, cum clauſula tamen, parte legitimè citata, quæ clauſula importat, vt ex illo proceſſu non poſſit aliter iudicari, niſi pars legitimè cite-
6 tur, idque † ea ratione, quòd citationis defectus etiam per refectionem expenſarum inſanabilis reputetur tex. in cle. paſtoralis, verſ. cæterum, de re iudi. Staphi. char. 145. ver. poſtremo, niſi fortè citatio non fuiſſet in totum omiſſa, ſed citatus fuiſſet aduerſarius, defectus tamen eſ-ſet circa illius exequutionem, vt quia minus legitimè exe quuta fuiſſet. Daret enim hoc caſu Signatura commiſſio-nem ſanatoriam, ſed cum alia clauſula, dnm tamen ſit ci-tatio nulliter exequuta ad citati notitiam peruenerit, cui clauſulæ ſatisfactum erit, quoquo modo probetur hęc notitia dum tamen plena & certa, tex. in clem. cauſſam, in fin. de electio. Rom. conſil. 360. Rota dec. 271. in not. ſi de ſpeciali mandato, de dolo & contu.

7 Quod † ſi non reiteratione terminorum, neque proceſ-ſus ſanatione, ſed eius extenſione potius indigeamus, vt potè, ſi diu tecum egiſſem, & proceſſu iam facto (& quidem validè) ius nouum mihi ſuperueniret, vellemque ex eo ob-tinere. Tunc cautus cauſſæ patronus commiſſionem impe trabit, qua Signatura reſcribere ſolet, vt ex eiſdem actis & proceſſu ſuper hoc nouo iure iuſtitiam faciat, Staphil. char. 148. à tergo, imo, quia in cauſſa beneficiali cenſen-tur litigatores à principio deducere omne ius, quod com petit, vel competere poteſt, capit. ſtatuimus, de electio: in 6. iſta ratione ſeruat Palatium, quòd in beneficialibus ſuper hoc nouo iure quandocunque etiam poſt conclu-ſionem in cauſſa, dum tamen ante ſententiam ſuperue-niente abſque aliqua terminorum, vel prioris proceſsus reiteratione vel extenſione, ſi per hanc nouam gratiam de bono iure meo conſtaret, iudicari poſſet, Aegidius concluſio. 162. ſi ex gratia. Quo tamen caſu ſi altera pars

dilationē ad partes peteret, daretur, vt poſſit venire inſtructus ad proponendum exceptiones, & defenſiones ſuas reſpectu iſtius noui iuris argumen.text.in dicto cap. ſtatuimus,in fin.& c. vt circa, de electio.in 6. in cap. paſtoralis. 2.reſponſo de exceptio.Ægid.dicr. concluſi.662.

8 Et vbi † ſanatoria proceſſus peteretur, ſi modò cauſſa beneficialis ſit, dari ſolet, quandocunque ante ſententiam abſque aliqua expenſarum refectione,ſecus,ſi profana ſit cauſſa,in quibus ſimiles commiſſiones ſanatoriæ dari non ſolent,niſi cum clauſula, refectis expenſis;cui ſolent cauti Procuratores addere hæc verba, ſi quæ de iure reficiendæ veniant:& hoc niſi fortè impetrans poſset narrare paupertatem, quo caſu loco præſcriptæ clauſulę dari ſolet alia,reſeruatis expenſis in fine litis, cui nihilominus conſueui ſemper eadem addere verba, ſi quæ de iure reficiendę veniant,ne ſi orator ex aliquo legis capite poſset ſe ab expenſarum refectione tueri, id ſibi propter pręſcriptas preces minus liceret;Staphil.char.147.& ſeq. quæ expēſæ quando reficiendæ veniant, & quid,quantum,& quādo hęc reiteratoriæ,ſanatoriæ,ac extenſiuæ commiſſionis remedia operentur, ſupra,titulo de reiteratione terminorum,vtpote ſuo in loco fuſius loquuti fuimus.

Reuiſo ac iuxta eius exigentiam reſtaurato iam proceſſu,is qui actoris partes agit,uidebit quod ſibi velit,& qualiter poſſit id ex actis obtinere,ac de omnibus breui ſua informatiuncula de ipſo facto tantùm iudicem inſtruere curabit, ex diuerſo altera pars ſtudebit quo pacto actoris aduerſarij intentionem refellere poſsit, & exactè ſimili informatione facti de omnibus iudicem admonebit ambo in ſcriptis, & vbi alter ex litigatoribus rem differret, ſolletis,qui pro expeditione inſtat,negligenti per curſorem intimare, qualiter Auditor habet regeſtum in manibus animo expediendi cauſsam, vt ſic interpellatus, vel ueniat, vel Auditor viſa eius negligentia,cauſſam etiam eo non aliàs audito expediat. qui vbi ſibi videtur cauſſę tuæ operam dare acta omnia videt,informationes ſibi à partibus datas legit, partes iterum atque iterum audit,rarò tamen in contradictorio, ſed vnam ſeorſum ab altera. Et re ad ſaturitatem intellecta,hiſtoriam facti ipſius cauſſæ

vniuer-

vniuerſam, ac difficultates, quas ipſe ſentit reliquis partibus in auditorio fideliter confert, vel ſaltim conferre debet; & cauſſa ſic in auditorio relata, Patres quandoque difficultates, vtpote non probabiles non admittunt, cauſſamque pro altera parte expediendam notant, quandoque etiam de eiſdem, vel potius de alijs ipſi dubitant, & auditorem cauſſę ponentem inſtruunt de his, in quibus dubitant, & pro quorum diſſolutione debeant dubia litigatoribus dare, & aduocatos admittere. Quandoquidem non conſueuerunt antiqui Patres dubia litigatoribus dare, niſi vniuerſa cauſſę hiſtoria in auditorio relata, & niſi ea, in quibus Patres dubitarent, ſicq; rarò vel nunquam, niſi de his in quibus ſapientes dubitarent, non diſputabatur, & cauſſę melius intellectę citius & ſanctius expediebantur. Noſtris verò temporibus rarò vel nunquam vniuerſa totius cauſſę hiſtoria in auditorio ſimul, & ſemel recenſetur, ſed ſigillatim, quantum ad cuiuſque dubij, de quo diſputetur, diſſolutionem pertinet, nec diſputamus ea, in quibus Auditorium, ſed in quibus vel auditor ipſe, vel quãdoque etiam in quibus indocti & importuni cauſſarum patroni dubitãt, quorũ importunitati Patres ex eorum benignitate nonunquam deferunt, licèt quandoque proteſtetur, quòd ſi in hoc eis morem gerant, caponorum impẽſam ferrent. Eſt.n. caponorũ impenſa certa pœna, quã auditoriũ ei auditori, qui non probabile dubiũ partibus dediſſet, diſputandũ nõ exigit ſed iocosè potius cõminatur, quaſi hoc fuerit inter Patres aliàs ſemel vel pluries ſeruatũ

9 Generaliter † verò dubia litigatoribus dari ſolent, ad effectum vt aduocatos conſulant, & allegationes ſuas tã iuris, quàm facti deducant ſemper cum competenti dilatione, vt poſſint aduocatos conſulere, & interim etiam Auditores ipſi allegationes videre valeant; & ſemper dari conſueuerunt illa met die, qua fuit audiẽtia, vtpote, die Veneris, pro proxima die Lunæ, & die Lunæ pro proxima die Veneris, & quãdo dantur nobis dubia die Veneris, ſolemus informationes Auditoribus dare ſequenti die Sabbati; & quando dubia dantur die Lunę, informationes Auditoribus dantur die Mercurij ſemper in ſcriptis, vna ſcilicet facti, quę à Procuratore, altera iuris, quę ab aduo-

cato dictitantur,& non ſolum dantur auditori ipſius cauſſæ,ſed omnibus;eſtq; hic informandi modus admodum litigatoribus vtilis,& tam auditoribus,quàm cauſſarum aduocatis & patronis longè minus laborioſus,quàm eſſet al ter informandi in voce proximè antiquatus, quo torquebantur omnes continua pœna cum graui temporis diſpen
g dio. Tu g igitur,vbi auditor acta viderit, ſtudebis à te ipſo difficultates cauſſæ reaſſumere, vt rarò, vel nunquam dubium habeas diſſoluendum, quod prius non fuerit præme ditatũ,& pro cuius diſſolutione nõ fuerit benè inſtructus, vt vbi dubium habueris,poſsis pro temporis anguſtia facti informationem adeò tempeſtiuè dictare, vt illam eadem die poſſis ad aduocatum(cuius opera vteris) trãſmittere, vtq; ipſe de facto benè inſtructus melius valeat de iure reſpondere. Quandoquidem non ignoras ex facto ius oriri, l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ff.ad l.Aquil. minimamq; facti mutationem maximã eſſe iuris.l.ſi is.ff.de excu.tut.cum ſimi. In quibus informationibus dictandis, tametſi meri facti ſint,plurimum iuuaberis,ſi legum ſupellectilem habueris, ſatis enim non eſt facti hiſtoriam recenſere,ſed duntaxat recenſenda ſunt ea,quæ ad dubitationem de qua diſputatur,attinent,& quæ pro victoria expediunt, quæ ſine legibus ſeligere haud facilè poteris.Immo ſolent procuratores,qui leges callent ſuis informationibus,ſi factum pro victoria dubii neceſſarium deducere, vt ex eius narratione iuris concluſiones clarè reſultent,tantumq; abſit, vt auctoritate legis, vel Doctorum comprobentur, quia in re non poteſt certa dari regula,niſi,quòd in ipſa facti conſideratione.ſecum etiam ſtudeas ſtudio quodam non reſolutiuo, quod ad aduocatum pertinet, ſed aperitiuo duntaxat, quantum tibi operanti viam mõſtret,ad victoriam. Quod ſi non ſtudueris, vel ſtudendo non intelliges, plerunque ſaxum,vel ſacrum offendes.

Relata in auditorio cauſſa, ac propoſitis dubiis vnuſquiſque votum ſuum pro deciſione dubij profert,prætér quam Auditor,qui cauſsã audit & proponit,qui merus eſt relator, in relatore tamen res valde reſidet. Is poſtmodũ vota patrum recipit, & illis acceptis iuxta plurium vota ad petitionem alterius, & quandoque etiam vtriuſque

partis

Partis ſententiam promulgare ſolet, ad quem actum conſueuit ſimilis citatio fieri. Citetur N. & c. ad videndum reiterari omnes terminos ſubſtantiales vnicis contextu & audientia in vim Innocentianæ bullæ, ſi eius vigore dumtaxat velit pars inſtans terminorum obſeruationem (ſemper minus rectè factam) ſanare. Quòd ſi vigore ſpecialis quoque cõmiſſionis deſuper præſentatę addere ſolemus citationi, ad dicendum contra commiſſionem vltimo præſentatam, & videndum reiterari omnes terminos ſubſtantiales vnicis contextu & audientia, iuxta eius formã. Quibus malam terminorum obſeruationem ſanamus, prout ſupra diximus. Et ne quandoque probationes noſtrę ſatis plenę non eſſent, cum † de iure minus plenè prob anti iuramentum, quod ſupplerorium vocamus, regulariter deferri poteſt, & vim probationis habeat. Ludo. & Alex. in l. 3. §. dato. ff. de iureiur. Sal. in. l. in bonæ fidei, col. antepen. ff. de reb. cred. Batt. & alij communiter. Iaſ. pręſertim in l. admonendi. ff. de iureiur. Solemus hac in eadem citatione partem citare, & ad videndum deferri iuramentum in ſupplementum ſemiplenę probationis. Amplius h ne ſi is, † qui pro ſententia inſtat, aliqua excommunicatione innodatus eſſet cum, de iure non poſſit pro eo ſaltim adiudicatoria ferri. Rota deciſ. 194. in no. pro rei excommunicato, de re iudi. tunc eidem citationi addi ſolet, & ad videndum infraſcriptum inſtantem ab omnibus cenſuris, ſi quibus innodatus foret, ad effectum validitatis ſententię abſolui. Item i cum de iure concluſio debeat præcedere ſententiam. Dicimus quoque eadem citatione, ad concludendum & audiendum ſententiam, omnia ad certam diem, qua adueniente is, qui inſtat data relatione curſoris, & incuſata aduerſarij contumacia, petit & obtinet ſe ad reiterationem terminorum admitti, & præuia abſolutione á cẽſuris, quam ſibi Auditor ſigno crucis manu facto concedere ſolet. Defert ſibi iudex iuramentum in ſupplementum, concludit, & ſententiam profert, ferè † ſemper noſtris temporibus, prout in cedula. Qui pronunciandi modus à certis annis admodum inualuit, nec ſatis placet, in cauſſa enim eſt, vt plerunque iudices re non ſat intellecta, ne dixerim digeſta, in cauſſis pronunciari

nunciari non abſtineant, ſub ſpe nihilominus ante ſubſcri ptionem maturius conſiderandi, uel ſi denique ferendus eſt, vtpote aliquando vel vtilitas, vel neceſſitas hoc ſuadeat; non tamen paſſim ſeruandus, uel ſaltim arctandus eſſet, vt ſimiles cedulæ infra decem dies ad appellandum aperiendæ omnino eſſent, ne diu litigatores in ſuſpenſo detinerentur, ne iudicibus mali occaſio daretur.

Lata deniq; ſententia, prout in cedula, pars quę obtinuit cedulam ſententiæ formare properat, ac iudicē adit, cui cedulam ipſam, ac etiam ſecum euangelia pro bona nunciatione porrigit, quę Doctores ſportulas, nos verò vulgo propinas vocamus, qua in re nulla eſt, quantitati lex indicta, ſed litigatores diſcreti cōſulto etiam patrono cauſſæ, qui naturam cauſſæ nouit, quiq; labores auditoris percunctatus fuit, pro qualitate cauſsæ, ac pro modo laboris eorum arbitrio, in hoc ſe reddunt liberales; & licet
13 † honeſtè ab ipſis met auditoribus accidi poſſint, ſaltim
K k diſpenſante antiqua conſuetudine, quam Doctores atteſtantur valere, ſi modò immoderata non exiſtat, Card. in clement. ſtatutum, 1. oppo. de electio. & quæſtio. 7. Gemi. in ca. ſtatutum, de reſcript. lib 6. maximè noſtris temporibus, quibus auditoribus multiplicarunt impenſę, & prouentus decreuerunt, veruntamen vt honeſtius agāt quàm lex ipſa permittat, ſolent aliquem ex familiaribus ſuis cedularū receptorem & ſimilium ſportularum depoſitarium deputare, qui omnia ſic cuſtodit, donec res expedita, cedulaque ſubſcripta fuerit, quam auditor prius reuiſis etiam ſępius actis legit, atque iterum legit, & quandoque etiam litigatori aduerſario legendi facultatem facit, eumque etiam in modo ſubſcribendi audit, & pro ſuo arbitrio mutat, delet, addit, corrigit, & eam deniq; ſæpius reuiſam, atq; maturè conſideratā manu propria ſubſcribit ſub hac formula ITA PRONVNCIAVI N. ROTÆ AVDITOR, & ſubſcriptam notario actuario in actis cuſtodiendam tradit, cuius tergori ſolet notarius diem, non qua tradita, ſed qua prolata fuit, adnotare. Formulas verò ſimilium cedularum plures legere licebit apud vulgatum Formularium procuratorum, ſeu aduocatorum Rom. Cur. continet tamen ſemper plures partes, prout natura I

14 cauſſę & petitionis qualitas expoſcit, cui † oportet illam eſſe conformem, quoad rem, quoad cauſſam, quo denique ad actionem.l.vt fundus.ff com. diuidun. l. fi. C. de fideic, liberta. Lanfran. in ca. quoniam contra, verſ. ſententia & verſi. vlterius ſciendum, de probatio. Iaſ. poſt alios in §. curare. inſtit. de actio. vtpote, ſi pro actore canonizationem tituli victor obtinet, adiudicationem ſuper re, de qua agitur inductioné in poſſeſſionem eiuſdem rei aduerſarij, verbalem tamen damnationem oppoſitionis aduerſæ, perpetui ſilentij impoſitionem, fructuum & expenſarum condemnationem l. Quòd ſi pro reo ſubſcribenda ſit ſententia, aut mera abſolutoria, & has partes continebit ſententia, videlicet abſolutionem ab impetitione aduerſarij, damnationem eiuſdem impetitionis, ac moleſtię reo illatę, perpetui ſilentij impoſitionem, ac expenſarum cõdemnationem Aut non mera abſolutoria futura eſt ſentẽtia, ſed etiam canonizatoria tituli, & adiudicatoria rei, de qua agitur, proximè præſcriptæ formulæ addi ſolent hæ duæ adiudicationis, ac canonizationis partes, & ſic de ſingulis ſententijs eorum formulam ſemper petitioni conformes, quas omnes hic recenſere ocioſum eſſet.

l Cæterùm, cum plerunq; eueniat, vt † tempore ſenten-
15 tiæ pendeat aliqua dilatio partibus vel alteri tantum cõceſſa, quæ ſi remaneret, faceret ſententiam nullam, vtpote, latam pendente dilatione, quæ facit iudicis officiũ conquieſcere. l. ſiue pars, C. de dilatio. & c. ſignificante. de ap
m pell. & tradunt Doctores vtrobique. m Nonnunquam † etiã
16 contingit, quòd tempore ſententiæ aliqua neceſſaria iudicis interlocutio, vtpote, de pręfixione termini, aliaue ſimili re in fauorem eius, cui danda eſt, diffinitiua pręceſſerit, & nihilominus poſtmodum ad importunitatem aduerſarij ab eodem iudice reuocata fuiſſet per ſolitas repoſitiones, quib. quotidie ſolent iudices Rom. Cur. ſuas interlocutorias reuocare, & partem appellantem ad priſtinum ſtatum reponere, de quibus meminit Rota deciſ. 445. in antiq. Nota, ſi auditor, de admiſs. arti. & interloq. Quæ repoſitiones ſi remanerent intactæ, careret proceſsus pręcedenti interloquutoria. Quæ fortè ad ſententiæ validitatẽ vel inſtantiã, neceſsaria erat, ideo, vt prædictis omnibus

nibus occurratur, ex quo dilationes ac repoſitiones prædictę iudicis ſunt interloquutiones, quas iudex ad libitum reuocare poteſt, Doctor. in l. quod iuſſit. ff. de re iudica.

17 Mos † iudiciorum inoleuit in Rom. Cu: vt in ipſa prolatione ſententiæ iudex poſsit ad remouendum omnia, ſi quę, vt ſupra diximus, obſtacula extarent ad partis ſententiam petentis, reuocationem omnium dilationum & repoſitionum (ſi quæ extant) prætermittere. Eſtq; hæc abundans cautela, qua vtimur, ne is, qui ſententiam obtinet aliquem ex his, quæ ſupra diximus ſcopulis offendat; & memini hanc difficultatem ſemel in facto habuiſſe in vna cauſſa Vercellenſi Sanctæ Mariæ Marthæ, coram Reuerendo patre Domino Fabio Acorambono, qui in cauſſa diffinitiuè pronunciauerat, pendente dilatione ad dicendum contra quędam iura pro parte Bartholomęi de Alba clientis mei, qui ſententiam obtinuerat, producta, & in ſubſcriptione aduerſa pars de hac difficultate Auditorem admonuit: & ego difficultatem ſummoui ex capite iſtius reuocationis, quæ adeò vſu recepta fuit, vt ſoleat à notarijs abſq; alia partis expreſſa petitione, veluti ſolita clau-

18 ſula extendi, quas † Notarius poteſt de iure, etiam quòd à partibus non exprimeretur, per ſeipſum pro libito extendere, Bart. in l. ſi piguore. §. fin. ff. de pigno. actio. Et licet prę ſcripto caſu mihi replicaretur, quòd per reuocationē dictæ dilationis ad dicendum contra iura prædicta, illa remanerent ſine citatione ad dicendum contra, & conſequenter ſine probatione, Felin. poſt alios in cap. 2. colum. 9. numero 31. verſi. quarto quæro, extra de teſtibus, nihilominus non curaui, ex quo illa iura fuerant ex abundanti producta, & non erāt aliàs ad victoriam & iuſtitiam, neq; ad validitatem ſententiæ neceſſaria.

ANNOTATIONES.

a Regeſtum.] *Sic & Budeo placuit Regeſtum † non vt vulgo dicitur, regiſtrum appellari, vt ex eo videre licet in annotationibus in Pandectas ſuper. l. abeſſe. ff. de minoribus, quia res geſtas continet. Et literas publicas loco regiſtri dicere poſſumus. Nā referre aliquid in literas publicas eſt, quod barbari*

19

bari inregiſtrare vocant. Nicolaus Antonius Grauatius.

l Horum procuratores.] *Adde Mil.in reper. in ver.procurator. §.procurator conſtitutus ad cauſſam, hoc idem dicentẽ verorum † actorum editio iudice mandante, & non aliter a notario facienda eſt, vt Bald. notat in.l.is apud quem, colum. prima, verſi. iubebit, vbi Pau. Caſtr. & alij C. de eden. Nic. Anton. Grauatius.*

20

c Cum clauſula.] *Præceptum executiuum † cum clauſula tamen, ſi ſenſerit ſe grauatum, et dicitur ſententia interlocutoria & valet, verum comparente citato, in vim ſimplicis citationis reſoluitur, vt pleniſsimè per Alex. & Iaſ. in. l. de pupillo.§. meminiſſe ff. de no.ope.nuncia. & per eundem Iaſ.in.l.nequicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. proconſ. vbi num. 5. & 6. hanc opinionem receptiorem eſſe ait. Citato autem non comparente, præceptum in eius contumacia firmum remanet, tranſitq; in iudicatum executioniq; demandatur. Affl. dec. 167. numero quarto, & Doctores in dict.l.de pupillo. §.meminiſſe, vbi Ripa nu. 24. verſ. extat igitur, hanc eſſe communem opinionem affirmat. Et poteſt citatus non obſtante tali præcepto in eius poſſeſſionem perſeuerare, Dec.conſ.460.viſo.col. 3. & 4.Bellon.conſ. 18.perpenſis, nu.24. Pariſ.conſ.39.non poſſunt, colum.2. lib.1. Rota deciſ. 259. ſi rector, in fin. & Capic. deciſio. 72. Nicol. Anto.Grauatius.*

21

d At vbi] *Exemplum actorum † de iure, & non exemplar, ſeu originale (vt appellant) partibus edendum eſt, ca.quoniam contra, vers. & omnia, de probat. Spec.titu.de teſte §.publicatis, in princ.Imol.Aba. & Felin.in ca.cum bone, in 1.not.de probat.quod quidem non ſolum in ipſis partibus locum habet, ſed in iudice appellationis etiam ad quem acta recognita tantùm trãſmitti debent, non autem exemplar ipſum: quinimo † nec iudex, ad quem iubere poteſt, ut ſibi exemplar tranſmittatur, vt Accurſ. Bar. & Salic. voluerunt in l. eos. §. ſuper his. C.de appell. & idem Salic. in l. vlt. in fin. C. de relat. Nicolaus Antonius Grauatius.*

22

23

e Patres.] *Rectè hoc ex patrum benignitate ſeruari dixit, cũ de iure contrarium caueatur, ca.fraternitatis, & ca.paſtoralis, & vtrobique Doctores de cauſ. poſſeſ. & propr. & tradit Afflict.deciſio.272.in princ.Nico.Anto.Grauatius.*

f Imò magis.] *Iudicis † certè inter alia, illud eſt munus,*

vt om-

omnibus in cauſſis diligentiam, ſtudium, atque curam adhibeat vix enim veritas aliter eluceſcere poteſt. l. iudices. C. de iud. c. iudicantem, 30.q. 5. c. ſuper quaſtionum §. intentionis, de off. deleg. & facit text. in. l. 1. C. commin. vel epiſ. Verum ſi quæ iudex facere debeat, ſcire cupis, Foller. legas in prin. ſuæ prax. tit. Studeat ſe ornare benè viuendi moribus, vbi per totũ accuratè multa ſcribit. Sed proh Deum immortalem, in auro acquirendiſque diuitijs hodie vt plurimum iudices ſtudent, quæ teſte Cicero. in 2. act. iudiciorum, religionem, veritatemq; ſolent perfringere. Et quantum Reipub. iſti ſicophantæ pernicioſiſſimi ſint, ex Demoſth. in Orat. contra Ariſtoc. perdiſcere licet, ſic dicente: Si quis vos interroget, quodnam genus omnium hominum, qui in ciuitate ſunt, improbiſſimum ſit, neque ſunt agricolæ, neque mercatores, neque argentarij, neque eiuſ modi quiſque, ſed qui quæſtus dicunt. Nicolaus Antonius Grauatius.

g Tu igitur.) Confert ad hoc Ciceronis illud de Oratore: Et ſi vtile eſt ſubito ſæpe dicere, tum illud vtilius, ſumpto ſpacio ad cogitandum, paratius atque accuratius dicere. Hinc Demoſthenes nunquam dicere ex tempore ſolitus erat. Qui ſæpè, vt diceret à populo laceſſitus, noluit, niſi prius cogitaſſet. Teſte Domitio Bruſonio. Et ob id malignè Pithea dicente, Demoſthenis entymemata lucernam olere: Reſpondit Demoſthenes. Sed non eadem mihi, & tibi lucerna conſtat. Nicolaus Antonius Grauatius.

h Amplius.) Iure optimo procedit, quod auctor ait, cum
25 † à ſacris interdictus, quem excommunicatum ſacri canones appellant, in iudicio agere non valet, licèt ſe defendere vtiq; poſſit, ca. intelleximus, vbi Butr. & alij de iudic. & cap. 1. eod. tit. in 6. & Afflict. deciſ. 268. num. 3. vbi nec actionem. l. diffamari. C. de ing. & manum. experiri poſſe teſtatur, quod Dec. etiam voluit, dict. cap. intelleximus, num. 14. & vſque
26 adeò agendi via ei præcluditur, vt ſi † cum procuratore excõmunicato iud cium ventiletur, illud nullum ſit & inualidum; quod quidem locum ſibi vendicat tam ſi pro actore, quàm reo procurator interueniat, vt per Abb. & Felin. in ca. poſt ceſſionem, de proba. & in ca. ſignificauerunt, de excep. Intellige ſanè vt per eos, modo, ſi mandati tempore excommunicatione innodatus fuerit, ſecus vero ſi poſtea, & aduerſarius de ea non opponeret

poneret, quia tunc iudicium valeret. Qua de re Vant. legas in tract. de null. ſent. in tit. quis poſ. dice. de null. num. 136. & iterum tit. ex def. inhab. ſeu mand. nu. 136. & Franc. Marc. deciſ. Delph. 969. vbi quando excommunicati geſta iuribus ſubſiſtunt, differit, & Dec. in ca. di lecti, col. 1. de excep. atque Tiraq. de vtroque retract. §. 1. in glo. 9. nu. 276. cum ſeq. vbi multa cumu
27 *lat; & vnde † etiam excommunicatio ortum habuit. Hoc tamen*
28 *limita non procedere in † cauſa attentatorum: nam aduerſus agentem vt attentata reuocentur, excommunicationis exceptio opponi non poteſt, vt præclarè Decius ſcribit conſ. 200. colum. vlt. verſ. ſecundò. Ceterum quod ſupra diximus excommunica-*
29 *tum † ad ſe defendendum comparere poſſe, cautè intelligas, non procedere in loco inſigni, in quo per procuratorem comparere tenetur, vt Fel. ait in d. c. intelleximus, qui de communi opinione teſtatur, vbi iuſuper prodidit frequentem interpretum ſententiam eſſe excommunicatum de nullitate ſententiæ opponere haudquaquam poſſe, vide eò loci, nam pulchrè Felin. loquitur. Et nedum excommunicatus (vt diximus) procurator eſſe non poteſt, ſed nec aduocatus, c. decernimus, de ſent. excom. in 6. Nec etiam arbiter. ca. veritatis, vbi Abb. de dolo & con. & Gigas in tract. Penſio. quæſtio. 14. qui plura in excommunicatos. Sed vberius Io. Lignanus in tract. de cenſura eccclеſ. nu. 26. & 27. Pariſ. in c. cùm inter, & in c. vltim. nu. 2. de except. Caſſan. in conſue. Burg. tit. des iuſtices, rubric. 1. §. 6. num. 15. Ioan. Syl. in tract. de benef. in 3. par. quæſt. 4. Gomes. in c. 1. nu. 16. de reſcrip in 6. Sed hac de re ſi tibi ſatisfactum velis, Soc. conſulas in Reg. 32. & Felin. in dict. cap. intelleximus, qui à num. 7. ad finem vſque, regulam cum 14. limitat. ſubnectit, quas ante eum Domin. cumulauit in dict. cap. 1. de reſcrip. in 6. & nouiſſimè Rebuff. præ cæteris de huiuſmodi non minus acutè, quàm copioſè multa ſcripſit in Gloſſ. concord. in rubric. de excom. pagina 383. colum. 2. cum pluribus ſequen. ibi enim hanc ad regulam 61. pœnas, quibus abſtemius ſiue excōmunicatus innodatur, enumerat. ipſum ergo petas. Nicolaus Antonius Grauatius.*

i Item cùm) *Concluſio † in cauſſa non eſt de iudicij ſubſtan-*
30 *tia, vnde ſi omitteretur, non ob id tamen iudicium inefficax redderetur, Felin. in c. cum I. & A. de re iudic. & Maran. in praxi, in 6. par. in 15. actu, nu. 9. quòd ſane in foro Cæſaris procedere intelligendum erit, & in foro eccleſiaſtico in beneficialibus tan-*

tũ cauſſis, & ſummarijs: ſecus verò in profanis & ordinarijs, per Glo. approbatã in c. ſæpe, in ver. concl. de verb. ſign. Qua de re Fel. plenè loquentẽ videas in c. cũ dilecti, col. 6. ver. quãto ſcias, de fid. inſtr. Capic. dec. 1. col. 9. Aegi. concl. 55. & 57. & Vant. de null. ſent. ex def proc. nu. 45. Nic. Ant. Grauat.

K Saltim diſpenſante.) *Iudices* † *(qui tamen verè iudices ſunt) proprijs ſalarijs, quæ eis principes, aut reſpub. ſubminiſtrant, contenti eſſe debent, vt nihil amplius etiam tirunciũ ſportularum nomine expetent, quod quidem omni iuri quàm conſentaneum ſit, ex Saluatoris ſententia patet, Luc. c. 3. ſic dicentis; Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris, & habetur 86. diſt. ca. non ſatis, & 23 q. c. paratus, & ca. militare, tum etiam ex Imperatoris præſcripto in auth. vt iud. ſine quoquo ſuff. §. ſcriptum exemplar, 2. aliiſq; iuribus, quæ Spec. citat. titu. de ſalar. §. diſturi. nu. 5. et tradit Affl. in conſt. leg. Neap. Capitaneorum in 26. no. num. 6. præſertim in cauſſis ſummariis, in quibus ſportulas exigere non licet, etiam ſi ſtipendia non haberent, & in cauſſis quoque miſerabilium perſonarum, vt voluit Bal. in auth. generaliter, col. 1. C. de epiſc. & cler. cui conſentit Ioan. Arn. commentario. 30. Et adeò ordinarii iudices ſportulas capere prohibentur, quòd ſi eis à principe delegata cauſſa fuiſſet, in qua tamen ſine delegatione iudicare debebant, vt illas licitè capere non poſſint: veluti placuit Fel. in c. de hoc, col. 2. de ſimo. Nec excuſationẽ iudices habent ſi eas non petant, ſed partes ſponte donent: vt idem Fel. pulchrè voluit in rubr & in c. 1. ad fin. eo. tit. & in c. tua nos, de homic. quod ſentire Iaſ. videtur in. l. 1. nu. 3. ff. de cond. ob cau. & latius Io. Neuiz. in ſua ſyl. nup. in tit. iud. pro com. nu. 97. vbi*
32 *etiam in 5. ampl. quòd † hoc conſuetudo ſportulas capiundi, iudices excuſat, & traditum eſt à Fel. in c. ad apoſtolicam, de ſimo. Qua de re Ang. Clau. videas in ſum. in ver. iudex, §. 15. vir. cõſuetudo, Abb. in c. cum ab omni, de vita & honeſt. cler. & Purpu. in l. edita, nu. 70. C. de eden. Nic. Ant. Grauat.*

l Cæterum.) *Huc pertinent, quæ ſupra diximus libro quinto cap. 10. ſub lit. B.*

m Nonnunquam.) *Adde Fran. & alios in cap. cum ceſſante,*
33 *de appell. & Dec. conſ. 84. vbi † quòd iudex ſuam interlocutoriam vſque ad ferendæ ſententiæ calculum reuocare poteſt, vel addere aut diminuere: nam & ſi ſententia interlocutoria quoad*

partes

partes in iudicatum tranſeat, aliter tamen eſt, quò ad ipſum iu dicem, prout Præpoſ. in ca. 1. 2. q. 1. & Iaſ. in. l. quod iuſſit, nu. 46. ff. de re iud. ſcriptum reliquere, qui hanc opinionem communibus ſuffragijs eſſe receptam teſtantur, quod ſecus eſſet in diffinitiua l. Paulus ibiq; ſcrib. omnes. ff de re iud. & Alex. conſi. 119. lib. 3. tamen illam reuocare non poteſt, cum functus ſit officio, ita Alex. & Iaſ. limitant in d. l. quod iuſſit. Item limitatur, nec locum habere in interloquutoria, in qua ſe iudicem pronunciat, cum illam nec vtiq; reuocare valeat, vt eo loci Iaſ. nu. 9. qui hanc eſſe communem opinionem aſſerit: rurſus limitatur in interloquutoria bis confirmata, vt per Alexa. conſ. 99. lib. 5. glo. cui Car. innititur in cle. vlt. verb. ſuper ea, de app. & Aufr. in add. ad deciſ. cap. Thol. 181. Item limitatur ſi iudicis turpitudine prolata fuiſſet, tunc etenim iudex nec corrigere, nec aliter pronunciare poteſt, ad inſtar ſententiæ diffinitiuæ, teſte Abb. in ca. cum oporteat, nu. 6. de accuſ. & eſt ſecundum eum communis opinio. Nic. Ant. Grauat.

n Veluti ſolita.) *Notarij † conſuetas clauſulas in inſtrumen*
34 *tis apponere tenentur, quinimo etiam ſi penitus eæ ommiſſæ fuerint pro expreſſis habentur; vt per Doct. in c. cum M. Fer. vbi latè Dec. nu. 6. de conſt. & Iaſ. in. l. argentarius, nu. 7. ff. de eden. Gram. dec. 62. nu. 19. & 20. Boer. dec. 182. colum. vlt. Tiraq. qui plura cumulat in tract. de iure conſt. in 3. par. vl. limit. nu. 7. cum ſeq. & Purp. in l. cunctos populos, nu. 101. C. de ſum. trinit. & fide cath. Nic. Ant. Grauatius.*

De ſequeſtra. poſſeſſionis & fructuum.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Sequeſtratio etſi regulariter prohibita ſit, in pleriſque tamen caſibus permiſſa eſt, & nu. 13.*

2 *Sequeſtrata eccleſia, non poterit is, qui poſſidebat*

amplius ſe intromittere, etiam in ſeruitio eccleſiæ, & nume. 12.

3 *Iudex ordinarius in his quæ ſeruitium eccleſiæ reſpiciunt, prouidere debet.*

4 *Sequeſtris officium quale ſit.*

5 *Sequeſtratio conceditur in cauſa beneficiali, etiã ſi à ſentẽtia appelletur, & de nullitate dicatur.*

6 *Sequeſtratio poſt ſententiam poſſeſſorij fieri poteſt.*

7 *Sequeſtratio pro tertio non fit, & in nonnullis caſibus etiam pro principali.*

8 *Sequeſtratio impeditur per triennalem poſſeſsionem. & num. 18.*

9 *Sequeſtratio per fideiuſſoriam cautionem impeditur, quod tamen limitatur, & vide nu. 19.*

10 *Sequeſtres plures an eſſe debeant, vel vnus ſufficiat.*

11 *Sequeſtres ſubrogari, & ex cauſſa mutari poſſunt.*

12 *Sequeſtrationi ſi quis ſe intromittat, qua pœna plectendus.*

13 *Iudex an poſſit eße ſequeſter.*

14 *Iudex an poſſit aliquem cogere, vt ſit ſequeſter.*

15 *Sequeſter an poſſit renunciare ſequeſtro.*

16 *Sequeſtres an ſalarium habere debeant.*

17 *Sequeſtrum quando poſſeſſionem tollat.*

20 *Sequeſtres, qui malè in adminiſtratione ſe geſſerint, tenentur.*

1 ET ſi a ſequeſtratio † ſecundũ iuris regulas prohibita ſit toto titulo, C. de prohib. ſequeſtra. pecu. pluribus tamen caſibus ſpecialiter permiſſa eſt, quos non aliàs hic repeto, poteris, vbi opus erit, eos videre, in capite ſecundo, vbi gloſſ. & Doc.

Doc. extra de ſequeſtra. poſſ.& fructuum,& apud Spe. eo. tit.per totum,& de executione ſententię.§. nūc dicendū. verſ.quid ſi ab eo executore,& apud Doc.in.l.ſi fideiuſſor. §.fi.ff.qui ſatiſd.cogan.in.l.æquiſſimum.ff.de vſufr. & per canoniſtas.extra,in 6.& in cle.vnica, eo. tit. Quibus ſpecialibus caſibus vltimus eſt, quem conſtitutio Viennenſis concilij addidit regiſtrata in d.clem.vnica,eo. tit.& quem
b quotidie in Rom. Cur. præ manibus habemus, b videlicet quòd ſi cauſſa beneficialis in Ro. Cur. tractetur & contra poſſeſſorem beneficij prima feratur ſententia, quæ diffinitiua ſit, viſum fuit eidem ſacro concilio ad comprimendum litigantium malitias, vt beneficij poſſeſſio cum fructuum cuſtodia apud perſonam ordine & fide,& facultatibus idoneam per loci ordinarium ſequeſtretur,eſtq; vnus hic ex caſib.quibus inferior intromittere ſe poteſt in cauſſa ad Ro.Cur.deuoluta,quem glo. in d.clem.vnica.verbo loci ordinarium notat,& refert alium,de quo in c.cum teneamur, extra de appell. & alibi dicemus. Quam ſequeſtrationem prę ſcripto caſu adeo neceſſariam poſtmodum reputauit Inno. vi. vt negligentibus fortè locorum ordinarijs ſimiles ſequeſtrationes pro facultate ſibi à d. concilio tributa,de qua in d.cle.vnica facere,hāc eandem facultatem Auditoribus ſacri Palatij in cauſſis corā eis vertentibus conceſſit, prout in extrauaganti dicti Inn. de facultatibus Auditorum Rotę,quam bullam Innocentianam vulgo vocant,continetur. Idque vt opinor,alia ratione, quia caſus hic exceptus limitationes aliquas admittit,& propterea articulus ſequeſtrationis plerunq; in controuerſiā vadit,ita,vt non niſi cauſſa in hoc cognita,& admiſſis quādoq; aduocatis decerni ſolet ſequeſtratio, & dignum viſum fuit,vt hęc difficultas in auditorio diſcuteretur potius quàm apud loci ordinarium.

c Quamobrem c vſus iudiciorum inoleuit in Ro. Cur. vt eadem citatione, qua poſſeſſorem ad ſententiā citari facimus, addatur quoque & ad videndum decerni ſequeſtrū; & ne de perſona ſequeſtri ſit controuerſia, ſolemus quoq; eidem citationi addere,& ad concordandū de ſequeſtratoribus,& Patres ſolent vnà cū ipſa ſententia ſimile ſequeſtrū decernere apud perſonas,de quib. litigatores cōç

dauerint, vel ipſis negligentibus Auditor cauſſæ ex officio deputauerit, ſemper tamen ordine, fide, & facultatibus (vt ſupra diximus) idoneas. Quòd ſi is, qui ſententiā obtinet in ipſa petitione ſententiæ omiſerit petere ſequeſtrū, non eo minus poterit victor illud poſt ſententiam, vel ab eodem Auditore, qui pronunciauit etiam ſequenti audientia, vel ſi interim cauſſa appellationis fuiſſet commiſſa, & priori Auditori inhibitio facta, illud à iudice, ad quem abſque alia ſpeciali cōmiſſione, & in vim eiuſdem extrauag. Inn. vj. ſuperius citatæ obtinere poterit, Caſſ. deciſ. 5. de ſequeſt. poſſ. & fruct. num. 5. ibi, cùm decretū ſequeſtri ſoleat fieri ſtatim lata diffinitiua, eadem audiētia vel ſequenti; & ubi iſta ſequeſtratio fiat in vim dictę clem. vnicæ, eod. tit. ſequeſtrantur non ſolùm fructus, ſed etiā beneficiū ipſum, ſeu illius poſſeſſio. tex. in d. clem. verbo, beneficii poſſ. vbi etiā glo. verbo, beneficiū, & notāt Doc.
2 in c. examinata, de iud. ita † quòd non poterit is, qui vſq; ad ſequeſtrū poſſedit, amplius ſe intromittere, non ſolum in fructibus, ſed nec etiam in ſeruitio Eccleſiæ, celebrādo miſſas, vel aliàs verbum Dei prædicando, minuſq; alius quiſpiam, niſi ab habente poteſtatem miſſus fuerit, Aegi. conclu. 429. per prædicationem, eodem tit. vtpote ab ordinario loci ex facultate ſibi attributa in d. cle. vnica. eo. tit. cum quo licet Auditores ſacri Palatii ex indulto Inno. vj de quo ſupra in hoc munere concurrant, eūq; in de
3 cernendo ſequeſtrum præuenerint; crediderim † tamen facultatem ordinarii in aliis, in quibus Auditor palatii nō diſpoſuit, illęſam remanere, & in ſimilibus pręſertim, quę Eccleſiæ ſeruitium reſpiciunt prouidere poſſe, atque debere ex ſua ordinaria facultate, quæ ex diſpoſitione dictæ cleme. videtur potius excitata, imò prorogata, quàm de nouo conceſſa, prout notat & tradit Io. An. in additio. ad Spec. in rub. eo. tit. circa fi. ibi: eſt igitur ordinaria prorogata nedum ſimpliciter excitata. Et cùm ſupra diximus ſimilem ſequeſtrationem fieri non ſolùm fructuum, ſed etiam ipſius beneficii, poterunt etiam ſequeſtratores præmiſſis omnibus pro eorum facultate manum apponere. Imò non ſolùm poterunt ſimilem ſubſtitutum, qui Eccleſiæ inſeruiat, amouibilem deputare, ſed ſi quæ alia

iura

iura ſint ipſius ſequeſtratæ Eccleſiæ exercere, quod admittit Palatium etiam in iure eligendi, vel præſentandi, ita quòd ſi durante ſequeſtro vacauerit beneficium, cuius electio, vel præſentatio ad ſequeſtratam Eccleſiam pertineret, poterunt pro eorum facultate ſequeſtres eligere, vel præſentare, Ro. deciſ. 323. in antiq. no. glo. de elect. & ſequeſtra. quæ facultas (vt opinor) extenditur etiam ad ius conferendi, vaſallumque vel emphyteuticarium inueniendi, & alia quæuis ſequeſtratę Eccleſiæ iura exercendi, gloſ. in d. clem. vnica. verbo, beneficium, & Doct. ibidem, ac in d. c. examinata, de iudiciis.

d Eruntque d iſti † ſequeſtres optimi fructuum cuſtodes,
4 quos interim vendere, & alia facere poterunt, quæ diligens paterfamilias in re propria faceret, & quicquid ſupportatis oneribus ſibi ſupererit, ei, qui finalem victoriã reportabit, reſtituent. tex. in d. cle. vnica in fi. principii, qua ratione infert glo. ibid. quòd etſi de fructibus beneficii ſequeſtrati, tantũ deductis oneribus & impenſis ſupereſſet, vt exinde poſſent prędia pro Eccleſia comparari, non tamen poſſet ſequeſter ſuperabundantes fructus in emptionem prædiorũ conuertere, gloſ. ibidem. verbo, reſtituat.

5 Amplianturque† hæc quæ de ſequeſtratione ſupra diximus, vt præſcripto caſu concedatur ſequeſtratio etiam ſi à ſententia (vt præmittitur) lata appellaretur, atq; de nullitate diceretur, tex. in d. cle unica, eo. tit. Idq; etiã ſi non ab ipſo poſſeſſore, ſed à tertio pro ſuo prætenſo intereſſe emiſſa eſſet appellatio, Rota deciſ. 390. in not. ſi feratur, de appel. & dec. 393. in antiq. not. quòd ſi feratur, de ſentẽtia & de ſequeſtra. Niſi forte nullitas ex defectu iuriſdictionis proponeretur, hęc enim nullitas, quę iuriſdictionem reſpicit, ſequeſtrationem impediret, glo. fi in fi. & Doct. in d. cl. vnica. Et quod de appellatione ſupra dictum eſt, procederet, etiam ſi non ſolum ab ipſa ſententia, ſed etiã ab omnibus inde ſequutis appellatũ fuiſſet, nõ aũt expreſſa cauſſa grauaminis, quoad appellationẽ à ſequeſtri decreto ſub illo verborum compendio, ab oibus inde ſequutis interpoſitam, Rot. deciſ. 2. Biſignet. de ſequeſtr. poſſ. & fruc. Caſſ.
e deciſ. 5 in prin. eo. tit e Quandoquidem non ignoras ſequeſtrationẽ interloquutoriam eſſe, à qua ſi appelletur,

tenetur appellans cauſſam grauaminis exprimere, tex. in c. cordi, de appel. clem. appellanti. eo. tit.

6 Addo,† quòd iſta ſequeſtratio decernitur quoq; contra eum, qui ſententiam & rem iudicatam in poſſeſſorio obtinuiſſet, & exinde in cognitione petitorij contra ipſum iam poſſeſſorem ferretur ſententia. Sententiæ enim poſſeſſorij non faciunt aliquam præſumptionē contra obtinētem in petitorio, Car. & alij in d. cl. vnica. eo. tit. & ratio videtur eſſe in promptu, quoniam notiſſimi iuris eſt, cauſſam poſſeſſionis nihil habere commune cum proprietate, nec de vna ad alteram inferri poſſe. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poſſ. nec videtur obſtare, quòd tex. in d. cle. vnica, de prima ſentētia loquatur, & noſtro caſu, ſi aliæ præceſſerunt ſententiæ in poſſeſſorio non poteſt hæc dici prima, quia prima eſt ſententia in iudicio proprietatis, & propterea procedit in ea diſpoſitio dictæ cle. & ita declaratur tex. in quantum loquitur de prima ſententia in petitorio, vel poſſeſſorio lata, imò procederet quoque ipſa clementina, vbi ſententia in altero ex prędictis iudicijs, vtpote petitorij non eſſet, aliàs prima ſententia reſpectu cauſſæ, dummodo eſſet prima reſpectu loci, id eſt, lata in Ro. Cur. & ſic procederet, etiam ſi prima ſentētia in Rom. Cur. lata non eſſet, prima reſpectu cauſę, ſed eſſet ſecunda vel tertia confirmatoria aliarum præcedentium extra Ro. Cur. latarum, gl. in d. clém. vnica. in verbo, promulgata. Vbi etiam Cardinalis & alij, & non ſolùm decerneretur hęc ſequeſtratio contra eum, cuius poſſeſſio ſententijs rē iudicata in poſſeſſorio adiuuari poſſet, ſed etiam contra eum, qui triennio pacificè poſsediſset, ſi modò ſimoniacum, vel alium habuiſset vitioſum ingreſsum, ita, vt pręſcriptione regulę de triennali iuuari non poſset Caſsa. deciſio. 3. eod. tit.

Verùm iſte caſus à regula prohibitæ ſequeſtrationis per dictam clemen. vnicam, exceptus, perpetuò receptus non eſt, ſed quandoq; etiam ſi ſuper petitorio vel poſseſſorio beneficij contra poſseſsorem ferretur ſententia, ab exceptione d. cle. recederemus, & ſtaremus regulę iuris

7 cōmunis ſequeſtrationem prohibenti. Finge † ꝙ pro Sempronio lata eſset ſentētia, & alius ſequeſtrationē peteret

dene-

denegaretur quidem ſibi hæc ſequeſtratio,quia clementi-
na intelligitur de ſententia lata pro eo, qui ſequeſtrum
peteret, glo. in dict. clemen. verbo contra poſseſsorem,
ibi. Idem ſi fertur ſententia contra poſseſsorem. Milis in
verbo ſequeſtrum,nu.3. Idem ſi pro eo, qui ſequeſtratio-
nem peteret,lata eſset ſententia,ſed ſuper poſseſsorio nõ
tamen principaliter de per ſe intentato,ſed ſimul cum pe
titorio poſtea ſuſpenſo. Milis verbo ſentẽtia, nu. 10. verſ.
ſententia lata in poſseſsorio ſolo,&reddit rationem,quia
ſimilis ſententia ſuper poſseſsorio intentato vnà cum pe
titorio poſtea ſuſpenſo non aliàs diffinitiua reputatur,alle
gat Antonium in rubrica de re iudic. Caſsa.dec. 2. in fin.
verbis, ibi, ſecus ſi poſseſsorium. Idem etiam vbi is, qui
ſententiam obtinuiſset,& ſequeſtrum peteret,aliam ſen-
tentiam aliàs cõtra ſe ſuper petitorio reportaſset Card.
in dict. cle. vnica, quarta quæſt. Ioan. Andr. in additio. ad
Spec. ſuper rubric. eod. tit. verſic. ſed propter clem. præ-
dictam quæro,& hoc quia præſumptio vnius ſententiæ tol
lit aliam, vt ibi per eum, quòd Caſsa. extendit etiam,vbi
illa prima in rem tranſiuiſset iudicatam, & iſte,qui modo
obtinuit uia reſtitutionis in integrum fuiſset auditus. Caſ
ſa. deciſ. eodem tit. Idem quoque ubi contra ſententiam
nullitas proponeretur ea defectu iuriſdictionis, impedi-
retur enim hoc caſu ſequeſtratio. glo. fin. in fi. & Doct.
in d. clem. vnica, eodem titu. quam Card. ibidem dicit eſ-
f ſe ſingularem,& non eſse alibi. f Idem † denique vbi con
8 tra eum ferretur ſententia, qui triennio pacificè poſsediſ
ſet,text. in d. clemen. vnica verbo, dum tamen triennio.
Caſs. deciſ. 4. in prin. eo. tit. Nec dixeris quomodo po-
tuit condẽnari, ſi triẽnalis erat cum exceptione regulæ tu
tus eſset,nõ raro.n. cõtingit,vt is, qui triẽnio pacificè poſ
ſediſset condẽnari poſsit. Finge, quòd impetrans non fuiſ
ſet ius ſuum infra triennium expertus,& nihilominus non
eſset tutus poſseſsor exceptione regulæ, quia impetrans
prorogationem habuiſset. Crediderim hanc trienna-
lem poſseſsionem parere exceptionem ſaltim aptam im-
pedire ſequeſtrum licèt non repelleret actorem. rurſus fin
ge, quòd triennalis ante ſententiã nõ dediſset de ſua triẽ
nali poſseſsione, vellet tamen vti eius exceptione in cauſa

appel-

appellationis, poterit enim interim de triennali poſſeſſione huiuſmodi excipere etiam ad impediendum ſequeſtrum. Amplius finge, quòd poſſeſſor triennalis eſſet, nec aliàs exceptione regulæ tueretur, fortè quia reus & poſſeſſor triennalis ob non ſolutionem penſionis aliàmve cauſſam legitimam priuationis pœnam incurriſſe diceretur. Caſſa. deciſ. 4. eodem tit. in princip. Quamobrem idem generaliter reſponſum eſt, vbi non de tit. vel poſſeſſione beneficij, ſed ad priuationem ageretur. Milis in verbo, ſequeſtrum. numero ſecundo, verſic. ſequeſtrum poſſeſſionis, ibi. Item fit ſequeſtrum, quando agitur de tit. beneficij, vel de eius poſſeſſione.

8 Generaliter g verò, vbi † ex diſpoſitione d. clem. decre-
9 tum eſſet ſequeſtrum, licèt aliàs regulariter cautio ſit medicina ſequeſtri, & per dationem fideiuſſoris ſoleat ſequeſtrum fiendum euitari, & factum reuocari. l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. qui ſatiſd. cogan. vbi etiam Doct. & Canoniſtæ in c. examinata, in gl. 2. de iudicijs, hæc tamen regula limitatur, vt non procedat in ſequeſtratione de qua in dict. clem. neque in alijs caſibus, in quibus ſequeſtratio non permittitur tantùm, ſed præcipitur à lege, vt in caſu dict. clem. prout notanter limitat Ioan. And. in addi. ad Spe. in prin. ver. quid ſi ſequeſter. ibi, & nota, quod licèt regulariter ſequeſtratio, ſequitur: Milis in verbo, ſequeſtrum, nu. 3. verſic. ſequeſtrum, vbi eſt fiendum, imo non reuocaretur etiam ſi poſſeſſor poſt ſequeſtrum obtineret ſententiã, cuius occaſione fuit decretum per aliam ſententiam infirmari, ſed expectanda eſſet finalis cauſsæ victoria, tex. in d. clem. vnica, in fi. principij ibi, reſtituat ei, qui finalem in cauſſa victoriã obtinebit. glo. ibidem verbo, finalem. Milis in verbo, ſequeſtrum, nu. 1. Eſtq; hoc in tantum verum, vt ſi iudex qui priorem ſententiam contra poſseſsorem latã infirmauit, ſequeſtrationem etiam reuocaſset, venlret omnino reintegranda, Spec eo. tit. num. 5. verſi. ſed pone, lata eſt ſententia.

10 Cęterum dubitabis, an † ſequeſtratio ſit apud vnum vel plures ſequeſtres fienda, & Ioan. And in addi. ad Spe. eo. titul. verſic. ſecundo quæro, voluit quòd apud vnam perſonam tantùm ſequeſtratio fiat, idoneam tamen fide,

facul-

facultate,& ordine,vt ſupra, idq; pluribus rationibus, mo
tus præſertim, quòd clementina de perſona ſequeſtris ſin
gulariter loquatur,& ſi de pluralitate Papa ſenſiſset,vtiq;
expreſſiſset,prout de coadiutoribus epiſcopi expreſſit, ca.
vnico, de clerico ægro. lib. 6. & ratio etiam non ſuadet,
quòd in loco vnius plures ſurrogentur,ac etiam pro mino
ri impenſa eccleſiæ, quæ maior eſset in pluralitate perſo
narum,allegat cap.final.de conceſſio. præbend. in 6. ſed
quicquid ipſe dicat,& præſcriptæ rationes ſuadeant,ſer-
uamus in ſacro Palatio contrarium,& ferè ſemper duo de
11 putantur ſequeſtratores,quibus † etiam alij ſurrogari ſo-
lent ex cauſa,vtpote,ſi aliquis ex eis moreretur,vel aliàs
impeditus non valeret commiſso ſibi officio ſatisfacere,
h idem ſi male in adminiſtratione ſe gereret,aliàs enim ſi-
ne cauſa mutari non poſset,ſi eius qualitas ratione fidei,
vel facultatum in dubium reuocaretur,quia in deputatio-
ne videtur eius perſona approbata. Ioan. And. in add. ad
Spec. ibidem,cui committendo uidetur illam vti idoneam
12 approbaſse;& durante eius officio nemo † alius poterit in
adminiſtratione iurium ſequeſtratæ Eccleſiæ ſe intromit
tere,& qui ſe intromiſerit, committet in interdictum in
ſequeſtratione contẽtum,per quod unicuiq; interdicitur
ne in iuribus ſequeſtratæ Eccleſiæ uel eorũ adminiſtratio
ne ſe immiſceat, qui ſi extraneus fuerit, excõmunicatio-
i nis pœnam incurret, quòd ſi aliquis ex litigatoribus ius
ſuum admittet.d.clem.vnica.§.1.eod.ti.nec excuſaretur,
quia licet fructus ſequeſtratos uendidiſset,non tamen tra
didiſset,uel quia minus actum uenditionis abſoluiſset, ſed
tantũ tractauerit, quaſi per actum nõ perfectũ pœnam nõ
incurrat ipſo iure per regulam, odia, & not. in cap. per-
petuè, de electiõ. in ſexto, minus excuſaretur, quia
pretium quod poſt ſequeſtrationem exegiſset, eſset pro
venditione rei ante ſequeſtrationem factæ,quaſi hæc ſolu
tio pretij eſset ad tempus uenditionis referenda. per. l.
Seio.ff. de mino. quia in quolibet ex prædictis actibus
non poteſt quis ſe intromittere, niſi nomine, & pro iure
ſequeſtratę Eccleſiæ,& ſequeſtratio etiam interdicit, ne
quis in iuribus Eccleſiæ ſe intromittat,Ægid. concl. 428.
ſolus tractatus, de ſequeſtra. quod reſponſum extat non

ptam, vbi Doctor. C. de vſur. & Accurſ. tradit in l. ſenatuſconſulto, §. vltim. in verſ. deponatur. ff. de offi. praeſ. Sed operae
14 *praeprecium eſt videre, an † quempiam ſequeſtrem eſſe iudex cogere poſſit; & aliquibus poſſe viſum fuit, inter quos Bal. in l. prima, in fin. ff. vbi pupil. educ. deb. & Cur. in d. l. prima, in ſec. quaeſt. Verùm plerique id munus neceſſitatis eſſe negant, vt Bart. in l. litibus, §. vltim. C. de agri. & cenſi. lib. 11. Bal. ſecum pugnans conſil. 180. libr. 4. Ang. Paul. Caſtren. Alex. atque Iaſ. in d. l. ſi fideiuſſor, §. vltim. & Tiraq. praecitato loco, nu. 3. & 4. qui hanc opinionem de iure veriorem eſſe ait, & ſi*
15 *eo teſte prior opinio in Gallia obſeruetur. Caeterum † ſi ſponte huic ſequeſter ſe addixerit numeri, deinde propria auctoritate ab eo ſe eximere non poterit, niſi ex iuſta cauſa, iudiceq́; etiam ſuam interponente auctoritatem, Bart. in l. ei, apud quem. §. vlt. ff. depoſ. Card. in clem. 1. in 21. quaeſt. de prohib. ſeque. pecu. quibus conſentit Cur. in ſaepè citato loco in 3. quaeſt. Nicolaus Antonius Granatius.*

d Eruntque.) *Verùm ſequeſtres operam tantum conferre, non autem impenſas erogare tenentur, non enim hi damnum pati debent, argumen. l. vlt. ff. de requi. re. & facit optimus tex. in l. vltim. § fin. C. de bon. auct. iud. poſſ. & Bald. tradit in l. ſi oleum, in princip. ff. de dol. mal. atque Curt. vbi ſupra, qu. 2. Caeterum*
16 *† huiuſmodi ſequeſter nequaquam petere poteſt, vt ſibi ſtipendium ſoluatur, veluti Angel. Imol. Roma. Aretin. & alii teſtati ſunt, in l. intereſſe. ff. de acquiren. poſſ. vbi tamen limitant, non procedere in ſequeſtro voluntario, vide ad rem Tiraquell. praecitato loco nume. 6. multa congerentem. Attamen †*
17 *ſcias hunc neceſſarium ſequeſtrem non poſſidere etiam naturaliter, cùm apud priorem poſſeſſorem remaneat poſſeſſio, vt per Doct. in dicta l. intereſſe, Gram. deciſ. 51, num. 2. & Caſſad. deciſ. 14. nu. 12. ſuper regul. Cancell. Secus verò eſt, quando voluntarius eſſet; quia tunc ſequeſtratio poſſeſſionem tollit, vt ibi, & per Caſſan. conſ. 48. per totum, & eſt cõmunis opinio, vt aſſerunt Cur. in dicta l prima, quaeſt. 2. num. 71. Io. Cora. Miſcell. lib. 3. cap. 2. num. 3. & Gomeſ. in regul de. anna. poſſ. quaeſt. 46. verſic. adde, prope finem. Nicolaus Antonius Granatius.*

e Quandoquidem) *Vide Ange. conſi. 107. & Caſſad. deciſ. 5. de ſeque. poſſ. & fru.*

f Idem denique.) *Adde Caſſad. deciſ. 6. num. 9. & 13. ſuper*

regu.

18 *regu. Cancell. vbi † latè, vtrum ſequeſtrum decerni debeat contra eum, qui triennio poſſederit, & cauſam cõmitti obtinuerit.*

g Generaliter verò.] *Ad reg. quòd † ſequeſtrum ſatiſdatione*
19 *tollatur, vide plures limit. per Iaſ. traditas. in d. l. ſi fideiuſſor, §. vlt. in 5. not. n. 17. Cur. vbi ſupra, & Iaſ. eò loci animaduertit quòd ſimplex ſatiſdatio non ſufficit, cùm tria continere debeat, proſequere, vt per eum poſt A lex. ibi, quæ in vſu forenſi notanda ſunt. Nicolaus Antonius Grauatius.*

h Idem ſi malè.] *Adde, quòd ſequeſter, † qui in adminiſtra-*
20 *tione male ſe geſſit, tenetur, cum ipſe ex quaſi contractu obligetur, l. ſi oleum, in prin. vbi Bar. ff. de dol. & facit tex. in l. ſi hominum in princ. ff. dep.*

i Quod ſi aliquis.] *Gomeſ. legas in d. reg. de ann. poſſ. in 5. q. ver. & iſta omnia, & Caſſad. deciſ. 5. num. 1. de ſeque. poſſ. & fru. Nicolaus Antonius Grauatius.*

De appellatione, apoſtolis, ac eiuſdem appellationis proſequutione.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio regulariter eſt permiſſa, niſi reperiatur prohibita.*
2 *Appellatio in poſſeſſorio an admittatur, & nume. 5. 8. 38. & 42.*
3 *Appellatio recipitur à grauamine, quando illud irreparabile eſt, vt puta à decreto, quo aliquem torqueri præciperetur.*
4 *Sententia diffinitiua; & quæ vim diffinitiuæ habet, æquiparantur, quatenus ad appellationis admiſſionem attinet.*
6 *Lex noua ab antiqua interpretationem recipit.*
7 *Poſſeſſionem in iure decimandi, collectandi, & ſi quæ ſimilia ſint, non ſatis eſt probare, ſed amplius*

plius iuris adminiculum.

9 Appellatio ab exequutione non permittatur, ſed ab exceſſu tantùm; & tunc cauſſa exceſſus exprimenda eſt, & nu. 12. & 44.

10 Tertius appellans, vt audiatur nedum cauſsam legitimam exprimere, ſed etiam eam probare ſaltim ſemiplenè obſtringitur.

11 Interloquutoria mera eſt vnius iudicis pronunciatio poſt latam diffinitiuam.

13 Appellatio in notorijs prohibita eſt, fallit tamen, & nume. 47.

14 Appellationis remedium, quare introductũ fuit.

15 Notorij diſcrimina, atque differentiæ.

16 Confeſsus, non tamen conuictus, an appellare poſſit, & nume. 48.

17 Hæres condemnatur ex confeſſione defuncti, & ſic non propria.

18 Mandatum, quo caſu duret poſt mortem.

19 Appellare tertio lex non permittit.

20 Appellationi qui vult adhærere, adhæſio infra decem dies fieri debet, & nume. 49.

21 Appellandi terminus dierum decem, à quo tempore currat, & num. 52.

22 Cõtumax verus qui dicatur, & qui fictus, & n. 53.

23 Terminus decem dierum ad appellandum nunquam currit durante grauamine ſucceſſiuo.

24 Procuratore non appellante, an poterit dominus appellare etiam lapſo decennio latæ ſententiæ, dummodo infra decennium à die ſententiæ.

25 Appellatio extra iudicium admitti poteſt, etiam die feriata.

26 Ap-

26 *Appellans in decima die tenetur horam exprimere de iure; verùm in palatio hoc vſu minimè receptum eſt.*

27 *Appellatio debet fieri coram iudice, à quo, ſi eius præſentia haberi poſſit, aliàs coram notario, & numero 57.*

28 *Appellatur ſemper in ſcriptis in Rom. Cur. licèt lex admittat appellationem viua voce.*

29 *Appellatio eſt communis, ideoq́; appellatus poteſt eam ſicuti propriam proſequi.*

30 *Appellandi praxis videlicet in parte & partibus & cet.*

31 *Appellantes puniuntur, qui iniurioſis verbis proponunt appellationes.*

32 *Apoſtoli petendi ſunt in appellatione, & quare dicantur Apoſtoli, & nu. 35. 63. & 66.*
Apoſtolorum genera quatuor, & quæ, eo. nu.
Appellationi quando deferendum ſit, eo. nu.

33 *Apoſtoli infra 30. dies peti debent, infra quem terminum iudices deliberant etiam vſq; ad vltimũ momentum.*

34 *Iudices rarò vel nunquam dant ſimpliciter terminum iuris ad Apoſtolos recipiendum, ſed dicunt, & interim quandocunque, & quid referant hæc verba.*

36 *Appellans ſi iudicem adierit, ab eoq; reſponſum ſuper Apoſtolis petierit, ſi non reſpondet, non tenetur amplius ad eum reuerti, & nu. 64.*

37 *Appellans, infra terminum iuris ei datum ad redeũdum pro apoſtolis, nedum appellationem proſequi non valet, ſed nec etiã iudicem impetrare.*

39 appel-

39 *Appellatio à poſſeſſorio & ſi regulariter iure ciuili non admittatur, tamen dicitur de nullitate.*

40 *Appellatio à poſſeſſorio ſuper remedio c. reintegranda, admittitur etiam in foro ſæculari.*

41 *Remedium cap. reintegrãda, pinguius cæteris eſt, atque vtilius.*

43 *Appellatio à pronunciato de exequendo prohibita eſt.*

44 *Appellatio ab executione facti, non eſt permiſſa, fallit tamen.*

45 *Appellatione ab interlocutoria, cauſſæ grauaminũ exprimendæ ſunt, aliàs elapſo decennio in iudicatum eã tranſire.*

46 *Interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ, quæ ſint, & quomodo cognoſcantur.*

50 *Appellans non poteſt appellationi renunciare inuito appellato.*

51 *Terminus decem dierum ad appellandum prorogari non poteſt, etiam partium voluntate.*

52 *Terminus dierum decem ad appellandũ, à die ſcientiæ currit.*

54 *Contumax verus, non auditur appellans.*

55 *Procurator, verus contumax ad appellandum non admittitur.*

56 *Appellare poteſt ſemper, qui in dies grauatur, vt puta, quia carceribus detinetur.*

58 *Appellare coram honeſta perſona, quo caſu permittatur.*

Appellatio in ſcriptis quando dicatur.

60 *Appellatio viua voce ſtatim proponenda eſt, aliàs nullius eſſe momenti.*

61 *In continenti factum quando dicatur.*

62 *Appellatio viua voce facta, cum reſeruatione appellandi in ſcriptis, & deinde in ſcriptis appellatum fuit, quæ appellatio prior, an poſterior validi ſit?*

64 *Apoſtolos bis petere ſufficit, & nu. 72.*

65 *Apoſtoli infra 30. dies peti debent, ſed an iſti 30. dies currere incipiant à die ſententiæ, vel à die appellationis.*

67 *Appellationi à diffinitiua ſi iudices non deferunt, leges ipſæ deferunt.*

68 *Iudices appellationis à diffinitiua nõ deferentes puniri debent.*

69 *Apoſtoli reuerentiales, quando in forma concedun tur, quomodo eos conceſſos eſſe intelligatur.*

70 *Apoſtoli ſi fuerint petiti, et à iudice non dati ſaltim refutatorij, ſi iudex procederet, nullus reddere tur proceſſus.*

71 *Iudex poteſt abbreuiare terminum iuris ad recipiendum apoſtolos.*

73 *Iudex, ad quem de appellatione cognoſcere non poteſt, niſi prius de ea conſtiterit.*

74 *Appellans tria probare debet, ad fundandam iudicis appellationis iuriſdictionem.*

Lata ſententia, ſi quis litigatorũ ſit, qui ſe grauatum ſentiat, lex appellationis remedium indulſit. l. 1. ff. de appell.
1 Hæc † appellandi facultas regulariter permiſſa eſt, niſi reperiatur expreſſè prohibita. gloſs. verbo, reſtituitur & Doct. in l. reſtituere, ff. de rei vendi. l. in maioribus, & ibi Bart. C. de appellat. Specul. titul. de appellatio. §. in quibus, vbi ponit trigintaſeptem caſus, in quibus prohibetur appellatio.
2 a Et licèt inter alios caſus prohibita reperiatur, vbi

vbi de re minima ageretur, ſacri tamen canones hoc appellationis remedium non ſolum in cauſſa graui, verum etiam minima admiſerunt, ca. de appellationibus, extra de appellatio. vbi Doct. Franc. præſertim. Item licèt ſecundum leges regulariter ab interloquutoria ante diffinitiuam ſententiam non permittatur appell. l. ante ſententiæ. C. quorum appell. non recip. niſi quando talis eſſet, quæ præiudicium per appellationem à diffinitiua irreparabile inferret l. 2. ff. de appellat. recip. admittitur tamen per ſacros canones ante ſententiam tam poſt litem conteſtatam quàm ante, cap. ſuper eo. cum materia & notatis per Abb. & alios Franc. præſertim b Amplius †. & ſi iu
b
2 ris ciuilis concluſio ſit, vt à ſententia poſſeſſorij non appelletur, quaſi recuperabilis ſit præiudicij, vbi quis ſententias in negotio principali reportaret. l. 1. C. ſi de momen. poſſ. appell. vbi Bar. Bald. Ang. & omnes poſt Cyn. Specul. tit. de appella. §. in quibus caſibus appel. liceat. verſi. 6. non appellatur; & de libell. concept. §. nunc videndum, ver. 26. Bar. in l. 2. ff. de appel. recip. colum. 1. ver. Quæro. Ius tamen Pontificum appellationem demittit à quocunque grauamine etiam poſſeſsionis, cap. cum ceſſante, de app. cap. ſignificauerunt, ex tra de teſtibus. cap. ex conqueſtione, de reſtitu. ſpolia. & notatur vtrobique. Quæ iuris canonici diſpoſitio etiam in his, in quibus à lege ciuili diſſidet, ſeruanda eſſet in Rom. Cur. vtpote in loco iuriſdictionis Eccleſiaſticæ per glo. ordinariã in cap. 2. de arb. lib. 6 niſi à pluribus annis ipſi Pont. experti, quòd tanta in appellando ſacrorum canonum facilitas cauſſas reddebat immortales, nimiam hanc appellandi licentiam anguſtaſſent vtpote; ſi de re minima appellatum eſſet, per quandam extrauagantem, quam motum proprium vocant, & quæ per tribunalia Vrbis circumfertur; qua prohibetur appellat. vbi infra ſummam decem ducatorum auri ageretur, prout eandem appellandi licentiam arctarunt etiam à pluribus annis Pont. vbi ab interlocutoria appellaretur, quæ vel vim diffinitiuæ haberet, vel grauamẽ per appellationem à diffinitiua irreparabile inferret per regulam 35. in ordine, cui de appellando ante diffinitiuam ſententiam inſcriptio eſt, per quam regulam ſolent Pontific. rem à

diſpoſitione iuris canonici ad terminos iuris ciuilis reducere, ſecundum quod diximus ſupra, prohibitam eſſe appellationē ante ſententiam,l.ante ſententiæ, C.quorum
3 appellationes non recip.niſi † quando grauamen tale eſſet, quod per appellationem à diffinitiua reparari non poſſet, vtpote ſi iudex, quem torqueri iuberet, l 1.ff de appella recip.vbi etiam Bart.qua regula ſolent Pōtifices non ſolùm prohibere litigatoribus, ne aliàs, prout ſupra ante ſententiam appellent, verùm etiam iudicibus ne, ſi ſimilis prohibita appellatio coram eis remiſſa foret,admittant, amplius ſignaturæ præpoſitis ne ſimilium appellationum cauſſæ committantur, niſi in commiſſione orator exprimat alteram ex duabus præſcriptis qualitatibus interloquutoriȩ, à qua appellauit, quod videlicet vel vim diffinitiuæ habeat, vel grauamen per appellationem ab ipſa diffinitiua irreparabile inferat; quamobrem prouocant mihi riſum nonnulli, qui in commiſſionibus ſolent delere illa verba, vim diffinitiuæ,ignorantes quippe
4 caſus iſtos; quòd videlicet ſententia † diffinitiua ſit, vel vim diffinitiuæ habeat, quatenus ad admiſſionem appellationis attinet,inuicem æquiparari,& vnum alteri æquipollere,non ſolùm ex diſpoſitione prȩſcriptæ regulæ,verùm etiam iuris communis, prout tradit gloſſ. in dict.authen. habita, cap. ne filius pro patre. Habet quoque hæc regula decretum irritans, vt ſimiles appellationes cum omnibus inde ſecutis nullius ſint futuræ roboris vel momenti,addit denique pœnam,25.flor.auri ſimiliter appellanti,qui in ſimilis prohibitæ appellationis defenſione & proſequutione ſuccumberet,licet gloſſator in eandem regulam in fin. dicat non vidiſſe vnquam ſimilem pœnam exigi,prout nec nos noſtro vidimus tempore.
5 Amplius † hanc nimiam ſacrorum canonum in appellando facultatem arctarunt quoq; ſancti Pontifices à pluribus annis in cauſſa profana, vbi de poſſeſſione pronunciatum fuiſſet,per conſtitutionem bon.mem. Aegidij Cardinalis Sabinenſis, dum viueret vniuerſi S. R.E. patrimonij vicarij, ſeu Legati ſub rub. in quib.caſ. appel. non valeat, quæ etſi prouincialis lex eſſet, viſa tamen fuit iuſta cauſſa & ſancta,& à Pontif.in ipſa Ro.Cur. in poſſeſſorio
rei

rei profanæ recepta eſt, vbi innoleuit practica, quòd vbi in negotio poſſeſſionis lata eſſet aliqua ſententia, ſolet is, qui ſententiam obtinuit properare, vt commiſſionem impetret,qua datur vt iudex qui ſentētiam protulit, eam quatenus Aegidianæ conſtitutioni locus ſit, exequatur, ideoq; ſolet is, qui ſententiam reportauit, & exequutionem affectat, properare in ſimilis commiſſionis impetratione, quia ſi victus prę ueniret ipſum in committenda cauſſa appellationis, opus eſſet commiſſionem ſuam reformare, & partem citare; quo caſu res plerunque controuerſiam recipit.

At vbi commiſſio detur, non ſolet aliàs ſignatura, vt ſupra diximus, præciſè de exequutione reſcribere, ſed ſub ea conditione quatenus Aegidianæ conſtitutioni locus ſit,idq; ea ratione,quia etſi conſtitutio generalis exiſtat, & veluti diſponens idem quod ius commune, non ſolùm generaliter intelligenda, verùm etiam ne ocioſa ſit, caſus à concluſione iuris ciuilis exceptos excludere videatur,Dec.in rubr.de probatio. colum. 10. ver. quartò limita; ſatis tamen operatur, ſi nos à iure canonico, quod in Rom.Cur.ſeruandum erat, ad ius ciuile reducat,nec propterea caſſus à regula iuris ciuilis exceptos hæc conſtitutio excludit,ſed omnes ſectiones recipiet,quas & ipſa iuris ciuilis regula,& veluti lex † noua ſuperueniēs ab c antiqua interpretationem accipiens, omnes admittet interpretationes & limitatioues,quas ipſa lex antiqua admitteret, vtpote, ſi ſuper miſſione in poſſeſſionem ex 2. decret.ferretur ſententia, Bart.in dicta l.ſecunda, ff.de appell.recipien.colum.ſeptima,ver.ſextò quæro,Bald.in d. l.1.C.ſi de momen.poſſ.appell. quæſt.10.Abb. in c.ad ſedem,col.pen.de reſti.ſpol. Idem ſi conſtaret de euidenti iniuſtitia latæ ſententiæ, Bart.in d.l.2.in fin.ff.de appell. recip. Bal.d.l.1.colum.1.in fi.Abb.d.c.ad ſedem, colum. penul. Idem ſi petitorium fuiſſet negocio poſſeſſionis cumulatum,vel agenti poſſeſſorio fuerit oppoſita & admiſſa exceptio dominij & proprietatis, Bald.in dicta l.1.colum. 3.ver. quæro quid ſi in poſſeſſorio; Quod etiam extenderetur, vbi poſſeſſorium dumtaxat intentatum fuiſſet,eſſet tamen tale,quod annexam haberet proprietatis cauſſam,

ac illius naturam ſaperet,glo.&.Doct.in dicta l.1.Bartholomæus Veronenſis cognométo Cæpolla lib. cautelarum, cautela 161. veluti ſi interdicto adipiſcendæ vel retinendæ actum fuiſſet, quæ cauſſam habent cum proprietate, Doct.in l.naturaliter,§. nihil commune,ff. de acquirend. poſſ. Idem denique ſi interdicto recuperandæ ſeu reme-
7 dio,cap.7.reintegranda,ageretur, & quæſtio † de poſſeſſione iuris eſſet decimandi, collectandi, etſi quæ ſimilia ſunt, in quibus ſatis non eſſet probare actus poſſeſſorios, ſed amplius iuris adminiculum deſideratur, veluti in poſſeſſorio mixto,Specu.tit.de cauſ.poſſ.& proprie.§.1. ver. porrò,& §.quia verò,& de reſt.ſpolia.§. nunc dicendum. col.fi.Bal.in l.vnica,colum.2.nu.7.verſic.quæro,nos dicimus per l.vnde 6.ff.de itin.actuq; priuato. Idem ſi ageretur de poſſeſſione alterius cuiuſuis rei, in qua non poſſet quis ſtatum habere, niſi ex Principis indulto. Hoc enim caſu, etſi natura poſſeſſorij nihil commune habeat cum cauſſa proprietatis,ad no.per omnes in d.§.nihil commune. Verũtamen res ipſa ſubiecta operatur,vt iudicium annexam habeat proprietatis cauſſam, vtpote, ſi de poſſeſſione beneficii,feudi,vel alterius rei,in qua nõ poſſit quis ſtatum habere, niſi ex conceſſione Principis, in quibus ptopterea reſponſum extat ſatis non eſſe, vt actor poſſeſſionem probet,niſi etiam de tit. docuerit,c.1. de reg. iu. in 6.Bal. in d.l.vnica, col.2. ibi, & maximè in poſſeſſorio beneficii.Aegid.conc.49.Agens poſſeſſorio.de reſt.ſpol. & concl.17.de reſt.ſpol.incipit,ſecundum eundem.
d Addo d alios caſus,quibus † de iure licet aduerſus regu-
8 lam iuris ciuilis à ſententia poſſeſſorij appellare, & quibus etiã liceret Aegidiana non obſtante,vt pote,ſi is,qui ſententiam in poſſeſſorio obtineret, prius petitorio egiſſet,& ſuccubuiſſet, Bar.in d.l.1. & in d.l.2. Idem ſi ei qui in poſſeſſorio ſuccubuiſset, deficeret probatio in petitorio, Ang.dict.l.1.Lanfran.c.quoniam contra,de appellat. verbo,appellationes.20.fallentia, idem ſi ſimilis ſentẽtia poſseſsorii contra minorem lata fuiſset,Bart.d.l.2.col.1. in fi.Bal.ibidem col.pen.ver. quæro ſi eccleſia,idem ſi eſſemus in caſu,vbi melior eſset poſſidentis conditio,& ſtatus poſseſſionis ad victoriam, cauſsæque deciſionem prodeſset,

deſset, Bart, in d. l. 2. Idem denique ſi ſententia condemnaret non ſolum ad poſseſsionem, ſed etiam ad fructus per capitula diſtincta, eſset enim hoc caſu, quò ad poſseſſionem conſtitutioni locus, & quò ad fructus admittetur appellatio, in qua tamen non audietur appellans, niſi parito ſententiæ, quo ad poſseſſionem, Bar. in l. creditor, §. iuſſus, in fin. ff. de appell. Bal. in d. l. 1. ſeu vnica colum. ver. ſed pone reliqua, ſi quæ ad hanc regulam attinent, poteris videre per teipſum apud Doctores in omnibus præallegatis locis, ac per Alexand. Iaſ. & Dec. in l. 1. C. de bonorum poſseſſione ſecundum tabulas.

Et quamuis à ſententia poſseſsorij non liceat appellare, ſolet nihilominus dari appellatio ab alio grauamine
e illato[e] ante ſententiam in poſseſsorio latam, vtpote, ſi iudex recuſaſset teſtes recipere, vel teſtem infamem, vel aliàs repellendum recepiſset, vel denique aliud ſimile grauamen intuliſset, quod per appellationem à diffinitiua reparari non poſset, idq; æquitate iuris canonici, prout habetur ex notatis per Innoc. in ca. final. de oper. nou. nun. aduerſus iuris ciuilis rigorem, ſecundum quod appellatio à ſententia poſſeſſorij prohibita eſt, cenſetur etiam prohibita ab omni eo, per quod peruenitur ad ipſam, per l. oratio. ff. de ſpon. refert & ſequitur Bald. in d. l. 1. C. ſi de mom. poſs. appel. colum. 2. num. 4. verſic. & modo, & in l. poſt ſententiam, colum. 2. num. 7. & 8. verſic. pone ergo, vbi refert Gulielm. de Cuneo hoc dicentem in l. ſi ex cauſsa, §. nunc videndum, ff. de minoribus, & commendat dictum pro notatu digno; & licet ſupra dixerimus conſtitutionem Cardinalis Aegidij à Pontificibus in Romana Curia receptam reducere diſpoſitionem iuris canonici, in hac ſpecie ad terminos iuris ciuilis, non tamen admitto iſtam reductionem, vtpote correctoriam iuris canonici, niſi ad limites verborũ, & in caſu expreſso appellationis ſcilicet ab ipſa ſententia ſuper poſseſsorio lata, prout ſic notanter limitat Oldrad. conſ. 106. in princ. verſic. etſi dicatur, nec propterea iſtã prohibitionẽ extendemus præter verba ad appellationẽ à grauamine in cauſsa poſseſſori illato ante latã poſseſs. ſententiã, in qua remanet illæſa præſcripta iur. can. diſpoſitio appellationẽ à quouis

grauamine generaliter admittens, appellationẽ in quam non ſolùm in poſſeſſoriõ, ſed etiam in aliis cauſſis; cum temperamento tamen præſcriptę regulæ de non appellando ante diffinititam, de qua ſuperius loquuti fuimus.

f Sed & inter ſalios caſus, quibus appellatio etiam iure
9 ciuili prohibita reperitur, eſt vbi † quis ab exequutione grauatum diceret, à qua lex ciuilis appellationem non ad mittit, ſed ab exceſſu tantum in exequendo, l. ab exequutore, ff. de appell. l. ab exequutione, C. quorum appell. nõ recip. & notatur vtrobique per Bart. Bald. & alios, notant Abbas, Felinus, & alij in ca. quod ad conſultationem, cum nota. de re iudica. Rota deciſio. 346. ſi appelletur, de appella. in no. Nec iſte exceſſus prǽſumitur, niſi probetur, ca. nouit, & d. c. quod ad conſultationem, cum nota. de re iudica. Rota ibidem. Idq́; propter auctoritatem rei iudicatę, quæ facit valde contra appellantem præſumi, & iſte exceſſus poſſet multipliciter contingere, vtpote, ſi iudex exceptiones aptas exequutionem impedire non admiſiſset, vel ante tempus, vel in maiori quantitate, vel in re, in qua non eſset exequendum, exequutus fuiſſet, prout notanter docet Bart. in d. l. ab exequutione, ff. de appell. colum. pri. verſic. contra hoc oppono, & in dicta l. ab exequutione, ff. quorum appell. non recipi. quæſtio. prima, & licet fuerint opiniones, verior tamen eſt, quòd in ſimili appellatione exprimenda ſit iſta cauſa exceſsus, aliàs per eam non retardaretur exequutio, Abb. in d. c. quod ad conſultationem, colum. pen. nume. 30. verſ. quęro an in appellatione ab exequutione, vſque ad finem. Quam opinionem, recitatis & confutatis alijs, ſequitur & comprobat Feli. ibid. colum. 10. nu 20. ver. Nihilominus primam opinionem puto veriorem, quam etiam ſequitur Rota d. deciſ. 346. ſi appelletur, de appell. in no. vbi non ſolùm cauſę expreſſio deſideratur in ipſa appellatione, vt ſupra, ſed dicitur, quod ſi ab exequutione rei iudicatæ ad partes remiſsę appellaretur ad Papam, non daretur inhibitio, niſi expreſsa cauſa exceſsus verificaretur, pro
10 ut † etiam in tertio appellante pro ſuo intereſse requiritur, quòd non ſolùm exprimat in appellatione legitimam cauſam, verùm etiam eam ſaltim ſemiplenè verificet an te-

tequam in cauſsa ſuę appellationis vlterius audiatur, glo. in l. 2. verbo, iudicio, cum glo. ſequenti, ff. de appell. recipien. & eſt. tex. vbi Ang. & Raphael. in l. 1. ff. de appell. recip. Felin. dict. c. quod ad conſultationem, d. colu. 10. nu. 20. verſic. nihilominus primam opinionem puto veram ibi, Idem notat Phil. cuius expreſſionis cauſsæ duæ à Doctoribus circumferuntur rationes, vna quia vbicunque appellatio emittitur in materia, in qua regulariter prohibetur appellatio, expreſſio cauſſæ deſideratur, quia appellatur contra regulas iuris, & appellationi ius commune repugnat, ad not. per. Abb. in dicto ca. quod ad conſultationem, col penult. & per Felin. ibid. d. col. 10. cum ſeq. per totum. Altera eſt & meo iudicio verior, quia omnis
11 † pronunciatio iudicis poſt latam diffinitiuam eſt merè interloquutoria non habens vim diffinitiuę, prout latè docent Imol. in l. ſi finita, §. non autem, ff. de dam. infect. & per Aret in l. 5. ff. de verbor. obli. ſequitur Felin, in rubr. extra de re iudica. & ſuadetur ratione, quia ſi diffinitiua pręceſſit, & ſic ſemel diffinitum eſt negotium, iudex quo ad diffinitionem negotij iam functus eſt officio ſuo; etſi ſumus in interloquutoria, ideò in appellatione ab exequutione cauſsæ expreſſio deſideratur, quia interloquutoria eſt, à qua non appellatur, niſi expreſsa cauſsa, vt in ca. vt debitus, de app. quam ...ionem in propoſito reddit Aret. in d. l. 5. ff. de verb. o... gat. ſequitur Abb. in d. c. quod ad conſultationem, colum. pen. num. 30. verſic. Quęro an in appellatione ab exequutione, pręſertim cum iſta ſit quędam interloqutoria, à qua niſi expreſſa cauſsa appellatur; refert & ſequitur Felin ibid. col. 12. ibi, & iſta omnia benè nota, vltra Aret. in d. l. 5.
12 Imò † non defuerunt, qui voluere, quòd in ſimili appellatione ab exequutione requiratur non ſolùm expreſſio cauſsę in genere, veluti ſi diceres, appello, quia iudex exceſſit modum in exequendo, ſed expreſſio cauſsę in ſpecie videlicet, appello, quia iudex exceſſit in hoc, vel in tanta quantitate, & ſic nominatim, & nō in genere, Abb. in dict. cap. quod ad conſultationem, colum. fin. num. 33. verſic. vnde non puto valere hanc appellationem, quorum opinionem non reperio fuiſſe receptam, ſed com-
mu-

muniter Doćto.in præallegatis locis,& alijs communibus tranſeunt cum priori ſententia, quòd expreſſio cauſsæ ſit neceſsaria in genere tantum, vt ſupra, ideo cauti cauſsarum patroni cauere ſolent,vt non exprimant exceſſum in ſpecie, ſed in genere tantum,& vtilitas eſt,quia ſi exprimerentur exceſsus nomiuatim in hac re vel quantitate, iſta appellatio non ſuſpenderet exequutionem, niſi in quantum caperet expreſsus exceſsus, Specu.tit. de ſent. excommu.§. nunc dicendum, verſic. ſed nunquid, & fuit originalis opinio Vber.quam refert Specu.ibi & eam ſequitur Antonius de Butr. in dict ca.quod ad conſultationem,quòd ſi expreſſio exceſsus in genere fiat,tunc ratione incertitudinis ſuſpenditur exequutio in totum, donec ex euentu liqueat in quantum iudex exceſserit,vide omnia apud Abb.in dict.c.quod ad conſultationem, col. fin. num.31.vſque ad num.33.verſic.vlterius,vſque ad verſic. poſtremo. Tu igitur, vbi in articulo exequutiuo ab aliqua iudicis pronunciatione appellabis, vtpote à fructuum liquidatione,expenſarum taxatione, ac aliis interloquutionibus in negotio exequutiuo fieri ſolitis, appellabis expreſsa cauſsa exceſsus in genere tantùm, iuxta primam opinionem ſuperius relatam, quam ſeruamus in Romana curia, licèt Innoc. in cap. fin. colum.1. in gloſ.ſua verſic. taxa quod met.cauſ.& Bald.in l.terminato,colum.2.verſ. modo ego quæro, C. de fruct. & litium expen. Lanfranc. in ca.quoniam contra,verſic.expenſæ, velint quòd exprimatur quantitas, in qua fuit exceſsus. Admoneo tamen, quòd etſi ab exequutione,vt præmittitur, prætextu exceſſus permittatur appellatio, prout ſupra diximus, non tamen permittitur bis, prout in alijs caſibus permiſſis, ſed ſemel tantùm, & fuit ſententia Nicolai de Matta. in l.3. C. de iuris & facti ignoran. quam ſequitur Ange. Aretin. in l.ab exequutione,ff.de appell.& Feli.in dict.cap.quod ad conſultationem,colum.12. num.20. verſic. ſcias quòd vbi appellatur ab exequutione exceſſiua,& Firmanus ſuo repertorio verbo,appellatio ab exequutione,nu.7. quod dictum Felin.ibidem commendat pro notatu digno, & tenebis illud menti, quia in Romana Curia paſſim permittunt in ſimilibus bis appellari,& rem tranſire per tres con

for-

formes, & vbi mihi occaſio ſe offerat, volo contradicere,
vt poſteritati diſcutiatur de veritate iſtius notabilis dicti,
quod certè habet in ſe maximam rationem, quia non vi-
detur dignum, vt victor in cōcernentibus exequutionem
cogatur, expectare alias ſententias, aliàs enim res in infi-
nitum iret, & lites euaderent immortales.
h Addo h quòd † non ſolùm ab exequutore, verum etiam à
13 quouis iudice prohibita eſt appellatio in cauſsa notoriè
manifeſta ex ipſa facti euidentia, cap. ex literis, extra de
ſponſalibus, c. cum ſpeciali, §. porrò, extra de appella. vbi
Abbas & alij idq; ea ratione, quod ij, qui in ſimili caſu ap
pellant, ſoleant ad appellationis remedium conuolare, vt
14 diutius eorum temeritatem ſuſtineant, cùm † tamen ap-
pellationis remedium non fuerit aliàs inſtitutum ad con-
fouendam litigatorum malitiam & temeritatem, ſed ad
præſidium innocentiæ, & oppreſsorum defenſionem, text.
in d. § porrò, & ad corrigendam litigantium iniquitatē,
& plerunq; etiam imperitiam, l. 1. in prin. ff. eo. Dixi autē
in cauſsa notoriè manifeſta ex ipſa facti euidentia, quia ſi
aliud notorium eſset, vtpote notorium famæ, vel notoriū
iuris, cum his caſibus contraria probatio fieri poſsit, lex
hac notorij ſpecie de veritate non ſatis certa appellatio-
nem admittit, qua victus poſſit non probata probare, ar-
gumen. capit. ex tranſmiſsa, extra qui filii ſint legitimi, &
i l. obſeruare, C. quorum appell. non recip. i & quæ † ſint
15 inter has notorii ſpecies diſcrimina & differentiæ, vt
poſſis vnum ab altero ſecernere, habes, à Specu. toto tit.
de notoriis criminibus, & quantum ad ſpeciem noſtram
attinet deſtituendi, quem ab appellationis remedio, il-
lud notorium dicimus, quod ipſa facti euidentia demon-
ſtrat, tex. in dict. càp. cum ſpeciali, §. porrò, extra eodem,
in princ. vel quod quiſpiam ſua confeſsione manifeſtaſ-
K ſet text. ibidem. k Et licet † iuriſtæ videantur in confeſso
16 tantùm, non etiam conuicto appellationem admittere,
glo. & Bart. in l. Creditor. §. iuſſus, ff. de appel. iure tamen
pontif. non admittimus appellationem pro confeſso, nec
iudex debet referre, ꝙ tamen intelligas in confeſſione nō
excuſata, quæ notorium inducit, & appellationis remediū
excludit, prout notabiliter declarat & limitat Abbas in
d. §.

d. §. porrò, col. 1. & 3. uerſi. ſi verò fuit tantum confeſſus, vel id, quod etiam per teſtes legitimè inductos conſtaret, quibus per victum non fuiſſet oppoſitum, Abb. in d. § porrò, col. 2. verſ. in gl. verbo, confeſſione, qui refert in hoc, & ſequitur opinionem Hoſtienſis. Vel denique quòd per ſententiam & rem iudicatam liqueret, gloſſ. in dict. §. porrò, verbo, confeſſione, & Abb. ſuper ea, De quibus tribus modis notorij, latius vide in text. & nota. in c. fi. extra de cohabitatione cler. & mulie.

Amplius & quæ ſupra diximus de notorio confeſſionis
17 procederent, etiamſi † quis non condemnaretur ex confeſſione propria, ſed aliena, vtpote, ſi hæres ex confeſſione defuncti, quod eſt menti tenendum ſecundum not. per Ioan. And. in additio. ad Spec. in titul. de appellat. §. in quibus, in princip. verbo. confeſſus, qui refert in propoſito quandam q. Nicolais de Mattarelis, quos refert & ſequitur etiam Abb. in d. § porrò, colum. 3. nu. 7. ver. ſed quæro, An hæc res potuerit appellare. Quam 1 theoricam in caſu notoriæ confeſſionis quotidiè practicamus in Ro. Cur. vbi quis vigore obligationis in forma Cameræ conueniretur, à cuius proceſſu non ſolet Rom. Cur. appellationes admittere, neque eius prætextu executionem retardare, idq; ea ratione, quòd is, qui ſe in ſimili forma obligat, procuratores irreuocabiles in eadē obligatione etiā iurando conſtituit, ad confitendum debitum eius nomine pro ſumma in obligatione contenta, & creditor per organum alterius ex procuratoribus per debitorem, vt premittitur conſtitutis, confesſionem debiti reportat, & vbi reū habet ſic confeſsā, iudicis auxiliū implorat, vt contra ipsū veluti confeſsū exequatur, meritò tāquam confeſſus non appellat. Et q a ſupra diximus idē in hærede, qui ex confeſſione defuncti condēnaretur, minus admitteretur appellatio hæredis eius, qui ſe ſimili forma cameræ obligaſſet, ſi modò ante defuncti obitū creditor aduerſus debitorē ſuum, qui poſtea obijſſet, debiti confeſſionem obtinuiſset, aliàs enim morte debitoris mandantis finiretur eius mandatum in dictos procuratores, vt præmittitur factum. l. mandatum, C. mand. inſti. eo. §. rectè & nota. per gloſſ. Bart. & alios. in l. item eſt, & l. inter cauſſas. ff. eodē.

& per

& per Bart. & Doctores in.l.eius.ff ſi certum petat. Rotā deciſio.171.in no Si A. conſtituat,de procura, & propter finitum mandatum non valeret aliàs creditor per organū dictorum procuratorum ab eis debiti confeſſionem reportare, niſi fortè debitor, qui in obligatione procuratores conſtituit,vt ſupra, illos conſtituiſſet ad confitendum debitum etiam poſt eius mortem, prout ſimilis conſtitutio de iure fieri poteſt,textus in l. ſi verò non remunerandi.§. fina.ff.mandati,Bald.in.l. eam quam 6. quæſtio. in lectu. antiqua C.de fideicomm. Alexand.in l.final.ff.ſolut.ma
18 trim. Card. in clem. 1. de ſepul. quæſt.23.Quo† caſu duraret mandatum etiam poſt mortem conſtituentis, & eo defuncto, poſſet nihilominus debiti confeſſio à ſimilibus procuratoribus haberi, per ſupra allegata & ſubintraret motiuum confeſſionis defuncti,quæ pariter excludit hęredem ab appellationis remedio,per ſupra dicta,quam cautelam non cogitarunt adhuc duri creditores, qui plerunque etſi debitorem in ampliori forma cameræ obligatum habeant,eo defuncto coguntur contra hæredes non ſolum ordinarium iudicium per viam diffinitiuę ſubire, verùm etiam per tres conformes tranſire. Et præter hunc caſum notorię confeſſionis rarò vel nūquam pręcedentem theoricam in Ro. Cur. practicamus, & paſſim in cauſsis aliàs notoriæ manifeſtis aduerſus legis mentem admittuntur appellationes;eſtq; in hoc plerunque nimia facilitas etiā in caſibus, in quibus nulla alia ex appellatione ſperatur profutura defenſio,ſed dumtaxat cauſſæ vſque ad tertiam ſententiam productio.

19 Generaliter † verò vbi permiſſa eſt appellatio,vt ſit litium quandoque finis,neve res in infinitum iret, Lex nō permittit quem in vna & eadem cauſsa, niſi bis prouocare, toto tit.C.ne in vna & eadem cauſsa liceat tertio prouocare, Rota deciſ. 724. in antiq. Dic quòd ſi duæ, de ſenten. reiu.& appell. vbi habes, quòd ſacrum Palatium ad conſtituendum numerum trium ſententiarum,& excludendum, ne quis tertio appellet, numerat etiam ſententias extra Palatium latas, idque etiam, niſi infra certa præfinita tempora, quę olim fuerant infra biduum.l. eos. §. ſin autem in iudicio. C. eod. & .l. 1. §. biduum ff. quan-

ff. quando appell.ſit Hodie verò vſque ad dies decem extenſa ſunt,auth.hodie.C.de appella. ca. ſignificauerunt, extra de teſtib. cap. quod ad conſultationem, de re iudica.ca.bonæ,de confir.vtil.vel inutil. c. concertationi, de app.in 6. anteriorum, 2. quæſt. 6. Daturque hoc tempus appellandi non ſolùm cum à diffinitiua,verùm etiam ſi ab interlocutoria, & quocunque iudiciorum grauamine præmiſſis tamen caſibus appellaretur. l. 1. §. quod in ſententijs ff.quando appella.ſit,imò etiam non ſolùm ad appellandum,vbi quis iudicialiter grauaretur,verùm etiam vbi cuipiā aliquod munus, vtpote tutelę, vel aliud ſimile iniungeretur,quis ſe excuſaret,& eius excuſatio non fuiſſet admiſſa, ille autem reclamaret à non admiſsa excuſatione. §. ſi quis tutor ff. quando appellandum ſit cap. biduum. §. quod autem in ſententijs. ſecunda quæſtio. 6ª & quod dictum eſt in appellante, procedit etiam in eo
20 qui † appellationi vlterius vellet adhærere, debet
m m enim infra decem dies vtique adhęſio fieri, Rota deciſio.quingenteſima trigeſimanona in antiq.à grauamine de app. in fin. verbis,& dec.225.in not. adhærentes, eo. tit. nec eo minus tibi infra hoc tempus liceret appellare, quia vbi ſententia vel grauamen inferretur,præſens fueris,neq; contradixeris,Bart.in.l.1.verſic vlti. not. C. de relatio.& currit hoc tempus de momento ad momentum vt habetur & notatur in omnibus ſupra allegatis locis. Spec eo.tit.§.in quibus.ver. ſed nunquid dies appellatio
n nis computabitur de momento ad momentum,nec n poſſet à iudice in breuius vel longius tempus mutari, glo.indultum,in 6.imo nec partium voluntate & conſenſu,glo. ſingularis in auth. offeratur. C.de lit.conteſtatione,ſequitur Bald.in auth.ei qui.C.de temp. appell. quandoquidē non eſt in partium voluntate facere,vt lex,quæ poſt decē dies rem inducit iudicatam,non operetur ſuum effectum, ad not.in l.fi.C.de tranſactio. & cum hæc temporis præfinito ſit de iure poſitiuo.l 1.§.biduum, ff. quando appella. ſit, & 2.q 5 c.biduum,& in d.auth.hodie.C.de appel.poſſet hoc temporis ſpacium contrario iure arctari vel prorogari,vtpote per ſtatutum,vel conſuetudinem loci,gloſ. ſing.in.l.pręſcriptione.C.ſi contra ius,vel vtil. publicam,
quam

quam ad hoc Ang. in l. 1. ff. de re iud. & pro omnibus vide apud Phil. Franc. in c. cùm ſit Romana, col. 2. ver. in eadẽ glo. ibi, tempus decem dierum, extra de apppell.

o Sed maius o dubium eſt, à quo † tempore incipiant cur-
21 rere iſti decem dies ad appellandum, & licèt in hoc fuerint opiniones, hæc tamen vera à ſacro Palatio recepta eſt, quòd ſi ſententia feratur contra præſentem, vel ſi abſentem, veruntamen contumacem, tempus currat à momento, quo fuit prolata ſententia, text. in l. 1. §. biduum, ff. quando appel. ſit, & in c. biduum 2. quæſt. 6. in princ. vtrobiq; verbo, ex die latæ ſententiæ. Idq; etiam ſi ſententia conditionalis eſſet, prout ſemper excommunicatio, & in iuribus alijs ſolent ſimiles ſententiæ & decreta ſub conditione fieri coram Auditore Cameræ, & aliis etiam ordinariis Rom. Cur. vtpote, niſi infra tres, vel niſi ad primam, computarentur enim decem dies ad appellandũ à die ſententiæ, non autem à die exiſtentis conditionis, text. in d. l. 1. § biduum, ff. quando appellan. ſit, in finalibus verbis, & in capit. biduum, in princip. & vtrobique notant gloſ. & Doctores, & in iſtis terminis, quando victus fuit perſonaliter apprehenſus, procedit opinio eorum, qui voluerunt decennium currere à die latæ ſententiæ, quod ſi contra abſentem & fictum dumtaxat contumacem pronunciatum eſſet, terminus decem dierum non incipiet currere, niſi à die quo ſententiam paſsus ſciuerit, text. in d. l. 1. §. vlt. quando appellan. ſit, & in d. c. biduum. §. ſi aduerſus abſentem. 2. q. 6. & hoc mòdo procedit text. in d. c. concertationi, de appella. in 6. qui loquitur de appellatione ab electione ſeu collatione, qui ſunt actus extraiudiciales ſoliti fieri parte non citata, neque præſente; & ſic procedit opinio aliorum tenẽtium hoc decem dierum tempus eſse vtile in ſui initio, & non currere niſi à die ſcientiæ ſiue habitæ notitiæ, quæ diſtinctio colligitur ex præallegatis iuribus, & eam ſequitur glo. in d. l. 1. §. biduum, verbo, ſententiæ latæ, ff. quando appell. ſit. & Spec. tit. de appel. §. in quibus, col. 1. verſ. ſed nunquid hoc tempus, ibi, non enim currit ignoranti, niſi ſit cõtumax, & ſequit̃ Rota dec. 49. in no. ſi fertur, de appel. per totũ, & 364. in no. cũ iurat de appe. 823 in antiq. Sciendũ de appell. & deciſ. 384. in

no.

p fuit dubitatum, eo.tit. p Quis autem † in propoſito dicę-
21 tur verus. quis verò fictus contumax, docet glo. in d.l. r.
§.fi. verbo computandum, & poſt eam Rota d.deci.49. in
not.ſi fertur, de appell. per totum, & 364. in no.cum iura,
de appella. 384. in not. vbi habes quòd ad hunc effectum
ille dicitur verus contumax, quem iudicis, vel iuris cita-
b tio perſonaliter apprehendit. Quę q tamen perpetua nõ
23 ſunt, finge, quòd † grauamen à quo grauatus reclamat, eſ-
ſet grauamen permanens, & (vt aiunt) ſucceſsiuã habens
cauſam continuam, hoc enim caſu donec grauamen du-
rabit, nunquam curret terminus decem dierum, ſed ſem-
per appellans erit in tempore. Bal.in.l.ſi clericus. C. de
epiſ. audien. refert & ſequitur. Spec. tit. noſtro. §. in qui-
bus, ver. & nota ſecundum Vin. ibi, aliàs, vbi continuatur
grauamen vſque ad finem dicti verſiculi, refert & ſequitur
Philip. Fran. in c. ſuper eo. col. 1. 2. nota. ibi. Tamen ſi ali
24 quis à die pręcepti, extra eo. tit. Rurſus † finge te per
procuratorem litigaſse, & contra procuratorem tuum la
tam fuiſse ſententiam, & procuratorem ab ea non appel-
laſse, nec tibi aliàs contra ſimilem procuratorem conſul-
tum ſit,] quia non eſt ſoluendo; poteris enim hoc caſu, tu
qui dominus es cauſsę appellare, etiam poſt iſtos decem
dies à die latæ ſententię, & infra decem dies à die, quo
ipſe ſciueris, glo.fi.ff.quando appella.ſit. & glo. 3. in au-
th.hodie. C.de app. quas reputat ſingulares & notandas
Card.in.c. 1. vt lite non conteſta. ſequitur Bart.in l. 1. §.
ſi aduerſus, in fi. ff.quando appel.ſit Alex. conſ.xcv. Viſis
proceſſibus, col.2.lib.2. Conſ.Neap.deciſ.344. in antiq.
fuit dubitatum in conſil. procurator actoris de fideiuſso-
ria cautione, & cęt. Et licet fuerint opiniones, an iſta ra-
tione, quia procurator non ſit ſoluendo, pręſeruetur iſta
facultas appellandi domino, ita tamen vt infra decenniũ
ad appellandum, appellet. An potius, vt etiam poſt iſtos
decem dies à die ſententię, dummodo infra decem à die
ſententię, nihilominus verior eſt, quòd dominus poterit
etiam poſt decem dies à die latę ſententię infra tamen
decem à die ſcientię appellare, prout refert & concludit
Felin.in d.cap. 1. vt lit. non conteſta. col. 4. & 5. num. 6.
cum ſequenti, verſ. ſecundo. Aduertę quòd ſi procurator,

vſque

vſque ad verſic. vnum etiam ſcias, quam tamen intelligas, videlicet præuia & media reſtitutione in integrum, non autem ipſo iure, prout ſic notabiliter limitat Bald. in cap. ſignificanti de appell. in vlt. col. & Salic. in d. auth. hodie. col. 1. verſ ſed dubium, refert & ſequitur Alex d. conſ. 95. Viſis proceſſibus. colum. 3. nu. 7. ver. & licet; glo. & Doct. l. 2. Rota ſimili in caſu eius qui legitimè impeditus infra tempora non appellaſſet aduerſus opinionem glo. & Bar. de quibus ibi tenentiũ impeditum ceſſante impedimento admitti ad appellandum abſq; medio reſtitutionis & ipſo iure, prout aliqui voluerunt in principali appellante à die notitiæ ob non appellationem procuratoris exiſtentiæ non ſoluendo deciſ. 49. in not. ſi fertur, de appel. ver. item Doct. in glo. vbi etiam tradit, quòd iſta reſtitutio debeat peti coram iudice à quo, per allegata ibidẽ Et licèt iſta ſint vera de iure, nihilominus non conſueuit ſacrum Palatium admittere iſtam fallentiam, vt dñs poſſit aduerſus iuris regulas poſt decem dies appellare, quãdo ſententia fuit lata cum procuratore, qui non appellauit, & non eſt ſoluendo, vel quod ad appellandum reſtituatur, prout atteſtatur Caſſad. deciſ 5. de appell. & refert rationem, qua mouetur palatiũ, quia videlicet iu Ro. Cu. vt plurimũ cauſſæ per procuratores tractantur, vnde exequutiones paſſim cum maximo partium diſpendio impedirentur.

Verùm etſi tempus ad appellandum currat de momento ad momentum, cum tamen difficile ſit, vt iudex pro tribunali, & in iudicio expectet iſta tempora, receptũ eſt, vt
25 † appellatio emitti poſſit etiã extra iudicium, & in domo Auditoris abſque alia partis vocatione, Rota deciſ. 35. in not. ſi appelletur, de apppella. num. 2. Eadem r quoque ratione poterit appellatio fieri & emitti etiam die feriata, Bart. in l. diuus, verſic. & hic fallit, ff. de feriis. Iaſon in dict. l. more, colum. fin. verſi. vltim. adde, eod. tit. Hoſt. But. & Imol. in cap. præterea, de dilat. Card. in cle. 2. §. ſimiliter, q. 2. de appell. Lanfran. in cle. ſæpè, verbo, de plano, de verb. ſignific. & in cap. quoniam contra. verbo, petitionis. de appell. & non ſolùm die feriata, ſed etiam de nocte, Bal. in auth. hodie, colum. 2. ver. ſed nunquid appella-
26 tio, de appellat. Et licet † de iure appellans, qui moroſus

in appellando die tantùm decima appellaſſet, teneatur, nõ ſolùm probare appellationem emiſſam, verùm etiam horam, & propterea illam in ſua appellatione exprimere Aretin.in l 2 §. dies.ff quando appellandum ſit, Paul. de Caſt.in auth.hodie.C.de appell.Felin.in c.quod ad conſultationem, colum.penult. verſ.4. conclu.de re iudic. & hoc,vt poſsit liquere, an ante momentum, vel poſt finem momenti fuerit emiſſa, hoc tamen non ſeruatur, nec vſu receptum eſt in Palatio, quia Auditores ex indulto Innoc. vi.in extrauaganti, ſeu bulla Innocentiana poſsunt appellationes validè recipere,poſt lapſum momẽti,dum tamen eadem die. Quamobrem riſum mihi prouocant aliqui ſollicitatores tenues, qui ſolent illud vltimum momentum cuſtodire,vt vbi lapſum eſset, proteſtari de lapſu termini ad appellandum,nec aduerſarii appellationem aliàs recipiendam fore,ignorant enim iſta,quæ ſunt prima pragmaticorum principia omnibus notiſſima. Appellamus ſautẽ
27 ſemper † coram iudice à quo,ſi eius præſentiam habere poſsumus, vt debitus honor eidem tribuatur, l. omnem honorem,ff. quando prouo.non eſt neceſse,c. vt debitus, de appell. quod ſi quis ante vltimum momentum volens appellare,iudicis copiam non habuit,etſi fuerint,qui opinati ſunt appellãtem teneri iterum redire, quia fortè alia die iudicis copiam habebit, Felin. in c.tranſmiſsa, circa medium, ver. dum ſubdit, de præſcriptio. ſequitur Alex. conſ.19.vol.adſtipulantur not.per But.in cap.ex ratione, ver.ex his deciditur,extra tit.noſtro,& per Ang in auth. ſed lis. C. de temp. app. ſi tamen appellans non aliàs redierit, ſubſiſtit,Caſsad.deciſ.8.de appel.a principio ad finem, vbi more ſcholaſtico diſputat articulum ad partes, & tandem videtur inclinare, quod ſi appellans expectaſſet vltimum momentum, & ipſo vltimo momento adiuiſſet ad locum, vel tribunalis, vel habitationis iudicis volens appellare,nec iudicis copiam habuiſset,ſuſtineretur appellatio :tametſi videretur poſse appellanti imputari, cur vltimum expectauerit momentũ:Idem dicit,ſi quis ante momentum ſimiliter volens appellare, iudicis copiam non habuiſſet,ſi modo appellans doceret de abſentia, vel alio impedimento iudicis etiam tempore vltimi momen-

ti,&

ti,&quando etiam non doceretur de abſentia,vel impedimento ſimilibus, atteſtatur ipſe patres ſolere, prout etiã alijs caſibus ſolent in dubio inclinare pro non deſertione per doctrinam Pau.de Caſt. in l.1.ff.ſi quis cautio.& quia re dubia exiſtente per inclinationem in hanc partem nihil detrahitur de iuribus partium, imò videtur tẽdere ad illorum ac maiorem veritatis indagatiouem, ſubiungit tamen in fine,ꝙ vtilis eſſet in hoc articulo Principis declaratio, quæ mihi hodie ſuperflua videretur, poſtquam res eſt vſu tot annorũ, & ſuprema iſtius Auditorii auctoritate pro non deſertione declarata. Et licèt hęc confidentia videatur appellanti pręberc occaſionem non appellandi in conſpectu iudicis,& ſuo caſu euitandi refutatorios apoſtolos,quos ſi ĩ pręſentia iudicis appellaſset,habiturus erat, quoſq; euitare, non conſueuit eſſe in appellantis facultate propter honorẽ iudicis ac partis appellatę pręiudiciũ, nihilominus non conſueuerunt patres(vt Caſ.dicit)hoc reſpicere,cùm appellans ſemel adeundo iudicẽ,vt videatur honori eius ſatisfèciſse;&debemus caſum non reperti iudicis potius eius abſentiæ, quàm malitię appellantis in dubio imputare. Admoneo tamen, vt vbi ante momẽtum iudicis copiam non habuiſses,ſi poteris,reuertaris alia vice , & ita etiam vidi à ſenioribus fieri,& paſſim ſeruatur, imò vbi in vltimo momento non habemus iudicis copiã, ſolemus apud notarium cauſsę actuariũ non ſolum appellare,ſed etiã ab eo apoſtolos petere,Rot.dec.366.in no. ſi appelletur, de appel.& ſi non defuerint,qui voluere eũ, qui in abſentia iudicis appellaſset, nõ teneri,aliàs ad apoſtolorum petitionem, Bal.& Ang. in l.2. C.de his qui per met.iud.nõ app. Idq; ea ratione,quòd ſolus iodex à quo poteſt de apoſtolis reſpondere,vtpote is,qui pro informatione cauſsę coram ipſo tractatę certus eſt , an appellans ſit à iuriſdictione ſua dimittendus necne.c.ab eo.c.vt ſu-
28 per eo.tit. Appellamus†aũt in Ro.Cu.ſemper † in ſcriptis
† ſiue ab interloquutoria,ſiue à diffinitiua appellandum ſit, quia ſi ab interloquutoria appelletur,non valeret appell. aliàs ſiue incontinenti, ſiue ex interuallo emiſſa.c.cordi. de appell.in vi.Bar. & alii in l.litigatorib.& in l.eos.§ ſi aũt. C. eo. quod ſi à diffinitiua appellandum ſit, raro vel

curatorum & aduocatorum inſcriptio eſt, cuius quidem maior eſt rubrica, quàm niger, maior inquam emphaſis, & melius apud cauſsarum regeſta videre, in quibus cedulis tenemur præſertim nomina iudicum nec non appellantis & appellati, ac rem ſuper qua pronunciatum extitit, exprimere. l. 1. §. fin. ff. eo. & ſi ab interlocutoria, etiam cauſſam (vt ſupra) cle. appellans, de appell. idq; nominatim & in ſpecie, adeo quòd non ſatis eſſet dicere in genere appello, quia grauor. Bal. in. l. edita, in repetitione peruſina. col. 15. verſ. ſciendũ tamen eſt. C. de eden. & in. l. minoribus, col. 14. not. C. ad Syl. Vbi dicit idẽ ſi exprimeretur per relationem ad acta in genere, Fel. in ca. ſuper quæſtionum, in fin. pri. de offi. deleg.

Amplius quia à pluribus annis mos patrum inualuit, quo fere ſemper pronuncians prout in cedula, & plerũq; decimus dies inſtat, antequã cedula ſubſcribatur & aperiatur, nec interim ſatis certi ſumus, an ſententia ſit futu-
x ra fauorabilis vel contraria, inoleuit x practica, qua huic incertitudini occurrimus appellando, non aliàs ſimpliciter, ſed cum clauſula, quatenus contra partem noſtram, quæ clauſula limitat prouocationem appellantis, vt non cenſeantur appellaſſe, niſi ſub ea conditione, ſi contraria ſcilicet fuerit ſentẽtia hoc ne ſi fauorabilis fuerit in toto, vel in parte poſſit appellatus gaudere commodo appella-
y tionis eius, y quæ † aliàs fuiſſet ſibi communis, & potuiſſet eam exercere, ac proſequi, ſicuti propriam, ad text. cũ materia & not. per Bar. Salic. & alios in. l. ampliorem. C. de appel. idq; etiam non ſolum ad effectum confirmandę vel infirmandæ, ſed etiam omiſſis ſupplendæ prioris ſentẽtiæ, Ro. deci. 365. in no. ſi à diffinitiua, de appell. vſque ad
30 † fin. Quam practicam refert, & cõmendat Phil. Fran. in c. duobus, col. 4. verſicu. ſed quæritur primò, cũ pluribus ſequentibus, vbi ſuggerit exemplum de eo, qui in parte, & partibus ſibi contrariis appellaſſet, & reſtringit rem ad caſum quando ſententia plura ſeparata, ſecus verò vbi vnicum tãtum vel plura cõnexa cõtineret capitula, quia iſto caſu appellatio deuolueret negotiũ, & poſſet nihilominus appellatus vti appellatione appellantis, tametſi limitate à certa parte tantũ, & per alteram partium dũtaxat

interpoſita, quam tamen reſtrictionem non admitterem in caſu appellationis interpoſitæ cũ clauſula noſtra, quatenus contra, quę verba non reſtringunt appellationem magis ad vnam, quàm ad aliam partem, ſed inducunt potius conditionem & faciunt appellationem cenſeri conditionalem, ita quòd ſi ſententia in totum fauorabilis ſubſcribatur, appellatio remanet conditione defecta, ac ſi non fuiſſet appellatum, pręſertim quia appellatio à ſententia, quæ non grauat, non deuoluit & nihil operatur, Inno. in ca. breui, extra de iureiurand. Bald. in. l. fi. col. 4. C. quando prouocare non eſt neceſſe. Phil. Franc. in d. c. ſi duobus, col. 1. primo not. ibi, ex quo not. vbi etiam habes idem, col. 4. quòd quando ſententia continet plura ſeparata capitula, & vterq; litigator appellat quiſq; ab altero capitulo, tunc poſſunt ad diuerſos iudices appellare & quiſq; apud ſuum iudicem eius appellationem proſequi, cui tamen in hoc contradicit Abb. in d. c. ſi. duobus, in fi. idq; ea ratione quòd omnia etſi inuicem ſeparata fuerint à principio ſimul in iudicio deducta, tamen iſta cumulatio videtur facere de omnibus vnicum cenſeri negotium, quæ Abbatis ſententia per rationem ſuam amplexa fuit hactenus in Ro. Cur. & Signatura iuſtitiæ, quæ iſta ratione rarò vel nunquam diuideret appellationes, quando eſſent plures, omnes tamen à contentis in vnica ſententia & vnico iudicio atque proceſſu tractatis.

Et quamuis lex dixerit iudicem à quo non oportere exiſtimare ſibi iniuriam fieri, quia uictus ad prouocationis auxilium conuolauerit. l. & in maioribus. C. eo. cum tamen vſu permittente non ſolum dicimus, nos appellare ab eius ſententia, ſed etiam dicimus, tanquam iniuſta & iniqua, ne videamur per hæc verba velle iudici à quo
31 conuitiari. quod † appellatoribus prohibitum eſt. l. iudici. ff de iniurijs l. illud. ff. de appell. addere ſolemus, veſtris honore & reuerentia ſemper ſaluis, tametſi illa verba, iniuſta & iniqua, non inferant conuitium, ſed tantum ea, per quę iudici dolus impingeretur, Pau. de Caſtr. in d. l. illud. ff. eodem. Vbi etiam voluit appellationem, qui iudici conuitiaretur, non ſolũ notarij infamia. d. l. iud. ff de iniurijs, verum etiam extraordinaria pœna plectendum

eſse, & quod plus eſt, ab eodem met iudice, & ſine proceſſu, quaſi notoria ſit iniuria, quæ in appellationis libello, & penes notariũ, quæ publica eſt perſona, iudici inferretur; eſtque hic laudabilis quidem mos noſter erga iudices à quibus expedit, & cauſſarum patronis & eorum clientulis beneuolentiam omnibus artibus captare, etiam vbi magis videntur cauſsę ſuæ contrariari & obeſſe. Non deſunt tamen, qui ſecus ab hoc laudabili more faciant, & quotidie iudices irritent, etiã vbi iure non poſsunt de eis conqueri, & quandoque etiam vbi ſunt conſcii, quòd minus iuſtè id faciant, quos vt non imiteris ſemper admoneo, quandoquidẽ ſi iudicibus gratus eris, cõducet tibi in multis eorũ gratia, in his prçſertim in quibus gratificationi locus eſt, quę plerunque ad victoriam plurimum conferũt.

z Conſueuimus z etiam † in ipſa appellationis ſpecie di-
31 cere, apoſtoloſq; ſemel, bis, tertio, inſtanter, inſtantius, & inſtantiſſimè ſibi dari atq; concedi petit omni meliori
a modo, &c. Apoſtoli a enim dicuntur ab Apoſtellin, quod eſt mittere ſeu nunciare, quaſi ſint nuncii ſeu literæ nunciatorię quibus iudex à quo ſolet iudici ad quem vel alteri ſuperiori renunciare, Sempronium in tali cauſsa à ſua ſententia tali die appellaſse, ac etiam ſignificare an dictũ appellantem à iuriſdictione ſua dimittat, necne. Et quia varius ſolet eſse huius rei euentus, ab iſto euentu Apoſto
b li diuerſimodè vocantur. & b quatuor exorta ſunt apoſtolorum genera. Nam ſi iudex deferat appellationi aut quia ius defert, & vocãtur dimiſsorii. l. vnica. C. de libell. dimiſs. l. dimiſſorię. ff. de verb. ſignific. aut ob ſuperioris reuerentiam, & vocantur reuerentiales. l. eos. §. ſuper his,
c C. de appell. Quibus c ſolent ſemper iudices Ro. Cu. vbi à diffinitiua appellaretur, appellationi deferre, vt videatur etiam ob reuerentiam Pontif. ad quem ſemper in Ro. Cu. appellatur, deferre; Ro. deciſ. 733 in antiquis Nota quòd quando appellatum, de appel. & commiſs. Quòd ſi iudex friuolam arbitretur appellationem, & talem, cui non ſit, nec deferendum veniat, & propterea ei non deferat, & dicuntur refutatorii apoſtoli: & hoc quia ſimilibus appellationibus non eſt deferendum, prout nec ius defert. ca. cum appellationibus, de appell. lib. 6. quorum

pronunciandi,prout in cedula: plerunque iudices etiam ſubſiſtunt, in cuius fauorem ſit ſubſcribenda ſententia,& ad effectum, vt poſſint pro ſubſcriptione deliberare, volunt cõmodo iſtius dilationis gaudere, & litigatores iſta expectatione torquentur, quibus tamem in pluribus repenſum eſt, & primo ex quaſi præſcripta in hoc iudicũ benignitate, qui etſi poſſent ſimpliciter appellanti termi num iuris dare, quo caſu cogeretur appellans expectare vltimum momentum, nec antea comparẽdo ſatisfaceret termino ſibi aſſignato, & deſertionis periculum ſubiret,
34 ex quo † iudex ante vltimum momentum termini non co gitur de apoſtolis reſpondere, glo. verbo, intra dictum, in cle. quamuis, eo. tit. Philip. Fran. ibidem, Caſſad. deciſ. 8. nu. 5, de appel. rarò tamen vel nunquam dant ſimpliciter terminum iuris, ſed dicunt, & interim quandocunq; per quę verba diſpenſatur appellans ab expectatione vltimi momenti, & quandocunque reuertatur infra terminũ reuertitur in tempore, Fel. in c. perſonas, col. 2. in prin. ver. Etſi dicitur cõpareas, &c. Caſſ. dec. 8. de app. nu. 4. verſic. Propterea quando iudex. Itẽ appellanti etiam in alio repenſum eſt, quòd vtroq; caſu reuertente appellante debi to tẽpore ſecundum ſuos caſus, ſi iudex non reſpõdeat ap pellanti de apoſtolis, vel taceat, vel vlterius terminũ pro roget, non tenebitur appellans amplius redire. Rota dec. 406. in no. ſi auditor, de appell. Aegid. concl. 343. appel-
35 lans non tenetur, eo. tit. Addo † quòd etiã ille iuris rigor ſecundum quod appellans tenebatur apoſtolos inſtanter ſæpè & ſæpius petere, mitigatur, vt reiteratæ iſtæ petitio nes, & inſtantiæ poſſint etiam vnico contextu ſimul fieri, & huic iuris rigori per reiteratas petitiones & inſtantias huiuſmodi ſimul & vnico contextu factas ſatisfactum eſſe videatur. d. clem. quamuis. Ideo mos inoleuit vt in cedula appellationis quo ad apoſtolorum petitionem, pręſcri pta clauſula vtamur, videlicet, Apoſtoloſq; ſemel, bis, ter tio, inſtanter, inſtantius, & inſtantiſſimè ſibi dari, &
36 concedi petit, etſi † nobis appellantibus terminus iuris præfigatur, ad redeundum pro apoſtolis iuxta. d. clemen. quãuis. §. verùm ſi iudex, ſolemus redire & petere nobis de apoſtolis reſponderi etſi iudex non reſpondeat, non

reuer-

reuertimur amplius, licèt non deſint qui præ eorum inſcitia ſæpè & ſæpius reuertuntur, & termini iuris huiuſmodi prorogationes plures accipiant. de deſertione appellationis aliàs verentes, quorum pleroſque noui & reprehendi, immò non ſolùm appellans non tenetur amplius redire, ſed ipſe iudex à quo, qui in termino iuris dato de apoſtolis non reſpondet, iuriſdictionem amittit, ita quòd non remaneat amplius iudex, & appellans cenſetur à iuriſdictione ſua dimiſſus, ita quòd abſque alio poteſt coram iudice ad quem appellationem ſuam proſequi. d. clem. quamuis. §. quòd ſi iudex Rota deciſio. 406. in no. ſi auditor, de appell. & non defuerunt qui voluere iudicem in termino non reſpondentem de apoſtolis iuriſdictionem amittere, etiam ſi appellans non fuiſſet reuerſus, licèt eorum opinio non fuerit in palatio recepta, Rota. d. deciſ. 406. in ſecundo dubio, verſi. ex qua concluſione, infra † quem terminum iuris appellanti datum ad

37 redeundum pro Apoſtolis adeò detinetur ſuſpenſus appellans, vt non ſolùm non poſſit appellationem ſuam proſequi, ſed nec etiam iudicem impetrare, & commiſſionē

f † cauſſę ſuæ obtinere, & ſi impetretur, non valet commiſſio. Rota dec. 357. not. fuit dubitatum, de appellat. & reddit rationem, quia apoſtoli ſunt pars appellationis. cap. cordi, & in ca. ab eo, de appell. libr. 6. & ante quam appellans illos obtineat vel habeantur pro obtentis vt ſupra, ſtatus appellationis ſuæ pendet, ex quo ſi non reuertatur pro apoſtolis, circunducitur appellatio, & cenſetur non appellans, d. cap. ab eo. tit. eo. in 6. & d. clem. quamuis, meritò ſuper eo quod non habet adhuc ſtatum in natura, non potuit aliquid fieri neque iudex impetrari, ca. ad diſſoluendum. cum not. ibi de ſpon. quamobrem ſolent procuratores cauti, quando volunt præcurrere in impetrando iudicem, nec aliàs finem termini expectare in cōmiſſione appellationis petere derogationem, & remotionem obſtaculi pendentiæ iſtius termini, per hæc verba, prętenſoq; termino iuris ad redeūdum pro apoſtolis forſan dato, ita quòd pro illis amplius redire non cogatur, attento quòd à diffinitiua: quæ poſteriora verba, attento quòd à diffinitiua, quando non fuiſſent in commiſſione

appoſi-

appoſita ſolent Referendarij illa addere, idq; ea ratione, quod ſignatura non conſueuit dare commiſſiones appellationum pendente termino ad redeundum pro apoſtolis niſi in appellatione à diffinitiua, quaſi in appellatione à diffinitiua non ſit curandum de apoſtolis iudicis, ex quo lex ipſa defert appellationi. 2. q. 6. c. biduum.

ANNOTATIONES.

a ET licèt.) *Huc ſpectant quæ ſtatim dicturi ſumus.*

b Amplius.) *Quod† ſententia poſſeſſori appellare non liceat*

38 *in omni poſſeſſorio, ſiue adipiſcendæ ſiue retinendæ, aut recuperandæ poſſeſſionis locum habere, Bar. dixit in. l. 2. ff. de app. recip. & not. in. l. quiſquis. C. quor. appell. non recip. Quod quidē ſanè intelligendum erit, quò ad ipſius ſententiæ executionem retardandam ſecus verò quò ad deuoluendum appellationem & negotium coram iudice ad quem, vt per Bar. in d. l. 2. & Abb. in cap. cum ad ſedem, de reſtit. ſpol. & in conſ. 55. lib. 2. atque Dec. conſi. 28. & ſi non defuerint, qui voluerunt, nulla admiſſa diſtinctione, quòd à poſſeſſorio non appelletur, ſicuti ex Dec. in d. conſi. eſt legere. attamen crebriore calculo à Doctoribus in hanc itum eſt ſententiam, vt ſolùm quoad effectum retardandæ executionis intelligatur. veluti teſtes ſunt Maran. in praxi, in 6. par. verſic. Appellatio. nu. 194. Dec. d. conſi. Ioan. Coraſ. in. l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 8. ff. de acq. poſſ. Qua de re vide Aug. Bero in q. 52. nume. 8. Cottam in memor. in verb. appellari. Tiraq. in tract. de morte, in 6. par. declar. 6. num. 5. & Vant. in tract. de null. tit. quis poſ. dice. de null. nu. 34. qui omnes, de communi opi. teſtantur. Qua de re eleganter Affl. legas dec. 279. per totam, vbi ita deciſum fuiſſe teſtatur, & dec. 77. nu. 8. vbi ꝙ in fructib. & intereſſe in quibus pars in poſſeſſoria cauſſa, condemnata fuit pendente appellatione non ſit executio. Cæterum prædictam diſtinctionem in foro Cæſaris procedere, ſed non Pontificis teſtatum reliquit Abb. in d. c. cum ad ſedem, & Affl. quoq; d. dec. 279. nu. 2. & eſt communis opinio, vt eo loci Affl. ait, & per Maran. etiam traditur præcitato loco, nu. 295 atque Curt, conſ. 168. qui omnes de communi opinione conueniunt. Verùm hodie, vt Auctor parum infra teſtatur, in cauſſa poſſeſſoria & profana per conſtitutionem Aegidianam arctata eſt illa ſacrorum canonum in appellando facultas, & in plurib. (ne immortales cauſſæ redderentur) iuris ciuilis veſtigia ſum-*

torum, proh Deum immortalem, quamuis grauiſſimorum rectéq; ſentientium profligata ſententia decernatur. Quod quidem nequaquam cõtingeret, ſi calculi ſententiaué põderarentur potius quã numerarentur. Fautores enim prædictæ opinionis quòd ca. reintegranda, ſine tẽporis præfinitione intelligendum ſit, in verbis illius tex. decepti ſunt, dũ dicitur, quacunq; cõditione tẽporis non obſtãte, quæ quidem verba, nõ de poſſeſſionis reſtitutione, aut reintegratione intelligenda ſunt, ſed quod res deperdita quacunque conditione tẽporis, puta per negligentiã vel captiuitatẽ alioue modo, &c. debeant reintegrari. ſicq; illa verba, quacunq; cõditione tẽporis, &c. determinant verba, perdidiſſe noſcũtur, quæ in calce illius textus ponũtus, & hic eſt verus germanusq; illius canonis ſenſus, prout egregiè docet Pa. Caſt. c. 105. in. q. quæ ſperatur. l. 1. Idcircò neceſſe eſt falſam eſſe opinionẽ exiſtimantium perpetuò poſſeſſorium, d. c. reint. competere, cũq; illud vſq; ad annos 30. vel 40. tantum cõpetat. ſicq; falſam eſſe illorũ auditorũ apud Caſſ. aſſer. quod ea ſit cõis opinio. Nã vt doctè atq; eleganter demõſtrat Ant. Maſſa Galleſ. Iuriſconſult. noſtræ ætatis primarius, cuius ego calculũ pluris facio, quã 600. aliorũ, cũ nullius ſit optimæ diſciplinæ expers, in li. de exer. iur. 3. n. 56. vera opinio et cõis eſt in cõtrariũ, ſ. 30. aut 40. an. ſpacio remediũ d. canonis præfiniri, nec aliter perpetuũ eſſe. Quinimo vt ipſe animaduertit, nemo (excepto Ioan. Imolen.) ante præcitatæ deciſionis tẽpus ſcripſerit perpetuũ eſſe d. can. remediũ ſiue poſſeſſoriũ, cũ oẽs expreſſim contrariũ voluerint, vt affatim Anto. ipſe Maſſa cumulat, inter quos eſt Pau. Caſt. citato loco. Rot. deciſ. 259. in not. Alex. conſ. 6. li. 3. Soc. conſ. 39. li. 3. Dec. conſ. 302. nu. 24. Ruin. conſ. 44. nu 26. li. 4. & Pariſ. conſ. 1. nu. 144. li. 1. vnde ex his aliiſq; per Galleſ. coaceruatis, hanc eſſe cõmunem opinionem, lippis & tonſoribus patet. Et vt ad vmbilicum tandem huius annotationis perueniam, hoc vnum in materia animaduertere conſentaneum viſum fuit, ſcilicet in poßeßoriis iudiciis tã retinendæ, quàm adipiſcendæ, & recuperandæ, litis conteſtationem requiri, quicquid nonnulli contrà dixere, veluti proditum eſt ab Accurſio, ac Bart. in l. 1. C. ſi de moment. poſſ. & Io. And. Bald. Abbate, atq; aliis in c. conſultationibus, de off. deleg. eſtq; cõmunis opinio teſtibus Saliceto in. l. vlt. C. ſi per vim vel alio modo, & Alexander in l. naturaliter. § nihil commune, colum. penul. ff. de acquiren. poſſeſſ. vbi etiam Iaſ. num. 165. Fiſi. hac

com-

communis concluſio temperetur, locum ſibi non vendicare in poſſeſſorio edicti carboniani, vbi litis conteſtatio nequaquam requiritur ſecundum Ioan. Cora. *in d. §. nihil commune. n. 27. qui refert hanc ſententiam communibus ſuffragijs receptam eſſe, licet ſibi diſpliceat. Item nec locum habere, quotieſcunque periculum eſt in mora, vt per Iaſ. qui de communi opinione teſtatur. in d. §. nihil commune, nu. 172. vbi quoque poſt cæteros videas Claud. Mame. eo loci, col. pen. necnon. & Ripam col. 34. & ſeq. ponentem regulam, quam deinde duobus modis ampliat, & nouem limitat. Nicolaus Antonius Grauatius*

c Ab antiqua.) *Adde. l. Sempronius Proculo. de le. 2. l. ſi librarius vbi Dec. & Cagn. ff. de reg. iur. Bar. in l. nihil ff. de coniun. cum eman. lib. & iterum in l. de quibus. in 2. q. princ. ibiq; ſcrib. ff de legib. & Caſſad. deciſ. 9. nu. 10. cum ſeq. ſuper regul. cancel. Nicolaus Antonius Grauatius.*

d Adde alios.] *Adde ad reg. quòd † in cauſſa poſſeſſorij non appellatur, vt in l. 1. C. ſi de mom. poſſ. & in cap. vlt. §. de poſſeſſione. 2. q. 6. vndecim exceptiones, ſiue fall. videas, quas Maran. loco præcitato enarrat: de quibus nonnullas apud Auctorem hic leges. Cæterum ſi aliàs fall. perdiſcere cupis, in quibus appellatio in poſſeſſorio non admittatur, Ant. Nic. legere non pigeat in Concor. Gl. concor. 6. nu. 26. vbi vno & viginti modis regulam limitat, quos nonnullos à* Soc. *traditos eſſe videbis. in tract. fall. in reg. 18. à Bernar. Luc. in reg. 36. & Petro* Due. *reg. 44. qui & alios quinque addidit, quos breuitatis gratia ſilentio prætermitendos eſſe, viſum fuit; tamen ſi tibi ſatisfactum velis, prædictos conſulere Doctores poteris. Quæ quidem regula in omni poſſeſſorio, tam adipiſcendæ, quàm retinendæ, ſiue recuperandæ locū ſibi vendicat, vt per Bar. in l. quiſquis. C. quor. app. non recip. & eſt communis concluſio ſecundum Beroum, q. 53. num. 8. & Pet. Due. vbi ſupra, & patet ex adductis per Tiraq. in tract. de morte. in 6. par. declar. 6. num. 5. & in Cott. in memo. in verb. appellari. 1. Et quoniam abundè in hoc capite per Auctorem tractatur multis de exceptionibus (quas fallentias noſtri vocant) ad reg. quòd appellandi facultas à quibuſcunque iudicibus ordinarijs, ſiue delegatis permiſſa eſt, niſi expreſſim prohibita reperiatur, cap. omnes. & c. Romana. 2. q. 7. & l. 1. ff. de appell. illas apud eum legere poteris, & Tiraq. alleg. loco nu. 9. Paris conſ. 28. nu. 11. lib. 4. & cumulatiſſimè etiam apud*

Affl-

Affl. in prælud.conſt. reg. Neap q. 35. per totam, & Mar.in praxi.in 6.par.in 2.actu.nu.255.& Anto.Nicell.eo,quem citauimus,loco nu.5. vſque ad fi. vbi ad reg.vnam ſupra centum limit.tradit. quas etiam proſequitur Bernar. Luc.reg.35.quarum etiam obiter meminit Due.reg.45.Nico.Anto.Grau.

e Ante ſententiam.] *Ad hoc accedat Ange.conſi.46.& 288. vbi cauſæ rationem aſſignat, quam etiam ab auctore hic habes, & faciunt, quæ Ioan.Mar.Riminal. ſcribit in l.1.nu.2. C.de bon-poſſ.ſecund.tabu.Nico.Anto.Grauatius.*

f Sed inter.) *A pronunciato † de exequendo appellare prohibi-*
43 *tum eſt,iuribus hic allegat, & traditur per Corn.con.71.col.4. lib.1. & Alciat. in l. 1. §.ſi quis ita.ff.de verb.obli. qui hanc opinionem communem eſſe teſtantur, & Fel. etiam in c.quò ad conſultationem,colum.8. de re iud. quam tamen communem limitat tribus modis. Et dixit Ang.Aret. in l. ab exequutore.ff. de appell. in iudicijs pluries eam obſeruatam vidiſſe, etſi non deſint qui contrarium velint, ſ. quòd ab hac pronunciatione de exequendo appellari poſſit, vt latè Alexan.oſtendit, conſ. 113, col.fi. lib 5. qui aſſerit etiam hanc opinionem eſſe communem; attamen prior opinio inter interpretes receptior eſt, vt idem Alexan.ait,conſ.95.viſis proceſſibus.col.2.& quod ſit commu-*
44 *nior,teſtatur quoque Dec. in c.nouit,num.2.de appell.Sed † ab exequutione facti, non appellatur,vt puta,quando iudex merus eſt exequtor.d.l.ab exequutore.vbi Bart.& in l.ab exequutione C.quor.appell. non recip, quod tamen ſanè intelligendum erit, niſi modum excedat, vt per Bart. ibi atque Specu.tit.de appell. §.in quibus verſ. quinto, qui & alias tradit fall. in quibus ab exequutore appellare licet, vide etiam Soc.in tract.fall.in reg. 26. Alex.conſ.113.num.10.lib 5. Hieron.Grat.conſ.16 lib. 2.Rui.conſ.80.lib.5.& Aug.Bero.q.131. verum tunc cauſa exceſſus in appellatione exprimi debet, veluti ipſi declarant, & hic auctor, nam aliter per eam exequutio non retardetur. Nicolaus Antonius Grauatius.*

g A qua non appellatur.) *In appellatione † ab interloquutoria*
45 *cauſſæ grauaminis in ſpecie exprimi debent, nec appellanti ſufficit in genere illas dicere,quinimmò nec per relationē ad acta, veluti per Francum habetur in cap.conſuluit,2. de appell.Soc. conſ.45.li.1.Iaſ in l.hac conſultiſſima,§.per nuncupationem, num.2.C.de teſta.& Card.in cle.appellanti,in 3.& 4.q.eo tit.*

vbi

ab inſtantia, vel obſeruatione iudicij, deſertionis, reuocationis attentatorum, de procedendo, vel non procedendo in cauſa. Itē cum dicitur exceptionem peremptoriam obſtare, vel vliquid probatum, vel non probatum eſſe, & ſi quæ ſunt ſimilia, de quibus videbis etiam Ioac. Mynſing. in ſing. obſeruat. in cent. 3. obſeru. 88. Verùm Aretin. d. conſil. in ſententia deſertionis, & abſolutionis ab inſtantia iudicij contrarium tenet, quòd ſint ſcilicet meræ interlocutoriæ. Sed Aret. opinio procedit, quando pronunciatur ſuper deſertione appellationis interpoſitæ à ſententia interlocutoria, qui talis pronunciatio cum non imponat finem negotio principali, mera interlocutoria cenſenda eſt, idcirco inſcriptis, & cum cauſſarum expreſſione appellandum. Secus verò pronuncietur ſuper deſertione appellationis à diffinitiua, quia cum ex tali deſertione finis cauſſæ principali imponatur, meritò pronunciato ſuper deſertione ſententia diffinitiua cenſeri debet, quo caſu viua voce, & prout in diffinitiuis appellare licet, veluti docemur à Guid. Pap. dec. 61. & 12. nu. 4. & conſi. 77. & Ioach. Myn. in ſin. obſ. cent. 3. obſer. 36. quamuis Rota dec. 427. fuit dubitatum in no. vtrobiq; cum expreſſione cauſſæ grauaminis in ſcriptis eſſe appellandum exiſtimauerit. ſed hoc in Camera Imperiali, teſte ipſo Ioac. nequaquam obſeruatum fuit, ſcilicet quando à diffinitiua vt ſupra appellatur. & ita Aret. ſententiam cum hac diſtinctione rectè procedere, aliàs minimè ex ſuperioribus facile eſt proſpicere, & ex Affl. etiam, in conſt. regn. Neap. vt vniuerſ. 12. no. nu. 29. Aufred. in add. ad dec. Thol. 48. Rebuf. in comm. conſt. Gall. in tract. de app. art. 5. nu. 43. lib. 3. & Rot. dec. 11 alias. 185. ſi à ſententia de app. in no. Qua de re videndus eſt inſuper Cou. lib Reſo. 1. c. 1. nu. 8. vbi communem ſcribentium opinionem eſſe autumat, ꝙ interlocutoria ſententia ab obſeruatione iudicii, licèt ſit interlocutoria, vim tamen diffinitiuæ habet, quam quidem communem eo, quem diximus, modo intelligendum cenſeo. Sed poſtquā in hanc materiam incidimus, illud poſtremò adnotare libuit, ꝙ ſententia interlocutoria neceſſariò in ſcriptis proferenda non eſt Gl. 1. in c. vlt. de re iud. in 6. & in c. quoniam contra, in verbo, interlocutiones. de probat. Bar. in l. 3 ff. de app. recip. & eſt communis opinio, vt Iaſ. affirmat in l. Nec quicquam. nu. 59. ff. pro conſ. & leg. Hoc tamen pronunciatum ſcias perpetuū non eſſe, nam excipiuntur nonnulli caſus, quibus ſenten. interlocut.

in ſcriptis proferri debet, quos proſequere, vt per Iaſ. ibi etiam poſt Gl. in d. c. quoniam contra animaduertit, quòd licet ſententia interloquutoria non ſit in ſcriptis proferenda, tamen deinde in actis ad ſcripturam redigi debet. Nicolaus Antonius Grauatius.

h Addo quòd.) *In notorijs † appellationem non admitti, intel-*
4 *ligas, niſi in ea rationabilis cauſſa inſeratur, vt per Franc. in c. cum ſpeciali. §. porro. col. 3. & in c. conſuluit. 1. de app. & Ro. conſ. 324. ea nempe ratione, quia in notorijs legitima defenſio prætendi poteſt. Inn. in c. 1. de off. deleg. Sed quoniam noſtri inſtituti non eſt, in hac materia, quæ libellum exigeret, acceſſiones facere, idcirco ſi tibi cura eſt, videas Gram. dec. 36. quaſi per totam, & dec. 72. nu. 5. conſ. 4. nu. 13. & vo. 1. nu. 2. & 3. Cap. Thol. dec. 176. ibiq; Aufr. Guid. Pap. dec. 74. & omnium cumulatiſſimè Carer. in eius praxi in prin. vbi infinitas propè auctoritates citat, multaq; hac de re diſſerit. Nic. Ant. Grauat.*

i Et quæ ſint.) *Vide Bal. in praxi in q. circa inquis. q. 5. Ant. Butr. in tract. de notorio. & Carer. vbi ſupra.*

k Et licet.) *Et ſi † nonnulli diſcrimen faciant inter ius Cæſa-*
48 *reum & Pontificiũ, ſcilicet quòd ex iuris ciuilis dictamine requiratur, vt ſit confeſſus & conuictus ne audiatur appellans: de iure verò canonum ſecus, ſed quòd ſufficiat vt tantùm ſit cõfeſſus, tamẽ vtroq; iure nulla eſt differentia, vtrumq; certè copulatiue requiritur, vt appellatio nõ admittatur. Verùm illud eſt, quòd quando confeſſus, tantummodo eſt, licet iudex à quo appellationi deferre non teneatur, ſed ſententiam ante inhibitionẽ ſibi factam exequi valeat, tamen hoc themate appellari poteſt, ad effectum vt iudex ad quem appellationem recipiat, atq; inhibeat, & hoc diſtinctionis fœdere vtrumq; ius conciliatur, vt per Abb. in d. c. cum ſpeciali. §. porro. vbi eſſet Franc. & traditur. per Maran. in praxi, in verbo, Appellatio, in 6. par. nu. 181. Io. And. & alios in c. Romana. §. ſi autem. de appell. in 6. & Cap. Thol. d. dec. 176. Tu ad propoſitam materiam vide Doct. in l. obſeruaee curabis. C. quor. app. non recip. & Carer. præſertim, qui cumulatisſimos commentarios egit. Nec non & Pet. Due. in reg. 156. ponentem regulam, quòd conuictus & ſponte confeſſus non auditur appellans, quam tamen octo modis limitat, & eorum vno, quòd non procedit, niſi in criminibus in. d. l. obſeruare enumeratis. Verum in hoc communis ſententia in contra-*

trarium extat, & ſi non deſint oppugnatores, vt idem Due. teſtatur poſt Imol. in l. creditor. §. iuſſus. num. 8. ff. de appella. & Ant. But. in d. §. porrò, & in tract. de notorio. art. 4. num. 46. Nic. Anton. Grauatius.

l Quam theoricam.] Vide Ant. Gall. in eo, quem edidit eleganti tract. ad Formulam Cameralis obligationis, vbi breuiter, erudite tamen, multa ad propoſitam materiam diſſerit.

m Debent enim.] Ratio eſt, quòd † aduerſarij appellationi ad-
49 hærere poſſumus, quia appellatio communis eſt, ita Franc. docet
in c. directæ. col. pe. in 5. concl. de appell. cui tamen appellationi
infra decem dies adhærendum eſſe Alex. cenſuit, conſ. 101. &
125. lib. 2. conſentiũtq; Gull. Laud. Arch. Domi. & Franc. poſt
Glo. in c. vt circa. §. alioquin. in verbo, adhærentes. de elect. in
6. Rota deciſ. 225. adhærentes, in no. Bal. in authen. hodie. col. 2.
ver. quæro nunquid. C. de app. Guid. Pap. dec. 13. & 78. & 436
Are. in l. pantonius. co. 3. ver. & primo. ff. de acq. hær. & Fel. in
c. ſuper. in fin. de re iud. ex quibus hanc eſſe receptiſſimam opi-
50 nionem nemo eſt, qui non videat. Vſque adeo † vt poſtea quam ap
pellationi appellatus adhæſerit, non poſſit appellans eo inuito
ſuæ renunciare appellationi. per Cyn. Bal. & Sal. in. l. omnem
honorem. C. quando prou. non eſt neceſ. Purpur. in. l. poſtquam
lit. nu. 112. C. de pact. & Tiraqu. de vtroq; retract. ad fi. ti. §.
36. nu. 25. & hæc eſt cõmunis opinio. teſte Gomez. de trien. poſ-
ſeſ. q. 54. ver. Hinc voluit Innoc. propè finem. Sed hac de re vi-
de Præpoſ. in c. interpoſita. §. ille deniq; nu. 7. vſq; ad fi. de app.
tradentem decem limit. ad reg. illius text. quòd appellans ſuæ
appellationi renunciare poteſt. Nicol. Antonius Grauatius.

n Nec poſſet.) Et vſqueadeo verum eſt, vt † ne partium volũ-
51 tate, nec iudicis conſenſu tempus decem dierum ad appellandũ
prorogari poſſit, Bal. in auth et qui, col. fi. ver. quæro numquid.
C. de temp. appell. & iterum in auth. hodie. C. de appell. vbi voluit, quòd ſi ſententia ex partium conſenſu in cauſa appellationis poſt decem dies interpoſitæ proferatur, nullum haberet robur atque efficaciam, & Baldi ſententiæ ſe ſubſcripſere Paul. Caſt. & Ro. in l. 2. ff. de re iud. Abb. conſ. 77. li. 2. Corſ. in ſing. ſuis in verb. appellatio interponitur, & Fel. in ca. penul. col. 5. in fi. verſ. ſecunda declaratio, de iud. Et huiuſce rei illa eſt ratio quia terminus decennij ad appellandum ab ipſa lege præſtitutus eſt. qui quidem terminus quotieſcunque à lege datur, ſiue

ſine iudicis miniſterio, ſiue eo accedente, vt eſt communis Doctorum ſententia, à iudice prorogari, aut abbreuiari nequaquam poteſt, etiam iuſta ſuadente cauſſa, niſi aliter à lege expreſſum reperiatur, ita poſt cæteros Iaſ. refert in l. qui pro tribunali, numero 22. ff. de re iud. vide eo loci, namque in hac materia non idem omnium eſt ſenſus, pluresque Alexan. refert opiniones, tamen receptior, quam diximus eſt concluſio. Nico. Ant. Grauatius.

o Sed maius.] *A die † ſcientiæ decem dies ad appellandum*
52 *currere pro comperto habetur, aliàs enim ſi per annum & vltra quis ſtetiſſet, appellandi via ſibi precluſa neutiquam eſſet. Gloſ. in cap. ab eod. de appell. in 6. Accurſ. Bar. Bald. cæterique in auth. hodie. C. eo. Rot. deciſ. 49. ſi fertur ſententia, & rurſum dec. 364. cum iura. & dec. 137. appellatus. in no. & deciſ. 500. not. ſi feratur, in antiq. ſequitur & hoc Franc. in c. bona. col. 6. verſic. 8. de appell. atq; etiam Firm. in tract. de epiſ. lib. 1. par. 1. in 7. q. in par. 3. verſ. extra dicit, eiuſdem libri conferunt dicta per Alex. conſi. 89 viſo. nu. 11. & 12. & conſi. 169. viſo col. vlt. in fi. lib. 2. & Crau. conſi. 66. nobilis Georgius. Nicol. Ant. Grauatius.*

p Quis autem.] *Qui † verus quiq; fictus contumax dicatur.*
53 *Alex. declarantem videas, & poſt eum Iaſ. in l. properandum §. ſin autem reus. C. de iud. Bar. & Imol. in l. ex conſenſu. §. vlt. ff. de appel. Maria. Socin. in tract. de Citat. art. 27. nu. 28. cum ſeq. vbi affatim rem explicat, & Foll. in praxi in 4. par. in ver. & ſi confitebuntur nu. 3. atq; Affl. dec. 29. nu. 3. vbi omnes communiter concludunt, illum dici verum contumacem, quem perſonalis citatio apprehenderit, & comparere contempſerit, fictũ verò, quando domi citatio facta fuit, & ſi denunciationem domi factam quilibet ſcire præſumatur, vt Accur. Bart. & Bald. in l. ſi tutor. C. de peric. tuto. Bald. tamen cum temperamento hoc intelligit in cap. quoniam frequenter. §. porrò vt lit. non conteſt. niſi à domeſticis vel amicis citatio domi facta, denunciata fuiſſet. cui ſententiæ quàm plures Doctor. ſe ſubſcripſere, quos citat Tiraqueil. de vtroque retract. §. 9. in gloſſa. 2. numero quadrageſimo, qua de re videas in cap. cum ſit Romana, de appellat. Ioffre. deciſ. 3. & Alciat. in tract. præſumpt. regul. 3. præſumpt. 16. nu. 2. Qui verus coutumax non auditur appellans. l. 1. C. quor. appell. non recip. l. ex conſenſu. §. vltim ff. de app.*

vtro-

bique ſcrib. Franc. in cap. ſæpe. in 11. & 12. quæſt. de appell. Cæterum fictum contumacem ad appellandum admitti debere, nulli locus dubitandi relinquitur. vt per Gloſſ. communibus ſuffragijs à Doct. approbatam in cle. 1. de dolo & contum. vbi præſertim Imol. & per eundem conſi. 126. Bart. in l. vlt. C. de in integ. reſt. Bal. in l. non eo die. C. quãdo prou. non eſt neceſſ. Doctio. in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iud. Gloſſ. in c. non ſolum de appell. in 6. Innocen. in c. 1. vt lit. non conteſt. & An-
55 *gel in § 1. inſtit. de oblig. quæ ex delic. naſc. Et nedum † principalis, quando verus eſt contumax, non auditur appellans, ſed nec etiam ipſius procurator, qui verè tamen contumax eſſet, vt tradit Curt. Iunior in l. 1. §. ſi procurator. nu. 12. ff. ſi quis iuſ dic. non obtemp. hoc tamen ſanè intelligendum erit, nã licet procurator verus contumax ad appellandum non admittatur, non tamen domino præiudicium inferre poteſt, quin ipſe appellare non valeat, & hæc opinio communis eſt, vt ibidem Cur. ipſe teſtatur. Nic. Ant. Grauat.*

q Quæ tamen.) *Quando † in dies quis grauatur, illum ſem*
56 *per appellare poſſe, nulli dubium eſſe debet, exempli gratia; Si quiſpiam carceribus detinetur, quia ſemper grauatur, ſemper ei appellare pmiſſũ erit. Par. in tract ſynd. in verb. appellatio. Iaſ. in. l. prætor ait. §. ſi aliquando nu. 9 ff. de no. ope. nunc. & Franc. in c. ſuper eo. ij. & ca. ex parte. 1. de app. vbi tamen limitat, niſi expreſſè iudex illum iuſtè carceribus mancipatum fuiſſe pronunciaſſet, tunc etenim infra decem dies appellare oportet & huic ſententia conſentit Mara. in praxi, in 6. par. verſ. appellatio num 205. qui alias quoque auctoritates allegat. Nic. Anton. Grauatius.*

r Eadem quoque.) *Adde Felin. poſt cæteros, quos citat. in c. vlt. col. 5 de fer. & quod hic dicitur, amplia locum habere, etiã ſi dies feriata in honorem Dei eſſet. Bar. in l. 1. §. diei ff. quando appel. ſit.*

ſ Appellamus autem.) *Vide Gram. dec. 36. nume. 76. cum*
57 *ſequen. vbi latè, quod † appellatio coram iudice (ſi tamen eius præſentia haberi poteſt) interponi debet, aliàs nullius roboris eſt, fallit tamen ſi iudex abeſſet, illumùe etiam præſentem ſi appellator timeret, vt eo loci Gramm. tradit, qui ad rem multa congerit, & Dec. in c. ſuggeſtum. num. 4. de appella. Caſſad. quoque deciſione octaua de appellationibus, vbi appellationis formu-*

 lam

lam tradit, quando iudicis præſentia haberi non poteſt. ibique
58 † *ſi iudice non inuento, & coram honeſta perſona quis appellauerit (cum de iure hac facti ſpecie permittatur) an ad eundem pro Apoſtolis redire teneatur? Qua de re Aegid. etiam legat conclu. 381. ſi poſt, & Iaſ. in l. Gallus. §. quid ſi is, num. 9. ff. de liber. & poſt. vbi animaduertit hoc caſu adhibitis teſtibus appellationem coram honeſta perſona faciendam eſſe. Quod & tradidit Præpoſ. in ca. ſi iuſtiſ. num. 8. de appell. vbi communem opinionem eſſe teſtatur hanc appellationem fieri oportere coram honeſtis viris, ſaltem coram vno, & tabellione, aut teſtibus. Verùm & ſi regulariter corã iudice appellandum ſit, tamen nõ in iudicio ſolùm, ſed vbique iudici præſentari poſſe, voluit Bald. in authen. quæ ſupplicatio. C. de prec. impe. off. quem ſequitur Alexand. in l. 1. §. libelli in add. ad Barto. ff. de appel. etiam de nocte. Iaſ. in l. more num. 13. ff. de fer. Cæterum Bald. dixit in d. auth. quæ ſupplicatio, quòd ſoli notario abſque iudice appellatio præſentari poteſt, cui conſentit Card. in clem. 2. §. ſi mi liter. q. 2. de appel. verumtamen hoc intelligendum erit, quando iudicis præſentia haberi non poteſt, vt ſupra dictum fuit, & habetur per Guid. Pap. deciſ. 436. num. 64. vide etiam eundem Bald. in l. apertiſſimi. col. 1. C. de iudic. & in l. 2. C. de his qui per met. iud. non appel. Socin. latè conſi. 45. lib. 1. Corn. conſi. 292. col. 2. lib. 3. & Abb. in c. ſi iuſtus. col. 1. & inibi Franc. atque Dec. num. 6. de appel. Nic. Ant. Grauat.*

Semper in ſcriptis.] *Appellatio † in ſcriptis tunc dicitur,*
59 *cum appellatorius libellus in ſcriptis porrigitur, vſqueadeo vt non ſufficiat dicere notario, ſcribe, à tali ſententia me appellare Quinimmò & fortius, ſi viua voce dictaret, & notarius ſcriberet, nihilominus appellatio in ſcriptis non diceretur: elapſiſque decem diebus ſententia in rem iudicatam tranſiret, atque exequutioni demandaretur: ita bellè Franc. adnotat in ca. vt debitus. col. 7. verſi. tertio quæritur, de appel. ſequuntur Corn. conſ. 95. lib. 4. Iaſ. in l. 1. col. 3. C. de eden. & Maran. in praxi, in 6. part. in verſic. appellatio. num. 127. vbi animaduertendũ eſſe ait quoties in ſcriptis appellare neceſſe eſt, veluti in interloquutorijs. Nicolaus Antonius Grauatius.*

Quo caſu.) *Aduertendum admoneo, quando † voce vna appellatur, quòd illico, atque iudice pro tribunali appellatio proponitur, aliàs nullius eſſet efficaciæ, adeò vt lapſo decennio in iu-*

dicatum

dicatum ſententia tranſiret, vt citato loco Maran. docet nume. 218. & vltra eum, Specul. legas in tit. de appel. & Corne. d. conſi. 95. lib. 4. vbi quando ſtatim viua voce à diffinitiua appellatur, ſufficit appellantem dicere, appello, quod à notario in actis ſcribere faciat. Si verò ex interuallo appellet, tunc in ſcriptis appellare oportet, aliter non valeret appellatio. & Iaſ. etiā tradit. in. l. 1. num. 10. ff. de eden. Et viſum fuit Speculatori vt ſupra & Ioan. And. ibi, in additamentis, nedum neceſſum eſſe pro tribunali appellare, vt viua voce quis appellare dicatur, ſed etiam antequam iudex ad extraneos diuertiſſet actus, & ſi aliter, quo ad hoc poſtremum exiſtimauerit Bart. in. l. litigatoribus. C. de appellatio. cui Bald. ibi conſentit. Tu Doct. eo loci legas, & Franc. in ca. ſi iuſtus; de appellat. atque Lanfran. in ca. quoniam contra in verbo. interloquutiones, col. 16. verſ. ſequitur aliqua videre, de proba. nam ſuper huiuſmodi quomodo & quando incontinenti fieri dicatur, in varias opiniones interpretes diſſecti ſunt, ut tradunt etiam Alexand. Aret. & Iaſ. in. l. diuortio. ff. ſoluto matrimonio & Tiraquel. plura congerens de utroque retract. de retra. conuent. §. 1. in Gloſ. 5. n. 6. nec non Franc. Marc. deciſ. Delph. 569. & 570. & iterum 601. Iaſ. in l. 4. §. condemnatū. n. 30. ff. de re iud. & in l. edita. nu. 16. C. de eden. & rurſus in l. ſi quis ita. §. Seia. n. 14. ff. de
61 uerb. obl. & Prepoſ. in c. quod reſtit. 3. q. 1. ubi † quando incontinenti fieri dicatur arbitrio iudicis relinquendum ait, & hāc opinionem eſſe communem aſſerit. Sed Maran. pręcitato loco, nu. 125. teſtatur, incontinenti dici, dum iudex pro tribunali ſedet, non diuertens tamen ad extraneos actus, puta ſi ad prandium iuiſſet, & ſic ad actum iudicio extraneum, & poſtea ad tribunal reuerſus fuiſſet, nam tunc non diceretur incontinenti. Idemque etiam eſſet, ſi appellans ad extraneos actus diuertiſſet, & deinde appellauerit, uide cum. Eſt tamen caſus in quo non ſatis eſſet uiua uoce appellare, ſed omnino in ſcriptis, ut in cauſſarum deuolutione ad Romanam curiam, iuxta formam capit. cordi, de appellation. in 6. & tradunt Arch. & Ioan. And. in c. cupientes de elect. & Rot. dec. 385. Si appelletur,
62 in n.. Quid † uerò dicendū ſit, illa de quotidiana quæſtione, quādo uiua uoce quiſpiam appellat, cum reſeruatione tamen appellandi in ſcriptis, & deinde in ſcriptis appellat. quæ nam appellatio prior an poſterior ualida ſit? quo quidē magni eſt effectus

noſcere, vt ſciamus quando appellationis tempus currere incipit Maran. allegat. loco poſt Bart. in l. cum procurator. §. ſi dominus. ff. de nou. oper. nuncia. alioſq; concludit, quòd prior appellatio efficax eſt, cum temperamento tamen quoties prior appellatio valuerit: ſin verò minimè, vt puta, quia ab interloquutoria viua voce appellatum fuiſſet, (à qua niſi in ſcriptis appellare non permittitur, vt alibi diximus) tunc poſterior in ſcriptis valeret, & hanc opinionem receptiorem eſſe affirmat, quicquid in contrarium Alex. & Iaſ. in d. l. cum procurator. § ſi dominus nu. 12. voluerint. pro qua opinione conſulti reſponderunt. Pau. Caſt. conſ. 7. & 270. li. 1. & Ro. conſi. 41. quamque amplectitur Franc. in ca. tua nobis, colum. 5. ver. ſecunda concl. de appell. vbi in hac quaeſt. ſeptem facit concluſiones, & Abb. in c. dilecto, col. vlt. eod. titu. licèt idem ſecum pugnans ab illa opinione deſciuerit in ca. bonae. eo. tit. Ioan. And. aliiſq;, quos citat aduerſantibus inhaerendo, quorum opinioni ibi Dec. quoque num. 28. ſe ſubſcribit, quinimo ait inter Doctores canonum communem opinionem eſſe. Qua de re videas Guid. Pap. decis. 436. num. 9. Nicolaus Antonius Grauat ius.

x Inoleuit.] Vide Auctorem infra in princ. 8. lib.

y Quae aliàs.] Adde Franc. in capit. directae, colum. penulti. verſic. quinta concl. de appell.

z Conſueuimus.) Optima † cautela eſt, in appellatione apoſto-
63 los petere, licèt de iure infra 30. dies ſemper peti poſsint, & recipi l. iudicibus, C. de appell. cap. ab eo, eodem tit. in vi. Qui quidem apoſtoli ſaepius peti debent. l. 1. ff. de libel. dimiſ. & proditũ eſt à Bald. in l. eos. §. apoſtolos C. de appell. ab Afflict. in conſt. reg. Neap. appellationum tempora in 9. not. num. 18. & ibi quonam modo in Regno obſeruetur. Guido Papae dec. 436. nu. 13: & Caſſad. deciſ. 8. nu. 3. de appell. Sunt etenim apoſtoli de ſubſtantia appellationis: idcirco eos petere neceſſum eſt, Rota deciſ. 50. in not. de appell. aliàs 336. ſi appelletur. num. 1. cum ſeque.
64 Quos † quidem ſatis eſt bis petere, & ita verbum ſaepius interpretatur. Rota deciſ. 57. in no. eo. tit. aliàs 406. ſi auditor, nu. 2. Et poſſunt vnico contextu inſtanter ac ſaepius peti. Clem. quamuis. de appell. veluti vſu receptum eſt, in ipſa appellatione pluries petere, vſque eo, quod ſi appellans infra dictum tempus eos non receperit, aut petierit, appellationi renunciaſſe videtur. d.
65 c. ab eo & d. clem. quamuis. Caeterum † in ambiguo poſitum eſt,

quando triginta dies currere incipiant, an ſcilicet à die ſententiæ, vel appellationis, & hac in controuerſia à Doct. in varias ſententias itum eſt, vt patet ex deciſ. Rotæ. 29. in no. Nonnullis enim à die interpoſitæ appellationis eos labi viſum [f]uit, veluti Hoſt. in capi. cordi, de appella. in 6. & Card. in d. clementina quamuis, num. 5. Pleriſque verò à die ſententiæ, vt Accurſ. in l. 1. Gloſſ. 2. de libel. dimiſſ. & Gloſſa in d. Clemen. quamuis, atque Ioan. Andre. in dict. ca. ab eo. & hæc poſterior opinio crebrius recepta eſt, ſi tamen appellans ſententiæ notitiam habuerit, aliàs à die ſcientiæ delabi incipient. vt Maran. teſtatur in praxi. in 6. par. ver. appellatio, nu. 209. eſtq; ex mente Rotæ d. deciſione. & Gem. in d. c. ab eo. & de hac receptiori opinione meminit etiam Iacob. Mynſing. in ſingul. obſeruat. Cent. 4. obſeru. 36. & hi dies ſunt continui, vt per Gloſſ. in cap. non ſolùm. in uer. dicendum de appellat. in 6. Et hac de re uide omnino Caſſad. d. deciſ. 8. num. 9. & ibi num. 4. quòd appellans termino iuris ſibi aſſignato, & interim quandocunque, ut fieri aſſolet, ad recipiendum apoſtolos, tenetur antequam triginta dies labantur, iudicem pro apoſtolis adire, aliàs appellatio deſerta cenſetur, & ſi iudex voluerit, ipſum appellantem uſque ad ultimum dictorum triginta dierum momentum ſic ſuſpenſum tenere poterit, ipſamque rem differre, & apoſtolos ſiue reſponſum ad poſtremam horam termini dare, quod tamen à bono viro laudari, cauſſa tamen legitima non exiſtente, neutiquam poſſe arbitror. Nic. Ant. Grauatius.

a Apoſtoli enim.) Adde Card. in clem. quamuis. in 2. q. de appell. Gloſſ. in c. cordi. in verbo, petat, extra eodem tit. & Spe.
66 tit. de appel. §. ſequitur. verſ. apoſtoli, & dicuntur † apoſtoli ab ἀποστέλλω quod eſt mitto, vt per eos, & Accur. & Albe. in l. præſes. C. eodem tit. Arch. in c. fundamenta. de elect. in 6. & eundem Alb. in dictionario in uerbo, apoſtoli. Sunt enim illi litteræ quædam à iudice à quo iudici ad quem miſſæ, quibus totius appellationis negotium breuiter enarratur. Nic. Anton. Grauatius.

b Et quatuor.) De apoſtolorum ſpeciebus, Spec. uideas præcitato loco & Card. Alex. in c. ut debitus. de appell.

c Quibus ſolent.) Iure † quidem appellationi à diffinitiua
67 iudices deferunt, quia ſi contrarium agant, leges ipſæ appellationi deferunt. l. quoniam iudices. C. de appell. l. ſi cuius. ff. de appel.

appell.recip. quod quidem facere tenentur, vt ſaltim ſuperioris reuerentiam habere videantur, c.veniens, de iureiurand. vide Form.var. commiſ.fol.14.col.2.& iterum fol.18.celu.2. Qui-
68 *nimmo † ſi appellationi non deferunt, puniri debent, ca.de prio re, de appell. Rot.dec.366.ſi appelletur in no.Caſſad.dec.8.nu. 10.de appellat.& Iaſ. in anthent.ad hæc.num. 3. C. de iudic.*
69 *Hinc eſt, quod apoſtoli reuerentiales dantur, qui † cum in forma conceduntur, eos ſic conceſſos fuiſſe intelligitur, ſi à diffinitiua, & intra decennium, ac legitima perſona appellatum fuerit & petătur, aliàs refutatorios ſtatutos fuiſſe videtur. & iſte eſt ſtylus palatij, vt Caſſad. teſtatur dec.7.num.5.de app. & eſt de ciſ. Rotæ 61. eodem tit. in antiq. aliàs dec. 605. dic quod ſic. Qui quidē refutatorij apoſtoli dantur, cùm fruſtratoria videtur*
70 *appellatio. Verum † aduertendū eſt, quòd ſi apoſtoli petiti fuiſſent & minimè dati, ſaltem refutatorij, ſi iudex procederet, nullus redderetur proceſſus.c. vt ſuper. vbi Ioan. And. ſupra vlt.gloſ. de appell. in 6. & uoluit Aegid. concl. 151. ſi à tribus. Secus verò, ſi quis nulliter appellet, quia tunc iudex apoſtolos dare nō obſtringitur. Rot.dec.18.in antiq. Biſſignet. Nicol. Antonius Grauatius.*

d Solent iudices.) *Iudex † certum terminū appellanti ad re-*
71 *cipiendum apoſtolos præfigere, & iuris terminum abbreuiare poteſt, adeò quòd ſi infra præſtitutam dilationē apoſtolos non receperit, vel petierit, & proteſtatus fuerit, appellatio eſt deſerta lapſu triginta dierum aliter non expectato, cū iudex à quo hūc terminum moderare poſſit. Clem. quamuis. de app. ubi Card. & Aegid.concl. 152. uide, quæ ſequenti capitulo ſub lit. B. dicturi ſumus. Nic. Ant. Grauatius.*

e Et ſi iudex.) *Quando † per iudicē deficit, qui requiſitus apo-*
72 *ſtolos appellanti non præbet, pars proteſtari debet, ut d.Clem. quamuis. & Accurſ. notat in l. 1.ff. de libell.dimiſſ. atq; Aegi. concl.343. vbi, quod appellans vltra binas vices ad iudicē pro apoſtolis venire non tnetur. Nic. Ant. Grauat.*

f Et commiſſionem.) *Adde quod † ſi appellationis cauſſa*
73 *commiſſa fuerit, ſi de appellatione nequaquam conſtaret, iudex minimè cognoſcere ualet. Aegid.concl.22.ſecundum. & iterum eonclſio. 20. & 117. & conferunt ea, quæ Rota tradit deciſ.5.& 191.in antiq.& deciſ. 11. fuit dubitatum.in no. E Aegid. vbi ſupra ſcriptum reliquit, quòd appellator, a u appel-*

appellatus, vt de grauamine primum cognoſcatur, petere non poſſunt, ſed de ipſa tantùm appellatione, & an talis ſit, quæ deuoluat, vel ne, & demum de grauamine diſcuti, nam nihil eſſet ſi infra decennium appellatum, aut 30. dies apoſtoli petiti non fuiſſent, vt eo loci Aegid. Eiuſdem farinæ eſt, quod diſponitur in c. cum in eccleſia. vbi Dec. in 2. not. de appell. & in l. hi qui. C. eo. quibus in locis ſancitur, appellationem recipiendam non eſ-
74 *ſe, niſi rite eam interpoſitam fuiſſe probetur. Tria † enim ad fundandam iudicis appellationis iuriſdictionem appellator probare debet, primum, ſe appellaſſe. Secundum, legitima ex cauſſa verum ſufficit hanc cauſſam allegare, Tertium, quòd infra decem dierum curricula appellatum fuerit. Vide Dec. & Franc. ibi, atque Gigan. in add. ad Dec. vbi extendit ſiue appellans appellationem proſequatur, ſiue nullitatem in appellatione deductam, per c. exhibita, ibiq; Abb. pe. not. de iud. Hinc Bal. conſi. 38. lib. 5. pulchrè dixit, iudicem appellationis incompetentem eſſe, iuriſdictioneq; carere, quando coram eo appellatio non probatur. Qua de re omnino legas cap. Romana. §. ſi vero. de app. in 6. ibique ſcribentes. Nic. Anto. Grauatius.*

De temporibus ac fatalibus appellationum, illorumq; curſu & prorogatione.

C A P. V L T.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex, qui appellationi à diffinitiua non defert, puniendus eſt. & nu. 21.*

2 *Apoſtoli reuerentiales à diffinitiua dari ſolent in forma, & quæ ſit forma.*

3 *Iudex à quo poteſt terminum appellanti præfigere ad proſequendam appellationem, eodem tamen contextu, ſed non ex interuallo, & nu. 24.*

4 *Iudex an poſſit prorogare terminum præfixum ad pro-*

24 *Iudex à quo terminum iuris appellanti breuiare poteſt. limit. tamen.*

25 *Appellatio in beneficialibus quò ad iudicem nunquam deſerta cenſetur.*

27 *Itineris arreptio ad ſuperiorem, habetur loco appellationis.*

28 *Dilationes dandæ ſunt iuxta locorum diſtantiam.*

29 *Citatio eſt nulla, ſi in ea congruum tempus non eſt præfixum.*

40 *Dilationes in cauſsis ſummariis breuiandæ ſunt.*

31 *Citatio ſi eſt inualida, erunt etiam & omnia ſubſequuta.*

32 *Citatio inualida per comparitionem reconualidatur.*

33 *Citatio inualida ſi peruenerit ad notitiam aduerſarij, reconualeſcit.*

34 *Citatio circumducitur parte non inſtante.*

35 *Litis pendentia non inducitur per citationem circumductam.*

36 *Iuriſdictio non perpetuatur per citationem circum ductam.*

37 *Præuentio iuriſdictionis non fit per inualidam cita tionem.*

38 *Sententia abſque partis citatione prolata, eſt nulla, etiam ſi eſſet ſententia principis.*

39 *Iudex delegatus cum inſerto tenore ſuæ commiſsionis citare debet, aliàs ei non eſt credendum.*

40 *Iudices ſiue ordinarij, ſiue delegati ſint, ante omnia de eorum poteſtate docere debent.*

41 *Appellationis proſequendæ terminus non currit pendente compromiſſo, nec agenti ſuper attentatis, nu 44*

Appel-

proſequendam appellationem?

5 *Appellatio, ne deſerta dicatur, ſufficit diligentiam facere, vel iter ad ſuperiorem arripere.*

6 *Appellatio remanet deſerta, ſi infra terminum à iudice præfixum ad eam proſequendam, aliquid non fit, quod à diſertione excuſet, & nu. 26*

7 *Appellatio eſt communis.*

8 *Appellationis proſequendæ & finiendæ tempus hodie eſt annus, & ex cauſſa biennium, atque etiam triennium, nu. 12*

9 *Biennium quando detur in cauſſa appellationis.*

10 *Iudicium à citatione exorditur.*

11 *Sententiam non eſſe deſertam, in dubio pronunciandum eſt.*

13 *Prorogatio fatalium ab Auditoribus Palatij concedi poteſt, quinimo & nouum fatale & vſque ad quod tempus, nu 15*

14 *Citatio partis an requiratur in fatalium prorogatione.*

16 *Prorogatio termini fieri non poteſt, niſi durante termino.*

17 *Compromiſſum pendente appellatione factum, prorogat appellationem. fall. vt nu. 41*

18 *Appellationum tempora à lege præſcripta, non poſſunt à partibus ad longiora prorogari.*

19 *Appellans vbi facto iudicis vel partis impeditur, non eſt quid ſibi imputetur.*

20 *Paupertas excuſat ab appellationis proſequutione.*

22 *Appellatio admiſſa, ſi & in quantum, an pro admiſſa vel ne cenſeatur?*

23 *Appellatio ſi nõ admittatur, debet à nõ admiſſione appellari, aliàs ſententia in iudicatum tranſit.*

24 Iu-

42 *Appellationis proſequendæ terminus an poſſit vltra biennium prorogari.*

43 *Princeps ſolus peremptæ inſtantiæ ſpiritum vitæ inſufflare poteſt.*

EAdem fermè ratione,quia appellanti à diffinitiuà lex ipſa defert, & quia appellationes in Ro-
a mana Cu.ſemper ad ſedem emittuntur, & a iu-
1 dex† qui ſimili appellationi non defert,de iure puniendus eſſet. cap.de priore.cum not. de appella. cap. cum appellationibus,eo tit.lib.6. Caſſad.deciſ.8.num.10.
2 eo.tit. ſolent † Patres in appellatione à diffinitiua ſemper dare apoſtolos reuerentiales in forma, Rota deciſ. 604.in antiq.Dic, qnòd de appell.& apoſt. forma autem reſponſionis non eſt aliàs talis, per quam iudex ſimpliciter appellationi deferat, ſed ſub certis conditionibus, quas poſtmodũ notarius, propter illa verba in forma tanquam ſolitas clauſulas extendit,videlicet, memoratus dominus Auditor dedit reuerentiales apoſtolos, quatenus à definitiua, & intra decennium, ac quatenus à legitima perſona petantur aliàs refutatorios. Quam extenſionem refert Caſſa.deciſ.7.nu 5. ibi pro qua facit, quod quando iudex dat reuerentiales,quare non mediocriter ſunt deridendi ij, qui plerumque conqueruntur de iudice, qui appellanti à nõ diffinitiua, vel ſi à diffinitiua extra legitima tempora, vel ſi infra tempora,non habenti tamen legitimam perſonam de reuerentialibus reſpondent, quaſi videantur propterea non leue præiudicium cauſsæ feciſſe, cum tamen hæc reſponſionis formula ſit talis, quæ præiudicare non valet, imò quòd ſit appellatio in aliquo ex tribus deficeret, non reuerentiales, ſed refutatorios conti-
b neret apoſtolos. Et quoniam b lex permittit, vt iudex à quo poſſit appellanti terminum præfigere ad proſequendum tantum non etiam ad finiendum appel. c.ex inſinuatione.c.ad hæc.el.4.de appell.& c.cum cauſſa.de re iudicata,c.cum notatis, vbique licet Bart. fuerit in contraria ſententia in l.præſes.C.eodem,vbi de iſto termino lex ciuilis loquitur,nec reperii alibi) vſu receptum eſt in ſacro pala-

palatio, vt quotieſcunq; iudex à quo appellationi defert & dat reuerentiales vt ſupra, eod. contex. pręfigat appellanti 10. dierum terminum ad proſequendũ appellationẽ. Rot. dec. 485. in not. ſi papa, de appel. Caſſa. dec. 4. eo. ti. in princ. Dixi autem quotieſcunque appellationi defert, quia iudex nõ deferens non poteſt appellanti terminum pręfigere, Rota dec. 180. in antiq. Nota quòd iudex, de appell. Sunt enim hęc inuicem incompatibilia, vt iudex appellanti terminum præfigat ad proſequendum, nec appellationi deferat, imò ſola ſimilis termini pręfixio operatur effectum deuolutum, ac ſi iudex appellanti terminum præfigens expreſsè detuliſſet, Rota dec. 242. in antiq. nota quòd in cauſſa, eo. tit. Dixi quoque eodem contextu, quia ſi iudex, à quo primo deferat appellationi, nec aliàs tunc terminum præfigat, non poterit poſtmodum ex interuallo terminum appelanti præfigere, Rota deciſ. 256. in not. Si
4 appelletur, eo. tit. etſi † tempore habili pręfixus ſit, poteſt per eundem iudicem prorogari. Franc. in c. perſonas, colum. 6. verſ. 3. quæritur, cum ſequenti, de appel. licet rarò, vel nunquam viderim ſimiles prorogationes fieri, ex quo iſte terminus eſt ad inchoandam dumtaxat proſequutionem, non finiendam, Abb. in in ca. perſonas, colum. 2. ver. ſecundo caſu. Vbi etiam Philip. Franc. colu. 4. ibi, ſecundum principale, & ibi. ij caſu, de appell. Rota dec. 485. in no. ſi Papa, eod. tit. prout eſt de natura termini hominis,
5 Io. And. in c. ſæpè eo. tit. Vt † propterea poteſt alia via de facili deſertionem euitare, ex quo ſufficit in iſto termino
c facere aliquam diligentiam, & cum c de iure ſuficiat ſola itineris arreptio, quando ad iudicem diſtantem appellatum eſſet. ca. cum cauſſam, de re iudi. ac etiam ſola iudicis impetratio, c. ex parte, & ca. dilectus, el. 2. de reſcrip. Ideo ſeruat palatium ſatis eſſe ſi appellans infra hunc terminum commiſsionem impetret, etiam ſi fieret vltima die, Rota Biſignet in antiquioribus 20. eo. tit. imò acquieſcit palatium etiam ſi decima die non fuiſſet cõmiſſio iudici ad quem præſentata, dum tamen ipſa die decima ſit in banco curſorum, Caſſa. dec. 4. eo. tit. Item ſi cõmiſſio non fuiſſet ſignata, nec expedita infra terminum excuſaretur appellans à deſertione per quãuis diligentiã infra dictum ter-

terminum factam, vtpote, ſi Rota exiſtente Romæ, & Papa Ananiæ, appellans infra iſtum terminum iter arripuiſſet verſus Ananiam pro commiſſione obtinenda, Rota d. deciſ. 485. in no. ſi Papa, eod. titu. vel curia vtique Romæ exiſtente congruis loco & hora quæ currit ad dominum Regentem, vel alium ſignatorem & non repertum, Caſſa. d. deciſ 4. eod. tit. Vbi etiam habes quòd ſi reperto Signatore, non expediat tuam commiſſionem, quia fortè impeditus, ſatis erit porrigere commiſſionem in termino, & proteſtari: imò ſolemus pro fide præſentationis in termino accipere ab ipſo Signaturæ præfecto vel regente Cancellariæ fidem manu ſua de die præſentationis in calce
6 commiſſionis, Caſſad d. deciſ. 4 de appella. Adeoq; † iſte terminus hominis arctat appellantem, vt ſi infra illum nõ reperiatur commiſſa cauſſa, vel aliud tale factum, quod (vt ſupra) à deſertione excuſet, appellatio remanet deſerta, cap perſonas, vbi Abb. Fel. Franc. & alii extra de ap
d pellat Caſſad. deciſ 4. in princ. Quod tamen d intelligas ſi modo terminus fuerit cum congruo ſpacio pręfixus, Ba. in l. præſes. C. de appell. & in l. vlt. C. de temp. appellat. Franc. in d. cap. perſonas, colum. 2. verſic. 3. poteſt iudex
7 appellanti. Dixi † autem imperſonaliter, ſi cauſſa non reperiatur infra terminum commiſſa, quia ſatis erit appellãti, ſi reperiatur commiſſa ad inſtantiam appellati, proderitq; ſibi hæc aduerſarii diligentia, & poterit hac commiſſione pro appellati parte impetrata vti, quaſi communi, idque etiam ſi citatos ad dicendum contra, dediſſet contra eam exceptiones generales, prout paſſim ſic citati ſolemus, dummodo in eis non perſiſtat, Rota deciſ. 506. in antiq. nota quòd ſi appellatus, de appel. & commiſſ. & deciſ. 65. in not. ſi appellatus, de appellat. licet Specu. videatur contrariam ſententiam ſequi eo. tit. §. nunc breuiter, num. 15. verſic. Sed pone auditor, à quo appellatur, nec videatur tibi iſte caſus rarò contingibilis, ex quo appellatus non poteſt appellantem in proſequutione ſuæ appellationis præuenire. c. oblatæ. eod. tit. quia (aliàs diximus) diſpoſitio cap. oblatæ, non ſeruatur in appellationibus, quæ proſequuntur, in Rom. Cur. Rota deciſ. 104. in not. cap. de appellat. & in Staph. de lit. gratiæ & iuſtitiæ.

char.

car.150. à tergo ver. ſecus dico. Admoneo tamen quòd ſi à ſententia vtraq; pars appellaſſet,cum clauſula tamen quatenus contra ſe,& altera pars,cui poſtmodum fauorabilis fuit ſententia,cauſſam appellationis ſuæ infra terminum commiſiſſet, crediderim aduerſariũ,qui cauſſam ſuæ appellationis infra terminum nõ commiſiſſet, non poſſet vti iſta commiſsione, quę committit appellationem (vt præmittitur) emiſſam,quatenus contra, & quæ conſequẽter propter fauorabilem ſententiã ſubſequuta, vtpote cõditione defecta,nõ eſt in rerum natura,prout ſupra.§.amplius eo.tit.fuſius loquuti fuimus, vbi omnino videbis.

Sed poſtquam ſatis diximus de termino hominis, modo videamus de termino iuris,qui ſimiliter duplex eſt, videlicet ad inchoandam proſecutionem, & exercendam appellationem,de quo loquitur text.in l.nemo. C. de tẽpo.appellatio. & erat varius pro qualitate locorum ex quibus appellabatur.l.cum anterioribus.C.eodem. Alter vero ad definiendam appellationi cauſſam,cuius † tempora
8 etſi aliàs plura & varia fuerint, hodie tamẽ ad annũ præſcripta ſunt,&ex cauſſa vtpote impedimẽti, vel alia ęque legitima cauſſa ad bienniũ,authe.ei,qui appellatio.C.eo.c.cũ ſit Romana, extra de appell.& notatur vtrobiq.& vbi iuſta cauſſa impedimẽti infra annũ incidiſſet, haberet appellãs iſtud bienniũabſq aliquo iudicis miniſterio, & hoc quia lex ipſa eſt, quæ hoc bienniũ indulget. dicta authen. ei qui,& Docto.cap.cum ſit Romana de appellatio. gl.fin. in cap.ſi electio.de electionibus. in ſexto. Francus in c.ex ratione. colum. vndecima. verſi. ſecunda fuit opinio, qui refert opiniones, & iſtam ſequitur, quando impedimentum incidit in primo anno,& inferius col. decimatertia, verſ.circa textum loquens de impedimento fortuito proueniente,ad appellatio. ſequitur Felin.ibidẽ.col. 2. verſ. Quinto dum intricate. quã conceſſionẽ biennij ipſo iure abſque aliquo iudicis miniſterio admittere conſueuit ſacrum palatium,abſque alia cauſſa impedimenti, Caſſa.deciſione ſexta, de appellation. numero octauo verſicul. Et quia de proſæcutione & deſertione appellationis, & reddit rationem,quando ſacrum Palatium concedit biennium abſque cauſſa,videlicet quia in Roman. Cur. vtpluri

mum cauſſæ ſunt forenſium, qui non modico tempore indi gent, ad veniendum & conducendum teſtes, ac tranſpor tãdum iura ſua, & quia etiam in ea multitudo eſt maxima de vniuerſis chriſtianorum regionibus, quaſi inferat, iſta ſuccedere loco cauſſæ & impedimenti, quod tamen intelligas, ſi modò appellans in primo anno, proſequutionem inchoauerit, & aliquid in cauſſa fecerit, Caſſad. ibid. nec ſufficeret ad habendum iſtud biennium, ſi appellans in primo anno iudicem, & cauſſæ commiſſionem duntaxat impetraſſet & iudici ad quem præſentari feciſſet, Ro. Faſtoli dubio. 37. quia pro exordio & principio proſequutionis appellationis requiſito. tamen de iure ad ſatisfaciendum termino introducendę & inchoandæ appellationis, de quo in l. nemo. C. de tempo. appella. & ad habendum hoc biennium ex ſtylo & obſeruantia Rom. Cur. non ſufficit iudicis impetratio, niſi etiam pars citetur, & ſic appellans incipiat cauſſam appellationis exercere. Paul. de Caſt in rub. ff. de in ius voc. allegans & ſequens in hoc Bal in l. fi. § illud. C. qui ſatiſd. cogantur Iaſ. in eadem rub ff. de in ius voc. vbi loquuntur de proſequutione neceſſaria ad euitandam deſertionem, qua induceretur à ſtatuto citius quàm à iure communi, quæ eſt exorbitans, ita quòd non ſufficeret obtinere citationis decretum, quę eſt cõmiſsio

2 de citando, niſi fuiſſet infra annum exequuta, quia † iudicium exorditur à citatione, non autem à commiſſione de citãdo. glo. in §. fi. inſtitu. de pœn. teme. litig. & gl. in rub. ff. de in ius voc. & alia ſimilis in rubrica. C. eodem tit. Immo ſi eſſet etiam exequuta, pleriſque caſibus, non ſufficeret ad euitandam deſertionem & habendum hoc biennium, vtpote ſi nulliter fuiſſet exequuta, Iaſ. in rub. ff. de

e iu ius voc. & hoc e quia citatio inualida nihil operatur, glo in l. ſi accuſatoribus glo. fi C. de accuſat. idem ſi validè exequuta fuiſſet, & non comparuiſſet appellans. Iaſ. ibidem

f & hoc quia f propter non comparitionem partis inſtantis circunduceretur citatio, & haberetur pro non citato, text. in l. & poſt edictum. §. quòd ſi is. ff. de iudic. Idem deniq; ſi citatio generalis fuiſſet prout communiter fiunt in Ro. Cur. citationes, quę ad partes decernuntur, quæ vt ſupra titu de dolo & contumacia, per non comparitionem par

tis

tijs non circunducuntur, per rationes ibi allegatas, ſi modò ante annum non eſſet reproducta, nec aliud fuiſſet in cauſſa factum, Iaſ. ibid. & hoc quia ſimilis citatio extraiudicialis, nec dicitur de proceſſu, niſi à die quo reproducit eam, gloſ. in Clemen. 1. verbo citationes de iudic. quę de iure vera ſunt, & bene faciunt ad declarationem, Caſſa. d. deciſ. 6. num 8. in quantum videtur velle pro habendo biennio ex ſtylo palatij ad proſequendum appellationem dari ſolito requiri, quod per appellantem in primo anno aliquis actus fiat, in ipſa appellationis cauſſa. & qualis debeat eſſe iſte actus non reperio deciſum in palatio, niſi quòd ſola iudicis impetratio & commiſſionis pręſentatio non ſufficiat, Rota Faſtoli. dic. dubio. 37. Admoneo tamen, quòd ſi volueris ad euitandam deſertionem, & habendum iſtud biennium, aliquem actum in primo anno facere, non moreris ferè ad finem anni, prout plerique faciunt, ſed quicquid facturus es, facias, vel ſtatim ante dimidium anni, quia videreris hoc ſecundum fatale aſtutijs affectare, text. in dict. leg. nemo. C. de tempor. appellation. & videtur fuiſſe de mente Rotę in dicto dubio Faſtoli 37. in quantum conſideratur ibi quòd appellans ſteterat vſque ad nonum diem ante finem anni, quod non fuerat proſequutus; que etſi de iure vera ſint, crediderim tamen quòd ſacrũ palatium mitius ageret. & facilius de-
11 ſertionem euitaremus, ex quo † ſemper in dubio pro non deſertione inclinat Caſſa. d. deciſ. 4. in fin. de appellation. ſequens doctrinam Pauli de Caſtr. in leg. prima. ff. ſi quis cautio, & vbi occaſio mihi ſeſe offerat, experiar omnino mentem patrum in pręmiſſis.
12 At ſi † biennij lapſus inſtaret, licèt de iure ex cauſſa daretur triennium. tex. in c. ex ratione vbi Philip. Franc. col. 8. verſic. circa tertium ibi, & etiam triennium, vt hic in tex. de appellatio. & conſentit Caſſa. d. deciſ. 6 in fi. ibi, verum eſt, quod d. c. ex ratione prouidet ex cauſa de tertio anno, non daret tamen ſacrum palatium triennio eo modo, quo extra curiam dari ſolet biennium ex cauſa, ſed alia via appellanti eſt prouiſum, quòd ante lapſum fatalis ſecundi anni, vel ſumma ope inſtet pro ſententia, l. ſi ſi illud. C de temp. appell. d. deci. 6. in fi: eod. tit. ita quòd,

hoc ſufficeret, quòd appellans omnia iura ſua deduxiſſet, & in cauſſa concludi obtinuiſſet, niſi ſumma ope, vt ſupra, ſententiam petijt, Franc. in d. c. ex ratione col. 7. verſi. 2 quæritur, extra, eodem, Rota dec. 425. in ant. Nota poſtquam de deſer. appel. & ratio eſt quia ſi pars non petijt pronunciari, non poteſt videri ſtetiſſe per iudicem, qui non valet aliàs ſententiam ferre, niſi ad partis petitionẽ. l. ad peremptorium. ff. de iud. c. 1. extra eodem: immo ſola partis petitio quantumcunque inſtantisſimè facta, & ſæ-
g pius reiterata non ſuffragaretur g niſi pars quoque citata eſſet, Bal. in. l. ſi. §. illud. C. de temp. appell. Franc in. d. c. ex ratione col. 12. verſi. ſecundo quæro, vbi etiam admonet quòd ſi ſimilis inſtantia fuerit facta coram iudice anteceſſore, ſi perſona iudicis durante adhuc fatali mutaretur, non excuſaretur quis à deſertione, niſi coram ſucceſſore in officio reiteraretur, vel ſi noluerit appellans pro expeditione cauſſæ inſtare, poterit fatalium prorogatio-
13 nem obtinere, qua † in re indulta eſt auditoribus facultas prorogandi fatale cœptum, vel de nouo aliud concedendi eorum arbitrio, per Inno. viij. bullam ſæpius citatam de facultate Auditornm ſacri palatij, & quandoque etiam ad hoc ſpecialem obtinemus commiſſionem quæ in Rota voluntaria eſt, ex quo habens in hoc Auditores hanc facultatem ex indulto dictæ bullę, & extra Rotam eſt neceſſaria, nec ſi ſimilis commiſſio in Rota ſuperueniat, ceſſaret propterea facultas bullæ: Caſſad. dec. 7. nu. 2. de appel. Et vbi prorogatio in vim bullæ peteretur, daretur etiam parte non citata Caſſ. d. dec. nu. 8. qua ratione valeret prorogatio, etiam citato non procuratore, ſeu alioqui putatiuus eſſet procurator, vel qui erat tantum conſtitutus, non autem etiam acceptans. Caſſa. ibidem. & reddit rationem, quia ſi actus ſubſtinetur ſine aliqua citatione partis, ergo multo magis cum citatione, licet de minus legitima perſona facta, Caſſad, ibidem, ſecus vero vbi non in vim Innocentianæ, ſed vigore commiſſionis prorogatio peteretur, eſſet enim hoc caſu neceſſaria partis citatio, & aliàs facta prorogatio non valeret, Caſſa. ibid. & reddit rationẽ,
h quia h commiſſio non probat neq; iuriſdictionẽ firmat, ni ſi par

ſi parte citata, gl. & Bar. in extrauag. ad reprimen. ſuper bo de plano quo. in crim. lęſ. maieſ. proce. Rom. conſ. 519. quòd ſi in Rota ſimilis commiſſio ſuperueniat, (quo caſu prorogatio tam in vim Innocentianæ, quam vigore commiſſionis peti poteſt) & prorogatio, vel ſine partis citatione, vel citata minus legitima perſona, petita & obtenta fuerit, aut expreſſum eſt in vim Innocentiane, & ſubſtinebitur prorogatio, aut quod vigore commiſſionis, & erit inualida, aut denique neutra via expreſſa, fuerit ſimpliciter petita & obtenta prorogatio, & ſubſtinebitur in vim Innocẽtianæ, quam viam in dubio præſumemus & iudicem & partem elegiſſe, non autem eam, per quam actus redderetur nullus, ad nota. per Abb. in cap. niſi eſſent col. 1. de præben. & poſt alios per Fel. in cap. ex officij, col. 9. cum ſequenti vſque ad fin. de præſcrip. quas prorogationes ſolent patres paſſim concedere, & rarò, vel nunquam contradictiones admittere, etiam ſi res in infinitum iret, & ita appellationum cauſę ad multos annos producuntur inexpeditę, & fatalia ſæpius prorogata conſeruantur, nec

15 ſolet † palatiũ longiores concedere prorogationes, quàm ad ſex mẽſes, excepta prima, quæ ſi ſic petatur, ad annum concedi ſolet iuxta. cap. cum ſit Romana de appellatiò. Staph. car. 184. à tergo in principio nec debet appellans

16 expectare fatale in totum decurſum, quia † prorogatio nõ conceditur aliàs purè, ſed cum clauſula & conditione, quatenus fatalia durent, prout extenſio ſimilis prorogationis apud formularium terminorum Rotæ charta. 40. oſtenditur, & hoc quia, quod non durat prorogari non poteſt, prorogatio enim prę ſupponit rem, quę prorogatur adhuc in eſſe, & non finitam, argumento, tex. ſed etſi manente, ff preca. & licet Auditores ex indulto bullæ Innoc. 6. poſſint non ſolum prorogare, ſed etiam de nouo concedere, raro tamen, vel nunquam vidi patres hac vti facultate, ſed potius via reſtitutionis appellantem audire (de qua inferius ſuo dicemus loco)

Sed hic fatalium curſus quandoque pedes firmat, nec aliàs nobis illorum prorogatio neceſſaria eſt: quod pluri-

17 bus caſibus contingere poteſt. finge † litigatores appel-

i latione pendente compromiſiſſe, interim enim non eur rerent tempora, donec duraret compromiſſum, Caſſad. deciſ. 9. de appellat. num. 7 & tempus compromiſſi in calculo fatalium ſubduceretur, & tempus præcedens compromiſſum coniungeretur cum ſequenti, auth. ſi tamen. C. de temp. appel. cle. quamdiu vbi etiam glo verbo currere de appellat. Bald in auth. ei qui appellat C. de temp. appell. quod procedit etiam ſi in compromiſſo fuiſſet tantum deductum principale negotium, non etiam appellationis cauſa, Franc. in d. c. ex ratione col. 7. verſi. Quarto quęritur. Idem ſi foret etiam pendente termino ad reci-
X piendũ apoſtolos dato ab homine vel à iure. Fran. x. ibid.
18 verſ. ſequenti incipienti quinto quęritur, licet † tempora appellationum à lege præſcripta non poſſint per actum, & partium conſenſum ad longiora prorogari. glo. notabilis, in l. properandum circa principium. C. de iudi. quam Doct. ibidem communiter ſequuntur. Bart. in d. auth. ſi tamen C. de temp. appell. poteſt tamen eius curſus ſuſpendi, non ſolum per compromiſſum, ſed etiam per pactum, aliumque expreſſum partium conſenſum, Franc pro omnib. in d. c. ex ratione col. 12. verſi. Sed iuxta prædicta, cùm ſequenti, & inferius col. 14. verſ. Sed aduerte primò quia Bald. videtur loqui, rurſus ñnge appellatum remiſſoriam obtinuiſſe, quæ ſemper cum dilatione annexa conceditur ſolet, & ſubducerentur pariter hæc tempora, quaſi ſit appellans facto appellati impeditus, & propter dilationem ſibi conceſſam, iudicis officium conquieſcat. l. ſiue pars. C. de
19 dilat. cap. ſignificati, de appel. & vbi appellans † facto partis, vel iudicis impeditur. non eſt quid ſibi imputetur. l. fin. §. illud. C. de temp. appel. c. ex ratione de appell. in quam partem inclinat Caſſad. dec. 9. tam etſi dicat articulum
I alias in palatio diſputatum, & non reſolutum fuiſſe l quà ratione idem ſeruatum eſt de tempore, quo appellãs pendente appell. attentata paſſus fuiſſet, & appellans eorum reuocationem proſequi vellet, in primis & ante omnia prout poteſt, & ſimiliter non current appellanti interea tempora, ſed ſubducerentur in fatalium calculo, Rot. dec. 101. in not. fatalia, de appel. & attempt. refert & ſequitur Franc.

Franc. dicto capit. ex ratione column. 9. verſic. circa tertium impedimentum concurrens facto ſeu dolo appellantis, extra de appellation. ibi & hanc partem tenent domini de Rota deciſione 102. Idem ſi ſuper quouis alio incidenti diſputetur, vt quia appellatus in proſequutione appellationis ab aliqua interloquutoria appellaſſet. Fran. ibidem allegat Bald. in. d. auth. ei qui appellat circa prin. quæ tamen intelligas ſi appellans de præmiſſis diſputando obtinuiſſet, ſecus vero ſi ſuccubuiſſet, tũ enim ipſe ſibimet impedimentum præſtitiſſet. nec à fatalium curſu facto ſuo impeditus diſpenſaretur. Rota. d. dec. 102. in no. Fran. ibidem vſq; ad verſiculum, circa quartum impedimentum. Finge m deniq; quod † appellans fuerat paupertate oppreſſus, & iſto caſu non ſolum non currerent fatalia & tempora ad proſequendum præſcripta, ſed nec etiam ad appellandum, non obſtante ratione Bartoli de modica impenſa, quo ad ipſam appellationem interponendam, de qua in. l. in notis. C. de proc. & ita ſeruat palatium. Caſſad. deciſ. 6. de appellatio. vbi etiam docet, qualis eſſe debeat iſta paupertas, quę fatalium curſum impedit.

m

20

ANNOTATIONES.

a ET iudex qui.) *Ad hæc conferunt, quæ proximo cap. dixi-*
21 *mus, ſub littera. C. verùm † aliter iure Pontificio quàm iure Cæſareo iudex appellationi non deferens punitur. illo enim ſi criminalis eſt cauſa, iudex deponitur: ſin vero ciuilis arbitrarie punitur. hoc autem, ſi criminalis, pœna arbitraria; ſi ciuilis cauſa erit, 30. libris auri pœna afficitur. l. quoniam. C. de appell. & Fran. declarat in cap. de priore col. vlt. eodem titu. Roman. con*
22 *ſi. 501. & Boer. deciſione 153 numero 4. & 5. Sed quid † ſi iudex (vt plerique faciunt) appellationem ſimpliciter non admittat, ſed cum clauſula ſi & in quantum tenetur de iure, & non aliter an pro admiſſa, vel ne appellatio cenſeatur. Rom. præcitato conſ. ad iuris diſpoſitionem verba illa referenda eſſe autumat; vt ſi appellatio admittenda erat, vtique admiſſa videatur, aliàs minime. hoc idem placuit Cardin. & Franco in ca. ſæpe. in 2. not. de appella. atque Felin. in capitulo cum contingat, colum. penult. de offi. deleg. & ante eos proditum eſt à Bart. in, l. ambitioſa. col. pe. de decr. ab ord. fac. & Bald. in. l. edita. col. 17. verſi. item dubitatur. C. de eden. Qua de re videas quoque Fran. Mar. dec. Delphi. 271. & Marian. Socin. Iun. conſ. 18. viſis. num. 14. & 15. libro 1. Vnde cauti iudices cum dicta clauſula ſi & in quantum &c. appellationes recipiunt, ne eas ſimpliciter reijciendo in pœnam incidant, vt modò diximus. Verum per dictā admiſſionem ſi, & in quantum, iuriſdictionem à ſe abdicare cenſentur, adeò quod proceſſus coram eo fieri nequaquam poteſt, nec factus alicuius erit momenti. & eſt communis opinio teſte Rom.*
23 *d. conſil. 501. colum. 2. Cæterùm † quando iudex appellationi non defert, ſed illam reijcit, cautus appellans eſſe debet, vt tali à reiectione apellet, alioqui reiectio & ſententia in iudicatum tranſiret. ita eleganter docet Zabarel. in clem. 1. col. 3. verſic. ex hac glo. de dol. & cont. Nicolaus Antonius Grauatius.*

b Et quoniam.] *Iudex † à quo terminum iuris appellanti bre-*
24 *uiare poteſt, & aliquem ei præfigere ad ſe præſentandum coram iudice ad quem, atque etiam de eius præſentatione fidem faciendum: vſqueadeò vt ſi infra breuiatum terminum appellationē non proſequatur, ea eſſet deſerta, & ſententia in iudicatum*

tran

tranſacta. cap.cum ſit Romana, & cap.ſæpe. & vtrobique Doctor.de appellat. tex.iuncta gl.in l.præſes.§.1. vbi etiam Bart. ff. eodem titu. idem in lege prima de libel. dimiſ. Butr. in cap. ex inſinuatione,de appellat. Affl. in conſtitutio. reg. Neap. appellationum tempora. Compilator ille Form. var. commiſ. folio 15. columna prima & Franc.qui egregiè loquitur in cap.perſonas. de appellatio. vbi nouem modis materiam dandi terminum explicat. Et hac facti ſpecie, cum à iudice terminus ad proſequendum appellationem, vel ad ſe præſentandum coram iudice ad quem præfigitur, licèt appellatione pendente ligatæ manus iudicis cenſeantur, non tamen quò ad hoc cenſentur, vt poſt illud tempus appellatione remanente deſerta, intelligatur in cauſſa procedere non poſſe, ac ſententiam non exequi; quia id vtique facere proculdubio ei licebit. per dict. cap. perſonas. vbi Abb. & Prepoſ. & per alia iura ſuperius allegata.quod etiam voluerunt Specul.titu. de appellat.§. nouiſſimè.num. 1. verſ. 15. & 16. Cardin. in clemen. de appellat. quæſt.22. num. 119. Bart. in d.l.præſes.,& Pariſ.conſil.108. num.52. lib. 4. Cæterum ſi iudici placuerit, præſtitutum tempus ad appellationem proſequendam prorogare,illud quidem poterit inuito, atque renitente etiam appellato, cuius interſit prorogationem non fieri, vt Franc. voluit in dicto cap. perſonas.colum.pen. verſ. 3. quæritur,vbi quoque Felin. col.2. & idem Franc. in d. cap.ſæpe.col. 8. verſ. in eadem glo. & iterum in c. cum appellationibus. §. ſi verò columna penult. eodem titu. in 6. & Card. in clemen.1. in 9. quæſt. de vir. & honeſt. cler. & habetur in Form. term. folio 2. columna ſecunda, & folio 37. colum.1. Verum cum iudex terminum iuris appellanti moderat, non parum animaduertere debes, vt congruum tempus præfigat,aliàs appellatio nequaquam deſerta haberetur, vt infra poſt auctorem dicemus. Prædicta tamen limita in cauſſis beneficiarijs locum non habere, in quibus iudex terminum iuris breuiare nō poteſt,niſi vtraque volente parte; idcirco ſi breuiatum fuerit, & præfinitum tempus elapſum, nihiloſecius appellatio deſerta non diceretur, ni terminus iuris lapſus fuiſſet. Ita Franc. prodidit in c. cum ſit. col. vlt.de appellat. & in c. conſtitutus.2. col.1. eodem tit. vbi & vnum inter cetera memoriæ commendandum tradidit,
25 quòd † licèt appellatio per partis negligentiam in cauſis beneficiali-

ficialibus deſerta ſit, quo ad iudicem, tamen nunquam deſerta cenſetur; qui ſemper ex officio in cauſſa ſupplere, procedere,
26 atque inquirere poteſt. Et quod † diximus appellationem eſſe deſertam, ſi fides ab appellante facta non fuerit, qualiter coram iudice ad quem ſe præſentauerit; intelligas quo ad effectum executioni tantum faciendæ, non tamen vt de ipſa appellatione cognoſci non poſſit, vt Bald. voluit in d.l. ſi præſes, & Butr. d. cap. ex inſinuatione, nec interim dicta executio retractabitur, niſi prius conſtiterit de ipſius appellationis iniuſtitia, ita pulchre voluit Fede. Sen. conſ. 27. cui ſe ſubſcribit Butr. citato loco prope finem.

Nicolaus Antonius Grauatius.

e Et cum de iure.) Adde tex. in cap. debitus, & in cap. vt
27 dilecti, de appell. & vtrobique Doct. vbi † arreptio itineris ad Pontificem, vim appellationis habet. & tradit Lap. alleg. 39. col. 1. adeo quod quicquid medio tempore fieret, reuocari debet. Sed hac de re omnino legas Bart. & Scrib. in. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori colum. vlt. ff. de noui oper. nuncia. præſertim Iaſ. numero 20. qui pulchre loquitur. Quod quidem ne dum iure pontificio, ſed cæſareo procedere ait, quicquid è contrario Fulg. dixerit in. l. 1. in primo not. C. vt lite pend.

Nicolaus Antonius Grauatius.

Quod tamen.) Habenda † eſt certe in dandis dilationibus,
28 diſtantiæ, ratio locorum, perſonarum, & cauſæ, vt Specu. admonet titul. de citat. §. nunc de tempo. in fi. & §. vlt. rurſus in fin. & habetur in capit. quod ad conſultationem de re iud. vbi Abb. in cap. præteſea. de dilat. & l. 1. C. eod. titu. & vtrobique ſcrib. per Affl. in conſt. reg. Neap. exceptiones, & Vant.
29 in tract. null. de null. ex def. citat. nu. 70. Hinc † proditum eſt à Bar. in. l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. cui Abb. conſentit in cap. cum dilecti, de dol. & cont. nec non Affl. deciſi. 124. quòd index congruum tempus in citatione præfigere debet, aliàs citatio redditur nulla, nec citatum arctabit ad comparendum. & traditur per Specu. præcitato loco. §. 1. numero 11. & Vant. vbi ſupra numero 67. & eſt text. in l. qui bona. §. vlt. cum. l. ſeq. & l. ſi finita, §. tertio. ff. de dam. infect. & in. l. non nunquã. ff. de iudic. l. ſecunda. ff. de re iud. & in cap. cum longe. 63. diſt. & 13. q. 2. cap. vbicumque & in cap. cum ſit Romana de appell.

pell. vbi Doct. Sed quid ſi iter facilius nauigando quam pedibus eundo fieri poſſit,quo nam pacto iudex arbitrabitur? Videas
30 *Gomeſ. in reg. de verißimi.not.obi. in 5.q.Caterum † in cauſſis ſummarijs,veluti poßibile erit,breuiari dilationes debent. Cle. ſæpe vbi ſcrib. omnes, de verb. ſignif. & eſt tex. in l. 2. in prin. C.de temp.appell. ſunt tamen cum moderamine (vt modo diximus)breuiandæ vt rem ipſam ſemper conſilium præcurrat.cum teſte Cic.in 1.Offi. non debemus quicquam agere, cuius non poſſumus cauſſam probabilem reddere. Verum ſi abſque cauſſa, breuis à iudie daretur dilatio,contradicendum erit, aliàs ſi ſponte recipiatur,iuri ſuo quis renunciare videtur,vt viſum fuit Ab. in d.c.quod ad conſultationem,in pen.not.& conferũt dicta per Iaſ.in l.vlt.col.9 ff.de fer. & per Bal in l. 2. C.de epiſcop.aud. verſ.ſed hic queritur.quod quidem intelligo,niſi adeo breuis præſtituta fuiſſet dilatio, quòd impoßibile eſſet fieri, nam tunc illa redditur nulla,vt ex his patet quæ ſupra diximus. Sed quando nulla dilatio in citatione ad comparendum data fuit,an citatur comparere obſtringatur, multi multa dixere.tu Boer. latius diſputantem legas deciſ.235 Alex.in l.liber homo.§.1.ff.de verb. oblig.Fel.in c. conſuluit col. 3.ver.ſed tenendo op.de off.deleg.& Vant.vbi ſupra numer.71.qui teſtantur receptiorem eſſe opinionem,quod taciteintelligitur tempus, infra quod citatus comparere poßit.*

Nicolaus Antonius Grauatius.

e Et hoc quia.) *Citationem inualidam nihil operari, dixit Affl. deciſ.182 nu.4.& in cap.1.præterea,quæ ſit prima cau.*
31 *in vſibus feud. & eo loci quod † quando citationis commißio inefficax fuit & nulla, ſimiliter & ipſius executio inualida erit de qua materia eundẽ uideas affatim differentem,deciſio. 366. nume.15.cum ſeq. & deciſ. 2. nu 6. & 8. Cum temperamento id tamen intelligas,vt ibi nu. 7. quando citatus non comparuit*
32 *ſecus verò eſt,ſi eius præſentia copiam fecerit: nam † per comparitionem,citatio,quamuis nullius fuiſſet roboris, efficitur valida,vt Fel. adnot. in c. illud in 4. col de præſcrip. Abb.conſil. 38.lib.1, qua de re Gram.legas deciſ.61.num.6. & 8.cum ſeq. & omnino eundem Fel. in cap. cum contingat. col.6. verſic. & pro iſta limit.de reſcr.& in c. ex tenore. col. 3.verſ. regula non preſtat eo.tit. Dec. in c. cum cauſa. in 3. not. de off. delegat.&*

conſi.

conſi.187. & 449. Rip. in tap..1. num 90. de iudi. & eſt communis opi. vt Balb.teſtatur in tract. praſcr.in 2. ſpec. 2 par. 6. par.principalis quæſt. 1.vide etiã Rot.dec. 271.in not. & Boer.
33 deciſ.235. vbi latiſſime rem explicat, ibique quod † quoties citatio inualida ad notitiam aduerſarij peruenerit, ea probata, citatio legitima redditur, quod & voluerunt Roman. conſi.410. Marſi. in rub de prob.num. 371. Gomeſ. in reg. de non iudic. iux. for.ſuppli.quæſt. 16. num.68. & Ruin. conſi. 61.num.3. & conſi.117.num 5.lib. 5. Ceterùm quomodo hæc notitia probabitur, docet Rot. d. deciſ. 271, & habetur per Aeg. conclu. 539. Boer citata deciſ. & Vant. de null. ſent. quib. mod. ſent. nul. defen. num. 122, cum ſeq. & huius rei ratio illa eſt, quòd citationis vitium purgatur ſi citatus comparuit. nam citatio non ob aliud fit, niſi vt quis compareat; & ideo præſentia ſine citatione ſufficit. Doct. in l.1. ff. de in ius voc. & in c.1. de iud. & hæc opinio communibus ſuffragijs à doctoribus recepta eſt, teſte Tiraquel. de vtroque retr.§. 9. in glo. 2.numer. 17. Nicolaus Antonius Grauatius.

f Propter non comparitionem &c.] Adde Affl. deciſ. 366.
34 num.14. & Fel. in præcedenti add. alleg. vbi † non comparente parte atq; inſtante, citatio circumducitur, adeo ꝙ dixit Affl.
35 citato loco, quod † per citationem circumductam litis pendentia non inducitur. fallit tamen vt eo loci habetur poſt DD. Rotæ dec.245. quando citatio ad omnes & ſingulos actus vſq; ad ſententiam facta fuiſſet, tunc etenim non circunducitur quandocunque actor, vel reus comparuerint, vt hic etiam auctor declarat,
36 atq; Dec. conſ. 460. num. 28. Nec huiuſmodi † circumducta citatio ſiue inualida iuriſdictionem perpetuat, vt per Pau. Caſt. in l.1 § 1.ff.de fer. Fel. in c. gratum.col.1.de off.deleg Gl.vlt. in cap. cum plures, vbi Anch. & Domi vterq; col.vlt. & Fran. col.3.verſ 3 de off.deleg.in 6. & Ancha.conſ. 16. Nec etiam talis citatio malam fidem inducit, nec pacificam poſſeſſionem interrumpit. Bal. in auth. offeratur. col. pe. de lit. cont. & in l. 1. in prin. C.ſi ex delicto def. Guid. Pap. dec. 159. Fel. in cap. illud, col. 3. de præſcrip. Iaſ. in l. vlt. in 6. limit. ff. de eo per quem fac. e ·t. Marſi. in rubr. de probat. nume. 11. & Gomes.
37 late in reg. de annali poſ. in quæſt. 45. Nec † quoq; per citationem

nem inualidam praeentio ſiue iuriſdictionis praeoccupatio fit, vt tradunt Ioan. And. & alij in d.c.cum plures. idemq; Io. And. & Abb. in 5.not.& Marian in 4.in c.propoſuiſti.de for. comp. aliàs enim fieret, vt per eos ibi, & Bal.in l.ſi pluribus.ff.de leg. 1.& probat tex. in l.ſi quis poſtea.ff. de iudic.& in l.incola. 2. vbi Accurſ.ff. ad municip. in qua quidem praeuentione ne dum dies conſideratur, ſed etiam hora, vt ex Affl. dec. 387. nume.5. perpendere liceat, quamuis ipſe vigore ſtatuti in eo themate aliter ſentiat.

Nicolaus Anton. Grauatius.

g Niſi pars.) Sententia † abſque partis citatione prolata inualida eſt, cap. tenor, vbi Doct. notant, de re iud. Affl. deciſ. 346. num. 16. Quinimmo ſi abſque peremptorio citatio fieret, non valeret ſententia, Scrib.in l.ad peremptorium.ff. de iud. & Affl. præcitato loco nu. 17.quæ quidem citatio ad ſententiam etiam in iudicijs ſummarijs locum ſibi vendicat, aliàs nulla erit ipſa ſententia, clem. ſæpe. de verbo. ſign. Rom. conſi. 255. Et hoc adeò verum eſt, quòd non valet ſtatutum ſi dictaret ſententiam contra non citatum validam eſſe. Fel.in c. ex parte. 2. de off. deleg. & in c. dilecti filij, de excep. Gram. deciſ. 65. nu. 4. cum ſeq. Affl. dec. 307. in fi. Boer. dec. 247. & Dec. conſi.63.num.11. vbi communem hanc opinionem eſſe affirmat. Quinimmo ſi citatio omitteretur, (etiam ſi principis eſſet ſententia) nulla redderetur c. paſtoralis, de re iud. Fel. in c. cum olim. nu. 12. eod. tit. vbi hanc opinionem omnium calculis approbatam aſſeuerat. Qua de re abundè per Vant. in tract. de null. ſent. an quæ li. ſent. poſ. dici nul: num. 14 & Capi. deciſ. 69 nu. 35. & hoc regulariter in principis ſententia procedere intelligas ſecus autem quando eſſet iuſta cauſa, nam vtique tunc ſine citatione valeret. Bal. in l. ceſſante. in prin. C. quomodo & quando iudex. Alex. conſi. 2. col. 7. verſic. & quod notat Bald. lib. 1. refert Maran. in praxi. in 6. par. in primo membro, numer. 10. vbi de Stylo Senatus Neapolitani meminit, in quo omnes ſententiæ abſque citatione feruntur, & valent, quia ſub regio nomine proferũtur, quo de ſtylo per affl. habetur deciſione 283. & iterũ 391. apud quem rationem quare ſic obſeruetur, videbis. Cæterum in Rom. Curia pars nuncupatim ad ſententiam audiendam citatur. Rot.

38

41 *arbitros compromiſſum fuit, ſecus † vero ſi in arbitratores. tunc etenim arbitrio ſiue compromiſſo (vulgò vt dicitur) non obſtante, appellationis tempora currunt. vt per Anch. conſi. 284 Habebis apud quem huiuſce rei, quænam ſit ratio, explicatum videbis. Qua de re & Mil. legas in reper. ver. Terminus pro ſequendi, ibiq; etiam quòd nec terminus proſequendæ appellationis currit agenti ſuper attentatis. Nec quando iudex eſt in cauſa, quia procedere non vult. Rota in not. de appell. deci. 7. aliàs 651. ſi appellatus in add. vel ſi appellans ſit infirmus aliaſue impeditus, qui ſi per teſtes legitimum impedimẽtũ probare non ualet, ſtatur eius iuramento, Rot. eo. tit. deciſ. 25. aliàs 155. ſi certus terminus, in fin. ulti. add.*

Nicolaus Anton. Grauatius.

K Licet tempora.) *An partes † terminum proſequendæ appel*
42 *lationis ultra biennium expreſſe prorogare poſſint, illum uel breuiare, magnum eſt inter Doctores certamen, adeo, quòd Bar. & nonnulli modo affirmatiuam, modo negatiuam tenuerunt opinionem. Cæterum, inter tot diſſidia in hanc ſententiam communibus ſuffragiis itum eſt, quod expreſſe partes non poſſunt, tacite uero, utputa, ſi cauſſam compromitterent, utiq; prorogare ualent, Doctores in l. properandum, in princ. C. de iud. & in ca. ex ratione, de appell. Rom. conſ. 174. Boer. deciſ. 283. Syl. conſi. 40. nume. 3. & Maran. qui latiſſime hanc quæſtionem diſputat in praxi, in 6. par. in uerb. Appellatio, numer. 225. quamuis ipſe communi opinioni non inhæreat, ueluti non pauci etiam nec contemnendæ auctoritatis inficias iere, ipſe tamen Maran. teſtatur communem eſſe opinionem, quam ſupra diximus. Prædicta uerò intelligenda ſunt, in tempore proſequendæ appellationis, ſecus autem in tempore appellandi decem dierum, quia tunc pacto aliquo, nec à iudice, nec ab ipſis partibus tacite, neque expreſſe prorogari poteſt. Franc. in dicto capitulo ex ratione, & Maran. vbi ſupra nume. 230. Et eo uſque uerum eſt, quod diximus, expreſſam prorogationem in proſequenda appellatione fieri non poſſe, quod etiam ſi iureiurando fieret, hucuſq. non ualeret, ut Pariſ. teſtatur in tract. ſynd. in uerb. ſentẽtia. §. Reſtat*
43 *unũ aliud. Quia † hãc prorogationẽ facere ſoli principi cõuenit qui ſpiritũ uitæ (quaſi Deus terreſtris) perẽptæ cauſſæ inſufflare põt, ueluti Pariſ. ibi, & tradũt Cap. deci. 11. & 165. & 206*

Boer.

LIBER VIII.

DE NVLLITATE, EIVSQVE temporibus, & proceſſu.

CAP. I.

SVMMARIVM

1 *Appellatio,ſaluo iure dicendi de nullitate,an valeat? num.* 17

2 *Appellandi praxis & formula, atque de nullitate dicendi,& nu.*18.

*Nullitas inſimul cum appellatione propoſita, æquè principaliter deducta eſſe cenſetur,& quando acceſſoriè,eo.nu.& nu.*19.

3 *Nullitas, quòd potius principaliter, quàm acceſſoriè deducta intelligatur,quæ vtilitas ſit.*

4 *Appellationi renuncians, an nullitati renunciet.*

5 *Nullitas & appellatio poſſunt inſimul cumulari, & num.* 23.

6 *Appellatione prohibita,an nullitas etiam prohibita intelligatur? & num.* 24.

7 *Nullitas an proponi poſſit contra tres ſententias conformes, & an earum exequutionem differat? & nu.*27.*&* 28.

8 *Attentata, quo caſu ante omnia non reuocentur.*

9 *Nullitas euidens impedit exequutionem.*

10 *Nullitatis tempora,quæ & quanta ſint.*

11 *Nullitas an habeat effectum ſuſpenſiuum, vt interim in cauſſa principali procedi non poſſit?*

i lationei pendente compromiſiſſe, interim enim non cur rerent tempora, donec duraret compromiſſum, Caſſad. deciſ.9. de appellat. num. 7 & tempus compromiſſi in calculo fatalium ſubduceretur, & tempus præcedens compromiſſum coniungeretur cum ſequenti, auth. ſi tamen. C. de temp. appel. cle. quamdiu vbi etiam glo verbo currere de appellat. Bald in auth. ei qui appellat C. de temp. appell. quod procedit etiam ſi in compromiſſo fuiſſet tantum deductum principale negotium, non etiam appellationis cauſa, Franc. in d. c. ex ratione col. 7. verſi. Quarto quęritur. Idem ſi foret etiam pendente termino ad reci-
K piendũ apoſtolos dato ab homine vel à iure. Fran. x. ibid.
18 verſ. ſequenti incipienti quinto quęritur, licet † tempora appellationum à lege præſcripta non poſſint per actum, & partium conſenſum ad longiora prorogari. glo. notabilis, in l. properandum circa principium. C. de iudi. quam Doct. ibidem communiter ſequuntur. Bart. in d. auth. ſi tamen C. de temp. appell. poteſt tamen eius curſus ſuſpendi, non ſolum per compromiſſum, ſed etiam per pactum, aliumque expreſſum partium conſenſum, Franc pro omnib. in d. c. ex ratione col. 12. verſi. Sed iuxta prædicta, cum ſequenti, & inferius col. 14. verſ. Sed aduerte primò quia Bald. videtur loqui, rurſus ſinge appellatum remiſſoriam obtinuiſſe, quæ ſemper cum dilatione annexa concedi ſolet, & ſubducerentur pariter hæc tempora, quaſi ſit appellans facto appellati impeditus, & propter dilationem ſibi conceſſam, iudicis officium conquieſcat. l. ſiue pars. C. de
19 dilat. cap. ſignificati, de appel. & vbi appellans † facto partis, vel iudicis impeditur. non eſt quid ſibi imputetur. l. fin. §. illud. C. de temp. appel. c. ex ratione de appell. in quam partem inclinat Caſſad. dec. 9. tam etſi dicat articulum
I alias in palatio diſputatum, & non reſolutum fuiſſe I qua ratione idem ſeruatum eſt de tempore, quo appellãs pendente appell. attentata paſſus fuiſſet, & appellans eorum reuocationem proſequi vellet, in primis & ante omnia prout poteſt, & ſimiliter non current appellanti interea tempora, ſed ſubducerentur in fatalium calculo, Rot. dec. 101. in not. fatalia, de appel. & attempt. refert & ſequitur

Franc.

Franc. dicto capit. ex ratione column. 9. verſic. circa tertium impedimentum concurrens facto ſeu dolo appellantis, extra de appellation. ibi & hanc partem tenent domini de Rota deciſione 102. Idem ſi ſuper quouis alio incidenti diſputetur, vt quia appellatus in proſequutione appellationis ab aliqua interloquutoria appellaſſet. Fran. ibidem allegat Bald. in. d. auth. ei qui appellat circa prin. quæ tamen intelligas ſi appellans de præmiſſis diſputando obtinuiſſet, ſecus vero ſi ſuccubuiſſet, tū enim ipſe ſibimet impedimentum præſtitiſſet. nec à fatalium curſu facto ſuo impeditus diſpenſaretur. Rota. d. dec. 102. in no. Fran. ibidem vſq; ad verſiculum, circa qu artum im-
m pedimentum. Finge m deniq; quod † appellans fuerat pau-
20 pertate oppreſſus, & iſto caſu non ſolum non currerent fatalia & tempora ad proſequendum præſcripta, ſed nec etiam ad appellandum, non obſtante ratione Bartoli de modica impenſa, quo ad ipſam appellationem interponendam, de qua in. l. in notis. C. de proc. & ita ſeruat palatium. Caſſad. deciſ. 6. de appellatio. vbi etiam docet, qualis eſſe debeat iſta paupertas, quę fatalium curſum impedit.

ANNOTATIONES.

a ET iudex qui.) *Ad hæc conferunt, quæ proximo cap. diximus, ſub littera. C. verùm* † *aliter iure Pontificio quàm iure Cæſareo iudex appellationi non deferens punitur. illo enim ſi criminalis eſt cauſa, iudex deponitur: ſin vero ciuilis arbitrarie punitur. hoc autem, ſi criminalis, pœna arbitraria; ſi ciuilis cauſa erit, 30. libris auri pœna afficitur. l. quoniam. C. de appell. & Fran. declarat in cap. de priore col. vlt. eodem titu. Roman. conſi. 501. & Boer. deciſione 153 numero 4. & 5. Sed quid* † *ſi iudex (vt plerique faciunt) appellationem ſimpliciter non admittat, ſed cum clauſula ſi & in quantum tenetur de iure, & non aliter an pro admiſſa, vel ne appellatio cenſeatur. Rom. præcitato conſ. ad iuris diſpoſitionem verba illa referenda eſſe autumat; vt ſi appellatio admittenda erat, vtique admiſſa videatur, aliàs minime. hoc idem placuit Cardin. & Franco in ca. ſæpe. in 2. not. de appella. atque Felin. in capitulo cum contingat, colum. penult. de offi. deleg. & ante eos proditum eſt à Bart. in l. ambitioſa. col. pe. de decr. ab ord. fac. & Bald. in. l. edita. col. 17. verſi. item dubitatur. C. de eden. Qua de re videas quoque Fran. Mar. dec. Delphi. 271. & Marian. Socin. Iun. conſ. 18. viſis. num. 14. & 15. libro 1. Vnde cauti iudices cum dicta clauſula ſi & in quantum &c. appellationes recipiunt, ne eas ſimpliciter reijciendo in pœnam incidant, vt modò diximus. Verum per dictã admiſſionem ſi, & in quantnm, iuriſdictionem à ſe abdicare cenſentur, adeò quod proceſſus coram eo fieri nequaquam poteſt, nec factus alicuius erit momenti. & eſt commnnis opinio teſte Rom. conſil. 501. colum. 2. Cæterùm* † *quando iudex appellationi non defert, ſed illam reijcit, cautus appellans eſſe debet, vt tali à reiectione apellet, alioqui reiectio & ſententia in iudicatum tranſiret. ita eleganter docet Zabarel. in clem. 1. col. 3. verſic. ex hac glo. de dol. & cont. Nicolaus Antonius Grauatius.*

21

22

23

b Et quoniam.] *Iudex* † *à quo terminum iuris appellanti breuiare poteſt, & aliquem ei præfigere ad ſe præſentandum coram iudice ad quem: atque etiam de eius præſentatione fidem faciendum: vſqueadeò vt ſi infra breuiatum terminum appellationẽ non proſequatur, ea eſſet deſerta, & ſententia in indicatum*

24

tranſacta. cap. cum ſit Romana, & cap. ſæpe. & vtrobique Doctor. de appellat. tex. iuncta gl. in l. præſes. §. 1. vbi etiam Bart. ff. eodem titu. idem in lege prima de libel. dimiſ. Butr. in cap. ex inſinuatione, de appellat. Affl. in conſtitutio. reg. Neap. appellationum tempora. Compilator ille Form. var. commiſ. folio 15. columna prima & Franc. qui egregiè loquitur in cap. perſonas. de appellatio. vbi nouem modis materiam dandi terminum explicat. Et hac facti ſpecie, cum à iudice terminus ad proſequendum appellationem, vel ad ſe præſentandum coram iudice ad quem præfigitur, licèt appellatione pendente ligatæ manus iudicis cenſeantur, non tamen quò ad hoc cenſentur, vt poſt illud tempus appellatione remanente deſerta, intelligatur in cauſſa procedere non poſſe, ac ſententiam non exequi; quia id vtique facere proculdubio ei licebit. per dict. cap. perſonas. vbi Abb. & Præpoſ. & per alia iura ſuperius allegata. quod etiam voluerunt Specul. titu. de appellat. §. nouiſſimè. num. 1. verſ. 15. & 16. Cardin. in clemen. de appellat. quæſt. 22. num. 119. Bart. in d. l. præſes. & Pariſ. conſil. 108. num. 52. lib. 4. Cæterum ſi iudici placuerit, præſtitutum tempus ad appellationem proſequendam prorogare; illud quidem poterit inuito, atque renitente etiam appellato, cuius interſit prorogationem non fieri, vt Franc. voluit in dicto cap. perſonas. colum. pen. verſ. 3. queritur, vbi quoque Felin. col. 2. & idem Franc. in d. cap. ſæpe. col. 8. verſ. in eadem glo. & iterum in c. cum appellationibus. §. ſi verò columna penult. eodem titu. in 6. & Card. in clemen. 1. in 9. quæſt. de vir. & honeſt. cler. & habetur in Form. term. folio 2. columna ſecunda, & folio 37. colum. 1. Verum cum iudex terminum iuris appellanti moderat, non parum animaduertere debet, vt congruum tempus præfigat, aliàs appellatio nequaquam deſerta haberetur; vt infra poſt auctorem dicemus. Prædicta tamen limita in cauſſis beneficiarijs locum non habere, in quibus iudex terminum iuris breuiare nõ poteſt, niſi vtraque volente parte; idcirco ſi breuiatum fuerit, & præfinitum tempus elapſum, nihiloſecius appellatio deſerta non diceretur, ni terminus iuris lapſus fuiſſet. Ita Franc. prodidit in c. cum ſit. col. vlt. de appellat. & in c. conſtitutus. 2. col. 1. eodem tit. vbi & vnum inter cetera memoriæ commendandum tradidit,
25 quòd † licèt appellatio per partis negligentiam in cauſis bene-

ficiali-

ficialibus deſerta ſit, quo ad iudicem, tamen nunquam deſerta cenſetur; qui ſemper ex officio in cauſſa ſupplere, procedere, 26 atque inquirere poteſt. Et quod † diximus appellationem eſſe deſertam, ſi fides ab appellante facta non fuerit, qualiter coram iudice ad quem ſe præſentauerit; intelligas quo ad effectum executioni tantum faciendæ, non tamen vt de ipſa appellatione cognoſci non poſſit, vt Bald. voluit in d.l.ſi præſes, & Butr. d.cap. ex inſinuatione, nec interim dicta executio retractabitur, niſi prius conſtiterit de ipſius appellationis iniuſtitia, ita pulchre voluit Fede. Sen. conſ. 27. cui ſe ſubſcribit Butr. citato loco prope finem.

Nicolaus Antonius Grauatius.

e Et cum de iure.) *Adde tex. in cap. debitus, & in cap. vt* 27 *dilecti, de appell. & vtrobique Doct. vbi † arreptio itineris ad Pontificem, vim appellationis habet. & tradit* Lap. *alleg. 39. col. 1. adeo quod quicquid medio tempore fieret, reuocari debet. Sed hac de re omnino legas Bart. &* Scrib. *in. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori colum. vlt. ff. de noui oper. nuncia. præſertim Iaſ. numero 20. qui pulchre loquitur. Quod quidem ne dum iure pontificio, ſed cæſareo procedere ait, quicquid è contrario Fulg. dixerit in. l. 1. in primo not. C. vt lite pend.*

Nicolaus Antonius Grauatius.

Quod tamen.) *Habenda † eſt certe in dandis dilationibus,* 28 *diſtantiæ, ratio locorum, perſonarum, & cauſæ, vt Specu. admonet titul. de citat. §. nunc de tempo. in ſi. & §. vlt. rurſus in fin. & habetur in capit. quod ad conſultationem de re iud. vbi Abb. in cap. præteres. de dilat. & l. 1. C. eod. titu. & vtrobique ſcrib. per Affl. in conſt. reg. Neap. exceptiones, & Vant.* 29 *in tract. null. de null. ex def. citat. nu. 70. Hinc † proditum eſt à Bar. in. l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. cui Abb. conſentit in cap. cum dilecti, de dol. & cont. nec non Affl. deciſi. 124. quòd index congruum tempus in citatione præfigere debet, aliàs citatio redditur nulla, nec citatum arctabit ad comparendum. & traditur per Specu. præcitato loco. §. 1. numero 11. & Vant. vbi ſupra numero 67. & eſt text. in l. qui bona. §. vlt. cum. l. ſeq. & l. ſi finita, §. tertio. ff. de dam. infect. & in. l. non nunquã. ff. de iudic. l. ſecunda. ff. de re iud. & in cap. cum longe. 63. diſt. & 13. q. 2. cap. vbicumque & in cap. cum ſit Romana de appell.*

pell. vbi Doct. Sed quid ſi iter facilius nauigando quam pedibus eundo fieri poſſit, quo nam pacto iudex arbitrabitur? Videas
30 *Gomeſ. in reg. de veriſimi.not.obi. in 5.q. Caeterum † in cauſſis ſummarijs, veluti poſſibile erit, breuiari dilationes debent. Cle. ſaepe vbi ſcrib. omnes, de verb. ſignif. & eſt tex. in l. 2. in prin. C. de temp. appell. ſunt tamen cum moderamine (vt modo diximus) breuiandae, vt rem ipſam ſemper conſilium praecurrat, cum teſte Cic. in 1. Offi. non debemus quicquam agere, cuius non poſſumus cauſſam probabilem reddere. Verum ſi abſque cauſſa, breuis à iudie daretur dilatio, contradicendum erit, aliàs ſi ſponte recipiatur, iuri ſuo quis renunciare videtur, vt viſum fuit Ab. in d.c. quod ad conſultationem, in pen. not. & conferũt dicta per Iaſ. in l. vlt. col. 9 ff. de fer. & per Bal in l. 2. C. de epiſcop. aud. verſ. ſed hic queritur. quod quidem intelligo, niſi adeo breuis praeſtituta fuiſſet dilatio, quòd impoſſibile eſſet fieri, nam tunc illa redditur nulla, vt ex his patet quae ſupra diximus. Sed quando nulla dilatio in citatione ad comparendum data fuit, an citatus comparere obſtringatur, multi multa dixere. tu Boer. latius diſputantem legas deciſ. 235 Alex. in l. liber homo. § 1. ff. de verb. oblig. Fel. in c. conſuluit col. 3. ver. ſed tenendo op. de off. deleg. & Vant. vbi ſupra numer. 71. qui teſtantur receptiorem eſſe opinionem, quod tacite intelligitur tempus, infra quod citatus comparere poſſit.*

Nicolaus Antonius Grauatius.

Et hoc quia.) *Citationem inualidam nihil operari, dixit Affl. deciſ. 182 nu. 4. & in cap. 1. praeterea, quae ſit prima cau.*
31 *in vſibus feud. & eo loci quod † quando citationis commiſſio inefficax fuit & nulla, ſimiliter & ipſius executio inualida erit de qua materia eundẽ uideas affatim differentem, deciſio. 366. nume. 15. cum ſeq. & deciſ. 2. nu 6. & 8.* Cum temperamento *id tamen intelligas, vt ibi nu. 7. quando citatus non comparuit*
32 *ſecus verò eſt, ſi eius praeſentiae copiam fecerit; nam † per comparitionem, citatio, quamuis nullius fuiſſet roboris, efficitur valida, vt Fel. adnot. in c. illud in 4. col de praeſcrip. Abb. conſil. 38. lib. 1, qua de re Gram. legas deciſ. 61. num. 6. & 8. cum ſeq. & omnino eundem Fel. in cap. cum contingat. col. 6. verſic. & pro iſta limit. de reſcr. & in c. ex tenore. col. 3. verſ. regula non praeſtat eo. tit. Dec. in c. cum cauſa. in 3. not. de off. delegat. &*

conſi.

conſi.187. & 449. Rip. in cap..1. num 90. de iudi. & eſt com-
munis opi. vt Balb.teſtatur in tract. praeſcr.in 2. ſpec. 2 par. 6.
par.principalis quæſt. 1.vide etiã Rot.dec. 271.in not. & Boer.
33 *decis.235. vbi latiſſime rem explicat, ibique quod † quoties ci-*
tatio inualida ad notitiam aduerſarij peruenerit, ea probata, ci-
tatio legitima redditur, quod & voluerunt Roman. conſi.410.
Marſi. in rub de prob.num. 371. Gomeſ. in reg. de non iudic.
iux. for.ſuppli.quæſt. 16. num.68. & Ruir. conſi. 61.num.3.
& conſi.117. num 5.lib. 5. Ceterùm quomodo hæc notitia pro-
babitur, docet Rot. d. deciſ. 271, & habetur per Aeg. conclu.
539. Boer. citata deciſ. & Vant. de null. ſent. quib. mod. ſent.
nul. defen. num. 122, cum ſeq. & huius rei ratio illa eſt, quòd
citationis vitium purgatur ſi citatus comparuit. nam citatio
non ob aliud fit, niſi vt quis compareat; & ideo preſentia ſine ci-
tatione ſufficit. Doct. in l. 1. ff. de in ius voc. & in c. 1. de iud.
& hæc opinio communibus ſuffragijs à doctoribus recepta eſt,
teſte Tiraquel. de vtroque retr. §. 9. in glo. 2. numer. 17.
Nicolaus Antonius Grauatius.

f Propter non comparitionem &c.] *Adde Affl. deciſ. 366.*
34 *num. 14. & Fel. in præcedenti add. alleg. vbi † non comparen-*
te parte atq; inſtante, citatio circumducitur, adeo quod dixit Affl.
35 *citato loco, quod † per citationem circumductam litis pendentia*
non inducitur. fallit tamen vt eo loci habetur poſt DD. Rotæ
dec. 245. quando citatio ad omnes & ſingulos actus vſq; ad ſen
tentiam facta fuiſſet, tunc etenim non circunducitur quandocun
que actor, vel reus comparuerint, vt hic etiam auctor declarat,
36 *atq; Dec. conſ. 460. num. 28. Nec huiuſmodi † circumducta*
citatio ſiue inualida iuriſdictionem perpetuat, vt per Pau. Caſt.
in l. 1 § 1. ff. de fer. Fel. in c. gratum. col. 1. de off. deleg Gl. vlt.
in cap. cum plures, vbi Anch. & Domi vterq; col. vlt. & Fran.
col. 3. verſ 3 de off. deleg. in 6. & Ancha. conſ. 16. Nec etiam
talis citatio malam fidem inducit, nec pacificam poſſeſſionem in-
terrumpit. Bal. in auth. offeratur. col. pe. de lit. cont. & in l.
1. in prin. C. ſi ex delicto def. Guid. Pap. dec. 159. Fel. in cap.
illud, col. 3. de praeſcrip. Iaſ. in l. vlt. in 6. limit. ff. de eo per
quem fac. e it. Marſi. in rubr. de probat. nume. 11. & Gomes.
37 *late in reg. de annali poſ. in quæſt. 45. Nec † quoq; per citatio-*

nem

nem inualidam praeentio ſiue iuriſdictionis praeoccupatio ſit, vt tradunt Ioan. And. & alij in d.c.cum plures. idemq; Io. And. & Abb. in 5.not.& Marian in 4.in c.propoſuiſti.de for. comp. aliàs enim fieret, vt per eos ibi, & Bal.in l. ſi pluribus.ff. de leg. 1.& probat tex. in l. ſi quis poſtea.ff. de iudic.& in l.incola. 2. vbi Accurſ. ff. ad municip. in qua quidem praeuentione ne dum dies conſideratur, ſed etiam hora, vt ex Affl. dec. 387. nume. 5. perpendere liceat, quamuis ipſe vigore ſtatuti in eo themate aliter ſentiat.

Nicolaus Anton. Grauatius.

g Niſi pars.) Sententia † *abſque partis citatione prolata inualida eſt, cap. tenor, vbi Doct. notant, de re iud. Affl. deciſ. 346. num. 16. Quinimmo ſi abſque peremptorio citatio fieret, non valeret ſententia, Scrib. in l.ad peremptorium. ff. de iud. & Affl. praecitato loco nu. 17. quae quidem citatio ad ſententiam etiam in iudicijs ſummarijs locum ſibi vendicat, aliàs nulla erit ipſa ſententia, clem. ſaepe. de verbo. ſign. Rom. conſi. 255. Et hoc adeò verum eſt, quòd non valet ſtatutum ſi dictaret ſententiam contra non citatum validam eſſe. Fel. in c. ex parte. 2. de off. deleg. & in c. dilecti filij, de excep. Gram. deciſ. 65. nu. 4. cum ſeq. Affl. dec. 307. in fi. Boer. dec. 247. & Dec. conſi. 63. num. 11. vbi communem hanc opinionem eſſe affirmat. Quinimmo ſi citatio omitteretur, (etiam ſi principis eſſet ſententia) nulla redderetur c. paſtoralis. de re iud. Fel. in c. cum olim. nu. 12. eod. tit. vbi hanc opinionem omnium calculis approbatam aſſeuerat. Qua de re abundè per Vant. in tract. de null. ſent. an qua li. ſent. poſ. dici nul. num. 14 & Capi. deciſ. 69 nu. 35. & hoc regulariter in principis ſententia procedere intelligas ſecus autem quando eſſet iuſta cauſa, nam vtique tunc ſine citatione valeret. Bal. in l. ceſſante. in prin. C. quomodo & quando iudex. Alex. conſi. 2. col. 7. verſic. & quod notat Bald. lib. 1. refert Maran. in praxi. in 6. par. in primo membro, numer. 10. vbi de Stylo Senatus Neapolitani meminit, in quo omnes ſententiae abſque citatione feruntur, & valent, quia ſub regio nomine proferũtur, quo de ſtylo per affl. habetur deciſione 283. & iterũ 391. apud quem rationem quare ſic obſeruetur, videbis. Caeterum in Rom. Curia pars nuncupatim ad ſententiam audiendam citatur. Rot.*

38

dec. 242. *in not. Alex.conſil.* 105. *libro quinto, Felin. ca. conſuluit, nume.* 16. *de offic.delega,& Vant.in tract.de null.ſent. quib. mod. ſent. null. repa. num.* 108. *licet quandoque in Rot. auditorio(ex cauſſa tamen veluti quando generales feriæ ſuperinſtant) ſine citatione ſententiæ proferantur, vt patet deciſ. eiuſdem Rot.*755. *ſciendum eſt, quod in vacatione, in antiq. Verum ſi dubium eſſet, an ipſa interuenerit citatio, præſumeretur quidem, quamuis in ſententia de ea mentio minime facta fuerit, Iaſ. in l. ſi ſe ita obtulit, §.condemnatum, nu.* 8. *ff. de re iu. vbi hanc opinionem communem eſſe autumat.*

Nicolaus Antonius Grauatius.

b Quia commiſſio.) *Commiſſionis ſiue reſcripti tenorem in citatione inſeri debere, aliàs nequaquam iudici maximè delegato credendum eſſe, nec citatum contumacem dici poſſe, ſi ille non comparuerit, cenſuerunt Bart. & Angel. in l.* 2. *ff. ſi quis in ius voc. non ier. Fel. & cæteri in c. præterea. de offi. deleg. Lap. allegat.* 55. *Guid. Pap. deciſion.* 322. *&* 445. *Alexan. conſi.* 17. *libro ſeptimo, & conſ.* 200. *in fin. lib.* 2. *&* Dec.

40 *conſil.* 214. *Quinimo* † *ſiue ordinarius ſit iudex, ſiue delegatus, ante omnia de eorum poteſtate docere debent. Nam iudicare publicum munus eſt. l. quippe. ff. de iudic. l. vltim. §. iudicandi, ff. de var. cogn. At publicum habere munus vel priuatum, iure non præſumitur, Baldo hoc dicente in. l.* 1 *in princ. C. de reb. alie. non alie. & in l.* 1. *q.* 6. *C. de teſt. ord. & traditur per Doct. in c. ſi forte, de elect. in* 6 *Iaſ. in l. more maiorum. ff. de iuriſdict. omn. iudi. & Dec. conſ.* 572. *in cauſa, vlt. col. Et dixit Angel. Clau. in Sum. in ver. culpa, nu.* 13. *quòd talis iudex excommunicando nil facit, nec ſententia tenet per prædicta, quia ei (niſi de commiſſione docuerit) credendum non eſt, & tradit Vant. de nullit. ſent. ex defec. citat. nu.* 47. Et *ne dum vtile, aut potius neceſſarium eſt, de eorum poteſtate iudices ob ea, quæ diximus, docere, verum etiam certi vt ſimus, quando tempus ad cognoſcendum præfixum currere incipiat, cum Doctorum communis ſit concluſio, teſte Franc. in capitu. ſuper eo.* 2. *de appellatio, quòd tale tempus à die præſentatæ commiſſionis elabi initium ſumit, ſi tamen certo ſub numero dierum, aut menſium fuerit præſtitutum ſecus vero ſi ad certum diem, ueluti citato loco eſt legere.*

Nicolaus Antonius Grauatius.

i Appellatione pend.) *Limita, hoc locum habere, quando in arbi*

41 arbitros compromiſſum fuit, ſecus † vero ſi in arbitratores. tunc etenim arbitrio ſiue compromiſſo (vulgò vt dicitur) non obſtante, appellationis tempora currunt. vt per Anch.conſi. 284 Habebis apud quem huiuſce rei, quænam ſit ratio, explicatum videbis. Qua de re & Mil.legas in reper.ver. Terminus proſequendi, ibiq; etiam quòd nec terminus proſequendæ appellationis currit agenti ſuper attentatis. Nec quando iudex eſt in cauſa, quia procedere non vult. Rota in not. de appell. deci. 7. aliàs 651. ſi appellatus in add. vel ſi appellans ſit infirmus aliaſue impeditus, qui ſi per teſtes legitimum impedimẽtũ probare non ualet, ſtatur eius iuramento, Rot.eo.tit.deciſ.25.aliàs 155. ſi certus terminus, in fin.ulti.add.

Nicolaus Anton. Grauatius.

K Licet tempora.) *An partes † terminum proſequendæ appel*
42 *lationis ultra biennium expreſſe prorogare poſſint, illum uel breuiare, magnum eſt inter Doctores certamen, adeo, quòd Bar. & nonnulli modo affirmatiuam, modo negatiuam tenuerunt opinionem. Cæterum, inter tot diſſidia in hanc ſententiam communibus ſuffragiis itum eſt, quod expreſſe partes non poſſunt, tacite uero, utputa, ſi cauſſam compromitterent, utiq; prorogare ualent, Doctores in l.properandum, in princ. C.de iud. & in ca.ex ratione, de appell. Rom.conſ.174. Boer.deciſ.283. Syl.conſi.40. nume. 3. & Maran. qui latiſſime hanc quæſtionem diſputat in praxi, in 6.par.in uerb. Appellatio, numer. 225. quamuis ipſe communi opinioni non inhæreat, ueluti non pauci etiam nec contemnendæ auctoritatis inficias iere, ipſe tamen Maran. teſtatur communem eſſe opinionem, quam ſupra diximus. Prædicta uerò intelligenda ſunt, in tempore proſequendæ appellationis, ſecus autem in tempore appellandi decem dierum, quia tunc pacto aliquo, nec à iudice, nec ab ipſis partibus tacite, neque expreſſe prorogari poteſt. Franc. in dicto capitulo ex ratione, & Maran. vbi ſupra nume. 230. Et eo uſque uerum eſt, quod diximus, expreſſam prorogationem in proſequenda appellatione fieri non poſſe, quod etiam ſi iureiurando fieret, hucuſq. non ualeret, ut Pariſ. teſtatur in tract.ſynd.in uerb.ſentẽtia.§. Reſtat*
43 *unũ aliud. Quia † hãc prorogationẽ facere ſoli principi cõuenit qui ſpiritũ uitæ (quaſi Deus terreſtris) perẽptæ cauſſæ inſufflare põt, ueluti Pariſ. ibi, & tradũt Cap. deci.11. & 165. & 206*

Boer.

LIBER VIII.

DE NVLLITATE, EIVSQVE temporibus, & proceſſu.

CAP. I.

SVMMARIVM

1 *APpellatio, ſaluo iure dicendi de nullitate, an valeat? num. 17*

2 *Appellandi praxis & formula, atque de nullitate dicendi, & nu. 18.*

Nullitas inſimul cum appellatione propoſita, æquè principaliter deducta eſſe cenſetur, & quando acceſſoriè, eo. nu. & nu. 19.

3 *Nullitas, quòd potius principaliter, quàm acceſſoriè deducta intelligatur, quæ vtilitas ſit.*

4 *Appellationi renuncians, an nullitati renunciet.*

5 *Nullitas & appellatio poſſunt inſimul cumulari, & num. 23.*

6 *Appellatione prohibita, an nullitas etiam prohibita intelligatur? & num. 24.*

7 *Nullitas an proponi poſſit contra tres ſententias conformes, & an earum exequutionem differat? & nu. 27. & 28.*

8 *Attentata, quo caſu ante omnia non reuocentur.*

9 *Nullitas euidens impedit exequutionem.*

10 *Nullitatis tempora, quæ & quanta ſint.*

11 *Nullitas an habeat effectum ſuſpenſiuum, vt interim in cauſſa principali procedi non poſſit?*

12 *Nullitatis in cauſſa quomodo procedatur.*
13 *Nullitatis in cauſſa, quis erit pronunciãdi modus? & nume. 14.*
14 *Citatio ad ſententiam in cauſſa nullitatis an requiratur, eo. nu. 13.*
15 *Iudex nullitatis ſententiam nullam pronunciando, an illam in negotio principali reformare valeat: & quæ ſint eius partes in iudicando ſuper nullitatibus, & num. 34.*
16 *Nullitas cum negotio principali quomodo decidi debeat.*
20 *Nullitas cum appellatione deuoluitur in diffinitiua, ſecus in interloquutoria.*
21 *Clauſula, omni meliori modo, quid operetur.*
22 *Inſtantia cauſſæ iure pontificio nunquam perit.*
25 *Appellare prohibitus, iudicis tamen officium implorare poteſt.*
26 *Appellare non licet tertio, limit. tamen & ampliatur.*
27 *Sententiæ tres vbi ſunt cõformes, an audiatur quis ſuper nullitate, ad impediendum earum exequutionem, & num. 28.*
29 *Reſtitutio in integrum an admittatur ad impediendum exequutionem trium conformium ſententiarum.*
30 *Nullitas poteſt proponi vſque ad 30. annos.*
31 *Nullitate pendente, negotium principale appellationis conquieſcit.*
32 *Nullitatis in cauſſa libellus, ſiue formula.*
33 *Nullitatem ſententiæ proponens ex vna cauſſa, poteſt etiam omnem aliam nullitatis cauſſam proſequi.*

36 Iu-

36 *Iudex nullitatis nō ſolùm ſuper nullitate, ſed etiam ſuper iuſtitia, vel iniuſtitia ſententiæ pronunciare poteſt.*

VIdiſti etiam mi Pellæe, quòd in cedulis appellationum, ſolemus quoque nobis reſeruare ius dicendi de nullitate, a his verbis † iure dicendi de
12 nullitate tam principaliter, quàm incidēter ſemper ſaluo, tametſi verbum, appello, nullitatem quoq; comprehendat, viſq; verbi hoc inferat, etiam quòd nullitas non exprimatur, l. quædam mulier, ff. fam. erciſ. leg. Carmelia. ff. de iure patron. & leg. ſi is, C. de iure deliber. quamobrem dubitabis fortè, cur iſta reſeruatio fieri ſoleat: ſi per appellationem ſimpliciter emiſſam videtur appellans velle non ſolùm hoc iùs ſibi ſaluum eſſe, ſed etiam illud deducere & exercere per ſupradicta. Scias igitur practicam iſtius reſeruationis non eſſe inutilem, quoniam & ſi quis ſimpliciter appellans videatur ex vi verbi, nullitatem quoque deducere, hoc non eſt ſemper verum, ſed in appellatione à diffinitiua
b duntaxat, ſecus b verò in appellatione ab interloquutoria, Innocen. in capit. dilecto, de appellat. & ſic niſi nullitas exprimeretur, & ęquè principaliter reduceretur, non poſſet iudex appellationis ab interloquutoria de nullitate cognoſcere, Innocentius Bald. ibidem, vbi etiam Francus, column. 24. verſic. decimonono quæritur, niſi fortè nullitas non deduceretur aliàs tanquam nullitas, ſed tanquam cauſſa grauaminis ipſius interloquutoriæ, & talis eſſet, quia appellatio ab ipſa interloquutoria poſſet ex aduerſo iuſtificari etiam reſpectu cauſſæ in eadem appellatione expreſſæ, aliàs ſi non alluderet ad cauſſam expreſſam non inſeruiret, Abb. in dict. cap. dilecto, col. 3. in princip. vbi etiam Imol. colum. 5. & Franc. colum. 24. verſic. ſecundo intellige. Addo, quòd etiam in appellatione à diffinitiua nullitas ſua verbo, appello, cenſeretur non principalis, ſed incidenter & acceſſoriè ad appella

tionem introducta, vtpote, incluſa in ventre appellationis iuxta textum in l. quædam mulier., & in dicta l. Carmelia. & cum in pluribus ſoleat vtile eſſe, quòd nullitas non ſit aliàs incidenter, & acceſſoriè, ſed æquè principaliter in-
2 tentata, ideo inualuit hęc practica, qua dum appellamus, nullitatem ex appellationis ventre per iſtam reſeruationem eximimus, & vtimur verbo, appello, non in ſignificatu generali, quo & nullitatem & iniquitatem ſignificaret, ſed ſpeciali, quo iniquitas duntaxat ſignificetur, & vbi ſic appellauimus, conſueuimus poſtmodùm in commiſsione cauſſæ nullitatem expreſſam appellationi cumulare, quo caſu non dicitur amplius nullitas incluſa & acceſſoria ad appellationē ſed expreſſa, ad tex. in l. cùm filio, §. penult. & nota ibidem. ff. de vulga. & pupi. nec aduerſatur iuris regula, quòd expreſſio eorum, quæ tacitè inſunt, nihil operetur, quia non poteſt tolli, quin ſaltim ſit expreſſum alio modo, quam ineſſet ad not. in l. ſi ita legatur, §. illi ſi volet, ff de lega. 1. & ſic non amplius acceſſoriè, ſed æquè principaliter ſecundum magis veram opinionem, quam ſequuntur Bart. in l. ſi expreſſum, ff. de appell. col. 2. cum ſequenti verſic. videndum eſt in caſibus, ibi, non obſtat, ſi dicitur in appellatione venit nullitas, Iac. But, in d. l. 1. quando pro. non eſt neceſſ. Imol. in d. l. ſi expreſſum, qui pro iſta parte interpretatur verba Bart. ibidem Abb. in cap. dilecto, de appella vbi etiam Franc. colum. 31. 44. quęſt Alex. conſ. 2. lib. 3. colum. 3. num. 13. ver. ſed in hoc aduertendum, quia difficultas Dec. in d. c. dilecto, colum. 3. num. 7. ver. circa prædicta, vbi atteſtatur, quod iſta ſententia eſt verior, & magis communis, ſequitur & idem atteſtatur Grat. conſ. vltim. volum. 2. colum. antepenultim. num. 41. & 42. verſ. decimo ſeptimo conſidero, imo per iſtam practicam non ſolùm nullitas cenſetur expreſſam, & æquè principaliter deduci, vt ſupra, ſed ſeorſum ab ipſa appellatione: quo caſu Doctores omnes etiam tenentes contrariam ſententiam concordant, vt nullitas non videatur acceſſoriè, ſed æquè principaliter deducta. Sali. præſertim in l. ſi. in final. verb. C. de temp. appellat. & vbi aliter deducta eſſet, vt poſſet videri, & acceſſoria, & æquè principalis cenſeretur deducta eo modo, quo magis appellanti expediret, ſi

in

c in appellationis libello, & cedula adiecta fuiſſet c ſolita clauſula, & omni meliori modo, &c. ſecundum Gratum in dicto conſilio vltim. libr. 2. colum. antepen. verſic. De-
d cimo ſeptimo conſidero, num. 43. Vtilitas d autem quòd
3 † ęquè principaliter potius, quàm acceſſoriè deducta ſit nullitas, in pluribus conſiſtit, & præſertim, quia ſic acceſſoriè ad appellationem propoſita ſit, eius inſtantia arctaretur ad tempora, & fatalia ipſius appellationis, qua deſerta, deſereretur; quoque nullitatis cauſſa, quòd ſi ęquè
e principaliter deducta ſit eius inſtantia e non haberet pręfinita tempora in Romana Curia, in qua ſeruatur ius canonicum, nec in ea currerent aliqua fatalia, Bald. in leg. contra maiores, ad fin. verſic. ecce aliam quæſtionem quidam principaliter, C. de inoffic. teſtam. Bart. in l. qui teſtamento, §. item quæro, ff. de excuſa. tuto. Inno. & Io. And.
4 in c. [illegible] onæ, de appell. Item † in alio vtilitas eſſet maxima, quia ſi acceſſoriè deducta ſit nullitas, ſi quis appellationi ſimpliciter renunciaſſet, extenderetur renunciatio etiam ad nullitatem ſic propoſitam, ex vi verbi: ſecus verò ſi ęquè principaliter propoſita fuiſset, Salic. in dict. leg. fin. C. de temp. app. in fi. Bald. in l. 1. C. de ſent. quæ ex peric. recitan. & in pluribus alijs vtilis eſse poſset iſta nullitas æquè principalis, quæ omnia cõmemorare ocioſum eſset.
5 Nec † videatur tibi mirum, quod eadem commiſsione & libello cumulemus nullitatem ſimul cum appellatione, quia licet iſta ſint diuerſa remedia, & videantur
f inuicem incompatibilia, f poſsunt tamen de iure ſecundum magis veram opinionem ſimul cumulari, gloſ. leg. 1. C. quando prouoca. non eſt neceſſe, quam communiter ſequuntur Legiſtæ in leg. ſi expreſsim, ff. de appella. Bart. præſertim colum. tertia. Bald. in leg. prima, C. quando prouoca. non eſt neceſs. colum. 6. vbi etiam Bart. & Ang. Canoniſtæ in d. c. dilecto, de appella. vbi præſertim Franc. colum. 20. 21. quęſt. nec cumulans tenebitur etiam parte petente alteram viam eligere, Spec. titul. de ſententia, §. iuxta, verſic. ſed nunquid libellus, colum. fin. vbi atteſtatur ita ſeruari in Ro. Curia, ſequuntur Doctores, Imol. pręſertim in d. l. ſi expreſſim, & ratio communis omnium, quam etiam refert ibidem Imol. eſt, quia appel-

pellatio cenſetur deduci ſub conditione contraria nullitati, videlicet quatenus ſententia aliqua ſit, imò non ſolùm poſſunt appellatio & nullitas ſimul eodem libello cumulari, ſed poterunt etiam ſimul proſequi, procedendo tam in cauſa nullitatis,quàm iniuſtitiæ, Bart.in d.l.ſi expreſſim, col.4.verſic.circa tertium,qui limitat hoc procedere, quando appellatio & nullitas orirentur ex diuerſis fontibus, vtpote ſi dixero ſententiam nullam,quia contra minorem indefenſum,& iniquam reſpectu eius,quod continetur in ſententia.Idem quoque ſi ex eodem fonte orirentur,diuerſis tamen reſpectibus veluti ſi dixero ſententiam nullam, quia contra me minorem indefenſum, & iniquam,quia promiſsio,cuius vigore fui condemnatus, fuit facta per me minorem abque legitimi curatoris auctoritate,orirentur enim hoc caſu, &nullitas,& iniquitas ſententiæ ex eodem fonte minoris ætatis, ſed diuerſis reſpectibus, vt ſupra Bart.ibidem, Franc.in dict.cap.dilecto, col. 21. quæſt.24 & licet iſta remedia poſſint diuiſim intentari vnum poſt aliud, nihilominus ſemper ſolemus in Rom. Cur. illa cumulare,quando vtrunque competit,quia nullitas multos operatur effectus,quando deducitur ſimul cū appellatione,quorū aliquos nō operaretur,ſi abſq;appellatione deduceretur,quos omnes enumerat Franc.in d.c. dilecto.col. 8. ver. 9: quæritur quales & quos effectus, & col.ſequen.verſ.Decimo quæro,quales & quot effectus.

g ... Sed g maius dubium eſt, an † nullitas intentari poſsit,
6 vbi appellatio non permittitur? qua in re animaduertas, aut enim non permittitur, quia lapſa ſint tempora ad appellandum, & non prohibetur quis de nullitate dicere, quauis via etiam actionis,etſi dicatur de nullitate,nullitas operatur effectum deuolutiuū,ſicut ipſa appellatio, Bart. in dict.l.ſi expreſsim,col.fin. ff.de appell.& in l. ſi vt proponis,C.quomodo & quando iudex,& in d l.1.C.quando prouoc.non eſt neceſſe,per l.4.& l.ab ſentem,C.de accuſa.& Signatura ſolet dare commiſſionem ſuper nullitate, etiam vbi non fuit appellatum.Staph.char.150. à tergo, in fine,ibi,& dantur cōmiſſiones etiam poſt ſententiam,
7 quæ tranſiuit in rem iudicatam. Quod † ſi appellatio permiſſa non ſit, quia fortè bis fuit appellatum, & non licet

h tertio prouocare, toto tit. Ne liceat h tertio prouocare, & latæ ſint tres conformes, non audiretur hoc caſu volens agere de nullitate, niſi ſententiæ fuerint prius plenariæ exequutioni demandatæ, tex. cum materia & not. in clem. vt calumnijs, de re iudic. Idem ſi appellatio prohibita eſſet, non quia aliàs appellatum fuiſſet, ſed ex natura cauſſæ, vtpote, quia eſſet de momentanea poſſeſſione, vel aliàs non appellabiles, quos caſus ſupra tit. de appellatione enumerauimus, non audiretur his caſibus volẽs agere de nullitate, niſi cum temperamento, de quo in d. clem. vt calumniis, Bald. l. 1. C. ſi de momen. poſſ. appell. col. 3. nu. 12. verſi. nunquid ſententia lata in poſſeſsorio, idẽ Bald. melius ſe declarans in l. 1. C. ne lic. ter. prouoc. col. 2. nu. 2. & 3. verſ. ex hoc pono, & ſequenti verb. Secundo nota literam. Mitigaretur tamen iſte rigor, & audiretur volens de nullitate agere vtroque caſu prohibitæ appellationis, vel tertio vel primo locis, ex natura cauſsę non appellabilis, quando nullitas, quę allegaretur euidẽs, & in promptu eſſet primo caſu, Doctor. communiter in

i dict. Clem. vt calumniis. Secundo i verò caſu Bald. in d. l. 1. C. ne liceat tertio prouocare, & cõmunis ratio eſt, quia rigor dictæ clem. eſt, vt calumnijs litigantium occurratur, etſi nullitas euidens, & in promptu ſit, iam ceſſat omnis calumniæ ſuſpicio, & ceſſante cauſa præſcripti rigoris, meritò mitigationi locus eſt, & ab illo rigore recedimus. Sequitur Oldrad. conſil. 160. incip. Quòd litera. & Roma. in l. ſi non. §. de viro. 31. fallentia, ff. ſolut. matr. Adſtipulatur alia ratio, quam Oldrad. de eius conſil. conſiderauit, quia videlicet illa verba clemen. nullatenus admittatur, ſunt ciuiliter intelligenda, l. ſi cui ff. de furtis, ſaluis ſcilicet illis nullitatibus, quę in promptu eſsent, nec altiorem requirerent indagationem, prout habetur in l. ſi à quo ff. vt in poſseſs. lega. l. 3. ibidem, ff. ad exhibendum, l. ille à quo §. ſi de teſtamento, ff. ad Trebell. & notatur in l. 2. C. de edicto diui Adr. toll. ſimilis enim ratio præſertim in l. aliorum iurium determinationem recipit, l. 1. §. denique, ff. quod vi aut clam., vbi etiam notatur

K tur per glo. & in propoſito k illa nullitas diceretur eſſe in promptu., & altiorem non requirere indaginem, quæ

probari poſsit infra tempus fiendæ exequutionis, Bart. in leg. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. Franc dict. cap. dilecto, col. 14. verſic. Sed circa prędicta dubitatur, quando dicatur poſſe in continenti probari, & inter iſtos caſus hæc duntaxat diſcrimina vigent: nam ſi agatur de nullitate contra tres conformes, pendentia exequutionis retardat proceſſum in cauſſa nullitatis, & operatur effectum ſuſpenſiuum proceſſus proſequutionis cauſſæ nullitatis; tex. in d. clem. vt calumnijs, de re iudic. ibi, nullatenus ad agendum de nullitate admittatur, donec ſentētię fuerint plenariè exequutioni demandatę, ſecus verò ſi nullitas aduerſus vnam vel duas ſententias tantùm proponeretur, non retardaretur enim hoc caſu proceſsus in cauſſa nullitatis pretextu pendentiæ exequutionis, prout ſi tres eſsent conformes, iuxta tex. in dic. clemen. vt calumniis, quia eſt ius nouum, & ſpeciale inductum per dict. clem. in caſu trium conformium, Rota deciſio. 280. in no. incip. licet per viam exceptionis nullitatis, de ſententia, & re iudicata, & quod iure ſpeciali introductum eſt, non eſt trahendum in conſequentiam, l. quod verò, & l. ius ſingulare, ff. de legibus, & iſto caſu, quando nullitas contra vnam vel duas tantum ſententias proponeretur ſicuti pendentia exequutionis non retardat proceſſum in cauſſa nullitatis (prout ſupra diximus) ita vice verſa cauſsa ipſa nullitatis abſque appellatione propoſita, licet ſignatura det commiſsionem, & in ea procedatur, non operatur tamen effectū ſuſpenſiuū, vt interim nō poſsit ad exequutionē procedi, Bald. in l fin. C. de ord. cogn. in fi. & in l. appellatione in fin. C. de appell. Ange. in l. fin. C. ſi ex fal. inſtru. & Legiſtæ in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. Canoniſtæ, Abb. ſcilicet, & alij, præſertim Franc. colum. 11. & ſequenti à verſicul. circa tertium, ſi nullitas deducitur principaliter agendo, an interim operetur effectum ſuſpenſiuum, cum pluribus ſequentibus, de appellatio. Rota dict. deciſ. 280. in not. quod procedit etiam ſi iudex cauſſę nullitatis inhibuiſset iudici, ad quem exequutio expectaret. Butr. Imol. vbi etiam Franc. in d. c. dilecto, col. 13. verſic. 3. limitanda videtur præcedēs determinatio, vbi refert alios contrarium tenuiſſe, & iſtam partem eſse veriorem, quæ

fuit

fuit etiam à ſacro palatio recepta. Rota d. deciſ. 286. in not. in fin. Sed dices, ad quod erit vtilis nullitatis proſequutio, ſi interim exequutio fiat? & omnes dicunt, quod in hoc vtilis eſt, quia ſi agens de nullitate obtinuerit, reuocabitur exequutio, & omnia inde ſequuta, etiam tan-
8 quam attentata, & iſte † eſt vnus ex caſibus, in quibus attentata non reuocãtur ante omnia, ſed duntaxat expectato illo euentu, Bald. in l. tale pactum, §. qui prouocauit, ff. de pactis, Franc. in d. c. dilecto. de appell. col. 12. ver. ex quibus omnibus tene menti, Rot. d. dec. 280. in no. Staph. char 151. à tergo ver. Ad prędicta. Item in alio etiam eſt
9 conſultum huic agenti de nullitate in caſu, quo non retardetur exequutio, vt ſupra, quia ſi poſſeſsor eſset rei, de qua ageretur, & de qua exequutio ex aduerſo peteretur, ſi petens exequutionem eſset de dilapidatione ſuſpectus, vel alia iuſta cauſa ſequeſtri ſubeſset, mitigaretur ille rigor, & in exequutionem ſententiæ tantùm ſequeſtratio fieret de re ipſa, ſi mobilis eſset: ſi verò immobilis, de fructibus Bal. in l. ab exequutore. in fi. C. quorum appellat. Franc. in d. c. dilecto, de appell. col. 14. verſ. vltimo licet litiſpenden. & extra iſtum caſum quandoque etiam nullitas exequutionẽ retardaret, quando proponeretur contra vnam
9 vel duas ſententias, vt ſup. Finge † quod nullitas talis eſt, quæ altiorem non requireret indaginem, ſed euidens, & in promptu eſset, impediretur enim exequutio veluti etiã ſimilis nullitas impediret quando allegaretur contra, vel tres conformes, vel vnicam non appellabilem. Staph. vbi ſup. ibi, quod intelligo cum diſtinctione, quam ſuperius feci, & faciunt omnia ſuperius allegata in caſu trium ſententiarum, vel vnius non appellabilis, à fortiori. Rurſus finge, quòd exequutio talis eſſet, cuius prędiudicium non poſset reparari, obſtaret enim iſto caſo exequutioni litiſpendentia ſuper nullitate. Bald. in l. eum qui aliàs, C. de adulter. quod eius dictum alibi limitat, niſi appareret de euidenti calumnia agentis de nullitate in l. ſi ſenatus, ff. de ferijs, Franc. in d. c. dilecto, col. 13. ver. 2. lim. Finge denique; quòd ad impediendam exequutionem, non tantum allegaretur pendentia cauſſę nullitatis, ſed is, qui de nullitate ſententię per viam actionis ageret, cõpareat etiam coram iudi-
ce,

ce,à quo executio peteretur,& nullitatem etiam via exceptionis proponeret,velletq́. illam incontinenti probare, & retardaretur executio.Imol. in dict. §. condemnatum , colum. 3.in princ.nec eſt inconueniens,quòd is,qui principaliter agit ſuper nullitate corã vno iudice , compareat coram iudice exequutionis,& de nullitate excipiat ad impediendam executionem, nec aliàs propterea cauſſæ ſuæ in qua de nullitate principaliter agit in aliquo præiudicatur.Franc. in d.c.dilecto, col.13. in princip.verſic.ſed aduerte,quòd omnia præcedentia dicta veniunt limitanda, quæ limitatio eſt à ſacro palatio recepta, Ro.d.dec. 280. in nouis, in princ. imo ſi talis excipiens de nullitate corã iudice executionis in exceptione ſuà ſuccumberet, quaſi ſuccubuiſſet in iudicio ſummario , non prohibebitur poſtea agere,& proſequi nullitatem in iudicio ordinario per viam actionis,Bart.in l.4. §. condemnatum, ff. de re iud. Doct.in l. à diuo Pio, §. ſi de rebus,ff.de re iud. & in c. veniens elect.2 de teſtibus. Franc.in d. c.dilecto, col.32. in fi.verſic 46. quæritur de appellatio.

1 Verum l hic dubitabis quę, † & quanta ſint nullitatis
10 tempora, qua in re, aut quęris vſque ad quod tempus duret hoc ius dicendi de nullitate, & diſtingue, at principaliter via actionis,& durat vſq; ad 30.annos ſicut alię actiones, Specula. titu.de ſententia.§.iuſta.in fin.per not.in c. 14 noſtra,de procurat.& in,l.ſicut,de pręſcriptio. 30.annorum,Bal.in cap.ſæpe colum. penultim. extra de appellat. aut via exceptionis , & durat perpetuò , quia regulariter omnes exceptiones ſunt perpetuæ, l. pater, §.vltim. ff.de excep.do. Specu.titu.de ſententia, §.in ſumma, Imol. in d.cap.dilecto.colum. 10.extra de appell. vbi etiam Franc. colum. 5.verſic. Quinto quæritur . Quòd ſi non de tempore iuris dicẽdi de nullitate,ſed inſtantię ipſius cauſſæ nullitatis iam introductę;:& tunc iterũ diſtingue , aut nullitas fuit introducta acceſſoriè ad appellationem, per viam tamen actionis,prout ſupra diximus , & inſtantia eſt eadem cum inſtantia appellationis, Bald.in l.contra maiores,ad fin.ver.ecce aliam quæſtionem quidam principaliter. C. de in offic. teſt. Bar. in l. ſi expreſſim colum. 3.ver. circa

tertium, ff. de appellatio. vbi etiam Alexand. Innoc. in cap. ſæpe extra de appella. Franc. in d. cap. dilecto, colum. 5. ver. 3. non poteſt intelligi, eodem tit. aut denique nullitas non fuit aliàs acceſſoriè, ſed ęquę principaliter intentata; & tunc eius inſtantia eſſet tanti temporis, quanti ſunt alia iudicia, & ſic iure ciuili triennalis, vt in l. properandum, §. & ſi quidem. C. de iudicijs. Bart. in d. l. ſi expreſſim, colum. antepen. verſic. vltimo quęro quando iſta duo ff. de appell. Bald. in dicto capit. ſępe, extra eo. tit. Franc. in d. c. dilecto, col. 5. ver. Quinto quæritur, ibi, inſtantia, eo. tit. & de iure canonico, quod in Ro. Cur. attendi debet & ſeruatur, erit eius inſtantia perpetua, prout in alijs iudicijs, text. in c. ſi extra de iud. vbi Doctores omnes.

m Introducta m iam cauſa † nullitatis, an operabitur effe-
11 ctum ſuſpenſiuum, vt interim, donec de nullitate cognoſcitur non poſſit in negotio principali procedi, quod nihilominus eſt deuolutū, l. 4. & l. ſi abſentem, C. de accuſatio. & veritas eſt, quod ſi cauſſa negotij principalis poteſt partibus, vel earum alteri eſſe præiudicialis, non poteſt iudex procedere in negotio, niſi prius articulo nullitatis expedito; exemplum, lata eſt pro me ſententia, à qua non fuit alias appellatum, tu qui non appellaſti, cauſſam nullitatis proponis & proſequeris, quę deuoluit etiam negotium principale, vt ſupra. Certum enim eſt, quòd ſi iudex velit hoc caſu in negotio procedere de eius iuſtitia cognoſcendo, non poteſt, quin præiudicet meæ rei iudicatę, quam prætendo, vbi articulus nullitatis fuerit expeditus, ideo ex quo cognitio negotij eſſet mihi præiudicialis, non poterit iſto caſu iudex nullitatis procedere in negotio, niſi expedito articulo nullitatis, Bar. in l. cum quęrebatur, ff. de re iud. & cum effectus iſte ſuſpenſiuus exoriatur ratione prępiudicij, meritò non ſuſpendetur proceſſus in negotio, niſi parte, cuius intereſt opponente, Bal. in l. tale pactum, §. qui prouocant, quęſt. 12. ff. de pactis. Franc. in d. c. dilecto, colum. 10. ver. vlterius, de appell. Sed adhuc dubi-
12 tabis, introducta † nullitatis cauſſa, quis erit, procedendi modus, an libellus & litis conteſtatio aliaque terminorum obſeruatio neceſſaria erunt, & in hac ſpecie diſtingui ſolet, aut cauſſa nullitatis eſt introducta acceſſoriè ad appellatio-

lationem,via tamen actionis vt ſupra,& quia iſto caſu cenſetur pars appellationis,regulabitur ſecundum naturam cauſſæ appellationis in qua litis conteſtatio non deſideratur,c.per tuas,de appellat. vbi doctor. Quòd ſi nullitas nòn acceſſotiè ad appellationem, ſed ęquè principaliter introducta ſit,& iſto caſu neceſſaria erit litis conteſtatio, & plenaria terminorum obſeruatio iuxta naturam cauſſę, Spec.in titu.de ſententia,§. iuſta. circa finem verſic.quid ergo ſi appellans,& de libell. conceptione,§.nunc dicendum ad finem verſic. quid ſi ſententia. Bald. in l.1.col.3. ff. de ferijs. Idem in l. 1.in fi.cap.de ord.cogn.Franc.in d. cap.dilecto,col.xiiij.& ſequenti. ver. vndecimo principaliter quæritur,cum duobus ſequentibus, Rota deciſ. 340. in not.Fuit dubitatum, vtrum quando agitur de nullitate, de lite conteſta.quod tamen perpetuum non eſt, finge quòd nullitas euidens eſſet ex eiſdem actis, non enim eſſet hoc caſu neceſſaria nec litis conteſtatio, neque alia terminorum ſubſtantialium obſeruatio, ſed benè citatio partis & aliàs, prout ſupra de terminorum obſeruatione explicauimus.& gl. & Doct. in c ad noſtram. el terzo. de iureiuran. & in c. per tuas, de appell. Rota d. deciſ. 340. in princip. idem ſi nullitas non ex eiſdem actis, ſed aliunde veniret probanda, eſſet tamen coram eodem iudice, qui pronunciaſſet,cauſſa tractanda. Imol. in d. capit. per tuas,in ſi.Franc. in c.dilecto, col 14. verſic. principaliter quęritur ibi. Fallit coram eo, qui tulit ſententiam.

Ceterùm,vbi nullitatis cauſa fuerit inſtructa,& eius pro-
13 ceſſus iuxta ſuos caſus benè formatus, & ordinatus † quis erit pronunciandi,& ſententiandi modus,an ſi de nullitate duntaxat pronunciandum ſit,poterit ſentētia ferri parte abſente,& non citata ad ſententiam, præſertim, vbi ſententia inquiritur,vt declaret, non vt annullet, & licèt Abb. & Ioann. And. in c. cauſam, de reſcriptis, per illum tex.fuerit pro negatiua,quòd ſimilis ſententia poſſet ferri parte abſente,& non citata, ego nihilominus eos intelligo in caſu,de quo in tex. per ipſos allegato, videlicet in d. c. cauſſam, de reſcriptis, quando licet nullitas prçueniſſet à mala reſcripti interpretatione,tunc reſcribens poſſet parte abſente, & non citata interpretari reſcriptum

ſuum,

ſuū, & geſta, quæ ab huiuſmodi interpretatione abhorrerent nulla declarare, tex. in d. c. cauſſam. Innoc. in c. olim. de verbor. ſignific. & extra iſtum caſum à ſententia, Abb. & Ioann. And. in d. c. cauſam. ego diſſentirem, & crederem non poſſe in cauſſa nullitatis pronunciari, niſi parte citata, & quòd aliàs lata ſententia nulla eſſet, & pro iſta parte contra eos concludit But. in d. c. cauſſam, vlt. no. allegans gloſſ. ibidem, & aliam in ca. ad noſtram, el 3. de iureiurand. comprobatur ratione, quia nihil poteſt in alterius præiudicium iudicialiter fieri parte abſente, & non citata, 3. quæſt. ix. caueant, & c. omnia, l ea, quæ. C. quomodo, & quando iudex, c. eccleſia, de conſtitutio. conſentit Rota deciſ. ccclxi. in no. dubitatur vtrum Auditor, de ſententia, & re iud Franc. in c. dilecto, colum. xxxv. in fine, verſ. xxxiiij. quæritur, de appella. & continentia ſententię erit confirmatoria, vel infirmatoria ſententiæ proceſſus, vel alterius actus iudicialis, de cuius nullitate ageretur, formulam non ſuggero, poteris enim vbi de continentia ſententiæ admonitus eris per te ipſum iuxta ſuos caſus neceſſariam formare ſententiam, & à vulgatis formularijs, vel ab antiquioribus regeſtis formulam accipere, memor † eius duntaxat eris, quod vbi dixeris ſenten-
14 tiam proceſſum, vel alium actum informandum fore, & eſſe, addas hęc verba, per viam, vel ex capite nullitatis, idq; vt ſemper liquere poſſit, de infirmationis cauſſa, an ſcilicet nullitatis, vel iniquitatis. Quòd ſi in nullitatis cauſa proceſſum fuiſſet, ac ſimul in negocio non aliàs ſuſpenſo,
15 an † forte poterit iudex pronunciando ſententiam nullā illam reformando in negocio principali quoque pronunciare, & crediderim poſſe, quia nullitatis cauſa non operatur effectum ſuſpenſiuum, niſi volente parte, cui negocij cognitio præiudicaret, prout ſupra titu. noſtro, §. ſed maius dubium diximus, quod tamen intelligas, niſi nullitas prouenirer ex ineptitudine libelli, non poſſet enim hoc caſu iudex in negocio etiam non ſuſpenſo, & parte non opponente ſententiare, vel priorem ſententiā reformare, text. in hoc ſingularis in c. cum dilecto, de emptio. & vendi. & ratio eſt, quia iſto caſu ſententia non deuoluit negociū ad iudicem nullitatis, ad limitationē l. ab-

ſentem,

jentem, C. de accuſa. prout notabiliter tradit Imol. in dicto capitulo, cum dilecti columna ſecunda, vbi etiam Panorm. colum. prima, Bal. in l. 2. C. de reſcind. venditio. queſtio. 24. dicens in dict. cap. dilecti, eſse textum magiſtralem, qui inſtruit iudices appellationis nullitatis, quæ ſint eorum partes in iudicando, quando libellus, vel agendi modus fuiſſet ineptus, & præſertim, quòd iudicent ſuper nullitate, & actori ius melius agendi reſeruent. Sed
16 dices † vbi negotium fuerit cum nullitatis cauſa deuolutũ iuxta regulam dict l. abſentem, & in eo non aliàs deuoluto pronunciandum eſſet, an reiterandus eſset proceſsus, an potius poſset Iudex ex eiuſdem actis pronunciare & in hac quæſtione tu animaduertas, quia ſi nullitas prouenit etiam ex vitio actorum, vtpote, quia actum fuit cum minore indefenſo, quo caſu totum iudicium eſset nullum. l. in vniuerſis, C. qui da. tuto. poſs. & non poterit hoc caſu ex eiſdẽ actis in negotio pronunciari, ſed reiterãdus eſset proceſsus, quòd ſi nullitas ſententiæ nõ ex vitio actorũ, neq. proceſsus, ſed ſolius ſentẽtiæ reſultet, vtpote, q. a ſententia lata, fuiſset die feriata, vel non citata parte, poterit hoc caſu ex eiuſdẽ actis, vtpote validis in negotio pronũciari, & ita notabiliter limitat & tradit Bal. in l. ſi vt proponis la prima, colum. 4. num. 19. ver. quæro pone caſum, C. quomodo & quando iudex. Docto. in cap. ad probandum de re iudic. Cardinalis in clemen. 1. eodem tit. q. 15. quòd ſi denique nullitas proueniret nedum ex vitio ſententiæ: ſed etiam ex vitio actorum, non tamen omnium, neq; totius proceſsus, ſed partis tantum & tunc reiteranda & ſupplenda eſset dumtaxat acta, quæ nullitatis vitio ſubiacerẽt. Bar. in l. ſi expreſſim, & in l. cum quærebatur. de re iudic. Franc. in c. dilecto col. 37. ver trigeſimo octauo quæro, de appellatio.

ANNOTATIONES.

a His verbis.) *Vide auctorem in præcedenti ca. libro antep. in ver. amplius quia à pluribus. & Alex. conſ. 59. col. 2.*
17 *lib. 4. vbi ait, quod † huiuſmodi appellatio. Appello ſaluo iure dicendi de nullitate, conditionalis cenſetur, ſcilicet quatenus ſen*

tentia

18 *tentia ſit aliqua. Itidem eſt, † ſi diceretur, dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt, appello, qui appellandi modus in praxi valde receptus eſt, vt à Bar. proditum eſt, in l. ſi expreſſim. ff. de appel.*
19 *& Fran. in c. dilecto, quæſt. 21. extra eod. titu. Ceterum † an nullitas ſic cum appellatione cumulata, intelligatur principaliter, vel ne in iudicio deducta, Doctores magnopere altercantur, attamẽ crebriore calculo approbãt vt principaliter deducta intelligatur, veluti de receptiore opinione, affirmant Fran. vbi ſupra Alex. conſ. 2. nu. 13. lib. 3. Dec. in d. c. dilecto. nu. 7. & Vant. in trac. de null. ſen. quot & quib. mod. num. 10. cum ſeq. apud quẽ locupletiſſime hanc quæſt. diſputatam videbis. Et egregiè etiam diſſerit, quando principaliter, & quando obiter ſiue incidenter nullitas deducta intelligatur, & Auctor in ſequentibus quoque erudite, atque eleganter rem explicat.*
Nic. Anton. Grauatius.

b Secus vero.] *Ex ſimplici † appellatione ab interlocutoria*
20 *grauamen dumtaxat non autem nullitas deuoluitur. Rota dec. 389. ſi appelletur, in no. & Tradunt Doct. in c. vt debitus, & in c. Romana, de appell. Guid. Pap. in tract. de appell. q. 67. quod tamen aliter eſt, quando à diffinitiua appellatur, tunc etenim ad iudicem appellationis nullitas etiam tacite deuoluitur, adeo quod ſuper vtroq; cognoſcere poteſt, Innoc. in c. dilecto, vbi Bal. col. 2. & Franc. q. 10. 19. & 31. de appell. Guid. Pap. vbi ſupra q. 45. Bar. in l. ſi expreſſim, col. pen. & in l. 1. C. quando prouoc. Salic. in l. ſi preſes. C. quomodo & quando Abb. in cap. cum Ioannes. in fin. de fide inſtrumen. Lap. alleg. 2. & late Alex. conſ. 179. proſpectis, lib. 2. & Deci. conſil. 275. Nicol. Ant. Grauatius.*

c Solita.) *Clauſula, † omni meliori modo, operatur, vt in*
21 *caſu dubio libellus in fauorem libellantis interpretetur, vt Alexand. ait conſil. 6. columna tertia, libro tertio. De cuius quidem clauſulæ virtute Fel. legas in cap. ſuper, colum. pen. & vlt. de offic. deleg. & Affl. dec. 144. numero 2. Nic. Antonius Grauatius.*

d Vtilitas autem) *Adde Vant. præcitato loco, nu. 24. cum ſeq. & quanti referat, principaliter aut incidenter nullitatem proponere, ibi videas, nam multa ſunt inter vtramque formulam diſcrimina.*

e Eius inſtantia.) *Iure Pontificio † cauſæ inſtantia nunquã*

22 perit, c. venerabilis, & c. vlt. & vtrobiq; Scrib. de iud. Iaſ. in l. properandum, in princ. C. eo. Rot. deciſ. 411. ſi lite pendente in no. Caſſ. deciſ. 5. num 4. vt lite pendente Gomeſ. ſuper reg. de annali. q. 44. & eſt communis opinio, vt Abb. teſtatur in d. c. venerabilis, & Barb. in capit. de cauſis, de offic. delega. & huiuſce rei rationem ſi ſcire exoptas, Franc. conſulas in c. ſuper eo, de appell. Nicolaus Antonius Grauatius.

f Poſſunt tamen) Vide Rot. deciſ. 145. Nota quòd intentans in antiq. & Vant. vbi ſupra & quamuis doct. hac in re, an † nul-
23 litas, & appellatio poſſint ſimul cumulari, diuerſè loquuti fuerint, vt eſt videre, in l. ſi expreſſim. ff. de app. & in c. dilecto, eo. tit. tamen communis eſt opinio, quòd ſimul cumulari poſſint, vt per Franc. d. c. dilecto, q. 21. Imol. in d. l. ſi expreſſim, & auctorem hic. Nicolaus Antonius Grauatius.

g Sed maius dubium.) Quod † prohibita appellatione, nullitas
24 prohibita non cenſeatur, cum hæc duo quædam iuris ſint ſubſidia ad inuicem ſeparata, prodiderũt Guido Pap. dec. 38. Curt. Senior conſi. 59. Dux. num. 10. Alex. conſi. 186. li. 2. Marſ. ſing. 473. memini Cur. Iun. conſ. 104. num. 4. lib. 2. Calca. conſilio 118. Dec. conſilio xxxxviij. numero ſecundo, & iterum conſi. 533. qui hanc communem eſſe opinionem aſſerit. Verùm cum temperamento intelligendum hoc erit, quando ſeorſum, & principaliter ab ipſa appellatione nullitas proponitur, ſecus verò ſi appellationi permiſta fuerit, nam tunc nullitas prohibita cenſetur, ea nempe ratione, quia effectus ipſi ineſt appellationi, ita Bal. in l. eos, § ne temerè, C. de appella. Franc. in c. dilecto, q. 49. de appell. Felin. in c. ſi autem. col. 4. verſ. per illum tex. de reſcript. & Vant. in tract. de null. ſent. quis
25 poſ. dic. de null. num. 36. Veruntamen † appellare prohibitus iudicis officium implorare poterit, quod vtique per quamcunque prohibitionem numquam prohibitum aut excluſum eſſe cenſetur. Rom. conſ. 325. Abb. in c. ex parte. 2. de officio deleg. Socin. conſi. 39. lib. 4. Iaſ. in l. 1. ff. de iuriſdict. om. iud. & in l. vbi pactum, C. de tranſ. Marſ. in praxi. §. opportunè, nu. 51. & Gram. deciſ. 35. num. 4. Nicolaus Anton. Grauatius.

h Ne liceat tertio.) Fallit † in criminalibus cauſſis, in quibus
26 titulus, Ne lic. tert. prouoc. & clemen prim. de re iudic. haud quaquam locum habent, vt Paul. Eleaz. & Anch. tradunt in dicta clem. quibus conſentit Ang. in tractat. malefi. in verbo,

[Fama

27 *Fama publica,col.9.Cæterum † hac de materia trium ſentētiarum conformium Vant.legas in tract. de null.ſent. Quoties & int.quod temp.numero tertio cum ſeq. vbi limitat dict.clemen. qua cauetur, quòd qui tres conformes contra ſe habuit ſententias, non audiatur ſuper nullitate, niſi prius ſententia exequutioni demandata fuerit,vt per eum videre poteris, vbi etiam de communi Roma. curiæ ſtylo teſtatur,quòd rarò reſcripta ſuper nullitatibus conceduntur poſt tres conformes ſententias,abſque clauſula illa, fine præiudicio trium conformium ſententiarum, aut priuſquam ſuper nullitatibus aliquid non fuerit examinatum. Et hoc quidem quòd non liceat tertio prouocare,tam in diffinitiua,quam interloquutoria locum ſibi vendicat,verùm ſanè intelligendum erit, ſuper vno eodemque articulo, nam ſi ſuper diuerſis millies in cauſſa quiſpiā grauetur,bis ſemper ſuper vno quoque articulo appellare eidem permittitur,ita Fran.declarat in c.directæ,de appell. Item intelligas, quando eidem ipſe tertiò prouocare vult,ſecus verò,ſi altera pars,quæ bis obtinuit,poſteaque tertio ſucubuit, quia ipſo quoque bis appellare poteſt, ſicq; quatuor appellationes eadem cauſa concurrere poſſunt, teſte Franco in præcitato loco,col.3. in 2. concl. Rurſus quando per tertiam ſententiam nouum grauamen non infertur, aliàs ſecus, vt puta ſi iudex in expenſis condemnet, ad quas priores iudices, haud quaquam condemnauere: etenim tunc ab ipſa condemnatione tertiò prouocare licet ſecundum Ang. in l.1. C.ne lic.ter. prouoc.& Franc. vbi ſupra. Item intelligas, & quod etſi tertio prouocare non permittatur, attamen ſi aduerſarius appellauerit, eius appellationi inhærere licitum erit, ſic Francus ſæpè citato loco dixit, colum. penult. in 5. concluſ.quem videas, ne de ſingulis agam, & Doctores in leg. 4. §. condemnatum, præſertim Alex.& Iaſ.ff.de re iudic.tum etiam Bald.& Salic.in d.l. 1.& Scrib.in dict.clemen. Et Dec.in cap.ſua nobis, num, 13. de appellat. vbi hanc regulam,quod tertio non licet prouocare, dupliciter ampliat,& quinque modis limitat,vide etiam Marſil.in l.extra teritorium,num.49.ff de iuriſd.om.iud.& Pariſ. conſ.109.nu.15 li.4.Nicolaus Anto.Grauatius.*

i Secundo vero.) *Longè ante Bald.hic alleg.eandem opi. tenuit Oldr..conſ.106.cui ſe ſubſcribit auctor.At verò Imol.atq; Card.in cle.vt calumniis, de re indicata,Oldradi & Baldi opinioni aduerſantur, volentes triū conformiū ſententiarū exequu-*

tionem per exceptionem nullitatis impediri nequaquam poſſe. licet illico eam excipiẽs probare ſe offerat. Quorum quidem Imol. & Card. opinionem aliàs Venetiis conſultus ſatius comprobaui, in cauſſa à Cæſare, oratori ſuo apud Rempublic. Venetam delegata, quæ inter condam D. Elionoram Sanſeuerinam, Roberti filiam, & hæredes condam D. Barnabæ Adornij vertebatur: pro cuius Elionoræ hærede ipſe reſpondi. Verùm diſſidentes has opiniones fœdere diſtinctionis. Franc. à Ripa concordat in l. 4. §. condemnatum, nu. 15. ff. de re iudi. vt Imol. & Card op. procedat, quando aliter quàm per acta, nullitas probari offertur, tunc enim excipiens audiendus eſt minimè: ſecus verò ſi eiſdẽ ex actis nullitatem ſe probaturum ille promittat, audiendus nãq; hac facti ſpecie erit, ex Old. Baldiq; ſententia. Quæ quidem conciliatio, veluti iuri æquitatiq; ſatis conſentanea ab omnibus conſtanter (mea quidem ſententia) teneri debet, pro qua non parum facit, quòd nullitatis exceptio altiorem requirens indaginem, ſententiæ exequutionem minimè impedit. Doct. omnes, in d. l. ſi ſe non obtulit, §. condemnatum. ff. de re iud. niſi nullitatis probatio promptuaria eſſet, veluti eiſdem ex actis, cum nulla tunc calumnia pro ſententiæ exequutione impedienda conſiderari poſſit, & hanc opinionem communem eſſe commemorant Soc. conſ. 78. licet, lib. 3. Niconit. alleg. 38. nu. 14. & Iaſ. in d. §. condemnatũ, num. 5. Quæ quidem cõmunis opinio, nedum ordinarijs in cauſſis, ſed in ſummarijs, veluti in iudicijs poſſeſſorijs locum ſibi vendicat. etſi in illis exceptiones altiorem requirentes indaginem non admittantur, ita pulchre Curt. conſ. 108. nu. 14. qui communem hanc eſſe opinionem ſcribit. Et licet pugna ſit inter interpretes quando promptuaria, ſiue incontinenti (vt noſtrates aiunt) probatio dicatur, cumq; viſum Bart. fuerit in l. aufertur, §. qui compẽſ. ff. de iure fiſci, quòd illa infra duos menſes dicatur, Baldo verò intra decennium, vt ipſe prodidit in c. cùm in iure, de offic. deleg. cui conſentit Soc. conſ. 21. col. pen. lib. 4. attamen. frequentiore calculo receptum eſt à ſcribentibus hoc arbitrio iudicis relinquendum eſſe, teſte eodem Soc. conſ. 59. in caſu. lib. 3.
29 atque Niconit. præcitato loco, nu. 15. Cæterum † etſi controuertatur, vtrum nullitas ad impediendum trium ſententiarum conformium exequutionem admittenda ſit, tamen reſtitutionem in integrum admitti debere, etiam ſi altiorem requirat indaginem. Ripa eo loci, nu. 3. prodidit, qui hanc opinionem communem eſſe

aſſir-

affirmat. Quæ de re omnino legas Ioachi. Mynſingerium in ſuis ſing. obſeru. in Centuria 3. obſer. 84. vbi in Camera imperiali non ſemel Baldi opi. in l. 1. C. ne lic. tert. prouoc. obſeruata fuit, qui contrarium voluit, ſcilicet reſtitutionem contra tres conformes ſententias minimè concedendam eſſe, niſi earum prius ad plenum facta executione: ea nempe ratione, vt aliquando litiũ eſſet finis. Interdum teſtatur Mynſing. ab eadem Camera opinionem, Salic. in d. l. 1. Bald. aduerſantis amplexam fuiſſe, iuxta tamen caſuum varietatem, quando præſumptio malitiæ ceſſabat, qua facti ſpecie reſtitutionem concedendam, & per eam, trium conformium ſententiarum exequutionem impediri, iuxta Salic. pronunciatum DD. dictæ imperialis Cameræ ſæpè iudicauere. Quam Salic. ſententiam intrepidè ſeruandam eſſe ibidem Mynſing. ait, quãdo ex actis aliquid apparet, quod calumniæ præſumptionam ſilere faciat. Ad quam rem videatur Milis in reperto. in verbo exequutorium ſententiarum, & Caſſa. deciſ. 1. de reſt. in integ. qui hæc omnia in hac Bald. Saliceti q́; pugna ante Mynſing. ſcriptum reliquit, licet prudens ipſe Mynſing. Caſſadori locum citare non prætermiſeris. Nicolaus Anto. Grauat.

K Et in propoſito.) *Quæ ſint euidentes ſiue promptuariæ nullitates. Afflict. legas. deciſ. 283. nu. 2. & Doct. in allega. clem. 1. de re iudi. & in d. l. 4. §. condemnatum, atque in d. l. 2. Nicolaus Antonius Grauatius.*

l Verum hic.) *Vera eſt concluſio, quòd † vſque ad 30. annos de nullitate dici poteſt, quando tamen per modum agendi directè, ac principaliter deduceretur, vt conſulti Alex. & Dec. reſponderunt, ille conſ. 59. lib. 4. hic conſ. 8. col. pen. quod quidem ſanè intelligas, vbi animæ periculum non verteretur, aliter perpetuò agi poſſe, Card. docuit in d. Clem. 1. quæſt. 14. & tradunt Salic. in l. ſi præſes, C. quomo. & quan. iud. & Franc. in c. dilecto, in 5. quæſt. de appell. Item & intelligas, niſi ipſo iure actus geſtus, nullius eſſet roboris, nam tunc perpetuò etiam nullitas ipſa durat, per reg. quòd ea, quæ ab initio, inualida ſunt, tractu temporis non conualeſcunt, l. quæ ab initio, ff. de regu. iur, c. non firmatur, extra eo. Rurſus ſi per exceptionis modum nullitas proponeretur ſimiliter nec temporis curſus præfinitus eſſet, vt auctor hic & Alex. conſi. 82. colum. 4. lib. 3. & Vant. de null. ſent. quæ & int. quod temp. num. 8. Nicolaus Antonius Grauatius.*

m Introducta.) *Nullitatis † cognitione pendente, principale ap*
31 *pellationis negocium conquieſcit, l. contra maiores, C. de inoff.*
teſta. limita tamen, vt per Bald. ibi, niſi temerè nullitas deducta
fuiſſet, neque calumnia careret, quod & Alexan. placuit, conſil.
68. colum. vltim. lib. 7. Marſ. ſing. 152. & Vant. vbi ſupra, nu.
22. cum ſequen. Nicolaus Antonius Granatius.

n Sed adhuc.) *Qui nam ſit in cauſſa nullitatis procedendi*
32 *modus, dictum fuit ſupra. Caeterum † ſi libelli formulam in cauſſa*
nullitatis ſcire cupis, Vant. non te legere pigeat, in ſæpe citato
tract. de nul. ſent. quot & quib. mod. null. propo. nu. 10. cum ſe-
quen. & num. 107. & glo. in c. hæc quippe, in prima gloſſ. in fin.
tertia quæſtio 6. Bald. in l. cum Papinianus, col. 3. C. de ſent. ex
quibus facile libellum componere diſces. Verum hac in re ſilen-
33 *tio nō inuoluam, quod † proponens ſententiæ nullitatem ex vna*
cauſſa, poterit etiam aliam omnem nullitatis cauſſam proſequi,
ne ſententia confirmetur, vt per Abb. conſil. 97. lib. 1. & Alex.
conſ. 147 lib. 6. Attamen ſi libellus nullitatis, ipſæq; cauſſæ pro-
ſequutio generalis fuiſſet, & ſententia demum generalis ſubſe-
quuta, obſtaret in hoc themate volenti nullitatem non ſpecifi-
catam in iudicio deducere, vt Franc. docet in c. dilecto, in qu.
14. de appell. Nicolaus Antonius Grauatius.

o Illam reformando.) *Iudex † nullitatis ſententiam ſuper*
34 *principali negotio, ac ſi ad eū remedio appellationis cauſſa deuo*
luta fuiſſet, corrigere atque reformare poteſt. Bart. in l. 1. colu.
vlt. C. quando prou. non eſt neceſ. & in l. ſi expreſſim, col. pen.
ff. de appell. Alex. conſ. 164. lib. 6. & Felin. in c. inter monaſte-
35 *rium, colum. 12. verſic. limita ſexto, de re iudica. Qui † quidem*
iudex non ſolùm ſuper nullitate, quinimo etiam ſuper iuſtitia,
vel iniuſtitia ſententiæ pronunciare poteſt. Aegid. concluſ. 295.
in cauſſa, & Doctores citatis in locis, cum ad duo appellationis
iudex teneatur, factum ſcilicet à primo iudice corrigere, necnō
& illud agere, quod primus facere debuerat, vt idem Aegid. ait,
concl. 523. concluſio. & deciſ. 481. Et cum nullam iudex ſenten
tiam declarat, in expenſis aduerſarium condemnare poteſt, ac
etiam in eadem ſententia illum, qui in nullitatis articulo obti-
nuit, condemnare in negotio principali, iuxta prioris ſententiæ
tenorem, quæ nulla declarata fuit, veluti Aegid. in dictis concl.
quod quidem aliàs per auctoritates Vant. comprobat. præcitato
loco, nu. 112. Sed præcipui operæ eſt, videre, quomodo iudex ap-

pel.

pellationis ſuam interponet ſententiam. Et breuibus dicendum erit, quòd ſi iudex priorem ſententiam confirmare velit, pronunciādo hoc modo ſatis eſſet, Benè iudicatum, & malè appellatum, Si verò illam infirmare velit, tunc ſi condemnatoria fuerit, ſufficit dicere, Pronunciamus malè iudicatum, & benè appellatū. Sin autem abſolutoria fuerit, non ſatis eſt dicere, Proferimus malè iudicatum, & benè appellatum, ſed addere oportet, & dictum Meuium, vt puta, conuentum condemnamus, &c. adeò quòd hac facti ſpecie vlterius procedere, neceſſe eſt, ita pulchrè Bart. adnotat in l. eos, C. de appell. qui communem etiam opinionem eſſe affirmat, quod ſufficit pronunciare benè appellatum, ſi præceſſerit abſolutoria, vt reus intelligatur condemnatus, quod quidem ante eum Accurſio viſum fuit in l. præſes, C. de ſenten. & interloqu. Quorum ſectatores ſunt Abb. & Felin (quicquid Ant. Butr. è regione dixerit) in cap. cum cauſam, colum. 2. de re iudica. vbi tamen hanc communem opinionem duobus modis temperandam eſſe, docent, tu eos legito. Qua de re videndus eſt etiam Lafran. in cap. quoniam contra, in verbo interloquutiones & appellationes, num. 90. de probat. qui preterea admonet poſt Accurſ. in d. l. eos, in princ. quòd ſi prior iudex ex probationibus, coram eo factis, æquam protulerit ſententiam & poſtmodum in cauſſa appellationis nouæ probationes factæ fuerint, ex quibus prior ſententia infirmanda eſt, quòd hoc themate iudex appellationis pronunciare debet malè iudicatum ex nouis probationibus, vt ſic honori iudicis à quo conſultum videri poſſit. Nicolaus Antonius Grauatius.

De ſecunda, ac tertia ſentētijs, earumq́; prolatione, ac fructuū, & expenſarum condemnatione.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 Acta omnia ad iudicem ad quem tranſportanda ſunt, vt ſuper appellatione iudicium ſuum proferre queat, & quis ea mittere teneatur.

2 Appellatio eſt, quæ iuriſdictionis exercitium iu-

dici ad quem tribuit, ideoque de ea prius conſtare debet, fallit tamen, vt numero 4. & vide num. 12.

3 *Iudex appellationis pronunciat ſe iudicem competentem.*

5 *Iudex appellationis confirmat, vel infirmat ſententiam his verbis; benè, vel malè iudicatum.*

6 *Expenſarum condemnatio fit in cauſa appellationis, etiam ab interloquutoria, & nu. 24.*

7 *Iudex an teneatur condemnare victum in expenſis, quæ in libello petitæ non fuerint, & nu. 17.*

8 *Expenſarum condemnatione omiſſa in diffinitiua, non poteſt amplius de expenſis tractari. fallit tamen in duobus caſibus, & num. ſeq.*

9 *Iudex ſuam ſententiam poteſt eadem die ſupplere, vt puta ſuper expenſis.*

10 *Cauſſa iuſta excuſat ab expenſarum condemnatione, & quid in ſacro palatio obſeruetur, & nume. 22.*

11 *Expenſarum in condemnatione, & quæ veniant, & quid hac in re Palatium obſeruet.*

13 *Beneficium, quempiam acceptaſſe, probare non ſufficit niſi infra menſem acceptaſſe probetur.*

14 *Iuriſdictio expreſsè ſiue tacitè prorogata iudiciū reddit validum.*

15 *Prorogatio iuriſdictionis vt valeat, neceſſariò requiritur, quòd iudex ſit illius capax.*

16 *Iudex appellationis cùm iudicis appellati ſententiam reuocat, cauſſas exprimere tenetur.*

18 *Expenſarum condemnatio nedum in diffinitiua, ſed interloquutoria fieri debet.*

19 *Expenſarũ condemnatio fit in cauſis criminalibus.*
20 *Expenſarum à condemnatione excuſatur, qui habuit iuſtam litigandi cauſſam.*
21 *Iudex, quando eſt iuſta cauſa, victum ab expenſis abſoluit, debet illam in ſententia declarare.*
22 *Cauſæ iuſtæ litigandi quæ ſint, vt ab expenſis quis excuſetur.*
23 *Iudex poſt ſententiã de expenſis cognoſcere non poteſt, quãuis earũ cõdemnatio reſeruata fuerit.*
25 *Expenſæ quæ ſint, quę in lite reſarciri debeant.*
26 *Expenſę ratione contumacię quę veniant.*

VBi de appoſitione & iuſtitia primæ ſententiæ, eiuſq; validitate ſatis diſputandum ſit, ad ſequiores ſententias procedi ſolet, datis tamen in vnaquaque inſtãtia dilationibus, ſeu ſeruatis ſubſtantialibus terminis, ex naturę cauſſæ, ac ordine inſtantiæ dari, atque ſeruari ſolitis, de quibus ſup. tit. de terminorũ obſeruatione ad ſaturitatem diximus non repeto, & quia hæ ſequiores ſententię debent priorem confirmare, vel infirmare, nec iudex, ad quem poteſt pro confirmatione, vel infirmatione ſententiæ deliberare, niſi ipſam ſententiam, & acta prioris inſtantię videat, lex iubet, vt iudex, à quo infra 30. dies à die, à qua appellatum fuerit non ſolũ appellantem dimittat, & literas dimiſſorias, quas apoſtoles vocamus, appellanti concedat, ſed † etiam omnia acta coram ipſo geſta, vt geſtorum meritis benè conſideratis poſſit iudex, ad quem pro ſingulorum fortuna ſequiorem ſententiam proferre, l. eos, §. ſuper ijs, in finalibus verbis, l. iudicibus, & l. præcipimus, §. in his aũt, C. de appellatio. more † introductũ eſt, vt is litigatorum, qui emiſſam appellationem proſequi intendit, ſit ipſe appellans, vel appellatus pro tranſportatione actorum prioris inſtantię ad iudicem, ad quem inſtet, & licèt lex pręſcriptam dilationẽ iudici, à quo præfigat, & non notario, ſed iudici hanc actorũ tranſportationem præcipiat, nõ ſolemus aliàs, prout lege

dictante poſſemus,iudicem ad tranſportationem actorum cõpellere, ſed eius duntaxat notarium, qui fuit in cauſsa actuarius,idq;,vt cum iudicibus vrbanius agamus,ac etiã, quia iudices ſatis videntur, quo ad ſe acta concedere,vbi appellationi deferunt, & ſic res videtur cũ notario duntaxat agenda,contra quẽ ſolemus,vbi pro actorũ tranſportatione inſtamus,monitoriũ à iudice, ad quem obtinere, quo ſub excõmunicationibus, ac etiam pecuniarijs pęnis monetur, vt vniuerſa acta apud ſe geſta ad iudicẽ aliquẽ, ac eius notariũ in cauſſa deputatum infra tres dies tranſportaſſe debeat, & niſi monitorio huiuſmodi paruerit iudex ad quem, nobis inſtãtibus ſeruatis ſolitis terminis ad videndum ſe excõmunicari,quia non paruit monitorio, & ſucceſſiuè ad videndum ſe declarari, ad declaratoriã cenſurarum, & pœnarum in monitorio contentarum,ſententiam procedit, & excõmunicatus denunciatur, & vbi excõmunicationem indurato adhuc corde peteretur, præuia aggrauatoria, & reaggrauatoria, ac alijs ſolitis terminis, ad brachium ſæculare deuenitur, quo manu militari acta ſi reperiantur tranſportationi diſpoſita, ſin aũt eius perſona, donec monitotio paruiſſet retinenda caperẽtur, rarò tamen notarij hãc brachij ſęcularis inuocationẽ expectãt,etſi quas,vel exceptiones,vel excuſationes ſuæ ceſſationis habeant, ſolent illas allegare; & controuerſias,ſi quæ ſint in hac ſpecie, quæ artem ipſam notariatus concernant,generalis notariorum menſarius dirimit.

Dixi aũt eum, qui pro expeditione inſtaret, ſolere pro trãſportatione actorum inſtare, ſiue fuerit appellans, ſiue appellatus, & iudicem ad quẽ non poſſe cauſſam expedire, niſi acta prioris inſtantiæ cotã ipſo producantur, quia ſi iu-
2 riſdictionem reſpicimus, & b niſi † ſibi prius conſtet de appellatione,quę regulariter eſt, & eſſe debet de actis iudicis, à quo non habet iudex ad quem iuriſdictionis exercitium,& cauſſam nõ cenſetur ad ipſum deuoluta. c. Romana,§.ſi verò,de appell.in 6..Frãc.in c.cùm in eccleſiã,vlt. not.vbi etiam Dec.in principio de appell.Rota.deci.199. in antiquis. nota, quòd vbi in cauſſa profana, in finalibus verbis,de appell & dec. 11.Innoc.Fuit dubitatũ,in princ.. eo.tit.idq; non ſolum ad effectum cognoſcendi de iuſtitia

vel

vel iuſtitia cauſſę,& ſic de meritis ipſius appellationis,ſed nec etiam ad effectum procedendi in cauſſa nullitatis cum appellatione cumulata, capitu. exhibita, verbo, conſtiterit, de iudic. vbi Abb. Io. de Gradibus in addit. ad Decium in dicto capit. cum in eccleſia, in verbo, non probetur ſub litera a. prout nec in cauſa attemptatorum. Rota deciſ. 190. in no. quoad reuocationem, de attemptatis, & de appella. Eſtque hoc in tantum verum, vt ad iſtos effectus non diceretur ſatis de appellatione conſtare, ſi pars appellata obtinuiſſet cauſam appellationis aduerſarij cõmitti, vel aliàs emiſſam appellationem fateretur, Rota d. deciſ. 190. Aegid. concluſ. 684. quanquã, de appellatio. verſicu. ſed non placuit alijs, & ratio eſt, quia is qui fatetur appellatum fuiſſe, non fatetur alias qualitates in appellatione neceſſarias, etiam quo ad effectum deuolutiuum, vt potè quòd infra decem dies fuerit interpoſita, Aegid. dicta conclu. 684. quandoquidem habet appellans docere non ſolum appellaſſe, ſed etiam infra decem dies, vel alia legitima tempora appellaſſe, eſtq; hæc temporis qualitas eſſentialis ipſius appellationis, etiam quoad effectum deuolutiuum, Aeg. ibidem Franc. vbi ſupra, Decius ibidem in principio: quamobrem traditum eſt, eum teneri non ſolum appellationem, ſed etiam ipſam ſententiam, à qua appellatum eſſet, procedere: ex cuius die licebit dignoſcere, an appellatio fuerit infra decem dies interpoſita. Io. And. in d. c. Romana, §. ſi vero, in vj. quem refert & ſequitur Franc. in d. c. cum in eccleſia, vlt. not. quę tamen intelligas vera eſſe, appellato poſtmodum contradicente, & allegante confeſſionem ſuam eſſe de appellatione in genere, non autem de qualitate temporis ad eam neceſſaria, quia ipſo non contradicente, iudex non debet de hoc, neque dubitare, neque diſcutere, Aegid. concluſ. 505. concluſio, quod ſi ambæ partes, de re iudic.

Rurſus limitabis prædicta, de neceſſitate productionis
c appellationis procedere, c niſi iudicis iuriſdictio proro-
3 gata fuiſſet, vel iudex † pronunciaſſet ſe iudicem competentem, neque ab ea interloquutione fuiſſet appellatum, firmaretur enim eius iuriſdictio, & licèt de appellatione non conſtaret, imò ſi nunquam fuiſſet appellatum, valeret

eius proceſſus, Franc in d. cap. Romana, §. ſi verò in fin. Æg concl. 84. exequutoria, verſ. vnde, de reſcriptis, prout alibi etiã vidiſti partiũ conſenſu cauſſam deuolui, quæ aliàs nõ erat deuoluta. Rot. dec. 539. in antiq. A grauamine, de appell. 142. in antiq. nota, quòd cauſſa profana, eod. tit.
4 Idem † dixero, ſi pars appellata eſſet, quę pro expeditione inſtaret, & pro ea pronunciandum eſſet, quia iſto caſu, licet appellans nõ produxiſſet appellationem ſuam, cùm tamen quoad ipſum, & eius pręiudicium forma ſit iudicis iuriſdictio, poſſet iudex ſuæ appellationis ad confirmationem ſententiæ contra ipſum latæ procedere pronunciando benè iudicatum, & malè appellatum, quatenus appellatum. Bald. in l. 2. C. vt lite penden. veluti etiam poſſet pronunciare in fauorem appellantis contra ſententiam, etiam ſi non fuiſſet producta. Franc. in ca. ex ratione, colum. 12. verſic. 3. quæritur, de appellatio. licet ſecundum ipſum non poſſit iſto caſu in fauorem appellantis, & in odium appellati non producentis ſententiam procedi ad infirmatoriam ſententiæ non productæ, ſed tantum ad impoſitionem ſilentij ipſi appellanti, & erit potius punitiua, & contumacialis, quàm diffinitiua ſententia. Fran. ibidem, quia cùm non conſtet ſententia, & de eius continentia non poteſt apparere iudici appellationis de eiſdẽ ſententia, iuſtitia, vel iniuſtitia, ſi ergo illam infirmaret, vtiq; iniquè faceret, cum illa iuſta eſſe potuiſſet, & per conſequens ad huiuſmodi infirmatoriam procedere non poteſt, niſi fortè aliam viam tentares, qua ego ſimili caſu partes appellantis ſuſtinens, vti conſueui ad habendam diffinitiuam impetrando ſimiliter commiſſionem, in qua narrato, quòd appellatus non prætenſam ſententiã, neq; eius proceſſum producere, & appellans non valet commodè habere, ſignatura ſolet reſcribere quòd pręfixo termino ipſi appellato ad docendum de prætenſis ſententia, atque proceſſu, & ad illa tranſportanda, quo elapſo & nõ docto, neque tranſportato, iudex, cui prius cauſſa negocij vnà cum appellatione fuerat commiſſa procedat in negocio, prout in prima inſtantia, & ſignatura ſolet iſto caſu reſcribere non aliàs præcisè. ſed iudicis arbitrio, & per iſtam viam non ſolùm excludimus ſententiam appellati,

lati,vt in ſuperiore caſu, ſed amplius reportamus definitiuam in negocio principali.

Generaliter non tranſportatis actis a priore iudice, dū pro ſecunda, vel tertia ſententia inſtamus in vnaquaque inſtantia ſuos iuxta naturam cauſſæ, & ordinem inſtantię obſeruamus terminos,de quibus ſupra,vbi de terminorum ſubſtantialium obſeruatione fuſius diximus: non repeto amplius,non probata probamus, & non allegata allegamus,idq; iura, & ſcripturas exhibendo. teſtes inducendo, &;vbi opus ſit literas cōpulſoriales,gratiales,vel ſpeciales nec non remiſſorias pro exigentia cauſſæ obtinemus, & alia facimus, quæ nobis ad victoriam conferre videntur, de quibus omnibus ſupra ſuis titulis tractauimus, & vbi cauſſa fuerit proferenda vlteriori ſententia inſtructa, continentia ſententiæ eſſe ſolet,vt priorem ſententiam con-
d firmet,vel infirmet d his verbis.Benè appellatum,& malè iudicatum,dictamque ſententiam, & eius proceſſum per viam iniquitatis infirmandos eſſe,ſi infirmatoria futura eſſet ſententia;ſinautem confirmatoria,dicere ſolemus malè appellatum,& benè iudicatum, dictamque ſententiam confirmandam fore, & eſſe, prout confirmamus: & quia fructus lite pendente non debentur victori iure actionis lex pro illis iudicis officium indulget, quo ſolent iudices Rom. Cur. in iſtis ſuccedaneis ſententijs condemnare victum in fructibus, in vnaquaque à die precedentis latæ ſententiæ, vt potè in ſecunda à die latæ primæ, & in ter-
6 tia à die latæ ſecundę ſententiarum, eadem † quoque ratione, ex quo expenſæ indiciales poſt litem conteſtatam non debentur iure actionis, neque via actionis exigendæ veniunt, lex ſimili modo iudicis officium victori indulſit; pro iſtis expenſis,l. ediles,§. ſciendum,ff. de edilit.edict. & not. per Innocentium in c. fin. de dolo & contum. & in ca. ſępe, de appellat. per Specula. titu. de expenſis,§. nunc de expenſis.verſi. hoc quoque notandum, Rot. dec.
e 353. in not. ſi Auditor. de appellat. e eæ licet † in libello
7 non peterentur, ex quo iudicis officio debentur, poterit iudex vltra contenta in petitione victoris ex officio ſuo victum in expenſis condemnare, & niſi fecerit, non defuerunt,qui voluere iudicem facere litem ſuam, & teneri de

ſuo

ſuo refundere, gl in l. omnem honorem, C. quando pro-
f uoc. non eſt neceſſe, idq; ea, vt opinor ratione, f quia ſi
8 † omiſſa expenſarum condemnatione ſententia profera-
tur diffinitiua, lex prohibet amplius de expenſis tractari,
l. terminato, C. de fruct. & expenſis litium, quam ſenten-
tiam gl in d. l. omnem honorem indiſcretè non admitto,
ſed duntaxat concedo, quòd iudex poſſit ex officio in ex-
penſis non petitis victum condemnare ſi velit, quòd ſi
prætermiſerit opinor eum non facere litem ſuam, neque
de ſuo teneri, vbi non fuerint petitæ, gl. eſt ſingularis in c.
fin. de reſcriptis, quam ſequuntur ibi Doct. & Barth. in l.
4 §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto, Franc. in c.
ſæpe, colum. pen. verſic. 16. quæro, de appellatio.

Et quamuis ſupra dixerim lata diffinitiua ſententia iu-
dicem non poſſe amplius de expenſis cognoſcere, neque
iudicare, l. terminato, C. de fructibus, & litium expenſis,
g hoc tamen perpetuum non eſt. g Finge, † quòd iudex poſt
9 latam diffinitiuam, eadem tamen die vellet ſententiam
ſuper expenſis ſupplere, & poſſet veluti eadem die omnes
alias acceſſiones ipſius ſententiæ expedire, l. Paulus, ff. de
re iudica. c. cum appellationibus, de appellatio. in 6 ibi:
h eadem die expenſarum condemnationem faciens. h rur-
ſus finge iudicem in ipſa prolatione definitiuę ſententiæ
reſeruaſſe ſibi hanc expenſarum cognitionem, & deciſio-
nem, & beneficio iſtius reſeruationis poſſet etiam poſt la-
tam ſententiam de expenſis cognoſcere, & iudicare, tex.
i in d. l. terminato, vbi etiam Bar. & alij. finge i denique,
quòd iudex nõ aliàs diffinitiuè negocium terminaſſet, ſed
ſuper aliquo duntaxat incidenti pronunciaſſet, & iſto ca-
ſu poſſet iudex poſt latam huiuſmodi ſententiam quando-
cunque vſque ad finem cauſſæ in expenſis condemnare,
Inn. in c. ſæpe, de app. & ratio eſt in promptu, quia licet
iudex ſuper aliquo incidenti pronunciauerit, remanet
adhuc iudex, & durat eius officium vſque ad diffinitiuam,
imò etiam poſt diffinitiuam per totum illum diem, d. l.
Paulus ſequitur Bar. in d. l terminato, Abb. d. ca. ſępè,
vbi etiam Fran. col. 14. & ſeq. de appell. verſic. 8. quæ-
ritur, quæ & ſi vera ſint, vbi iudex non diffinitiuam. ſed in-
k terloquutoriam profert ſententiam, nihilominus k ſolea-
mus

mus in Ro. Cur. in formula ſententiæ interloquutoriȩ ex abundanti,expenſarum condemnationem vſque ad finē litis reſeruare,quȩ reſeruatio ſecūdum prȩdicta, eſt potius abundans,quàm neceſſaria.

Generaliter verò lex iubet eum, qui temerè litigaſſet, in expenſis condemnari,l. eum quem,ff de iudic.l. prope
10 randum,§.ſin autem,C.eod.quamobrem cum † lex de eo,
l qui temerè litigaſſet, duntaxat loquatur, excuſaret, l.ab hac expenſarum condemnatione (quæ pœna eſt temeritatis ipſius litigatoris) vbicunque victus iuſtam habuiſſet litigandi cauſſam,l. qui ſolidum,§. etiam, ff. de leg. 2.&c. 1.in fine. de electio. in 6. & vtrobique notatur, Rarò tamen conſueuit Rom. Cur. &prȩſertim ſacrum palatium hanc excuſationem admittere, nec reperio alio caſu fuiſſe admiſſam,niſi pro eo qui modò ſuccumbens, prius in eius fauorem aliam ſententiam reportaſset, ſi modò ex
m nouiter deductis reuocaretur, m ſecus verò ſi ex eiſdem Ro. deciſ. 251.in no. Licet ſententia,de ſententia, & re iudic. contra Spec.in loco ibi allegato, qui volebat quamlibet ſententiam ab expenſarum condemnatione excuſare,& extra præſcriptum caſum conſueuit Rom. Cur.præſertim ſacrum palatium ferè ſemper victum victori in expenſis condemnare, Caſad. deciſ. 13. de reſcrip. qua in re,& ſi videatur Rom. Cur. durè cum litigatoribus agere, hanc nihilominus duritiem in alio litigatoribus rependit,
11 quia † & ſi lex iubeat victum,non ſolùm in expenſis iudicialibus,d.l.properandum,§.ſin autem,C. de iud. ſed etiā
n in viaticis n & alijs condemnari,d.l. eum quem. ff. de iud. mitigatur tamen iſte rigor in Ro. Cur. in qua etſi propter frequentiores forenſium ex vniuerſi orbis regionibus cauſſas grauiſſimæ fiant viaticorum impenſæ, nihilominus nō conſueuerunt iudices Rom. Cur. de ſimilibus viaticis,neque de expenſis victus, aliquam in ipſa expenſarum taxatione rationem habere , ſed de iudicialibus tantùm, & de his,qui ex actis liquent, vt pote de expenſis regeſti examinis teſtiū,notulȩ ſētētiȩ,& ſimiliū,quas vulgò expēſas viuas vocant, ſupra quarum ſummam ſolent iudices paulò plus pro aduocato,procuratore, ſollicitatoreq; cōcedere, prout inferius ſuo de expenſarū taxatione loco docemus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a MOre introductum.) *Huc accedant, quæ ſupra hoc eod. lib. c. præcedenti in prin. diximus.*

b Et niſi ſibi prius.) *Iure quidem hoc fieri debet cum † appel-*
12 *latio iuriſdictionis iudicis ad quem fundamentum ſit, ideoque prius de ea ſibi conſtare oportet, c. Romana, vbi gl. in ver. præſumat, & c. non ſolum, §. illa vero, de appell. in 6. Rot. deciſ. 391. nota, quòd auditor in antiq. & dec. 11. Fuit dubitatum in prin. in no. & Aegid. concl. 21. 18. 100. & ſaltè ipſa de appellatione, vt negotium deuolueretur per confeſſionem appellati conſtare debet, vtputa, ſi appellationis cauſſam committi petijſſet, idem Aegid. concl. 683. quamquam. Cæterum in cauſſa reuocationis attentatorum hoc non procedit, vt ſola ſufficiat confeſſio, quia tunc magis concludenter probanda eſt. Rot. deciſ. 190. quoad, in no. Quinimo hac facti ſpecie, nec de ipſa appellatione prius conſtare ſatis eſſet, niſi etiam infra decem dies appellatum fuiſſe probetur: vt apertiſſimè volunt Ioan. And. in d. c. Romana, & Spe. tit. de app. §. de offic. var. penult. & Rot. dec. 94. nota &*
13 *ubi. in antiq. eo loci ex hoc dicit, quòd † non ſufficit probare, quempiam beneficium acceptaſſe, niſi infra menſem acceptaſſe probetur. Qua de re legitur in clemen. 1. de conceſſio. præbendarum, & iterum hoc proditum eſt in deciſ. 125. ſufficit appellanti in no. & per Compoſt. qui dicit ſic obtinuiſſe in cap. cum dilecti, ubi But. in fi. & per Felin. in cap. quod ad conſultationem, colum. antepen. ver. ſecunda concluſio de re iudicata. Nicola. Ant. Grauatius.*

c Niſi iud.) *Iudicis † tam ordinarij, quàm delegati iuriſdictio*
14 *expreſſe, ſiue tacitè prorogata, quanta ad validandum iudicium ſit efficaciæ, ut iuriſconſulti ſententia habetur, in l. 2. §. ſed ſi iudex ubi Barth. & alij hanc materiam accurate pertractant, Innoc. & Felin. in cap. de cauſſis, de offi. delega. Rota. deciſ. 280. ſi iudex, in no. Guid Pap. deciſ. 285. Affl. dec. 117. nume. 4. & deciſio. 227. Capic. deciſion. 9. & iterum Felin. in cap. 1. nu. 10. de iudic. ubi poſt Areti. communem opinionem eſſe teſtatur, quod ex aliquo actu circa litis conteſtationem tacita prorogatio inducitur. Cæterum, ſi prorogationis materiam tam de tempore ad tẽpus, quã de re ad rem, quàm de perſona ad*

perſo-

perſonam ſcire cupis, ad citatos loco conuolabis. Verùm hoc vnũ
25 *non omittam, quod † in cauſis, in quibus de proroganda iuriſdictione agitur, neceſſariò requiritur, vt illius iudex ſit capax, alias ex ſententia non eueniet, vt per* Innoc. *in c. paſtoralis. de re iud. Doct. in cap. vlt. de iudic. & Afflict. qui ſatis eleganter explic:t deciſ. 354. num. 14. cum ſeq. Nicolaus Anto. Grau.*

d His verbis.) *Adde libellorum architectum illum Io. Petr. Ferr. in forma ſent. in cauſa appell. Bart. & reliquos in l. eis,*
16 *C. de appell. Verùm † iudex appellationis, cùm iudicis appellati ſententiam impugnat, ſiue reuocat, cauſſas exprimere tenetur, quare priorem ſententiam iniquam fuiſſe arbitretur, vt not. in c. ſicut nobis, de re iudicata, & tradit idem Ioan. Pet. in forma libelli appell. propè fin. in verbo benè appellatum, ſecus verò ſi illam confirmares, nam tunc ninimè cauſſam exprimere neceſſe eſt. Nico. Anto. Grauat.*

e Ex licet.) *Super hac controuerſantur Doct. nunquid † iu-*
17 *dex victum in expenſis non petitis condemnare teneatur, multis enim viſum fuit, non teneri; verùm ſi voluerit illum ex officio condemnare, vtique poſſet, vt tradunt Cyn. Bar. Ang. & plerique alij in l. properandum, §. ſiue autem alterutra, C. de iudic. Paris. à Put. in tract. ſynd. in verb. expenſæ, §. poteſtas, num. 4. & Felin. in cap. ſignificauerunt. de excep. Sed id nonnulli in expenſis ante litem conteſtatam factis intelligunt. ſecus verò poſt, in quibus etiam ſi illæ petitæ non fuerint, index tamen in eis victum condemnare obſtringitur, inter quos eſt Sal. in d. l. properandum, §. ſiue autem alterutra, & Angel. ſecum pugnans in l. Paulus. 1. de re iudic. quorum opinioni vbi ſe Imola ſubſcribit. Attamen prior opinio, quòd non teneatur. niſi ipſe condemnare voluerit, communi calculo à Doctoribus recipitur, vt Iaſon in dicta lege properandum, §. ſiue autem alterutra, num. 31. qui in practica ita etiam ſeruari teſtatur. At Ant. Trem. in add. ad Praxim Bonacc. tit. de recuſ. num. 4. in verſic. ratificare, poſteriorem opinionem communem eſſe affirmat, idcirco ad euitandas opiniones vtile erit ſemper in libello de expenſis proteſtari, illaſq; petere: nam hoc caſu iudex victum victori neceſſariò ad expenſas (quando tamen iure debentur) condemnare tenetur, aliter eas ære ſuo reſarcire obſtringitur, vt Doctores omnes præcitatis locis in hoc conueniunt. Quas quidem expenſas tacitè etiã petere ſufficit, vt puta, ſi ſen-*

tentiam

quæritur, & quæ ſupra diximus lib. 3. cap. 10. ſub litera E.

h Rurſus.) Iudicem † non poſſe poſt ſententiam vlterius de expen
33 ſis cognoſcere, quamuis earum condemnatio reſeruata fuerit, pro comperto habetur per l. terminato. hic alleg. vbi Bal. colu. penult. ver. quæro, & in auth. generaliter, num. 11. C. de epiſ. & cler. & tradit Iaſ. in l. properandum. §. ſiue autē alterutra num. 26. C. de iud. Fallit tamen vbi ſtatutum vigeret (prout in regno Neap.) quòd victus victori ad expenſas condemnetur, nam tunc expenſæ peti poſſunt, & de eis iudex cognoſcet, etiam ſi illarum condemnatio omiſſa fuerit, ne dum reſeruata, & ab ea minimè quoque prouocatum, ita pulchrè Bar. in l. 3. §. rem, ff. de leg. 3. & in l. non ſolùm, ff. de rei vend. Alexan. in l. Paulus, num. 8. ff. de re iud. & Affl. in conſti. reg. Neap. diuorum, num. 2. & hæc eſt communis opinio, quicquid Matheſil. è regione dixerit ſing. 80. teſte Proſp. Carau. in commen. ſuper ritibus magnæ Curiæ Vic. Reg. Nea. in ritu 297. nu. 5. verſ. ſecundo caſu. & ſic d. l. terminato. recipit limitationem, locum non habere, nil municipali lege (vt ſupra diximus.) cauetur, expenſas vincenti à victo reſarciendas eſſe. Nico. Anto. Grau.

i Finge denique.] Huc accedant, quæ diximus libro tertio, capit. 10. ſub lit. E.

K Nihilominus.) Adde affl. deciſ. 42. vbi deciſum fuiſſe te
24 ſtatur, quòd † appellans ab interloquutoria debet in expenſis condemnari, ſi benè appellatum & malè iudicatum fuiſſe pronuncietur, nec debent de iure dictæ expenſæ in fin. cauſſæ reſeruari. Nic. Ant. Grauatius.

l Excuſaret.) Huc ſpectant, quæ ſupra diximus ſub lit. E.

m Secus verò.) Adde Butr. & Abb. in cap. finem litibus, de dolo & contum. Ang. in l. negociorum, pe. col. de app. Iaſ. in l. properandum, §. ſiue autem alterutra, num. 24. C. de iud. & Affl. ict. deciſ. 42. Nic. Ant. Grauatius.

n Sed etiam in viaticis.) Si expenſas, † quæ in lite reficiendæ ſunt, ſcire cupis, magiſtram glo. conſulas in d. capit. finem litibus, vbi expenſas neceſſarias, vtiles, & moderatas reſarciendas tantùm eſſe cenſet. Et quoniam horum trium ſuper verborū declaratione longa commentaria interpretes egerunt: ſi tibi ſatisfactū velis, eos legere non te pigeat. Ceterùm illud hac in materia non prætermittam ꝙ in expenſarum cōdemnatione, damna in rebus illata non veniunt, ſed quæ duntaxat perſonæ illata

fuère, exempli gratia, Si artifex diu litigauerit, vt traditum eſt à Specul. & Ioann. And. in additi. ad eum titu. de expen. §. vlti. verſicu. quid ſi victor artifex. Butr. dicto capitulo finem litibus, & Iaſon. in lege properandum. §. ſiue autem alterutra. numero 13. C. de iudicijs vbi etiam ad præſens inſtitutum multas quæſtio. decidit, & ibi numero 15. quando reus partim obtinuit, partim verò ſuccubuit, quonam pacto expenſarum condemnatio facienda erit. Sed quoniam expenſæ aliquando ratione contumaciæ, aliquando victoriæ debentur, & nonnulla in his caſibus ſunt diſcrimina quomodo refici debeant, & quænam veniant expenſæ, idcirco Bartho. & Iaſ. declarantes legas in lege ſancimus, numero octauo. C. de iudicijs Rebuf. in tract. de expen. in commen. conſtit. Gall. articu. 5. numero 55. & iterum articulo octauo. numero 24. cum ſequen. libro 3. Lanfran. in capitulo quoniam contra, in verbo expenſæ, num. 24. de probat. & Proſp. Carau. in commen. ritus mag. Cur. Vic. Nea. 298. numero nono cum ſequen. vbi poſt Iaſonem, & Rebuff. citatis in locis ſeptem enumerat differentias, ibique
26 inter cæteras, quòd † in expenſis, ratione contumaciæ debitis, ne dum, quæ in iudicio circa aduocatos, procuratores, & notarios erogatæ fuerint, debentur, ſed quæ in itinere, necnon & damna in perſona, rebuſque etiam illata, ſecundum Accurſium, & Bartolum in lege prima, ff. de indic. mut. cauſſa fac. & in dicta lege ſancimus, vbi Iaſon. numero octauo ſecus verò in expenſis ob cauſſæ victoriam debitis, cumque in illis, damna rebus illata non includuntur. Extat & alia differentia, quia in expenſis ratione contumaciæ non computantur illa quæ domi facturus fuiſſet, ſed in expenſis victoriæ cauſſa, vtique ſic, Iaſon in lege prima §. vltimo, numero 25. ff. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit, vbi latius etiam hanc rem explicat. Cæteras autem differentias citatis in locis, (ſi lubet) legere poteris, quas breuitatis cauſſa conſultò omittimus. Nic. Anton. Grauatius.

De

De reſtitutione in integrum.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum peti poteſt, vbi appellatio denegatur.*

2 *Remedium extraordinarium ceſſat, donec ordinarium habet locum.*

3 *Reſtitutio in integrum officio iudicis petitur.*

4 *Reſtitutio in integrum multis de cauſis petitur, & concedi ſolet, & quæ ſint.*

5 *Præſcriptiones temporales an currant contra minorem.*

6 *Reſtitutionis in materia plura inter minorem & maiorem ſunt diſcrimina.*

7 *Minor reſpub. vel eccleſia quando læſionem probare teneantur, & quando non.*

8 *Reſtitutio aduerſus tres ſententias an concedenda.*

9 *Reſtitutionis impetrandæ forma.*

10 *Clauſula, parito iudicato, quid referat.*

11 *Contumax fictus an egeat beneficio reſtitutionis in integrum in cauſſa appellationis.*

12 *Pauper reſtituitur aduerſus ſententiam.*

13 *Reſtitutio in profanis an detur.*

14 *Reſtitutionis petendæ tempora, quæ & quanta ſint.*

15 *Reſtitutio in integrum an exequutionem differat.*

16 *Intellectus ad cap. ſuſcitata, de reſtitutione in integrum.*

BIBLIOTECA ... ROMA

17 *Carceratio infert ignominiam.*

18 *Reſtitutio ad appellandum vbi concederetur, debet reſtitutus infra decem dies à die conceſſę reſtitutionis appellare.*

19 *Reſtitutionis petendę multiplex modus, & quomodo in ea procedatur.*

20 *Abſens ex cauſſa Reipub. reſtituitur ad appellandum.*

21 *Priuilegiatus contra priuilegiatum, an vtatur ſuo priuilegio.*

22 *Reſtitutio in integrum competit ne dum Reipu. & ciuitati, ſed etiam villæ, ſiue pago.*

23 *Tempus quadriennij ad petendum reſtitutionem eſt vniforme, tam eccleſię, quàm Reipub. & minoribus.*

24 *Reſtitutio in integrum ex capite ignorantiæ poſt 40. annos, infra quadriennium tantùm competit eccleſię, & non vltra.*

25 *Reſtitutio in integrum impedit exequutionem.*

NONNVNQVAM euenit, vt quis non valeat aliàs via appellationis ordinaria audiri, vel quia lapſa ſint tempora ad appellandum, vel emiſſam appellationem proſequendum, vel quia bis appellatum, denique quia natura cauſſæ non appellabilis appel-
1 lationem non admittat, & iſtis caſibus lex † grauatis reſtitutionis remedium indulget, vbi apellatio denegaretur. Gloſſ. l. vnica, C. ſi de momen. poſſ. appell. fue. idque etiam, vbi appellatio ex natura cauſſę non appellabilis prohiberetur. Veluti ſi ſententia poſſeſſoris eſſet in terris, vbi ius ciuile ſeruaretur, ac etiam hodie in terris eccleſiæ vigore conſtitutionis Aegidianæ ſub titulo quico. appell. non valeat. Bald. in d. l. vnica, colu. 3. num 15. ver. quæro nunquid eccl.

Imò

2 Imò † non daret lex hoc reſtitutionis remedium, vt potè extraordinarium, donec quis via appellationis, vel alia ordinaria audiri poſſet, regula enim iuris eſt. quandiu ſupereſt ordinarium remedium, non eſt recurrendum ad extraordinarium, l. in cauſſæ. ff. de mino. c. 2. de offi. iudi. Specul. titulo noſtro. §. quis autem & quando poſſit in integ. reſt. nume. 27. verſicu. Et ſcias, quòd hoc beneficium, Rot. deciſ. 224. in not. ſi contra abſentem, de reſti. in integ. & de appellatio.

3 Non † tamen concedit eam lex actionis nomine, ſed rem omnem iudicis officio committit, quamobrem non petitur aliàs reſtitutio iuris actionis, ſed iudicis officium ad hoc implorari debet, l. quod ſi minor, §. fi. l. 1. §. illud, l. quod ſi ſpeciali, ff. de mino. Specul. titu. qualiter autem reſtitutio in integrum petatur in fin. Abbas in capit. cum ex literis. colum. vij. nume 19. verſicu. quæro attingen-

4 do. ibi, vnde conclude, eodem titu. & iuxta † caſus exigentiam plurifariam peti, & concedi ſolet reſtitutio, quandoque enim ad omiſſam appellationem, & hæc dicitur reſtitutio ad appellandum, quandoque ad omiſſam proſecutionem iam propoſitæ appellationis, & hæc dicitur aduerſus deſertionem, ſeu lapſum fatalium, & per iſtas reſtitutiones non retractantur aliàs ſententiæ, neque proceſſus, ſed reſtituitur quis ſimpliciter ad facultatem appellandi, vel appellationem proſequendi, quam ob lapſa tempora admiſerat, niſi fortè antequam, vel interim donec quis reſtitutionem ad proſequendam appellationem & aduerſus fatalium lapſus obtineret, lata eſſet aliqua ſententia ſuper deſertione, quæ per iſtam reſtitutionem aduerſus lapſum fatalium retractaretur, & reſolueretur virtualiter, etiam abſque eo, quòd reſtitutio aduerſus ſimilem ſententiam fuiſſet petita, cuius petitio contra conſilium Innocen. in capitulo coram, in fin. de reſtitutione in integ. non eſt neceſſaria, Rota deciſio. xi. in vltimis, an lata ſententia, de reſt. in integ. in fin. & rationem affert, quia ſimilis ſententia ſuper deſertione, non eſt iuris noui introductoria, ſed prioris potius declaratoria.

Quandoque etiam reſtitutio peti, & concedi ſolet aduerſus iudiciorum proceſſus, ac etiam ipſam ſententiam,

ſeu ſententias, & per ſimilem reſtitutionem ſolent retrà ctari proceſsus, vel ſententiæ aduerſus quos ſeu quas cōcederetur reſtitutio. Specul. de reſtit. in integrum, §. quis autem, num. 5. verſicu. Item ſuper eodem non auditur, ibi, vbi autem datur reſtitutio ad appellationem, non caſſantur acta prius habita, ſecus ſi detur contra ſententiam, & inferius num. 35. verſi. Illud quoque prætermittendũ non eſt. prope finem, ibi, vbi autem fit reſtitutio, totus proceſsus reuocatur, qua ratione dicitur quis iſto caſu implorare iudicis officium reſcindens Abb in d. capit. tum ex literis, colum. 6. cum ſequen. numero 19. verbo quæro attingendo, &c.

5 Verùm † & ſi lex dixerit contra minorem temporales præſcriptiones non currere, l. fin. C. in quib. caſi reſtit. in integ. non eſt neceſ. & idem videatur dicendum in æquiparatis vt potè in ruſtico, vel eccleſia, quæ minorum exēplo per eorum adminiſtrationes reguntur, non tamen procedit hæc legis indulgentia in temporalibus præſcriptionibus iudicialibus, quæ contra omnes ſuos pariformiter habent curſus, licèt eiſdem beneficio reſtitutionis iure ſpeciali ſuccurratur, Barto. in l. 1. C. ſi ſæpius in integ. reſtitutio fue. poſtul. Oſtien in c. fi. de reſt. in integ. vbi etiam Abb. col. 1. nu. 2. & 3. & notatur in c. audiſtis eo tit.

Et quamuis quoad temporalium præſcriptionum huiuſmodi curſum non referat in hac reſtitutionis ſpecie, an
6 quis ſit maior, vel minor reſpubli. vel eccleſia, quo † tamē ad alia, plura ſunt in materia reſtitutionis diſcrimina inter maiorem, vel minorem & æquiparatos, quandoquidē ſi minor reſpub. vel eccleſia reſtitutionem petant, ſola læſio ſatis erit pro cauſa concedendæ reſtitutionis, & ſic res videtur potius pendere à iudicis officio, quàm à petentis inſtantia Quod ſi à maiore peteretur hęc magis à iure communi pendet, vnde non ſufficit probare læſionem, niſi iuſta quoque excuſationis cauſa. vt potè impedimenti, vel alia probetur, l. 1. ff. ex quibus cau. maio. Abbas in c. ex literis, colum. 3. num. 2. verſic. ſed contradictum Inno. ibi, reſtitutio verò in integrum conceditur, quandoq; minori ſiue eccleſiæ, &c. de reſt. in integ.

7 Imò † à minore repub. vel eccleſia, præſcripta læſionis probatio

probatio tantùm deſideratur, vbi aduerſus ſententiam re ſtitutionẽ peterent, ſecus verò vbi non aduerſus ſententiam,ſed ea duntaxat, quæ ſententiam præcedere ſolẽt,
b vt pote b ad omiſſas exceptiones, & allegationes, in his enim reſtitueretur minor,non probata aliàs læſione,quia ex ipſo temporis lapſu ac negligentia ſufficiens læſio, in fauorem minoris reſultat,Specul. titu.neſtro,§.quis autẽ, num. 25. verſic. quoque prætermittendum non eſt; quod tamen intelligas de exceptionibus peremptorijs, ſecus verò in declinatorijs,vel dilatorijs,quia in his vltra negligentiam læſionis probatio deſiderari ſolet, Specul. ibidẽ per tex. in capit. conſtitutus, eodem titu. & læſio ſolet iſto caſu probari per diſcuſſionem omiſſæ exceptionis,an minorem releuaret nec ne, & præcedente iſta cognitione eo ipſo,quo minor non propoſuit eam in termino, apparet læſio, Specul. ibidem.

Addo pro breuiori cauſſarum expeditione, non conſueuit palatium reſtitutionem concedere propter ſolam ſubſiſtentiam iuſtæ excuſationis cauſſæ, niſi etiam de iure ſuo doceret,Rota deciſ. 384. in no. fuit dubitatum,vtrum appellans,de appellatio. Aegid. concl. 38. Eccleſia, eodem
8 titu. ibi: tunc enim dicendum, & ſi † aduerſus c tres diffi
c nitiuas ſententias peteretur, nõ concederetur reſtitutio, niſi doceretur de iniuſtitia ipſarum,vel aliquarum ex eis, Innoc. in cap. ex literis de reſt. in integ. Rota deciſ. 464. in antiq.Nota,quòd aduerſus tres ſententias diffinitiuas, de in integrum reſt. imò non audiretur iſto caſu is,qui reſtitutionem peteret, niſi prius ſummariè doceret de aliqua noua cauſſa,propter quam veriſimiliter credatur, ipſum per huiuſmodi ſententias fuiſse læſum,quem rigorem ſeruat palatium,nõ ſolũ vbi aduerſus tres diffinitiuas,verũ ẽt aduerſus tres interlocutorias reſtitutio peteretur, Rot. dec.2. in no. Aduerſus tres ſententias,eo. tit. & licet iſta ex iuris diſpoſitione & obſeruantia ſacri palatij à petente reſtitutionem exigantur, cùm tamen veniant omnia poſt reſtitutionem conceſsam iteratò diſcutienda in deciſione cauſsæ principalis, non deſiderat palatium in iſto reſtitutionis articulo de præmiſsis plenas, ſed quales quales & ſummarias duntaxat probationes. Innocentius, &

alij in dicto capit.ex litteris eodē titu. Aegid.dict.concl. 38.ibi,ſed quia de hoc intereſſe plenius eſt poſtea diſcutiendum.

9 In hac † reſtitutionis ſpecie conſueuit Signatura varijs modis reſcribere, nam ſi in cauſſa beneficiali ſimpliciter peteretur,prætextu boni iuris, non autem alicuius excuſationis & ſignatura conſueuit, non alias reſtitutionis cauſſam committere,ſed ipſam reſtitutionem concedere gratioſè,Staph.char.263.1.facie, verſ.ſi verò ibi,ex gratia,non tamen ſimpliciter, ſed cum magno temperamento, videlicet cum clauſula, parito iudicato,& conſtito de bono iure,Staph.ibidem, & ſuperius char. 162. 1. Facie, verſic. quando eſt lata vna ſententia, ibi, quæ reſtitutio conceditur,ſed cum magno moderamine, per quam clauſulam, conſtito de bono iure, non grauabitur pars plena probatione, Aegid.dict.concluſ. 38. Staph.d.char. 163. verſ.ſi verò narratur ibi, quo caſu docendum eſt in aliquo licèt non plene de iuſtitia volentis ſe reſtitui, etiam,quo ad negotium principale,& allegat Aegid. vt ſupra.

10 Alia † verò clauſula,parito iudicato,importabit,vt orator dimittat poſſeſſionem, reſtituat fructus, & ſoluat expenſas, cap.fin. de reſtit. ſpol. Clemen. vt calumnijs, de re iudic. vbi Doctor. Staph. char. 162. verſic. quando eſt lata vna ſentētia,in ſi. Mitigatur tamen iſte rigor. Finge, quòd lata eſſet vnica ſententia, quæ in rem tranſiuiſſet iudicatam, non tamen in contradictorio, ſed per audientiam contradictarum, & iſto caſu, ex quo parte abſente cauſſa non fuit plenè diſcuſſa, cuius merita non niſi partium aſſertione panduntur,l.fin.C.ſi per vim,vel alio modo, non cogeretur is, qui reſtitutionem peteret, poſſeſſionem dimittere, neque fructus perceptos reſtituere,ſed concederetur reſtitutio refectis duntaxat expenſis, in quibus non comparendo aduerſarium ſuum fatigauit, argumen.ca.exceptionem.de exceptio.Staph.d.char.162. à tergo,verſic. Sed hoc habet locum, idque ſi condemnatus fuiſſet à principio perſonaliter in exequutione cita-
11 tionis apprehenſus,& ſic verus contumax, nam † ſi fictus duntaxat,vtpote domi,vel per edictum citatus,ex quo veriſimiliter potuit non habuiſſe citationis notitiam, non indi-

indigeret reſtitutionis extraordinario remedio, ſed via ordinaria appellationis audiri poſſet ſimpliciter appellans à die habitę notitiæ, & ſignatura in cauſſa ſimilis appellationis commiſſionem daret, Rota deciſ. 364. in nou. cum iura de appellat. Staph. ibidem, in fin. verbis.

Et prędicta de reſtitutione refectis duntaxat expenſis procedunt, ſi per audientiam contradictarum lata eſſet vnica duntaxat ſententia, non autem duę vel plures, quia iſto caſu non admiſſa pręſcripta mitigatione ſeruaretur rigor, & non daretur reſtitutio, niſi cum clauſula, parito iudicato, prout etiam in reſtitutione aduerſus ſententias in contradictorio, iudicio latas, idque propter nimiam contumaciam condemnati, qui tantũ in contumacia perſenerauit, vt plures ferrentur ſententię, argum. tex. in l. Fulcinius, §. fin. ibi, propter nimiam contumaciam, ff. ex quibus cauſſ. maio. Staph. d. char. 161. à tergo, verb. ſed per contradictas, qua ratione, idem proximis diebus reſpondi contra quendam, qui perſonaliter apprehenſus vnicam duntaxat ſententiam per Audientiam contradictarum contra ſe reportauerat, & poſt ſententiam paſſus fuit ad literas exequutoriales, ad cenſuras, & vſq; ad brachium ſeculare procedi, & in conumacia perſeuerans cenſuras, & brachium ſeculare huiuſmodi per plures annos paſſus fuerat, imo ratione inſurdeſcentiæ, à iure, ſi quod habebat, cecidiſſet, prout inferius ſuo dicemus loco.

12 Quòd ſi is,† qui reſtitutionem peteret, allegaret paupertatem, conſueuit ſignatura à præſcripto rigore clauſulę parito iudicato recedere, & mitius reſcribere, videlicet cum clauſula dimiſſa poſſeſſione tantùm, & reſeruatis fructibus & expenſis in fine litis, conſtito de oratoris paupertate, & ſic paupertas excuſat a fructuum reſtitutione, & expenſarum refectione, & ſola relaxatione poſſeſſionis dabitur pauperi reſtitutio in integrum, & ſignatura propter paupertatem non admittit excuſationem à relaxatione poſſeſſionis, quia licet paupertas impediat facultatem reſtituendi fructus & expenſas reficiendi, non tamen impedit, quin poſſeſſor poſſit poſſeſſionem relaxare. Aegid. concluſio. 44. Allegatio, de dolo & contuma. &c. Staph. dict. char. 162. à tergo, cum ſequenti ver.

ſed

ſe d ſi per contradictas, etſi non allegaretur paupertas, ſed aliqua alia cauſſa, propter quam orator prætenderet ſententias non mereri exequutionem, vtpotè, quòd miſerit procuratorem, qui non comparuit, vel aliàs decipit dominum ſuum, quo caſu malitia procuratoris, non debet domino imputari ſecundum Rot. deciſ. 155. in no. ſi certus terminus, de appell. in fi. per l. qui mittuntur, ff. ex quib. cau. maio conſueuit ſignatura dare reſtitutionem etiam in beneficialibus cum clauſula, prout de iure. Staph. d. chat. 163. 1. facie, ver ſi verò.

13 Quòd † ſi non beneficiali, ſed profana in cauſſa peteretur reſtitutio, & in iſtis non conſueuit ſignatura concedere reſtitutionem, ſed duntaxat cauſſam reſtitutionis iudicibus committere, per hæc verba: Placet de reſtitutione prout de iure, Staph. d chat. 163 1. facie, ver. in profanis, idque modò iudici à quo, modò iudici ad quem ſecundum factorum contingentias: nam ſi peteretur reſtitutio in caſu, vbi nullo modo fuiſſet appellatum, eſſet de iure petenda coram iudice à quo, & non coram iudice ad quem, quia ſi nullo modo fuit appellatum, cauſſa non fuit ad eum deuoluta, quòd ſi appellatum extitiſſet, appellans tamen ob non legitimam infra terminum proſecutionem ad reſtitutionis remedium conuolaret, cùm ſemel per appellationem fuerit cauſſa deuoluta, non eſſet aliàs iuſto caſu petenda reſtitutio, coram iudice à quo, ſed coram iudice ad quem. l. præſes, C. de appell. & ita Cyn. Bar. & Bald. ibidem. Franc. in cap. ex ratione, col. 3. in fin. in ver. circa primum. ibi, & ideo dicas, de appell. Quam diſtinctionem admittit ſignatura cũ temperamẽto tamen, vt ſola appel. nõ ſufficiat ad cõmittendam reſtitutionẽ iudici ad quem, niſi appellationis in cauſſa reperiatur iam ſibi commiſſa.

14 Sed dices. quæ † & quanta erunt reſtitutionis tempora? qua in re, aut quæris de tempore petẽdę reſtitutionis,

d & hæc tempora olim ad annum vtilem, quo hodie d ſublato ad quadriennium nouo iure præfinita ſunt l. fin C de tempo. reſtitu in integ. & c. 1. eo tit. in 6. & vtrobique notatur, & computatur hoc quadriennium, vbi plures ſunt latæ ſententiæ, à die vltimæ ſententiæ, quę lędit & ſuccedit loco primæ, Rota deciſ. 165. in no. latis tribus ſenten

tijs, de reſtit.in integ. niſi fortè contra minorem latæ fuiſſent, vel ſi contra minorem eum tamen, qui iuſta & rationabili cauſſa impeditus fuiſſet, nam in minore deduceretur tempus minoris ætatis, ita quod non curreret hoc quadriennium, niſi ab anno ſuæ ætatis 25. cõpleto, & in maiore tempora legitimi impedimenti exciperentur d.l.fi. C. de temp. reſt. in integ. c.1. de reſt. in integrum, in 6. & notatur vtrobiq;. Aut quęris de tempore finiendę cauſſæ reſtitutionis, & licet in hac ſpecie reſtitutionis Hoſtien. in c. tum ex litteris, extra titulo noſtro fuerit in iſta ſentẽtia, quòd ſola cauſſa reſtitutionis, quæ petebatur iure minoris, eſſet infra quadriennium & petenda, & obtinenda, ſecus verò in reſtitutione, quę petitur iure maioris, cui dicit nullũ eſſe tẽpus præfixum, ea ratione, quia reſtitutio, quę iure maioris cõceditur, pendet à mero iudicis officio, quæ à mero iudicis officio expediuntur, non clauduntur tẽpore ſecundum ipſum in loco ſupra allegato, cum qua opinione recitantes eam tranſeunt Io. And. & Butr. ibid. Nihilominus verior eſt contraria ſententia, & omnis reſtitutio ſiue iure maioris petatur, infra quadriennium petenda & obtinenda eſt, & pro ea ſunt tex. aperti in d.l. fin. C. de temp. reſt. in integ. ibi, memorata continuatio temporis obſeruetur ad interponẽdam conteſtationẽ finiendamq; litem, vbi glo. & omnes, vbi ex hoc notant, quòd reſtitutio in integrum litis conteſtatione non perpetuatur, & allegant l. petendæ, C. eodem, & hodie magis clarum habemus tex. in clem. vnica. eodem, quam ſentẽtiam ſequitur Bart. in l fin. C. ex quibus cauſſ. maio. vbi contra rationem Hoſtien. notat, quòd officium iudicis reſcindens clauditur quadriennio, & allegat d l. fin. ſequuntur etiam Card. & Abbas in d. ca. tum ex litteris, qui refert opiniones & confutata ſententia Hoſtien. firmat iſtam ſententiam pro vera, immò ſi poſt lapſa quadriennij tempora concederetur reſtitutio, ſententia eſſet ipſo iure nulla, nec defenderetur, quia videatur contra ius litigatoris, & non conſtitutionis, gloſſ. in dict. clemen. vnica. verbo, finiri, ibi, ſed quid ſi poſt finitum quadriennium? quæ tamen intelligas reſtitutionis ſcilicet inſtantiam vltra quadriennium non extendi, neque retardari reo inuito, ſecus verò

ipſo

ipſo volente,gl. in d.l. fin. verbo finiendam. ibi, nam hoc fauore rei cõſtituitur,vnde ſi non ſtaret per actorem, quin reſtitutionis cauſa expediretur, ſed per aduerſarium, qui cauſſam ſua appellatione, vel aliàs differret,vel ſtaret per iudicem non præiudicaret reo huius quadriennij lapſus, gl. in d. clem. vnica. verbo, finiri. Abb. in d. cap. cum ex literis. col. 4. num. 13. ver. ſecunda ſolutio ſua, ibi, ex hoc nota, quòd iſtud quadriennium, prout non obeſſet etiam,vbi actor non ſolum facto iudicis, vel aduerſarij,ſed etiam alia iuſta cauſa impeditus fuiſſet, tex. in d. l. fin. C. de temp. in integ. reſt. & in c. 1. de reſt. in integr. & notatur vtrobique Caſ. deciſ. 2. de reſti in integ.

e 15 At viſis e temporibus reſtitutionis in integrum, ac eius inſtantiæ, adhuc dubitabis an † interim retardetur, exequutio,& reſtitutionis petitio operetur effectum ſuſpenſiuum,vt interim nihil ſit innouandum, quia in re etſi antiquiores patres ſacri palatij fuerint varij, prout facilè admonent deciſiones quaſi contrariæ, 379. ſi committatur cauſſa reſtitutionis, & alia, 446. ſi lata vna diffinitiua, de reſtitut. in integ. in no. Nihilominus crediderim in hac ſpecie conſtituendam eſſe regulam affirmatiuam,vt reſtitutionis petitio regulariter operetur effectum ſuſpenſiuũ & exequutionem impediat. l. vnica, C. ne in integr. reſt. poſtul. nihil inno. ſit. Abb. & alij in capit. ſuſcitata. de reſtit. in integ. Caſſad. deciſ. 5. in fin. de appell. Idq; etiã ſi non iure communi, ſed ſpeciali, vt pote iure minoris peteretur reſtitutio, Salic. in l. vnica, C. ne liceat tertio prouo. in fin. Tametſi Bal. fuerit in contraria ſententia, quam Sal. ibidem confutat,in qua opinionum diſſidentia, Caſſ. deciſ. 1. de reſtit. in integ. refert ſacrum palatium ſuo tempore conſueuiſſe modo vnam, modo alteram amplecti ſententiam,prout iuxta factorum contingentias viſa fuit calumnię ſuſpicio ceſsare,& vrgere, & vbi ceſsaret Sal. vbi verò ſubeſset calumnię ſuſpicio, Baldi ſententiæ adhærerem,cui Caſſadoro in hoc non conſentio, quoniã ex obſeruantia ſacri palatij per ipſum relata potius videntur partes regulariter opinionem Sali. ſequutos fuiſſe, & quamuis ſubſiſtente ſuſpicione calumniæ ab eius ſententia quandoque receſserint, non crediderim receſ-

sum,

ſum, vt adhærerent contrariæ ſententię Baldi, quę vera non eſt, ſed communi potius limitationi, quam tradunt Doctor ad pręſcriptam concluſionem, quæ eſt, vt non procedat cõcluſio, vbi calumniæ ſuſpicio ſeu præſumptio ſubeſſet, de qua in cap. ſuſcitata, vbi gloſſ. verbo, penſata. Abb. colum. 4. & alij de reſtitut. in integrum, vbi etiam habes, quòd iſtis caſibus, quibus ſententia in integrum reſtitutione poſtulata exequutioni demandaretur, cogeretur is, qui pro exequutione inſtaret, pręſtare cautionẽ de reſtituendo omnia ei, qui reſtitutionem peteret, ſi poſtea in cauſſa obtinuiſſet, text. gloſſ. & Doct. in d. c. ſuſcitata, quod tamen ego intelligerem parte petente, aliàs crediderim iudicem exequi poſſe, etiam cautione non aliàs præſtita, argumento notatorum per gloſ. & alios in l. vniuerſa, C. de precib. impera. offer. imò non conſueuit palatium pręſcripto caſu cogere eum, qui pro exequutione inſtaret ad præſtandam cautionem, niſi quando is, qui exequutionem peteret, non eſſet ſoluendo, vel de dilapidatione ſuſpectus foret, ita quòd petenti reſtitutionem veriſimiliter non eſſet futurum ſatis cautum in caſum victoriæ, vt his, qui exequtionem reportaſſet, poſſet reſtituere quæ habuiſſet. Rota dec. 435. in no. fuit dubitatum, vtrum auditor, de re iudi. & de appell. imò conſueuit etiã hanc theoricam non admittere, neq; ſimili cautione eum grauare, qui pro expenſis iudicialibus tantùm exequutionem peteret, Rota ibidem, cuius rei rationem affert ibidem Collect. quia iſtæ expenſæ non ſoluuntur ratione iudicati, ſed ratione temerariæ vexationis, c. calumniam, de pęnis, & c. fin. de dolo & contu.

16 Addo, † quòd limitatio text. in d. c. ſuſcitata. de reſtit. in integ. aduerſus reg. iuris communis, vt in integrum reſtitu. poſtulata exequutio fiat, quando contra petentem reſtitutionem de calumnia probabilis ſuſpicio ſeu præſumptio ſubeſſet, non eſt generaliter recepta, ſed certis caſibus etiam ſubſiſtente ſuſpicione malitię, ſeu calumniæ retardaretur exequutio, vtpote ſi exequutio non eſſet recuperabilis pręiudicij, & pręiudicium quod per executionem fieret, non poſſet per cautionem pręſeruari, Abb. in d. c. ſuſcitata. in gl. verbo, penſata, ibi, adde tamen vnũ

dictum

dictum Baldi, Bal. in l. vnica, C. ne in integ. reſt. poſtu. nil inno. ſit, vbi ſuggerit exemplum. Fingè, quòd condemnatus in modo exequutionis ad carceres ducẽdus eſſet, retardaretur enim exequutio prætextu reſtitutionis petitæ etiam ſubſiſtente ſuſpicione malitię, & hoc quia licet carceratio poſſit per liberationem de futuro reuocari, nõ tamen poteſt reuocari de prçterito reſpectu præiudicij
17 ratione ignominię, quæ † honeſto viro per carceratione inferretur, refert, & ſequitur Abb. in d. c. ſuſcitata, vbi ſupra, & extra iſtum caſum, & generaliter etiam omnibus caſibus, quibus aliàs reſtitutione poſtulata exequutio fieri poſſet retardaretur, neq; aliquid innouandum eſſet, vbi iudex reſtitutionis iudici exequutionis iam inhibuiſſet, & ſi quid interim innouaretur, veniret veluti attemptatum reuocandum, Rota d. deciſ. 379. in no. Quamobrem ſolemus nos vbi prenderemus reſtitutione poſtulata nihilominus exequi poſſe, & iudex reſtitutionis inhibuiſſet, impetrare commiſſionem iudici reſtitutionis directam, vt pręfixo petenti reſtitutionem aliquo breui & peremptorio termino ad probandum, & docendum quicquid vult, & poteſt, cur exequutio impediri debet, & nihil quod impediat, ſeu releuet docto inhibitionem ſuam moderetur, quę exequutioni obſtabat, & remoto eius obſtaculo, iudex exequutionis exequi ſolet, imò in caſibus, in quibus reſtitutio retardaret exequutionem, vt lites abbreuientur in reſtitutionis articulo rarò vel nunquam pronunciari ſolet, quia ſi contra reſtitutionem iudex iudicaret ſimilis commiſſione præfixionis termini dari ſolet ad docendum quicquid vult, & poteſt cur reſtitui debeat, quo elapſo, & nihil quod releuet docto inhibitionem moderetur, & cauſſam exequendam ad iudicem exequutionis remittat, vel ſi non interſit exequutionem transferre, idem met iudex reſtitutionis exequatur. Quòd ſi pro reſtitutione inclinaret, & reſtitutio ad appellandum, vel proſequendũ peteretur, ſolent eadem ratione patres omiſſa reſtitutoria ſententia loco ſententiæ admittere eum, qui pro reſtitutione inſtaret ad appellandum vel proſequendum, & in cauſſa appellationis ſuo tempore pronunciare, qua in re
18 memor eris, quòd † vbi concederetur reſtitutio ad appel

landum

landum,debet reſtitutus infra decem dies à die reſtitutionis habita appellare, Rot. deciſio. 446. in no. ſi lata vna diffinitiua,de reſt. in integ.& vt lite penden.

19 Cæterum † vbi in integrum reſtitutio poſtulata fuerit, multiplex erit procedendi modus,veluti & petendi,quandoquidem reſtitutionem petimus quandoque via exceptionis, & tunc ſemper incidenter, quandoque etiam via actionis,Bar. & Bald. in l. nam poſtea,§. ſi minor,ff. de iureiuran. & probatur in l. Papa, §. ſi filius, ff. de inoff. teſt. Aegid. conclu. 502. eodem tit. Rurſus vbi via actionis peteretur reſtitutio, vt ſupra vidimus, aliquando petimus eam principaliter vnà cum officio reſciſſorio ad effectum reſcindendi ſententias,proceſſus,vel alium actum iudicialem,vel conuentionalem, quandoque etiam non ad effectũ reſcindendi,ſed vt duntaxat via audientiæ ob lapſum temporis nobis præcluſa aperiatur, & ſic aduerſus lapſa tempora ad appellandum aliudue augendum,quo caſu (& ſi via actionis) incidenter tamen peti dicitur reſtitutio, Rota deciſ. xi. in vltimis, an lata ſententia, de reſtitu.in integrum,& deciſ. 471. in antiq. nota ſi petatur reſtitutio, eodem titulo, & quoad modum procedendi ſummaria eſt quod vbicunque non principaliter, ſed incidenter petatur reſtitutio,nec libellus,neque litis conteſtatio, neque alia terminorum obſeruatio deſiderantur, idque ſiue via exceptionis,ſeu replicationis. Aegid. dicta concluſ. 502. eodem titu. ſiue via actionis, incidenter tamen, vt pote, quando aduerſus lapſa tempora ad appellandum aliudùe faciendum, Rota dicta deciſio. 471. in antiq. & 495. etiã in antiqu. Nota quòd in reſtitutione, de litis conteſta. & extra iſtos caſus, quibus incidenter peti dicitur reſtitutio,vbi principaliter & ad reſciſſionem ſententiæ, proceſſus,vel alterius actus iudicialis, vel conuentionalis peteretur libellus, litis conteſtatio, ac plena terminorum obſeruatio iuxta naturam cauſſe, neceſſaria erunt. Bartho. in l. diuus,ff. de in integrum reſtitutio. Franc. in capitu. ex ratione,colum. 14. verſic, de ſecundo autem dicas, de appellatio. Milis verbo,reſtitutio, verſic. reſtitutio quando petatur,duntaxat,vt pars audiatur in fin. Ro. deci. 91. in no. per litis conteſtationem, eodem titu. vbi etiam voluit

luit Rota, quòd petens reſtitutionem, qui habet docere de læſione, ſeu iniuſtitia ſententiarum, ſeu aliquarum ex ipſis prout ſupra diximus, teneatur id ante litis conteſtationem docere, tanquam neceſſarium præambulum, quod ſi non fiat, & lis nihilominus conteſtetur, quòd per iſtam litis conteſtationem præcludatur petenti reſtitutionis via iſtius præambulæ cognitionis, Rota ibidem.

ANNOTATIONES.

a QVãdoque.) *Adde Card. in clem. 1. de reſt. in integ. Affl.*
20 *deciſ. 175. & Aret. conſ. 160. nu. 7. vbi† abſens ex cauſſa Reipub. ad appellandum reſtituitur, & hanc opinionem cõmunem eſſe affirmat. Qua de re vide etiam per Accurſ. Bart. & Bald. in l. 1. §. vlt. ff. quando appell. & Iaſ. in l. 1. §. ſi procurator. nu. 13. ff. ſi quis ius dic. non obt. qui regulam cum limit. tradit. Nicolaus Antonius Grauatius.*

b Vtpote.) *Vide Abb. in c. auditis. in 8. not. de reſt. in integ. Doct. in c. eo. tit. in 6. & Card. in clem. 1. eo & adeò verum eſt,*
21 *quòd † auctor hic ait, vt eccleſia contra eccleſiã reſtitutione vtatur, ſicq; priuilegiatus contra priuilegiatũ, veluti Abb. ſcribit*
22 *in d. c. auditis, col. 2. Et reſtituitur† nedũ reſpub. ſed ciuitas etiã quinimo pagus, vt Bart. Bald. & cæteri ſcriptum reliquere in l. reſp. C. ex quib. cau. maio. Alex. conſ. 1. lib. 4. Afflict. in prælud. Conſt. reg. Nea. in 5. quæſt. principali, & eſt cõmunis opinio, vt Dec. atteſtatur cõſ. 42. in fi. Nam ciuitas, municipia atq; rura reipub. appellatione cõtinentur, per Iaſ. in l. domus, §. ſi fundus nu. 19. ff. de leg. 1. & in l. inter diuinũ, nu. 15. C. de ſacroſ. eccl. Quod tamen cum temperamento intelligas, niſi in rure pauci, puta ſex vel octo cõmorarentur homines, vt Afflict. præcitato loco docet poſt alios in d. l. reſpub. Nicolaus Anto. Grauatius.*

c Etſi aduerſus.) *Huc accedant, quæ in huius libri cap. 1. diximus ſub litera H.*

d Quo hodie.) *Tempus† quadriennij ad petendum in integrũ*
23 *reſtitutionẽ à iure præfinitũ, tam in eccleſia locum habet, quàm minore, & repub. & in omnibus ſecundum veram opinionẽ vniforme eſt; licet inter Doct. magna ſit altercatio, nã hoc quadriennij tempus eccleſiæ tantum conuenire, nonnullis viſum fuit; at minoribus reipub. in tempore læſis, nõ quadriennium, ſed ſolum illud tempus competere, quod læſionem induxit, vt puta, ſi infra decennium non fuerit appellatum, aut infra præſcripta tẽpora*

appel-

appellatio non proſequuta, vt infra aliud decennium, aut biennium, & non vltra, reſtitutionem haberent. attamen cõis eſt opinio, vt quadriennium hoc ex æquo oĩbus competat, auctore Affl. in dec. 175. vbi poſtquã diutius ſuper hmõi re diſputatũ fuit, ſic deciſum fuiſſe teſtatur. Quod quidẽ quadrienniũ à principio vtile eſt, quia à die ſciẽtiæ labitur ſiue currere incipit, vt per. Dec. conſ. 42. in fi. Boer. dec. 39. nu. 7. et Bello. conſ. 46. nu. 15. verùm
24 † hanc reſtitutionem ex capite ignorantiæ, poſt 40. annos infra quadrienniũ tantùm eccleſiæ & pauperibus cõpetere affirmãt, exploſa Alex. nonnullorumq́; opinione, qui poſt centũ annos dictam reſtitutionem peti ẽt poſſe exiſtimauere, dictoq́; quadriennio potiri poſſe. Et hæc quidem prior opinio cõibus ſuffragijs approbatur, vt Dec. Bell. & Boer. vbi ſup. teſtantur. Sed ad rẽ, hoc vnũ ſilentio nõ inuoluã, ꝙ quadrienniũ ad petendũ in integrũ reſtitutionẽ aduerſus tres ſñias, vel omiſſas probationes à die vltimæ ſñiæ cõputari debet, vt proditũ eſt à Caſſa. dec. 2. de reſt. in integ. & habeẽ dec. Capel. Thol. 54. & 55. Nicol. Ant. Grauat.

e At viſis.) Quòd † reſtitutio in integrũ exequutionẽ impediat,
25 vt ea pendente nihil innouandũ ſit, vocabuli etymologia demonſtrat. Nã reſtitutio nil aliud eſt, quàm in priſtinũ ſtatũ repoſitio l. quod ſi minor. §. reſtitutio, vbi Bart. ff. de minor. Card. in Clem. 1. in 3. no. de reſt. in integ. & Iaſ. in l. interdũ, nu 4. ff. de cond. indeb. & quod per dictam in integrum reſtitutionem petitam, ipſa impediatur exequutio, eſt cõis opinio, vt idem Iaſ. teſtatur in l. qui ſe obtulit. § condẽnatum, n. 27. ff. de re iudi. vbi & per alios hanc materiam etiam pertractatam videbis, & per Affl. dec. 356. qui tamen nonnullas tradit limitationes, per Abb. & reliquos in c. ſuſcitata, de in integ. reſt. Nicolaus Anto. Grauat.

Vt lite pend. Et de attemptatis.
CAP. IIII.
SVMMARIVM.

1 *Appellatione pendente, nil nouandum eſt, fallit tamen, vt nu. 2. cũ ſequentibus, & nu. 27. & 40.*
2 *Attentata pẽdente nullitatis cauſſa nõ reuocãtur.*
3 *Iudex poteſt innouare in his, quæ tendunt ad cauſſæ faciliorem exitum, & qui ſint iſti exitus.*
4 *Iudex poteſt partibus interdicere, ne nuberent,*

etiam poſtquam ab ipſo appellatum fuiſſet ſuper matrimonio, de quo controuerſabatur.

5 *Appellans petens coram iudice à quo attentata reuocari non cenſetur appellationi renunciare.*

6 *Iudex reuocat grauamen per repoſitiones, & frequens eſt iſte vſus in Rom. Cur.*

7 *Iudex appellatus in quibus caſibus poſt inhibitionem iudicis, ad quem procedere poſsit.*

8 *Attentata reuocare, ad quem ſpectet.*

9 *Attẽtata plurima ſunt, quæ nõ veniũt in primis & ante oĩa reuocãda, & quæ ſint, & vide nu. 16.*

10 *Inhibitio ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt.*

11 *Iudices non ſatis benè faciunt, qui ſtatim inhibent, non cognita prius appellationis qualitate.*

12 *Attentatorum ad reuocationem duplici via agere poſſumus, & num. 39.*

13 *Iudicis officium ad attentata reuocanda implorare quis non prohibetur, etiam ſi via ordinaria agere cœpiſset.*

14 *Attẽtatorũ reuocatio vſq; ad cõcluſionẽ peti poteſt.*

15 *Concluſio in cauſſa operatur, vt negotium finitum eſſe cenſeatur.*

16 *Attentata in quibus caſibus per officium iudicis non reuocantur.*

17 *Attentatorum in cauſſa, qualis erit procedendi formula.*

18 *Terminorum obſeruatio, non eſt neceſſaria in attentatorum reuocatione.*

19 *Poſſeſsio an debeat colorari in iudicio attentatorũ.*

20 *Litt. remiſsoriç nõ dãtur actori in cauſſa attẽtatorũ.*

21 *Teſtium repulſa ſiue reprobatio, an concedenda in cauſsa attentatorum.*

Sen-

22 *Sententia ſuper attentatis eſt interloquutoria, fallit tamen.*

23 Citatio inducit litis pendentiam.

24 *Lis ſuper beneficio & ſic ſuper iure, an afficiat non ſolũ ſuper proprietate, ſed etiã ſuper poſſeſſiõe.*

25 *Inſtantia cauſſæ perpetua eſt de iure canonico: fallit tamen.*

26 *Ceſſio litis & cauſſæ operatur etiam ceſſionẽ iuris.*

28 *Attentata reuocantur via ordinaria nullitatis.*

29 *Attentata, vt reuocari poſſint, neceſſe eſt appellationem iudici, & parti notificatam fuiſſe.*

30 *Attentata reuocari petenti, non obſtat excommunicationis exceptio in eum oppoſita.*

31 *Attentatorum cauſſa pendente, non poteſt procedi in cauſſa principali.*

32 *Attentatorum priuilegia quæ ſint.*

33 *Debitor ſuſpectus de fuga, pendente lite capi poteſt.*

34 *Marito pendente lite poteſt inhiberi, ne ad vxorem ipſe accedat, non obſtante poſſeſſione maritali, ſi tamen matrimonium iure non valeat.*

35 *Appellatione pendente iudex poteſt prouidere, ne poſſeſſor turbetur in ſua poſſeſſione, & non dicitur innouare.*

36 *Attentatorum remedium non habet locum contra tertium: fallit tamen.*

37 *Iudex appellationis ab interloquutoria inhibere nõ debet, niſi cauſſa cognita, & numero ſequenti.*

40 *Attentata in quibus caſibus non reuocantur.*

41 *Attentatorum iudicium eſt ſummarium.*

42 *Attẽtata, an prius diluẽda, quã negotiũ principale.*

43 *Attentans appellatione pendente tenetur fructus reſtituere.*

PRohibet a lex † ciuilis appellatione interpoſita innouari, toto titul. ff. nil no. appell. pend cui conſentiunt canones videlicet. c. non ſolum, de appell. in 6. ratio prohibitionis multiplex eſt, præcipuè quia poſtquam iudex ſemel ſiue malè, ſiue bene pronunciauit, functus eſt ſuo officio, l. iudex poſtquam, ff. de re iudicata, & eo ipſo quòd quis ſuperiorem iudicē appellat iudicis inferioris iuriſdictio ſuſpenditur c. veniētes de iure iurand. Hæc prohibitio ad caſum pendentis reſtitutionis in integr. eo. iure extenditur, l. vnica, C. in integ. reſt. poſtu. nihil inno. fit, non tamen indiſcretè, ſed cū pluribus ſectionibus, de quibus ſup. ti. proximo ſatis diximus. Item ad caſum pendentis nullitatis propoſitæ Innoc. & Imol. in c. ex inſinuatione, extra de procurat. quos tamen intelligit Frāc in c. dilecto, de appell. col. 12. verſ. ex qui-
2 bus omnibus tene menti, & c. vt attēptata † pendente nullitatis cauſſa nō reuocentur aliàs in primis, & ante omnia iuxta priuilegium attentati, ſed poſtquam is, qui de nullitate diceret in cauſſa nullitatis obtinuiſſet, & ſic benefitio iniuſtitiæ, per no. per Bal. in auth. quæ ſupplicatio. C. de præc. imp. offer. & in l. tale pactum, §. qui prouocabit, ff de pactis. Amplius & per ſacros canones extēditur hæc prohibitio generaliter, ne lite in quouis ſtatu pédente aliquid innouetur toto tit. vt lit. pen. extra & in 9. & no. vtrobique. Verùm hæc prohibitio & iuriſdictionis ſuſpenſio quatenus attinet ad iudicem à quo, indiſcreta non eſt, ſed in his duntaxat, in quibus innouatio appellationi præiudi
b caret, b ſecus † verò in his, quæ tendunt ad faciliorē exi-
3 tum cauſſæ ipſius appellationis, quia in iſtis non remanet ſuſpenſa iuriſdictio iudicis à quo, c. cū teneamur, vbi Abb. Imol. Franc. & Dec. de appell. in prin. & erit limitatio ad regulam iuris cōmunis, quòd appellatione pédente nihil innouetur, & ad text. & materiam in d. c. venientes; de iu reiuran. in hac enim ſpecie iudex à quo non diceretur innouare & attentare, ſed potius ſe confirmare cū præſcripta iuris cōmunis regula, vt appellatione interpoſita nihil nouetur, & appellationi fauere, ac faciliorem exitum
c præſtare c veluti ſi appellāti terminum ad proſequendam appellationem ſtatueret, vt in c. perſonas, & c. cùm ſit Romana, extra, de appella. vel ſi vbi timor interim dilapida-

tio

ſionis ſubeſſet, ſequeſtrum, Specul tit. de appel. §. Nouiſſimè, & vbi timor fugę debitoris appellãtis ſuperueniret, capturã decerneret. Angel. in l. nemo carcerem, in fin. C. de exac. trib. lib 10. in repet. arg. l. vt prætor, § ſi debitoré, ff. de his quæ in fraud. credit. Specul vbi ſup. Abb. & Dec. in d. c. cùm teneamur, de appel. vbi etiam Fran. col 3. ver.
d ſed limita omnia, vel ſi lata d ſententia in cauſſa matrimo-
4 nii iudex † à quo poſtquam ab ipſo appellatum extitiſſet, partibus, ne interim appellatione pendente alteri nuberet, interdiceret, glo verbo diſtrictius, in c. 2. extra de matri. contra interdic. eccleſ. contracto, vel ſi appellatione interpoſita prouideret, ne poſſeſſor interim in ſua turbaretur poſſeſſione, dict. cap. cùm teneamur, vbi omnes: vel ſi in præiudicium poſſeſſoris appellatione interpoſita fuiſſet innouatum, id omne vtpote attentatum reuocaret. Imol. ibidem, vbi etiam Franc. colu 4. verſic. ſecundus intellectus, ibi, quia certè propter hoc non prohibetur, Dec. in princ. verſi. ſed tamen tex. hic in finalibus verbis,
5 vbi etiam habes, quòd † appellans petens coram iudice à quo iſta attentata reuocari, non cenſetur ſuę appellationi renunciare, quibus conſentit palatium. Rot. deciſ. 287. in not. licet appellationi, de renuncia. & appel. vel deniq;
6 ſi † iudex à cuius grauamine appellatum fuiſset, illatum grauamen reuocaret, prout frequens eſt iudicum Rom. Cur. vſus per repoſitiones, quibus quotidie in ſimilium grauaminum reuocatione vtuntur, quo caſu poteſt iudex à quo citare ad hoc grauatum appellantem, & non ſolùm reuocare grauamen, ſed etiam reuocato grauamine, ad vlteriora in cauſſa principali procedere, ac ſi nunquã fuiſset appellatum, ca. ſi à iudice. de appell. in 6. cap. cum ceſſante, extra eodem; & notatur vtrobique, Imol. Fran. & Dec. in dic. ca. cùm teneamur. vbi etiam tradunt. quòd iſta procedunt non ſolùm in iudice ordinario, ſed etiam in delegato, præſertim Franc. colum. fin. in princ ibi, ex prædictis concludit hic Panor. His enim caſibus, ac pleriſque alijs, quos enumerant Spec d. §. nouiſſimè, tit. de appel. in princ. & ſupra citati Doct. in. d. c. cùm teneamus eod. tit. non videtur iudex à quo attentare, neq; appellationi aliquod præiudicium inferre, ſed potius expeditioni cauſæ appellationis faciliorem exitum præſtare.

7 Nec † eo minus licebunt iſta iudici à quo, quia ſibi forſan inhibitũ fuiſſet, ſubſequens enim inhibito in fauorẽ appellantis non impedit, quin iudex in præmiſsis, in quibus nõ remanſit eius iuriſdictio ſuſpenſa, poſsit prędicta ac alia tendẽtia ad faciliorem exitum cauſſæ appellationis facere. Abb. & alij in d.c. cùm teneamur, Fran. præſertim ver. ſecundus intellectus, col. fin. in prin. ibi, & haberent locũ prędicta, etiam ſi iudex ad quem canonicè inhibuiſſet iudici à quo, qua in re plurimos noui errare, & contra impugnãtes ſimilia geſta per iudicẽ à quo in articulo attentatorũ obtinui, quæ tamen in delegato intelliges, vbi iudex appellationi non detuliſſet, quia per delationem appellationis à delegato, cauſſa in totũ, & omnis iuriſdictio ad ſuperiorem delata fuit, c. de appellationibus. de appel. in 6. licèt ſecus ſit in ordinario, qui ex generali iuriſdictione, quam habet, poteſt ſe intromittere etiã in habentibus ortum de nouo. Abb in d.c cum teneamur, de appel. refert & ſequitur Franc. ibidem, col. fin. in fi. verſic. & aduerte, quia omnia prædicta intelligit hic Panormitanus.

8 Generaliter † verò vbi attentatum fuiſſet, ſolet dari cõmiſſio ſuper reuocatione attentatorũ, & regulariter committitur ei iudici, cuius maieſtas fuiſſet attẽtando offenſa, & ſic iudici ipſius appellationis, c. ſollicitudinẽ. circa medium, ibi, nam ad officiũ eius, extra de appel. & licèt in cõmiſsione peteremus iudici committi, vt in primis & ante oĩa attẽtata reuocaret. Mos ſignaturæ eſt illa verba, in pri-

9 mis & ante oĩa delere, quoniã † plurima ſunt attẽtata, quæ non veniunt aliàs in primis & ante omnia, ſed poſtquã is, qui attentatum diceret in cauſſa, in qua fuiſſet, attentatũ obtinuiſſet, prout ſupra vidimus in attentatis, pendente cauſſa nullitatis, Bald. in auth. quæ ſupplicatio C. de precibus Imp. off. & in l. tale pactum, §. qui prouocauit, ff. de pactis. Franc. in c. Dilecto, col. 12. verſ. ex quibus omnibus tene menti, de appel. Idem vbi poſt deſertionem appellationis, quæuis attentata quantumuis priuilegiata peterentur reuocari, Rota dec. 1. in not. Attenta. de ap. & attent. & 463 in antiq. Nota, de attent. quo caſu ſi reuocarentur, ſententia tanquam à non ſuo iudice lata, eſſet nulla, iuxta l. 1. C. ſi à non compe. & c. at ſi clerici, de iud. quod tamen reſtringit Rota, vt procedat vbi deſertio ex actis conſtaret,

ret, ſecus verò vbi tantum allegaretur, nec conſtaret ex actis, ſed veniret per exteriores probationes probanda, Rota dec.1.in no. Idem ſi lata ſententia contra fictũ contumacem, à qua non fuit aliàs infra decem dies, ſed poſt, à die tamen habitæ notitiæ appellatũ, peterentur reuocari omnia geſta poſt decem dies à die latæ ſententiæ vſq; ad diem emiſſæ appellationis à die habitæ notitiæ, Rot.dec. 187.in not.ſicut contumax, de dolo & contu. & de atten. Idem ſi peterentur reuocari omnia geſta poſt decem dies à die latæ ſententiæ vſq; ad diem poſtulatæ reſtitutionis in integrum, Abb.in d.c.ſuſcitata, col.penu.in gloſ.verbo penſata, circa finem, ibi, ſecus dic vbi exequutio fuiſſet facta ante poſtulatam reſtitutionẽ. Idem e ſi peterentur reuocari attentata per tertium lite pendẽte inter te & me, Rota Faſtoli cauſſa, v.nu.5.verſ.quintũ dub.Idẽ ſi poſt appellationem duntaxat extraiudicialem attentatũ diceretur, Rot.Faſt.ibid.& dec.309.in no.attenta.de appel, vel poſt appellationẽ non à diffinitiua, in qua loquitur c. non ſolùm, de appell.in 6.ſed ab interloquutoria, Geminia.in d.c.non ſolùm col.4 nu.10.verſ.quęro an quòd dicitur de reuoc.atten.vel etiam poſt appellationẽ ab exequutione, Geminia.ibid. in præcedentibus verbis, ibi, ſed interponeretur ab exequutione, vel deniq; ſi diceretur attentatũ in quouis alio caſu prohibito de iure appellari, Geminia. ibid in gloſ.verbo caſibus. His enim caſibus attentata nõ ſolùm non reuocantur in primis & ante omnia, ſed tãtùm expectato euentu cauſſę, in qua fuit attentatũ, verùm nec via attentati, ſed beneficio iniuſtitiæ reuocari dicuntur. Rot.in locis, de quibus ſup. & magis expreſsè in d.deciſ. 187.in no. Quamobrẽ conſueui ego reprehẽdere aliquos cauſarum patronos; qui in comiſſione, qua petunt cõmitti reuocationem attentatorũ, ſolent dicere, Placeat.S.V. eidem Iudici cõmittere & mandare, vt geſta quæ prætenduntur attentata, reuocet per viam attentati: nam ſi talia poſtmodum reperirentur attentata, quæ nõ venirent via attentati, ſed via & beneficio iniuſtitię reuocãda ſuccumberet in hoc iudicio ſpecialiter intentato, vt per viam attentati reuocarentur, vel ſaltim nõ inſeruiret pręcedens formula cõmiſsionis, neq; proceſſus eius vigore habitus, ſed alia impetranda eſſet, qua ſimpliciter daretur de re-

uocatione attentatorum, & ſic pinguior eſt in propoſita ſpecie commiſſio, quæ ſimpliciter daret de reuocatione attentatorũ, quàm ea, quæ daret per viam attentati, cùm nihilominus conſueuit ſemper ſignatura addere hæc verba, prout iuris fuerit. Admoneo tamen, ꝙ preſcriptis omnibus caſibus, quibus attentata ſunt talia, quę non veniũt in primis, & ante oĩa via attentati reuocanda, ſed expectato euentu cauſſę principalis & beneficio iniuſtitiæ, ſi tamẽ iudicis inhibitio præceſſiſset, virtute ſimilis inhibitionis venirent ante oĩa reuocanda, Gemin. in d. c. nõ ſolùm, §. illa verò, col. 1. & 2 à nu. 6. vſq; ad 9. & verſ. Quęro an iudex ad quem, vſq; ad verſiculum, ſed an attẽtata:
10 inhibitio † enim ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt, l. 1. §. 1. de ope. nou. nunc. c. ſignificantibus, de appel. Rota deci.
f 306. in antiq. Nota, ꝙ ibi, de cõmiſſio. & attentata f Quã-
11 obrem non ſatis iuſtè faciunt iudices, † qui ſtatim non cognita qualitate appellationis inhibent etiã vbi ex inſpectione appellationis appareat fuiſse interpoſitã in caſu à iure prohibito, quod facere non debent nec poſsunt, niſi precedat ſummaria cognitio, an appellatio veniret recipienda, nec ne, c. Ro. §. ſi autem poſt ſnĩam. Gemin. in d. c. non ſolùm, de appel. col. fi. in gl. verbo caſibus, de appel. in 6. Caſsa. deciſ. 10. de ſcrip. nu. 4. Ex his, quæ ſupra dixi-
12 mus facilè dignoſcere potuiſti, ꝙ † ad reuocationẽ atten-
g tatorum g duplici via agere poſsumus, vna videlicet directę petitionis & ordinarij iudicij ſimul cum cauſsa principali, quæ expectato euentu cauſsæ principalis beneficio iniuſtitiæ poſsunt per ſnĩam in cauſsa principali reuocari. Altera extra ordinẽ per officium iudicis, mercenarium eius officiũ implorantes, qua magis properantes petimus attentata in primis, & ante oĩa reuocari, & per hãc viam pendentia cauſsæ attentatorũ operatur effectum ſuſpenſiuum, vt interim ſileat cauſsa principalis, c. non ſolùm, de appell. in 6. vbi Doct. & non ſolùm facere ſilere cauſsam principalem, verùm etiã cauſsam nullitatis, ſi quæ penderet. Ita ꝙ eſset prius prouidendũ ſuper attentatis, quàm ſuper nullitate conſ. Neap. deciſ. 98. in antiq. nu. 4.
13 Adeòq; † hæ viæ agendi ad reuocationẽ ſe inuicẽ compatiuntur, vt licèt quis poſt attentationem cœperit ſimul cũ principali cauſsa via ordinaria agere, nõ prohiberetur

ad

ad extraordinariam reuerti, & iudicis officium implorare, vt in primis & ante oia reuocentur attentata Gemi. in d. c. non ſolùm. in prin. de app in 6. col 2 nu. 8. verſ. Quid ſi appellans, & ſeq verſ in hac materia Idq; et ſi eadem via vſq; ad litis coteſtationem proceſſum extitiſſet, licèt fuerint in hoc opiniones quas Gemin. ibidem verſicu. in hac materia, refert, Franc. in c. dilecti, col. verſi. 2. quęritur, de appel. in quorum varietate Rota ſeruat iſtã partem, vt litis conteſtatio in ordinario iudicio facta, non impediat, quin paſſus attentata poſſit reuerti ad viam extraordinariam, implorando iudicis officiũ, vt in primis, & ante oia attentata reuocet, Rot dec. 18. in not. ſi pars rea, de app.

14 & ratio eſt ſecundum Patres ibi, quia † iſta reuocatio peti poteſt in quacunq; parte iudicij, d c non ſolùm de app. in 6. vbi Doct. quòd tamen alibi limitant in quacunq; par-

h te. i. ante concluſionem h in cauſſa, Rota deciſ. 57. in not. attentata, vt lite pend. & deciſ. 306. in antiq. Nota, quòd ibi audientia, de commiſſio. & attenta. & ratio eſt ſecun-

15 dum patres ibidem, quia † per concluſionem in cauſſa negotium videtur eſſe finitum, & propterea non admittitur mutatio modi agendi arg. tex in c. paſtoralis, de cau. poſ. & proprie. & clem. 2. vt lit. pend. vbi poſt concluſionem in cauſſa non admittitur petitorij ſuſpenſio, prout etiam ſupra tit. de petitorij ſuſpenſione, diximus, quam limitationem ſequitur conſ Neap. deciſ. 352. in antiq. Quidam de attentata. poſt conclu. in ca. reuo. cum temperamento tamen, vt intelligamus de attentatis ante ipſam concluſionem in cauſſa, & quia ſi poſt factam concluſionem fuiſſet attentatum, quia de iſtis attentatis concluſionem ſuperuenientibus poſſet etiam poſt concluſionem ipſam de veluti re nouiter emergenti reuocatio peti, & allegat Vitalem in clauſula, nil nouati lite pend. col. 6.

Et quamuis qui attentata paſſus fuit, poſſit pro libito ſuæ voluntatis audiri in cauſſa attentatorum extra ordinem ſeorſum à cauſſa principali per modum implorandi officium iudicis, d. c. non ſolùm de appell. in 6. vbi Docto. Nõ tamen ſemper obtinebit data veritate attentati, quia

16 plerique ſunt caſus, † quibus attentata non venirent officio iudicis, ſi in primis & ante omnia, ſed tantùm ſimul cum deciſione cauſſæ principalis beneficio iniuſtitiæ

reuo-

reuocanda, vt potei ſi de nõ iure petentis reuocari atten-
tata notoriè conſtaret. Innoc in cap. conſtitutis. de filijs
presbyt. in c. ſignificaſti. de diuortio. Rot. dec. 14. in not.
Fuit dubitatum, vtrum petenti, de reſt. ſpol & vt lite pen.
& dec. 55. in no. ad inſtantiã, vt lite pen. & de attenta. &
347. in antiq. Nota, quòd ſi cõſtat, de reſt. ſpoliat. & ratio
videtur eſſe in promptu, nam ſi de nõ iure agentis cõſta-
ret, nõ intereſſet ſua iſta attentata reuocari. c. cùm inter.
de elec. c. veniens. de teſtibus, nec videtur ſatis dignum,
quòd iudex auctorizet agentẽ ſine iure, & ſic in temerita
te & delicto ſuis. Rot d dec. 347. in antiq. Caſſ. dec 3. nu.
4. de reſtit. ſpol. Quod eò magis procederet ſi talis inſta-
ret pro reuocatione attentati circa poſſeſſionem benefi-
cij, & reuocatio tenderet ad reſtitutionẽ poſſeſſionis be-
neficij, ne forte vitioſus cuiquam daretur Ingreſſus, argu-
men. c. eum qui. de eo, qui mitti. in poſſeſſ. c. rei ſeruan. in
6. Rot. d. dec. 55. in no. Caſſ. dec. 3. de reſtit. ſpol. in princ.
vel ſimilis attentatorum reuocatio peteretur, vbi de nulli-
tate appellationis eius, contra quem diceretur attentatũ,
conſtaret d. c. non ſolùm. verbo canonicè. de appel. Idq;
etiam ſi iudicia inhibitio attentata præceſſiſſet, Rot. dec.
356. in antiq. Nota, quòd attentata, de attent. & de app.
Aegid. conc. 239. in cauſſa domini Guil. de appel. vel atten
tata, pro quorum reuocatione inſtaretur, talia eſſent, quæ
ex ſui natura non poſſent reuocari, niſi per diffinitiuã ſen
tentiã in cauſſa principali beneficio iniuſtitiæ, vt in caſu
l. chirographis, §. fin. ff de admi. tut. quem refert Bal. in l.
appellatione, col. 51 verſ. quęro an ſuper officio, C. de ap
pella. & in pluribus alijs locis. quos ſupra titulo noſtro, §.
generaliter verò enumerauimus. Vel deniq; talia eſſent
attentata, quę ex ſui natura iuris poſsibilitate poſent nõ
expectato aliàs euẽtu cauſſæ principalis, in primis & ante
omnia reuocari, difficilis tamen eſſet poſſibilitate facti
eorum reuocatio. Geminia. in d. c. non ſolùm §. illa verò,
col. fin. in fi. de appel. in 6. Fran in c. dilecti. col. 3. verſ. 2.
limit. de appell. Rota dec 30. nu. ſeu dubio, v. in vltimis, de
appell. & vbiq; ſuggeritur exemplum. Finge, quòd in cœ-
miterio vnius eccleſiæ ſepultum eſſet funus, & alia prętex
tu iuris ſuę parochiæ iudicialiter agens ad funeris vindi-
cationem, lite ſic pendente exhumaſſet funus, & illud in

cœmiterio ſuo ſic de facto ſepeliſſet, & propterea Eccleſiâ conuenta via attentati ageret, vt in primis & ante omnia funus in priſtinum ſtatum reſtitueretur: fuit enim concluſum in palatio, quòd iſto caſu nō reuocaretur attētata in primis & ante oīa ex quadam æquitate aduerſus iuris rigorem propter difficultatem facti in tranſportando funus tot vocibus de loco ad locum per no. per Innoc. Hoſt. Abb. & alios in c. cùm liberum, de ſepulch.

x Verum x introducta attentatorum cauſſa, videamus qua
17 lis † erit procedendi formula, & quæ hoc iudicio actori incumbant, pro quorum declaratione tu diſtingues: aut agitur ad reuocationem attentatorū vnà cum cauſſa principali, prout ſupra docuimus agi poſſe, & quandoque etiā oportere, & cū iſto caſu cognitio attentatorū, & illorum reuocatio non aliàs principaliter & de per ſe, ſed in ſequelam cauſſæ principalis tractetur. Idem erit eius proceſſus, qui & cauſſę principalis, veluti & eadem probationis incumbentia, & vltra ea, quę incumberent pro victoria in cauſſa principali, ſi vis geſtorum reuocatio fiat etiā ex capite attentati, haberet actor etiam probare propria incūbentia in articulo attentatorum, quę duo ſunt, videlicet innouatio, & litis pendentia tempore ipſius innouationis. Ioan. Mona. in ca. cupientes in magna glo. ſua, de electio. in 6. Bald. in l. appellatione, colu. 2. verſic. quæro vtrum attentata, C. de appellat. vbi etiam Sali. colum. 3. num. 7. verſic. quæro an innouata.

Quòd ſi agatur ad reuocationem attentatorum ſeorſum à cauſſa principali. vt in primis & ante omnia reuocentur, prout ſupra diximus poſſe per tex. cū materia in c. non ſolùm, de appell. in vi. & cū iſto caſu reuocatio attentatorum petatur non iure actionis, ſed iudicis officio mercenario, in quo non requiritur libellus neq; litis conteſtatio, glo. in clem. 2. in princ. vt lite pend. & in rub. ff. de in integ. actio. Ioan. And. in c. cùm teneamur, de appell. Bal. col. 2. verſ. Vtrum attentata, & Salic. col. 3. verſ quęro an innouata, in l. appellatione, C. de appell. Franc. in c. dilecti, col. 2. cū principio ſequenti verſ. ſecūdo quæritur vbi.
18 Nam † in reuocatione attentatorum, ex obſeruantia ſacri palatij, nulla erit terminorum obſeruatiō neceſſaria ſiue in ſpirituali, ſiue profana cauſſa cōtingant hæc attentata.

Rot.dec.14.in no. Fuit dubitatũ, vtrũ peteri, de reſt ſpol. & vt lite pe.& dec.764 ſciendũ eſt, quòd ſi aliqua cauſsa, de attẽtatis,& dec.473.in antiq. Nota ſi attẽtata de off. iudicis. Et iſto caſu qñ attentata petũtur reuocati iudicis officio, in primis & ante oĩa habet actor tantũ probare in nouationẽ & litiſpẽdentiã tẽpore, quo fuit innouatũ, prout ſup. diximus, per nota. per Io. Mo. in d.c. cupientes, de elect in 6 & per Bal.& Sal in d.l appellatione, C.de app. & vbi quis diceretur ꝑ aliũ attentaſse, nõ obtineret actor, niſi doceret de mãdato in perſonã illius, qui attẽtaſset, & nõ ſufficeret ĩ hac ſpecie, vtpote in materia delicti docere de generali mãdato. Rot.dec 81.in no. quo ad reuocationẽ, vt lite pen. Lap.in.c.eũ qui de præb in 6. verſ att. licet pend. ꝑ procuratorẽ, nõ grauaretur tamen hoc iudicio actor probatione ſuę poſseſſionis in re, circa cuius poſſeſſionẽ diceretur attẽtatũ. Inn. in c.dilecto, de maio.& obed. Niſi fortè is, qui diceretur attẽtaſse, præſumeretur de iure, vel ex aliqua cauſsa poſſidere. Quia iſto caſu ſatis nõ eſset ei, qui attẽtatũ diceret, probare attẽtationẽ, niſi probaret verã poſseſſionẽ ſuã tẽpore attẽtatiõis. Inn. in c.benè de ap.& ratio eſt in prõptu, quia ſi reus pręſumeretur poſſidere tẽpore, quo dicit attẽtatũ, probatio circa poſſeſſionẽ lite pen nõ infert vitiũ attẽtati, nec dicitur attẽtare is, qui lite pen ſua vtitur poſſeſſione. ſed poſseſſionẽ ſuã potius cõtinuare, niſi actor iſtã præſũptionẽ poſſeſſionis rei cõtraria probatione dilueret, probãdo poſſeſſionẽ ſuã tẽpore innouationis, Rot dec.89.in antiq. Nota vbi, de ap.& attẽtata,& ſatis eſſet ĩ propoſito. iã ſi nõ probaret actor poſseſſionẽ ſuã, ſed alterius in nouationis tẽpore, quoniã attẽtata etiã cũ tertio, dũmodo per vnum ex litigatoribus reuocantur tanquã attentata, Rota dec.30. nu 4. verſ. vtrum innouata, de appell. in vltimis.

19 Addo, † quòd minus grauaretur actor hoc iudicio colorare poſſeſſionẽ ſuã etiã vbi reuocatio attentatorũ tenderet ad reſtitutionẽ poſseſſionis beneficij, licet ſecus ſi in mero iudicio ſpolij, prout ſup. vidimus. Qua in re etſi ſacrũ palatiũ tẽpore Aegid. in cõtraria fuit ſententia, Aegi. concl.286 in materia, vt lit. pen. poſteriori tamen tẽpore fuit ſeruatũ, vt nõ grauaretur actor hoc iudicio docere de aliquo tit. Rot.dec.14.in no. fuit dubitatũ, vtrũ peten. de.

reſt.

teſt. ſpo. & vt lite pend. & de iſta obſeruantia atteſtatur
etiã Caſs.ſuo tẽpore,dec.3.de reſ.i prin.& vbi obtineret,
cõdemnaretur reus ad fructusnõ ſolùm perceptos,ſed &
quos percipi potuiſset, ſi modò pars petat,Rot.dec.481.
Nota attẽtãs, de cõde.exp in antiq.Milis verbo,attẽtata,
nu 17.ver.attẽtãs lite pen.Et licèt in hoc videatur,graua
20 ri reus,in pluribus tamẽ alijs ſibi actori repẽsũ eſt. Nõ†da
bitur actori remiſsoria pro probãdis attẽtatis, ſed proba
tio erit ſibi in Ro.Cu.oĩnò facienda,Rot.dec.89.in antiq.
Quę ad hoc aliàs cõcordãtes a legat, & dec.219. ĩ antiq.
not ſeruat audiẽtia,de attẽt. & remiſs. & nihilominus da
retur reo ad defenſam,& excuſandũ ſe ab obiectis atten-
tatis. Caſsa.dec.4 de cauſsa poſs.& propriè.Idque etiam
ad repulſandum teſtes ex aduerſo per actorem examina-
21 tos,qua† in re an eſset hæc facultas repulſandi teſtes, ac
pro ea dilatio concedenda reo, in hoc attentatorum iudi
cio dubitauit aliàs Conſ Neap. & conſuluit Rotam Rom.
à qua habito pro affirmatiua reſponſo , ita determinauit
Affl.dec.351.fuit bis bubitatũ de teſtiũ obiectiõe in cau.
attent.reci. Item ne cogatur reus hoc iudicio, vbi ſibi de
beretur abſolutoria ab obiectis attentatis (quæ plerunq;
calumnioſè ad effectũ tãtùm differendi expeditionẽ cauſ
ſæ principalis allegaretur per viã ſententię ſe eximere,&
ire p tres cõformes,ſolet ſignatura ſuccurrere reo,& cõ-
cedere cõmiſſionẽ, qua datur,quòd præfixo actori aliquo
breui & perẽptorio termino ad docendũ de pręrenſis at-
tẽtatis;quo elapſo & nihil quod releuet docto, reiectis at
tẽtatis ad expeditionẽ cauſsę principalis procedat prout
ſolet etiã vbi pendẽte cauſsa petitorij daretur de ſimplici
ſpolio ad effectũ ſuſpẽdẽdi proceſsũ in principali cauſſa,
idq; pręſertim,vbi aliquæ feriæ inſtarent,vt citius cauſsa
principalis expediri poſſit. Caſs dec.4.de cauſ poſ. nu. 5.
Imò iſtis tẽporibus quãdo imminerent aliquæ magnæ
feriæ, vtpotè Natalis Dñi.carnis priuij.Paſchatis,vel meſ
ſiũ,cõſueuit ſignatura nõ ſolùm arctare ſimili præfixione
termini eos,qui iã cõmiſſiones ſuper attentatis obtinuiſ-
ſent,ſed etiã petentibus tunc cõmiſſiones ſuper attenta
tis,vel etiam nullitatibus ac ſimilibus (quibus ſolent rei
cauſsarũ expeditionẽ differre) vſq; ad nouas audientias
denegare,idque ad cohibendam litigantium malitiam.

Gene-

21 Generaliter verò vbi † ſententia ſuper attentatis ferretur, ex ſui natura diffinitiua non eſt, ſed interloquutoria, Rot. dec. 214 Nota, quòd ſententia, de ſenten. & re iud. & in deciſ. 473. nota ſi attentata, de offi. iud. in fi. omnibus in antiq. Quæ vera ſunt, vbi attentata eſſent talia, quæ non concernerent poſſeſſionem, neq; illius reſtitutionẽ, quo caſu diffinitiua potius reputabitur ſnīa A egid. 286. in materia, vt lit. pen. qui tamen loquitur in caſu quo attentatorum reuocatio tenderet ad totalem poſſeſſionis reſtitutionem, nō autem ad aliquẽ ſtatum dubiũ, vel aliàs aëreũ, prout in ſimilibus fieri cõſueuit, & Milis verb. ſententia, nu. 10. verſi. ſententia reuocationis attentatorum loquitur ſimpliciter, quãdo attentata ſunt circa poſſeſſionem, ſed dicit, quòd ſimilis ſententia reputabitur diffinitiua, quoad diſpoſitionem, c. cordi. de appel. lib. 6. Habet tamen omni caſu vim diffinitiuæ, & pro ea de ſtylo Rom. Cur. conſueuerunt taxari expenſæ pro regeſtro, pro procuratore, ſollicitatore, aduocato, & alijs prout in diffinitiua, & pro notula ſententię notario, quantum pro diffinitiua, Milis verbo, attentata. verſi. ſi incip. attentatorum ſententia. Rota deciſio. 99. in not. ſi fiat condemnatio, de ſententia, fructibus & expenſis.

Et cùm ſupra dixerimus actorem hoc iudicio debere probare nō ſolùm innouationem, ſed etiam litiſpendentiam innouationis tempore, nō ignorabis, quòd & ſi aliàs lis ob eius duntaxat conteſtationem initium habeat, c. ex 23 parte. el 2. extra de verb. ſig. quo † tamẽ ad hunc effectũ, vt lite pendente nihil innouetur, ſpecialiter cautum eſt, litem ab. ipſa citatione inchoari, ſi modò talis ſit, per quam reus plenè inſtrui potuerit de his, ſuper quibus ab actore conuenitur, clem. ſi. vt lite pend. Quę tamẽ qualitas vt citatio ſit talis, per quam citatus poſſit inſtrui de his, ſuper quibus ab actore conuenitur, diſpenſante ſtylo non deſideratur, vbi quis apprehenderetur, pręſens in Rom. Cur. quia tunc ſola citatio per curſorem per cędulam, prout fieri ſolet, inducit quoad omnes effectus veram litis pendentiam, Rota deciſ. 129. in not. clem. 2. vt lite pend. & quod dixi ab ipſa citatione quatenus attinet ad partem rei, intelligas à die, qua citatio ad eum perueniſſet. i. vel ſtetiſſet per eum quo minus perueniret, tex. in

d. cle.

d. cle. ſi. vbi notatur, & ſic ab exequutione citationis erit litis pendentia quo ad reũ, qui tamen exequutionis euentus nõ expectabitur in actore, quia quoad ipſum, cùm primùm decretũ citationis obtinet, introducitur litis pẽdentia, quoad effectum noſtrum, vt lite pendente nihil innouetur. Aegid. conclu. 545. ſi pendente inquiſitione, vt lite pendente, in finalibus verbis, Staph. char. 44. prima facie, & à tergo, Rot. dec. 425. in antiq. Nota, vt lite pendente. de citatio. & dec. 456. in eiſdem. Nota clem. 2. de citatio. & deci. 75 in not. dicitur, vt lite penden. & de attenta. & rationem diuerſitatis ibi affert Collector, quia actor eſt certus de commiſſione impetrata, & de citatione decreta, & qui certus eſt, non eſt amplius certiorandus, c. ab excommunicato. de reſcrip. & c. eum qui. de reg. iur. in 6. & quia plerũque lis per alios inchoata ad alios non citatos extenditur, vtpote ſe liti offerentes, & ad eam pro eorum intereſſe venientes, in iſtis ſolùm admiſſio ad proſequutionem cauſſæ idem operatur, quòd citatio exequuta in alijs idq; ſiue hęc admiſſio fiat à Papa abſq; alio iudicis miniſterio per viam gratioſæ ſurrogationis, etiam quoad litem in ſtatu & terminis, in quibus defunctus reperiebatur, Caſſad. deciſ. 1. vt lite pend. niſi fortè Papa in gratia non aliàs ſurrogaret, ſed mandaret ſurrogari, quia iſto caſu iudicis miniſterium ad litis introductionem, quoad ſurrogatam deſideraretur. Caſſa. ibid. nu. 5. vel niſi fortè ſurrogatio etiam quoad litem eſſet, non ad ſurrogati inſtantiam, ſed motu proprio Papę facta, quia ſimilis admiſſio non facta ad inſtantiam partis non argueret notitiam litis in ſurrogato, prout non argueret etiam in ſurrogatione gratioſa, vt ſupra, ad inſtantiam partis, ſi modo ſurrogatio quoad litem non ſimpliciter, neque purè, ſed euentualiter in euentum litis fieret: qua ratione ſolent cauti curiales, quando ſimiles ſurrogationes impetrant, non facere mentionem litis, niſi euentualiter, vt ſupra, Caſſa. deciſio. 2. vt lite penden.

24 Cęterùm † vbi lis fuiſſet ſuper beneficio introducta, faceret litem non ſolùm ſuper titulo & proprietate beneficij, ſed etiam ſuper poſſeſſione, Caſſa. dec. 9. nu. 3. de cau. poſſ. & proprie. & ſic reſpectu vtriuſque. Quod procedit etiam ſi cauſſa fuiſſet ſuper iactationibus & moleſtationi-

dicaretur ius à patre, etiã quòd ceſſerit liti & cauſſę tantùm, & nihil expreſſerit quoad ceſſionem iuris, idq; ſiue profana ſiue ſpiritualis cauſſa eſſet, Rot. dec. 177. in antiq. Dic. quòd, de ceſſione lit. & cauſsæ. Deniq; finiretur etiã per mortẽ ciuilem, vel naturalem litigantis, Caſſa dec. 3. nu. 6. vt lite pend. Quod tamen intelligo quoad reũ poſſeſſorẽ, qui pro fine litis non indiget, niſi quòd moleſtia actoris ceſſet, ſecus verò quoad actorem agentem contra alium poſſeſſorem, quia iſto caſu nõ eſſet lis finita quoad ipſum, ideò debet litẽ proſequi cõtra intereſſe putantes
1 vſq; ad fin. Caſſa. dec. 1. de ſententia & re, ſolet ſibi 1 dari proceſſus per audientiam contradictarum contra eos, Caſſ. qui alios concordantes alegat dec. 6. vt lite pend. in princ. etſi omiſſo ſimili proceſſu iret ad poſſeſſionẽ beneficij etiã vacuam reuocaretur ab eo veluti attentata non ad inſtantiam, eius qui in ius & locũ defuncti ſucceſſiſſet, ſed ex mero iudicis officio, Rota d. deciſ. 411. in not. vbi etiã habes, quòd licet ab ipſo reuocaretur poſſeſſio veluti attentata, nõ tamen daretur ſimili ſurrogato, ſed Rota retinet eam apud ſe vſq; ad finẽ litis, & reddit rationem quare fieret hæc reuocatio, ex quo ille qui fuit ſurrogatus, nullum habere poteſt intereſſe in iure poſſeſſionis, quam nunquam habuit. & reſpõdens tacitæ obiectioni dicit ſatis ſua intereſſe, vt iſte actor, qui lite pendente ſe in poſſeſſione intruſit, remoueatur à poſſeſſione, & ſibi de fructibus nõ reſpondeatur, vt in euentum victorię in cauſſa principali reperiat rem vacuam, & fructus ineſſe ab aliquo non occupatos, quæ tamen reuocatio poſſeſſionis remedio attentati nõ daretur, vbi non actor, neq; alius col litigãs ſe in poſſeſſionem defuncti, ſed tertius ſe intruſiſſet, cõtra quẽ eſſet via ordinaria procedendũ, & aliàs ſuccurreretur ſibi prout Rot. ibid in fi. docet, & vbi poſt ſententias ſe intruderet, ſententiæ huiuſmodi contra alium poſſent contra ipſum exequutioni demãdari, prout infra proximo titulo de exequutione rei iudicatæ dicemus.

ANNOTATIONES.

a PRohibet.) *Notiſſima eſt iuris regula, quòd † appellatione*
27 *pendente nihil innouandum ſit, vt ff. nil nou. appell. pen. & ſecus ſi factum fuerit, rem dio attentatorũ, quam primum reuocandum eſt, ca. non ſolùm, de appell. in 6. l. appellatione, C. eo.*

tradit Rot.dec.185 ſi pars,in no, quod tamen cum moderamine
intelligẽdum erit,ſi appellatio legitima fuiſſet,abiter enim eſſet;
ſi ea inualida declaretur, quia tunc attentata neutiquam reuo-
cantur, Rot.dec.357.Nota quòd attentata,in antiq. & Aegid.
conc.239.in cauſſa,d.Gulielmi.Item nec attẽtata reuocantur,
quando deſerta eſt appellatio, Rot.dec.1.in no.& Aegid.concl.
420.Sed quoniam hac reg.plures patitur exceptiones, quas lon
gum eſſet recenſere, videbis eas apud Soc.in ſuis fall.in reg.21.
qui ſeptem recenſet, & Corſet.in ſing.Appellatio, vbi alias ſe-
ptem,quarũ quinque diuerſæ ſunt ab illis Soc.quas oẽs & alias
etiam Ro.in ſing.161.egregiè proſequitur.Catel.Cot.in memo.
in verbo,Appellatione, & latius Auctor hic, & Franc.Nicon.
in rep.c.quoniam contra, in gloſ.vlt.nu.12 cum ſeq. Affl.in c.
fin.nu.35.quo temp.mil.in vſib.feud.Pariſ.conſ.28.nu.21. &
ſeq.lib.4.& Pet.Duen. in reg.42. vbi 23.fall.ponit, & latius
28 Mara.in praxi.in 6.par. in ver.appellatio, nu.163. cum ſeq.†
ſed etſi huiuſmodi attentata, de quibus ſupra,per viam attenta-
torum reuocari minime queant,attamen via ordinaria nullita-
tis reuocari poſſunt, vt à Franco docemur in c.cõſuluit,2.& c.
ſæpè,col.10.de appel,& Gomeſ.in reg.de triennali,q.54. Inſu
per & iudicis officio reuocari poſſunt, Rota deciſ.14. in no. &
Aegid. concl.623. Proceſſus, cum ſeq. Sed illud non omittam,
29 quod † neceſſe eſt, vt attentata reuocentur,appellationem iudici
atque aduerſario notificatam fuiſſe, alias iudex ſi innouet, inno
uata non reuocantur,Butr.atq; Imol,in c.vlt.col: item vlt.vbi
quoq; Franc.de appel. Quod tamen limitat idem Franc.in c.bo
na,col.13.in 9.concl.eo.tit.cui cõſentit Mar.in praxi.in 6.par.
ver.Appellatio.nu.392.locum habere in appellatione iudiciali,
non aũt extraiudiciali,in qua attentata reuocantur,etiam ſi ap
pellatio notificata fuerit minimè. Sed hoc ſanè intelligas, vt in
extra iudiciali,attentata, ſolũ ea reuocẽtur,quæ ſunt contra ap
pellationem,ſecus in attentata poſt appellationẽ iudicialem quæ
ſimpliciter reuocantur, & eſt cõmunis opinio, quicquid nonnul
li cõtradixerint,vt Dec.teſtatur,in c.bona,nu.15.in 12.diff.de
30 appel.Et vſque adeò † hoc attentatorum remedium priuilegiatũ
eſt,quòd contra agentẽ reuocari attentata,excõmunicationis ex-
ceptio opponi nõ poteſt,ita dixit Dec.conſ.200.col.vlt. cuius eſt
conſectator Maran.præcitato loco,nu.393. Nec etiam exceptio
proprietatis,Car.in d.c.bonæ,col.3.Nec quoque ſpolij exceptio,
31 vt per Affl.dec.98.n.4.& ibi,nu.3.dicit, quòd † donec attenta

terum

torum cauſſa pendet, procedi in negocio principali non poteſt. Ca
32 *terũ† ſi attentatorũ priuilegia, quæ quãplura ſunt, ſcire cupis,*
Franc. conſulas in d. c. bonæ. Sed aduertendũ eſt, quòd etſi multa
extẽt priuilegia, attentata tamen (niſi parte citata) reuocari nõ
poſſunt, vt Franc. eò loci, quẽ ſequitur Dec. cõſ. 200. Nic. Ant.
b Secus verò.] *Adde tex. in c. ex literis, & Abb. ibi. nu. 4. de*
matri. contr. inter. eccl. & in cap. cùm teneamur. in 1. not. de
appell. & Felin. conſ. 13. nu. 3.
c Veluti.) *Vide omnino Franc. in c. perſonas, de appel. & Ma*
rã. citato ſuperius loco, nu. 194. vbi multa cõgerit, & poſt Frãc.
octo modos dandi dilationem tradit proſequere, vt ibi. Vide Rot.
33 *dec. 94. in no. Et vbi † debitor fugæ effectus eſt ſuſpectus, quòd*
pendente etiã lite capi poſſit, & ſic innouari. Adde Mar. Baue.
in tract. de mora, in 3. par. §. condeſcendo, nu 13. & Rip. in c. 1.
nu. 88. de iudic. apud quem regulam cum 11. ampliat. & octò li
mit. declaratam videbis. Nicol. Ant. Grauatius.
d Vel ſi lata ſententia.) *Idem eſt in marito, qui † in poſſeſſione*
34 *ſiue quaſi matrimonÿ eſſet, quod iure non valebat, non pendente*
lite prohiberi poteſt, ne cũ vxore rẽ agat; tex. eſt ſing. ſecundum
Butr. ibi. nu. 5. in c. laudabilem, vt lit. pend. & Rom. ſing. 411.
35 *Ad id verò † quod dicitur appellatione pendente iudicem proui*
dere poſſe, ne poſſeſſor in ſua turbetur poſſeſſione, Adde pulchrè
Staphi. de grat. & expect. §. citatio perſonalis, num. 15. & 16.
vbi quid iudex ſi pendente lite poſſeſſionem reformet, attentare
non dicitur, & Socin. conſ. 45. colum. 3. in fin. lib. 1.
e Idẽ ſi peterentur.) *Adde Affl. dec. 354. n. 20. declarantem*
36 *quod † etſi remedium attentatorũ contra tertium minimè locum*
habeat, tamen ſi tertius ipſe innouans à parte cõtradicente cauſ
ſã habuerit, attentata per ipsũ reuocantur, idemq; etiã Affl. cen
ſet, ſi nõ à parte, ſed à iudice cauſſam habuiſſet, quòd & Franc.
voluit in c. bonæ, col. 3. de appell. Nicolaus Antonius Grauat.
f Quãobrem.] *Huic illud affine eſt, † quod iudex appellationis*
37 *ab interloquutoria inhibere nõ debet, niſi prius ſup appellatiõis*
iuſtitiæ cauſſæ cognitionẽ adhibuerit, aliàs inhibitio nullius erit
efficaciæ, vt proditũ eſt à Spec. in tit. de ap. §. de officio, ver. ſed
quæritur, & eſt tex. in c. Romana, §. ſi verò, & §. ſi aũt, vbi Gem.
38 *de ap. in 6. & Fel. in c. dilectus, 2. pẽ. col. de reſcr. Inſuper † dicta*
inhibitio, vt valida ſit, parte citata fieri debet, vt cõſultus Are.
reſpondit conſ. 20. col. pen. verſ. circa ſecundum, & conſ. 34. col.
3. & Alex. 91. col. pen. lib. 2. & iterũ conſ. 9. lib. 4. idemq; in l.

Titia.in fi.ff.ſol.mat.vbi hanc opinionem à Doct. *crebriore cal*
culo receptam eſſe affirmat, & in l.4.§. condemnatum ff. de re
iudi.& Iaſ.in l.ſi opus, nu 6.ff.de nou.ope.nun. & de communi
etiam opinione meminerunt.Bernar. à Luco in reg 365.& Iaſ.
in l.nec quicquam,nu.31.ff.de offi.procon ſ.Nicol.Ant.Granat.

g Duplici via.] *Duobus † modis attentata reuocari poſſe,Card.*
39 *docuit in c.dilecti,3.de app.vno ſcilicet iudicis officium princi*
paliter implorãdo,altero vero accesſoriè appellationẽ proſequen
do.Quade re vide Affl.decis.351.Nicol. Anto.Granatius.

h Ante concluſ.] *Adde Franc.in c.dilecto,3.col.2.de appel.&*
40 *ibi † nonnullas tradit limit.quando attentata non reuocantur,*
vide etiam Rota decis.518 nota quòd,in antiq.

i Vtpote.] *Vide Affl.deciſ.98.in fi.& Franc.in c.bona,de ap.*
& ſi nõ deſint,qui hac in re contrariũ velint,vt Affl.ibi teſtat̃.

k Verum.] *Adde Abb.in c.tua,in fi.& in d.c.bone,de app.vo-*
lentem,quòd attentata reuocantur abſq; ordine iudiciario,ex cu
ius aliorumq; interpretum dictis, formulã procedendi in atten
tatis habebis,& eundem etiam Abb.legas in c.ex parte, col.pe.
de reſcrip.Franc.in c.conſuluit, de app.Rot.dec.765.ſciendum
41 *eſt,quòd ſi,in antiq.& Affl.dec.351.n.2.vbi ait,quòd † atten*
42 *tatorum iudicium eſt ſummarium, quæ † attentata an prius di-*
luenda ſint,quàm negocium principale,idem Affl.tradit, deciſ.
98.nu.3.& Iaſius deciſ.131.vbi concludit,quòd attentatorum
cauſſa non impedit,quò minus in cauſſa principali procedi non
poſsit,cui deciſ.DD.cameræ Imperialis ſe ſubſcripſere,teſte Ioa-
chi.Mynſig.in ſingu.obſer.in cent.3.obſer.33.quicquid Aret.
& Iaſ.aliter ſentientes dixerint in l.naturaliter,§.nihil commu
ne,ff.de acq.poſſ.De quorum attentatorum materia, vide Guid.
Pap.deciſ.212.cum ſeq.& deciſ.436.nu.12.& 90.& 111. Et
illud quoque notabis,quod Card.ſcribit in d.c.bonæ,col.3.verſ.
43 *not.ex textu,quòd is, qui † appellatione pendente attentauit, te*
netur fructus reſtituere, etiam medio tempore perceptos à die
interpoſita appellationis.Nicolaus Antonius Granat.

l Solet ſibi.) *Vide Rota dec.129.in abſentia,in antiq.& 144.*
& in cauſſa,in no.& Aegid.concl. 310. & 615.quibus in locis
praxis Rom.Cur.habetur,quòd lite pendente,controuertentium
aliquo à curia recedente,vel decedente, contra illum (prius ta-
men hoc ſummariè conſtito) proceſſus per audientiam contradi
ctarum.Nicol.Antonius Granatius.

De exequutione rei iudicatæ, expenſarum taxatione, ac fructuum liquidatione.

CAP. VLT.

SVMMARIVM.

1 *Actio iudicati, vel ĩ factũ ex re indicata cõceditur.*
2 *Iudicis officium in exequutione rei iudicatę potius poſtulãdũ, quàm via actionis agendũ, & n. 24*
3 *Exequutio rei iudicatæ ſummatim facienda nullaq; iudiciorum obſeruatione adhibita.*
4 *Iudices delegati in citatione reſcriptum eorum iuriſdictionis inſerere debent.*
5 *Debitores, quibus pœnis olim afficiebantur, & quo modo aduerſus eos hodie procedatur, & nu. 28*
6 *Debitoribus actione perſonali condemnatis datur quadrimeſtre tempus ad ſoluendum.*
7 Exequutio *trium ſententiarum conformium, vbi peteretur, quid Signatura ſeruare ſoleat.*
8 *Termini in cauſſa appellationis quatuor ſunt.*
9 Exequutio *ſententiæ ad quem iudicem ſpectet, & quid regulariter Signatura reſcribere ſoleat.*
10 *Sententiæ exequutio fit ex ſententia confirmante, non autem confirmata, & nu. 31.*
11 *Iudex exequutionis expenſas taxat, ſequeſtrum (ſi quod eſſet) relaxare facit, fructus liquidat, & alia de quibus hic.*
12 *Reſcriptũ ſiue cõmiſsio, non firmat iuriſdictionem, neque probat, niſi parte ad opponẽdum citata.*
13 *Verbum, conſiſto, importat partis citationem.*
14 *Citatio fit ad videndum taxari expenſas, & de ipſius formula, limit. vt nu. 35.*
15 *Iuramentum parti defertur poſt expenſarum taxationem à iudice factum.*

16 *Literarum exequutorialium formula.*

17 *Fructuum ad reſtitutionem condemnatus poteſt negare eos recepiſſe, vel opponere, ſe in* Eccleſiæ *vtilitatem conuertiſſe.*

18 *Excommunicationis formula contra eum, qui rei iudicatæ non paruit.*

19 *Termini, contra non parentem rei iudicatæ qui ſeruari ſoleant.*

20 *Brachij ſæcularis auxiliũ petitur, imò & præcipitur ab eccleſiaſtico, vt ſibi pręſtetur, & n.* 40.

21 Excommunicationem contemnentes, qua pœna plectendi ſint.

22 Excõmunicationem negligẽs per annum, de hęreſi non mediocriter ſuſpectus eſt, & nu. 42.

23 *Sententia nulla exequutionem non meretur.*

24 *Sententiæ exequutionem petere officio iudicis, eſt melius quàm via actionis.*

25 *Sententiæ exequutionem petens, an teneatur omnia acta producere.*

26 Citatio *partis an requiratur in exequutione ſententiæ.*

27 *Exequutio, non facta ſeruata forma, l. à diuo Pio, §. in venditione, quando valeat.*

29 Appellatione *deſerta, iudex à quo poteſt ſẽtẽtiã exequi, abſq; alia pronunciatione iudicis ad quẽ.*

30 Appellationem *eſſe deſertam, quis iudex pronunciabit, à quo, vel ad quem.*

31 *Sententia ex confirmante, an ex confirmata agere debeamus.*

32 *Iudex ex officio debet pronunciare appellationem eſſe deſertam.*

33 *Sententia ſuper deſertione appellationis, vel cauſſæ*

vel

vel quòd non liceat tertio prouocare, licèt ſit interloquutoria, habet tàmen vim diffinitiuæ.

34 *Citatio per edictum eſt exorbitans, & ideo non conceditur, niſi quando tutus non eſt locus.*

36 *Expenſarum taxatio, quo caſu non eſt facienda, ſed condemnatio in omnibus expenſis.*

37 *Fructus quomodo extimentur.*

38 *Fructuum appellatione, qui veniant.*

39 *Fructus intelliguntur deductis expenſis.*

40 *Iudex eccleſiaſticus poteſt compellere iudicem ſæcularem ad præſtandum ſibi auxilium*

41 *Index ſæcularis an teneatur ſtare proceſſui facto per eccleſiaſticum, & quid è contra.*

43 *Excommunicatus perdurans per annum in excommunicatione, beneficio priuari poteſt.*

44 *Hæreſis cauſſa, ſi quis excommunicatus fuerit, elapſo anno pro conuicto habetur.*

a NOn procedet a in cauſis ius dici inter partes, & ſententias ferri, niſi is, qui ſententiam obtinuiſset, valeret ius dictum in ſua cauſſa, ac ſententię exequutionem conſequi, argu. ca. cum aliquibus, extra de ſent. & re iudi. Proinde lex omnibus, b pro quibus lata eſſet ſentẽtia, b quæ valida ſit, & quæ per appellationis vel reſtitutionis remedium non ſit ſuſpenſa, exequutionis auxilium impartitur, l. 1. & l. fin. C. de exequutione rei iud. & l. ſi cum nulla. ff. de re iud.

1 Et quamuis † lex nobis ad hoc actionem iudicati, ſeu in factum, (quę ex re iudicata deſcendit) concedat, ea ratione, quòd litigatores iudicio quaſi contrahere dicantur, & is, cum quo lis fuit, propter condemnationẽ ſententiæ ex quaſi contractu conueniri poſſit, l. licet, §. ante pe. ff. de peculio. cuius ex iudicato actionis pluribus in locis lex meminit, pręcipuè in l. in iudicati, ff. de re iud. l fin. C. de vſuris

2 rei iudica. l. actori, C. de rebus creditis. Admonet † tamen

nos Specul. vt exeqnutionem rei iudicatę non aliàs via
c actionis c ſed iudicis potius officio poſtulemus, tit. noſtro de exequutio.ſent.§. v incip breuiter,in princip.

3 Quamobrem † in exequutionis petitione nouo nõ erit opus proceſſu, quaſi iam ante cognitum ſit, id quod petitur, debitum eſſe, & licèt de rebus in quibus exequi deberet, eſſet controuerſia, de ea sũmatim cognoſceret nullo admiſſo libello, nullaq; iudiciorũ obſeruatione adhibitis, l. à diuo Pio, §. ſi ſuper rebus, ff. de re iud. Spec. vbi ſup. etenim ex litibus lites ferendæ non ſunt. l. quidã, ff. ſi cer.
d peta. Imò voluit ſacrum palatium quòd exequutor d ſententiæ, nõ teneatur citare partẽ ad exequutionem faciendã, niſi velit, per c. de cætero, de re iud. & not. in c. paſtoralis, de offic. delega. & citationes, quæ fiunt, ſint potius abundãtes, quàm neceſſariæ, & quaſi extraiudiciales pro ſummaria informatione habẽda de fructibus & aliis in articulo exequutiuo cognoſcendis, vt in l. à diuo Pio, §. ſi ſuper rebus, ff. de re iud. & iſta ratione in citationibus ſimilis exequutionis nõ ſolet deſiderari tãta ſolemnitas & expreſſio, & præſertim quòd inferat reſcriptũ ſuę facultatis
4 & iuriſdictionis, prout † in alijs delegatis requireretur, iuxta c. pręterea, de dilat. & clem. 2. vt lite pẽ. Rot. dec. 355. in no. ſi exeqnutor triũ conformiũ, de ſenten. & re iudic.

Quæ tamen intelligo, vbi exequutio contra eum, qui
e cõdemnatus eſſet in ſententia, peteretur e ſecus, ſi cõtra alium in caſibus, in quibus de iure fieri poſſet, aduerſus regulam iuris cõmunis. Res inter alios acta, alteri obeſſe nõ debet, l. ſæpè, ff. de re iud. c. quamuis, c. cùm ſuper, eo. tit. vt potè, quòd poſſeſſio de qua ageretur, lite pẽdente, vel finita per ſententias ad eũ perueniſſet, quo caſu lex etiã cõtra iſtum tertiũ ſententias cum alio latas exequeretur, imò ſolet dari commiſſio, vt intruſo lite pend. poſſint exequutoriales literæ intimari nõ aliàs cognito, an ſit intruſus lite pendente, Staph. literis char. 169. à tergo, in principio, ver. datur talis commiſſio, eſſet enim hæc qualitas intruſionis lite pendente, vel finita poſt ſententias intentio eius, qui pro exequutione inſtaret, & ad illius probationẽ arctaretur, aliàs non obtineret, Rot. dec. 477. in no. ſuppoſito. de probat. & de re iud. & ſuper hoc plena cauſſæ cognitio deſiderabitur, l. fin. C. ſi per vim vel alio mo-

do,

do,c.licet,de præben el.2.& propter iſtam perſonę mutationem, erit hæc quaſi nouæ litis inchoatio,l.cum quęritur, ff. de exequutione rei iudica. quæ tamen intelligas parte opponente & contradicente:nã ſi pateretur ex priori proceſſu contra ipſum exequi, validè procederetur, & exequutio fieret contra eum, per l.1. ff. de feriis, & nota ibidem,& in c.fin.extra eo.tit & in clem ſæpè,de verb.ſignif.Rot.dec.479.in no. Si ſententia,de ſent. & re iudic. & dec.19.in vltimis primus in data,nu.4. verſ nunquid.

f Et licet A.Gellius lib. 20.c.1.teſtetur confeſſis † & conuictis de debito datos eſſe 30. dies ad quærendam pecuniam, intra quos ſi non fecerint ſolutionem cõtracti æris alieni,facta eſt manuum iniectio, & neruo ac cõpedibus vincti ſunt; legibus tamen Romanis nuſquam comperi hunc vinciendorum debitorum morem ſatis receptum & expreſsè permiſſum,niſi fortè huic arrideret,tex.in l.1.§. generaliter, ff de pęnis, vbi lex iubet eum,qui conſtitutã pęnam pecuniariam non ſoluiſſet,affligendum eſſe corpore,vel huius rei argumẽtum ſumeremus ex l.1. C.qui bo. ce.poſſ. vbi lex inquit, effugi carcerem per bonorum ceſſionẽ, imò quia inhumanus quidam mos creditorum inualuerat, quo duri creditores conſueuerant debitores ſuos in priuatis domibus tenere, & non minus, quàm iumenta in eorum ergaſtulis eos laboribus exercere, cum nec humanitatis ratio,neq; publica tranquillitas exigerent hoc permitti,l.non eſt ſingulis,ff. de reg.iur. non ſolùm prohibuerunt leges inhumanum hunc morem, l ob æs, C. de actio.& obli.verùm etiam nouiſſimo auct.iure conſtitutũ fuit,vt creditor, qui hoc facere auſus fuiſſet, ius crediti admitteret, & inſuper tantundem debitori ſuo pendere cogeretur,auct.vt nulli iu.&c.§.quia verò.

Amplius lex debitoribus cõpatiẽs expreſsè prohibuit, ne quis ob publica debita in carcerem conijceretur, l. nemo,C. de exact.trib.lib.10. & alibi vt debitores,qui ſoluendo non eſſent, aduerſus creditorum duritiem atque ſæuitiam aliquo pacto poſſet eſſe ſuccurſum,ceſſionis bonorum,vel quinquennalem induciarum alternatiuum remedium indulſit,toto tit. C.qui bo.ce.poſſ.

Quòd ſi tanta fuit profanæ legis pietas, vt quantum audiſti,voluerit debitori,vt carcerem effugeret eſſe occurſum,

ſum, mirum nõ eſt ſi Ro. Cu. quæ Eccleſiaſtica eſt, vbi quis pro exequutione rei iudicatæ inſtaret, cõdemnatum prius moneat, & cenſuris eccleſiaſticis compellat, vt pareat ſententię, antequam ad manuum iniectionem, quam vocant inuocationem auxilij brachij ſæcularis, procedat, quia ſecundum canones, vltimum & ſubſidiarium eſt remediũ, c. cùm non ab homine, de iud. c. 2. de malefi. Oldrad. conſ. 89. Epiſcopus inuocat, cuius rei ratio duplex eſſe poteſt, nempe pietatis (de qua ſupra diximus) alia verò à rei denominatione, & vocabulo deprehendi poteſt, nam ſi vbi manuum iniectio neceſſaria eſt, Eccleſia auxilium brachij ſæcularis inuocat, alienum quippè auxilium & opem inuocare videtur, & indignum videretur, vt Eccleſia alienũ auxilium inuocaret, niſi prius iure ſuo & cenſuris eccleſiaſticis, quæ militantis eccleſię fulmina ſunt, vſa fuiſſet. Qua ratione videmus, quòd vbi in patrimonio Eccleſiæ temporalis, & inter ſubditos eiuſdem patrimonij ageretur, ſi is, qui exequutionem peteret, paupertatẽ allegaret, Signatura conſueuit quandoq; petentem exequutionem à via cẽſurarum longiori, & magis diſpendioſa diſpenſare, & dare quòd loco literarum exequutorialium, quæ ſunt duntaxat monitoriæ, vt inferius dicemus, Iudex mandatum exequutiuum, quo ad manuum iniectionem peruenitur, decernat ea ratione, quòd hoc caſu eccleſia pro manuum iniectione alieno non indigeat auxilio, quod tamen non paſſim concedit Signatura, ſed duntaxat vbi de re profana, & nõ graui, vel etiam vbi de re ſpirituali actũ fuiſſet; de expenſis tamen eſſet duntaxat exequendum prout ſemper euenit in exequutione ſentẽtiæ abſolutorię pro reo, & vtroq; caſu is, qui exequutionem peteret, paupertatem allegaret, redditq; ſe in hoc ſemper ſignatura difficilem.

Imò hac monitione canonica, quæ continetur in literis exequutorialibus, ac cenſuraria cõpulſione huiuſmodi vtitur Ro. Cu. non ſolum, vbi actione perſonali quis condemnatus eſset, quo caſu lex ciuilis non ſtatim exequitur iudi-
6 catum, ſed † quadrimeſtrem dilationem ſibi indulget ad ſoluendum, aut prſtandum id, quod per ſententiam ſolueret, aut prſtare iuſsus eſſet, l. 2. C. de vſu rei iud. verùm etiam vbi reali actione quis condemnatus extitiſset, quo caſu lex regulariter condemnato nullam dilationem con

cedit,

cedit, neque pro re, quam tradere iuſsus eſſet, neque pro fructibus, in quibus condemnatus fuiſset, §. etſi in rem. inſtitut. de offic. iud. & circunſcripto hoc legis diſcrimine inter condemnatum actione perſonali, & actione reali, ſolet ſacrum palatiũ quemlibet ipſorum antequam exequatur prius per literas exequutoriales monere cum dilatione 30. dierum ad parendum ſententiæ ſub cenſuris & pœnis, & aliàs prout in formula literarum exequutorialium inferius videbis. Solemus igitur in palatio, multò magis coram alijs iudicibus delegatis Rom. Cu. vbi pro exequutione rei iudicatæ inſtamus, commiſſionem obtinere, quã Signatura de exequutione reſcribit, & quidẽ variè iuxta factorum contingentias. Nam ſi res iudicata prætenderetur, quia ſententia appellabilis non eſset, vtpote ſi in profano poſseſsorio iudicatum fuiſset vigore Aegidianę conſtitutionis, de qua ſupra tit. de appell. §. Amplius loquuti fuimus, conſueuit Signatura reſcribere de exequutione, non aliàs præcisè, ſed cum clauſula conditionali, quatenus Aegidianæ cõſtitutioni locus ſit, vel alijs caſibus, quatenus exequutioni locus fiat.

Quòd ſi appellabilis eſſet ſententia, victor tamen rem prętenderet iudicatam, & ſolet diſtingui, aut quia nullo modo appellatum, & ſignatura iſto caſu reſcribit ſimpliciter, vt iudex exequutionis exequatur, niſi fortè exequutio non eidem iudici, qui pronunciaſset, ſed alteri etiam eius in officio ſucceſsori demandetur, dumtamen perſona mutaretur: quo caſu non aliàs pręcisè de exequutione reſcriberet ſignatura, ſed cum clauſula conditionali, conſtito de re iudicata; & ratio ſubeſſe videtur, cùm maiore ſtudio explicetur exequutionis petitio apud alium iudicem, quàm apud eum, qui iudicauit, nimirum ignorantia rei ab alio in iudicio geſtæ.

7 Qua ratione idem fermè ſeruari ſolet, vbi † exequutio vigore trium conformium peteretur, cùm enim hic petitor exequutionem velit non ſolum vigore ſententiæ à iudice exequutionis latę, nempè vltimæ, verùm etiam aliarum pręcedentium, quæ ab alijs latę ſunt, nec propterea poſſit iudex vltimæ ſententię & exequutionis de exiſtentia, ac etiã de conformitate trium ſententiarũ ſe informare, niſi aliqua cauſsæ cognitio adhibeatur, ſolet Signatura

hoc

hoc caſu reſcribere, ſub alia conditionali clauſula, cõſtito de tribus conformibus, cui conſueui ego addere hęc verba, vel alias de re iudicata, vt pinguior ſit cõmiſſionis continentia: contingere.n.poſſet, quòd tres eſſent ſnīæ, non tamen oẽs exequibiles, ſed altera tantùm. Finge ꝙ reus, contrà quem exequutio trium conformium peteretur allegaret, & comprobaret aliquam ex eis nullam eſſe, nullitas tamen inferret non ſolùm nullitatem illius ſnīæ, quæ nulla diceretur, ſed etiam appellationis aduerſarij à pręcedente ſnīa, quę, propterea remaneret res iudicata, veluti ſi nullitas ſnīæ proueniret à defectu mandati eiuſdem procuratoris, qui à præcedente ſnīa appellaſſet, vel appellationem fuiſſet proſequutus, vel ſi ſuccedanea ſnīa nulliter lata ſit, appellans tamen à præcedente ſententia non cuſtodiſſet tẽpora inſtantiæ appellationis ſuę à dicta pręcedente ſententia, etenim ſententia nulla non facit perire inſtantiam, Bart in l. ſi quis in conſcribendo, col. fin. in C. de pact & ſi appellans à prima prætendit ſequiorẽ nullam, debet cuſtodire tempora appellationis à prima, aliàs ob non legitimam infra tempora appellationis proſequutionem, prima res iudicata remaneret.

Verùm ſi vigore alicuius ſnīæ, à qua aliquo modo fuiſſet appellatum, exequutio peteretur, quia victor prætenderet, vel appellationem non fuiſſe validè interpoſitam, vel ſi validè, non tamen infra legitima tempora proſequutam, & cum iſtis caſibus de veritate vtriuſq; præſuppoſitis aliqua cauſſæ cognitio ſit neceſſaria: an videlicet appellatio validè fuerit interpoſita, vel infra legitima tempora proſequuta, vt appellãs audiri poſſit, & ſi iuſtam habuiſſet impedimenti cauſſam, illam afferre; conſueuit ſignatura alio modo reſcribere videlicet, quòd ſeruatis terminis in articulo exequutiuo hmôi de ſtylo ac obſeruantia ſacri palatij ſeruari ſolitis, iudex ad exequutionem procedat,
8 termini † autem ſolent eſſe quatuor, ad docendum. ſ. de appellatione ac eius legitima proſequutione primò pro prima, item pro ſecunda, item pro tertia, denique etiam pro quarta dilationibus, quorum locum quandoque etiam ſignatura dare conſueuit, vt pręfixo, vnico, breui & peremtorio termino ad docendum de appellatione ac eius legitima proſequutione, quo elapſo & nihil quod releuet do-

cto, iudex exequatur, prout ſupra diximus titu. de terminorum obſeruatione in articulo exequutiuo, verſ. Quandoq; etiam euenit, vt latis vna vel duabus ſententijs, ante quam tertia feratur, uſq; ad finẽ, quę practica hanc vtili-
g tatem affert, g quia per eã euitat is qui pro exequutione inſtat ex capite deſertionis neceſſitatẽ pronunciationis iudicis ſup deſertione, à qua de iure daretur appellatio, & ſic res in infinitũ iret, & lites breuiori via amputãtur.
9 Sed dices † ad quem iudicẽ exequutio rei iudicatę pertinebit, quia in re communis eſt Theorica relata per Bar. in l. præcipimus, §. officijs, C. de app. quam ſequuntur oẽs in l. eos, C. eo. titu. & canoniſtę præſertim Ioan monach. Archid. & Gemin. in c. Romana, §. ſi de app. in 6. & Fran. in c. ex ratione, col. antep. verſ ſextò quęritur, extra eod. titu. quòd ſi ſententia confirmatur tempore, vt quia infra legitimã tempora non appelletur, vel emiſſa appellatio non proſequatur, tunc exequetur idem iudex, qui ſnĩam promulgauit, l. ſi contra minorem, & l. qm̃ nonnulli. C. de app. auth. ei qui. & l ſi. §. illud etiam, C. de temp. appell. & iſta procedunt tam in prima, quàm in ſecunda ſententijs, idque etiam ſi appellationis iudex pronunciaſſet cauſſam nõ proſequutæ appellationis deſertam, Archid in d. c. Romana, § ſi. eo tit. lib 6 ſequitur Bal. in auth. ſi quis litigantium, C. de epiſ. aud. Gemin. in c. Romana, §. ſi. verſ. in ſi.
h gl. ibi, verſ. ſi verò iudex, de app. in 6. h quãdoquidem ſnĩa ſuper deſertione interloquutoria eſt, & ex ea nulla oritur actio vel obligatio ad dandum vel faciendum, ſed mera lapſi temporis eſt declaratio, gl in c. cùm dilectus. circa ſi. ſupra de elect. Bal. in l. eos, C. de appell. col. 3 Bar. in l diuo Pio. circa fin. principij, ff de re iudi. Franc. in c. ex ratione col. antep verſ. ſexto quęritur, extra de appel. ſi verò non tpe, ſed expreſſo partium conſenſu confirmaretur ſnĩa, vtpote quia litigatores ab appellatione recederẽt, & iſto caſu appellationis iudex exequetur. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. vel ſaltim vterq; iudex exequi poterit, Bar. in d. l. pręcipimus. § officijs Quòd ſi non tẽpore neq; partium conſenſu, ſed alia iudicis appellationis confirmatoria prima confirmetur ſententia, & idẽ iudex, qui confirmauit, exequetur. Geminia. in d. c. Romana, colum.

ante-

antepenultima,in fin gloſ.ex quo quando prima ſentetia fuit per ſecundam confirmata,agitur ex ſententia confirmante,& non ex confirmata,d.l.pręcipimus, C.de appel. Bal.in d.l.eos,col 3.nu.19.verſ.porrò illa quęſtio,in prin. ibi,ſed quæ eſt ratio,C.eod.tit.niſi fortè confirmaretur à iudice appellationis, vbi iam eſset à iure confirmata, vt potè ob lapſa tẽpora, iuxta d.l. ſi contra maiorem,l.quoniam nonnulli,C.de appel.auth.ei qui,col fin. §.illud,C. de temp appel.eſset enim hoc caſu confirmatoria iudicis appellationis potius abundans, quàm neceſsaria, & ex ſuperflua pronunciatione iudicis ad quem, non deuoluitur ad eum exequutio, Bal.in l.pen.in fin. C. quorum appellatio.Franc.in d.c.ex ratione,col.antepenult.verſ.ſed dubitatur, pone,extra de appell. Idem ſi non confirmaretur temporis lapſu,nec partium conſenſu, nec deniq; iudicis confirmatoria, ſed per infirmationem ſecūdę ſententiæ, quæ eam reuocabat,ſi nullo addito, vel mutato,ſi verò aliquo addito vel mutato vterq; iudex, ſcilicet, qui primam protulit, & qui ſecūdā eius reuocatoriā infirmauit exequi poterit, Geminia.in dict.cap.Romana,§.fin.colum.fin.

In hac varia iuris cõmunis diſpoſitione,mos Rom.Cu. aliàs fuit,vt is, qui rem iudicatam prætenderet, habitis à iudicibus ſententijs ac expenſarum taxatione non adiret aliter ſignaturam iuſtitiæ, neque iudices, qui ſententias promulgarunt pro illarum exequutione, ſed in audientia Papę cõtradictarum compareret, & productis ſententiarum inſtrumentis, alter ex procuratoribus eiuſdem audientiæ conducebat, qui reuiſo proceſsu cauſsæ, vniuerſam illius hiſtoriam in audientia recẽſebat, & pro exequutione inſtabat. Audiẽtia verò vbi omnia intellexiſset,ſi proceſsum ac ſententias non probaſset, vel rem iudicatam, prout prætendebatur,non comperiſset, cõſueuit litigatorem ad iudices, vt melius vel vlterius ageret, remittere. Quòd ſi proceſsus ac ſententias nouiſset ritè ac rectè latas,ac rem iudicatā extare, ſolebat hæc audientia literas exequutoriales apoſtolicas victori ad partes decernere & concedere,ſub Pont.nomine ac plumbo ſedis ſigillo,quibus mandabāt exequutoribus in partibus, vt proceſsus & ſententias huiuſmodi debitę exequutioni demandarent, cum clauſula, contradictores & rebelles quoſcunque cen

ſuris,

ſuris, & alijs pœnis eccleſiaſticis compeſcendo, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis, quarũ vigore exequutores in partibus, prȩuia monitione ad parendum ſententijs & rei iudicatæ, vbi parere recuſarent, vel negligerent, ad ſolitas cẽſuras & pȩnas, & deniq; ad inuocationem auxilij brachij ſȩcularis procedebant.

l Sed hodie l antiquato præſcripto vſu, ſolent litigatores, vbi rem iudicatam pertendant, omiſsa via Audientiæ contradictarum, adire ſignaturã iuſtitiæ, & petere, vt exequutio rei iudicatæ iudicibus, qui merita cauſsæ nouerũt, delegetur, vt ſententias, ac rem iudicatam exequantur, & literas exequutoriales decernãt, prout inferius, & quo ad perſonam exequutoris, ſi varia eſt, prout ſupra audiſtis, iuris communis diſpoſitio in committendo exequutionis articulo, minus poteſt obſeruantia Signaturȩ in hoc eſse vniformis. Regulariter verò conſueuit Signatura exequutionem committere eidem iudici, qui eam ſententiã promulgaſset, cuius exequutio poſtulatur, iuxta text. in d.l ſi contra maiorem, & in l.quoniam nulli, C.de appell.& in d.auth.ei qui, & in l.fin. §.illud etiam, C.de temp.appel. & in auth.de appel. & appell.& infra quæ tempora, §. 1. idque etiamſi à ſententia huiuſmodi appellatum fuiſset, dũ tamen cauſsa appellationis non reperiatur alteri iudici cõmiſsa, quia tunc ſignatura non conſueuit de exequutione reſcribere, niſi ad iudicem appellationis, idque ea ratione, quòd ex quo iuriſdictio fuit ſemel ad eum per cõmiſſionẽ appellationis deuoluta, licèt prætendatur deſertio, & per eam iuriſdictio reuertatur ad primum iudicem, vt notatur in l.eos C.de appel. Articulus tamen deſertionis eſt dubius, & ratione iſtius dubij iudex appellationis remanet iudex, & habet cognoſcere de deſertione, & an ſua ſit iuriſdictio, ca.ſua nobis, extra de appel. & licèt ſententia ſuper deſertione ex ſtylo Ro.Cu.vt ſupra diximus, prætermitti ſoleat, cùm tamen de ea per ſaltũ cognoſcatur, & ratione iſtius cognitionis iudex ad quem remaneat iudex, ſolet iſto caſu ſignatura articulum executionis iudici ad quem committere, cum clauſula tamen ſeruatis quatuor terminis in ſimilibus ſeruari ſolitis, vel præfixo illorum loco aliquo breui & peremptorio termino, vt ſup.

Etſi appellationis cauſsa reperiretur iam alteri com-

miſſa, ſi modò expediret, ei, qui pro exequutione inſtaret, petere exequtionẽ coram iudice à quo, daret Signatura aliam cõmiſſionem iudici ad quem directam, qua reſcriberet, quod ſeruatis dictis quatuor terminis, ſeu vnico illorum loco, vt ſupra, prçfixo inhibitionem ſuam, ſi modò inhibuiſſet, moderaretur, & cauſſam ad iudicem a quo remitteret. Arridetque hæc obſeruantia Signaturæ iuri communi magis, quam proxima, ex quo de iure, vbi deſertio verificetur, iuriſdictio reuertitur ad iudicem à quo, vt in d.l eos, C. de appel. Vbi non iudici ad quem cõmittenda eſſet exequutio, ſed iudici à quo, & plures eſſent veluti ſi duæ latæ fuiſſent ſententiæ, & prima fuiſſet per ſecundã confirmata, conſueuit ſignatura cõmittere exequutionis articulum non primo iudici, ſed ſecundo, qui primam ſen-
k tentiam confirmauit, idq; ea, vt opinor ratione, quia † iſto
10 caſu ageretur ad exequutionem non ex ſententia confirmata, ſed ex confirmante ſecundũ veram opiniõẽ, quam Bald. atteſtatur cõmunem in d.l eos, col. 3. nu. 2. ver. porrò illa quæſt. in prin. ibi, ſed quæ eſt ratio, C. de app. Qua ratione idem ſeruatum eſt etiam, vt vbi exequutio trium conformium peteretur, vt videlicet committatur iudici, qui vltimam confirmatoriam ſententiam promulgauit.

Generalis verò ac communis diſpoſitio ſimilis comiſſionis exequutoriç, qua vtimur in hac ſpecie, ſolet eſſe,
11 qua iudex † exequutionis omnes & ſingulas expenſas pro oratoris parte factas taxet & moderetur, ſequeſtrum, ſi quod extaret, relaxet, ac relaxationis inſtrumentũ decernat, fructus liquidet, ac ſententiam & omnia in ea contenta, tam contra victũ aduerſarium, quàm omnes alios & ſingulos intruſos & intrudendos debitæ exequutioni demandet, & pro prçmiſſis omnibus & ſingulis in ſententia contentis literas exequutoriales ad partes etiam per edictũ publicum conſtito ſummariè & extraiudicialiter de non tuto acceſſu, intimandas, ſub excommunicationis alijſq; cenſuris & pœnis eccleſiaſticis decernat, & in euentum nõ paritionis, cenſuras & pçnas huiuſmodi eoſdem incurriſſe declaret, aggrauet, reaggrauet, & interdictũ ponat, inuocato etiã ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis, literaſq; deſuper opportunas & neceſſarias ſub ſigillo decernat, quæ perinde arctent, ac ſi ſub plumbo expeditæ

forent,

forent, conſtitutionibusq; & ordinationibus apoſtolicis, cancellatię regulis illa præſertim, qua caueri dicitur, vt ſimiles literę aliàs,quàm ſub plumbo expeditę nullius ſint roboris,vel momenti, cæteriſq; in contrarium facietibus non obſtãtibus quibuſcunque. Ideoq; dicere ſolemus omnes & ſingulas expenſas taxet, &c. per præſcripta verba vniuerſalia, nõ tamen indefinitè, per verba expenſas tãtùm vt videatur magis expreſsũ de taxatione expenſarũ, non ſolùm coram eodẽ iudice factarũ,ſed coram alijs præcedentibus iudicibus, quas aliàs ſine ſimili ſpeciali mãdato taxare non poſſet, Rot.deciſ.734.in antiq. Nota quòd quando fit taxatio,de taxatione expenſarũ.Item dicimus literaſq; deſuper opportunas ſuo ſub ſigillo decernat & ſuperius enunciatę regulę derogamus,quia officiales Cãcellatiæ apoſt.per quorũ officiũ literæ exequutoriales,vt ſup.ſub plumbo expediri ſolebant,vbi vidiſſent nouũ hũc litigatorum vſum,euitando viã audientiæ cõtradictarum, pro exequutione habenda cõſueuerunt,vt ius ſolutionum ſuarum eis ſaluum eſſet,curare apud põtifices pro tẽpore vt inter alias cõſtitutiones & regulas cãcellariæ ſuæ hãc quoq; edicerent,vt literę exequutoriales aliàs,quàm ſub plumbo expeditæ nullius eſſent roboris vel momenti, & propterea litigatores oportuit adinuenire hoc derogationis remedium, vt obſtaculum contrariæ regulæ ſummouerent, qua in re adeò ſe facilem præbuit & præbet ſignatura vt illã ſupplices iure quaſi pręſcripto obtinere ſoleãt. Deniq; dicimus, etiã per edictum publicum intimandas,

1 conſtito ſummariè, &c. de non tuto acceſſu l quia hæc via intimationis per edictũ publicũ nõ permittitur,niſi in iſto ſpeciali caſu, qñ ad eũ cui intimatio fiẽda foret tutus nõ daretur acceſſus ex indulto Bon.8 in extr.vnica,Rẽ nõ nouã,de dol.cõtu.& requiritur sũmaria & extraiudicialis ſaltim iudicis informatio, p tex.in cle.2.de iudicijs,Rot. dec.752.Dic,q in c.dubiũ,703.Dic,q citatio oĩbus in antiq.tit de cit.Staph.char.158. quo caſu,quid teſtes deponere habeant, vidimus ſup.titu.de citatione extra cu.§. quòd ſi,&tit de exequtiõe citationis ad partes decretę.

3 Addo, quòd ſi pro fructuum liquidatione non haberes forte teſtes in promptu in Ro.Cu.præſentes,& expediret tibi eos in partibus recipi,& examinari,ſolet ſignatura in-

articulo exequutiuo,& in eadē cōmiſſione,qua de exequu torialibus reſcribit, reſcribere ēt vt exequutionis iudex vices ſuas aliquibus probis viris, in partibus in dignitate eccleſiaſtica nihilominus cōſtitutis,ſubdeleget,qui in articulo liquidationis hmōi teſtes & alias probationes recipiat,& receptos ad ſe remittat, inſtrumentumq; ſubdelegationis hmōi ſuo ſub eodem ſigillo decernat;non tamen præciſè,ſed eius arbitrio,per quā ſubdelegationem ſubleuatur is,qui exequutionē peteret, ab impenſa expeditionis remiſſoriæ,licèt vt opinor poſſet iſte probationes per ſuperexequutores literarū exequutorialiū in partibus recipi,& ad curiā tranſmitti per tradita in dec.403.in not. fuit dubitatum, de offi.deleg.ver.contra hanc meam opi.

Impetrata ſiquidem præſcripta cōmiſſione exequutoria,& iudici,cui dirigitur præſentata,mex quo † cōmiſſio
m
12 non firmat iuriſdictionem, neq; probat, niſi parte citata ad opponendū,gl.Bar.in extrauag.ad reprimen.ſuper verbo ,de plano. quem.in crim.læſæ maieſt.proc.poſt.Ægid. concl.38.Rom.conſ.519.Caſſa.dec.7.de app.in ſi verbis, conſueuimus in palatiō citare aduerſarium ad dicendum contra cōmiſſionem vltimo loco præſentatā,in qua citatione & ſi fortè fieret contra abſentem à Rom.Cu.& non per nuncium ſiue curſorem,quo caſu ſupra tit. de introductione cauſſæ in Ro.Cu.cōtra præſentem diximus,reſcripti inſertionē clem. 2.vt lite pen non eſſe neceſſariā,minus erit ſimilis cōmiſſionis exequutoriæ inſertio neceſſaria,Rot.dec.355.in not.ſi exequutor trium conformium, de ſent.& re iudi.reproducta hac citatione , ſi commiſſio non præciſè reſcriberet, ſed ſub aliqua ex his, quæ ſupra diximus conditionalib.clauſulis,vtpote, cōſtito de tribus conformibus, ſeu, re indicata, ſiue aſſertis,aliaſuè ſimili,
n quia iſta clauſulan tanquā ablatiuus abſolutus inducit conditionē,Bar iu l.1.col.ſi.ff.de cond. & dem.conſueuimus in primis purificare iſtā cōditionem,& docere de re iudicata,ſeu trib.conformibus,vel deniq; de alijs aſſertis per repetitionē actorum,ſi ex eiſdem actis poſſet conſtare,ſin aute per alias exteriores probationes ; idq; parte citata,
13 qm † verbū, conſtito, præſertim in iudicialibus importat partis citationem,gl.in clem.præſenti,verbo,conſtiterit, de cenſibus,Rot dec.685.in antiq. Dico,quòd ſi in aliqua

commiſſione, de commiſ. & citatio. & ſequenti, vbi idem dr de verbo, ſi repererit, licèt ſecus de verbo, ſi inuenerit Ægid. concl. 179. Auditor, de off. deleg Staph. chariâ ter go, in fi. ver. ſecus fortè ſi in commiſſione, cum ſeq.

Et ſi cõmiſſio daret, quòd ſeruatis quatuor terminis de ſtylo palatij in articulo exequutiuo ſeruari ſolitis, vel aliàs eſſemus in caſu, in quo ſeruādi eſſent, vel eorũ loco daretur termini prefixio, ſolet is, qui ꝑ exequutione inſtaret, ſeruare hanc telã, vel quatuor terminorum ad docendum de appellatione, ac eius legitima proſequutione, primò pro prima, deinde ſecundò pro ſecunda, tertiò pro tertia, & deniq; quartò pro quarta dilationibus, prout ſupra tit. de terminorũ obſeruatione docuimus, vel ſi cõmiſſio exequutoria diſpenſaret ab hac terminorũ obſeruatione, & daret, quòd illorum loco vnicus terminus præfigeretur, vt ſupra, ſolet victor citare aduerſarium, ad videndum ſibi præfigi terminum iuxta formam commiſſionis, & citationis hora adueniente, iudex terminum prefigere ſemper ad ſecundam, & mandare, vt intimetur aduerſario.

His o peractis, vbi iuriſdictionẽ iudicis exequutionis, ut ſupra firmauerimus, & ſeruata fuerit tela iuxta ſuos caſus
14 (vt ſupra diximus) neceſſario, vſus palatij eſt, vt alia † citatio fiat, tenoris infraſcripti; Citetur N. ex aduerſo principalis, vel procurator, ſi cũ procuratore lis tractetur, ad videndũ taxari, & moderari oẽs & ſingulas expẽſas pro parte infraſcripti inſtãtis in hmõi cauſa habitas & factas, & litteras exequutoriales iuxta formã eiuſdẽ cõmiſſionis decerni, & ſi fortè extaret ſequeſtrũ, in eadẽ citatione addere ſolemus, ad videndũ relaxari ſequeſtrũ, & inſtrm relaxationis decerni. Quæ citatio põt fieri ad primã diem, ac ẽt per totã, prout tpis neceſſitas vrgeat, & adueniente hora ſimilis citationis, patronus eius, qui pro exequutione inſtat, cedulã deſignationis oĩum expenſarũ dictat, cuius formulã habes in ſæpius citato formulario procuratorum Ro. Cur. eis, qui inſtat, data relatione curſoris, cedulã deſignationis expenſarũ porrigit, & preuia partis petitione, iudex illas taxat & moderatur, & eodem contextu, ſequeſtrũ, ſi extat, relaxat, ac relaxationis inſtrm, necnõ literas exequutoriales pro oĩbus in ſnia contentis ſub ſolitis cenſuris & pœnis eccleſiaſticis decernit, iuxta formã cõmiſ-

p ſionis, P & quia † de iure poſt iudicis taxationẽ, defertur
15 iuramentum parti, vel eius procuratori, quòd tm̃ & vltra fuerit in cauſſa expenſum, gl. in c. 1. de elec. in 6. verbo, do cuerit, & expenſarum taxatio, non ſubſequuto ſimili iuramento, eſſet de iure nulla, c. cùm veniſſent, extra de eo, qui mit. in poſſeſ. de ſtylo ſacri palatij deferẽ hoc iuṙm. in ipſa expenſarum taxatione petenti taxari expenſas. & licet non apparenter, Notarij tñ cauſſarum actuarij eiuſdẽ ſacri palatij in extẽſione huius termini taxationis expenſarum, ſemper extendunt hoc iuramentũ tanquã deferri & prȩſtari ſolitum, prout ẽt faciunt in extẽſione aliorum iuramentorũ de more palatij deferri & prȩſtari ſolitorũ, vtpote de calũnia in termino ſubſtantiali ad hoc ſeruari ſolito, vel in ſupplementũ ſemiplenæ probationis in termino ſnīæ, rarò.n hȩc iuramenta apparenter & ſolẽniter deferuntur in palatio, quia Patres prȩſupponũt procuratores ſacri palatij viros eruditos & tales, qui benè ſciant, quòd in iſtis actibus, in quibus iuramentum prȩſtari ſolet, per ſolam traditionẽ cedulȩ relationis curſoris, vbi de iuramento fit mentio, & noſtro caſu per exhibitionem cædulȩ deſignationis expenſarum præſtatur iuramentum.

16 Formula † autẽ ſeu continentia literarũ exequutorialium, quibus hodiè vtimur in palatio, eſt ꝙ exequutionis iudex per literas exequutoriales hmõi ſcribit ad oẽs iudices, Principes ſæculares & perſonas Eccleſiaſticas & publicas, vtpote tabelliones, necnon ad curiæ cauſſarũ Camerȩ Apoſtolicæ generalẽ auditorẽ ſcribit, eiſdemq́; ſub excõicationis & alijs pȩnis eccleſiaſticis prȩcipit, vt quotieſcunq́; pro inſtantis parte fuerint requiſiti, ſeu alter eorũ requiſitus infra ſex dierum ſpatiũ, quorũ duo pro primo, duo pro ſecũdo, & duo pro tertio perẽptorio termino eis præfigit, debeãt videlicet Eccleſiaſticæ perſonȩ prædictȩ condẽnatum alioſq́; intruſos & intrudendos auctoritate apoſtolica monuiſſe, quatenus infra 30. dierum ſpacium poſt monitionẽ hmõi, quorum decẽ pro primo, decẽ pro ſecundo, & decẽ pro tertio peremptorio termino, ac monitione canonica aſſignat eidẽ inſtanti, vel eius procuratori legitimo, oĩbus & ſingulis in ſnīa contentis parere, quæ per extenſum exprimuntur, idq́; tam quoad rei poſſeſſionem & ad expenſas, quàm etiam quoad fructus, & ſi

vſque in eam diẽ non fuerint liquidati, vſus.n. palatij permittit, vt non ſolùm iudex generaliter condẽnet victũ in fructibus perceptis abſq; alia quãtitatis liquidatione, ſed ẽt exequutor poſſit in exequutione ſic generaliter monere ad reſtitutionẽ fructuum, etſi adhuc non liquidatorum, Rota deciſ.183.in not.ſicut, de ſenten. & re iudic. Quòd ſi ſic moniti infra præſcriptã 30. dierum dilationem ſenten tijs, vt præmittitur, parere recuſauerint, vel ceſſauerint, eiſdem perſonis Eccleſiaſticis præcipit, vt eoſdẽ monitos publicè denuncient excõicatos, etſi poſt denunciationem hmõi excõicationis ſnĩam per ſpacium decem dierum ſuſtinuerint, eaſdem cenſuras aggrauent.i. reiterent & innouent, maiori tamen cum ſolẽnitate, vt pote pulſatis cãpanis, candelis accẽſis, & poſtea extinctis, ac in maledictionis ſignum in terram proiectis, & alijs, quas oẽs recenſere ocioſum eſſet, quòd ſi ijdẽ, vt præmittitur, moniti, denunciati, & aggrauati præmiſſa oĩa per alios decem dies ſuſtinuerint, eoſdem proceſſus & cenſuras reaggrauent.i. reiterent & innouent, ac oĩbus Ieſu Chriſti fidelibus etiam familiaribus, & affinibus & ſeruientibus eorundem cõmercium cum prẹfatis excõicatis eis ſub eiſdem cẽſuris & pęnis interdicant, & ſi excõicationem, aggrauationẽ & reaggrauationem hmõi per alios decem dies ſuſtinuerint, oẽs & ſingulas Ciuitates, Caſtra, Oppida, Loca & Villas, Eccleſiaſtica collegia, & parochiales, aliaſq; Eccleſias, ſub quibus, & ad quas præfati ſic moniti degunt, & perueniunt, quandiu ibi fuerint, Eccleſiaſtico ſupponant interdicto. Quòd ſi denique interdictum huiuſmodi per alios decem dies paſſi fuerint, ex quo gladius ſpiritualis non ſuffragatur, auxilium brachij ſæcularis inuocent, & requirant, prout in formula literarum exequutorialium huiuſmodi latius continetur, quàm apud vulgatum formularium inſtrumentorum legere licebit.

Et quamuis iudex exequutionis in pręſcripta literarũ exequutorialium formula ſubdeleget vices ſuas exequutoribus in partibus, vt moneant condemnatum, alioſque intruſos ad reſtitutionem poſſeſſionis & fructuum ac expenſarum ſolutionem, verùm etiam ad declarandum & denunciandos eos excommunicatos in euentum non paritionis, & ſucceſſiuè aggrauandum, reaggrauandum,

interdicendum,& auxilium brachij ſæcularis inuocandũ, nihilominus mos inoleuit in palatio, vt exquutores ĩ partibus duntaxat literas exequutoriales condemnato acintruſis intiment, & primam partem ipſarum literarũ duntaxat videlicet, & antedictæ monitionis canonicæ ad parendum rei iudicatæ infra 30. dierum terminum exequantur, & vbi literæ exequutoriales fuerint legitimè intimatæ non procedatur ad vlteriorem exequutionem coram dictis exequutoribus, ſed habita relatione legitimæ intimationis earundem literarum, reproducantur literæ vnà cum relatione intimationis in curia coram auditore exequutionis iudice ad effectum procedendi ad vlteriorem exequtionem, Staph. car. 169. à tergo, in princ.

17 Et licèt † victus fuerit condemnatus in fructibus & pro eiſdem quoq; in literis exequutorialibus monitus, cũ tamen generaliter tantum poterit, nihilominus ipſe in hoc exequutionis articulo negare ſe fructus huiuſmodi percepiſſe, vel opponere, quòd eos in vtilitatẽ beneficij conuertiſſet, ſi modò hoc infra terminũ 30. dierũ ſibi datum, vel ſaltem antequã declaratoria ſententia cõtra ipſum proferatur, allegauerit, Rot. dec. 183. in not. ſicut Auditor, de ſẽtentia & re iud. & dec. 158. licèt reus, de renun. in no. Bal. cons. 99. v. vol. & propterea is qui exequutionẽ etiam pro fructibus peteret, in hoc exequutionis articulo probare debet victũ fructus percepiſſe & quot, nec poſſet pro fructibus poſt antedictam exequutorialium intimationẽ ad declaratoriam aliaq; prædicta procedere, niſi habita à iu-

q dice de fructibus liquidatione, quam Auditor q debet facere taxãdo fructus nõ multiplicatos in vnica ſumma, ſed fructus ſingulis annis tantũ valuiſſe, prout docet Rot. dec. 337. in not. Auditori, de reſcript. & de appellat. ſequitur Staph. char. 175. & à fructuũ liquidatione condẽnatus poterit etiam appellare, & ſignatura ſolet cauſſam appellationis huiuſmodi cõmittere. Crederem tamen hoc, caſu quo liquidatio ſit in exequutionẽ ſententiæ, appellationẽ emitti debere, non ab ipſa liquidatione, ſed ab eius exceſſu, & licèt non defuerint, qui iſto caſu voluerint expreſſionem exceſſus, ſatis non eſſe in genere, niſi quantitas quoq; exprimeretur. Abb. in c. quoad conſultationẽ, col. fin. de re iud. receptior tamen eſt contraria ſententia do-

ctorum

ctorum ibid.in præalega.c.quoad conſultationẽ, & alijs locis cõmunibus,& finito vel prætermiſſo liquidationis articulo,ſolet is, qui pro vlteriori exequutione inſtaret reproductis literis exequutorialibus,& illarũ exequutione,parte citata ad dicendum contra, & videndum iurare teſtes ſuper illorum recognitione,teſtes ſuper recognitione inducere , & exinde ſeruatis quatuor terminis in ſimili argu. declaratoriç de vſu ſacri palatij ſeruari ſolitis, ac eiſdem etiam ex abundanti, in vim Innocentianæ, vel ſpecialis commiſſionis ad hoc impetratæ vnicis contextu & audiencia reiteratis , ſententiam declaratoriam excommunicationis petere & obtinere , quæ ſemper in ſcriptis ferri conſueuit & ſub formula infraſcripta.

18 Per † hanc noſtram declaratoriam ſnïam,quam de DD. Coauditorũ &c. ferimus in his ſcriptis , pronunciamus, &c. quendã Meuium aſſertum clericũ aduerſarium ob nõ paritionẽ literarum exequutorialium contra eũ,ad inſtantiã nobilis viri D. Sempronij,de & ſuper certis canonicatu & præbenda Eccleſiæ Segobien. & illorũ occaſione decretarũ excõmunicationis, ac alias ſentẽtias,cenſuras,& pœnas in eiſdem literis exequutorialibus cõtentas incurriſſe,eundẽq; excõmunicatũ publicè denunciandũ, & ab oĩbus euitandũ fore,& eſſe,prout denunciamus, ac euitari mandamus literaſq; declaratorias deſuper opportunas decernẽdas fore, prout decernimus, dictũq; Meuiũ in expenſis,&c. cõdemnandũ fore & eſſe, prout cõdemnamus, quarum taxationem nobis in poſterum reſeruamus.

19 Termini † autem in hoc articulo declaratoriç ob non paritionem literarum exequutorialium de ſtylo ſacri palatij ſeruari ſoliti ſunt, qui ſequuntur, videlicet.

Ad docendum ſe paruiſſe literis exequutorialibus.

Primò pro prima,
Secundò pro ſecunda,
Tertiò pro tertia, — Singuli ad primam diem.
Quartò pro quarta,

Lata † deniq; declaratoria ſentẽtia, ac literis deſuper opportunis relaxatis,dantur curſori,qui illas affigat,& publicet in locis ſolitis , & à die publicationis hmõi expectatur aduerſarius ſic excõmunicatus per decẽ dies , quibus elapſis, ſi adhuc ceſſet rei iudicatę & literis exequuto

rialibus parere, & excõmunicationis ſententiam indurato corde ſuſtineat, ad vlteriora contra ipſum vſq; ad brachij ſæcularis inuocationẽ, modo quo inferius dicemus, proceditur cum interuallo 10 dierum inter ſingules infra ſcriptos terminos ſeu actus à ſingulorum publicatione.

Ad videndum ſe aggrauari,
Ad videndum ſe reaggrauari,
Ad videndum interdici,
Ad videndum brachium ſæculare decerni.

Singuli ad primam, vel etiam per totam cum interuallo tamen decem dierum inter vnum & alium à ſingulorum publicatione.

ſ Exinde ſ ſuper † inuocatione auxilij brachij ſæcularis
20 literę expediuntur, quibus iudex exequutionis apoſtolicus auctoritate apoſtolica oẽs & ſingulos principes ſęculares cuiuſuis dignitatis & præeminentiæ etiã ſi imperialis exiſtant, veluti exequutores iuſtitiæ monet & requirit etiam excõmunicationis & alijs pęnis & cenſuris eccleſiaſticis, excepto Imperatore, quem in hoc duntaxat adhortatur, vt quotieſcunque fuerint pro parte victoris requiſiti contra aduerſarium exequantur in perſonam, & ſic detineatur, donec oĩbus & ſingulis in ſentẽtijs & literis exequutorialibus contentis, victori in tegraliter ſatisfecerit vel in bona, ſeruato tamen ordine, vt prius capiantur mobilia, deinde immobilia, & poſtremo ad nomina & iura perueniatur, l. à diuo Pio, §. in vẽdicatione, §. vtrum, & §. penult. ff. de re iu. quibus adhortationibus, monitionib. & iuſſionibus, ſi paruerint, vel parere paratos ſe exhibeãt, victor habebit intentum, ſi verò recuſent, vel ceſſent, ſi victor ad Ro. Cu. reuertatur cum relatione requiſitionis ſuę procederet Ro. Cu. contra dominos tẽporales huiuſmodi, ad declaratoriam cenſurarum & pęnarum in literis inuocationis auxilij brachij ſæcularis contentarum, parte volente & inſtante, & camera apoſtolica reproductis literis inuocationis brachij ſæcularis, ac inſtrumẽto requiſitionis dñorum tẽporalium ad illarum exequutionem. vbi Patribus cameralis audientiæ viſum fuerit dominos temporales ſic requiſitos recuſaſſe, vel ſaltim ceſſaſſe in poſtulata exequutione, ſolent victo vtpote in caſu denegatæ iuſtitiæ repræſalias contra ſubditos illius domini temporalis, & literas opportunas deſuper victori manu regia concedere.

cedere.

cedere. Quæ repreſaliæ quib. caſibus, qualiter concedendæ ſint, & à quibus, habes à Bart. in tract. ſuo repreſaliarum, ad quem ſemper poteris, vbi opus erit, recurrere.

21 Et † ſi aduerſarius cenſuras tanto tẽpore ſuſtinuiſſet, vt propter nimiam eius contumaciã videatur inſurdeſcere, ſolet ſignatura dare cõmiſſionẽ, vt fructus aliorum beneficiorum, quos ipſe in alijs locis obtineret, ſequeſtrarẽtur, donec literis exequutorialibus cõtra ipſum emanatis paruiſſet, arg. tex. in c. quoniam frequenter, in fi. vt lite non conteſtata, & in l. Fulcinius, §. fi. ex quib. cauſſ. in poſſ. eat. Staph. char. 176. prima facie. Imò iſto caſu quia aduerſarius propter inſurdeſcentiam & cenſurarum neglectum eſſet de hæreſi non mediocriter ſuſpectus, fieret cõtra ipſum locus fiſco, & Signatura iuſtitię daret cõmiſſionem iudici ordinario Ro. Cu. vt conſtito ſibi ſummariè & extraiudicialiter quantum ſibi ſufficere videbitur, quòd aduerſarius ſit de inſurdeſcẽtia diffamatus, procedat contra ipſum veluti de hęreſi ſuſpectum, & monitoriũ ad perſonaliter cõparẽdum, ſeq; à præmiſsis expurgandũ cõpareat, & ꝙ plus eſt, darẽtur etiã cõtra ipſum via gratioſa literæ priuationis beneficiorũ & in forma iuris ad priuationẽ ſeruatis ſeruandis procederetur. Reliqua mi Pellæe, quæ ad vſum iudiciorum ſacri palatij attinẽt, quæq; plurima sũt, ego aliàs vbi maius ociũ nactus fuero, ad te interim in foro adultiorem ea oĩa veluti ſolidioris cibi ſcribã, niſi fortè tu meo exẽplo longa regeſtorũ lectione, quæ ſola mihi in hac arte vera fuit pædagogia, & diutina fori verſatione, hac præſertim monſtratione noſtra adiutus, à te ipſo (vt facile ſpero) acceperis, meq; ab hoc munere exemeris.

ANNOTATIONES.

22 Non prodeſſet.) † *Fruſtra nẽpe ſententiæ proferẽtur, ſi eæ debitæ exequutioni nõ demandarẽtur, c. quoad conſultationem, de re iud. not. Accurſ. in rub. C. de exequ. rei iud.*

b Quæ valida.) *Sententia * inualida exequutionem nõ meretur*

23 *l. 4. §. cõdemnatum. vbi Bart. Alex. Iaſ. & alÿ, ff. de re iu.* Ang. *in l. 1. ff. nil nou. app. pend. & tradit Affl. dec. 283. n. 1. & dec. 28. nu. 9. & rurſus dec. 39. nu. 6.*

c Sed iudicis.) *Altero † de duobus modis, vt hic, exequutionẽ ſen-*

24 *tentiæ peti poſſe declarat And. ab Iſer. ĩ cõſt. reg. Nea. dilationes, ibiq; admonet, melius eſſe officio iudicis exequutionem petere,*

tere, illa certè ratione, quia tunc nec libellus nec litis conteſtatio requiritur, quod ſecus eſſet, quãdo iure actionis peteretur, & huic opinioni cõſentit Alex. conſ. 50. col. 3. lib. 2. Cæterùm te ad-
25 monitũ eſſe velim, quòd † qui exequutionẽ petit nedũ ſnĩam, ſed acta exhibere tenet̃, niſi bienniũ tranſactũ fuiſſet, & quia tunc ſolã producere ſnĩam ſufficeret. ita Bal. docuit in l. 1. C. ne lice. tert. prou. Quæ quidẽ exequutio ſnĩæ cauſſa ſummaria dicitur, l. à diuo Pio, §. ſuper rebus, vbi Doct. ff. de re iu. Bar. in l. litibus. col. pe. C. de agri. & cenſ. lib. 11. & Lanſ. in cle. ſæpe, in 13. cõcl. de ver. ſig. Quod tñ cum temperamento intelligas, vt Bal. declarat in l. 1. §. is videtur, prope fi. ff. ſi quis ius dic. non obtemp. habere locum, quando contra exequutionẽ nulla opponit̃ exceptio.

d Quòd exequutor.] Ita exequutione † ſententiæ facienda,
26 an partis citatio requirat̃, à Doctoribus in varias ſnĩas itum eſt, ſed tu Alexan. videas in d. l. à diuo Pio, §. in venditione. col. antep. Dec. conſ. 97. & Mara in praxi, in fi. n. 16. & ſeq. vbi per concluſiones rem hanc belliſſimè declarat, & Affl. etiam legas dec. 157. in fi. & 396. n. 9. atq; Gomeſ. in reg. Cancel. de ſubrog. collit. q. 4. verſ. ratio eſt, vbi poſt Alex. citato loco teſtatur cõem eſſe opinionem, ꝙ ſnĩa, quæ in iudicatum tranſiuit, exequutioni abſque aliqua partis citatione mandatur, ibique de ſtylo Rotæ meminit, ꝙ cum literæ exequutoriæ expediuntur, in eis apponit̃, clauſula, quòd propria auctoritate poſſeſſio capi poſſit, quem tamen ſtylum ſane intelligas, vt auctoritas hæc conceſſa videatur, ſi in poſſeſſione capienda aliquem reſiſtentem non inuenerit, & eſt communis opinio teſte Iaſ. in l. iuſtè poſſidet, n. 13. ff. de acq.
27 poſ. Sed an valeat †exequutio pro pecuniario debito, quæ non fuit facta ſeruata forma, d. l. à diuo Pio, §. in venditione. ſ. vt primo mobilia, deinde immobilia capiãtur, & alids vt ibi Doct. hac in re in varias ſententias diſſecti ſunt, vt ex Iaſ. eò loci liquet, num. 10. tamen communis eſt opinio, quòd valeat, vt Iaſ. ibi teſtatur, quamuis ipſi diſpliceat. Sed proculdubiò communis concluſio procedit in cauſſis, in quibus ſola veritate inſpecta proceditur vigore legum municipalium, tunc etenim virtute illius clauſulæ, exequutio nequaquam reuocatur, licèt ordo minimè fuerit ſeruatus, vt proditum eſt à Bald. in c. tuæ, vt lit. non conteſt. Rom. in l. non ſolùm. §. ſed probari. ff. de oper. nou. nun. & Iaſ. præcitato loco. Nicolaus Anto. Graua.

e Secus ſi.] Adde Bal. conſ. 149. lib. 3. vbi ait, aduerſus tertiũ in iudicio minimè nominatum, exequutionem fieri non poſſe, con

ferunt

ſerunt ad hoc etiam, quæ ipſemet Bal. *atque* Imo. *ſcribunt in l. ſi*
binæ. ff. de iniuſt. nup. & irr. teſt. & idem Bal. *in l. ſi pro te, in fi.*
C. de dotis promiſ. Nicol. Anto. Graua.

f Et licet Gellius.] *Etſi in pandectis lex illa ſit contra obæra*
tos hoĩes duriſſima; de qua Gell. meminit, lib. 20. c. 1. non inue-
niatur, vt auctor hic ait, tñ lege. XII. Tabul. (vt Gell. breuibus
rẽ perſtringit) ita cautũ erat. Quæ quidem titulo de re iu. in hæc
verba erat ſcripta, veluti Aymarus *Riuallius, & Oldendorpius*
rub. 8. necnõ Fran. Bald. in Com. ad leg. XII. Tab in l. 46. tra-
28 *diderunt.* Aeris † *confeßi, rebuſq; iure iudicatis 30. dies ius iu*
ſti ſunto, poſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudica-
tum fecit, aut qui pſeudoeo iure vim dicit ſecũ ducito, vincito
aut neruo, aut cõpedib. 15. pondo, ne minore, aut ſi volet, maiore
vincito: ſi non volet, ſuo viuito, ni ſuo viuit, qui eũ vinctũ habe-
bit, libras farris in dies dato, ſi volet, plus dato: in vinculis lx.
dies habeto, inter eos trinis nũdinis cõtinuis ad pratorẽ in comi
tiũ producito, quantæq; pecuniæ iudicatus erit prædicato. tertÿs
autem nundinis (ſi interea pactus nõ ſit) capitis pœnas dato, aut
trans Tyberim peregrè venũ ito, & ſi plures forent, quib. reus
eſſet iudicatus, tertÿs nundinis parteis ſecanto, ſi plus minuſue
ſecuerunt, ſine fraude eſto. Hæc *erat lex, quã* Phauorinus Philo
ſophus durã & planè inhumanã iudicabat, & Sextus *Cæcilius*
I. C. defendebat, veluti fidei ſeruãdæ gratia latã, & his vt ter
rorẽ incuteret, q à creditorib. pecuniã paßim ſumebãt, nulloq;
reſtituẽdi aĩo per vinarias tabernas, atq; lupanaria illã deinde
perditißimè cõſumebant: & ob id ſic durã legẽ latã fuiſſe, Sex.
Cæcil. aiebat, hinc vinctos plures fuiße, diſſectũ aũt eſſe antiqui-
tus neminem atq; legiſſe, inquit, neq; audiuiſſe. De *qua lege, vt*
debitoris corpus inter creditores diuidi liceret. meminere Fab.
Quintilianus III. *Inſtitutionũ lib.* Alex. *ab Alexandro in Ge-*
nialib. lib. 6. c. 10. Budæus eruditè loquens in annotationibus in
pandectas tit. de in diẽ additione, & Coua. *lib. variã. reſolu. ſe-*
cundo, cap. 1. qui benè cumulateq; hac de re ſcribit, & Hierony.
Magius in Miſcellaneorũ *1. c. 8. Liuius tamẽ in 2. ab vrbe cõdi*
ta literis mandauit, quòd ex lege XII *Tabul. debitores, qui non*
erant ſoluendo in temporariam ſeruitutem creditoribus ſuis, vt
nexi addicebãtur. Cæterùm mutatis tpibus, priſcarum legũ illa
durities à Iuriſconſultis atq; Imperatoribus lenita fuit, vt obæ-
rati bonis deficientibus in carceres tradantur, quos ſi effugere
velint, beneficiũ eis conceſſere (& ſi illud flebile ſit) ceßionis. ſ.
bonorum,

bonorũ, vt ff. de ceſſione bo. & C. *qui bo. ced. poſ. Nic. Ant. Gra.*
g Quia per eam.) *Quòd à ſnia, qua pronunciatur appellationẽ*
eſſe deſertã appellari poſſit, placuit Franco in c. ex rõne, col. 23.
ver. circa nouũ, de app. & diximus ſupra lib. 6. c. 3. ſub litera G.
29 *Cæterùm † appellationis euitandæ cauſſa cautius eſt, vt iudex à*
quo abſq; alia iudicis ad quẽ pronunciatione ſnĩam exequatur,
vt Franc. ibi admonet, col. antep. in fi. & tradit̃ à Bal. cõſ. 390.
lib. 3. atq; Ang. conſ. 140. quos ſequit̃ Mara. in praxi, in 6. par.
30 *ver. Appellatio, nu. 190. Sed † operæpreciũ eſt ſcire, quis iudex*
à quo, vel ad quem pronunciabit appellationẽ eſſe deſertã? breui
ſic dicendũ erit, quòd ſi appellatio ex non proſequutione deſerta
ſit, & iudex ad quẽ nunquã aditus fuerit, iudex à quo ſuã pote-
rit exequi ſnĩam, quinimò nec alia ſibi opus eſt pronunciatione,
ne materia (vt diximus) appellãdi præbeatur. Quãquã ſi ſuper
deſertione pronũciaret vellet, vtile alio ex latere erit, quia appel
lantẽ ad expẽſas condẽnabit, vt Abb. *ait in c. ſæpè, col. 3. de app.*
Si *verò iudex ad quẽ aditus fuerit, & corã eo appellatio introdu*
cta, dubio procul ad eũ pronũciare ſpectabit, veluti Franc. citato
loco ait, col. 19. verſ. circa ſeptimum, & tradũt Alex. & cæteri
in l. præſes ff. de re iudi. & Fel. in c. ex parte, 2. col. 6. de reſcri.
31 *Nõ tamẽ † hac facti ſpecie, quãdo ſnĩa cõfirmatur ex deſertione*
primæ per lapſum fataliũ ageret̃ ex ipſa ſnĩa confirmãte: cũ ea
ſit interloquutoria, neq; actionẽ pariat, ſed ex prima ageret̃ &
eſt cõis opi. ſicuti Iaſ. affirmat in l. res indicata, n. 14. ff. de re iud.
& in l. à diuo Pio, *in prin. n. 26. eo. ti. vbi ẽt* Alex. *nu. 20.* Secus
tamẽ eſſet, cùm aliter, q̃ ex deſertionis capite prior ſnĩa per iudi-
cẽ appellationis confirmat̃, nã tunc ex illa cõfirmãte, & non ex
confirmata ageret̃, vt in d. l. res indicata, nu. 11. auctor eſt idem
Iaſ. *poſt alios dicens ẽt hanc opinionẽ cõibus ſuffragijs receptam*
32 *eſſe, vbi quoq; Ripa, n. 15. Nec illud † in hac diſertione materiæ*
è memoria excidat, quod Fran adnotauit in d. c. ex rõne, col. 20.
ver. quo ad ſecundum, videlicet, neceſſariũ non eſſe, quod à par-
te de ipſa deſertione opponatur, cùm iudex ex officio appellatio-
nẽ eſſe deſertã pronunciare poſſit, & debet. Nico. Anto. Graua.
h Quandoquidem.) *Quòd † ſententia, quæ ſuper deſertione*
33 *profertur, ſit interloquutoria, necnon quando fatalia lapſa fuiſ*
ſe pronunciatur, vel quòd non liceat tertiò prouocare, proditum
eſt à Bal. in l. 3. col. pen. in fi. C. *de epiſ. aud. verùm ſanè intelli-*
gas, quia licèt ſit interloquutoria, vim tamen diffinitiuæ ſenten-
tiæ habet, veluti eò loci Bald. declarat, & ab ea appellari poteſt.

Corn. conſi. 14. & 261. lib. 4. & diximus lib. 6. c. 13. ſub lit. G.
Nicolaus Antonius Grauatius.

i Sed hodie.] *Vide Compilatorem Form. var. com. 15. fol. 15. col. 1. & fol. 21. col. 2.*

k Quia iſto.) *Adde Bart. in l. præcipimus, §. officijs. C. de iudi. & quæ ſupra diximus ſub lit. G. in fine.*

l Quia hęc via.) *Huc ſpectant, quæ Mil. tradit in verbo, Cita-*
34 *tio per edictũ. Et meritò † quidem hæc citatio per edictũ non con-*
ceditur, niſi tutus nõ ſit acceſſus: nã de iure exorbitans eſt cle. 1. de iudi. vt tradit Rota deciſ. 223. ſi cõmittitur, in no. idcirco in Rom. Cur. nulli iudici per publicũ edictũ citare permittiř, niſi hoc à Pontifice ſpeciatim cõmittatur, vt glo. adnotat in d. clem. 1. in ver. ſpecialiter. Quinimo Pontifex in mandato clauſulã apponere conſueuit, ſ. conſtito ſummariè de non tuto acceſſu. Rota deciſ. 693. nota q; in antiq. & Fel. docet, in c. quoniã frequẽter, col. 11. verſ. pro practica, d. clem. vt lit. non conteſt. traditur per Dec. conſ. 440. nu. 26. Caſſad. deciſ. 2. in fi. de do. & cont. Vant. in tract. de null. ſent. ex def. citat. nu. 124. & ſeq. & Veſtrium ſupra lib. 4. c. 3. vbi nos quoque adnotauimus ſub lit. E.

m Ex quo.) *Huc pertinent quæ ſupra diximus libro 5. cap. 2. ſub litera A.*

Tanquam ablatiuus.) *Adde Affl. deciſ. 355. nu. 3. & deci.*
n *188. nu. 5. Fallit tamen hoc, in ſubiecta materia repugnaret, vt Iaſ. explicat in rub. ff. ſolu. matr. in poſteriore lect. num. 20, apud quem alias quoque videbis fall.*

o His peractis.) *Vide Cõpi. Form. var. cõmiſ. fol. 15. col. 1. Sed*
35 *limita † quæ auctor hic tradit, niſi eadẽ die, qua lata fuit ſñia, expenſæ taxarentur: nam hoc themate in taxatione citatio aliter neceſſaria nequaquã eſt, vt pulchrè voluit Bal. in l. terminato, col. 2. C. de fruct. & lit. exp. cui Fran. conſentit in c. ſæpè, q. 13. de app. et ita intelligendus eſt Iaſ. in l. nequicquã. §. vbi decretũ. nu. 46. ff. de offi. procon. qui tenet in expenſarũ taxatione citationem non requiri, aliter minus rectè loqueretur. Cæterùm hodiè cõi ſtylo nunquam taxatio eadem die fit, ſed reſeruatur, vt in d. l. terminato, ideoq; pars ſemper in ipſa expenſarum taxatione citanda erit, veluti Doct. eò loci explicant, & Maran. in praxi, in 6. par. in verbo exequutio, nu. 21. Nico. Anto. Granat.*

p Et quia.] *Adde tex. in auth. poſt iuſiurandum, & auth. nouo iure, ubi Bart. Bal. Alexan. Iaſ. & reliqui ſcribunt, C. de indic.*
6 *limita. † quòd per auctorem hic & alibi per alios dicitur,*

ſcilicet

ſcilicet expenſarum taxationem per iudicem ſuo arbitrio faciendam eſſe, locum habere, quando plenè expenſas victor non probauit: ſecùs verò, cùm eas verè erogatas fuiſſe pleno teſtimonio comprobauerit. nam tunc iudicem non eam expenſarum taxationem, ſed condemnationem facere oportet, & in omnibus vtique expenſis ad teruncium vſque ſecuti à vincente legitimè probatum fuerit. Et ſic cùm ad plenum, quod expenſum fuerit, probatur à prima facti ſpecie differt; in qua iudex ſuo arbitrio prius expenſas moderat, & deinde iuramentum præſtat, vt in præcit. auth. & tunc victor omnes expenſas non recuperat, quo caſu grauatur, verùm hoc leuamen habet, quia ſuo ſtatur iuramento, ita Doct. declarant in d. auth. & Iaſ. in l. properandū. §. ſiue autem alterutra, nu. 25. C. de iudi. à qua quidem expenſarum taxatione appellare licèt quando tamen modum in taxando iudex exceſſerit, aliàs minimè, vt proditum eſt à Bar. in l. ab exequutione, colum. vlt ff. de appell. & Franc. in c. ſæpe, 12. q. de appell. & tunc cauſſa exceſſus in appellatione exprimenda eſt, aliàs nullius roboris eſſet appellatio, vt eò loci Franc. ait. Qua de re vide Iaſon præcitato loco & numero. Nicolaus Antonius Grauatius:

q Quam auditor.] *In hac re admonitum te eſſe velim, quòd*
37 *† in fructuum extimatione non eſt vbertatis, aut ſterilitatis ratio habenda: ſed conſiderandum eſt, qui fructus communiter percipi ſolent. Bar. in l. cotem ferro, §. qui maximos, in quarta quæſtione, ff. de public. & Accurſ. in l. ſi actum, ff. de act. empt.*
38 *quibus adſtipulatur Gram. deciſ. 76. num. 14. Et † qui veniant fructuum appellatione, vide textum in l. qui fundum, §. vlt. ff. de contrahen. emp. & in l. qui fundum, vbi Doct. ff. ſol. matrim. Alexand. & Iaſon. in l. diuortio, in prin. ille quidem, colum. 9. verb. in glo. in verſ. quarta, hic autem, colum. 2. Rom. conſi. 70. viſis themate, penult. colum Alexan. conſ. 181. in cauſſa, colum. penult. & vlt. lib. 2. Innocen in cap. in literis, colum. 1. de reſti. ſpol. & in rubr. & de re iud. in verbo, nomine autem fructuum, Pract. Papien. in forma libel. in actione reali, in verſicu. ſimul*
39 *cum fructibus, in fi. Qui † quidem fructus deductis expenſis ſumptibusq; factis intelliguntur per Accurſ. Bar. & Ang. in l. in fundo. ff. de rei vendi. Alex. & recentiores in l. fructus, per illum tex. ff. ſolu. matri. Pau. Caſt. conſi. 239. ſuper hoc, col. vlt. lib. 1. Are. conſ. 17. conſideratis, col. 9. verſ. intelligimus, & Fel. c. ad noſtram, 1. col. 1. & 2. de iureiur. Nicol. Anto. Grauat.*

r Lata denique.) Vide Form.Var.commiſ.col.1.
ſ Exinde.) Auxilium brachij ſæcularis à iudice laico denega-
ri non debet, cùm illud per eccleſiaſticum petatur. Quinimò
40 † ſecundum communem doctorum opinionem, de qua meminit
Alcia.in c.pernicioſam, num.123.de offic.ordi.iudex eccleſia-
ſticus ſæcularem compellere poteſt ſub excommunicationis vin-
culo, vt ſibi auxilium præſtet. At è regione, vt ſæcularis eccle-
ſiaſticum cogere poſſit, communiter Doct.non admittunt, vt eò
41 loci Alcia.declarat. Cæterùm † Anch.conſi.382. Retento, vbi
latius rem hanc explicat, cum temperamento intelligit, quòd iu-
dex ſæcularis eccleſiaſtico parere teneatur, auxiliumq; præſtare,
ſi tamen ſeruato iuris ordine eccleſiaſticus iudex proceſſerit, cui
conſentit Fely.in cap.cùm ſit colum.5.de foro compet. & Affl.
etiam ſe ſubſcribit deciſione 220.num.9. Sed hoc temperamen-
tum proculdubio procedere poteſt, quando de re merè eccleſia-
ſtica non ageretur, at ſi de ea, & iudex eccleſiaſticus ſibi impar-
tiri auxilium petat, Doctores pontificij iuris volunt iudicem ſæ-
cularem ad exequendum mandatum tantùm teneri, nec aliter
ſe in cauſſa intromittere, quod quidem Cæſarei iuris Doctores
ægrè ferentes abnegant: hinc magnum inter eos ortum eſt duel-
lum, adeò, quòd vnaquæque pars pro ſe communem eſſe ſenten-
tiam aſſeuerat, vt teſtatur Iaſ.in l.magiſtratibus, num.10.ff.de
iuriſdictione omn.iud. Alcia.præcitato loco, nume.100.atque
Imola in c.1.de offic.ord. Qua de re videndus eſt.Franc.Marc.
deciſ Delph.269.& 773. Sed quid in contraria facti ſpecie, an
eccleſiaſticus iudex proceſſui facto per ſæcularem acquieſcere te-
neatur? vide Fely.in c.at ſi clerici, de iudi.vbi communem con-
cluſionem eſſe affirmat, quòd nequaquam obſtringitur. Ad quod
quidem ſæculare brachium nunquam peruenitur, niſi quatuor
menſes fuerint poſt latam ſententiam menſes elapſi, ea nempe ra
tione, quia menſes quatuor regulariter ad ſoluendum dari con-
demnatis conſueuerant, Felino teſte in c. Quærenti, de off.deleg.
ita Papaz.adnotat in ſuis add.ad Rotam deciſ.2.nu.49.de re-
ſcrip. Nicol. Anto.Grauat.
s Eſſet de hæreſi.) Quòd † per annum in excommunicatione
42 perſeuerans, de hæreſi ſuſpectus habeatur, voluerunt Abb.in c.
grauem, de pœni.& Andr.Iſer.in c.1.ver.poſt annum, de ſtat.
43 & conſue. cont.lib.eccl. Et talis † per annum abſtentus à ſa-
crisq; interdictus beneficio priuari poteſt, cap.rurſus, & cap.
quicunque, 11.q.3.Ber. Lucan. in Praxi.c.142. Quod tamen
intel-

intelligas,cum pro crimine,ſecus ſi pro nummaria cauſſa excommunicatus fuerit,vt Abb.declarat in cap.1.num.24. de iudic. & in cap.cùm contingit,num.7.de dolo & con. cui conſentiunt Caſſad. in conſue.Burg.titu.des iuſtices,rubric.1. §.6.num.2. Ioan.Lup.in cap.per veſtras, §.28. num.22. de dona. inter virum & vxo. Steph.Aufr. in acceſſionibus ad deciſ. Thol. 265. & Ripa in dict.cap.1.num.77. de iudic. Intelligas etiam, veluti animaduertunt Abb in dict.cap.grauem,& Iſer.vbi ſupra, tunc per anni curriculum in excommunicatione perſeuerantem de hereſi ſuſpectum eſſe, quando ille ex alio fuerit, quàm
44 *hæreſis crimine excommunicatus, ſecus verò † ſi ob hæreſim, tunc etenim elapſo anno pro conuicto haberetur, & ſicut hæreticus pœnis ſubijci debet, cap. excommunicamus, §. qui autem & cap. cum contumacia, de hæret. in 6. Nicolaus Antonius Grauatius.*

Redemptori Chriſto, eiuſque pijſſimæ Matri Laus, Honor, & Gloria.

FINIS.